

MONUMENTA
HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

~~XXXIII.~~

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

K I A D J A

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK OSZTÁLY.

IRÓK.

HARMINCZHARMADIK KÖTET.

BUDAPEST, 1894.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

MAGYAR
TÖRTÉNELMI ÉVKÖNYVEK ÉS NAPLÓK

A XVI—XVIII. SZÁZADOKBÓL.

MÁSODIK KÖTET.

GYULAFY LESTÁR FÖLJEGYZÉSEI.

KÖZLI

SZILÁGYI SÁNDOR

A M. T. AKAD. R. TAGJA.

KECZER AMBRUS NAPLÓJA.

KÖZLI

TASNÁDI NAGY GYULA

A M. T. AKADÉMIA TAGJA.

KRMANN DÁNIEL SUPERINTENDENS

1708—1709-IKI OROSZORSZÁGI UTJÁNAK LEIRÁSA.

KÖZLIK

MENCSIK FERDINÁND ÉS KLUCH JÁNOS.

BUDAPEST, 1894.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

FLAJDONA

I.

GYULAFFI LESTÁR
TÖRTÉNELMI MARADVÁNYAI.

ELŐSZÓ.

Gyulaffi Lestár följegyzéseit boldogult Szabó Károly barátom 1881-ben tette közzé a Magyar Tört. Emlékek XXXI-ik kötetében. Ahoz a kimerítő bevezetéshez, melyet ő írt publicatiójához, egy szó hozzáadni valóm sincs: mindazt, mi a Gyulaffi-irodalomra vonatkozhatik, részletesen elmondta. Fájdalom, Gyulaffi maradványainak nagyobb része ismeretlen maradt előtte: az a Codex, melyben ezek foglaltatnak, 1891-ben került boldogult Wenzel Gusztáv történetírónk könyvtárának egy részével az Egyetemi Könyvtár birtokába. Azonban még ezzel a tetemes adalékkal sem bírjuk Gyulaffi összes munkáit: a Benkő által még ismert Ephemeridések lappanganak vagy elvesztek. De a Wenzel-Codexben megőrzött anyag már magában is oly nagy és becses történeti kútfő, hogy annak közzétételét nem tartjuk szükségesnek indokolni.

Csak magáról a publicálás körül követett eljárásról akarok egy pár szót elmondani.

Gyulaffi hosszas éveken át, akárhol volt, följegyezte azt, amit hallott, tapasztalt, s olykor azt is, mi olvasmányában figyelmét megragadta. Az ő följegyzései tehát sokszor naplószerű jelleggel bírnak, sokszor pedig egyes eseményeknek tűzetesebb leírását adják. De följegyzéseiben ennek következtében nincs meg a chronologiai rend: vegyesen következnek egymás után, a miket hallott és a miket tapasztalt, még annaleseihez is készített két pótlékot. Ezek tehát előkészületek egy tervbe vett nagyobb történeti munkához, annak anyagát képezik. Nem jutott hozzá, hogy azokat maga feldolgozhatta volna, hanem

annál többet aknáztak belőlök Szamosközy és Bethlen Farkas. Mind amellet nem aknázhatták ki egészen — s épen azért már csak a Szamosközy és Bethlen ellenőrzése szempontjából is a történeti critica jó hasznát veheti Gyulaffi följegyzéseinek.

A közzétételnél a Szabó Károly által követett rendszerhez szabtam magamat, szükségesnek tartottam a szétszórt följegyzéseket, amennyire lehetett, chronologiai rendbe hozni, anélkül azonban, hogy följegyzései rendjét teljesen felforgattam volna. Az anyag természete szerint ezeket három részre osztottam: excerpták, annalisok, följegyzések, megjegyezvén mindenütt pontosan, hogy a codex melyik lapjáról vétettek. Ezek a lapszámok pedig nem Gyulaffi, hanem Szamosközy által jegyeztettek fel.

S most már áttérek Gyulaffi történeti maradványainak bemutatásához.

Szilágyi Sándor.

Excerptak.

Wenzel-Codex 285—286. 1.

Doctores scholastici orti sunt anno Christi 1140.

David rex sanctus quingentis annis Danielem praecessit.

Plinius vero quinquaginta et quingentos annos recentior Herodoto.

Roma Ciceroni lux orbis terrarum et arx omnium gentium, distare scribitur ab Hierosolymis milliaribus germanicis 382, a Venetiis autem per mare distat iter milliarios germanicos 550.

Athenae abfuisse creduntur Hierosolymis milliaribus germanicis 182.

Moses quinquaginta et trecentis annis Trojano bello antiquior.

S. Hieronymus trecentis annis fuit post Plinium.

Gregorius magnus papa sub Mauritio imperatore ducentis annis post Hieronymum et quingentis post Plinium.

Scripta Genesis a Mose anno a condito mundi 2461.

Fundatur Sparta cum Jacob in Aegyptum ad filiam Isac proficisceretur anno mundi 2238.

Ab exordio mundi usque ad Mosen sunt anni bis mille quandringenti. Toto hoc tempore caruit scriptura ecclesia.

Diluvium Deucalionis fuit post diluvium Noeticum annis 784. Pererius ex Eusebio.

Decalogus datus in monte Sinare Arabiae Petraeae, quo deus sua voce inter tonitrua et fulgura legem promulgavit, anno mundi 2453. A promissione facta Abrahae 430. Ab exitu ex Aegypto die 50. Anno aetatis Mosis 80. Distat mons Sina ab Hierosolymis milliaribus germanicis XXX, ad cujus radices hodie monasterium ordinis divi Basilii.

Herodotus floruit circa annum mundi 3540, initio belli Peloponesiaci, quout Hipocrates.

Ab exordio Trojae usque ad originem Romae recensentur anni quadringenti et 32 vel 33. Condita autem est antequam Cyrus regnare inciperet annis 192.

Condita Troja cum Israelitae versarentur in deserto, deleta a Graecis anno mundi ter millesimo septingentesimo et octavo, tempore Heli pontificis, cujus minister fuit Samuel propheta.

Tempore Danielis prophetae apud Romanos reges fuerunt Ancus Martius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius. Claruerunt item septem illi sapientes. Apud Lydos Croesus rex opulentissimus, apud Chaldaeos Nabochod. Apud Medos Cyaxares, apud Persas Cyrus, in Sicilia Phalaris nobilissimus tyrannus. Haec omnia Pererius in Daniele. Solon item et Epimenides ille dormiens Grosius hoc tempore claruerunt. Sic et Anacharsis.

Invento novo orbe ab Hispanis, novus quoque morbus regionis Peru incolis tam familiaris, quam nostris est scabies, ex contagio venereo ad Hispanos pervenit, ab eis bello Neapolitano ad Gallos, unde prius hispanica nunc vulgo gallica lues dicitur, aeternum monumentum occupati tunc a Gallis mirabili celeritate regni Neapolitani.

Mathusala tot annis vixisse, non est fabulosum et annos illos non fuisse menstruos, sed similes per omnia nostris. Sic seros quoque qui frugalissimi sunt et pacatioris vitae cultores, vitantes reliquos mortalium coetus, ducentissimum vitae annos excedunt. Pandora quoque Indorum populi vivunt annos ducentos, in juvena candido sunt capillo, qui in senectute nigrescit. Sic Hyperborei septemtrionales populi vivunt annis mille.

Wenzel-Codex 291—292. I.

Virgil Lib. 3. Georg. Talis Hyperboreo etc. vel hoc uno argumento constat annos illos Mathusale nequaquam menstruos fuisse, quod legamus Salamonem anno XII. aetatis filios suscepisse. Certum ergo paros fuisse annos nostris, aut non multo dissimiles.

A sanguine et suffocato primitiva Ecclesia summopere abstinuit. Sic enim ab apostolis fuerat edocta. Consuetudo postea haec annis mille et amplius ab ascensione dni observata fuit in omni ecclesia quam diligentissime et merito. Hinc Tertulianus scribit, quod pagani suo tempore, ut christianos inquirerent, botulos eis ad edendum proposuisse, et qui eos aversarentur, christiani esse deprehendebantur et sic capiebantur. Vix autem sunt 300 anni, ex quo contraria haec, quo a sanguine et suffocato non abstinetur, irrepsit consuetudo, haud scio an satis bona et institutis apostolicis conformis.

Olympiades caepere annis post excidium Trojae quadringentis et septem, vel quadringentis et octo, ante originem autem Romae annis 24, denique secundum chronographiam sacrae scripturae anno octavo regis Achaz, ante captivitatem Iudaeorum annis 146. Cyrus quoque primus Persarum rex annis post initium Olympiadum ducentis et sedecim coepit regnare anno quadringentesimo septimo post eversum Ilium. Legimus quidem ludos olympiacos etiam ante bellum Trojanum magna celebritate fieri solitos; usum autem Olympiadum non ante quadringentos annos post excidium Trojae transactos, caepisse constat. Fiebant autem ludi olympiaci circa aestivum solstitium, quo tempore et Olympiades et anni olympici initium habebant; tunc enim apud Athenienses illos veteres et anni et primi mensis, cui nomen Hecatombœon initium erat. Victores hujus certaminis oleastro coronabantur, quod ea arbor cariem vetustatemque minime sentiat. Nomen Olympiadis ductum fuit ex ludis olympicis, qui sacri Iovi Olympico, in Elide maximo totius Graeciae concursu, quinto quoque anno fiebant; spacium enim eorum 4 annorum, qui inter unam celebrationem ludorum olympicorum inclusive et alteram celebrationem proxime consequentem exclusive, interjecti sunt, Olympiadem appellarant. Per Olympiadem Graeci numeraverunt, quemadmodum nos per annos Christi. Duravit usque ad synodum Nicenam sub Constantino magno, qui pro iis indictiones constituit. Pererius.

Apud Gallos seu Francos rex eorum Clodoveus, primus Christi religionem fuit amplexatus anno salutis 500.

Hierosolyma a Pompejo capta anno 60 ante natum Christum, urbis conditae 691, anno mundi 3902. (*Szamosközy kezével írva*: ita ad Christi mortem 93 anni interesserunt, 65 quo crudelissimae dominationi Romanorum subjacuerunt.)

Marcus Crassus templum Hierosolymitanum spoliat, cui Pompejus pepercerat et eodem itinere a Parthis interficitur cum filio Publio anno urbis 700, mundi 3910.

Hierosolyma, alio nomine Iebus a Iebuseis, qui eam primo incolebant, 1 Paralip. 22. sic dicta, capitur a Tito 10. Augusti; periire undecies centena hominum millia ferro et fame, Iosepho teste.

Cadmus literas et doctrinas ex Phoenicia in Graeciam intulit et Thebas Boeoticae condidit. Herodot. lib. 5. pag. 160 et lib. 2. pag. 156., lib. 4. pag. 140. ducentis fere annis ante conditam Trojam. Cadmus hic annis centum et 50 vixit post Mosen.

Minoi Cretensium regi justissimo Europae filio, qui late in Creta et in insulis Aegei maris regnavit, teste Herodot. pag. 35. libri 1. et 108. lib. 4. Gedcon coëtaneus fuit, excidiumque Trojae

annis centum et undecim praecessit. Gedeon autem Herculem annis 80 praecessit. Bellum Trojanum praecessere lapitharum cum Centauris, item Argonautarum expeditio in Cholcidem; de ea mentio fit pag. Herodot 139. lib. 4. Interfuerunt autem expeditioni Argonauticae principes Graeciae praecipui: Iason filius Aesonis, Admetus Alcestidis maritus, Peleus Achillis pater, Telamon Ajacis pater, Ojelus Tolas Adrasti regis Arginorum, Castor et Pollux, item Hercules. Fuit haec expeditio anno mundi 2740 et praecessit bellum Trojanum annis 24., Thebanum autem 33.

Cum Hippocrate coovixere Democritus Abderites sive Milesius Empedoclis discipulus, qui Empedocles Pythagoram habuit praeceptorem, Pythagorae autem magister Pherecides Syrus fuit.

Galenus Ptolemaeorum celeberrimi astronomi tempore vixit sub Adriano et Marco Antonio imperatoribus. Eodem tempore vixit et Alexander Aphrodisaeus peripateticae familiae sedator praecipuus, qui primus in Aristotelem est commentatus. Svetonius quoque Tranquillus hoc tempore vixit. Noctambulus autem fuit Galenus, ut ipsemet de se testatur.

Lisius fluvius Thraciae epotus ab exercitu Xerxis, teste Herodoto.

Germani consonantes sunt grammaticorum literae, et nisi accedant vocales, hoc est Hungari vel his similes aliqui syllabam nullam constituere possunt. Tizezer törököt százezer német csak mindazon német meg nem ver. Securativissima est propositio, ut non injuria eos Lipsius galeatos lepores festivo nomine appellarit, nisi quod in cursu cum lepore nil Germanis, qui instar octavi orbis tardissimi sunt.

Stiria seu Valeria Germaniae. Quadi et Marcomanni id est Silesi et Moravi. Divitias Cic. belli subsidia et pacis ornamenta appellat. Quintus Curtius ait regnum saepius ab attentatoribus, quam ab hostibus everti. Priscus Panites genere, sophista, Theodosii junioris epistolarum magister fuit, et orator ad Attilam Hunnorum regem; scripsit hic historiam Constantinopolitanam, et Athilae, lib. 8. praeterea declamationes et epistolas. Lingua, ventre pudendis abstinendum, dictum Anacharsidis, qui tempore Croesi vixit.

Ut impleretur, quod dictum est per prophetam, Nazareus vocabitur, sic Mathaeus evangelista, hoc tamen in scripturis nusquam habetur.

Wenzel-Codex 285. 1.

Ceptum est numerari a nativitate anno Christi 600. Bodinus in methodo historica caput VIII. fol. 335.¹⁾

Septemviri imperiales creati. Gregorius pontifex regem Othonem III. diademate imperiali ornavit, et una cum eo sanctione nova septemviratum sive senatum VII electorum imperatoris in Germania constituit ea lege et conditione, ut deinceps perpetuo imperatoris electio VII Germaniae principibus maneret; nempe tribus sacri ordinis, Moguntino, Coloniensi et Trevirensi archiepiscopis, ac quatuor politicis, palatino ad Rhenum, Boëmo, Saxoni et Brandenburgico, idque ad hunc modum, ut non nisi e corpore suo, hoc est natione Germanica imperatorem isti eligerent. Factum est hoc anno Christi 1000. Alii, ut Peucerus et Jacobus Micillus ad annum 1338. referunt. Henricus II. sive Claudus appellatus primus ab electoribus caesar creatus est, sub eo primum Thurcae Hierosolyma potiuntur.

Peucerus in
libro de Divinat.

Ludi equestres dicti vulgo torneamenta sub caesare Henrico aucupe primo instituti.

Cletus pontifex primus literis suis salutem et apostolicam benedictionem inscripsit.

Campanarum usum primus in sua ecclesia Paulus Nolae urbis Campaniae episcopus invenisse proditur anno Christi 420. Cognatus lib. 3. Narrationum.

Gilbertus Co-
gnatus.

Insigne aurei velleris a duce Philippo Burgundo institutum anno Christi 1429. Figuram crucis S. Andreae exprimit, haud dubie ut animi virilis signum sit, nam et protector domus Burgundiae S. Andreas est.

Inaudita morbi lues ab Hispanis invecta, cui lues gallica nomen dedere, anno Christi 1480.

Annales

Wenzel-Codex 333—339. II.

1143. Tartari Ungariam vastant.

(W. C. 344. 1.)

1205. Aedificatur civitas Gedanensis in eum locum, qui nunc Nova Civitas appellatur.

1233. Tartari iterum vastant Hungariam et Transilvaniam, totoque septennio Transilvaniam inhabitant.

(W. C. 344. 1. 1.)

1308. Destruitur Gedanum iterum et in eum locum translatum, ubi etiam hodie est.

1421. Machometes VII. Turcarum caesar terram Barcensem devastat, consulatum Coronensium abducit.

1432. Machometes Turcarum imperator Cibinium oppugnat tribus diebus, inde recta Coronam petiit abductoque loci ejus senatu secum, in Turciam quievit.

1433. Idem caesar denuo terram Coronensem ferro et igne vastat.

1438. Turca Zasebesium obsidione cinxit.

1457. Michael Zalanchi venit in Transilvaniam.

1473. Varadinum depopulatur a Turcis.

1478. Stephanus vajvoda Moldaviensis quatuor principes Turcas interfecit et 36 vexilla lucratus est.

1510. Michael vajvoda interficitur Cibinii.

(W. C. 344. 1.)

1515. Magnus et celebris fuit conventus Posonii in Ungaria principum ubi praesentes fuere imperator Maximilianus Sigismundus Primus rex Poloniae, Ludovicus rex Hungariae et septem viri imperiales, item Ebertferber consul Gedanensis; transactaque ac stabilita pax perpetua inter imp. Rom. ac Sigismundum regem Polonorum.

---

¹⁾ *Szamosközy oldaljegyzete*: Circa id tempus quando Muhamed oriretur.

W. C. 344. 1)

1515. Moritur Barbara regina consors Sigismundi primi regis Polonorum anno aetatis suae 20. fuit haec filia comitis Stephani (*Szamosközy kezével folytatva*) de Zapolia, Joannis regis soror.

1521. Hoc tandem anno Siculi contra Joannem vajvodam insurgunt magno eorum malo.

1523. Magnus ille terrae motus in nocte S. Elisabethae.

1530. Pestis per universum mundum grassatur.

1531. Stephanus Maylad Thordam oppidum comburit.

1534. Magna illa aquarum eluvio Claudiopoli.

1535. Caritas annonae magna illa fuit, venit cubulus unus fl. 6.

1539. Moldavi ab aliquot nationibus perculsi.

Hoc eodem anno magna locustarum vis, ut lucem solis eriperet, absque damno tamen, frugorum nisi, quod die transfigurationis avenam consumpserint.

1540. Joannes Zalanczi vajvodam Moldaviensem Turcarum imperatori captivum sistit.

Hoc eodem anno imagines e templis ejiciuntur.

1542. Eluvio aquarum multa damna infert passim per Transilvaniam.

(W. C. 348. 1.)

1544. Sveciae regnum haereditarium factum.

• 1545. Magnus terrae motus Coronae.

1548. Grando ingens cecidit ovi gallinaei magnitudine ipso die Ladislai absque damno.

1549. (?) Iris in hyeme apparuit die S. Antonii die 17. Januarii a meridie 3 hora.

Hoc eodem anno plures locustae visae ipso die transfigurationis Christi.

1550. Ingrediuntur Turcae Moldavi Transalpinenses Siciliam hyeme et 20,000 hominum abducunt.

1551. Ingens frigus post Matthiae evangelistae diem usque adeo ut non secius rigerent omnia ac ipsis natalitiis Christi.

Hoc eodem anno mense Majo luna plena nix tanta cecidit, ut talos pedis superaret.

1552. anno diebus 5. post S. Margaretae, priusquam Claudiopolis oppugnaretur, mulier quaedam quatuor pueros enixa est.

Mox hoc ipso anno Claudiopolis a Germanis oppugnatur, sed irrito conatu, impediti jugibus pluviis, deo sic nobis providente.

1553. Frigus ingens dominica Oculi non secus ac in ipsis natalitiis Christi.

Hoc ipso anno ipsa die Elisabethae fulgura et tonitrua vehementia extiterant non secus ac in aestate.

1554. Pestis maxima per totam Transilvaniam. Claudiopoli duo homines sanguine sudarunt, mortuique sunt hominum 7000 millia, parvi et magni, juvenes et senes.

1555. Chorus templi Claudiopolitani fulminatur ipso die nundinarum publicarum.

Hoc eodam anno arx Vyvar a Transylvanus expugnatur.

Hoc eodem anno Solimanus filium suum Mustapham interfici jubet.

1556. Vajvodae Petrasco venenum datum a quodam valacho, ex quo etiam moritur.¹⁾

Hoc eodem anno magnum incendium Cibinii die jovis ante festum paschatos circa horam 2. Sequenti die interficitur Thomas Ruffus, iudex regius interficitur ibidem.

Hoc ipso anno dnus Augustinus in consulem Cibinii ornatur quatuor diebus ante festum crucis.

1556. Mirza vajda per suum tonsorem intoxicatur et moritur, sed tonsor frustulatum conscinditur.

1556. Monachi Cibinio ejiciuntur contumeliose dominica laetare.

1556. Moldavi et vajvoda Transalpinæ ante festum Michaelis depopulati sunt Transilvaniam, igne quoque et incendio passim sevierunt, veneruntque ad Claudiopolim die sabbati ante festum Simonis et Judæ.

Hoc ipso anno capitur Dobó captivusque in arce Ujvár asservatur.

1557. Cibinii sanguine pluit.

1558. Cometes supra Albam Juliam visus, qui sine dubio necem trium dominorum Antonii et Francisci Kendi et Bebeki denotabat.

1559. Isabella moritur Albae-Juliae.

Tanta nix cecidit initio May, ut cruris medium attingerit, postea ipso die Marci evangelistæ quoque nonnihil nixit, unde vites frigore plurimum acceperunt damni, congelataeque sunt maxime in locis aeditioribus.

Hoc ipso anno hyeme tam profunda nix cecidit, ut prodire homines ad sylvas non possent lignatum, mansitque nix illa usque . . . .

1562. Siculi vincuntur a Joanne rege secundo et in servitutem rediguntur.

1561. Coepit hyems ipso die Martini, duravitque tamdiu ut horrea et domus nudari debuerint, stramine superne foenum tam chare venit, ut ulna emeretur fl. 28.

¹⁾ Szamosközy *oldaljegyzete*: ab hoc Petrasco deduxit Michael vajvoda suam genealogiam.

1563. Turris Thordensis corruit non sine magno damno.
1563. Despoth occiditur a Stephano vajvoda Moldavia.

(W. C. 344.1)

1563. Polocia hungaris Poloczka civitas Lithvaniae a Moscho occupatur et horrenda in civitate tyrannide grassatum.

1564. Zathmarum expugnatur a militibus regis Joannis die veneris ante nativitatem beatae virginis mane 4. hora.

1564. Mense Majo tanta nix cecidit ut ad quartum usque diem duraret.

1564. Miserabile incendium Meggiesini.

1565. Tokaj a germanis capitur.

1565. Comburuntur 4 sagae Claudiopoli sub iudice civitatis Laurentio Filstich.

1566. Vites omnes tam in Transilvania, quam in Hungaria vi frigoris corruptae sub initium Maji.

1567. Kővár capitur a rege Joanne.

1557. Vinearum maxima pars per Transilvianiam frigore absumpta nocte Stanislai.

Hoc eodem anno suburbium Claudiopolitanum igne absumptum.

1568. Alexander vajvoda Moldaviensis moritur.

Hoc eodem anno dicitur Melchior Balassa phtyriasi consumptus esse.

1569. Vineae omnes frigore absumptae ipso die Gothardi propter decollationem Joannis Brassai.

1570. Niger quidam homo inclaruit apud Debrecinum et periit, sed quis scit, utrum sit verum.

Hoc eodem anno altera vice Cibinium conflagrat die jovis ante Martini episcopi festum.

1571. Joannes rex junior moritur ipso die Gregorii et asservatur cadaver ejus inhumatum usque ad ascensionis festum. Sepelitur Albae-Juliae.¹⁾

Succedit eo in regno Stephanus Bathori eo ipso anno.

1571. Casparus Békés ex arce Fogaras fugatur per principem Bathorem decima Octobris.

1572. Michael Csakius cancellarius moritur Albae-Juliae intra 11. et 12. horam meridianam.

1573. Vinum tam laevi venit precio, ut mensurae uno denario ac in pluribus locis X.²⁾

1574. Pestis magna in Transilvania, quae quinque annis duravit.

¹⁾ Szamosközy *oldaljegyzete* : Mortuus est 14. die Martii.

²⁾ Szamosközy *javításával* : 2, atque etiam tres.

Moritur Caspar Heltai hoc ipso anno et Joannes Sommerus Pirnensis.

1575. Békés a Bathorio proffigatur.

Eo ipso anno novem ex nobilibus jussu Stephani Bathori Claudiopoli decolati tribus diebus ante diem Laurentii, et ad Szamosfalva 34 suspendio affecti. Et Claudiopoli plures naso et auribus truncati.

(W. C. 348. 1.)

1575. Blandrata agit negotium Stephani Báthory principis Transylvaniae apud Polonos Varsaviae in generalibus comitiis ut eum in regem acceptent 1575 die XX. Octobris.

(W. C. 344. 1.)

1576. Comititia Ratisbonae celebrantur sub quibus imperator Maximilianus secundus moritur.

(W. C. 344. 1.)

Die 4. Novembris hujus anni Hispani Antwerpiam occupant, direpta ac incensa horrendam et inauditam crudelitatem exercuere.

1576. Stephanus Báthori a Polonis in regem eligitur mense Majo, discedit cum legatis Polonorum mense Februarii.

Hoc ipso anno Christophorus Báthori in principem eligitur Claudiopoli in parvo templo.

1577. Moritur Cristophorus Hagymási VI. Aprilis.

1577. Sepelitur 20. die ejusdem mensis Albae-Juliae.

Hoc eodem anno cometa visus est (qui malum omen fuit Turcae) intra spatium trium mensium circa festum Martini.

(W. C. 344. 1.)

1577. 13. jun. Gedanum oppugnari coeptum a Stephano I. Polonorum rege.

(W. C. 344. 1.)

1578. (25. Apr.) In feriis Pentecostes Buda fulminata arsena dissipata et incensa unde et pulvere incenso media pars civitatis conflagravit et 6000 homines interfecti absque illis, qui insigniter sunt laesi.

1579. Moritur Caspar Békés.

Moritur Franciscus Davides in arce Déva die 22. Junii.

Eligitur loco ejus Demetrius Hunyadi in episcopum et pastorem die Eliae prophetae.

Stephanus rex Poloniae bellum infert Gedanensibus.

Maxima campana turri imponitur Claudiopoli, cum judicem ageret Laurentius Filstich.

(W. C. 345. 1.)

1579. Moritur invictissimus heros vereque Achilles hungaricus Ladislaus Gyulaffi in vico Udvarhely me praesente

13-a May hora 3. a meridie, fuit is dies Mercurii. Sepelitur in oppido Cseh 23. ejus mensis.

1580. Cometa visus est ante festum S. Martini.

Hoc eodem anno aliquot vicibus edidit deus miracula Poloniam et Moschoviam versus.

Hoc eodem anno Stephanus rex cum Moscho bellum inivit.

Hoc ipso anno Jesuitae in Transilvaniam veniunt et maxime Claudiopolim.

Maxima inundatio Zamosii fluvii, ita ut omnia secum raperet, villas, pontes, hortos et quid non? homines, similiter cum equis, occasionem dedere pluviae magnae, quae 19. Mai caeperunt

(W. C. 344. és 345. 1.)

1581. Vexillum a porta Turcica allatum Sigismundo principi, quo is de more princeps regni a Turca declarabatur.

1581. Paulo ante obiit Albae-Juliae Elizabetha Bocskai uxor illi principis Christophori die 15-a Februarii, semi hora a quinta matutina.

Sepelitur praedicta dna 23. Februarii.

1581. Moritur Christophorus Báthori altera die post Urbani diem, (*Szamosközy kezével*) idest die 26. May.

Eligitur loco ejus Sigismundus die dominico ante ascensionis festum.

(W. C. 345. 1.)

1581. Moritur Christophorus Bathori princeps Albae-Juliae die 27. Maji, post horam quartam pomeridianam.

1582. Rex Stephanus pacem inivit cum Moschorum principe Joanne Basilio, opera pontificis Romani die dominico post Valentini diem, Claudiopoli tormentorum explosionibus publice sunt gratulati.

1583. Christophorus Báthori humatur Albae-Juliae dominica palmarum.

Hoc eodem anno venundabantur 90 vini urnae florenis duobus passim Claudiopoli. Ego ipse fui decimator hoc anno in promontoriis.

Hoc ipso anno Petrus Neositus collegio Jesuitico relicto, ad nos transiit Claudiopoli.

Tanta annonae vilitas et singulari Dei misericordia in tritico aequae ac vino ut cubuli 5 tritici et etiam 4 venierint fl. 1. Et quidem cubulum majus Claudiopolitanum.

1584. Vir quidam Georgius Dolman in mercatu Claudiopolitano den. 64. emit cubulos tritici mediocris 4.

1584. Moritur Joannes Ruber VII. Martii Cassoviae, Dionysius quoque Csáki 9. Martii.

Fluvius Zamos magnopere exundarat.

Eo ipso anno moritur Paulus Pernezi praefectus arcis Gyalu, frater junior Stephani Pernezi die 14. Decembris.

1584. Hoc ipso ao Turca vincitur a Persa 18-a Decembris.

Hoc quoque anno Joannes Sasa moritur Albae-Juliae peditum praetorianorum capitaneus 22-a Januarii.

Hoc eodem anno VI. Martii vajvoda Moldaviensis clam aufugit de nocte.

Hoc ipso anno venit in Transilvaniam Christianus Francken ac Claudiopoli substitit.

Hoc ipso anno triumviratus abrogatur et Giczius rerum summae praeficitur.

Az három praesesnek mindenkinek két-két száz forintja jár hóra.

Az gubernatornak penig minden hóra két-két száz forintja járt.

Hoc ipso ao diebus bachanalibus tanta fuit annonae vilitas, ut cubulus major Claudiopolitanus tritici venierit den. 60. deinde tempore messis caepit venundari cubulus florenis duobus den. 25.

Anno 1588. Jesuitae excedere regno jussi, conclusum hoc in comitiis Mediensibus 15-a Decembris celebratis. Excesserunt-que regno VII. Januarii.

Hoc ipso anno moritur Joannes Giczi gubernator, Albae-Juliae VII. Januarii, sepelitur 25. Januarii.

(W. C. 348.)

1588. Moritur Blandrata Albae-Juliae mense Aprili non sine suspitione strangulationis, quod scelus nepoti ejus qui pecuniae ejus inhiabat tribuebant. Et quidem is ea ipsa nocte se subduxit.

(W. C. 348.)

1590. Moritur Ladislaus Sombori 1590. mense Septembri.

(W. C. 345.)

1592. Moritur Demetrius Huniadinus Claudiopoli VI. die Julii (*Szamosközi kezével*): apoplexia, quum concionaretur in templo.

1594. Octava Augusti ingreditur Sigismundus princeps Claudiopolim hora 2. pomeridiana.

13. Augusti interdicitur a principe scriptio pasquilli.

28. Augusti die solis capti proceres regni Balthasarus Báthori, Alexander Kendi, Gabriel Kendi, Franciscus Kendi, Volphg. Kovacsóci, Joannes Bornemisza, Joannes Gerendi, Joannes Forró, Gregorius literatus. Capti sunt circa horam nonam et ligati valide, portae civitatis per quadriduum clausae.

Die 30. Augusti circa horam 4. matutinam capite truncati Alexander Kendi, Gabriel Kendi, Joannes Iffiu, Joannes Forró

Gregorius literatus, Alexander Kendi et Joannes Iffiu, in minori templo sepulti. Reliqui in loco publico extra civitatem humati.

1. die Septembris moritur Georgius Vass capitaneus Ujvariensis humaturque in Czege.

VIII. Septembris discedit princeps Claudiopoli. Abducuntur autem captivi quoque: Bathorius cum cancellario Ujvarinum, Franciscus Kendi cum Joanne Bornemisza ad arcem Gyalu, Joannes autem Gerendi, Szilvási et Lónai Albert Albam-Julian.

13. Septembris strangulatur in arce Gyalu Franciscus Kendi et Joannes Bornemisza, sub praefectura Stephani Óvári.

Idem actum cum Balthasare Báthori et cancellario in Ujvár.

(W. C. 348.)

1594. Andreas Carolinus moritur Albae-Juliae.

(W. C. 348.)

1596. Franciscus Gezti moritur.

(W. C. 348.)

1598. die 26. Junii. Christophorus Kovacsóczy dum Graecii in flumine Mura cum studiosis coequalibus lavaretur, repente submersus est, cum tribus comilitonibus.

Stephanus Josica decollatur in Zakmar 2. die Septembris anno 1598.

(W. C. 348.)

1599. Joannes Lascovius in conflictu ad Cibinium 1599. 28-a Octobris occubuit.

(W. C. 345.)

1600. Moritur Franciscus Huniadinus Thordae 27. Octobris hora 2-a a media nocte.

(W. C. 348.)

1600. Joannes Decius noster uxorem ducit 1600.

(W. C. 348.)

Moritur 1601.

(W. C. 348.)

1602. Mathias Csaktorneus irruentibus in Forum Siculum hajdonibus, sclopo petitus occubuit.

(W. C. 348.)

1603. Aszalay noster occumbit cum Székely Mose in conflictu ad Coronam.

Följegyzések.

Wenzel-Codex 285. l.

1571. Az misében egy pap elevatione sacramenti meglátta volt Rómában, hogy Don Zovan (Juan) az törököt megverte et peracto sacro mingyárt megmondotta. Akkor Kovacsóci cancellarius in Italia fuit.

Wenzel-Codex 354. l.

1580. Eo anno, qui mortem Christophori Bathori prae-cessit, egy lúdfiat hoztanak vala Fejérvárra Iffiu János major-ságából. Ennek két feje vala, négy szárnya, négy lába. Az két darabontok az felső vár kapujára szegezték vala fel.

Wenzel-Codex 339. l.

Anno 1583. A tájban, hogy császár Prágában fölment lakni és azolta ide alá nem volt, Stephanus Radecius az locumtenens Posomban, egy ott lakos nemes embert Frainovicz Miklóst, kinek Horvátországban is volt öröksége, fogatott volt meg levi de causa, csak azért, hogy az posoni nemesek közt és a városbeliek közt támodott volt valami discordia. Ezek mivel hogy nem acquiescáltak annak, hogy ez az controversia az locumtenens előtt decidáltassék, hanem az császárt magát akarták megtalálni, Frainoviczot fogva tartotta. Paulo post lett gyűlés Posonban. Az ország az császártúl kiadott articulusokhoz hozzá addig nem akart szólni, míg törvént nem engedne, ennek méltatlan fog-ságáról. Megigírte nagy nehezen az császár, de semmi nem költ benne. Az gyűlés után is fű emberek megállották utát az császárnak, hogy felindúla Prágában, de semmit nem impetrálhattanak, ki miatt az ország népe közt nagy zúgolódás volt. Jezerniczki beszéli.

Wenzel-Codex 345. l.

1586. Indultunk ki az fejedelemvel és gubernator urammal Fejérvárról az halál előtt Prásmárra penultima Junii, ott váltig késékn, oda hozák meg az lengyel király halálát is.¹⁾

Ebben az esztendőben holt meg Dávid Sigismundus Szebenben, futva az pestis előtt Fejérvárról, de Szebenben correptus peste, meghalt. Az testét Fejérvárra vitték.

Wenzel-Codex 348. l.

Ugrai Gergel az Bihar vármegyei főispán adta volt Bocskai István uramnak, az mostani fejedelmünknek az magyarai koronának egy ágát, akkor az tájban, hogy Mária Christiernát behozták. Mint és hol jutott ű hozzája, megbeszélette Bocskai uramnak. Bocskai uram fölötté igen kedvesen vette Ugraitúl és azt mondta: ez, úgymond, az én kegyelmes uramat illeti, ki Magyarországnak egyik részét bírja. Igen szép safélykú, nagy öreg volt annak az korona virágjának abban az részében. És így Sidmont fejedelmet ajándékozta meg vele Bocskai uram. Jelen volt akkor, hogy Ugrai Bocskainak adta ezt az korona portióját, Mikola János, és nagy hitire mondá, hogy Bocskai uram kezében is adta volt.

Portio coronae
Hungaricae.

Wenzel-Codex 287. l.

1590. Rettenetes földindulások, a kik Bécsben kezdettenek 19. Septembris, aprónként, a míg oztán derekason az mint következik, megindúltanak.

Szombaton, azaz 15. Septembris az új calendarium szerint, este öt óraker itt Bécsben és az kívül való helekben lén ismétlen egy földindulás, az elsőhöz hasonló, a ki 29. napján Juniusnak az előtt lett vala, itt ebben az helben és tartományban, az ki miatt az házak alkalmasan megrázattattak, de kevés kárral mulék el.

Közel egy óra mulván azután, úgymint 6 óraker 15. Septembris ugyanazon nap lén ismét egy földindulás, nagyobb az elsőnél. ki miatt az házak, boltok oly igen megrázódtanak, hogy mindenképpen nemcsak azok, de azonkívül is minden épületek az városban meghasadoztanak, de még sem igen fölötté való nagy kárral. Erre kelvén egy és tizenkét óra közt oly iszonyú rettenetes és hallhatatlan nagy földindulás lén, a ki miá az egész váras és benne való épületek úgy megrázattattanak, hogy az emberek álmokból fölserkenvén, különbet nem itiltek, hanem hogy az itilet napja nagyon rajtok.

¹⁾ Szamosközy *oldaljegyzete*: Pestis.

Annak utánna verradta felé két óraker kezdeték az negyedik földindulás, ki nem szintén olyan rettenetes lőn, mint az többi.

Ez az négy földindulás miatt ilyen nagy károk következtenek, kiket csak rövideden irtunk meg, holott csak az század részét sem irtok meg ide.

Elsőben az bécsi várban az várnak tornyaitól az gombokat vitorlástól mind lehánta. Azonkívül való épületeknek is.

Ugyanakkor Szent István tornyát annyira megrázta, hogy az őrző erkéltől fogván, kiben az őrzők laknak, az toronnak az tetejéig, az hol az török császár czímere, az félhold és az csillag vagyon, mind meghorgadott. Az erkélyt pedig, kik nagy kövekkel, vassal és ónnal beöntve voltak, azokat alá vetette, az csonkatornyot pedig, az kiben az nagy harang függ, amaz nagy nevezetes harang, mely ugyanazon Szent István tornyához vagyon ragasztva és hasonlóképpen nagy öreg faragott küeből constál és erős ónnal öntött vas kapsokval volt öszve foglalva, úgy megrázta, hogy sok ideig meg nem merték vonni, míg meg nem csinálták nagy munkával.

Az Szent Mihály templomának is az tornyát, ki hasonló erős vas kapsokval öszvefoglalt épület volt, azt is mind az manus-ig ledöntötte iszonyú nagy ruinával és az városbelieknek károkkal, nagygyal.

Az scotusok szentegyházának chorusát öszverontotta, és az nagy oltárt eltörte, az héázatját lefordította és az szentegyháznak is boltozatját sok helett által lyuggatta, sok hiatusokkal.

Az boldogasszony szentegyházának is az szép kifaragott és mesterségesen csinált fő tornyát elannyira elrontotta, vesztegette, hogy nagy szép faragott köveit lehánta annyira, hogy félő, hogy ha valami nagy szélvész támodna, félő volna, hogy meg nem állhatnája.

Egy tornyat is, kiben puskaport tartanak, mely az só piacon vagyon, elannira elrázott, hogy az héázatja, mely cserépből volt csinálva, levetette. Az szent Rupertus tornyával és sok azon-küül való tornyokkal is azont cselekedte és meghasogatta rútol őket.

Vagyon Bécsben egy szép épület is nem messze az zsidók zsinagogájához, kit Dumpfingerhoffnak hínak, ennek az helnek egy szép tornya volt, kit akkor építnek volt és még teljességgel el nem készült volt; ennek is az négy szegletit egy nagy kővel öszve levetette, mintha ott sem lett volna, alá az útra. Mely ruina egy alacson háznak az héázatját is és két más alatta való háznak is héázatját, boltját fenéig lerontotta.

Az mérőháznál való lakó embert, az ki az terheket oda szokta vinni lovon, az mint feleségestül az mennyezetes ágyban fekszik volt, egy idegen emberrel együtt, ki akkor nála volt, ezt az

pallás úgy oda nyomta, hogy ha hamar meg nem segítették volna, oda vesztenek volna. Az idegen embernek pedig mind a két lábát kettén szegte.

Vagyon egy vendégfogadóház is, melyet aranyas napuak híznak, nem messze az vörös kapuhoz, ennek egy tornya volt, kit mind az hátulsó házzal öszve, és minden benne valóval és az ellenben való házzal egyetemben ezen vendégfogadóban fenékiig lerontotta és kilencz embert két lóval együtt ölt meg. Ezeket minekelötte az iszonyú romlás közül kiástanak, oly büdösek voltak, hogy ember feléjek sem mehetett és az dohját egész Szent Istvánig megérzették.

Az Cubekon egy Federli nevű áras embernek házának, mely nagy szép épület, három tornyának szegletit lerontotta. Henkel Lázárnak is egy kőből faragott szép folyosóját levetette. És Svagar nevű áras embernek is házánál való tornyát úgy elhasogatta, hogy mind házát, tornyát le kellett hordani.

Egy Vitus Runczner nevű áras embernek is az palotáját is mind elvesztette, ki igen szép épület volt, elszaggatta és semmivé tette.

Az Sz. Lőrincz szentegyházának is az tornyának az tetejét, ki kőből volt mind felrakva, mind harangostúl alá vetette.

Az Sz. János szentegyházának is azonképpen.

Az császári collegiomnak is tornyának szegletit lehánta. In summa summarum minden helyén az egész városnak házait, boltjait, szobáit, kéménit úgy megrázta, szaggatta, rontotta, hogy leszen mit építeniek.

Die 17-a Septembris éjjel tizenkét óraker volt egy kicsin földindulás. 18. die ismét egy volt reggel, ugyan akkor hét óraker is volt.

Die 19. Septembris 4 óraker reggel ismét volt, hét óraker ismét utánna, mingyarást reggel ismét két kicsin földindulás volt.

Die 26. Septembris éjjel 1 óraker Stok om Aizen mellett egy háznak az pallása beszakadt, szerencsére nem voltak otthon az emberek, hanem félelemnek okáért futottak volt el.

Die 2. Octobris reggel 8 óraker ismét.lön egy földindulás, az mely mindazonáltal káros nem lön.

Az mely terrae motus 29. napján Juniusnak ipso die Petri et Pauli fuit, az jesuiták akkor comediát celebrálnak volt. Az Károly herczegné minden gyermekivel ott volt az comedián, sölt Ernest herczeg is és Maximilián, a császár öcscsei. In summa ez az földindulás oly nagy és oly iszonyú volt, kihez hasonlót senki nem látott. Nem volt oly templom, sölt még csak egy privatom aedificiom is, a ki megmaradhatott volna éppen, elannyira, hogy minden tornyoknak, kiknek fele, kiknek harmad része, sokak pedig funditus corruáltak sok embereknek opprimálásával;

ki miatt az városbelieknek ki kellett futni ad campestria. Az galambok és az verebek is turmatim takarodtak ki az városból. Az hercegek előbb-előbb lappangottak az városban, egy helben nem találta volna ember űket, imitt-amott bualdoztak. Az harangok az tornyakban ex concussione harangoztanak az tornyakban szerteszéllal elannira, hogy mindnyájan az ítélet napját várták magokra. Nagy volt az sívás, rívás az egész városon minden rendbeliektől. Az Ernestus herczeg udvarának minden házainak az tetejét lerontotta, az sok gombok, vitorlák most is alá függenek, ketté törvén. Nem böcsülheti ember, meg az városban mennyi kár lett elegendőképpen. Az Dunán a kik akkor eveztenek, alig szaladtanak, hogy az hab űket el nem borította. E dolog után mingyarást Byhácsot Horvátországban az német megvette és az török 15,000 németet vágott le gyalogot és egyéb hadát is megverte az németnek. Az Sziszek dolga is azután lett.

Wenzel-Codex 301—304. ll.

De Batoreis; ex ore magi Poloniae cancellarii. Kgd inserálja, legyen ismereti az cancellarius-sal is Kgdnek, ha olvassa.

Consilium regis Stephani de Batoreis fratribus.

1594. Megevsén az urakon a dolog és a Báthori Boldisár is megöletvén, hogy engem beküldtenek vala, csodálkozott az nagy cancellarius rajta, hogy neki ilyen késen lett értésére, holott ű az mint értette, régi simultas volt köztök, hoc est inter principem et illos; adta volna, úgymond, isten, hogy bár ne történt volna, de féltém én mindenkoron tacite ezen, hogy így leszen. Neque etiam locum adeo arctum multorum dnorum (olvashatlan szó) esse. Ez az (egy fél sor olvashatlan). Azon voltam, hogy Bátori Boldisár és András itt köztünk telepedjenek meg. Ez volt az én tetszésem. És így lévén, az jó atyafiui szeretet köztök nemcsak megmaradott volna mindenkoron, hanem ugyan ob intervallum loci et commercium literarium inkább accendáltatott volna köztük. Az szegény megholt királnak is ez volt scopusa és elvégezett akarátja felölök. Hogy penig Fogarast Báthori Boldisárnak adá csak szintén halála előtt, csak szinten ez vivé reá, hogy kételkedett nyavalyás, hogy nem maradhat meg itt ez országban az ű nemzetsége, halála után. De ha akkori betegségéből fölgyógyúlhatott volna, ugyanó az első deliberatióhoz fogott volna, váltig fájlalják én előttem is Bátori István és az cardinal familiájokon esett casust, de én tanquam mediam personam inserantis potius vices agere possum quam consultoris, nihilominus ezt inculcáltam nekik: a mi már meglett, azt immár teljességgel felejtsek el, quod enim factum est, infectum etc. és hogy fordítsák minden gondolatjokat magok megmaradására.

1594. Hogy kibeszélették volna az urak Sidmontot ez országból, azon egyeztenek volt meg, hogy megölessék. De Báthori Boldisár tartott ellent benne. Nem akarok, úgymond, atyámfia vérebe förtözni. Mondották az urak együld, nagyobb romlásunkra leszen, ha elbocsátjok. Mond arra Báthori Boldisár: nem tehet, úgymond, semmit, menjen dolgára.

Ha penig akkor utában Sidmont betért volna Tordára, az mint én Szalánczy László szájából hallottam, el volt végezve, hogy konczonként darabolják.

Esztergamot az olaszok vették meg, kik Joannes Franciscus Aldebrandinussal voltak, oda rendelvén őket az pápa. Ezek 10 ezeren voltak gyalog és az Joannes Franc. egy az mostani pápával és ábrázattal fölötte igen hasonló hozzá. Az császár fegyveres lovaginak is az fele ezek mellé jött ustromra gyalog, kik térdig vasban voltak, csak szintén az melyeken elől volt az kar-aczél, és együtt hágták az várat az többivel. Az az pápa hada, kiről feljül szólánk, tudni illik az 10 ezer lovag, jó idején korán eljött volt, és Poson táján széll az falukra osztották volt őket, holott mindaddig voltak, a míg Esztergam alá indultanak; ő maga az pápa füzetett nekik. Meg is volt hagyva nekik, hogy az holott legsúlyosb, ott szolgáljanak, vagy Erdélyben, vagy hova kelletnéjek; mely dologban nagy controversia is volt, hova fordítsák őket. Postán az pápa öcsce ide Erdélben akart jüni, hogy meglássa az helt és ha többet nem népének, de felét ide adja, de nem hadták. Az hitván eleség miatt az disenteria ezek közzé akadt volt, ki sokat conficiált benne. Esztergam megvételeben semmi had jobban ennél nem forgolódott. Sok fű familiákból valók voltak köztök, minden száznak egy zászlója volt, szép ékes bársonyban felöltözvén volt mindenik, kiknek arany prémmel volt megperémezvén köröstön körül ruhájok. Az pápa öcsce senki kapitánsága alá nem akarta magát adni, azt mondta, hogy ő azoknak kapitányjok, és ő akarja gondjokat is viselni. Alá jövet a míg Bécsben volt, az császár huga az özvegy galliai királné házát adták neki szállásul szent Dorottyá szentegyháza ellenében.

Strigonium recuperatum.

Captum Strigoni.

In Polonia capto Maximiliano jutott volt az beretvéja Báthori Boldisár kezéhez, kit Boldisár Sidmont fejedelemnek senkelt volt, Sidmont az portára küldött volt császárnak; oly nagy öröme volt ezen az töröknek és oly böcsületi urunknak, hogy mingyárást az mi oratorinkat zöld vont arany kaftánban öltöztették föl, contra regulam propriam, nam color is apud eos

Maximilianus a Polonis captus.

sacer est, kit azután késén vettek eszékben, és bántanak, de nem változtathatták meg.

Cum Várad oppugnaretur a Turca. Bocskai István Váradról VI ezer emberrel jött urunk mellé.¹⁾ Csak lugasiak és karánsebesiek az ú dióbeliekkal együtt négy ezeren voltak, az több had partim ex Transylvania, partim ex partibus Hungariae Transylvaniae subjectis voltak. Német fegyveres nyolczvan volt. Proh pudor. Ebben az hadban, az mint nekem Albert deák mondja vala, 25 ezer embere jó és válogatott embere volt urunknak fegyver fogható lovaggal és gyaloggal öszve. Anné(kül?) 12 ezer ember gyülevész nép. Ezek közt is számtalanok voltak jó legények, és csak igen kevés megvető volt benne. Az szekér szám, kivel az tábort körül vették, 5000 szekér volt. Volt az fejedelem 15 napig Tömösvár alatt.²⁾ Igen nagy helen vagyon Tömösvár, csak egyik szegletit szállották volt meg az miénkek. Az vár alatt vitézlő nép, az mienkben in tota hac expeditione 500 veszett, följobb nem, az kétszáz két darabonttal együtt, kiknek veszedelmeknek Kornis Gáspár volt oka, mert ő indította nekie, disuadente Alberto Literato et rogante principem, ne faciat.

Szam. kezérel:
Zizeki harc.

Tótországban kezdetett az háborúság. Nem semmi harc volt az, kilencz bég veszett azon az harczon az pasával együtt. Az hidat, az melyet az Kulpán által csináltatott volt az pasa, hogy elbontatta, aval vesztette a dolgot. Disvadeálta volt ezt az császár atyjafia, de nem mívelte az pasa azért, hogy az török vissza ne futhasson, ha futni akarna is, hanem megállja mellette az harczot. Megmondta ez az Oglan az pasának, hogy csak addig késő, míg az harc meglészen, de megbánja azután mingyarást, hogy elhányatta. Jussus procedere caesareus juvenis passa Oglin. Elmegeyek, úgymond, de mond meg az disznó mellől jött ebnek, hogy megbánja az hid elbontását ma. Secuta mox maxima Turcarum strages, deletus totus exercitus, ac in Kulpam maxima pars submersa. Ez az bosznai pasa első pasa volt Bosznában, nem régen csinálták volt azzá annakelőtte, mert azelőtt csak bégség volt.

*Nati ex caesarea familia
pud Turcas.*

Az császár leányátul való férfit soha pasaságra nem mehet, hanem csak bég leszen belőle, juxta legem Turcarum. Ne vágyódhassék császárságra.

¹⁾ Szamosközy *oldaljegyzete*: Varadinum.

²⁾ Szamosközy *oldaljegyzete*: Temesvár szállása 1596.

Barbély Györgyöt erővel promoveáltatták az urak Sidmonttal, Sidmont Békés Istvánt akarta elővenni. Nagy bolondság volt ez. Megtetszésének azután az Barbély György vitézlő fű cselekedeti, kinek Békés szolgája sem lehetett volna.

Georgius Barbély.

Béldi János prope Coronam fű nemes ember volt, ű tette volt hurré Szinan pasának, hogy által költöztek az Dunán venientibus nostris. Ez az Béldi Mihnye vajdának hités atyjafia volt. Mely Mihnye inmár törökké lett volt és vele volt akkor Szinánál minden aranya Mihnyának ennél volt . . . . .

Wenzel-Codex 249—250. ll.

. . . . . (*eleje hiányzik*) . . . . .
 ad insequentis noctis partem maximam rex loco cedere coactus, aedes cardinalis Radivili non ita longe a regia, cum conjuge regina commigravit, ibique ad sextam usque Januarii, dum arx expurgaretur, perstitit. Consumpta autem penitus sunt igne palatia reginae ex ordine omnes, tertia parte arcis consumpta. Ansa incendio a satellitibus data Germanis, qui luculentiore instructo foco, ut caminus flammam conciperet, in causa fuere.

1595. 2-da Februarii juta be Krakóban az gyűlésre az nagy cancellarius, és más nap salutálá a királt Radivil cardinal házánál.

Salutáltak die 16. Februarii. Salutáltak Sennei urammal. Sok dolgaitúl előbb nem lehetett.

Vendéglett meg bennünk die 19. Februarii.

Die 18. Februarii coram rege et senatu dnus Sennei causam ilmi principis, me interprete explicavit.

Die 19. Februarii venere Cracoviam legati caesaris, quorum praecipuus episcopus Olomucensis fuit.

Die 27. Februarii hallgatta meg az király és az respublica az császár követit.

Die 12. Martii convivio excepti sumus cum dno Sennyei ab ilmo duce Macrovincensi ac honorificentissime tractati.

Exauditi a rege et ordinibus in regia Cracoviensi legati imperiales 17-a Martii hora 3-a pomeridiana.

1595. Ez tájban jütt vala meg Giersek az lengyelek követe az portáról és Sennyei uram vendéglette vala meg. Azt mondja vala, hogy az török császár azt mondta volna az pasáknak, az mely konczot, úgymond, elnyeltem, azt akarja, úgymond, tor-

Szam. kezével:
Bátori Sigmond-
rúl.

komból az erdéli Oglan kivenni, étkennek pedig talomból az kenyerit is el akarja szedni. Azt is mondá Giersek ugyanott az asztalnál valánk, hogy kilencszer való százezer embert adducálhat az török császár in aciem, de mind éppen azokat és in tanta imperii vastitate, soha öszve hogy együtt lehessenek nem hozhatja, hanem három vagy négyszázezer embert.

Die 19. Martii exceptus cum nobis convivio Martinus Berzevicius.

Die 4. Aprilis posteaquam patetice satis regem et ordines regni alocutus fuissim, eis cum dno Sennyei in frequenti senatorum consensu valediximus. Summái feleleteknek az mint másutt is megjedzém, csak ez lén, hogy a török nekiek semmi okot nem adott, kiért vele régi békességeket föl kellene bontaniok. Intenek minket is, hogy olyan nagy fában ne vágjok fejszénket.

Altera die, quae fuit die 5. Aprilis, Cracovia domum versus movimus, cum ego medium fere annum ibi exegissem, dnus autem Sennyei tres menses et dies aliquot.

Vigesima Aprilis Albae pervenimus. Találtok ott Nádosdi uramat udvarnál, ki 6. die Aprilis jött volt Fejérvárra, ment el pedig 25. Aprilis, Barcsai Andrással és több fű emberekkel kísértette el Sidmont.

Die 22. Aprilis . . . . . cum Reimondo Saltero camerario serenissimorum . . . . . *(két sor a lap hosszában teljesen olvashatlan).*

1595. Moritur Franciscus Geszti generalis regni capitaneus Saxopoli 11. May hora 4. pomeridiana. Cadaver ejus Devam delatus, ibique die mensis ejusdem 21. sepultum.

Die 12. May ciausius Turcarum imperatoris Muztadar dictus Albae venit, admissus fuit 17. die May.

Die 16. venit Albam ilmus et revdmus dnus Alphonsus vicecomes episcopus Cerviensis in Flaminia, legatus pontificis et honorificentissime exceptus. Én voltam gárdája.

Die 18. May est ad principem admissus.

Versipellis homo Aron Transalpinensis ¹⁾ palatinus dominio exutus, perductus est Vincium 19. May, die altera sub persona homini ignoti a principe interpellatus est.

*Szam. oldaltj. :
Transalpina.*

Die 27. May boeri Transalpinenses nomine totius regni sacramento se obstrinxerunt principi. Eos remeantes Georgius Balatich cum clavo et vexillo, quibus palatinus confirmabatur, subsecutus est.

Eadem die Georgius quoque Barbély banus Karansebensiensium constituitur.

¹⁾ Szamosközy javításával : Moldaviae.

Rex Poloniae in Juis filiolum ex uxore regina susceptit.

Die 1. Junii venerunt Albae legati Moldavienses boeri, missi a vajvoda et regnicolis, principi fidelitatem promissuri. Legati quoque Cozakorum hac die venere, VII vexilla et quosdam captivos apportarunt, spolia nimirum quae e vastata Taurica Chersoneso retulere, ubi horrendum in modum sunt ferro flammisque grassati, talionem reddentes Tartaris, qui anno elapso per Pobiam (?) in Poloniam ingressi . . . . .

1596. (*Tévedésből 1696 írva.*) Mikor az confoederatiót tractálták Cracóban, császár főoratora többi közt episcopus Vratislaviensis volt. Ennek Joannes Matthaëus Wacker a Vachenfels, caesaris consiliarius, cancellarius volt és mellette volt.

Wenzel-Codex 344—345. 1.

1599. Mihály vajda előtt is az magyar urak elég visszaértették egymást, akkor is a volt jobb, a ki beadhatta az másikat az vajdának. Halmagi István azt mondá, hogy Csáki Istvánt annyira beadta volt Kornis Gáspár, hogy meg akarta öletni Mihály vajda. A végre sok adományával kellett be magát nála. Halmagit is hitöcscsévé fogadta volt, ugy is igen segítette Csákit.

Wenzel-Codex 358. 1.

1600. Basta találmánya volt az bizonyos, hogy Mirizlónál az miénkek fugát simuláljanak, senki azt bár magának ne tulajdonítsa. Jelen volt Mikula János és mindeneket tud.

Wenzel-Codex 136. 1.

1601. Az goroszalai harc után lábbal akasztatta föl Básta Stepan Istvánt, az váradi főlegényt. Végre az németek verték agyon, semmi pusillanimitást nem mutatott, hanem alácsüngvén föl, az németeket, kik azon alá s följártak, szidta, pögdözte, végre agyon verték az németek.

Ex relatione dni
Sarmasagi.

1603. Post cladem Coronensem Bogáti Miklósnak az holt testét is föl akarta Raduly vajda akasztatni. Alig kérte meg Toldi István.

Várodban két esztendőre élés vajyon 800 emberre.

Az vén kamaraispán most jövet betért volt Szakmárra, csodálatja, mely nagy erősség, az azt mondta a bírónak, hogy

csak öreg álgút taraczk és seregbontó nélkül 47-et olvasott benne.

Az bíró azt beszélé, hogy minekelőtte kiment volna Kolosvárról Bástá és megszállotta volna, Móses ben az házban szállásán azt mondta: eltarthatjátok nem egy sem két hétig, hanem 2 holnapig is, a menni német itt vagyon, de én addig nem kívánom, hanem kilenczed napra megsegétek, mert készen vagyon hadam zászló alatt, három nap Szakmárra megyek, három nap ott leszek, harmad napra ismét itt leszek.

1603. Székel Móses, hogy Kolosvár magát megadta, bocsáttá be ide zálogul Betlen Farkast és Óvári Istvánt. Az kolosváriak ismét oda ki Móses táborába bocsáták Petrum Foltics senioremet et Andream Zabó.

1604. A király képe feleségét hogy Kassából kibocsátták, Eperjes mellett vitték el, onnét Szepesváraljára és Bártfára, onnét Lengyelországon által Silesiára és úgy in Germaniam. pater Martinus Kaldy is vele volt. Így beszélli Hoffmann György.

Mihály vajda.

Mihály vajdát, hogy Basta megölette, az szablyája az árbóczfán fígg volt az sátorában, még is hozzája kapott volt. Ugyan azon szablyával vették fejét is.

1604. Sub initium belli Bocskaiiani. Az Pech hadában és az több németekben, kik innét kimentenek volt, veszett 1383.

Strigonii recuperatio sumptuosa.

Esztergannak kétszer való obsidiója, megvétélével együtt áll 19 milliójában az római császárnak, az mint Sarmasági mondá.

Wenzel-Codex 355. l.

1604. Prágában egy félszemű pythonissa vagyon. ki minden jöendő dolgokat csodálatosan praesagiál és megmond. Ezt Sarmasági ott létében megfogatta volt császár, mivel hogy erre az 1604. esztendőre nem kedve szerint való dolgokat profétált neki.

Hallatott mendörgés Kolosvárott legelőször 1604. die 27. Martii.

Wenzel-Codex 291. l.

Az brazlai vajda fia Mátyás herczeg táborában volt Győr alatt az nagy cancellarius asztalánál me praesente, pro certo affirmálá, hogy az herczegnek ú magának pro sua persona, tizen

Szam. kezénel:
Mátyás herczeg.

egy kurvája volt. Az egész táborban penig 400 kurvánál több volt, kik quaestum corporis exercebant. Igen megütközének ezen a lengyelek. Cancellarius azt mondá, hogy kár, hogy az herczeg az duo denarius numerust in alendis pellicibus nem observálta.

Wenzel-Codex 197. l.

1604. Most utolszor, hogy Krauzenek Szebenben volt, bizonyos summa pénzt kívánt az városon, kit mikor elindult, úgy componált velek, hogy késedelem nélkül utána küldjék. De minek utánna az summát megigírte volna az váras, kérte azon Krauzeneket, hogy *(ne)* neheztelje az ú városokban emlékezetre való dolgokat meglátni. És szerte széllal elviselték minden tornyokban, megmutogatván nekie nemcsak hadakozó szerszámokat, hanem a fölött minden éléseket is. Látván ezt Krauzenek, megbánta magában, hogy többet rajtok nem kért volt, és talált ilyen fortélt a dologban. Mikor tülök elbúcsúzott, kibeszéllette az királybirót mind fiával együtt onnét, praetendálván, hogy beszéde vagyon velek. Amazok kijüvén vele honoris causa, visszaizent Krauzenek Szebenben, hogy megtöbbsétek ötezer forénttal az neki igirt pénzt, mert hitire addig a királybirót vissza nem ereszti. És így kételenek levén az várasbeliek, az előbbi summához addálták az 5000 forinthez és kiküldték neki.

Szebenen esett fortély. Ex relationi Joannis Adám.

Akkor mind fiastúl szintén ide Kolosvárra hozta volt Krauzenek az királybirót. És ide kellett az 5000 frtot meghozni az szebenieknek.

Wenzel-Codex 339. l.

1604. Nagy böcsületben tartják az commissariusok Régeni Jánost, semmit hire nélkül nem cselekesznek, sólt tanácsba is mindennap az ú házához gyűlnek, most újonnan Havasalföldében ment.

Az szebeniek megigírték Rác Györgynek, hogy megszerzik az erdélyi vajdaságot nekie az római császártúl, csak vigye véghez az elkezdett dologot. Ez a Rác György mindenkoron fejedelemségre vágyatt, Bastánál is alattomban mind abban törekedett, hogy az havasali vajdaságot adja nekie, hánta vetette erősen magát, mint és hogy szolgál. Nyilván való dolog ez is, hogy ú árulá füképpen kardinált el Mihály vajdának, addig jártatá be hozzája, ú lén oka kijütelinek. Az tyrannist is Mihály vajda akarattjából ú kezdé el. ú ötlette meg az széke-lyekkel elsőször is Szömöre Mihált és Farkas Ferenczet Segesvárot, ezen indula meg az nemesség, úgy állának el Mihály vajda mellől, és oztán csak kevés vártatva Székely Mózes is úgy subducálá Mihály vajda mellől magát. Elete is ennek az Rác

Georgius.

Michael Zömöre et Franciscus Farkas opera Georgii Hach trucidati in Segesvar.

Györgynek fölöttébb parázna, rût adulteriumokat et virginum corruptelas notabiles cselekedett most is, a mig Meggyest volt.

Wenzel-Codex 301. l.

1604. Kamuti Farkas in angustias redactus maximas, cum se expedire minime posset, astu utendum existimans. maxime cum recepta iterum a Basta esset provincia, isque quia tum a porta Turcica redierat Caransebesum, quo solo nomine periclitari poterat maxime, suae incolumitatis potius, quam patriae periclitantis habendam duxit rationem. Mivel azért, hogy immár az magyarok dolga ott ben az töröknél agitáltatni kezdett volt, és alkalmas részből decernáltak volt is egymás közt, hogy ű megmaradhasson gratiam paraturus, mindeneket aperiált Bastának. Egykor ebéd után, midőre az szolgál rendek kitakarodtak volna, Basta uram az kapitánoknak in familiari colloquio ezt megmondta volt praesente quoque Gerardo Pisano nobili, nem tudtok, ugy mond, bella cosa-t. Az magyarok föl akarnak az császárra támodni és királt akarnak magoknak választani, ki, mint lehessen, nem gondolhatom. Ehez ki egyet és ki más szólott. Ezt a dolgot ugyan akkor Gerardus János papnak az szászok praedikátorának, ki az ó-várban Kolosvárott lakik, megjelentette volt, igen titkon nekem az pap jelenté die 28. Aprilis 1605.

1605. Győrt megtarthatták volna és az törököt a transitu per Danubium prohibeálhatták volna igen könnyen a németek, de bolondságok miatt vesztették volt el. Elést Szinán pasa annyit talált benne, hogy 10 esztendeig megérték volna vele.

Győr alól Mátyás herczeg hajadon fűel szaladott, még az ümög fodrát sem kötötte volt föl, palástja, öve, kardja, mind oda maradt, ű maga gyalog szaladt.

Wenzel-Codex 113. l.

Res stipenda. 1604. Az földváriakon Brassóhoz közel lakott 18 valon, 31 hétig költ reájok VI ezer VII száz 87 f, juhokat, szénát, zabot, tyúkot, ludat nem computáltak, hanem készpénzül költ el ez az summa reájok. Azon küül az fű kapitányok asztalára költ 16 száz f. Hiti szerint mondotta ezt a földvári biró Zeller Ferenc és Zambó Bálint előtt. Ez az falu kised, mind is 12 háznál több benne nincsen, Brassóhoz egy mérföld. In summa az egész Barczaságot csak 400 valon ette és pusztította ki mindenéből.

Szam. kezével:
Valonok prédálása.

Szam. kez.: 1604.
Zenasi Mátyás.

Joachimus Beck
capitaneus supr.
Zakmariensis.
Ex relatione
Georgii Hoffmann.

Capto Szathmarino. Mivelhogy Szénási Mathias az ű hadával együtt futamodott volt elsőször is le az szakmári ustromról, erre való bosszúságában, mikor az németek kitakarodtanak Szakmárból, megleste őket és levágatta, contra datum assecurationem a principe. Nagy nehezen maradt meg Joachimus Beck, az

kapitányjok is, hogy le nem vágták. Kiért az fejedelem most is vasban jártatja Szénásit, az alatta valók pedig búdosásban vannak. Vitték azért Joachim Becket Vásárhelre Bocskaihoz, mely nem messze vagyon Terebestől, adott nekie Bocskai uram 700 fl., és ment lengyel Krakóba, ott holt meg. Az fején volt az lövés, ki ha nem esett volna, meg nem adták volna Szakmárt.

Wenzel-Codex 113—116. l.

1604. Elvevén az kassaiaktól a templomot fölötte igen malecontentusok voltak az német felől et usque adeo proni ad defectionem, hogy nem köllött sok izgatás nekik. Az templomot csötörtök nap vették el tőlük, még jó szerivel az városbeliek azt sem tudták, mi az dolog és mi okból occupáltak az templomot; meg sem volt még pedig senkitől megtiltva, hogy az városban házoknál ne legyen szabad praedicálni in privatis domibus civium; mely dologhoz képest nem tudván félni, vasárnap, azaz negyed nappal az templomnak elvétele után praedicáltatott házánál Szabó György, superveniáltak Belgiosa emberi, fogva vitték mingyárást ő magát az fogházba. Annak fölötte ennihány álgyut szegeztetett Belgiosa az házának, hogy azt porrá tegye, végre nagy minden nehezen 5000 frtot szerzetek meg, és mind addig is mig az summát le nem tette, ki nem bocsáták az tömlöczből.

Az kassaiak megfosztatván templomoktól, háromszor is találtak meg a császárt, Prágában menvén, de semmi válaszok nem lett, amiatt exacerháltatnak.

Ismét Hoffmann Györgynek egy atyjafiát, ki ugyanott Kassán lakik, találtak volt házánál, hogy az postillát olvassa volt, azon száz aranyat vettek. Ezt is bizonynyal mondá Hoffmann uram fia, csak szintén az templom elvétele után történt, meg kellett adni, ki nem bocsáták addig az tömlöczből.

Az profóznak a maga szolgájával vétette fejét Lippai Balázs Kassán, facta deditione, hihetetlen dolog, mennyi pénzét mondják hogy volt. Derék pénzét Filekben takarította volt ideje korán, mivel hogy hazájához Kranith országhoz közel volt, és szándéka az volt, hogy az sok praedával házához szálljon.

Profoz a proprio servo decolatus.

Ballos István uramnak itt Kolozvároott ez az profoz avval kérkedett, hogy küldött ki innét Erdéltől maga számára negyven ezer forintot, és hogy szőnyegi is vannak 80, nem computálván az számtalan sok szép ezüst művet, kupákat, mosdókat, medenczét, lóöltöző szerszámot, ezüstös aranyas pallosokat melyeknek ugyan számát sem tudta ő maga is. Találtak Kassán is vagy VIII ezer ezen forentiát és egyéb szépséget sokat.

Lucinus Tridentinus mercator Cassoviensis.

Egy Lukinus kassai áross embernek is, ki Tridentinus, többet találtak hatvanezer forintjánál, ki övé volt benne, ki másé, mint efféle áross ember keresetinek szokott lenni. Nagyobb része, a mint mondják, másé volt. — Hoffman György felesége két kised leánkáival és két kis fiával együtt Kassáról Lengyelországba ment és Jazliskán, egy kised városkában, mely az határban in vagon, és első városka, kit Homonnáról érnek.

Familia Hoffmanni commissarii.

Munus in cives Cassovienses dni Bocskai.

Az kassaiaknak VII falut adott az városokhoz Bocskai uram, mely faluk annak előtte az egri káptalansághoz valók voltak, cum titulo liberae civitatis.

Foemina Belgiosae.

Az király képe feleségét minekutána kibocsátták volna Kassáról, Eperjes mellől ment el Szepesváraljára, onnét Bártfára és Lengyelországnak szélin által Silesiára, et sic in Germaniam, pater Martinus Káldi is vele ment ki Kassából és lengyel Krakóban maradt.

Nex Joannis Boronkai.

Az Boronkay halálát, accepto a me pretio, az kolosvári cigán vajda az hóhérral együtt 24. May így beszéllé nekem. Annak az napnak estin, az mely nap őket megölték, az profóz nagy örömmel ment be hozzájuk és azt mondta, hogy ű maga az profóz sem reménlette istentül, hogy Basta uramnak szüé ennire megenyhődjék hozzájuk, kitül hagyva volna nekie, és ugyan akkor mikor megindult, meghadta volna, hogy másnap őket elereszsze. Immár, úgymond, csak ez kívántatik, hogy az én munkáimról is el ne feledkezzetek, mert szabadulástokat isten után én küülöttem egyébnek senkinek ne tulajdonítsátok, oly nagy kiáltás volt sokaktúl reátok. Én hogy mellettetek törekedtem, el is kergetett ennihánszor Basta uram előle. In summa amazok szegények azon nap mind kerestenek, ki kupát és ki egyéb morhát, kivel az profózt föltisztelhessék és neki kedveskedhessenek, kit meg is adtak neki. Estve késén, mikor szintén az város kapuját be akarják volt tenni, mentek az cigánok közé négyen az profóz szolgálban, hajtani kezdettek négyet benne be az városban. Amazok szabadónak volt, hogy űk biró hire nélkül nem mernének bemenni. Amazok ki koczpergerrel, ki helebárdal erelni kezdik az cigánokat, ti még birót emlegettek, úgymond, belluae. És így azon utcában, az melyben profoz lakott, egy házhoz vitték be őket az cigánokat. Azután, hogy besötétült, vitték az cigánokat a lábos házban és ott egy boltban, melynek az vas ablaka ide kiszolgál, mindeniknek egy-egy istrángot adnak kezében és meghagyják erős fenyetség alatt nekiek, hogy ott az sötétben veszteg várakozzanak, és a kit beküldenek egymás után successive az sötétben

Basta akkor Brassóban az havasali vajdával való tractatusára ment vája.

az hurkot nyakába vessék, a melyik cigán az négy közül hamarabb oda vetheti, lenyomják mingyarást és megfojtsák.

Az profóz ű maga addig ivott velek, hogy immár az cigánok is elunták volt vární. Megüti azonban éfél után kettőt az óra, és legelőször Boronkait viszik ki. Azt megfojtván, Csizsár Gergelt viszik ki. Történik, hogy mikor az egyik német poroszló az sötét boltban Csizsárt bevinnéje, nem vevén eszében az sötétben az cigán, találja az poroszló nyakában az hurkot vetni. Amaz neki szól németül. Megismeri az cigán szavát, úgy maradt meg, mert elkölt volna. És így fojtják meg Csizsárt.

Utolszor Kálmándit vitték oda, és azt is így fojtották meg. Egyébkint hitire mondják, hogy semmit rajtok nem cselekedte nek, hiszen most immár nem félünk, ugymond, senkitül, miért tagadnójok. Az három testet ű magok az német poroszlók vonták egy szánon az jezsuiták pusztá templomához, holott egy sírben dugták be őket; ű magok az német poroszlók fosztották meg is őket; az cigánoknak csak üngök és gatyájok jutott.

Wenzel-Codex 199 l.

1604. Mense Septembri, az tömösvári dolog.

Szendrőből 28. Augusti indultak Nándorfejevárra, itt két nap mulván mentek Tömösvárra, 400-an voltak magyarok. Előttök Szilvási Boldizsár, Dávid deák, Betlen Gábor, Tömösváratt circa VII Septembris éjjel éfélykor ütötték meg őket az hajdúk, kik három ezernél többen voltak. Előttök járók az hajdúknak gróf Damper 1) Lippai Balázs, Ibráni Ferencz voltak, Deli Száva is és a többi. Négy vagy öt embert vágtak le, de lovat hoztanak másfél ezert. Kiütöttek éjjel Tömösvárról az törökök, ugymint ötszáz jancsár és 500 lovat, azok tolták meg. Az vidíni avagy bodoni bégre indultak volt meg, de casu találkoztanak utokban a miénkekre. Szándékok az Betlen Gábor hadának avagy scopusa ez volt, hogy Erdélre jűjenek, és ez végre 24 ezer embert rendelt volt az török melléjek. Itt haereaáltak, és tandem változván magyarországi állapot is, föltámadván Bocskai, oda az többi közé mentek Kassa felé. Mikor űk oda jutottak volt, akkor immár Pecz hadát levágták volt, ű magát Peczet elfogták ennehány kapitányával, Ciailiczwal és több kapitányokkal.

Szam.: Vide etiam 206. paginam.

Szam. oldali.: Ez 16tt 15. die Octobris.

Wenzel-Codex 202. l.

1604. Circa Decembrem. Filekhez közel az ott való katonák találtak az pénzre, kit Németországból hoznak volt, kit elvontak, 12 tonnával volt száz és százezer fr. Minden tonnában

1) *Szamósközy jegyzete:* Henricus Davallus comes a Dampiera. Történeti Naplók a XVI—XVIII. századból.

10 ezer fr. volt, mindazon dudka. 9 pénzével számlálták. Duskai uramnak 80 ezer fr. jutott, az hajdúknak 40 ezer maradt. 95 hajdú vot hozzá az 40 ezer forénthoz. Tizenöt német volt az füzető mesterrel, de az füzetőmester elszaladt volt. Az fileliek, a kik az pénzt késérték, azok cselekedték (*Szamosközy kezével folytatva*) Kali Vince verte föl az pénzt.

Wenzel-Codex 203. l.

1604. Ali pasa az magyar nemzetnek nagy kárával holt meg Nándor-Fejérvárott.

1604. Zultán Achmat az mostani török császár circa initium autumnii igen meghímlőzött volt et periculose admodum decubuit, agit nunc annum aetatis, az mint Barbély Márton mondja, decimum nonum.

Cyga Oglin.

1604. Mense Aprili indították meg Oglan pasát Constantinápolyból az Kazulra, csak jancsár Constantinápolyból 10 ezer ment volt. Az Kazul avval ajánlotta magát, hogy kézhez küldi azokat, a kik ütet az föltámadásra tanácslották, csak vegye el haragját róla, mert nem magátül indított arra; de az divánban elvégezték volt, hogy ugyan reá menjenek és véget vessenek az Kazulban. Ez az Dsiga Oglan igen vitéz és fölötte vén ember is. Hét millijon aranyat adtak neki ki az császár tárházából.

Wenzel-Codex 357. l.

Szam. oldalj.:
Ali vezir pasa.

1604. Az tavali vezér, ki Nándorfejérvárott megholt, csodálatos jóakarattal mondja, hogy volt ide hozzánk, és hogy nagy dolgok impediáltattanak halála miatt. Horvát finak mondja, hogy volt. (*T. i. Balassi Ferencz, a ki után ezeket írta.*)

Most az portán füvezérnek Szinan pasát mondja, kit igen vén embernek mond lenni. De inkább hiszi, hogy Heder basa leszen füvezér a helyében, ha bejött az portára, mert immár három esztendeje, miúlta mind ide ki az Duna mellékét őrizte Havasalfölde felől. Az mostani császárnak hűgát adták neki.

Az havasali vajda megtartóztatta Regenit. Innét irtak volt neki, hogy ha igazán az császár köntöséhez ragaszkodott, mutassa meg evvel, hogy fogja meg Regenit; meg is cselekedte.

Wenzel-Codex 358—359. l.

1604. 1605. Az Kazulra Cyga Oglin vagyon, bizonyos dolog. Jelen volt tavaly Balásfi Ferencz uram, hogy a portáról expediáltak.

1604. Péntek nap vágják le az Pecz hadát. Szombaton Adorjából Váradra jött minden hadával az király képe. 15. serege szép volt, azaz volt hatezer embere, az székelségből, lovagból 2 nagy sereg volt, ugyan, ű közzülök gyalog ezer volt. Az erdéli nemesség egy seregben volt, oda föl való magyarság 3 seregben volt; az ráczság 2 nagy seregben volt. Azonkíül volt az hadnak az dereka, ki valonból és németből állott; ez valóban nagy had volt. De legtöbb valon volt, még sem mere megvini Bocskaival, kinek akkor háromezer hajduinál följobb nem volt. Sölt ű maga mondta annak utánna Bocskai, hogy ő reá nem ment volna, hanem Szónok felé fogott volna, ha meggyülekezhetett volna, ott gyülekezett volna azután meg. De ugyan csak az, hogy elfuta és ugyancsak elfuta, semmi ellenséget nem látván az király képe. pénteken jött Váradra. ötöd napnál tovább ott nem késett. Kiért mind az némettség s mind az valonság pökte és szidalmazta. Anyi néppel nemhogy az Bocskai kevés népével, de török császárnak is egy rész hadával meg köllött volna víni.

Motus Bocskaianus.

*Szam. oldalj. :
Segniei Miklóst
küldötték volt
kémleni, meg-
jövén ű is, igen
szörnyitette az
Bocskai hadát,
hogy mely sok,
és nem vihatni
meg vele jó sze-
remsésen.*

Várodról iratott volt az király képe egy levelet Zennyeivel és Kornis Boldisárral Bocskai urannak, és ű maga is írt volt, ha mint lecsendeséthették volna, erős főgadásokat tettek nekie, hogy nem oly dolog volna ez, hogy még le nem kötöhdnének folyamljék császár gratiájához, és mindent jó végben visznek, ne legyen oka ennyi szurzavarnak, mind nemzetségének romlására. Erre igen rövideden felelt meg Bocskai, hogy úgy volna az, hogy az rajta esett dolog mindeneknél nyilván volna, mi szándékkal voltak ű hozzája minden vétke nélkül, ha kézben akadt volna, de istennél különbben volt eltekélve. Az dolog nemcsak az ű personáját concernálnája, hanem több sok megkeseredett fű népek is volnának, kik hasonló nyomorúságot és injuriát szenvedtek az némettül. Mődja azért, immár abban nincsen, hogy különbet cselekedjék, hanem purgálni akar in incepto mind addig, az mig az jó istennek akarátja leszen. Ez volt az válasz.

*Szam. oldalj. :
Damnato bello
Barbianus ad
pacem inclinat.*

Szakmárra ment volt azután Bocskai, hogy innen Kolosvárról elment a király képéhez és Krauzenekhez, kin minden ember csodálkozik, hogy meg merte próbálni. Sennyei Pongrácz uram is ott volt akkor Szakmárt, lett szemben Sennyeivel, mondta azt neki: Nem hallgathatám el, hanem Kgd-el közleni akarám ilyen dolgomat. Az hír felölem ez közönségesen, hogy mikor minap az hajdúság Tömösvárnál megverte, egy levelemet találták volna Betlen Gábor deákja zsebében, kit ide az király képenek hoztak volna. Mi abban az Kgd értelmé, kell-e mentenem magam az király képe előtt vagy nem. Sennyei arra azt mondta, nem tudom, úgymond. Kgd tudja azt leginkább, írt-e, nem írt-e Kgd. Én dolgom volna, én nem menteném most abból magam, mert tudja

Kgd az német természetit, minemű gyanós némeztség, ha mi affélét mondanak nekie, magad kétségben hoznád nálok magadat, hanem légy szolgálásban, hiszen ha mi közök veled vagyon, szólítanak. Menj be csak Váradban és légy veszteg. Ugy ment el Váradról. És azután két hét mulván kinyilatkozott a dolog. Inkább hiszi Mikola János, hogy mikor Szakmárt volt Bocskai, immár akkor az a megtalált levél az király képénél volt. De nem tudja mi okon, nem nyúltak akkor Bocskaihoz.

Szam. kezérel:
Prágában
Bocskay.

Mondá ezt is Mikola János, hogy itt létében Bocskai panaszkodott volna nekie, minekelőtte az commissarius urakat megvendéglette volna, hogy bizony áll tízezer forintjában, a míg válasza lett itt ben való jószága végett Prágában császártúl. Császár megparancsolta volna, és még sem akarnájak az commissariusok megadni.

Nagy Ferencz, ki most onnét Bocskaitúl jött, azt mondja, hogy ennihány helre idegen országokra irásokat küldött Bocskai, kiben purgálja magát és okát adja az mostani indulatjának. Az többi közt: az S. András király decretumából, kiben expresse meg vagyon irván, hogy ha az király országát és kiváltképpen az nemességet szokott törvényekben meg nem akarnája tartani, hanem szabadságokban megháborítania: az olyan fejedelemre de facto, sine ulla nota, szabad legyen mingyárást az alatta valóknak föltámadni, és magokat in libertatem asserálni.

1605. circa finem
Juli adták meg
Fogarast.

1605. Fogarashól az németek az városban jüttek volt ki mulatni. Itt kin az hajdúk, kik ott az erdőkön latitáltak, egyet értettek az belsőkkel és kirekesztették őket, és immár kezünknel. *(Ez a pont keresztül van húzva.)*

1605. in Julio. 28 ezer forint kellene, azaz két hópénz mind azoknak, kik Rác Györggyel vannak. És a dolog eddig is lecsendesedett volna. Az szebeniek arra kötötték magokat, hogy ők lekötik az dolgot és kedveket keresik, 2 hetet kértek magoknak.

Az székelség tized napra kéredzett haza.

1605. Juliusnak 13. napján múlt el annak az 10 napnak egy heti, reá feleltek, hogy akkorra visszamennek a táborban.

1605. Rác György az városban Segesvárott most is még, de nem kell tüle tartani.

1605. Die 21. Julii 520 válogatott ráczot bocsátott Rác György ki Segesvárról, hogy valamiképpen az álgukat Udvarhélről elhozzák. Hire lett ebben az miénkeknek, felen állottanak lesben, reá várták őket, és körül vevén, úgy megverték, hogy abban csak illő-fillő szaladt el. Előttök járó hadnagyokat is Csonka Jánost elfogták. Ugyan ezen nap más rendbeli hada Gyulafinak talált ott a tájban száz lovag ráczra. Ezekben egy sem szaladt el,

Szam. oldalj.:
Chonka János
rag. 371.

Betlen Farkas írja Biró uramnak, az levelet is láttam. És inti az kolosváriakat, hogy vigyáztassanak, mert futó félben vagyon Rácz György, nem tudják, mely felé fog.

1605. Fogarast adták az németek 16. Julii. (*Szamosközy javítása 10.*)

Azt mondja Lodi Simon, hogy az német császár Erdélyiely kinalja Bocskait, és ha az törökkel hadakozni akar, annyi segítséget offerál neki, az mennyet Sidmontnak adott. Ha pedig hadakozni az törökkel nem ő akar, valamint akarja, csináljon egy békességet a törökkel, kinek ő is enged.

Az követek Pográny Ferencz és Dersfi.

1605. Az szászság az universitas pöcséti alatt hittel Bocskai uramnak kötelezte magát éppen, és palam protestáltak, hogy ezután semmi közök Rácz Györggyel nem lészen, sött ex professo ellenségeknek tartják. Az német commissariusok ezen instáltak Gyulafinál, hogy az szebenieknek parancsoljon, hogy két fő polgárt rendeljenek melléjek, kik őket fölkésérjék békességesen Bocskaihoz. Most ebben az dolog. Így írtak biró uramnak die 25. Julii az táborból, mert az szászok két hetet kértek volt Gyulaffitúl. Ez kitelvén, úgy adtak levelet az universitas pöcséti alatt. És készek, valamikor isten az fejedelmet behozza, fejenként megeskedniek.

Mense Julio.

Fejér Mihály és Christoph János brassai polgárok járták ezt az békesség dolgát eleitül fogván Haller Gáborral együtt az egész szászság képében. Ugyanakkor Rácz György is erős hitlevelet adott volt, de az mint azután megtetszett, hamis volt minden dolgában, mint rácz, kiben nincsen tekéletesség. Gyalut itt az tanácsurak meg is igirték volt neki és az fejedelelemnél is törekedtek mellette sedulo. De fölötte állhatatlan az Rácz György, datis literis minek utána fidem fecisset per literas nostras Udvarhelszékre reá küldött, és onnét sok barmot és prae-dat vitetett el in suam rupellam Segesvárra. És így immár háromszor ludificálta őket.

Die 26. Julii költözött által az Olton Ali pasa 10 ezer törökkel. Simeon vajda is vele vagyon; lassan jű, mert hátra is maradt hadában, azokat várja.

Az cancellarius is Kátai most érkezett meg Lengyelországból, azt mondja Lodi Simon, hogy azt irta, hogy jó válaszzal jű, mi legyen, nem tudatik.

Wenzel-Codex 340—343. l.

Az törökség késén zabazván, hitte el az magyarnak oda hajlásokat, végre érkezett mindenfelé az egész végekben az császár parancsolatja, hogy minden magyar rabok elbocsáttassanak. Most immár mindenütt elbocsátták. Ki sirt az törökök között, ki örvendezett és ugyan tapsolt, penig adta ezt, úgymond, az nagy isten érnünk, örömet bocsátom. Szolgáljanak az hlmás császárnak, és meg is ajándékozzák, úgy bocsátják őket.

Costantinopolyban fölötté nagy örömben voltak az egész törökség, a midőn az dologban bizonyossá lettenek, külömbkülömb sok játékokat celebráltak, minden mecsitek harmadnapig voltak éjjel nappal nitva, imádkozván minden rend és hálát adván istennek.

1605. Circa medium Mai bocsáttá az portára Bocskai uram Kékedi Györgyöt, az abaujvári főispánt. Jött visszajövet be az portáról Kolosvárra die 8. Julii is Havasalföldén jött által. Egy csauszt is küldött az lengyelekhez török császár, kivel egy falkáig Kékedi együtt jött; 4 rendbeli dolgot kíván az császár az lengyelektől 1. hogy az kik Husztot compilálták, azokat kézben adják. 2. Hogy kétszázezer tatárt által bocsássanak Lengyelországon, vagy 16 ezer lovagot adjanak Beck mellé, 3, hogy segítséget az németnek ne adjanak.

Zepusienis arx
oppugnata.

1604. Mikor Szepesváraljában Bocskai előtt mense Novembri beszorultak volt az urak, ezek voltak: Turzó András dnus loci illius, Sennyei Pongrácz az király képe, comes Danpier, Marko vajda, Kornis Boldisár és conte Capriol, de az contét föl bocsátták volt per postam Prágában.

1605 (*kijahítva 6-ra*). Die 29. Junii érkezett el Gyulaffihoz a molduai had Fejérvárra 47 zászlóalja lovag és gyalog 3000 több. Kerezta vornik előttök.

1605. Indultak ki Ujvárból az álgyúkkal Gyulaffi táborában 2-a Julii, az hajdúk és bizonyos székelyek, kiket Gyulaffi érette küldött volt. Jobbágy Pál előttök járó. Az lövő szerszám ennyi: 4 öreg faltörő ágyú, hat szekeren por és golyóbis.

Ribis is és Alia Farkas Halmagi Istvánnal ez nap jutának Kolosvárra. Meghadta az székben Bocskai az havasali vajdát, mivel hogy az török is törekedett mellette. Kész megeskenni Bocskainak és az lövő szerszámot is visszaadni, a kit Szebennél elnyert volt.¹⁾

¹⁾ Későbbi kéz: Brassónál javította ki.

1605. Magnus Poloniae cancellarius mense Majo mortuus.

1605. Az lippai rácok (kik úgy mint két ezeren voltak) vágták le az köztök való magyarságot, azaz a füzetett katonákat harmad fél százot, circa 26. Junii. Quo tempore Imreffi János is Jenőben volt, quem ad sedandos tumultus paulo ante inter eosdem Rascianos et Lugasienses ortos (de quibus alibi) expediverat Bocskai. Az rácok az törököt kínálták meg Lippával. Ezt megértvén Imreffi, Lippa felé indult az jeneiekkal.

Sam. kézzel:
Lippa.

Gyulaffi Lestár:
Némelyek ötven magyart mondanak, hogy volt benne és ezeket vágták le.

Wenzel-Codex 354—357. 1.

1605. De itt digrediálnom kellettett. Térek ismét az derék dologhoz. Haszon basának, ki Gyulaffi mellé jött vala, legfőbb akaratja ez volt, hogy Gyulaffival szemben legyen. És minekelőtte appropinquálna, Gyulaffi elnehezedvén, az követi sem lehetett szemben vele, igen sopánkodott az basa betegségén. Sok volna az szó. Brassó hostatjában volt az dolog. És Gyulaffi megnehezedvén, hozták Köpeczre. Itt holt meg. Az uraim de repente ne videantur esse absque capite, pro tempore Bogáti Menyhártot rendelték helében. Evel az pasa 29. Julii volt szemben, és úgy transigáltak egymással, hogy mind az magyar s mind az török had conjungálják egymást, és prima Augusti egyfelől az török tábor, és másfelől az erdéli had szállja meg Segesvárot, kiben most nilván bele szorúlt Rác György, a mi népe vagon, avval. Gesta haec circa 20-am Julii 1605.

Értve Raduly vajda a dolgot, noha paulo ante erős hittel az fejedelemnek Kékedi kezén megesküdt volt ez mostani fejedelmünknek, de értvén az moldvai vajda öcscsének Simeon vajdának újonnan való bejövését, bocsátott Raduly vajda az szebeniekhez, és azt kérdette tőlök, hova néznek, Bocskaihoz-e, avagy az római császárhoz? Im értem, úgy mond, hogy az én CAPITALIS ellenségemet Simeon vajdát hadastúl bebocsátátok az országba cum Moldavis. Azért hova nézzetek, adjátok értésemre, mert tüzzel-vassal rajtatok leszek, vagon még 16 ezer emberem (kit eb higgyjen). Igy az szászság és füképpen az szebeniek megcsékentek, és az előbbi végezést, ki az volt Gyulaffival, hogy két holnap alatt, vagy urunk jü, vagy más urunk nevében, készek megeskedni, megvonták és ismét újonnan tumultuálnak. Regeni János is megjött Havasalföldéből, és mindent turbál, mint leszen, isten tudja. Ez nilván való dolog, hogy Praeda, az kulcsár Raduly bátyja, valóban birja magát az krajovai bán, és mind az vajdán is csak annit ad, a mennyit akar, tölt mind pénze, mind udvar-

népe több vagyon, hogy sem mint az vajdának, és az vajdának is azt adja a mit szintén akar, fölötte bírja magát. Intette Vass Ferencz uram egy barátját Szebenben levele által, moneálja Regenit, még ideje volna az megtéréshez, de azt mondta volna az a barátja, hogy megátalkodott ember és ű nem szól. Haec relatione Vass Ferencz.

Mihály vajdát Brassónál in fuga szemtül szemben igen gyalázta BABA NOVÁK. Miért vittál meg, ugymond, velek, tudod-e, hogy mind megirtam és meg is izentem vala, hogy reá várj engem, mert én tudtam, hogy rossz vagy te. Az moldvai had is útban volt, miért hogy ilyen bolondúl cselekedtél? Irult-pirult az vajda, fel sem emelte az földről szeimeit. Azután mondott nekie Novák Baba: elég immár eddig az szégyen vallásban, tovább ne fuss, térjünk arczúl nekiek. Im most jünek az Sárkány erdején reánk. semmi renddel nem jühetnek. szakadozva kell jünniek, az erdön megverhetjek úket. Erre az vajda csak azt mondotta: mind heában való dolog, ugymond, szörnyű dolog nem hogy megnézni, de csak megmondani is, mint lütettem úket az álgyúkkal és sebes taraczkokkal, de csak annit használt, mintha az kúsziklát lütettem volna, úgy állott mint az fal, az magyar.

Ez az Novak Baba az szebeni megveréseket is az erdélieknek magának tulajdonította.

Basta látván, hogy Mihály vajdát megverték Miriszlónál, csak elálmélkodott, látván Mihály vajda népének sokaságát, azt mondta az magyaroknak akkor Basta: vas, ugymond. a ti fejetek, mert én ezt tudván, soha enni néppel vele szemben nem szállottam volna. Csak puskás gyalogja is volt akkor Mihály vajdának huszezer. Ezeket ígíról-ígíre Barcsai Andrástúl hallottam, Palatich Györgynek beszéli vala Vajda-Hunyadon. Haller Gábor is ez szerint beszéli.

Kendi István Fejérváratt ennihány nap Simon Lodival ivott, és lakozott. onnét hogy kiindúlt, Kendit késérte paripáján honoris causa. Az útban mikor meg akart térni, búcsúzott, de nem bocsáttá Kendi, hanem beszélgetésnek okáért hittá el vele Enyedig, ott is lakoztanak, és oztán megfogatta, hozták ide Kolosvárra áldozó napján déljest Imrefi kimenetele után. Másnap vitték Gyaluban, ott jár vasban és felesége is vele vagyon. Ennél sok praedája az nemességnek, kit, karánsebesi bán levén, per phas et nephas corrasit. Az Alia Farkas marhájának is az java, kit Karánsebesben reponált volt az háború üdőnek okáért, mind ű kezéhez jutott volt. Boronkainak is egyik ű maturálta megölését, hogy inkább elvehesse az leányát. Igen nagy rontója volt az magyar nemzetségnek. Pozodarski Péter lovásza volt natione Dalmata. Basta az kevés olasz szóért vette volt elő, homo est nullius plane vel ingenii vel virtutis. Bocsakaihoz vitték föl.

Ex relatione
Melchioris Bogati
et Mozis Székely.

Michael tyrannus Transilvaniae.

Simon Lodi dalmata capitur,
homo obscurus
et nulla virtute praeditus.

Die 13. Julii jütt vala ide Kolosvárra Balassi Ferencz uram, ki három egész esztendeig volt Törökországban cum nobilitate Transilvanica. Kérdezkedém tüle, ha lehet-e valami hada ez idén ideki az töröknek. Nagy affirmatióval mondá, hogy leszen kétszázezer embere. Az pasa, ki tavaly Esztergam alatt volt, a vagyon előttök. Ezt eszes és okos embernek mondja, csak-hogy igen kevésnek, tíz szavára sem szól, ugymond, kettőt embernek, hanem az mellette való fütörökök szólnak, a mit szólnak külső követeknek. Akaratosb embert, azt mondja, hogy soha ennél nem látott.

1605.
Haec est sequentia omnia
ex relatione
dni Francisci
Balaaf.
1604.

Wenzel-Codex 285. 1.

1605. Cyprianus Konczin az váradi kapitánnak neve. Ennek adta volt Basta az Gyulai Ferencz jószágát itt Erdélben. sőt immár az egész országgal mind felosztanak vala az német uraim. Ez az Konchin szákmári kapitán vala azelőtt, hanem hogy Nyáry Pál fölment, úgy vitték Váradra helében.

Wenzel-Codex 197—204. 1.

1605. Basta uram bocsátá volt emberét in Poloniam, hogy kozákokat fogadjon. Gyűtött volt is immár négyezert, kik midőn meggyülekeztenek volna, értésére adták Bastának, hogy ők semmiképen onnét meg nem indulhatnak, míg hópénzeket meg nem küldi. Basta megküldte az pénzt. Az kozákok pedig, mivelhogy mindinkább affélék voltak, kik azelőtt oda föl Magyarországon az német császár hadában militáltak, semmint az német adósleveleknél és czéduláknál egyebet nekik nem adott volt, az kozákok azért öszvekeresgetvén, egy csoportban csoportálták mindazokat az jedzéseket, és Bastának küldték, megizenvén neki, hogy immár ők arról az pénzről, kit nekik küldött, régen megszolgáltanak volna az római császárnak, hanem ha szolgálatjuk köll, újonnan küldjön pénzt nekik. Ex relatione dni. Ádám János bíró uramnak irták fű helről.

Kozák fortély.

1605. die VII. Maji. Indulnak Kolosvárról az gyűlésre Trauzner Lukács és Bálint deák Vásárhelyi egy kocsin. Barbély Márton is ez nap jütt házához Kolosvárra post longum exilium. Az kolosváriak közzül választott emberek, kik az gyűlésre Vásárhelyre ugyanazon nap indultak, ezek: Bonczhidai Gergely, Kerekes Pál.

Hora 2-ða a
meridie.

Az gyűlésben Szerencsen pünkösdi napját praefigálták az eperjesieknek, az mint Kamuti Balás mondá, hogy ha megtérnek, gratiájok legyen. Azután decretom. hogy solo arguálják az várost, ha in obstinatio maradnak. Hagyott benne Basta 400 gyalogot és hetven vagy 80 lovag fegyverest. Ű maga Basta

Bécsben vagyon most, postán ment el, hagyván hadat, kik immár túl az Fátarán Turóczot is meghaladták, öszvevervén magokat.

Az horvátországiaknak is ott létében Kamutinak követek volt Bocskainál és Kamuti eleget is beszélett vele.

Bocskai föltámadásának is akarta okát érteni, kit bevitt és javallották országuól, consideratis considerandis.

Az lengyel küvet igen fűúr volt ott Kamuti jelenlétében, kit igen böcsületesen fogadott Bocskai; summája legatiójának csak az volt, hogy ha meg akarja-e Lengyelországgal azt az foedust és kötést tartani Bocskai uram, a kit az magyarokkal az ű eleik csináltanak volt, azt akarják érteni, mert azt űk violálni nem akarják semmiben, ha acceptálni akarja. Bocskai szép válaszzsal bocsátá és contentissimus discedált a követ. Nem is kell onott semmit tartani. Minden jó végben vagyon.

Illésházinak is ott hadta Bocskainál követét, akkor irják volt hitlevelet, kit bevigyenek neki, ű is ki akar melléje jünni.

Anno 1605. 1. Januarii Szécsént, Nógrádot és ott közel 4 kastélyt megvettek, bennevalókat levágták, 3 zászlót hoztak volt Mislyére Bocskainak.

5. Januarii Szendrót megadták hitre.

Azon nap Korponát megvette Rédei, Lévának városát elégette.

VI. három falubeli németeket, reájok gyujtván az falukat, levágtak, kapitányokat Friderich Pettingert fogva elhozták, kik most is fogva vannak.

Eadem die hora 6. vespertina ob proditionem Lippai Balást genéral kapitánt megölték. Proditioja az volt, hogy az fejedelmet kézben akarta adni, azt elhívén, hogy ű fejedelem lészen Erdélben, kiról levele is volt Basta uramtúl Kátai Mihály szállásán. Kassán esett a dolog. Először Segniei Miklós egy baltával ütötte agyon, azután vérét vették, verradtig eltemették, senkinek híre nem levén benne.

Die 8. Januarii Viglest megvette Rédei az keréttett várust.

Lippai helén Dengeljei Mihált substituálták hajduk generalisának.

1605. Jövének személyben az gyűlésben Rákóczi Sidmont, Csáki István; ennek az gyűlésnek napja a mikorra az ország népét convocálták, Aprilisnak huszadik napja volt.

Die 20. Aprilis választották és eskett meg az országnak Bocskai uram. Úgyanott Szerencsen az hitet írva adták eleiben és maga pronunciólta. Az ország is azon nap eskett meg. Kapuszám szerint 2 frtot vetettek föl az vármegyék.

23. eiusdem mensis indult Bocskai uram Kassa felé, Visolyban hált.

24. napján jutott Kassára.

Azon nap jövének az lengyel követek királtúl VI kocsival.

Szerencsre penig az moldvai követ jött volt, Demjén Vizter, Péter deák Napoliai, az secretariususa a vajdának, Zok Péter erdéli, kiket útaból elbocsátott Bocskai uram.

Mikor Bocskai uram megérkezett, Zólyomot vitatá Rédei. De megírta Bocskai, hogy elhagyja és Bastával szemben álljon. Rédei hét ezeread magával többen vagyon. Tatárral együtt török vagyon négyezer vele. Bocskai uram is mingyarást Dengeljeji Mihált az hajduk generalisát és Segnyei Miklóst az kassai kapitánt bocsátá utána Basta uramnak az Fátrán túl Nagy-Szombat felé. Ezek mit efficiáltak, még nem constál, hanem az Fátrán túl az gyalogjában vágtak le vagy hetedfél százat.

Ez notabile, hogy mikor az hajduk Tömösvárnál az magyarokra mentenek volt, akkor Tömösvárban Csilali avagy Tolvaj Haszon pasa volt.

Az mostani császárnak Achmath neve, az atyjának második fia és ezt kellett volna megölni, de az atyja az nagyobbikat hogy megölette, ő maga is hamar megholt utánna, és így ezt tették császárrá, agit nunc annum aetatis 20.

Eperjesben Basta uram hagyott gyalogot 300. Az gyűlésben most Szerencsen ilyen végezés vala, hogy reájok rontsák és funditus deleálják, hogy Basta uramat bebocsáták volt. Az bártfaiak, löcseiek, cibiniek igen könyörgöttek ugyan ott az gyűlésben mellett, mely városok mindenik Bocskai számára vannak.

Kornis Sidmondot és Daróczit ¹⁾ Kűvárban tartják fogva. ²⁾

Mense Martio 10. vel circiter küldött az portára Bocskai 35 németet fegyverben. az mint az fegyveresek szoktak talpig felöltözve, bársonyosok és kamukások 15 zászlóval együtt, Kékedi György abaujvári ispán által, ki azelőtt is volt Törökországban.

Egri basa most Szinán basa.

Bektes basa budai beglerbég.

Füvezér az portán, az kinél az császár pöcséti áll, Memhet basa.

Mind Magyarországnak és mind Erdélnek hét esztendeig való adaját engedte meg, de most követi által 10 esztendőre kéri, azután erdéli annuatim 10 ezer arany legyen.

Az magyaroknak, kik Erdélből Törökországban voltak, jól volt dolgok, falukat osztottak Szöndörű táján közéjek és 3 hópénzt adtak öt-öt tallért. Azon küül élést adtak a helében, valamit elkötöttek az magyarok bőségesen.

¹⁾ Szamosközy betoldása : Ferenczet.

²⁾ Szam. betoldása : Ez okért, hogy Bocskaihoz nem akartak állani.

1605. Bosnyák Tamást az fileki kapitánt rablani küldték Silesiára háromezer hajdual és az tatár hám fiával, kivel 15 ezer tatárt mondanak hogy volna.

1605. Bosnyák Tamás az fileki kapitány és Duló Gergely az ecseti Báthori István hadnagya 12,000 tatárral ment Silesia felé föl rablani, az tatár hám fia is velek vagyon. Ex relatione Kamuti.

1605. Pater rector Joannes Argenta mondá, hogy vagyon immár VI esztendeje, mikor oda föl megvetették volt és negyven millió aranyat számláltak, kit az hispaniai király ez ideig Belgiomra való hadára költött, irrito conatu.

1605. Ez mostani vezérnek, kit császár ide kiindított, 14 millió aranyat adtak kezéhez az császár tárházából; jelen volt akkor ott az helen Barbély Márton is. Neve az basának.

1605. Az fölséges nevet Szerencsen az gyűlésben erővel vetették Bocskayra, semmi okon föl nem akarta venni.

1605. Besztercebányát post aliquam oppugnationem megadták Rédeinek. Bemenvén Rédei az városban, lövöldözni kezdik az városbeliek, reá támadván, és alig szaladhatott ki népével. Ez okért azonnal reá mentek és az benne valókat fegyverrel emészttették meg.

1605. mense Martio. Kamuti Balázs jelen volt Szerencsen, mikor Bocskai az levelet megküldte Péter deáktúl, az moldvai vajdának secretariusától, kiben megparancsolta, hogy mingyarást Raduly vajdára menjen.

Ta . . . . György hatezer emberrel állott Bocskai mellé, mint bizonyosan mondá Borbély Márton.

Currus thurearum imperatoris dono missus. Kékedi István (Szam, Györgyre javította) az abaujvári ispán vitte be az portára az rabokat és az kocsit az portára. (Szam, folytatva: Korlát István volt fűbb követ, nem Kékedi.

1605. Török császárnak egy szép bőr szekeret, ki belül vörös bársonnal burítottatott éppen meg és szép drága vont arany vánkossal ékesített meg, küldött Bocskai. Előtte négy fris német ló vagyon, az hámok szép ezüst cifrákkal és csillagokkal bevérén; ezeket az hámokat Kolnich hozta volt onnét feljül az feleségének és az lovakat, és mikor Patak kezében jutott volt Bocskainak, ott találtak reá. Az kocsit is fölkeresték azután. Az németeket is evvel küldte el szépen fölöltöztetvén, puskástúl, sipoostúl, trombitástúl, dobostúl. Ezt Barbély Márton úgy beszéli.

1605. Ugyanezen Barbély mondja azt is, hogy Conte Capriol Lengyelországon megyen volt által Silesiára, megismerték volna az lengyelek és megölték volna. Conte Capriol.

Azt is mondja, hogy ötszázezer embernek füzet continue az török császár soldot, az soha el nem fogy, és valamely felé kölletik, mingyárast indulhat. És hogy most is az vezérrel kétszázezer ember kész volt Constantinápolyból kijüni, csak 2 oszprát kívánt volna mindenik napjára, és ugyan erővel obtrudáltak volna magokat, ki miatt nagy kiáltás is volt, de nem engedtetett. Addálja azt is, hogy mikor ű elindult, akkor eskett volna meg Bátori István az ecseti Bocskainak, secunda nimirum die Maji, eskütt penig meg Ecsetben, praesente Rákóczi, Homonnai, Joanne Barcsai, és Magyarországnak generálisává tették.

Wenzel-Codex 340. l.

1605. mense Aprili et Maio nostri turcis et tartaris mixti iszonyúképpen grassáltak per Austriam. Nyilván vagyon, hogy Bécs mellett az császár mulató kerti rütül vagyon, az faluk penig szerte széllal elégtének. Azután Bécsen följül 2 napi járó földön is voltanak. Az szép házakat fölkárpitozva találják és kastélyokat pusztán. Elfutottak belőle, mindeneiket oda hagyván. Az mely németet kapnak, azon könyörög, hogy ne vágják le, mert bizony ű Erdélyben nem volt.

Austria depopulata.

1605. Vásárhelyt in Sicilia lett Bogáti öszveháborodása az ifju Csákiival. Intette volt azelőtt Bogáti Menyhárt Csáki Istvánt sok mód nélkül való dolgairól és hogy nem hozzá illendő dolog volna az hajduk közzé adni magát, velek együtt inni, dőzsölni éjjel-nappal, gondolná meg, ki volt itt az országban az atyja és ű is böcsülnéje külömben magát, mert így véghez nem viszi a dolgát, holott az nemesség jószágát is mind egyaránt dúlatja, kiből jövődre jó nem következhetnéjek, Ezt eszében tartván, Vásárhelt öszve szólalkoztak újonnan. És úgy esett köztük a dolog.

Rixa inter Melchiorum Bogati et Stephanum Ciaki juniorem.

Wenzel-Codex 109—112. l.

1605. Kolosvár az 2000 fl. az ország szükségire ajándékon adta. Az urak is országúl az kolosvári dézmának hasznát ez idén nekiek engedték, mely mindazonáltal közel sem éri azt az pénzt.

Szam. kezével: Hirek, ki igaz, ki nem.

NB.

Az székeltségnek Bocskai mellé való állásának bizonyos eredeti.

Ex relatione
Pauli Hosi ac
postremo dni
Francisci Ba-
lassi, qui haec
ipsa ita se ha-
bere testatus est.

Az urak és az nemesség legelőször az székeltséget nemzet-
ségek között való szolgáló rendek által tentálták, kik partim oda
föl Bocskai hadában, partim ittben az nemesség háta mögött
szolgáltanak. Ezeket úgy mint székelty atyjokfiaktól tudakoz-
tak az székeltyek, mint és hogy vagyon oda fel Bocskai uram
állapatja. Ezek pedetentim hol egyszer, hol másszor eleikben
adták a dolgot, tanquam aliud agendo, minemű néppel vagyon,
mennyét proficiált eddig, mi remenség lehet felőle, és hogy nem
valami rész szerint való indulat ez, hanem az egész magyarság
ehez két kézzel nyult, elannira, hogy hasonló egység soha
még az magyar közt nem lett volna, és hogy az török császár is
minden erejével mellettek volna. Mentek tovább az dologban és
tudakoztak azon az székeltyek, ti, úgymond, mi testink, véreink
vattok, mondjátok meg igazán nekünk, valjon nem emlékeznek-e
meg valaha az nemesség az székeltség miatt rajtok esett vesze-
delemről. Amazok ezt az opiniót benne fölőte igen destruálták és
azt mondták, hogy ne adja isten azt, hogy nemzetségek árulói
legyenek, de azt csak meg se gondolják soha, mert más volna
most a dolog. Bocskai penig ezen ugyan fogadást tett volna,
hogy ha ki mind atyját a miatt nekie megölte volna is, csak
térjen hozzá, soha semmiről meg nem emlékezik. És hogy vagy
volt módja az magyar nemzetségnek előmeneteliben, de most
volna az, kit senki soha nem tudott volna csak reménleni is.
De legfőbb argumentumok, az kívül az székeltséget elhajtották:
Az istenre kinszerítünk, úgymond, fejenként bennetek úgymint
vér szerint való atyánkfiait, hogy jól meglássátok, mit cselekesz-
tek, magatokat velünk együtt el ne veszessétek. Mert az egész
nemesség mind Bocskai mellett vagyon, azok is, az kik az török
közt búdosnak, mind nála vannak, sőt azok fű emberek utánna.
Eszekben jut azoknak sok atyjokfiainak ti miattatok lett halála.
Ha mit akartok cselekedni, most vagyon módotok benne. Most
eleit vehetitek. Nem keltek soha az nemesség keze alá; ha ezt
nem cselekeditek, azelőtt jobbágyok voltatok, de ennekutánna
jobbágyok sem leszte, szörnyen romlatok, egy bennetek meg nem
marad. Ez az acies tantum valuit, hogy azután szüntelen csak
consultálkodtak, mit kellessék cselekedniek. Így végeztek oztán
egymással. És úgy eskettenek öszve egymás kezén erős hit alatt,
így bocskátták Bocskaihoz. Accedált Konkolinak és az több köztök
való kapitányok ak insolentiájok, kik impotenter dominálkottak
közöttök, idegenek levén (kit legnehezben szenved az székelty,
holott még az ő magok közt való kapitánt sem szenvedhetik meg
könnyen). Ezek, hogy az udvarheliekre viszik volt a több

székelséget, hogy azokat elégessék, inter eundum úgy vették ezekben magokat hova mennének, és hogy nem volna nekik jó vérekre támadniok, úgy proclamálták az dolgot és az kapitányok is úgy futamodtak meg mind Konkoli és mind a többi.

Egy Kovács Máté nevő ember vagyon köztök. Ennél nagyobb ellensége az nemességnek egész az székelyek közt nem volt, ez hajlott volt meg még az kapitánok megfutása előtt idején korán; ha az el nem hajlott volna, az székelség most is az római császár mellett volna; igen nagy autoritása vagyon az székelség között ennek, noha paraszt ember volt. Most az egész gyalog székelységnek az kapitányok és magno comitatu incedit, mint akármely fő úr, mikor in publicum prodeál. Ez regalis persona és maga kezével is sok nemes embert vágott le. Ez oka megtérésének, mert félt, hogy ha az magyar léssen fölső, valamikor meg kell néki érette lakolni. Ez okon hajlott idejekorán Bocskai mellé és az többit is arra kínszergette.

Dávid deák mondá, hogy Sennyeynek és Kornisnak semmi böcsületek oda föl nincsen Prágában. Elsőben hogy felmentek volt, 300 frot küldött volt császár nekik; ez ideig mind azzal voltanak. Azzal szidják az német urak őket: ezek, úgymond, az selmek minden veszedelemnek okai, ezek izgatták untalan császárt, hogy ne bocsássa Erdélt más kézhez. Immáron magunkot is elvesztettük, mostan az magyarokat is ellenségünkké tettük, az törőnek penig országunkra nagy utat nyitánk. Sennei és Kornis elsőben hogy Prágában fölmentenek, supplicáltak volt császárnak, hogy nem volna mivel élniek, látogatnája valami költséggel meg őket, császár 300 frotot küldött nekik. Azután az elfogyván, ismét supplicáltak. De semmit nem adtak, hanem szidták, ut infra.

1605. ipso die Pentecostes lopták ki Husztból az lengyelek Bastának ott letett minden szép drága marháját Bastának instinctusából; két lengyel urral mondják hogy componált volt Basta, a kik ezt az dolgot cselekedték. Voltak penik az lengyelek, az mint Gellién uram mondja, ezer lóval. Volt Husztban gondviselője Bastának az vén lovászmestere Jacobus Zamo. Ez bocsáttá be az lengyeleket, kiből megtetszik, hogy Basta dolga, invitis enim illis be nem mehettek volna. Ezt az Jacobus Zamót öltöztette volt fejevári harczkor Basta az új panopliájában szokása szerint, mert in talibus periculis másra adta az fegyverét. Egy katoná két sebet ejtett az fején és az vállán is egyet, ő maga Jacobus mondta Szoross István uramnak. Ezt az katonát Basta mondják hogy általverte. Az huszti morha, csó-dáltatják, minemű sok szépségből állott, valami szépség Erdélben Basta kezében jutott, mind ott volt. Sidmont ezüst mie is,

Matthaeus
Kovács.

Huzth a polonis
evacuatur.

ki Mihály vajda kezéhez jutott volt per Bodonium, és Mihály vajdának is sok szépsége mind ott volt. Az kis Bátori jelen volt akkor, mikor Husztban kirakatta volt Basta. Azt mondja, hogy egy öreg palotának az pagimontomát oly szörnyen rakták volt be az szántalan sok virágos és egyéb formán csinált pohárokkal, kupákkal, serlegekkel, mosdókval, medenczékvel, tálokkal, tányérokval, hogy csak egy kised gyalog utat hadtak által közte, azon mentek be köziben, elannira, hogy valaki látta, ott is mind olasz, német, magyar azt mondta, hogy többet együtt soha senki többet nem látott. Az palota falát is köröstön körül nem láthatták az sok szűrű szép szablyáktúl, pallosoktúl, hegyes töröktúl, botoktúl, boncsokoktúl, nyakban vetöktúl, elannira, hogy ugyan tündöklött bele az egész palota.

Azon kívül más házban fekvű nagy szekrényekben Mihály vajdának minden szépsége, nagy summa érő függői, gyűrűi, aran lánczai, csáprági szűű törkesekkel befűzöttek.

Más rendbeli szekrényekben ismét szántalan sok szép ruhák, vont arany, bársony, selem és egyéb csodálatos szép texturák, nuszat subáknak, heuz, nest, hölgy és egyéb bőrből való subáknak sokasága. De pénz semmi ott nem volt. Nagy vigyázatlanság a miénktül, hogy gondjok reá nem volt.

Nilván való dolog, az mint Nagy Ferencz jelenté, hogy semmi nincs abban, hogy az kazul a törökkel megbékélt volna. Nem is jühet ki császár személye szerint. Sinceriusb agált mindenkoron az kazul az törökkel, hogyses mint az török az kazullal. Ennek az császárnak az atyjával frigye volt az kazulnak, de mivelhogy az császár megholt, nem tartozott az kazul megállani ennek. Ez okon támodott reá, látja aetását is, hogy gyermek ez az császár és prospera quaeque sibi pollicetur. Tavaly circa festum s. Georgii Csiga Oglin pasát bocsáttá az császár reá. Az hispanus, certum est, hogy instinctu imperatoris Rudolphi classist expediált török császárra.

Elegen voltak az miénkek széllel az falukon, volt imitt-amott ezer embere az körül való vármegyékről. de hirtelen lett a dolog. A mi üdőre penig megértették, nem mertek bele kapnia, mert eleit vehették volna, ezer és 400 lovag volt az lengyel. Iszonyú rettenetes erős és szoros úton vitték be Beleznára, Ökörmezőre, Szinavicskára és Sztrire; ez az első lengyel városka, kit először is értek, ez immár szép planiciesen vagon túl az havasokon. Győr alá az tatárság erre az iszonyú úton jütt volt ide által. Most az vármegyék ötszáz darabantot rendeltek Huszt alá, kik mind éjjel-nappal strázsát állanak az vár körül, mely darabantoknak ezek az vármegyék füzetnek, Ugocea, Bereg, Szathmár, Máramaros és az máramarosi 4 város. Ez az öt hel mindenik százszáz darabontnak füzet. Az lengyelek hét tevön vittek volt akkor

be élést Husztra, azaz szent János napiglan valót. Eddig volt az ígret, hogy megsegíti Basta. Vagyon benne hatvan német. Az ötszáz magyarnak Kún Gáspár előttök járó.

Wenzel-Codex 349—354.

1605. die 29. Julii juta meg urunktól Kassáról Balásffi Ferencz uram, hireket ilyeneket hozott: Az török császártól szép levelet hoztak neki, kiben formalibus verbis BARÁTJÁNAK írja az fejedelmet. Az vezér minden népével eljutott Nándorfejérvárra és az fejedelemtől vár, melyre induljon; másfél-száz ezere vagyon. Az egri pasát azelőtt való nap vendéglette meg az fejedelem Kassán nagy pompával, hogy Balási elindult. Illésházy urammal egy asztalnál ett az fejedelemmel együtt Balásffi Ferencz uram, hetvenötezer forénttal ajándékozta meg az fejedelmet, mely summa pénzt ű maga vitt föl most, hogy az oda föl való hadnak megfűzessen, mert három tábora vagyon oda föl az fejedelemnek, mindenik nagy tábor. Egyik az Rédei kapitánsága alatt való. Az másik Dengeliegi kapitánsága alatt való. Az harmadik túl az Dunán Német Gergely kapitánsága alatt. Nagy confirmatióval mondá Balásffi uram, hogy csak ez az Német Gergely hada több huszonötezer embernél.¹⁾ Mennyi népe legyen, csak erről is megérthetni, hogy csak az ű hadával kéredzik az fejedelemtől Sile-siára. Mindezeknek az hadaknak generalisságára hocsáttá most föl az fejedelem Homonai Bálintot, mert nem szintén egyesek voltanak oda föl az kapitánok űnen (*így*) köztök. Az görög koronát Korlatovich István hozza, az vezérrel együtt jött és most is Nándorfejérvárott vagyon. Az lengyelek practicálnak volt, nem tudom mit, Bastával, hire lett az tatár hámnak benne, megvitt az lengyelekkel in ipsa Polonia derékképpen és fölötte igen megverték az lengyeleket, sok fű lengyel űr veszett, fogva is sok urat vittek el. Nagy minden nehezen és nagy kérelemmel térítették az lengyelek az tatár hámot. Megizente az hám a királnak, hogy most elégedjék meg evvel és ezután az magyar királnak szolgáljon és megfogadja mindenekben szavát, mert nyakon kötvén viszi ű magát is az hls császár portájára. Igen gyengén és fél kedvvel fogadták volt Kátait az cancellariust az lengyelek és csak audientiát sem adott volt neki a királ, de mihel az tatár megvakarta űket, mingyárást szállására küldött sok fű urakat nagy comitatussal az király és úgy vitték királyhoz, gazdálkodni is azonnal splendide kezdtek nekie.

Die 25. Julii halt meg nagy hirtelen az ecsedi Bátori

Nova per Franciscum Balasffi et Volphgangum Kamuti allata.

Ez az egri pasa beneficiarius az fejedelemnek, az fejedelem törekedésére vette be az császár az vezérek közzé et ultimus illi locus datus in ordine vezierium. Urunkhoz hogy bejött, 300 lovag volt vele és 25 kocsi jött Kassáról 25. Julii reggel, másnap elment, mert urunk is elindult. Szinán pasa neve, ultimus ex 12 vezieris.

Poloni a tartaris fusi.

Kátai cancellarius legatus in Poloniam.

¹⁾ Szamosközy kezével: Magyar had.

István estve kilencz óraker. Az feleségének öt esztendeig csak egy szót sem szólott. Vonyagzik volt az úr, hogy az asszony bement hozzája és mind a kettőt elüti azonnal az kórság. Az asszony hogy bemegyén, ennél egyebet nem szólott: vaj te kemény szűű, úgymond, azonban elüti az kórság az asszont. az urat is, és úgy holt meg. Ecsed mellett szállott volt meg Balásfi uram, az megholt úr komornikja beszélte neki.

Beck György is az szakmári kapitán most holt meg az mezőn, az kalongyák közt ütötte meg az gutta. Indult meg az fejedelem Kassáról ide be Erdélben az gyűlésre die 26. Julii. lészen itt Kolosvárott az gyűlés szent Lőrincz napján. Az gyűlésre való leveleket mind elhozta Balásfi uram és immár nagyobb részét el is osztogatta az útban, a többit innét küldik el széllal. Nitrát is most vették meg. Érsekujvárot egyszer ostromolták meg és mingyarást szót adtak ki belőle. Ezeket az hireket beszéllé nekem Balásfi uram, és evvel concludálá, hogy eszemben jusson, hogy ű túle hallottam ezeket az hireket és intézzem meg oztán, ha kell-e azután szavát valamiben meghinnem. Hitire mondá, hogy csak magyar hada is vagyon urunknak ötvenezer emberénél több.

Minekelötte urunk ide megindult, Nyáry Pált expediálta Várad alá, hogy úket valóban berekessze, minden vármegyékről bizonyos számú népet adtak melléje, tekintvén azt is, hogy ű annak az helnek módját és állapotját tudja és hogy mind erőszak-képpen, mind intésével solicitálja ad deditionem úket. Most Nyári ott vagyon. Evvel az fejedelem igen sietett, hogy hada lehessen Várad alatt és anticipálhassa az töröknek alája való menetelit.

Desőffi penig azt mondta Kamuti Farkasnak, hogy gyermek-ségétül fogván esmért uram, de igaz hitemre mondom, hogy vagyon urunknak 46 ezer magyarja, csak mind azon magyar, és hogy csak Német Gergely alatt is vagyon 26 ezer ember, ennél füebb tábora nincsen.

Az Ali bassa tábora 12 ezer ember. Az Simeonnál való had ötezer, azonkүүл vagyon az nemesség, székelység is, és az urunk hada, kivel bejú most.

Gyulaffi személy szerint benn volt Fogarasban és az németekkel jó kedvvel lakozott, azután igen megbetegedett.

Adták meg Gyulaffinak Fogarast az németek mense Julio. Az kapitányoknak neve kit megöltének: Joannes Glancz Austriacus.¹⁾ Az ujbári zászlótartónak ez volt hadnagya. Az lajtenomnak nevét még nem tudhatják.

Fogaras dedita
mira Germanorum
arte.

¹⁾ Szamosközy jegyzete: infra 385.

1605. mense Julio. Poson mellé az Duna parton vagy 2000 német csatlotta és sánczolta be magát, még ekedig az miénkek hozzá nem térhettek, mert semmi öreg álguyjok nincsen, hanem csak valami mezei könni apró taraczki. Ha Érsekujvárhoz térnének, ott álguyt elegendőt találnának.

1605. die 1. Augusti egy cigán Monostort szenet éget volt, azon el egy nyúl, kit meghajtott az pörölylyel, melyet mikor megnyúzott volna, és belit kivetette volna, talált egy nyulacskrét benne. Ennek két dereka vala, három szeme, mely szemei közül az egyik szintén az tetején volt, nyolcz lába, négy füle. Az biróhoz hozták vala, mindnyájan láttok.

Lepus monstruosus.

Mense Julio, die Julii 19. Bocsátott volt Ráczy György ki 500 ráczt válogatottat Segesvárból húsz heán, az miénkeknek idején korán hírek lett benne, félre állottak, reá vártak, igen elsöprötték őket, úgy annira, hogy csak ennihány ha elszaladt abban. Itt leginkább az Havasalföldből jött magyarok forgolódtanak, kik valóban vitézek voltak, azon kívül is vagy ötszázan köztök az ide való hajdukban is. Csonka János az hadnagyok gratiát impetrált magának.

Racseiani fusi a nostris.

1605. Holt Gyulaffy László Köpeczen in Sicilia die. 28. Julii hora decima ante meridiem. Viték mingyárast Csehben. Maradt ez mostani feleségétül Szécsi Margittól (*más kézzel írva: Kata volt*), Szécsi Tamás leányától 2 leánkája. Az asszony pedig pregnans (*más kézzel írva: Gyulafi Sámuellel*). Ez az Gyulaffy László második fia volt amaz nagy híru magyar Achillesnek Gyulaffy Lászlónak, kinek vitézségét mind e világ tudja. János király fiának hivataljára jött volt be Erdélben. anno 1568. esztendőben, ki igen nagy böcsületben tartotta minden szolgálói fölött, és Csehet cum amplissima ditione et nomine comitis adta volt neki minden tartományával. Azután István királynál is hasomló böcsületben volt, kinek, mikor az lengyel királyságra bemenne, minden hadának generális kapitánya volt. Holt pedig meg Batori Christoph idejében Szilágyocsehhez való falujában Udvarhelt 13. Maji hora 3 a meridie, sepeliturque in Cseh 23. ejusdem mensis. Csodálkozhatik méltán akárki is rajta fátomin, menni nagy szerencsétlenségeken ment által és hogy inter tot pericula, quibus perpetuo exposuit, csendes exitusa lett ágyában, holott életében csak bajt is ötször vitt halálig fő nevezetes vitéz törökökkel, eo successu isten velelévén, hogy mindenik kezemiatt holt meg. Kopját pedig törökkel szemben annit tört sok heleken, de füképpen az Balaton jegén (mert beszprémi fő kapitánya volt az császárnak),

Mors comitis Ladislai Gyulaffi de Rátót generalis per Transilvaniam. Gyulaffio Melchior Bogati pro tempore substituitur.

1579.

hogy számát sem maga, sem más nem tudta. Mely dologban tanta felicitate polleált, hogy végre nonnisi mutato habitu törhetett kopját, nem ismervén meg, mert az török semmiképpen reá nem ment volna, látván nagy felicitását in tali congressu, mert ritkán tört valamely törökkel kopját, hogy vagy meg nem ölte volna, vagy pedig meg nem sebesítette volna. Ez constál, hogy Hegyesd nevő vár alatt, mely vár az Balaton mellett vagyon Csobánczhoz az mi patrimoniumunkhoz nem messze, az hegyesdi török vajdát, qui eum provocaverat, úgy találta volt öklelni, hogy által menvén az kopja az fegyver derekán, mind lobogóstúl az hátán költ ki, melyet szekerczével vertek ki az török testéből, és azonnal megholt. Valami rab miatt vesztenek volt öszve. Török Ferencz az úr ezen az kopja törésén jelen volt és Pettő János is, császár tanácsa. Egy rossz lova volt efféle concursusra igen jó és bátor Török Ferencznek, azon tört kopját az törökkel. Minap is hozá Darabos János házánál elő Török István, hogy Török Ferencztúl az atyjától hallotta, hogy szörnyebb öklelést ennél senki nem látott volna. In summa vulgatissimum ez az magyaroknál, hogy úrban vakmerőbb vitézt Gyulaffi Lászlónál senki nem látott, noha akkor éltenek ezek az incomparabilis vitézek: Túri György, Balássi Menyhárt, Balássi János, Kamuti Balázs, Magyar Bálint, Zrini Miklós és a többi. Itt Erdélben teljességgel elkólikásodott vala. Nem szólok itt semmit sok szép hadak viselési felől, menni sok victoriát reportált számtalanszor az törököktül, elannira, hogy hire ez, hogy az portán az törökök az nevét in omnem memoriam beírták, és most is böcsületesen emlegetik. Ennek az vén Gyulaffi Lászlónak az atyja Gyulaffi István volt, az avusa Gyulaffi László. Ez is az fia kétség nélkül vitéz ember lett volna, kinek specimenjét is edálta Sidmont hadában Havas földében cum admiratione plurimorum, cum se densis turcarum agminibus unus viriliter inferet. Az atyjának második fia volt, Forgách nemzet volt az anyja. Az bátyja Gyulaffi István volt, ki Gyulaffi Lászlónak az első feleségétül való volt. Gyulaffi Mihály ennél is vakmerőbb vitéz volt, az pápai fű kapitán, kit az törökök 1572. esztendőben mense Februario ölének meg. Ezt ű maga is Gyulaffi László nem szégyenlette megvallani, hogy jobb nálánál.

Ez velem együtt Gyulaffi János fia volt, mely Gyulaffi János egy volt Gyulaffi Lászlóval.

1605. Az kassaiak igen languide voltak és mindeneket ex pusilanimitate oly gelide administrálták, hogy ha azelőtt ennihány nappal bele nem ment volna Nagy Albert, oda lett volna Kassa; hanem ű rivogatta meg űket, mivel hogy cum autoritate missus fuerat. Épületeket is és munitiókat erigáltatott azonnal az bástyákra szerte szélel. Severitását legelőször is ezen mutatta meg: az proföznek, kit azelőtt Komáromi Máté igen excruciált

Insigne factum
Ladislai Gyulaffi senioris.
Huic rei Georgius quoque Palatiz interfuit, remque ita gestam esse ad mensam Sigismundi principis pluribus exposuit. Sed res est alioquin in Ungaria vulgatissima.

1572. mense
Februario.

Cassoviae expugnatione a Basta frustra tentata.

Sörös István
ereket Kassán
fü és ugyan űr

vala, fejét vétette, noha igen mondanája, hogy magyarrá lészen, ugyanazon órában Ioannem quoque Leonardum decollari iussit. Az fűbírót pedig aval fenyegette, hogy ő lészen az harmadik, ha legkisebb dologban is vétket teszen. Azomban Basta vitatni kezdte, és igen emberül forgottak belől az németek, végre egy molnár recipiált volt valami levelet be, kiben minden rendnek gratiát offerált Basta. Hire levén ebben is Nagy Albertnek, receptis literis, tudakozni kezd, hol és mint adták be és honnan fogták volna azok. Az molnár valami sátorra mutatott, kire igazította az álgyut mingyárást Albert, és az lövés után ott nagy kavargás és széllal való futkozás történik; csak igen közel esett az lövés Bastához, qua re territus, ugyan azon nap elment alóla, azaz harmad napjára estvére.

renden való emberektől halotta.

Wenzel-Codex 305. l. *Más kézzel írva.*

1605. Én zalonkemeni Rác György, az római császár ő felge Erdélyben lévő hadainak főkapitánya és minden én velem lévő vitézlő rendek, kapitányok és hadnagyok, tudniillik német, magyar, kozák, rác, oláh és szász nemzetből valók, adjuk emlékeztire mindeneknek, az kiknek illik, minthogy az közönséges jónak és egységnek tractálása ilyen rövid terminuson végben nem mehetett, hogy pedig az keresztyénségnek megmaradására és ez megromlott hazának épületire jobb módjával az keresztyén egység véghez mehessen, mi az mi igaz hitünkre és tisztségünkre fogadjuk, hogy mi az mai naptól fogva ez jövő esötörtökig, mint-hogy az commissariusokhoz küldünk, Gyulaffi uram ő nga és minden vele lévő vitézlő rendek, kapitányok, hadnagyok és az egész hadbeliek ellen sem ellenkezőt, sem csatát, sem derék hadat nem bocsátunk, hanem vesztegségben és csendességben leszünk, kiért mi is kívánjuk azt ő gklktől, hogy ő gklk is mindenféle vitézlő rendek, kapitánok és hadnagyok mineküink hasonló hitlevelet adjanak, hogy ez feljül megírt idő alatt vesztegségben és csendességben lesznek és semmi injuriát mi nekünk nem inferálnak, ez idő eltelvén, ha az békesség köztünk nem mehet, az fegyverre mindenik félnek szabad útja legyen; melynek erősségére adtuk mind fejenkint pecsétet levelünket kezünk írásával. Ex Segesvár quarta Julii anno dni 1605.

Rác György hitlevele, anno 1605.

Wenzel-Codex 138. laphoz betét.

Rác György ad armandos Siculos fuit missus.

Az commissariusok közül senki jobban Pankhauzernél magát nem viselte. Ajándékot is senkitől el nem vett. Egy estve nekem azt mondá, hogy nem látja semmi okát, miért kellene itt

lenni, holott csak az nagy istentelenség, dulás, fosztás regnál. Evvel, úgy mond, nem tudom, mecsen (*így!*) ű fölsége, hagyjon békét neki, jobb. Im elmegyek és mindeneket ez szerint mondok meg ű fölségének.

Az katonák, kik most kimentenek, ötszázan vannak, mind lovag. Ezelőtt az Marsza, Markó vajda alatt, Huszár István alatt, Nagy Lőrincz alatt Bak Mátyás voltanak. Az commissariusok hópénzzel kínálják őket, hogy beássák Szászváros mellett magokat és vesztteg legyenek, de nem akarták, hanem egy városban kéredzettek be, vagy Fejérvárra vagy Szászsebesben, és hogy meg nem engedték, úgy indultak Bocskai mellé, Fejérvárott az kaput kezdték volt ustromlani, az német udvarbírók kériki volt ki, és hogy ki nem adták, azt mondták, hogy vérrel akadják ki az németet, meglátják. Tegnap Gyaluban és ott széllel voltak. Most Körösfőn és Hunyadon vannak. Ezten szerdán akarták az fejérvári kaput bevágni, 300 köböl buzán és 2 hordó boron változtak meg.

Rác Györgyöt lovászságából fölvevén Sidmont, addig jár-tatá követségben Havasföldében, hogy ű árulá el és ante alios omnes ű hozá Mihált nyakában az cardinálnak is.

Az kék darabontnak magva Eger alatt, de annak utánna Szebennél szakada.

Az merdát az hajduk, kik most Bocskaihoz innét kimen-tenek, megeskettették volt Bocskai számára. Ezalatt elszőkött közülök. Érték el az forrásnál Váradján túl, úgy ölték meg.

Az cardinal szolgájának Matthias Sylla Illiricus volt neve, nem Flacius.

Wenzel-Codex 118. 1.

1605. Mint beszélgette légyen ki Lippából Rákóczi Lajos az németeket az bátyja Rákóczi Ferencz tanácsából, minekutánna Szerencsen az országnak megesküdt volna, másutt béven megirtok.

Deditio Lippensis.

Az benne való németek minek előtte Lippa Bocskai kezéhez kelne, gyakran találták meg Szebenben az commissariusokat, hogy viseljenek gondot reájok, füzessenek is valamit, mert az makk ételt immár elunták volna és tovább immár az koplalást nem állhatnájak, mindenfelől csak az nagy veszély forgana szemek előtt, az község köröstön körül mind elpusztult volna, immár onnét sem remélhetnének semmi eledelt, mert abban is kit ű emésztettenek volna meg, kit más hadbeli nép, ha pengig ezt is ki vonzzák az szegénség torkából, a mi kevés még nálók megmaradt, félő hogy föltámadnak reájok és miattok köll elveszniek. Hol pengig az commissariusok gondot nem akarnának reájok viselni, űk magokra gondot viselnének. Semmit nem fogott törekedések. Végre, hogy űket kibeszélgette Rákóczy (az mint másutt megirtok), mentenek Dévára, ott kéredzetenek be az várban, de ilyen válaszok lett, hogy nem szükségesek, mert ott a nélkül is elegen vannak. Onnét mentek Szebenben, ott sem bocsátták be, hanem igazították Szeléndekre; ott sem eresztették be. Ezek vannak most Rác György mellett. Czaitlicz előttök járó.

Rác György, mellett való németek.

Végét érvén az székeiség Bocskai urammal, minek utánna megeskettek volna nekie, mentenek nagy apparatussal az szászokra és iszonyú dúlást tevéen mindenütt; mikor látnájak az szászság, hogy se faluk, se kastélyok túlök meg nem maradhatna, vették compositióra az dolgot, találták meg közönséges akaratból az székelyeket, hogy csendesedjenek meg, ne rontsák, veszesség ennél is inkább veszett hazájokat, gondolják meg, hogy keresztény felebarátjokkal volna dolgok, kikkel eleitül fogván egy országban és egy fejedelem alatt való gensek voltanak, nem pogányokkal, nem volnának űk is idegenek hazájoknak megmaradására való jó igyekezettől, nem is gyönyörködnének az veszedelemben sölt ha mi jobb állapotja az szegény hazának affulgeálna valahonnét, készek volnának űk is azt minden tehetségekkel promoteálni és velek együtt élni és halni ha úgy kívántatnéjek. Sölt ugyan elvégezett akaratjok volna, hogy gyűlést csinálnának Szebenben, az holott minden dolgokról mint jó hazafiai ügy akarnak végezni, és hogy ne láttassanak csak üdöt mulattatni velek, erre kötik magokat, hogy az székelstől semmi okon el

Lette ez dolog, minekellette Gyulaffi bejűtt volna.

nem akarnának szakadni, se semmiképpen az jó elkezdett dologban akadálykodni, holott immár látják, hogy mind az nemesség, mind az magyarság megegyezett volna. Interponálták ez dologban magokat az brassaiak és szebeniek. Ekképpen tetszik a dolog az székeltségnek is, és elhozván hadokat az szászság közül, paulo post re ipsa eszekben veszik, hogy nem egyéb volt az szászok dolga, hanem csak mind azon csalárdság, mert ezalatt űk, úgy vagy, hogy convocálták az gyűlésre egymást, de azért Rác Györgyöt Havasalföldében titkon az vajdához bebocsátták és pénzzel elegendőképpen instruálták. De commodum eventit, hogy az havasali vajdának oly hada immár nem volt, mert igen elbocságtatta volt hadát, letévén fűzetéseket is, mivelhogy az török császár zászlaját is elvette volt, noha az vajda mint álnok lator ember mindenképpen örömet promoveálta volna dolgát. Az vajda hadának az veleje VIII száz magyarból állott, kik válogatottak voltak és sok ideig Havasalföldében vitéz módra forgolódtnak, az hol megkölletett. Ezeket Rác György igen solicitálta, két hópénzt ígirt mindeniknek és azonképpen jószágot mindeniknek Erdélben (mert most is igen osztogatja az jószágot Meggyesen). De azoktól csak ilyen válasza lett, hogy ne adja isten azt, hogy mégis tovább rontsák nemzetségeket, elég romlására voltak nemzetségeknak, kin fáj szűök mindörökken, kiről kétség nélkül isten előtt nagy számadások is leszen. Értették volna nemzetségeknak megegyesülését és vélek akarnának mind élni és mind halni. Mindazonáltal találtattak valami emberi barmok et mancipia vilissima, úgy mint 400 kozák és valami 200 magyar is, kik melléje adták magokat és kijüttek vele.

Georgii Rác in
Transalpinam
profectio.

Comitia Saxo-
num Cibinii.

Ez alatt az gyűlés meglett Szebenben és midőn voxra ment volna az dolog, ha megadják-e vagy nem: reá mentek egyenlő akarathból, hogy megadják, ne akadálykodjanak csak űk a dologban, holott immár egyéb nemzetség itt Erdélben és oda föl is az magyarság megalkott volna, és hogy az előtt való esztendőkbén is csak azt köllött volna cselekedniek, nem lett volna anni veszedelme ez országnak, Lucz Gál az polgármester aperte megmondotta, hogy az némettül bár semmi oltalmat ne remélnenek, mert volt volna ű Prágában és tudnája, mint volna ott a dolog, hanem fogjanak másképpen az dologhoz. Kettei fölköltének azonnal Régeni János és Sirmer Antal, és protestáltak, hogy űk az római császár mellől halálig el nem állanak. Ha külömben nem lehet és az várat megadják is, házokban is berekeszkednek, ott halnak meg inkább, és onnét vonyattják ki az ellenséggel magokat. Kiknek Lucz Gál azt mondta: ne féljenek azon, hogy az ellenség vonja ki házokból, leszen oly más is, ki kivonsza házokból.

Mindazonáltal két lovas legént küldtenek mingyárást az

gyűlés után Bocskaihoz, kiket Csonka István Döbröcönben talált.

Az segesváriak pedig ugyan meg is eskettek Bocskai uramnak. Ezalatt Rác György is Havasalföldből megérkezett, és ezalatt az városokkal practicálni kezdett, kiből oztán az megyesi laniena is következett, és Meggyesnek újonnan elpártolása, Bocskai uram praesidiomjának bevétele után. Látván ezbeli csalárdságát az százsásznak az székelyek és Meggyes alól is mint üszélgették el őket, kihez akkor könnyen hozzátérhettenek volna, btöttek Berthalomra és a kik az kastélyon kívül voltak, azokat földülták, 132 embert vágtnak le, pastore quoque ejusdem loci occiso. Interim Gyulaffi is bejűtt és Kelementelkén gyűlést celebrált. De mind ennek az gyűlésnek summáját, mind pedig egyebet a mi ide való dolog volna, megirtam másutt bőségesen, mind az székelségnek meghajlásával együtt, mi okból indultattanak föl, hogy Bocskai uram mellé támodjanak.

Bejűén Gyulaffi ez országban, quia omnia in eo erant, ut sicularum viribus niteretur, tetszett ez szükségesnek lenni, hogy recta az székelyek közzé menjen, ut et confirmaret eos sua praesentia magis in fide Bocskai, et moveret auctoritate ad ea, in quibus postea eorum opera fuerit usus. Értvén az székelség jelenlétét, Kórógy-Szent-Mártonra kezdtenek gyülekezni mindaddig, míg teljességgel mind oda érkezuének minden felől hivataljára. Mindazonáltal mind olyan paraszt nép, ki házánál az paraszti dologhoz és munkához szokott inkább, hogy sem mint az hadakozáshoz, igen későre indultak ki helekből, noha igen sollicitálta Gyulaffi levele által őket, értvén Rác Györgynek is készületit. az java és fegyverese az székelségnek és az színe inkább mind otthon maradt volt, csak valami gazuta népet bocsáttak volt Gyulaffi mellé, corruppálván az kapitánokat adománynyal szokások szerint, elannira, hogy két vagy három ökörért kétszáz és háromszáz székelt is, a ki adhatott, immunissá tettek a militia (*kimaradt*: alól) az hadnagyok, mely dologért annak utánna, mikor kitudatott volna és Gyulaffy is expostulált volna velek, post irruptionem Georgii Rác, nem kevés zöndülés volt ú magok közt is az székelség közt. Végre arra kötelezték Gyulaffinak magokat egész székelségül, hogy kikeresik magok, kik cselekedték ezt az fogyatozást, és voltaképpen megbűntetik.

Accedált ez is az importunitas, hogy azelőtt való napokban mingyárást az urak az kelementelki gyűlés után praetendálván azt, hogy semmi tábori készülettel nem volnának, kiki mind házához kéredzett Gyulaffitúl, hogy paratiorbak recurrálhassanak. Gyulaffi, noha látnája, hogy az üdő mást kívánna és hogy efféle absentianak most hele nem volna, kedvetlen érte volt a dologhoz ostendens necessitatem ob impendentia pericula per-

Adventus Gyulaffi post festa Natalitia.

sistendi in castris. Nihilominus tamen urgentibus dnis discessum, denegare illis non potuit, meghagyva severe, hogy absque ulla mora recurráljanak, ne quid hinc periculi oboriatur, se enim videre, nisi id mature fecerint, absque gravissimo periculo (id quod et factum est) rem transigi non posse. Legfőbb argumentok ez volt az uraknak, hogy úk Székely-Vásárhelyre úgy jüttenek, mint gyűlésre, nem úgy mint hadban, sem szolgáljok, sem semminemű hadi szerszámok velek nem volna. Sátorokkal is, azonképen élésszekerekkel és szolgálkival készen nem volnának, hanem menten ismét megjűnnének, kit mindazonáltal nem praestáltak, noha postán is hivatta azután Gyulaffi úket, hanem akkor érkeztenek, mikor immár Rácz György meg is vásárlott volt vele és talán akkor sem siettek volna el házoktól, ha az mienkeken esett nyavalyát nem hallották volna. Ezek penig voltak Bornemisza Boldizsár, Mindszenti Benedek, Bogáti Menyhárt, Erdéli István, Vass Ferencz és a többi sokan.

Az gyűlésről Kelementelkéről jűtt Gyulaffi Kóró-Szent-Mártonra, ott el kellett az legöregebbik algyut hadni, mivel: hogy egyik kereke eltörött volt. Kóró-Szent-Mártonról (mely hely Székelyvásárhely közt és Segesvár közt vagon és Megyestűl három mérföldön vagon) szállott Gyulaffi cum quinque hominum millibus Ebesfalva (mely az Apafiak kastélya) és Holdvelág közzé, mely Hódvelág saxonica communitas, az Nagy-Kikellón túl egy hegy alá. Itt nem tudván Rácz Györgynek semmi álnoksága felől semmit Gyulaffi, mivelhogy gyakran irkált Gyulaffinak, hogy ez az haza nevelte útet és minden élémeneteli innét volt, nem igyekeznéjek véteni, sölt, a mit ekédig cselekedett is, maga személyéért és életének megmaradásáért cselekedte volna; tettette annakokáért azt, hogy ú kész a fegyvert letenni, mutatassanak méltóságához való elegendő helt nekie, kin ú is megnyughassék, mert ú minden javait itt consequálta volna, nem is búdoshatnéjek immár ú tovább vénségének idején, nevezetesképen penig Rácz György Véczet, Vinczet Fejérvár mellett, Vajda-Hunyadját kívánta. De megtetszett azután, hogy csak mind azon családtság volt. Ehez képest hitelt adván Gyulaffi nekie, securiusb agálták az táborban, hogy sem mint illett volna. Augeálta az bátorságot benne az szebenieknek is jelenlétek, kik ismét mind az magok és mind az egész szászság dolgát újonnan kezdették volt tractálni Gyulaffival Fejér Mihály az brassai fűpölgár által, ki mellé Haller Gábort adjungálta volt Gyulaffi az szebenieknek instantiájára, hogy az válaszszał visszamenjen Fejér Mihályljal Szebenben. Annyiban volt immár a dolog, hogy ha ez dolog nem esett volna, az egész szászság dolga jó végben ment volna, holott quaecunque poterant obvenire, immár minden difficultatásokon utrinque általmentenek volt mind az két fél.

Ez az Gyulaffi hada az öt ezer ember ezekből állott: ezer volt az hajdú, az udvarhelyszékiek 13 százan voltak, az fejérváriak és aranyaszékiek VI százon voltak. Azon kívül enyedik, marosszékiek és egybűnne valók voltak.

Ascensionának estin, mikor el akarnának az követek Szebenben indulni, Fejér Mihály csak azon kérte istenért Gyulaffit, hogy csak eddig az harmad napig vigyáztasson erősen, míg űk Haller Gáborral Szebenből megjűnek, mert bizonyosan végére ment, hogy Rác György az kétségben esett ember ehben az harmad napban megpróbálja űket, elvégezett dolog nála. Én, ugymond Fejér Mihály, reá felelek erre, sölt ugyan életemet is kötöm, kinél drágább marhám ninesen, hogy én az százsággal mindent jó végben viszek.

Igy ment el együtt Haller Gáborral.

Ugyan azon nap szökött el Rác Györgynek egy fű inasa, Mihály neű, magyar fin Rác Györgynek egy fű lován, mivel-hogy értette vala, körülötte levén Rác Györgynek, mit végezett volt, és mint akarja az Gyulaffi táborát megűtni. Ez kijargalván Meggyesből, mintha az ura táborába menne, menten ment Gyulaffihoz és megmondta neki, hogy vigyáztasson, mert bizonyosan elhigye, hogy megűti az táborát Rác György, minden végezésekben ott lett volna, és nemzetségéhez való szereteti adta cselekedni, hogy kijűjjon és megjelentse. Paulo post ugyan azon nap, tudniillik áldozó estin az birthalmiak is embereket hocsáták Gyulaffihoz ilyen szóval: mi immár hitések vagyunk Bocskay urunkhoz ű ngához, és tartozunk vele. hogy megizenjek, igen jól vigyáztasson Ngod, mert vagy ez éjjel vagy az következendőn reád jű Rác György személye szerint és megűti az tábort. Ehez képpest noha Gyulaffi publice megkiáltatta az táborban ugyan-azon estve, hogy minden ember józan legyen és vigyázzon, mindazon által malo ac necessario quodam fato, örűlvén azon az had népe, hogy immár az szászokkal való elindult békességet érően visel-néjek, erre való képest örűmökben az italtúl meg nem szűntek. Az bor is penig közöttök, kit széllel az százság közt prae-daltanak volt, oly bőséges volt, hogy alig volt oly rosz kaliba, ki mellett két és gyakran három hordó bor nem volt. Minden két vagy három hajdunak volt inkább egy hordó bora, az székelyeknek is azonképpen; el is széledtenek volt fölötte igen az táborbeliek, ki imide ki amoda volt zsákmánra az szászok közzé bennek. Mind széllel voltanak élés és barom kóborlani, öt mérföldig elmentenek és szintén Kis-Selkig is az szászok közé. Az kik penig az táborban voltanak, ki ile és ki amoda dűlénkezett részegség miatt bennek.

Rebus sic constitutis cognita re per exploratores Georgius Rác nulli sciscio, estve késén, hogy az kaput be akarták tenni, kiindult Meggyesből és Birtalom felől egy szoroson, az honnét reménleni sem tudták volna, hozta el hadát, volt vele kétezer ember, kiknek négy száza lovag volt, az többi gyalogság volt

Szam. kezével:
Fejér Mihály.

Rác György szolgája előtt ugyan szerdán ennihány órával egy segesvári szász szabó szökött ki Gyulaffihoz Meggyesből, ez volt első, ki denunciálta Gyulaffinak, hogy vigyáztasson, mert megűtik az táborát.

Az ráczság 480
volt, német har-
madfélszáz.

mind. az szászok és az föld népe közzül valók. Az mely lovagot mondok, hogy 400 volt, azok kozákokból és ráczokból állottanak. Ezeket Havasalföldéből hozta volt ki vele. Magyar is volt 200 lovas, ezeket is onnét hozta volt ki vele, volt német is vele, kik felől oda föl emlékezem, hogy Lippából kitudták volt őket, úgy mint harmadfél száz. De ezek az nemesek közt az dévai németekben is valának kapitán János Cyommer alatt valók, Cra kapitán is velek.

Georgius Rác
invadit e latibu-
lis Gyulaffum
ipso die ascen-
sionis summo
luculo.

Ezeket mikor sok csavargással éten étczaka az erdőkön, az szorosságon elhozta volna, nem az okon, hogy Gyulaffival megvíjjon, hanem hogy lövő szerszámátúl foszhasa meg, kitül leginkább félt, mert hogy megvitt volna vele, arra Rác György elegendő nem volt. Aldozó napján szép verradva, megnézvén följül az hegyről minden vigyázatlanásokat, jelt adván az vele valóknak, nyakokban szállította alá az erdőből hadát és két felől ütötték meg az tábort, kiknek oly volt vigyázatlanások, hogy külömben eszekben nem vették, hogy rajtok vannak, hanem csak szintén akkor, mikor lúni és vágni kezdették őket; ő maga Rác György följül az erdőből nézte a dolgot, alá júni hadában nem merészelvén, mint tolvaj. Megverradván immár, Gyulaffi táborában Jézust is kiáltottak vala az tábornak szokása szerint, és ismét ledúlván ágyokban, ki elaludt, ki lovát vitte jól el ki az mezőkre, az hol jobb füet találtak, mivel hogy éjjel kiki mind mellette tartotta lovát, és verradva sokan vitten vitték jobb füre. Ezt csak nézte onnét feljül Rác György, és látván igen jó módját az dologban, úgy eresztette reájok népét az miénkekre, kik alatt az hegyoldalban feküdtek, de fölötte mód nélkül, holott nem együtt voltak, mint tábor szokott fekünni, hanem mind alá az víz mellett széllal voltak, imitt-amott, az hol jobb füet találtak, fölötte távul egymástúl, el tova alá az Apafi vadkerete is rakva volt velek.

Először is Gyulaffi sátorára rohantanak három zászlóval, de annak előtte csak igen kevés üdővel találkozik oda Sárközi Máté, Sigmondnak az régi kék darabontok közzül megmaradt tizedese, ki mind ez ideig Gyaluban lakott Sennyeinél viceporkolábságon. Ez kapta mingyarást Gyulaffinak egy pejparipáját, kit azelőtt Gyulaffi Csáki Istvántúl veit volt 200 aranyon, arra helhezhete föl hirtelen az erőtlen embert, és így elszaladván harmad magával Gyulaffi tart föl az erdőkre Segesvár felé, nem mervén általtartani az Kiköllön Hódvelágra, holott iszonyú tolyankozás, sívás, rivás volt az hidon, az volt jobb, az ki az partnak ugordhatott be az Kiköllőben nyakra füre. Legelőször is hogy az tábort megütötték, az lövőszerszámot az németek lepték el; kit látván Gyulaffi, szerte-széllal jargalván az tábortban biztatta népét és istenért kérte nagy fölszóval őket, hogy ne fussanak,

mert nincs semmi derék erő rajtok, és hogy övék volna az nyereség; de haszontalan volt minden intés, a volt jobb benne, a ki általszaladhatott az Kiköllön Hódvelág felé. Látván ezt Gyulaffi, úgy kínszeríttetett megindulni. In summa a míg az ráczok és kozákok az hajduságny pepecseltek, vágták és ölték volna őket, mindaddig is Gyulaffi széllel jargalt köztök és biztatta őket. Az taraczkkal lühettek csak egyet, mingyárást elvették tőlök és az mellette való német pattantusokat levágták, mind is egy szaladt el benne. Az küvári és laposvidéki oláhokban is, az lövészszámot kik őrizték, sokan vesztenek és az aranyasszékiekbe is. Ezt látván Gyulaffi, úgy indult meg. Először is az székeltség futamodott meg, semmi férfiúhoz illendő bátorság nem lévén Petki Jánosban, az székeltség generálisában, ki az derék székeliséggel mingyárást turpiter elfutamodott. Háromszáz kopjás válogatott székelység vált ki az több székelység közzül, ezek öszveverték magokat, és mingyárást az Rác György alájűtt lovagjára akartak ütni; meg is verhették volna csak ezek is minden hadát Rác Györgynek, hanem az csatej patej közt futtában találkozott oda Petki János és felszóval kiáltotta, hogy fusson a ki futhat, mert, úgymond, oda vagyunk. Ezen megrémülvén azok is megfutamtanak, és így Szentgyörgyig, azaz két nagy mérföldig meg nem állott sohol Petki János, mind futott. Be sem tért pedig oda is Szentgyörgyre az édesanyjához, hanem bekiáltott az falura, hogy fussanak, mert oda vagyok az dolog. Ott is mindenekeket elréméttét; kiért most nagy contemptusban vagyon és az anyja is igen megpirongatta azután érette. Dánosnál Petki Mátyus Jánosval az csiki és gyirgyai kapitánnal öszvetalálkozott, ki nagy haddal jű volt Gyulaffi mellé és immár ha az miénkeken az tentatio meg nem esett volna, délre az Gyulaffi táborában beérkezett volna; kérte Petkit, hogy megtérjen és ilyen gonosz példát ne adjon, magát is megböcsülje, de semmi benne nem költ, futotton futott, a míg el nem unta. Akkor oly nagy sietséggel hozta volt ki az Háromszéket Bedő István, megérvén Gyulaffin esett dolgot, hogy két napra kiérkezett volt, kin minden ember csodálkozott. Az székelységnek az talpakon is kiserkedezett az vér az nagy jövésben, ű magok pedig az székelység azt mondták, hogy senki soha úgy föl nem vette volt még ez ideig őket, el annira, hogy csak szintén az igen ifjacskák és az asszoni állatok maradtak volt otthon Székelységföldön. Erdéli István uram azt mondja, hogy soha senki nem hinnéje, mely szép had volt az, és hogy csak az igen válogatottja is volt VII ezer. Ezek égették meg az alsó városát Segesvárnak, csak az maradt meg, az mi az várhoz közel volt. A mi az lapályon volt elégett.

Az Gyulaffin esett cladesben legjobban viselték Rác György ellen magokat az fejeváriak és az aranyasszékiek, (Bedő

Bedő István
sietsége az Há-
rom székel-
Gyulaffi mellé,
mely had 15
zászlóalja volt.

István is és, *kitörölve*) Vécsey Fábián mindvégig vitézül forgolód-
tanak, Kún István is azonképpen. Voltanak az régi kék daraban-
tok közöttök emihányak Fejérvárról. Ezek, midőn mind az tábor
elfutott volna is, megsereglettenek, emberül vittanak, végre látván,
hogy senki meg nem segélli őket, megindultak ők is, és nagy
sok ideig mind harczolva mentek, úgy kapták az erdőt és úgy
mentek el.

Ezt a miénkek csak vigyázatlanságok miatt szenvedték,
mert csak az ezer hajdu is megverte volna minden hadát Rác
Györgynek, ha vigyáztanak volna és ellenségeket semminek nem
vélték volna. Nyilván való dolog is ez és tagadhatatlan, hogyha
vagy éjjel vagy hajnalban ütötte volna meg őket Rác György,
igen kevés ment volna el az miénkekben, de tartott ű is és félel-
mesen viselte hadát, nem is hitt annyit másnak a miénkek felől,
mint a maga szemének, ű maga akarta meglátni. Tudta azt is,
az éjjeli dolog miben jár, temere periclitálni nem akart. Nem is
köllött neki egyéb az lövő szerszámnál. Félt azon is, hogy vigyá-
zásban vagyon az Gyulaffi hada és gonoszúl jár. Hanem meg-
várták az verradtát és látván az vigyázatlanságot, úgy bcsátott
reá alá az erdőből Rác György is, de távul nézte, bizonyos dolog,
ű maga ott nem volt, kiből megtetszik, hogy nem vitéz ember,
hanem csak az álnokság hordozza.

Az hol ez az Rác György által lett fallacia a magyarokon
esett, harmadfél mérföld Meggyeshez, csak túl egy kevéssel Ebes-
falván, Ebesfalva és Holdvelág közt, az miénkek az hegy alatt
voltanak és előttök az Nagy-Kikellő volt. Rác György meg-
kerülvén őket, csak nyakokban ereszkedett alá.

Egy Nagy Mihály nevű katona is volt Gyulaffi hadában
akkor, ki igen emberül viselte magát. huszad avagy 25. magával
közzéjek ütötte az kozákoknak magát vitéz módra. Nagy sokáig
harczolt, ebek, úgymond, rajtatok halok meg, futó nevet soha
nem viseltem. Három kozáknak vette csak ű maga fejét, melyeket
az kozákok közzé haitott. Kozákfű volna, úgymond, ez. ebek.
Végre egy kozák találta általlúni kezijből az vékonyán, és azon
kérté őket szidalmazván, hogy vegyék fejét immár. Ezt kívántam,
űgy mond, hogy rajtatok halhassak meg.

Gyulaffi mind ilyen kétséges dologban is nagy magnanimit-
ását mutatta, kit azelőtt való változásokban itt Erdélyben senki
nem cselekedett. Az erdőn búdosván harmad magával in summis
periculis, valami három gyalog székely találkozott reá, kik Sárdra
vezérlették (mely székely falu, Palaticz Györgyé volt azelőtt és
az Férnikő vize mellett vagyon, *kitörölve*). ¹⁾ Itt találkozott öszve

¹⁾ *Újabbkori kéz*: Küküllő vármegyei falu az, Segesvárhoz nem
messze.

Ha délben ütötte
volna meg őket,
annál inkább
vesztenek volna.
Éjjelre mégis
kiki mind fővet
hozott be lován
az táborban, és
mellette tar-
totta, úgy szala-
doztak el.

Mátyus Jánosval az csiki és gyirgyai kapitánnal, ki csak hadának az eleivel érkezett volt akkor oda. útban levén azért hadának az dereka is. Itt mingyárt subsistált Gyulaffi, et collectis reliquiis belli, mindenfelé parancsolt erős fenyétség alatt, hogy senki ne fusson, hanem oda gyülekezzenek mindnyájan, mert az vitézlő dolog evel szokott járni. Sokan immár az fő rend közzül, kik Gyulaffit elvesztettnek tartották, dubitáltak, írását látván, és keze írását sedulo scrutálták, csodálván ezt benne, hogy ilyen kevesed magával meg mert gyülekezni, holott még az derék szé-kelség mind hátra volt. hada penig csak isten tudja széllel hova dispergáltat tt volt. Ez tüle hallatott az szó, hogy ugyan akarja egy részére, hogy így esett a dolog, talám immár szót fogadnak, mert én, ugymond, semmire nem vehetem úket.

Item. Az ki az magyarnak hasznát akarnája venni, soha nem kellene bort adni innia.

Vesztenek az Gyulaffi hadából négyszáziglan valók. Fű ember egy sem veszett oly. Zokos Istvánt az Sidmont konyha-mesterét mondják hogy oda veszett, az lovát mondják, ki hitván volt, és elállott volna alóla, és így érték volna az ráczok. Toroczky László fiát is Christophot mondják hogy ott veszett volna. Ez igen ifjacska volt, annorum circiter 16.

Az Rác György hadában másfél száziglan valót monda-nak hogy veszett volna.

Mind ezek közzül is legnagyobb kár az lövő szerszám és az por, mely 60 tonnával volt 15 szekéren, melyet Rác György, eleiben fogatván az szekereknek ugyanazon ökröket, a kik von-ták azelőtt, elvitetett Meggyesben. Az golyóbisokat az Kikellőben hányatta be. Kiket mind hadnagy által cselekedett.

Ű maga Rác György semmit ott nem késett, hanem siet-séggel vissza Megyes felé fogott. Nem is tért soholott harcznak. Hatvan kopjást válogatott volt Mátyus János utánna, kik mind Sárosig mentenek, de soholott nem érték, ha csak 300 ember lett volna is oda a felé lesben, Rác György el nem mehetett volna. Eljutván Megyeshez Rác György, be nem ment, hanem két álgyut és a port küldte be. Ű maga az törvényfához szállott és mindenfelé strázsákat rendelt.

Szalai Ferencz is csak az clades után értvén az veszedelmet, jött volt Szakmárról (mert szakmári hadnagy és igen vitéz ember) Székelyvásárhelre 200 válogatott lovaggal. Mentenek az Gyulaffi táborából elszaladt hadakban hadnagyokkal Fejérvári Jánossal együtt hozzája honoris causa, hogy salutálják. És mikor bejüt-tek volna szállására és beköszöntek volna, mond nekik Szalai: Tudnám mit kellene cselekednem, mert föl köllött volna kelnem és előtőkben mennem szállásom ajtaján ki, de nem vattok méltók

Nyert Gyulaffi-tól Rác György 2 öreg faltörő álgyut, egy fal-kont, egy ta-raczkot. Az álgyukat az sze-beniek vették meg.

és nem érdemlitek déli alvó, nagy iható, asszonyi állat szívő és nagy futható szégyenvallott bestye kurvafiak. Leoldjátok az kardot oldalatokról, nem vattok méltók, hogy viseljétek, vitéz embereket illet az. Nem olyan könnyen nyertek vala mi az lövő szerszámot, a kiket ti ilyen gyalázatosan elvesztétek. Ez is az Szalai menten Gyulaffi mellé ment.

Elérkezvén Rác György Meggyes mellé és meglátván az nyert lövő szerszámot, azt mondotta, hogy áll nekie az a lövő szerszám 500 forintjában, kit diversis temporibus az kémeknek adott. Volt pedig az lövő szerszám, kit Rác György elnyert, az mint bizonynyal mondá Kemény Boldizsár uram, 2 faltörő öreg álgyu, egy falkon és egy taraczk. Az álgjukat az szebeniek vették meg tülök.

Az székeltség igen szégyenlette, hogy ez az clades esett volt késedelemek miatt, mert űk assecuráltak volt Bocskait, hogy ne küldjön bár ide be semmi hadat, elegek lesznek űk az százságnak meghajtására, és azt ugyan magokra is vették volt. Rác György is azért arripialta volt ezt az occasiót invadendi nostros ilyen hamarjában, mert tudta, hogy az székeltség is induló félben vagyon és azután olyan módja az dologban nem leszen.

Die 27. Maji az Rác György*) hadából való ráczok Enyedre ütötenek circa horam decimam antemeridiam és az városnak minden barmát elhajtották, szám szerint az barom, kit elhajtottak, csak öreg barom, úgymint ökor és ünő barom 560 volt, juh és disznó barom nélkül; mely károkat az városbeliek 10 ezer ioréntnál többre böcsültének, de megunván az német birodalmat, azt mondták, hogy nem gondolnak semmit véle, csak maradhassanak nemzetségek mellett meg.

Érkezett ide be Imreffi János áldozó nap előtt harmad nappal, mit tractált légyen az várossal, másutt megirtok; ha Gyaluban nem késett volna, hanem mingyárt eljött volna, minden dolgot jó módjával véghez vihetett volna az kolosváriakkal. Az mely nap az Gyulaffi táborának megfutamodása jutott, azon nap minden végben ment volna. De megértvén Imreffi a dolgot Sigefridus Ribis leveléből, kit 20. Maji hoztak reggel neki, hogy az mi táborunk dissipáltatott, semmit nem várt, sem az városnak hírré nem tette, hanem mingyárást Gyaluban rándult s úgy ment ki.

Ezt Ribis Marosújvárról írta jószágából.

*) *Lapszélén.* Ez az Rác György igen obscurus ember, egy ideig mind Ifjú János lovásza lén, tisztességes embereknek csak feléjek sem mert menni. Ifjú János halála után jöve udvarhoz, és ott is igen nyomorultúl élt, 4 lóra volt fűzetése. Annakutánna, hogy Sidmont öszvevesze a törökkel, Havasalföldében kezdék küldözni, úgy kapa előbb, és végre Bastánál az havasali vajdaságra aspirál vala. Michál vajdának az cardinált ú árulta el.

Imrenit minden ember carparálja (*így*), hogy ilyen mód nélkül rándult el, semmi derék dolgot nem értvén, mint és hogy esett az megverés. Az váras is malecontenta volt, hogy hír nélkül elment, kéri volt Gyaluban, hogy csak azon nap maradjon még, míg bizonyos hírt érhetnének. De nem fogott semmit.

Ide jüvén Imreni minekelötte Kolosvárra bejött volna, míg Gyaluból megküldte Gyulafinak az Rác György levelét, kit Gyulafri is azonnal megküldött Rác Györgynek Meggyesben, kinek ez volt summája, hogy nem kívánhatta Bocskai üdö előtt szolgálatját, holott tudta hova volt köteles, tudni illik az német császárhoz, de mivel immár hogy az magyar nemzetséghez isten ilyen jó voltát mutatta, elégedjék meg eddiglen való vörsöngéssel, vegye kegyelmességét, valamit életében keresett, most találja meg, jószágát pedig valahol mit birt, megadta éppen nekie. Evel is ajánlotta magát az levélben, hogy ha isten ü magát is behozza, nem csak azt adja, hanem úgy megszaporitja, hogy teljes életiben hálaadással veheti, és megnyughatik rajta jutalmasan.

Mert listet küldte vagy kétszer be.

Enek Rác György hitelt nem adott, nem is lehetett lölki ismereti vádlása miatt. Azt mondta az fű rácoknak, hogy ha elhihetnéje, kész volna engedni, de tüle nem lehetséges, mert tudja ü azt, hogy úgy cselekednének ü vele, mint szintén Baba Novákkal, ha nekik hinne. Hanem oztán úgy gondolta az álnokságát, mint priválhassa lövő szerszámitül Gyulafit, kit véghez is vitt.

Die 1. Junii hajnalban hozták meg Gyulafinak az Háromszéknél való székely táborból (mert vagy két ezert hadtak volt otthon az székelyekben, hogy táborban legyenek és az havasali vajdára vigyázzanak, ha mit indítana), hogy Raduly vajda reá jű és immár az elei ki is érkezett volna Töröczvára felé. Azon nap mind készétette hadát Gyulafri és éffélykor elbocsátá 13 száz lovaggal Bedő Istvánt elől, hogy minden dolgot megértsen és occurráljon. Ü maga is Gyulafri másodnap jó reggel megindult utánna Bedő Istvánnak minden hadával, de tizenegy óra tájban jűtt posta Bedőtül, kitül Bedő megizente, hogy megtérhet Gyulafri, nem volna isten segítségéből semmi hír jónál egyéb. Az havasali vajdátül jűne 800 magyar ki Gyulafri mellé, azok volnának, nem egyebek, immár ü az előljárával is öszvetalálkozott volna, és meg is találták volna ütét, hogy Gyulafinak írna felölök. Ekkor ez tájban 2. Junii jutott vala Halmági István egy boérral, kinek neve Sima posztelnik, ide Kolosvárra, kit az vajda Bocskaihoz küldött föl követségben. Adta melléjek Gyulafri Sigefridus Ribist és Allia Farkast, kik oda föl comitálnáják. Megakadván ezen az hiren, minek előtte innen Kolosvárról megindulnának, igen exostuláltak Halmágival, Halmági constanter affirmálta, hogy ne higyjék, mert hitire semmi abban nincs, nem úgy bocsátattott volna ü el

Bedő István úgy ment, hogy még azon nap az Apácán általment. Nagy menés volt tüle.

Szam. jegyzete: Radul vajda Halmágit bocsátja Bocskai urunkhoz.

Halmági legatus venit Claudio-polim.

az ú urátúl, hanem az vajda körül való magyarság búcsúzik volt akkor, hogy ú (Memhet pasa irta volt Raduly vajdának, hogy végezzen Bocskaiával, mert nem leszen jó dolga, úgy bocsáttá Halmágit) kiindult, azok jönnek nem egyebek. Végre mikor még is hitelt nekie nem adnának, azt mondta, nem kelle(ne) ugyan szolgának ura dolgában mindent kimondani, se urát erőtleníteni. de ha immár ugyan meg kell mondanom, hitemmel merem mondani, hogy háromezer emberrel szín néppel nem bir, megnyughattok rajta.

Summa legatio-
nis Valachicae
per Stephanum
Halmagi.

Halmágy követsége pengig ebben vagyou.

Azon kéreti Bocskait az vajda, hogy ne tartson ellent benne, ne is törekedjék ellene, maradhasson meg székiiben. kéte-len volt vele eddig, ha hitetlen nem akart lenni, hogy megállja az német császárnak adatott hitit. Nem is vádolja lölki ismereti abból, hogy mind ez ideig is vétket tett volna, hanem igazán szolgálta az németet, mint urát. Most immár látnája, miben legyen jól a dolog, tudnia illik, hogy isten Bocskai uramnak Magyarországot kezében adta volna, tudja pengig és látja azt is, hogy a kié Magyarország, Erdél is azé. Ne adja azért isten, hogy ellene tusakodjék semmiben, hanem a mely hűséggel német császárnak tartozik, azt Bocskai uramra fordítja, és mind élni mind halni vele együtt akar, tüle semmit ne tartson, ne is vegye be minde-neknek reá való árultatásit, mert nem volna semmi csalárdság benne, kit meg is mutat, valamikor az szükség kívánja és Bocskai uram neki parancsolná. Ez volna az oka, hogy ú is immár látván az németnek ez országoknak megoltalmazásában elégtelen voltát, az hlmás császárhoz kötelezte volna magát, kinek immár mind zászlaja és mind egyéb instrumentomi, melyekkel az török szokta megconfirmálni az vajdákat, nála volna, mely transactióit az török-
kel mineműek legyenek, in specie oda küldte Halmági által Bocskainak, hogy inkább hozzá ne kételkedjék, sölt az portára is legfűebb boérét Ztojkcizát continuus oratorságra beküldte volna. Továbbá mivel hogy Heder basa e tavasztúl fogván 12 ezer törökkel az Duna mellett volna az ú határában táborban császár és Bocskai uram akaratjából, ki immár ennihánszor akart beütni reá, kéri Bocskait, hogy értvén immár engedelmességét, és hogy ú immár minden hadát és fűzetett népét elbocsátotta volna mel-lőle, csakhogy inkább ne kételkednéjék Bocskai uram is felőle, parancsolná Bocskai uram, hogy ne háborgassa, hanem szálljon el határából. Ennek utánna immár nem úgy mint ekédig, hanem kötelesképpen akar szolgálna.

Ide az híre az, hogy elszállították volna és Tömösvár felé tért volna Heder pasa. hogy Bocskai uram hadában menjen föl. De inkább hiszik azt, hogy most szállítja el Balassi Ferencz és

Kornis György, kiket most küldött Bocskai Nádorfejérvárra az vezérhez, kik Havasalföldön mennek által.

Mense Maio
circa 10 volt itt
Kornis.

1605. Bektas pasát circa finem Martii az esztergami és komáromi hajduk lütték által. Budáról jü volt Szolnakra. Esett rajta az dolog Cseklésznél. (*Szamosközy kezével: vide 208.*)

1605. Megértvén Gyulaffi, hogy az magyarok jünek Havasalföldéből, Kamuti Farkast és Vass Ferenczet bocsáttá eleikben. Ezek hozták el. Bedő István igen elsiertet volt, hogy előbb érje az magyarokat Rác Györgynél, mert Rác György is 16 lovagot bocsátott volt hozzájuk és sok ígirettel captálta őket, hogy melléje álljanak. De azt az 16 lovagot egy része a mi hadunknak Fogaras táján találta és igen megpallották őket, három kozákot elevenen fogtak el és két ráczot. Nyolcz sebes szaladt el. Mól nélkül kezdtek meg a miénkek őket, hamar kimutatták magokat nékiek, mert egy sem szaladt volna el benne. Rác György nem-hogy az vajda eleiben indult volna, de ki sem jütt Meggyesből. Ez az havasali magyarság válogatott, igazán szín nép és erős had, Bocskai hadában is számot tennének. Vannak penig ezek az magyarok 800 százan (*így!*). Az igen válogatott közzülök 600 harczra valók, az kétszáza szolgál rend, de ezek sem megvethetők. Kopjás közzülök 275, mind kozák módra vannak az többi. egy sincs közzülök, a kinek öt vagy 6 lova nem volna; tatár módra öszve tűzik őket, és úgy viselik velek, hol egyikre hol másikra ülnek. Nyughatatlan nép. Immár ennihánszor mentek Gyulaffi-hoz, hogy adjon munkát nekik, mert ők az henérést nem szokták. Öt forintot kívántak óra személyekre. Meg is ígirték nekik. Elöttök járó Török István, ki Havasalföldében is kapitányok volt.

Hungari e Transalpiua ad Gyulaffium veniunt.

Szent Antal estin juta Kolosvárra Dávid deák, alias Vöröss Dávid karkai, kit az fejedelem azért bocsátott be, hogy nincs kinek hinni, hanem lásson mindeneket meg, és neki elhiszi szavát. Értette volt az fejedelem az ide be való bontakozott állapotot és a fürend közt való egyenetlenséget is Imrehitül; azonképpen Rác György által esett dolgot is Gyulaffin. Látnája jól meg azért, mint és hogy volnának az erdéli dolgok és hova tendálna az embereknek elméjek. És ha mi módon Rác Györgyöt is reconciliálhatnájak. praeveniálhatnáják az sok incommoditásokat, ne meune vérontással az dolog véghez, és ne veszne ennél is inkább az elpusztult hazánk. Nézte azt is benne, hogy az lippai

Nem mulatott itt semmit, hanem ugyanazon nap hora 3. pomerid. elindult.

rúcszász fölzendült, kik ha forte Rác György meggyőzöttetnéjek is, félő volna, hogy oda confugálna és Lippában beszorulván, nagyobb motusokat excitálna. Ezt hogy anticipálnája, ugyan akkor, hogy Dávid deákot megindította, Imrefit is akkor expedialta Lippára ad sedandum tumultum rascianorum. Gyulafi táborából úgy mint magától (az mint nekem mondá) irt egy levelet Rác Györgynek, kiben megmutatta neki, mely maga gondolatlanul cselekedik, és hogy igen nádszálhoz támaszkodott volna, mely eltörik kétség nél(kül) és nem csak elesik, de kezét is megsérti. Elég volna immár eddig az vitézségben, gondolkodnéjek másképpen állapotja felől, még nem volna késő, hinnéje meg, hogy maga sem tudna többet kívánni, a mivel neki az fejedelem léssen, ha szót fogad, csodálja, mi bolondította meg, hogy még sem veszi eszében magát, hiszem nem most esmernéjek egymást. Nem volna jó neki falu fejében kardot vonni. Ertette, hogy a val biztatja magát, hogy most Basta 18 álgyuval lüetnéje Kassát, de hadna békét afele szász hírnek, nem tunnája Bastát hol volna. De tudom ezt, úgymond Dávid deák, hogy Bécs mellett amaz szép vadkertet úgy nem találnád, az mint hattad. Az szép faluknak is nem csak Bécs táján, hanem Bécsen fölül is higyled, hogy csak az helét találnád nagy földön fölül Bécsen. Ezt én írom és én tülem értesd. A te hiredet te lássad, hol vetted, kívánnám, hogy jobb postád lett volna.

Litterae Davidis
Vörös ad Geor-
gium Rác.

Irt Dávid deák
Hoffmann
Györgynek is
Szentben a mi
oken (?), hogy
csodálkozik, mi
legyen az oka,
hogy ilyen jó-
akaróját, min
az fejedelem,
eddig meg nem
taláta.

Stephani Erdeli
legatio ad Colos-
variensem sena-
tum.

Die undecima Junii bocsáttá az kolosvári senatushoz Gyulaffi Erdéli Istvánt, hogy az ország szükségére adjanak 5000 fl. zálogra, mert az újonnan jött magyaroknak fizetni kellene, most azon volna, hogy csak egy hópénzt adhatna nekik, míg Bocskaitól pénzt hozhatnának. Offerálta nekik, míg pénzeket kiveszik, vagy az tordai kamarát vagy Enyedet, vagy Sászfenest, vagy az város dézmáját, ki Gyaluhoz jár. Proponálta végre azt is, midőn magokat mentenének, Erdéli uram, hogy kárt magoknak ne tegyenek, jól meglássák, mert vagy az hogy fizetni kell az katonának, vagy szabadságot kell nekik adni generalis uramnak, ki ha úgy lenne, félő volna, hogy külső majorságokban egész városul is meg ne érzenének, kit az generalis is banna, de nem volna mit tenni. Vették consultatióra az dolgot in senatu és kérték azon, hogy in festo corporis Christi maradjon, még senatust cogálnak. Mondták ezt is, hogy szegények, de urunknak jóakarói, ne is kételkedjenek ú felőlök, mert immár úk declarálták magokat mindenképpen, és ha el nem ment volna Imreffy, eddig is vég volna minden dolgokban, és hogy most is emberek volna Bocskainál. És die Justinae bocsátták Gyulaffihoz Fejéregyháza az táborban Radnóli István deákot az magyarok közzül és Filstitch Péter seniort az szászok közzül, hogy Gyulaffinál végeznének és kérnéjek, hogy az szegény városnak tekintenéje sok

szántalan kárvallását, a mi lehetne, adnának. de fölötte megfogyatkozott állapotban vannak; ne tamen viderentur deesse in publica regni necessitate, 2000 foréntot ígírtenek pro solutione militum, praetendálván nyomorult állapotokat, hogy ennek sem tehették szerit, míg az hidkapu előtt való molnokat nem oppignorálták. Ezt ajándékon adta az város.

Ezek 20. Junii jövének meg Gyulafitúl. És másnap érkezék utánok Kemény Boldizsár. kit Gyulaffi annak az 2000 foréntnak recipiálásáért és elviteliért bocsátott vala. Expediálák azt mind az pénzzel együtt 25. Junii hora prima a prandio.

Die 8. Junii érkezett meg az kolosváriak postája György deák Bocskai uramtúl Kassáról, ki az mint kívánták, az salvus conductust meghozta nekik. És azután készéteni kezdték naponként az derék követséget hozzája. Inreffinek megmondták (?) az kolosváriak Kassára hogy irtak (?), most is ahoz tartják magokat, a mint vele végeztenek. De mivelhogy non sunt viae securae, salvus conductust szerezzon Bocskaytúl, bocsáthassanak városúl Bocskaihoz. Irtak ezért Kolosvárról 16. Maji. Küldték el György deáktúl.

Dávid deák juta meg Kolosvárra az Gyulaffi táborából 20. Junii. És mikor Filstich Péternél ebéd fölött volnánk, die 21. hozák meg, praesente quoque judice Emerico Gellien, az Ujvár megadását, kinek hogy bizonyosan végére mehetne és jó hírrel mehetne, azon nap megmarada. Más nap, hoc est 22. Junii indult el és Hunyadon halt.

De minekelötte az Ujvár megadásáról szóljak, az táborban történt némely dolgokat perstringálok leviter, kik ez napokban történtenek. Ráczy György értvén naponként való gyülekezetit Gyulaffi táborának, szállott Dános mellé Meggyesről (vicus est saxonicus), a miénkek reá mentek volt csak számoson, hogy táborát tentálják, nem hogy valami derék dolgot próbáljanak, és ellenkezének vélek, végre megbizakodván, annyira bementenek volt táborában, hogy hordó bornak is ennihánynak vágták az fenekét és XVI fejet hoztak; és ha derekasan lettek volna a miénkek, bár csak 300 lovag nihil certius, hogy ugyanakkor vége lett volna az dolognak mingyárást, az Ráczy György hadának az színe megfutamodott volt előttök. Másnap penig az miénkek derékképpen reá akartak menni. De eszében vevén magát, visszaszállott Ráczy György és Segesvár mellé kapcsolta erős és igen szoros helre magát. Sokan culpálják ezt az mieinkben, hogy az occasióval nem éltenek és ott Dánosnál in loco plano nem aggreddiálták Ráczy Györgyöt, de Ráczy onnét való elsietése cselekedtette velek, ki ott semmit nem késett, mert látta az helnek alkalmatlanságát. Accedált az moldvai hadnak is jüetele. Ezeknek az kapitányok

Gesta sunt haec
circa 9. Junii
per Franciscum
Zalai.

J exercitus Moldaviensis.

sietséggel bocsátott Gyulafíhoz, kérte ezen istenért is, ne vívjon meg vele, míg ű is el nem érkezik, ezt az gyalázatot ne cselekedje az ű urán, holott azért bocsátták űket, hogy vérek hullásával szolgáljanak ez országnak. Mi haszon, úgymond, ide való fárot-ságunkban, ha addig ű nga megvív vele. Vannak ezek ötezeren, Kemény Boldizsár regestomokat is látta, igen jó szerrel. Jutottak ezek Gyulafíhoz 21. Junii Fejéregyházra. Eddig csak az gyalog is reá ment volna, ha reá bocsáttá volna Gyulaffi, és az moldvai hadat nem várták volna. Legfüebb oka, miért Dánosnál nem aggre-diálták Rác Györgyöt, ez volt, Gyulaffi kért volt kölcsön pénz-t Mátyus Jánostól, Mátyus házához ment volt az pénzért, ű nála nélkül nem indulhattak reájok.

Die VI. Junii bocsátták be Havasalföldében az vajdához Régeni Jánost (az mint Dávid deák mondá) az szebeniek, meg-értvén ezt a miénkek minden felől mind Brassó táján és mind egyebütt sok leseket hántak nekie, ha valamint az hálóban keréthejnëjek.

Die XVII. Junii napestig ellenkeztenek a miénkek az Rác György hadával velitatione militari Fejéregyház és Segesvár közt. Csonka Jánost bocsáttá volt Rác György, hogy meglássa az Gyulaffi táborát, ki mikor az víz mellett jargallana és látnája, hogy régi hadbeli társai, kikkel Havasalföldében együtt militált, ott volt, igen sirt és azt monda, hogy nem lehet egyéb benne, Rác György mellett kell lenni, mert erős hitre megeskettette, Gyulafínak szolgálatját izente. Ez alatt nem szűnt meg az ellenkezés. Paulo post ezt az Csonka Jánost ellőtték az miénkek. Azután Deli (*egy szónak üres hely*) lütték el és Nagy Gergelt is, Brankovits János alól is ellőtték lovát. Ezek voltak fűhadnagy Rác Györgynek. Ez nap találták Szalai Ferencznek is az tomporát lüni, egy muskatéros német lütte az ellenkezésben, mert minden két lovag közt egy gyalog muskotéros német vagyon, megfogja az kengyelt és velek procedál, és az hol szükség, lütönt ló.

Ezeket(?) Görgénben vitték gyógyítani. Hada Rác György-nek nem olyas, magyar hadának lovagnak neve az hogy két-száz, de az rabok, kiket naponként fognak, bizonynyal mondják, hogy annak is hea vagyon. Az kozák nincs szintén 400, noha az neve az, mindezek között is 60 kopjásánál több nincsen. Az német ki gyalog puskás, harmadfél száznál ennihánnyal több. Derék hada az parasztságból áll, ennek is az java az, a kit az szebeniek adtak, noha az segesváriak is adtak és az meggyesiek. Meggyesben semmi hadat nem hagyott, hanem most szedik az meggyesiek ötödét az parasztságnak. Szombat és vasárnap az ellenkezés után mind temetkeztenek.

Wenzel-Codex 345—348. ll.

1605.¹⁾ mense April. Bektas pasa ad Czegléd, ab hajdonibus Strigoniensibus et Comaromiensibus caesareanis, dum Buda Szolnokum petit ac curru vehitur, admonitiones suorum contem-
nens curruque insidens, ictu sclopi periiit.

Szam. kezérel:
Bektas hasa.

1605. Kékedi György az portán másfél holnapig volt. Császár az Duna mellé e regione Transalpinae azért rendelte volt Ali pasát 32 ezer emberrel, hogy ha az vajda nemcsak meg nem hajlana, de ha az erdélieket is és kiváltképpen az szászságot, az meghajlásra reá nem kinszergetnéje, mingyárást most visszajövet Kékedivel az pasa meginduljon Havasalföldre, az országot kézbe vegye, az vajdát székiből kivesse. Kékedi eljutván az vajdához, választani hagyott benne az császár parancsolatja szerint, hogy vagy megcselekeszi ezt vagy nem, ha meg, megmarad székiben, ha nem, által megyen vissza ismét a Dunán és reá hozza Ali pasát. Igen törődött ezen az vajda és fölötte nagy sopánkodásban volt, de látván, hogy szoros az kapcza és kinszergetik, meghajlott tandem és megeskett Kékedi kezén szokás szerint erős hitre, vele azonképpen mind az boérok. Úgy írt oztán az szászságnak is, hogy ű tüle immár ezután se pénz, se népbeli, se semmi egyéb segítséget ne várjanak, mert innmár ű az hls császárhoz és Bocskaihoz kötelezte magát, hanem űk is engedelmesek legyenek mindenben az hls császár parancsolatjának. Erre való képpest nem volt az szászságnak is mit tennie (mert mindaddig is űk el nem akartak hajlani, nem is hajlottak volna, míg az havasali vajda el nem hajlott), úgy hajlottak meg és az Gyulaffi táborában Fejéregyházhoz úgy mentek ki az választott emberek, Fejér Mihály, Christoff János brassaiak, Szebenből is Haller is velek volt, Enyedi György et alii, és úgy eskettek meg erős hitre, az több polgárságot, minekelötte kijüvének, ott ben megeskették volt ű magok, és magok is itt kin az szerint eskettek. De csak országnak eskett meg az szászság, hogy az országgal mindenben egyetért és semmit nem indít, és hogy az fejedelem parancsolatjához tartják magokat. Úgy indult meg Gyulaffi az táborral Udvarhelyre és Brassó felé. De minekelötte megindulna, az Ali pasa csauzát expediálta, kitül az pasának megizente, hogy innmár minden dologban jó vég volna, az ország meghajlott volna, és nem volna szükséges az császár hadának bejövetele, hanem fölindulhat az vezér után. Az füvezér 24. Maji indult az portáról, vagyon száz és százezer ember vele, válogatott had, Esztergamot akarja megszállani. Ad 15. Julii eléri Budát.

Ex relationi dni Pauli Carkay praefecti Hunyadiensis, qui se nunc ob impetrandam armeniam Hunyad in rationem domini Stephani Török una cum Kékedi ad principem confert.

5. die Julii.

Gyulaffi csau-sium expedit Ali passae.

¹⁾ 6-ra javítva.

Az Rácز György mellett való németek harmadfél százon az felső várban vannak Segesvárott. Bocskai uramtól várják az választ, az zászlórtató és ennihányan, kik olyasok, köztök valami possessiókat és udvarházokat kívánnak, hogy adjon nekik és készek ittben megmaradni. Az több promiscui germani inkább mind míves emberek, azok azt kívánják, hogy városokra széllal eloszszák őket és megmaradnak, letelepesznek. Az ráczok, kik Rácз György mellett voltak, vannak numero ugymint (*számot nem írt*).

Ezeket az havasali vajda hivatja be hozzája és bemennek. Az moldvai had lovagból és gyalogból áll 3000, több Gyulaffnál.

Kékedivel együtt Korláti István volt az portára, ki most úthban vagon az vezérral együtt és az koronát hozza Bocskai-nak.

Az portán hadta német császár követét Kékedi György uram, ki az békességet kívánta török császártól, de egyéb válasza nem lett, hanem hogy Bocskaival tractáljon és ő vele végezzen ha mi dolga vagon, a mit Bocskaival elvégez, császár is azon áll meg.

Bizonyos ez is, hogy Váradban Konnczinnal csauz vagon és az törökkel tractálják az deditiót (nekem igen titkon mondá Kékedi uram) és ez fő oka az Bocskai bejüvetelinek.

Lippából az török Rákóczi Lajost kibocsáttá és most az új kastélyában, Illyében szorult be, igen gonoszúl dolga Lippában, mind is 50 magyarnál több nem volt. ezeket vágták le. Az többi mind rácз volt, több másfél ezernél.

Rácз György Segesvárott vagon, most viszi föl irását Kékedi; addig míg válasza nem leszen, nem mer kin járni, az maga ráczitól fél leginkább.

Az brassaiakon Basta fuso Mose 80 ezer frtot vett. Az Raduly vajda három hétig volt az váras alatt Moses megverése után, és addig el nem ment, míg neki is húszezer foréntot nem adtanak. Így csak az egy város százezer forintot adott. A nélkül volt az élésadás és az had népének minden gazdálkodások.

Imperator Turcarum Achmat in pueritia aliquot liberorum pater. Mind így beszél Balásfi Ferencz uram is.

Kékedi beszéllette az váras notáriusának, hogy 18 eszten-dősnek fölötte nem igen volna ez mostani török császár, és mindazonáltal csak immár is egy fia és két leánya volna. Nem magasnak, hanem csak közép termetű ifjunak mondja lenni, de fölötte igen nyughatatlanak, igen vélte(?) vagon Constantinápolyban, hanem jó reggel napkelet előtt mindenkoron főn vagon, és az szigeteket járja, azokban mulatoz. Nagy concursust mond hogy volt és csodálkozást az egész Constantinápolyban, hogy az friz lovakon az bőr szekeret bevitték az miénkek. elannira, hogy csauzok verték el előlök az népet, hogy procedálhassanak. Az németek

dobja és süöltője insolitum quid obstrepebat et sua novitate in stuporem plerosque trahebat.

Wenzel-Codex lapszáma nélkül 304. lap után.

Míg Meggyesen az gyűlés lőn, addig igen rablotta az tömösvári Haszon pasa Kőrösbánya vidékét és Halmágyot is, az Kaszák kastélyát csak kicsinben hogy meg nem vették. Paulo post elmenvén immár urunk ez országból circa 25. Septembris ujonnan mind elrablotta és teljességgel (*üres hely egy szónak*) jött föl. Küldte volt gubernator uram az tömösvári basához. ezeket látván, Jakab deákot Fejérvárit.

B(asa) Tö(mös-
va)riensis pr(ae-
das) agit.

1605. Emlékezém ide föl is mint és minemű ceremoniákkal vendéglette meg urunk Meggyest az basát. Ezt akarám addálni most: az fejedelem az basára egy öveg bort köszöne, ilyen dolog fejében, hogy az úr isten egyességet és szép csendességet adjon az két császár közt (cum haec fierent, circa initium prandii erat) maradhasson meg az szegény magyar nemzet, ne romoljon ennél is inkább, tudom, úgymond, az idejét, hogy szolgáltam én is az római császárnak, vette is jó kedvvel szolgálatomat az az én uram. Annakutánna minemű inségben esett nemzetségünk, azt is mindnyájan tudjok. Adjon isten minden dolgokban jó véget, az hatalmas császárnak jóvoltát látjuk mindnyájan. Elvevén urunktól az pohár bort az pasa, ű is elköszöne, addendo aliquid praeter scopum principis Pogránira, ezt, úgymond, az pohár bort read köszönöm, az hatalmas császár egészségejért, adjon isten mind az hlmas császár közt, mind penig az német király közt. Res haec per interpretem fuit acta. Pográni erre ilyen választ tén, lábára állván, hogy nem tartozik aval, hogy olyan fejében igyek, hanem üljön le ő nga. Erre az nikápoli bég megindultatván, ki vagy te, úgymond, vén ember, miért nem iszol az hlmas császár egészségejért? kelj föl, menj dolgoadra. Cui princeps manu annuens, követ, úgymond, úgy éljen, a mint akarja.

1605. Simeon vajda 17. napján septembernek indult haza Moldvában Meggyesről urunktól jó reggel, késértette urunk Rác Györggyel, úgy mint félmérföldig, igen male contentus discessit.

1605. Ment Rákóczy uram az gubernator Kolosvárról ad residentiam Albam-Juliam 28. Septembris, cum uxore et omnibus suis, 10 hora.

1605. ad finem Junii (*újabbkori kézzel írva: nem ad finem Junii, hanem decemberben; nem igaz, mert juliusban küldte Bocskai ad sedandos rascios Imrefit Lippára*) jutott Lippa török kézhez, mint és hogy, följlül aliquot abhinc foliis megmondtam. Vették ismét vissza stratagemate triballorum 1606. 23. Aprilis ugyanazon ráczok. Occasiójok ilyen volt az dologban. Elvégezték volt az törökök tanácsokban, hogy az ráczságot, úgy mint ilyen hitetlen népet, mind levágják; esett ez valamint fülökben az ráczoknak, ugyan csak szintén akkor akartak egy fű ráczot is az törökök latorságáért közzülök nyársban vonni, his rebus irritati triballi, re cum vladika seu sacerdoti eorum communicata, ki az előtt való esztendőben is suadeálja volt nekik, hogy Lippát török kézben ne ejtsék, conjuráltak egymás közt, várván az occasiótól. Azonközben az minemű ötszáz tatár ott Lippa és Gyula táján lézeng, üti meg az lippai csordát és hajtja el. Látván ezt az lippai bég, utánnok indul. Az üzésben az ráczoknak az főhadnagyi szökni kezdenek tüle, és bemenvén Lippában, kirekesztik az béget, az bég alig szaladt Nándorfejérvárra. Az legbelső várban szorultak volt, ennihány is az törökökben, de immár mind por, mint golyóbis az ráczok kezénél levén, meggyózték azokat is. Et sic ugyanazon vladika szerzette vissza Lippát. Tövisen kérnek urunktúl helt. Ha az ráczsággal akkor egyetértettek volna az miénkek, minthogy az török minden várakból az kazulra takarodott, igen könnyen Tömösvárhoz is hozzá juthattanak volna. Jüttenek volt az lippai törököknek segítségül valami lovag törökök, ezt az dolgot hallván, Gyuláról, de semmit nem tehettek és vissza mentek. Ezt az dolgot az fejérvári Daczó tudja leginkább, ki akkor ott Lippán volt.

(W. C. 136—140.)

1605. Tokajban Ruber János fia Georgius vagyon, ki azelőtt, a mint Sarmasági uram mondja, Mátyás herczeg étékfogója volt és azután bejárója. Ruffus ifjú legény.

Mikor Várod Sidmont fejedelemtül elhajlott, Korlatovitz György volt porkoláb benne, ú urgeálta, hogy német kézhez adják, Somogyi Berta is.

Bocskay hoc anno 1605., az mint Gellyén uramnál ú maga signaturája contineálja, 49 esztendő.

Az kik Huszthól az Basta morháját kilopták, ezer kétszáz lóval voltak.

Köröd-Szent-Márton, az hol az nagy álgjut Gyulaffi hatta volt, minekelötte Rác György megtréfálnája, eo quod rotæ essent

comminutae, Székelyvásárhely és Segesvár közt vagyon, 3 mér-föld Meggyeshöz.

Ipsa festo corporis Christi jutottak Désre Vass Ferencz, Huszár István, Kamuti Balázs, Bánffi László, ű maga az zászló-tartó Alexander Lukin Tridentinus találta meg Gyulaffit, és ugyan nevek szerint kívánta, hogy ezeket bocsássa oda, kikvel tractáljon, mert ű most is kész volna az szerint az helt kézhez adni, az mint Bocskai urammal tractált volna, kitűl assecuratioja volna, csak találhassák az dolognak jó fundamentomát; ezelőtt is penig jelen levén az újvári németek követe, az följlül megmondott fű embereket rendelte volt Bocskai az németek mellé, hogy ha az várot kézhez adják, mindaddig késérjék, a míg kívántatik, békességesen és minden bántás nélkül erős fenyetség alatt. Eljuttván ezek Désre, megindította velek az tractálást az zászlótartó, és elegendő zálogot kívánván be az várban, ű maga is személy szerint kiment Désre, de fölötte igen sok difficultásokkal, mert jó kémjei levén az Gyulaffi megiramtatás is mind hírével volt. De az miénkek és fűképpen Vass Ferencz erős hitire mondotta, hogy ha most mingyárást az helt meg nem adja, soha senki ennek utánna tüle nem kéri, kit oly bizonynyal ellhigyjen, bár hogy ha külömben léssen, az magyart soha magyarnak ne tartsa és az várot ha kérnéjek is, ne adja, mert nem olyan igaz intentióval kérik, mint most, hanem veszedelmével egyiglen mind az beune valóknak. Akkor megadni lássa, ha jobb. Csak most veszik, ha adja, nem soha többször. Accedált az éhség is, mert immár mindent consumáltak volt. Sic persuasi, kijűtt az vexillifer hétfén reggel, acceptis obsidibus Désre. Az miénkek mingyárást szekereket bocsáttak be, és azon nap mind rakodtanak az németek. Azelőtt dum tractatio fieret, az nagy megfogyatkozott lanczoknak inkább mindennap egy egy hordó bort vonyatott az vár piaczára az zászlótartó és szabadon ittak, az mint szerettek. A pinczék is végig nitva állottanak. Conventiójok az miénkekkel ilyen volt, hogy port se föld alá ne ássanak, se vízbe ne hányjanak, se penig golyóbist, lövő szerszámot is semmit el ne ássanak, és ha mit elástanak is, megmondják. Borban mérget ne vessenek, se kutakban. Semmi lövő szerszámot meg ne marczongjanak. Erre hiteket adták és hogy inkább fidem facerent nostris, hétfén estve minden lövő szerszámot kilűtték, mert azt kívánták az miénkek, hogy semmi lövő szerszámot töltve ne hagyjanak, hogy valami álnokság az dologban ne eshessék. Költözött ki az német belöle kedden, hoc est 21. Junii mane. Végezések az volt, hogy Várodra késérjék űket, az holott ű regimenteknek egy része vagyon, mely az Pecz János regimentje, mert nekiek olyan törvények volna, ha valahol csak ennihányat meghallhatnának az ű regimentekből valókat, in tali casu oda fogjanak; item hogy végvárat keresse-

Ujvár recuperatur. Tetszett Gyulaffinak, hogy Darabos Jánost is adjungálja reliquis ob cognitionem lingue ut polypragmaticum.

nek, hogy a mit itt praetermittáltak császár lüésege mellett, ott resarciálják és ha onnét forte kiúznének, ismét más végházbau menjenek mindaddig, a míg egy tart benne. Így feleltek meg Vas Ferencnek, ki azt suadeálja volt nekiék, hogy neki jobban tetszenének, ha vagy Kassa felé fognának, vagy per Bisticium Poloniam versus. Végezték ezt is, hogy fogyhatatlanul minden szempillantásban 2 fű ember legyen köztök sub illorum guardia éjjel-nappal, kik mikor úton lesznek, az zászlótartó kocsiáján üljenek, hogyha mit indítanak rajtok, azokat először is általlújják az németek. Ilyen szóval adta kezekben a vár kulcsát, ma adom, úgymond, Erdély kulcsát kezekben. Váradon három zászlójok vagyon, az kapitányok Fogarasban. Találtak Ujvárott faltörő öreg álgut 9, tíz falkont öreget, két taraczkot, port 80 mázsát nagy öreg hordókban, seregbontókat sokat, szakállost 8000. Az fegyverházban tegzes szerszámot, poros csuprokat, kihányó kalácsokat, fényös szurkos gyojtó szerszámot annit találtak, kinél több egy várban nem lehet. Megadták volna eddig is, ha az kolosváriak nem táplálgatták volna éléssel titkon hol egyszer, hol másszor. Az postamesternél is bizonyos pénzt hadtak volt az commissariusok Horváth Andrásnál, hogy buzát vegyen és beküldje, azt ő is beküldte. Az miének is igen gyarlón őrizték, szabadon kiüthetnek. Nem is hihették Bocskainak ennire való előmenetelét, és fűképpen az lövő szerszámra néztenek, hogy közben kelvén, azval az magyar had magát ne erősítse. Menének el Kolosvár kűfala mellett 20. Junii circa horam 9-am matutinam. Az gyalog puskás, az mint megolvasók vala, 83. Ezek is szerrel valának, fegyver derekasak is valának közülök vagy 32. Szekér 9 volt, kin kurvájokat, zekzamentájokat, gyermekiket és betegeket vitték. In summa körülbe(lül) voltanak száztizen. Az nap Monostort háltanak. Az város 100 czipelést küldött ki nekiék, egy hordó bort és elegendő kenyeret. Az zászlótartó bejűtt és napestig Kamuti vendéglette, vacsorán Darabosnál volt, éjjelre ment ki hálni. Die 22. sem mehettek el Monostorról ob curruum inopiam, hanem die 23. adtak az gyaluiak szekeret alájok és úgy indultak meg. Az bort és az élést igen hevenyében kapták az koplalás után, és sokan betegülni kezdtének közzülök. Menésekben ilyen módok vagyon, mindenütt vagy nappal vagy éjjel, mikor megszállanak, azon vannak, hogy szentegyházat kaphassanak, ahoz csatolják magokat, éjjel penig senkinek feléjek sem szabad mennie, mert juxta transactionem factam azt mingyárást általlúnéjek. Külömb taborban száll penig mindenütt az magyar. Vannak penig az magyarok, kik késérik, vagy huntvan lóval. Rendeltek volt erre valót 150 lovagot, de dilapsi sunt. Vas Ferenc s Kamuti, Huszár István, ezek késérik Váradig.

Az könyvnyomtatóval beszéltem. ki alkalmas dolgokat

jelenget. Azt mondja, hogy martiusnak harmadik napjától fogván mindazon kölest ettenek, borok volt annyi, hogy újat értek volna vele. Csodaszép hadakozó és lövő szerszámot mond hogy benne vagyok, kire akár mely fejedelem is jó szemmel nézhetne. Az lövő szerszámot ű itt anninak mondja, az mint fölül megjedzettem. Azt mondja, hogy poros csupor, kit az ustrom idején ki szoktak hányni, másfél ezernél több vagyok benne, sok egyéb gyújtó szerszámokkal és kalácsokkal együtt, golyóbis pedig számlálhatatlan. Mondja azt is, hogy Makrainak az feje három holnapig állott karóban az hástyan, azután az árokban vetették alá.

Az német regimentek dolgát így beszélette meg nekem szállásomon Zachariás az fejevári udvarbíró, kit mingyárast megconsignáltam.

In Septembri, minekelőtte Bocskai föltámadna, Batista Pecz regimentéből Várodról küldték be Joannem Glancz egy zászlóaljával, azaz 300 emberrel (mely háromszáznak mindazonáltal ennihány héa volt) Ujváiban, hogy azt az helt aval az néppel erősítsék. Ennek az felével Glancz az kapitányok Fogarasban szállott be; az fele maradt Ujváiban az zászlótartóval Alexander Lucinussal. Mivel pedig hogy még ebben az Pecz regimentében három zászlóalja vagyok Várodban, azért kellett most az ujvári németeknek is oda az ű regimentek közé menni. Minekelőtte Glancz bement volna Ujváiban, Joannes Cyommer volt ott kapitán, de mind azokval együtt, az kikkel ott volt, Dévára rendelték őket, és most is ott vannak; ezek Ribis regimentéből valók, ű magának is Ribisnek zászlója Fogarasban volt, az zászlótartó csak képebeli ember volt ott. Ez is az zászlótartó Dévára ment, most ott három zászló vagyok. Mindezek, Cyommer tudniillik és az félszemű Carolus Cra kapitán Ribis regimentéből valók és silesíták. Hoffkirher hála után Cyommer és Kra kapitány öszvevesztek volt az dévai fűkapitánságon, Cyommer obtineálta volt.

Az Batista Pecz regimente inkább mind magával veszett Peczczel, de még három zászlóalja maradt meg, kik Várodban vannak, mert az többi mind elveszett. Egy regimentben 10 zászló vagyok, azaz háromezer ember. Az előtt hatezer volt, minden zászló alatt 300. Ez az Pecz hada Buda alól jött volt Váradra az király képe mellé, ezekkel indult Bocskaira király képe. Sokféle nemetből állott ez az Pecz hada, voltak austriacusok köztök, tirolensisek, misnacusok, niderlandiak és többfélék. Most az ujvári németek azért mentek Vároddá, hogy ott három zászlójok vagyok. Azt mondta az ujvári zászlótartó, úgy tetszik nekie, hogy feléni gondolkodása sem volna, ha csak egyszer ostromlották volna meg az

Szam. kezével:
Regiment.

Itatio regiminis
Peczianae in
Transilvania, ex
relatione Zacha-
riae germano-
rum scribarum
camerae.

Szam. kezével:
Ujvári németek.
Szam. kezével:
Déván Joannes
Cyommer.
Gotfridus Ribis,
ennek az Sige-
fridus bátyja.

magyarok Ujvárot, látták volna, mint adják az németek az várot. Ez lett volna nekik is mind mehetség azok előtt, a kik előtt illet volna, mind peniglen böcsületek teljes életekben.

Az könyvkötő azt mondja, hogy az ujvári lövő szerszámmak semmi hasznát nem vehetni, mind elrodhattanak az kerek; mióta Szilágyban Sidmontól nyerte Basta, azulta sub die mind az esső veri őket. Ha mind összevegyűjtenéjük is valamenni kovács Erdélben vagyon, esztendeig lenne mit munkálódniok rajtok, úgy elsenyvedtek.

Az mely német Mátrait által lütte volt, Jacobus neve.

Ezeket az németeket késérték az miénkek és Várad táján találta Telegden túl őket Ösze Dömötör, az fejedelem postája, ki által azt parancsolta, hogy Váradra őket ne vigyék, mert nem akarja semmiképpen, hogy ellensége Várodban szaporodjék, sőt az ő tüle adatott hitlevél is úgy sonál, hogy Erdélyen és Magyarországon késérteti által őket, Váradra penig nem kell Erdélyen és Magyarországon általmenni, hanem az hitlevél continentiája szerint vigyék föl őket.

És így Zem(p)lyénig vitték az németeket, ott várta őket az kassai porkoláb 400 lóval.

Expediálta az város Bocskai uramhoz ezeket: Söröss Istvánt, Vöröshajú Tamás deákot, Szücs Gáspárt az tavali királybíró, Heltus Gáspárt, ex senatu Zöröss Mátyást és Szakál András. Indultanak 25. Junii reggel Kolosvárról. Követik Bocskait hogy megbocsásson, hogy ilyen késén találják meg s okát adják.

1606. Az tömösvári Haszon basán 1. Aprilis esett az keresztfogás; sok ideje, miulta az portáról meg volt hagyva, hogy megejtsék, módot keressenek benne. Igen is ólálkodtak utánna. de ennek is igen résen volt az füle. Sem töröknek, sem magyarnak nem hitt, igen oltalmazta magát mindenkoron éjjel nappal.

Jancsár állotta az ajtaját, ő magának is penig házában ennihány föltekert puskája volt, és mind nappal és mind éjjel pánczel volt rajta; ha mely csauz az portáról hozzá jött, non est admissus, nisi bene discussus; urunk ennihányszor panaszlott reá az portán az császárnak, de csak ez lett a válasz, hogy szenvedje békességgel, az császárnak arra az latorra gondja volna, csak-hogy idő előtt nem lehet. És így egykor megyen ki nyulászni úgymint tizenkettöd magával Tömösvárból, úgy rekesztik ki. Az népével, mely 500 volt, megvittak Tömösvárban az törökök, és elsőször igen megtolta volt az basa népe az törököket, nem is esett volna jól az dolog, hanem oztán ez pandurság segítette meg

az törököt, úgy concidálták mind az ötszázot. Ű maga az pasa Fellakban szállatt volt, de onnét is kivonták és vitték Nándorfejférvárra; eddig is megölték volna, de marháján tudakoznak; arany és ezüsteel és egyéb morhájával együtt százezer forént érő morhájánál többet találtak. Vezeték fű lova is több volt száznál. Az minemű 500 népét levágták Tömösvárott, inkább mind mind jarbanazok, epiroták, szerecsenek, ráczok, bulgárok és görögökből constáltnak, kiket még onnét belől hozott volt magával. Sok gályáról szállatt keresztények is voltak köztök, mind válogatott vitézek.

1606. Tokajban annyira jutottanak volt az nagy éhség miatt, hogy az tehénbört áztatták meg, azt osztották közikben, falatonként metelvén. Egy itcze buzát egy aranyon adtak. Rubernek az kapitányoknak volt még 60 véka búzája, több sohott semmi az várban nem volt. Ráczy György még az előtt három holnappal bement volt.

Szuhait Mihály vajda hites atyjafiává fogadta volt Posomban alájüet, mikor ide Erdély felé indult Mihály vajda, in secreto utánna ezeket az ígiket izente Halmági által Mihály vajdának: Te, ugymond, meghitt szolgája vagy, mondd meg neki, Bastával meg ne békéljék, mert elveszti, minden úton azon vagyon. vagy titkon, vagy nilván. Végére mentem én, hogy az császár mást rendelt Erdélynek gondja viselésére Mihály vajda mellé, és Bastát revocálják, gonoszúl is jár bizonyos vétkéjért, úgy is járt volna akkor Basta, de oztán megbékéltt vele. Azután re ipsa Basta is reá vette Mihály vajdát. Ezeket nagy hitire mondta nekem Kolosvárott Halmági István Filstich Péter és Kőröss Mihály előtt.

Ugyanű mondá, hogy Mirizlónál ű maga Mihály vajda az pattantusok közt forgolódott, az aranyat és tallért egyaránt maroklotta, úgy oszlotta az algyus mestereknek, és látván az megcsoportozott magyar sereget, azt lüdd. ugymond, és úgy lütték az pattantusok, hogy ugyan egymásra hullottanak. Látván ezt Mihály vajda, im ugymond, mint hullanak, mégis semmi mozdulást köztök nem látok, hiszen erősen állanak, csodálkozott rajta. Nem is jött volna ki az szorosból, de az kozákok az hegy oldalból kezdtenek kiáltani, fut a magyar, fut. Látván, hogy a kozákok kiindulnak és félvén, hogy az . . . parthoz, ha nem él az occasióval, úgy indul ki az szorosból . . . . .

Ezelőtt való napokban kiütvén az váradi németek valami ennihány hajdut vágtanak le. Annak utánna végezvén egymással, miként és hogy kellene őket reá venni, találták meg az jeneieket, az jeneiek az gyulai törököket, ezek öszvegyülekezvén mentek Váradra és beállván lesben bizonyos helekre, bocsáttak el ennihányat közülök, kik valami barmot hajtanának el Várad mellől. Ezt megeselekedvén jütt ki az kapitán Várodról ugymint 400 némettel. Elérvén jó távul Várodtúl, az kik az barmot hajtják volt, megfutamodnak előttök. Az német neki édeskedvén szokásoknál küljebb procedálnak ad persequendum, elannira, hogy az ellenséget hátra is hadták volt. Kirohanván azért reájok a miénkek a törökkel együtt, valóban megvásárlottak velek, 174 veszett benne, némely 200 mondja. Az kapitán is csak alig szaladt el. Lett ez az dolog az zalkai erdőcskénél a minemű forrás vagyon. Az magyar elevent nem igen fogott, hanem vágton vágta. Az török ugyan kérte, hogy ne vágja, mi hasznok benne, jobb hogy rabjok legyen. Gyulára 75 vittek be az törökök benne. Az forrás alól voltak az törökök és későn kaposzkodhattak az partos helen föl, mert ha jól állhattak volna, egy is az németben el nem szaladt volna.

Germani Vára-
dienses caedun-
tur.

Történt ez az
megverés circa
diem 10. Junii.

Zalkai erdő.

II.

LIPÓCZI KECZER AMBRUS
NAPLÓJA

1663—1669.

KÖZLI

NAGY GYULA

A M. TUD. AKADÉMIA LEVELEZŐ TAGJA.

ELŐSZÓ.

Egy XVII-ik századbéli magyar naplót teszünk e kötetben közzé, melyet az eredeti kézirat tulajdonosa, özv. Ujházy Józsefné, budaméri könyvtárából bocsátott a Történettudományi Bizottság rendelkezésére, s a melynek kiadását a bizottság 1892 évi oct. 29-én tartott ülésében elhatározván, lemásolásával és kiadásra való előkészítésével alulírt tagját bízta meg.

A napló egy régi énekes codex hártyalapjával borított, 263 számozatlan levélből álló kis negyedréti kötetben, melyet egészen megtölt, 1663 évi jan. 1-től 1669 évi dec. 31-ig terjed, tehát teljes hét esztendőfoglal magában a Vesselényi-féle összeesküvés korából, melynek — miként a napról napra menő pontos feljegyzések mutatják, — majdnem valamennyi szereplőjével érintkezésben állott s többekkel közülök sűrű levelezést is folytatott a napló írója.

Személye felől — habár sem címlapon, sem másutt megnevezve nem találjuk, — nem soká maradhatunk kétségben: a tartalom, a helyi és személyi vonatkozások, az emberek jövése-menése, a nagy vígan való lakásokban gyönyörködő »gróf uram« vendégszerető háza, a kinek ügyei és bajai körül forog minden gondja a folytonos kínos köszvénytől gyötört naplóírónak, azonnal megmondják, hogy a naplót nem más, hanem Lipóczi Keczer Ambrus, gróf Thököly Istvánnak ez ismeretes hű embere és barátja írta, illetőleg íratta, mert megjegyzendő, hogy saját keze vonásaival csak kevés helyen találkozunk, mint p. o. az első lapon 1663 jan. 3—6-ig, vagy alább mart. 7—11-ig, apr. 14—25-ig, május 2—4-ig, junius 16—25-ig, nov. 11—13-ig stb. A napló legnagyobb részét négy-ötféle

idegen kéz írta; e kézírások azonban — miként gondos egybevetés után az Országos Levéltárban meggyőződtem róla, — gróf Thököly Istvántól és Keczer Ambrustól származó egykorú leveleken mind felismerhetők, s így naplónk eredetéhez és eredetiségéhez semmi kétség sem férhet.

Nézetem szerint e kötet kezdete lehet a Thökölyek udvarában — úgy látszik — rendszeresen vezetett naplók sorozatának, melyeket később maga Thököly Imre folytatott s a melyeknek eddig feltalált részeit a *Magyar Történelmi Emlékek* régibb kötetekben Torma Károly, Nagy Iván és Thaly Kálmán tették közzé.

Thököly Imre naplói talán tartalmasabbak, de Keczer Ambrus feljegyzései nem kevésbé érdemlik meg a történetkutató figyelmét: biztos datumokat szolgáltatnak az eseményekre nézve, élénken tükröztetik vissza a kor mozgalmas képét, melyben a nagy gazdagságú Thököly Istvánnak bár nem valami tevékeny, de nem is minden fontosság nélkül való szerep jutott, megismertetik velünk az életmódot, mely a készmárki, árvai és rosenbergi udvarnál folyt, főleg pedig érdekesen mutatják azt a több mint baráti viszonyt, mely Thököly István és Keczer Ambrus közt kora ifjúságuktól fogva fennállott, s melyben e sokat szenvedő, jólelkű ember valóságos atyái szeretet melegségével ölelte magához Thököly gyermekeit, kiváltképpen az akkor még csak gyermekségét élő Imre grótot. Boldog, ha szorgos foglalatossági között egy-egy nyugalmasabb déleesti órán vagy estvén az édes kis urával mulathatja idejét, nagy szíve fájdalmával viraszt felette ha beteg, megsiratja valamikor csak válnia kell tőle, s lelkében örül, ha mások is szeretettel látják és nagy sok reménykedésre nézve gyönyörködnek ő nagyságában.

Alig találhatnánk Keczer Ambrust jobban jellemző szavakat, mint ha megolvassuk, a mit Bethlen Miklós mond róla mémoiresjaiban, a hol 1666-ban Teleki Mihály társaságában tett felső-magyarországi útját írja le:

»Menénk Késmárkra — beszéli Bethlen ¹⁾ — gróf Tököly Istvánhoz; — — ez az úr igen gazdag volt, nemesak el nem

¹⁾ Önéletírása (kiadta Szalay László) I. 345. l.

tékozlotta az apjáról reá maradtat, hanem sok úri jószágokat is vett, maga pedig pompás, splendidus és liberalis építő ember volt; de mindezekre őtet segítette egy Keczer Ambrus nevű, köszvény miatt kezetlen-lábatlan, ágyban fekvő és székben hordozott főember szolgálja, kihez hasonlót sem láttam, sem hallottam, sem olvastam soha, hogy a más ember dolgában, kihez sem atyafisága, sógorsága, sem semmi világi testi relatiója nem volt, sem magának, sem semmi atyjafiának semmi haszna, interesse (mért magának sem felesége, sem gyermeke, másként szép főemberi jószága, melyet vesztiben hagyott az öcsceinek, Andrásnak és Menyhártnak, kik tisztességes gazdák, főemberek voltak), olyan szorgalmatos legyen; mert az erre az emberre magára, gyermekeire, a disznópásztorra, a béres bocskoráig úgy viselt gondot, hogy azt nem lehet kimondani. Fuit miraculum voluntariorum servorum.«

Hálás szívvel vallja ezt maga Thököly István is 1670. évi nov. 19-én, Árva várában, két héttel halála előtt kelt végrendeletében,¹⁾ mondván: »mind ez világi életemben s javaimban kimondhatatlan szeretetit s hívséges szorgalmatosságát majd hallatlanul experiálván az én édes atyám helyett való jámbor és én velem negyven esztendőttől fogvást nevededett s engem jámborúl szolgált szolgálomban, az édes Keczer Ambrus uramban, melyet ennyi idejekre az édes gyermekim is experiálhattanak, azért atyai szeretettel kérem s istenre obtestálom őket, míg isten szerencséjekre éltetné, mindeneknek felette édes atyjok helyett becsüljék s szeressék« — — stb. Meghagyja továbbá gyermekeinek, hogy »az jó isten ő kegyelmét is ez világból kiszólván, ne másutt temessék el, hanem az én általam építettett késmárki sírban, s az én eltakarításom is ő kegyelme dispositiójában legyen«.

Szegény Keczer Ambrus túlélte ugyan szeretett urát egy kevéssel, de hogy eltakarításáról ő gondoskodjék, soha meg nem érhetette.

Thököly István a Vesselényi-féle összeesküvésben való részesség vádjá alatt állván, az elfogatására kirendelt császári csapatoktól körülzárolt és ostrom alá fogott Árvaiban, miután

¹⁾ Eredetije az Orsz. Levéltárban: Tört. Eml. B.

fiát néhány híve kíséretében már előbb Likavára küldte volna, dec. 3-án meghalt. Keczer Ambrust az úr halálán csüggedező cselédség engedetlensége csakhamar a vár feladására kényszeríté, s több napi alkudozás után dec. 10-én már német őrség vonult a Thököly árvák örökébe.

A capitulatio egyik feltétele vala, hogy az úr drága tetemeit mindnyájan mindenestül akadálytalanul vihessék őseihez a késmárki sírboltba; de a boszuálló hatalom nem ismert adott szót, sem kegyelmet; a holttest elvitelét meg nem engedték, s Thököly István közel háromnegyed évig fekiüdt eltemetetlenül Árva várában, míg végre valami nedves boltban adtak helyet koporsójának.¹⁾

Mialatt az ifju Thököly Imre Likavából Erdély felé menekült, hajadon leánytestvéreit pedig Esterházy Pál vette gondviselése alá, a hú Keczer Ambrus, halálában sem hagyván el jó emlékezetű szegény urát, kinek életében oly rendű szolgálja volt, hogy soha mellőle el nem távozhatott, ott maradt Árvaiban,²⁾ hordozva napról napra súlyosodó nyavalyája terhét, mely néhány rövid hónap alatt az ő sok sanyarusággal teljes életének is véget vetett. A pozsonyi delegált törvényszék elé idéztetvén, 1671 május vagy június havában Pozsonyba utaztában, valahol Nagyszombat alatt, útközben, szekeren ülve halt meg 51 éves korában.³⁾ Igazán elmondhatta róla és Thökölyről Bethlen Miklós (id. h. 346. l.), hogy »világ szerint bizony keserves végek lón magoknak és házoknak, noha buzgó evangelicus, tisztességes emberek valának«.

Visszatérve a naplóra, legyen szabad a már fentebb mondottakhoz röviden hozzátennem, hogy Keczer Ambrus feljegyzései, bár történetírásunkhoz sok részben, mint p. o. az 1663 és 1664 évi felső-magyarországi táborozások történetéhez, igen hecses adatokat fognak nyújtani, irodalmi jelességre nem emelik írójukat. Stylusa pongyola, nyelvezete gyarló,

¹⁾ *Kubinyi M.* Árva vára, 2-ik kiad. 131—137. l.

²⁾ V. ö. Kissovith Horváth Kristófhhoz 1671 évi martius 24-én Árvaából írott levelét. Orsz. Lt. Missilisek.

³⁾ V. ö. *Pauler Gy.* Vesselényi F. nádor és társainak összezeküvése, II. 370. l. Életkorára nézve I. a naplót.

mondatfűzései hibásak, s különösen a *ván vén* participium szertelen használata miatt olykor még értelmetlenek is; a tárgy- és tárgytalan igealakot, a mi különben XVII-ik századi magyar nyelvű emlékeinkben nem szokatlan tünemény, gyakran helytelenül használja, néhol nem is magyaros, de viszont sok olyan szóval és kifejezéssel él, melynek nyelvtörténeti értéke van.

A kiadás tekintetében megjegyzem, hogy a szöveget a Tört. Bizottságnál e részben elfogadott szabályoknak megfelelően mai helyesírásunk szerint, azonban a kiejtést jellemző hangtani sajátságok megtartásával igyekeztem adni, s az egész kiadványt a helyi, tárgyi és személyi vonatkozásokat felvilágosító jegyzetekkel használhatóbbá tenni.

Végezetül kötelességemnek tartom, özv. Ujházy Józsefné úrnőnek a napló szíves közléseért e helyen is köszönetünket nyilvánítanom.

Budapesten, 1893. oct. 9-én.

Nagy Gyula

b. tag.

Incipe, perficies, auxiliante Deo.

1663

Januarius

Késmárk

1. *Hétfő.* Isteni szolgálatot elvégezvén, Berzoviczi Herlich Gábor¹⁾ és Székely uramék lévén gróf uramnál, jó kedvvel lakozánk; azomban Görgey Miklós s Boldizsár jövének s itten maradának. Farkas uramnak érkezék levele; doctor Peterzon²⁾ dolgában írt gróf uram Rákóczy László uramnak.

2. *Kedd.* Délben érkezének gyöngyösi borokkal; ebéden itt valának Görgey uramék; ma vettem K(eczer) M(enyhárt) uram³⁾ levelét s rescribáltam.

3. *Szerda.* Görgey Miklós s Boldizsár uramék elmenének délután. Peterzon doctor uram volt ebéden gróf uramnál. Farkas uram szolgáját remittáltam s írtam Danis uramnak is.

4. *Csütörtök.* Napestig helyben voltam, kevés vagy semmi dolgokhoz nem láttam.

5. *Péntek.* Délre érkezék Keczer Menyhárt uram feleségestől, az ki délután haza ment, s maga itt maradt.

6. *Szombat.* Ma K(eczer) Menyhárt uram szenti napja⁴⁾ lévén, nekem mingyárt reggel sem volt igen jó kedvem, azomban holmi boszuság esvén, nem lehetett ebéd felett mingyárt jó kedvem, s meg is vallom valóban, vacsorát sem ettem ez mai napon. Szabó Mátyás ma délben érkezék; azon árvaiak által írtam Dániel uramnak, az leányomnak,⁵⁾ úgy kapitány uramnak

¹⁾ L. alább 1667. jul. 8.

²⁾ Más forrásokban *Paterzon*; jóhírű késmárki orvos, a kihez messze földről hordták a betegeket. V. ö. *Nagy I.* Rédey László tört. maradványai, *M. Tört. Társ.* XVII. 145. l.

³⁾ A napló írójának testvéröccse.

⁴⁾ Vízkereszt vagy a három királyok: *Gáspár, Menyhárt, Boldizsár* napja.

⁵⁾ L. alább febr. 28.

is nagy bőven az gyalogok állapotjáról. Farkas uramnak is írtam az többi között az szócsekről is.

7. *Vasárnap.* Reggeli s déllyesdi (*így*) praedicatiót meghallgattam isten kegyelmességéből; ma sem voltunk üressék idegen emberek nélkül.

8. *Hétfő.* Kőszeghy uram délután elmene; ma étszakára jött az városban Pethő Zsigmond uram.¹⁾

9. *Kedd.* Írtam Vitnyédi uramnak,²⁾ postára adván az leveleket; írtam Farkas uramnak is, tudósítván az többi között gróf uramnak babos lovak felől való szándékáról; írtam Dániel uramnak is, úgy az leányomnak is pribisi ember által.

10. *Szerda.* Bort expediálván Rosenberkre, írtam azon alkalmatossággal is Farkas uramnak; írtunk Hosszu Istók által Hedry uramnak, úgy Szendrei uramnak is.

11. *Csütörtök.* Pethő Zsigmond uram szolgái által írtam Farkasnak, érsek uramnak írott levelet kezéhez dirigálván; nemcsak Pethő uramat, de az kamorássokat is s harminczadosokat is hívatván be gróf uram, az egy Pethő Zsigmond uram ó nagysága hogy volt ide be, az többi mind retractálák, kin szíve szerint boszorkodott gróf uram. Pethő uram igen vígan lakott és csak öt órákor mene el.

12. *Péntek.* Az Laskra való cselédet ma expediálánk. Hosszu Istók is csak ma mene el; bányai emberek hozván Szendreinek 24 Decembris költ levelét, ugyan Hosszu Istók által rescribáltam; írtam Gilányi uram után is fridmányi ember által.

13. *Szombat.* Délelőtt írtam Árvában Dániel uramnak, kapitány uramnak is az szerint; írt gróf uram nagy-bányaiak dolgában cancellarius uramnak s Nádasdy uramnak.

14. *Vasárnap.* Írtam újobban Hedry uramnak nagy-bányaiak által; 10 huius költ levelére Farkas uramnak rescribáltam.

15. *Hétfő.* Dersőfy Ádám volt ebéden gróf uramnál. Az bal lábomban érezvén az köszvént, le kellett fekünnem.

16. *Kedd.* Viradtig írtam Draskovith Miklós uramnak, Petrőczy uramnak³⁾ s Vitnyédi uramnak; azomban úgy érkezék Berzevicy Miklós uram Árvából; mely levelekre rescribáltam s déllyesd úgy indulának meg Kiss Ádám és Szabó Mátyás Soprony és Bécs felé. Estve nyolcz óra tájban alkalmas impetussát érzettem az köszvénynek.

1) Gersei Pethő Zsigmond.

2) Vitnyédi István, a Vesselényi-féle összeesküvés egyik főszereplője.

3) Kaszavári Petrőczy István, Thököly István sógora.

Késmárk

17. *Szerda*. Látván hogy az úr ő nagysága itt tanálta felejteni maga kis óráját, úgy küldettük el Szabó Mátyás után. Az én köszvénbeli állapotom is mind egyaránt lévén, elvégezém magamban, hogy az konyha felett való házban költezkedném el; azomban hogy oda kezdék költezkednem, úgy érkezék estve felé Szinyeiné¹⁾ asszonyom, és ő kegyelmével együtt valék ez újonnan ideigvaló szálláson.

18. *Csötörtök*. Az egész napot az édes hugommal könnyen múltattam el, estve nagyobbban való herzengetéssét érzettem az köszvénynek.

19. *Péntek*. Árvából tanálkozván szán, küldettem oda egy tonna csíkot, írván azon alkalmatossággal is oda; ez mai nap is mellettem marada asszonyom.

20. *Szombat*. Felestekem után elmene Szinyeiné asszonyom; gróf uram is deliberálá magában, holnap elmenjen Csáky uram temetésére;²⁾ vacsorára érkezék ide Nádasdy uram szolgálja Bálintfy³⁾ uram; Görgey Miklós uram is.

21. *Vasárnap*. Ebéd után megindulván gróf uram, az ő nagysága elmenetele után praedicator s tisztartó urammal múltattam időmet s vacsorámat is, sokat conversálkoldván doctor urammal is.

22. *Hétfő*. Ma már egy heti, az köszvény sem erőt nem láttatott venni rajtam, sem el nem állott rólam; gondoltam, már csak abban múlik el, de azomban hogy setétedett volna, bal kezemben nem kicsiny fájdalmat érzettem; doctor uram persuadeálássából kristélt is vettem, de az nem használt, s váltig is gyötrett egész éjfélig.

23. *Kedd*. Reggel könnyebbédtem, de estve felé újokban rosszul érzettem magamot; azomban érkezék gróf uram.

24. *Szerda*. Illyésházy György uramnak rescribáltam, Petróczy uramnak is írt gróf uram az örög asszony végett. Farkas uramnak déllyesd kell vala elmenni, de megrészegedvén nem mehete el. Ficzkót ugyan ma expediálám Árvában Berzeviczy Miklós urammal. Gróf uram vacsorát itt evék szálláson, nekem is valamentére jobb appetitusom lón az ételhez.

25. *Csötörtök*. Ma vettem viceispán uram levelét, kibén írja, hogy Csáky úriak atya(fi)képpen megalkuttak.

26. *Péntek*. Néminemű Levkovecz Pál nevű lator gróf uram fogságában lévén itten, arra ő nagysága törvént szolgáltatván, feje ütteték el és teste kerékre vetettetett (*így*); mely

¹⁾ Szinyei Ferenczné Keczer Klára, K. Ambrus testvérhuga.

²⁾ Csáky István tárnokmester temetésére, ki a mult 1662 év végén halt meg. *Nagy I.* Magyarorsz. Családai, III. 80. l.

³⁾ Bálintfy János gr. Nádasdy Ferencz füzéri tisztartója vala. V. ö. *Pauler Gy.* Vesselőnyi F. nádor és társainak összeesküvése, I. 32. l.

Késmárk

executiót mivel turbálni fenyegetőztek az késmárkiak, mi is úgy készültünk hozzá, hogy ha az szükség kívánta volna, össze-kaphattunk volna; az kamora is itt ben lévén, váltig izengettek volna, hogy az késmárki határban ne exequálhánk. Felessen lévén ide be az fő emberek közzül, vígan is tartotta őket gróf uram s késsőn estve oszlának is el.

27. *Szombat.* Nyisnyánszkinak s Ujfalusy Andrásnak írott gróf uram, certificálván az árvai számvételnek terminusáról,¹⁾ mely pro 20 Februarii leszen meg; írtam én is Dániel uramnak s az leányomnak, árvai, likavai és létavai tisztartóknak is, úgy Reviczky János uramnak is ednehány (*így*) szóval dubovai ember által.

28. *Vasárnap.* Én ugyan jobbadocskán voltam, de hogy erősedjem, ágyban detineáltam magamot, kedden szándékozván gróf uram Fridmány felé.

29. *Hétfő.* Gróf uram gyengén lévén, nem bízván holnapi napon való meginduláshoz, továbbra differálta.

30. *Kedd.* Most is azon egy állapotban lévén gróf uram, csötörtökre halasztánk az megindulást.

31. *Szerda.* Már hat óra tájban érkezék Szinyeiné asszonyom s mingyárt azután elég véletlen Hedry uram Erdélyből, kin csak elhülénk; gróf uram ő kegyelmekkel együtt az én szállásonon evék vacsorát. Hedry urammal való beszélgetésemet holnapra differálván, vígan s kedvessen lakék ő kegyelme vacsorán.

Februarius

1. *Csötörtök.* Hedry uramra nézve, míg már nem expedáltak, differáltuk szombatra megindulássunkat.

2. *Péntek.* Délyesd Szinyeiné asszonyom Árva felé mene.

3. *Szombat.* Nyolcz óra tájban indulván meg Fridmány felé, Kaczvinkon evénk ebédet s késsőn estve érkezénk Fridmánban.²⁾ Hedry uram is Fridmányig együtt járt velünk. Mai napon remittálta gróf uram Lendakot³⁾ Palocsay uramnak.

Kaczvink

Fridman

4. *Vasárnap.* Sem Herantot, sem Baranovszkyt nem tanálván itten, kevés dolgokhoz láthattam; Gilányi uram azért azomban érkezvén, holmirül mégis conferálhattam; úgy arról

¹⁾ Thököly István, anyja Thurzó Katalin révén még 1652-ben a Thurzó-örökség s az ahhoz tartozó uradalom igazgatójává választatván, az évenkénti számvételre rendszerint Árva várába hívatta össze az érdeklött atyafiakat és a számadó tisztartókat. V. ö. *Angyal D.* Thököly Imre (M. Tört. Életrajzok) I. 22. l., *Kubinyi M.* Árva vára (2-ik kiad.) 129. l.

²⁾ Mai hivatalos orthographiával: *Friedmann.*

³⁾ Lendak, másképp Landeck vagy Landok, Szepes vm.

Fridman is, hogy már az konyhamestert Beresko Jánost tegyük itt való tisztartónak.

Jablonka (Árva vm.) 5. *Hétfő.* Jó reg elkészülvén, Hedry uramat elbocsátánk Erdély felé s magunk egy végtében jövénk Jablonkára; ebéd vacsorával együtt lőn, az hová Farkas uram is késsőn estve érkezék.

Jaszenicza Árva vára 6. *Kedd.* Nagy kemény s erős idő lévén, öt-nyolcz óra tájban megindulván, Jeszenyiczén¹⁾ evénk ebédet s Árva várában két óra tájban érkezünk; az aprócskákat,²⁾ legyen istennek hála, jó egészségben tanúltuk; csendessen mulatánk el az farsang farkát.³⁾

7. *Szerda.* Délyesd Szinyeiné asszonyom az aprócskákkal szánkázni ment. Keczer M(enyhárt) uramnak két levele is érkezett, isten áldván meg feleségét egy leány magzattal, s igen nehezen volna az felesége, kívánná Szinyeiné asszonyomnak oda való menetelit hova hamarább; rescribáltam ő kegyelmének, és sokat törödvén mi tevő legyen, végtére deliberálá magában, holnap már itt maradjon.

8. *Csötörtök.* Istennek áldott legyen szent neve, ez mai napon telvén el gróf uramnak negyven esztendeje,⁴⁾ legelsőben is ő szent felségének hálát adván arról, azután jó kedvvel s vígan mulatók el az egész napot, Szentiványi János, Guzith uram⁵⁾ is itt lévén.

9. *Péntek.* Éjfélt után mingyárt hozzá fogtam az íráshoz, írván nagy bőven Gilányi uramnak és az tisztartónak; mingyárt hajnalban indulván meg Szinyeiné asszonyom.

10. *Szombat.* Ma sem volt semmi oly szorgos dolgom. Farkas uram baza mene.

11. *Vasárnap.* Sulyovszky s Bajcsy János valának ebédén; délyesd én csak lenyugodtam, vacsorát sem ettem; ma mene el Baranovszky Fridmánban.

12. *Hétfő.* Monetti levelét de dato 4 huius tegnapi vevén délben, írtam azokról Keczer Menyhárt uramnak s ma jó reg expediáltam Batizfalvára; írtam Gilányi Illyés uramnak is az négy vadászó puská felől.

1) Mai hivatalos nevén *Jaszenicza*, Námesztó mellett, Árva vm.

2) Thököly István gyermekeit.

3) Farsang végét; a következő napra 1663-ban hamvazó szerda esett.

4) Thököly István 1623-ban született. Wagner (Analecta Scep. IV. 179. l.) és utána Nagy Iván (Magyarorsz. Családai XI. 286. l.) hibásan teszik a születés napját febr. 5-re.

5) Mokrágyi *Guzith* vagy *Guzics János*, a Thököly ház meghitt embere, később Árva vármegye alispánja. Naplóját, mely kora eseményeiről sok érdekes füljegyzést tartalmaz, közzé tette Rakovszky István, *Tört. Tár* 1889. 434—450. l.

13. *Kedd.* Máról is holnapra differálódott Rosenberkre való menetelünk, remélvén Szabó Mátyás megtéréssét, de azonban csak levele érkezett.

Árva vára

14. *Szerda.* Délyyesd megindulván, jókor érkezénk ide Rosenberkre.

Rosenberg
(Liptó vm.)

15. *Csötörtök.* Délyyesd ribárpolyai majort¹⁾ valánk látni.

16. *Péntek.* Viradta előtt írván Vitnyédi uramnak mind gróf uram mind én, Csúthy uram expediáltatott délben. Liptó vármegye követei valának gróf urammal ebéden, liptai viceispán s Lehoczky, s azok valóban meg is tartatának.

17. *Szombat.* Ma sem volt napestig szüneti az sok supplicationának és per hoc proventusok diminutiójának; ez estve érkezék János mester Lomniczáról; gróf uram magánossan ött vacsorát.

18. *Vasárnap.* Jó idein reggel megindulván s mihent érkezénk Olasziban, azonnal hozzá fogának az temetési ceremóniához, teplai szentegyházban vivén az halottat; délután lón már hogy eltemették szegény Kubínyi Ferencz uram; száz-tizenkét szán volt, s így elég böcsületessen lón temetesse. Gróf uram Lucskán évék ebédet s feles ideig mulatott, és késsön estve érkezénk Zmeskal György uram házához s ott evénk vacsorát s ott halánk.

Kis-Olaszi

Tepla

Lucski

19. *Hétfő.* Még ez estve kezdett lágyulni az idő s már is elég alkalmatlan út kezdett lenni az nagy havakra nézve; békével érkezénk fel az várban s egészségben tanálánk az aprócskákat: mai napon alkalmasint öszve gyülének az vár alá az atyafiak emberei.

Árva vára

20. *Kedd.* Ma lévén az számadás terminussa, az kik jelen lehettek felhivatám s hozzá fogánk az számadáshoz, s ma az létavainak vége lón.

21. *Szerda.* Jó hajnalban hozzá fogván az árvaihoz is és serénkedvén, estig elvégezenk; az atyafiak szolgálai magok között jól is lakának.

22. *Csötörtök.* Délre érkezék Thököly Miklós uram²⁾ feleségestül, s az atyafiak szolgálait is lehivatá gróf uram s három asztalra vígan lakának; vacsorán is hasonlóképpen; én pedig ma is mind láttam magam dolgaihoz.

23. *Péntek.* Eloszlának az atyafiak szolgálai, Thököly Miklós uram is elmene, de elég bajossan az időnek mivoltára nézve, tele lévén már vízzel mindenütt az árkok. Illyésházy uramhoz hajnalban expediáltatott Farkas uram, de már Rosen-

¹⁾ Ribárpolye, ma Gombáshoz tartozó pusztá, Liptó vm.

²⁾ Zsigmond fia, Istvánnak unokaöcse.

Árva vára berken nem tanáztatott; maga sem mehetett által, mivel megindulván az Vágon az jég, elvitte az rosenberki hidat.

24. *Szombat.* Nekem ma is mind voltak apródonkint írásim és valóban feles dolgaim az, sok supplicanssal; s ez estve hat óra tájban mene el az jég Árva viziről.

25. *Vasárnap.* Nagyfalusi praedicator Synapius uram tón praedicatiót s ebéden gróf uramnál vala; valóban gyönyörűséges böcsületes tudós ember, ebéd után is elég gyönyörűséges conversatióm vala velle.¹⁾

26. *Hétfő.* Elmene azon nagyfalusi praedicator uram Reviczky urammal együtt; én azomban láttam holmi dolgaimhoz s írtam Berzeviczy Zsigmond uram által Késmárkra Gilányi uramnak, az tisztartónak, úgy János mesternek is.

27. *Kedd.* Bodokit expediáltam Tepliczére Bécsből hozott portékáért; azomban mind volt dolgom apródonkint.

28. *Szerda.* Nyavalyás leányom Berzeviczyné ma jó reg mene el az apjához; megvallotta előtte is vétkét az ura, de ugyan nem complacálhatta; érkezék Illyésházy Gábor uram levele, kívánván tudni gróf uramnak meddig való itt késsését, kire rescribálván gróf uram, azomban úgy érkezének estvefelé szolgálái; megérkezék Csúthy uram is Bécsből.

Martius

1. *Csötörtök.* Illyésházy uram szolgálait elbocsátván gróf uram, s mivel Farkas uramat szükségesképpen kellett palatinus urunkhoz küldenünk, s így haladni kellett Csúthy uram Erdélyben való menetelének is, az hova praemittáltuk Huszár Andrást, írván Hedry uramnak, ezúttal írtam Késmárkra is; hogy elmenének estve felé, úgy vettem Gilányi uramnak 26 és 27 írott leveleit.

2. *Péntek.* Az Ficzkót délben küldvén, azomban Szabó Mátyás is elmene Késmárkra, az ki által írtam Gilányi uramnak, úgy az tisztartónak is. Baranovszky is jó reggel mene el Klinra,²⁾ hogy Klinovszkyt Bilszkora küldje, Bukovinszkyt pedig Krakkóban; déllyesd mene el Farkas uram is Rosenberkre s onnan Beszterczére.

3. *Szombat.* Délben érkezvén Ficzkó, újokban expediáltott Késmárk felé.

4. *Vasárnap.* Klebniczei ember által írtam Okolicsnóra, az által küldtettem K(eczer) M(enyhárt) uram levelét is; ma

¹⁾ Synapius János praedicatorot Guzics is többször említi naplójában, id. h. 446—448. l.

²⁾ Námesztó-Klin és Zakamene-Klin Árva vm.

délután menvén el késmárki kulcsár, írtam általa az leányomnak, Gilányi uramnak, az tiszttartónak, úgy praedicator uramnak is. Bohus Dániel uram vala ma gróf uramnál, egy ifju legént Gosztonyi Pál nevút commendálván be főember szolgáljul.

5. *Hétfű.* Ma is írtam az leányomnak, úgy praedicator uramnak is, Gilányi uramnak s az tiszttartónak. Zrényi Miklós uram Tőke nevű szolgálja ma volt vacsorán gróf uramnál, együtt Jurikovics uramékkal; vígan is lakának.

6. (*Kedd.*) Tegnap írott leveleimmel ma mene el az késmárki darabant, azomban érkezék Révay Dániel uram levele, kire rescribált is gróf uram; ebét (*így*) felett jöve meg Farkas uram, déllyest elíg beszélgetésink valának csaknem estig.

7. *Szerda.* Gróf uram Reviczky János uramnál volt körösztlőben, az hova nekem is el kell vala mennem, de az gonosz utakra nézve, úgy arra is, érezvén az köszvént, meg ne induljon rajtam, itthon maradtam; elég mulatságunk is volt Juricskóval; gróf uram mai napon ott maradtott. Sándornak köröszelték az gyermeket.

8. *Csötörtök.* Tiszttartónál hálván gróf uram, ebéden Guzith uramnál volt; felérkezvén ő kegyelme, sokat beszélgeténk holmiról s végtére én kezdettem írnya Késmárkra, vacsorát sem evém.

9. *Péntek.* Késmárkra írt levelekkel expediálánk Dobost gyalog, s napestig valóban voltak szorgalmatos dolgaim itt való dispositiókról, holnap reggel szándékozván megindulni Késmárk felé.

10. *Szombat.* Jó idein hozzá fogván dolgaimhoz s elkészülvén s hét óra tájban megindulván, délre Malatinán szállottunk s étszakára Bobróczon, az hol vevén udvari praedicator uram levelét, nem kevéssé örvendeztem meg; rescribáltam ő kegyelmének s írtam az leányomnak is.

Malatina
Nagy-Bobrócz
(Láptó vm.)

11. *Vasárnap.* Kedvetlenül vált el gróf uram Farkas uramtól, s ebédre Hibén szállván, Lucsivnán is nagy üdön szállottunk meg.

Hibbe
Lucsivna
(Szepes vm.)
Késmárk

12. *Hétfű.* Délre érkezvén,¹⁾ déllyesd legkiváltképen praedicator urammal voltak szorgos dolgaim.

13. *Kedd.* Holnapi napon akarván Csúthy uramot megindítani Erdély felé, az expeditio keről is volt szorgalmatoskodásom.

14. *Szerda.* Délelőtt megindulván Csúthy uram, ma is déllyesd inkább mind csak praedicator urammal voltak szorgalmatos beszélgetésim.

¹⁾ T. i. Késmárkra.

Késmárk

15. *Csötörtök.* Ez mai nap is nem volt semmi oly szorgos dolgom, hanem az előttem álló dolgokban foglalatoss voltam.

16. *Péntek.* Reggel érkezék Farkas Tamás uram.

17. *Szombat.* Délyesd Zabroszky Gábor uramhoz járt Farkas uram. Ficzkót estve felé expediáltam Árvában.

18. *Vasárnap.* Reggeli s délyesdi praedicationát meghallgatván, nem voltak egyéb mi oly szorgos dolgaim.

19. *Hétfő.* Thököly Miklós uram vala gróf uramnál, praedicator uram Gilányi urammal Lomniczon valának, az úrfi pedig nagy részegen délyesd elmene estve felé.

20. *Kedd.* Hajnal előtt mene el Farkas uram; írtam általa az leányomnak, úgy Görgey János uram szolgálja által is; ma admoneáltatott Gilányiné s Berzeviczy uram; ma délre érkezék Dobay István uram Szilágyból; ebéd felett voltunk, hogy érkezék Keczer Menyhárt uram.

21. *Szerda.* Öcsém urammal beszélgetvén, egyéb mi oly dolgaimhoz nem igen láthattam, hanem az szent gyónáshoz készülgettem.

22. *Nagy Csötörtök.* Gróf urammal meggyónván az udvar népének is nagyobb része, adja isten lelkünk üdvességére s éltünk megjobbítására. Délután elmene Keczer Menyhárt uram; írtam Farkas uramnak nagy bőven.

23. *Nagy Péntek.* Clementis uram által küldettem el Farkas uram levelét, írván Reviczky uramnak igen bőven, Dániel uramnak az szerint, árvai tisztartónak is egynehány szóval.

24. *Szombat.* Szlavkóra ¹⁾ valánk gróf urammal, előbb azért megfere dénk, és hogy onnat megtértünk, ebédet evém, az mint hogy ma is csak egyszert ettünk.

25. *Vasárnap.* Ez áldott husvét napján istennek jóvótábtól mind az három praedicationát meghallgatánk.

26. *Hétfő.* Ez mai napon is isteni szolgálat után ebéden valának gróf uramnál Görgey Miklós, Kőszeghy Gáspár uramék; üdöközben jött vala be Horváth Boldizsár uram; vacsorátúl sem bocsátá el gróf uram; Keczer Menyhárt uram is jelen volt. Ma reggel vettem Farkas uramnak levelét Figuli által; mingyárt délyesd rescribáltam ő kegyelmének nagy bőven.

27. *Kedd.* Pavol, az ki csatlósom volt, visszamenvén Árvában, írtam Dániel uramnak s az leányomnak csizsmát is küldettem; írtam Farkas uramnak s Vitalis uramnak is általa, s

¹⁾ Ma *Kis-Szalók* Késmárk mellett.

déllyesd gróf urammal Csavnikra¹⁾ menénk, az hol Thököly Zsigmond elég jó szívvel látott. Savnik

28. *Szerda.* Délig lovait jártatánk Thököly Zsigmond urannak (s) egyéb sok szép alkalmatosságát nézegeténk, míg az ebéd elkészült; váltig marasztott volna ő nagysága tovább is, de eljüve gróf uram négy óra tájban; hogy Késmárkra érkezénk, Fridmánból küldett két laszaszt találánk itten. Leibiczen ma is újebben tűz támadott vala s feles ház égett el. Késmárk

29. *Csötörtök.* Thököly Zsigmond urannak gazdálkodott gróf uram laszaszszal.

30. *Péntek.* Tisztartó uramot expediáltam vala Holomniczára²⁾ az seniorhoz, és Bélára is.

31. *Szombat.* Udvari praedicator uram hajnalban indult Lúcsére; Faygelt ma expediáltam Árvában; írtam Vitnyédi urannak is, postára adván az levelet.

Aprilis.

1. *Vasárnap.* Mingyárt reggel az bal lábam sarkában kezdettem érzeni az köszvént; reggeli praedicatio után írtam Keczer Menyhárt urannak, úgy Szinyeiné asszonyonnak is egynehány szóval; ebéd után mingyárt le kellett fekünnem; estve felé ugyan derekasint fogott rajtam az köszvény, míg az másik lábomban is érzettem az hűvséget.

2. *Hétfő.* Reggel könnyebbecskén voltam, de estve felé valóban is reám fogott, nyomorult étszakám lőn valóban. Farkas uram ma délben érkezék, Csucsyt tegnap küldtettem Árvában.

3. *Kedd.* Ez mai nap már az bal lábom könnyebbedett, az másika pedig rosszabból kezdett lenni; kezeimben is néhány néhul érzeni kezdtem az köszvént. Dániel urannak írtam, Reviczky urannak, Gilányi Ellés³⁾ urannak is rescribáltam 27 költ levelére; gróf uram nyulászni volt; hogy megtért, Horváth Boldizsár uramot tanálta nállam, kit nem akart étel nélkül elbocsátani, ebéd vacsorával együtt lévén.

4. *(Szerda.)* Gróf uram ez mai nap rozmazinnal s egy öltező köntösre való hajszín gránáttal kötvén meg Ambrus napján, déllyesd érkezék az uyavalyás leányom is.

¹⁾ Ma *Savnik*, régebben *Styavnik*, *Csavnik*, *Scsavnik* alakban fordul elé. V. ö. Thaly K. czikkét, *Századok* 1887. 727. l.

²⁾ Holló-Lomnicz.

³⁾ Lázi Gilányi Illyés, kinek neve már főntebb is fordult elé, Illyés-házy György uradalmainak praefectusa vala. V. ö. *Nagy I.* id. m. IV. 404. l. Gilányi János, a kivel szintén gyakran találkozzunk naplónkban, Thökölynek volt főember szolgája.

Késmárk

5. *Csötörtök.* Gróf uram ebéd után elmene Mátyásfalvára; én váltig törődtem s aggódtam az holnapi előttem álló dolgon.

6. *Péntek.* Ez mai nap lévén terminussa Gilányi uramnak felesége ellen, úgy Berzeviczyné asszonyomnak is az ura ellen, Görgey uramék váltig kívánták s igyekeztek turbálni az processust; végtére ugyan csak hozzá fogánk és négy óra tájban déllyest continuálódott; felszabadította isten az gonosz asszonyi állat kötelességétül s szabadon pronunciáltatott, valamikor csak akarná, házasodhassék meg, amaz pedig nem külemben hanem expletis septem annis, septem mensibus, septem septimanis et septem diebus; úgy azért ha az idő alatt jól viseli magát, szabadon disponálhasson ez iránt az contubernium is; azomban midőn az másik causát is levatában kívánták volna venni, mingyárt az adversa pars Berzeviczy részéről allegálta, esse suspectam horam, és hogy ez nem suffragálhatott, végtére contra forum et iudices excipiálván, ebbeli compromissumát revocálta nagy állhatatlanúl s tökéletlenül, mint olyan hamis s tökéletlen ember; nagy bajosson mégis levatában vitetett az causa és az actio beíratatott, oly reménségben lévén, holnap compareál, ha nem is progrediálnak az dologban; ez ily reménségtül viseltetvén, mind könnyebb volt szenvedni az emberek titubatióját.

7. *Szombat.* Mind az felyül megírt dolgokra, mind nyavalyámra nézve, egy óránál alig aluván többet, mingyárt reggel hozzá láttam, mint disponálhassam az embereket, de sokkal másképpen tanáltam már ez mai napon, s hamar által láttam. nem lesz semmi hogy az dologban procedáljunk, az kin felette igen conturbálván magamot, gondolkodtam sokat, mint obviálhassak az dolognak? Végtére adának ugyan az idegeny vármegyéből való papok oly tanácsot: ha ily contumacia ductus nem compareált, tehát testimonialist vévén erről az menyecske, menjen apjához és ott resideáljon, és hogy senki nem causálhatja hogy ok nélkül hatta volna el s nem laknék urával; az mint hogy ez erről való protestatiót beadván, kiadák az erről való testimonialist, s úgy ebédet évén, az papok estve felé eloszlának; nekem ugyan nem sokat nyughatott elmém s rosszszabbúl kezdtem érzeni magamot lábaimra. Ma érkezék estvére Keczer Menyhárt uram.

8. *Vasárnap.* Gróf uram elérkezék ebédre; estve felé ez mai nap is valóban rosszúl voltam az lábaimra, s egyébiránt is igen distractus, bosszús s bús voltam, és keservessen szenvedvén hogy az nyomorult menyecskének nem sokat succurrálhattam; öcsém uram még ma reggel mene el Batizfalvára.

9. *Hétfő.* Jóval is viradta előtt elment Farkas uram; sok külemb-külembféle fecsegéseken nem keveset törődtem, s

az mennyire lehetett, azoknak obviálásában mesterkedtem; Gilányi uram ma volt Lomniczára. Késmárk

10. *Kedd.* Szorgalmatoskodtam Pozson felé való expeditio körül; reggel volt Csucsy János Ábrahámfalván; azomban délyesd mind írtam Farkas uramnak is kétrendbeli levelet, gróf uram nevével palatinus, iudex curiae, cancellarius s Rottal uramnak, Osztrósi és Petróczy uramnak is.

11. *Szerda.* Kiss Ádámot expediálám az tegnapi levelekkel Árvában, úgy hogy onnat osztán Farkas urammal együtt járjon Bécsben; szolgabíró uram által izent gróf uram az városi bírónak, Szabó Mátyás lúdái pecsételtetnének el; s hogy ebéd felett volt az úr, úgy jött vala Görgey Miklós uram is be.

12. *Csötörtök.* Ma vettem Farkas uramnak Okolicsnóról írott levelét.

13. *Péntek.* Praedicator uram tisztartóval Bellára¹⁾ valónak, hogy Gilányi uram processussát és Okolicsányi Anna testimonialisát subscribáltassák; onnat ugyan ezen dolog végett Lomniczára, azírt is, hogy azon adulter Berzeviczy Miklós az úrvacsorájához ne admittáltassék, míg végét nem szakasztaná; ezúttal is eleget fecsegett, kin gróf uram valóban szivessen boszongkodott; én in hac ipsa materia írtam igen bőven Farkas uramnak; írtam az leányomnak, Baranovszkyt hat óra tájban este expediálván Farkas uram után.

14. *Szombat.* Ma is sokat törődött gróf uram az tegnap megírt dolgon.

15. *Vasárnap.* Istennek jóvoltából nekem is megtért annyira egészségem, hogy mind az reggeli mind az délyesti praedicationát meghallgattam; azomban úgy érkezék Csúthy uram Erdélyből, kicsim vigasztalásra való hírekkel s az embereknek kimondhatatlan hálaadatlanságokkal, kin nem annyira törődék az mint hogy váltig álmélgodánk. Hogy vacsora felett lettem volna, érkezék öreg asszonyom.

16. *Hétfő.* Írtam az árvai drabant által az leányomnak; írtam Farkas uram után is, postára adatván leveletem. Szlavkóra valónk délyest.

17. *Kedd.* Nem voltak semmi oly szorgos dolgaim; Gilányi uramat Fridmányban expediáltam.

18. *Szerda.* Nyulászni valónk Lomniczán²⁾ túl, és Kakas-Lomnicz Kis-Szalók

Szlavkón événk ebédet. Késmárk

19. *Csötörtök.* Ez elmúlt étszaka szapora esső lón; dél-
után indult Csucsy János s egyéb szolgálai gróf uramnak Erdély

¹⁾ Szepes-Bélára.

²⁾ Kakas-Lomnicz.

Késmárk

felé, húsz kopót küldvén gróf uram az fejedelemnek, úgy két szeléndeket is; majd napestig sem lón szüneti az essőnek; ma is írtam az leányomnak puchovai ember által.

20. *Péntek.* Farkas uramnak írtam, postára dirigálván az levelet.

21. *Szombat.* Petróczy uramnak rescribált gróf uram; írtunk Illyésházy György uramnak is; rescribáltam Gilányi Illyés uramnak; írtam árvai drabant által az leányomnak Okolicsnóra; ma praefigáltattam Szabó Mátyásnak 9 Majji; írtam Baranovszkynak is egynehány szóval. Monettinak 14 költ levelét vettük.

22. *Vasárnap.* Osztrosith uramnak 12 huius költ levelét hozták, kire mingyárt rescribáltunk is. Szép meleg idő lón és estve felé dörgett is az ég.

23. *Hétfő.* Mai szent György napján ¹⁾ az isteni szolgálatot elvégezvén, hideg esső lón mingyárt reggel; ebéd tájban érkezének Rédey uramnak szolgálói Husztról az doctorokhoz; mai nap már itt maradtak.

24. *Kedd.* Hogy Gilányi uram Lőcsére akart volna menni az tegnap érkezett Rédey uram szolgálival, érkezék újabb szolgálók Kiss Ferencz. Délyest Szlavkóra valék gróf urammal; édesden és felest iván az ott való serben, valóban rosszúl voltam is utána. Estve visszajövének Lőcséről, nem akarván elnemi az doctor Husztra.

25. *Szerda.* Írtam Árvában, küldvén laszaszt az aprócskákknak; küldtettem Liptóban is az szegín leányomnak; mai szent Márk napján praedicatiót hallgatván, írtam Rédey Pál uramnak ²⁾ az orvosságokkal Husztra menő szolgálk által. Gyarmatit ma küldöttük Laskra holmi kanczákkal, úgy az Padissa lovat is.

26. *Csőtörtők.* Kolusányi menvén Árvában, írtam általa is az leányomnak, úgy liptai s árvai tisztartónak, Joachimus uramnak is Slésiában. Akarám vala elkerülni az hideglelést, ki is menék vala Szlavkóra, de nem lón szaporája, ugyan reám esett s váltig mind gyötrött.

27. *Péntek.* Napestig fent voltam; gróf uram ma helyeztette lovait az új istállóban.

28. *Szombat.* Újjobban küldtettem ma laszaszt Árvában az aprócskákknak; az régi szállásomra költözkedtem; ma is

¹⁾ Protestáns naptár szerint, mert különben szent György napját közönségesen ápril 24-én ünnepelték.

²⁾ Valószínűleg István volt szepesi alispán fia, a család magyarországi ágából. V. ö. *Nagy I.* id. m. IX. 747. l.

érzettem az hideglelést s váltig okádtam és sok flava bilist¹⁾ hántam.

29. *Vasárnap.* Keczer András uramnak írtam embere által; azon alkalmatossággal Színyeiné asszonyomnak is írtam magam s küldtettem két darab laszaszt; palatinusné asszonyomnak is kedveskedett gróf uram laszaszszal.

30. *Hétfő.* Ma kellett volna reám jünni negyedszer a hideglölésnek, de elmúlatta, istennek legyen hála, ez egyszer. Ebéd felett volt gróf uram, hogy érkezett Pécsy Ádám uram Rákóczy László uramtól; vele volt Berzeviczy István uram is; szállásokra gazdálkodtunk ételből, azután szemben lévén gróf urammal, lón válaszsza; ma már itt marasztotta gróf uram, jól is tartotta vacsorán.

Május

1. *Kedd.* Írtam Berzeviczy Zsigmond uramnak, úgy Dobay András uramnak is Berzeviczy István uram által, két kölyek kopót is küldvén Berzeviczy Zsigmond uram kopói közzé.

2. *Szerda.* Az hideglölés elállván rólam, köszvény kezdett háborgatni, szenvedhetőképen ugyan.

3. *Csötörtök.* Ma is ágyban detineáltam magamot; az kezdett köszvény ugyan remittálni láttatott. Ma expediáltam Ficzkót Okolicsnóra s onnat Árvában; írtam általa felest az tisztartóknak mind egy, mind másfelé.

4. *Péntek.* Újokban feles expediitioim valának, reggel mingyárt Rákóczy uramnak rescribálván, úgy viceispán uramnak is írván; azután délfelé Bajesy Györgyné fia dolgában palatinus uramnak, Dániel uramnak, Reviczkynek, likavai tisztartónak; estve felé érkezék Ficzkó.

5. *Szombat.* Mind voltanak distractioim, ma lévén Valentinus itt való tisztartó difficultásinak censurája; déllyesd Baranovszkyt expediáltam Hozeleczre.

6. *Vasárnap.* Jó reg megjött Baranovszky; déllyesd praedicator uram ment vala Hozeleczre; mai napon háromrendbeli levelet is írtam az leányomnak.

7. *Hétfő.* Vége lón Herant uram számadássának is; estve már hat óra tájban érkezék Bécsből Farkas uram, mingyárt utána Rédey uram szolgája Husztról, hozván hírét az szegény Rédey László uram halálának, mely 26 Aprilis hala meg.²⁾

¹⁾ Sárga epét.

²⁾ Nagy Iván a M. Tört. Tár XVII-ik kötetében közölván Rédey László tört. maradványait, halála idejét csak hozzávetőleg teszi az 1663. év folyamára. Bevezetés 4. l.

Késmárk

8. *Kedd.* Herant uram Szondocs¹⁾ felé ment kopók szerzeni. Dedinszky András difficultási ventilláltattanak. Estve felé érkezék Okolicsányi János, Justh András s Kiszél Sándor uramék; vacsorán szállásomon lévén, valóban meg is lakának.

9. *Szerda.* Rédey uram²⁾ szolgálja remittáltatván, velle együtt expediáltatott Csúthy uram Husztra; ma mene házához Farkas uram is, az ki által írtam Árvában, úgy Bilszkora is.

10. *Csötörtök.* Ma volt Szabó Mátyás törvénye; későn gyűlvén az convocált bírák, sokára prolongáltatott; így vacsorán is itt maradának s valóban meglakának.

11. *Péntek.* Keczer András uram délyelőtt érkezék; délyesd Szlavkóra valánk, Clementis is ma mene Árva felé, az ki által írtam Okolicsnóra az leányomnak.

12. *Szombat.* Nyulászni menénk gróf urammal, úgy hogy Szlavkón valánk ebédén; oda hozának Szunyogh uram³⁾ levelét, kire mingyárt rescribált gróf uram; írtam én is Dániel uramnak.

13. (*Vasárnap.*) Ez áldott pünkösdi napján kétféle praedicationiót hallgattam, s mivel Keczer András uram holnap szünetkézik elmenni, sok holmi dolgokról való conferentiám valának ő kegyelmével, és hogy vacsora felett valánk, úgy érkezék Parschitius doctor, kivel vacsora után öcsém uram conferált az maga állapotjáról.

14. *Hétfő.* Alég (*így*) hajnalodott hogy elmene öcsém uram Eperjes felé; gróf uram is készülgetett, az mint hogy délyesd meg is indult Murány felé; én felyest írtam Farkas uramnak, írtam ednehány szóval az leányomnak is; estveli hat óra tájban jüve hírem: ő felsége kassai fő-kamarássa Vas Márton uram jüne az ő felsége commissiojával gróf uramhoz, az ki itt nem tanálván ő nagyságát, későn estve felé indult ő nagysága után. Hranoviczára⁴⁾ éjfélkor érkezék.

15. *Kedd.* Szintén hogy praedicationának vége lött volna, érkezék Marczy uram s relatiót tón gróf uram izenetiről; becsülletessen gazdálkodtam Vas Márton uram szállására; tegnap érkezett vala Kiss Ferencz, Rédey uram szolgálja, Szakolcza tájáról, az ki által akarám írni öcsém uramnak; írtam ugyan tegnap is, de ma újobban kétféle levelet; az ki Rédeyné asszonyomhoz mene étszakára.

16. *Szerda.* Még nem is hajnalodott hogy felszedém magamot és siettem Holomniczára, az ott való szentegyháznak megépítéséről akarván végezni az kőművessel; későre jüvén

Holló-Lomnicz

¹⁾ Valószínűleg Ó- vagy Új-Szandecz Galicziában.

²⁾ Rédey Ferencz, volt erdélyi fejedelem, az elhalt László atyja.

³⁾ Szunyogh Julius.

⁴⁾ Mai hivatalos nevén Grénicz, Szepes vm.

oda Görgey Miklós uram, délfelé lőn hogy eljűhettem onnat, nem akarván másutt ebédleni. Horváth Boldizsár uramtól bezzeg nagy bajjal menekedhettem meg s későcskén lőn itt Késmárkon ebédem. Ma expediálván bort s márczot Árvában, írtam ednehány szóval Dániel uramnak, úgy Gilányi Illyés uramnak is rescribáltam.

Holló-Lomnicz

Késmárk

17. Csötörtök. Sem reménlettem sem vártam gróf uramnak mai napon való megérkezését, azomban úgy érkezék vacsorára ő nagysága.

18. Péntek. Szintén hogy ebéd felett löttünk volna, érkezék Csúthy Benedek uram Husztról, s déllyesd szekerem kimenének Sztráska ¹⁾ felé halászni; azomban Csúthy uram is tőn elegendő relatiót oda való útfjáról.

19. Szombat. Írtam Vítnyédi uramnak, Lauzer uramnak recommendálván; Farkas uramnak is, postára adván az leveleket. Ma élt gróf uram purgatióval, úgy én is, de azomban interveniálván Csáky István uramnak ide való jövetele, kicsiny szaporúja lehetett, mivel vacsorám excedálhunk kellett.

20. Vasárnap. Jó idein reggel mene el Csáky uram; reggeli s déllyesdi praedicatiót meghallgatván, bobrócezi ember lévén itten, reggel mingyárt írtam az leányomnak, holmit küldvén; írtam Dániel uramnak is Árvában; azomban estve felé úgy érkezék Csucsy János Erdélyből; én vacsorát sem ettem. Gróf uram ma verette ki lovait az fűre, az katonák lovait tegnapi napon.

21. Hétfő. Palatinus uramnak deákját akarván remitálni Murányban, írt általa gróf uram palatinus uramnak; tegnap estve felé vettem vala Farkas uram levelét, Illyésházy György uram dolgáról írván, az kinek mingyárt rescribáltam.

22. Kedd. Ez mai napon nem voltak szintén mi oly szorgos dolgaim.

23. Szerda. Praedicator uram Lomniczára szándékozván, hat óra tájban érkezék Farkas uram Illyésházy György uram dolgában. Ma expediáltuk Paul dragant Árvában.

24. Csötörtök. Gróf urammal nyulászni menénk az újoman vett kopókat próbálni, de nem szintén dicséretessen visellék magokat; ebéd felett érkezének az fejedelem küldte kék török lóval, kinek Baba nevet adott gróf uram; igen megtörűdvén az talpai és az patkoltatásban az szegek is meg tolák; azomban Illyésházy György uram szolgálai is érkezvén, megjárattánk előttek az lovakot.

25. Péntek. Jó idein reggel expediáltatott Csucsy János Erdélyben; írtam ücsém uramnak, írtam Korda uramnak is,

¹⁾ Mástkép *Nehre* vagy *Nére*.

Késmárk

szép friss laszaszt küldvén gróf uram Murányban. Újebben is Illyésházy uram szolgálai előtt megjártatánk az lovakot; ebédre marasztotta gróf uram őket; jól tartván őket gróf uram, el sem bocsátá mai napon; azomban az nekik ígért Delia nevő ló igen sántolni kezdett, kin igen törődött gróf uram; jutott valóban nekem is, talám négyszer is kellett az Illyésházy gróf uramnak szálló levelet íratnom, még sem tetszett ő nagyságának; azomban késő estve érkezék Thököly Miklós uram, elég szörnyű ital lón véle.

26. *Szombat.* Illyésházy György uram szolgálai elbocsátattanak s el mene Farkas uram is örög asszonyommal; gróf uram háts lovait négyet Árvában expediáltam, az kiket Illyésházy uramnak adni ígerte gróf uram; viszont négyet Fridmában. Örög Csáky Istvánné asszonyom ¹⁾ is az városban érkezvén ebédre, oda is gazdálkodott gróf uram; Csúthy uramot is ma délben expediálánk Eperjesre, Garadnáért felvett pénzért; viceispán uramnak is írtam. Thököly Miklós uram csak szüntén estve felé mene el nagy részegen.

27. *Vasárnap.* Reggeli praedicatoriót meghallgatván, expediáltattott az borbély Árvában; Kiss Ádám is véle együtt, úgy hogy onnat Bécsben menjen; írtam ez alkalmatossággal Vitnyédi uramnak is; szombathelyi Olmuczer lévén ebédén gróf uramnál, csaknem estveig tartott az véle való ital.

28. *Hétfő.* Gróf uram nyulászni volt; írtam Farkas uramnak Rosomberkre, postára dirigálván az levelet.

29. *Kedd.* Praedicator uram által írtam volna az leányomnak, de azomban ez elmulván s Répásy uramnak Bobróczra kelletvén menni, mind azt, mind más újabb levelet általa küldettem Okolicsnóra, nagy bőven írván Farkas uramnak is.

30. *Szerda.* Gróf urammal Lúcese felé voltunk nyulászni. Rokuszi György ma menvén Laskra, írtam általa öcsém uraméknak; estve felé érkezvén, hogy vacsora felett volt volna gróf uram, Rédey uram szolgálja.

31. *Csötörtök.* Rédey uram requisitiojára nézve sietséggel küldénk el Paul dragont Krakkóban Xanthoért.

Junius.

1. *Péntek.* Rédey uram szolgálja reggel expediáltatván, Tőke familia dolgában írt gróf uram palatinus uramnak; vacsora felett érkezék Rajcsányi uram Petrócztytól.

---

¹⁾ Mindszenti Krisztina, a nem rég elhalt tárnokmester harmadik felesége volt.

2. *Szombat.* Pribisi ember által írtam választ Reviczky uramnak; írtam Dániel uramnak, úgy az leányomnak is; déllyest elmenének Petrőczy uram szolgálai; azok által is írtam Farkas uramnak, Dániel uramnak is. Estvére érkezék Máriássy László Csáky uramtól, síposokat kérni kölcsen. Farkas uramnak is Okolicsnóról 1-ma huius írott levelét vettem.

Késmárk

3. *Vasárnap.* Reggeli s déllesdi praedicatoriót meghallgatván, írtam Illyésházy Gábor uramnak választ, Farkas uramnak nagy bőven lizskófalvai ember által.

4. *Hétfő.* Délben expediáltatott Marczy szolgálja Árvában, írván ez alkalmatossággal is az leányomnak.

5. *Kedd.* Fridmán felé való úthoz készülvén, ispán uram volt gróf uramnál ebéden. Déllyesd egynehány szóval írtam az leányomnak, Farkas uramnak is Vitalis Ádám által; két óra tájban indulván, nyolcz órakor érénk Mátyásfalvára.

Mátyásfalva

6. *Szerda.* Írtam jó reg praedicator uramnak, Valentinusnak, úgy Székely János uramnak is egynehány szóval Fridmánban jövő utunkban, hol kellenék az rovnai¹⁾ major építtetni, mi formán azt intézünk el; ott találtunk Xanthot, s ebédet évén, itten Fridmánban írtunk Rédey uramnak. Korda uramnak; írtam én is bőven öcsém uramnak, írtam Valentinus uramnak is; két óra tájban indulának meg Késmárk felé s onnat Huszt felé.

Fridman

7. *Csötörtök.* Örömezt megyünk vala nyulászni, de alkalmatlan szeles idő lön; déllyesd az lovak füvelő helyét voltunk látni; azomban úgy hozának Árvából leveleket; noha elég nehezen ugyan, de végtére azt deliberálá magában gróf uram. elmenjünk holnap délután Árvában; ma subscribálta gróf uram Tőke familia protectionalissát.

8. *Péntek.* Mai napon is írtam előbb, hogyszem indultam volna, praedicator uramnak s Valentinus uramnak is, s délután megindulván, nyolcz óra tájban érkezénk Jablonkára; az ott való praedicator volt gróf uramnál vacsorán.

Jablonka
(Árva vm.)

9. *Szombat.* Hét óra tájban indulván, Jeszeniczén ett gróf uram ebédet; ő nagysága az hegyen által lovon ment s előbb érkezett az várban, de én is jókor, öt óra tájban érkezhettem fel.

Jaszenicza

Árva vára

10. *Vasárnap.* Reggeli s déllyesdi praedicatoriót meghallgatánk; nekem mind volt ez mai nap is elég dolgom, ez elmúlt étszaka sem sokat aluttam, Farkas urammal beszélgetém, az ki déltájban mene el Lipcsére.²⁾

¹⁾ Rovna vagy *Rovnya* puszta, Fridmanhoz tartozik.

²⁾ Német-Lipcsére, Liptó vm.

Árva vára

11. *Hétfő*. Ebéd felett valánk hogy érkezének Illyésházy György uram szolgálói; valóban sokrendbeli dolgokban valék eléggé occupatus.

12. *Kedd*. Jó reg rendben vettem az Illyésházy urammal lejendő végezést s az ő nagyságának való választételt is, kivel contentus lőn gróf uram, és in omnem eventum oda adván egy paripát, dé(1) előtt elmenének ő nagysága szolgálói. Rút hideg, esős időm volt ma napestig. Farkas uram is azomban érkezék.

13. *Szerda*. Szentiványi János uram jüvén gróf uramhoz Kubinyi uraméktúl való követségben is, azután ebédhez ülven, vígan lakáshoz fogának, nekem pedig csaknem éjjel-nappal nagy nyughatatlanságom (volt) az jószágbeliekkel. Ma vettük Illyésházy Gábor uram 11 költ levelét.

Jablonka

14. *Csötörtök*. Illyésházy urammak rescribált gróf uram; írtam késmárki tisztartónak s praedicatornak, s nyolcz óra tájban isten kegyelmességéből megindulánk, gróf uram Szentiványi urammal s Abafy Sándor urammal lovon meüvén, nemcsak Jeszeniczére ebédre, de szintén Jablonkára.

Fridman
(Szepes vm.)

15. *Péntek*. Nyolcz óra tájban indulánk meg Jablonkáról; azomban úgy érkezék ő felsége armalissa¹⁾ és parancsolatja az personalis insurrectio felől, hogy ad 27 huius elkészüljenek; három óra tájban érkezénk Fridmánban; ebéd vacsorával együtt lőn; nekem elég kedvetlen híreim érkezének; Gilányi uram későn estve ment Mátyásfalvára.

16. *Szombat*. Nyulászni valánk, de lassu szerencsénk lőn, Szentiványi és Abafy uramék mai napon is itt maradának.

Mátyásfalva

17. *Vasárnap*. Elmenének liptai és árvai uramék; én cseresnét küldettem az leányomnak s írtam Vitalis uram által, s déllyest elmenénk Mátyásfalvára, s későre érkezének Görgey Ezékhiel, Záborszky Gábor s Nemessányi Kristóf, s magok szállásán vacsoráltak.

18. *Hétfő*. Jó hajnalban kelék fel, expediálván Rákóczy László uramhoz Görgey Ezékhiel uramat; de már ott nem tanulták, s így megtérvén s falatozván, kimenének megjárni az határokat; s azomban érkezék Csúthly Benedek uram Husztról; igen későn estve érkezék viceispán uram s így az ő kegyelme szállásán ettünk vacsorát. Kiss Adám is ma érkezék Bécsből.

19. *Kedd*. Jó reg menénk ugyan ki Clausa nevő veszekedő helyre²⁾ s előbb érkezénk oda Rákóczy urammal, azomban

¹⁾ Itt aligha czímer-level, hanem — bár az elnevezés szokatlan — fegyverre hívó parancsolat értendő az *armalis* alatt.

²⁾ Veszekedő hely = vitás határhely; alább (1666. jun. 25.) előfordul még: *veszekedő határok*.

sok izengetések után is semmit sem végezének, mindenek re infecta maradának; azomban nagy esső lőn. Palocsay uram is gróf uram mellé jött és úgy jövének Mátyásfalvára, az hol négy asztalra lévén, nagy lakást tőnek.

Mátyásfalva

20. *Szerda.* Jó ideim viceispán, Görgey uramék s az többi is eloszlanak, Palocsay uram füröstekemezek s addig instált gróf urammal, hogy igérkezék ő nagysága Dunaiczra ¹⁾ ebédre, az hol elég vígan s jól lakánk s úgy jövének Fridmában; itt amál is vígabbán lakának. Illyésházy uram szolgája érkezék Virág Pál.

Dunajecz
Fridman

21. *Csötörtök.* Mind az két úr vadászni volt; nagy medvét lövének; azomban ide Fridmában jövének ő nagyságok. két asztalra valánk, és midőn legnagyobb vígan lakásban valánk, úgy vettem Vitalis levelét s abból való híren annyira elbúsultam, hogy helyemet sem tanáltam s egész étszaka sem alhattam miatta.

22. *Péntek.* Ma is nyulászni készülvén és ki akarván ő nagyságokkal mennem, azomban úgy érkezék tegnapi levelenre való válaszon; megvigasztalódom valóban s istennek hálát adék érte, s az nyulászatról megtérvén, rescribáltam praedicator uramnak; és ebédhez ülven az urak, valóban vígan lakának; gróf uram vacsorát nem ett, de Palocsay uram vacsorán is vígan lakott.

23. *Szombat.* Füröstekem után elmene Palocsay uram, az ki az aszuszólló borán mivel annyira kapdosott, gróf uram egy hordóval küldett ajándékon ő nagyságának. Ma délben expediálván Baranovszkyt Árvában s Liptóban, írtam Farkas uramnak, írtam az leányomnak is és az tiszteknek.

24. *Vasárnap.* Igen ideim reggel rovnyai majorhoz menvén Gilányi urammal, ott holmi dispositiót tettem s az lovakot is eléggé megtekingettem, s úgy jövének be, vettem Késmárkról szóló leveleket és cséresnét szépet, kibén az gyermekeknek is küldtettem Árvában csatlósom által, s az leányomnak is csismát veresset; azomban délután mingyárt érkezék Csucsy, bizonyos hírt semmit sem hozván; írtam Hedry uramnak, Dobaynak Huszár által, úgy Korda uramnak is írtam; praedicator uramnak is késmárki drabant által.

25. *Hétfő.* Dániel uramnak írtam egynehány szóval jeszenovai ember által, keves cséresnét is küldtettem.

26. *Kedd.* Dutka által írtam praedicator uramnak nagy bőven, Gilányi s Almásy uramnak, úgy öcsém uramnak is

¹⁾ Dunaicz vagy Dunajecz, másképp *Nedecz-vára*, ma is jókarban áll fen; neve a régi oklevelekben *Dunajecz*, *Danavich*, *Donowecz*, *Dunawicz* alakban fordul elé. V. ö. *Csánki D. Magyarország. Tört. Földr. I. 248. l.*

Fridman

Lőcsére; ma reggel nyolcz óra tájban expediáltatott Csúthy uram Bécs felé; írtam általa Dániel uramnak, úgy Farkas uramnak is; déllyesd Rovnyára voltam s az úr is az lovait futtattatta (*így*).

27. *Szerda*. Ma is újebben írtam Farkas uramnak, Késmárkra is János mester által; már vacsora után érkezék Gilányi Késmárkról; ma is írtam Hedry uramnak, Husztra dirigálván az leveleket, úgy az úr Rédey uramnak is.

28. *Csötörtök*. Délyesd rovnyai majorban valék; már vacsora után érkezék Vitalis uram az dragonyok számára való lovakkal Árvából.

29. *Péntek*. Mingyárt reggel írtam Farkas uramnak s Illyésházy Gábor uramnak; délelőtt bocsátám el Répásyt is Vitalis urammal; azomban érkezék ebédre Palocsay István uram feleségestül s annak az öcscse; napestig csak az víg lakásban menénk el.

30. *Szombat*. Jó reg elmene Palocsay uram; estére érkezének Rédey uram szolgálai az temetésre hivogató levelekkel; ¹⁾ jól is tartám őket vacsorán.

Julius

D.-Krempach
Moravcsina
(Galicziában)
Jablonka
(Arva vm.)
Námesztó
Jaszenicza
Arva vára

1. *Vasárnap*. Rescribált gróf uram Rédey uramnak; azomban elkészülvén, kilencz óra tájban megindulánk. Krempachon hallgatván praedicatiót, délben ebédre Moravcsinán ²⁾ szállottunk s Jablonkán hálánk meg.

2. *Hétfő*. Ez mai idnepi napon is Namesztován hallgatánk praedicatiót, ebédet Jeszeniczén evénk s nagy essőben jövének fel az várban, s értvén, Petróczy uram itt hált és Fridmán felé ment, úgy küldettünk ő nagysága után mingyárt.

3. *Kedd*. Petróczy uram felérkezvén, ebédig bővségesen beszélgeténk, s azután az vígan lakásnak nem lón szüneti mind ebéden mind vacsora felett.

4. *Szerda*. Újebben ma is ebéd felett váltig meglakának és csak szinte este felé mene el Petróczy uram; gróf uram vacsorát sem evék.

5. *Csötörtök*. Nekem miolta itt vagyok is, kevés szünetem lehetett szamarságomban; ³⁾ míg délelőtt mene el kapitány uram Krakkó felé; délután érkezék Csúthy uram Bécsből; gyönyör-

¹⁾ Rédey László temetésére; l. föntebb máj. 7.

²⁾ Galicziában, Novi-Targ várostól nem messze északnyugatra.

³⁾ Szamarság = *szomorság, szomorúság*; a Nyelvtört. Szótár ezt az alakot nem ismeri.

ködénk temetésre menetelben való licentiában,¹⁾ és midőn arról beszélgettünk volna, úgy jüve Késmárkról információk, parancsolván palatinus urunk, 10 huius viritim insurgáljanak és Rozgonyhoz szálljanak. Ezeken sokat törődvén s írván Késmárkra, expediálám az oda való drabantot.

Árva vára

6. *Péntek.* Mingyárt reggel érkezék Bodoki 25 Junii költ levelekkel; nem késeltetvén gróf uram, újokban Huszt felé expediáltatott; ma valának itten Illyésházy Gábor uram szolgálái; re infecta menének el; nekünk valóban sok dolgaink valának.

7. *Szombat.* Jó reg megindulék Malatinára, és mihent oda érkeztem, szemben lévén Szentiványi János urammal, azonnal által láttam, aligha hejában nem lesz ez mi ide való fáradságunk; azomban gróf uram is elérkezvén és sokáig izengetvén, azont tapasztaltunk, az kin szíve szerint törődvén s boszankodván gróf uram, későn délután ült le az asztalhoz s valóban meglakának; nagy ittasson érkezék gróf uram s későre Tarnócra, vacsorát sem ett.

Malatina

Tarnóc
(Liptó vm.)

8. *Vasárnap.* Vélekedésünk kívül még négy óra előtt indulánk meg Tarnócra, Vascezen évén ebédet, s onnat megindulván, egész ide Késmárkig nem lón szüneti az essőnek. Vacsorán valának gróf urammal Görgey Miklós s Villhelm uram.

Vascez
Késmárk

9. *Hétfő.* Jó reg érkezék Farkas Tamás uram; ebéden volt itten Kőszeghy s Matyasóczy István uramék; már hat órakor estve indult Farkas uram palatinus urunkhoz Kolocsányival.

10. *Kedd.* Ez éjjel igen szaporán kezdett esni az esső; gróf uram portékájának nagyobb részét expediáltuk Árva felé; Adám mestert jóval délelőtt expediálám, Megyeri uramat délben szekerekkel, s Görgey János uramat Farkas uram után; ebéden volt szállásomon Görgey László és Székely András uramék, Kohányi Sándort commendálván gróf uramhoz, melyet asztalnokul bé is vón ő nagysága; valóban esék napestig az esső, igen nagy és káros árvíz is kezdett lenni.

11. *Szerda.* Érkezék palatinus uramnak az vármegyének írott levele és bizonyos híriünk is, hogy az Erdélyben levő tatár megtért; úgy mi is annál inkább kezdünk az temetéshez készülni, Hegedüs Ádámot expediálván Árvában délelőtt. Ma déltájban kezdett apadni az víz.

¹⁾ Thököly a császárhoz folyamodott engedelemért, hogy Rédey László temetésére Husztra elmehessen. V. ö. *Fabó A.* Vitnyédi István levelei II. 83. l. *M. Tört. Tár* XVI-ik k.

- Kösmárk 12. *Csötörtök*. Mind az úthoz való készület felől szorgalmatoskodánk; udvari praedicator uram ma temeté el egyik fiacsáját; ma érkezék Huszár Husztról 8 költ levéllel.
13. *Péntek*. Szlavkóra valánk, ott is evénk ebédet; estve érkezék Kiss Ferencz, Rédey uram szolgája, Slésiából.
14. *Szombat*. Huszt felé indulván Kiss Ferencz, írt általa gróf uram, hogy hétfőn okvetetlen meg fog indulni az temetésre; vacsorára érkezének Illyésházy Gábor uram szolgálai.
15. *Vasárnap*. Illyésházy Gábor uram szolgája conveniált Árvában levő successio után jutott portio végett; reggeli s délyesti praedicatiót meghallgatván, az holnapi induláshoz derekasint készülgeténk.
- Nemesán Nemésánt szállván, étszakára Sirokára verekedénk, noha valóban bajos s nehéz utak valának.
Siroka (Sáros vm.)
17. *Kedd*. Előbb hogy sem megindultunk volna, írtam Dániel uramnak s az leányomnak is egynehány szóval, postára adván az leveleket; délre Sebesre menvén, Hanusfalvánál löttek szemben Keczer uramék gróf urammal. Feketekúton¹⁾ szállánk étszakára, az hová érkezék Kiss Ádám Bazinból.
- Alsó-Sebes Hanusfalva Feketepatak (Zemplén vm.) Rákócz Vásárhely. 18. *Szerda*. Rákóczon szállottunk ebédre. Vásárhelyhez érkezvén, ott búcsuzának el öcsém uramék az uramtól, mi penig Deregnőben menénk étszakára.
Deregnő
- Minsaj (Ung vm.) 19. *Csötörtök*. Vajáni révén kültezvén által, ebédre Minajt szállottunk, étszakára Ignecz nevő faluban.
Ignecz (Bereg vm.)
- Nagy-Almás 20. *Péntek*. Kicsin szüneti lévén az essőnek, ma ímmár gonosszabb untunk kezdett lenni, hegyes is; úgy is ebédre Nagy-Almást szállottunk, az hová Rédey uram szolgája érkezvén, kívámná Rédey uram, holnap idein mennénk be az várban, s így Dubravkára rendelték az meghálást, az hová későn étszaka érkezhettek az szekerek.
- Dubrovka
- Rakasz (Ugocsa vm.) 21. *Szombat*. Rakaszon evénk ebédet és fel az várban jókor érkezénk; én alég vártam lenyugodjam, vacsorát sem ettem.
Huszt vára (Máramaros vm.)
22. *Vasárnap*. Igen neki esősedvén az idő, valóban alkalmatlan ideje lón az temetésnek;²⁾ az udvaron való ceremoniáján én is jelen lévén, vége felé nemcsak jól megáztam, de az köszvént is kezdém érzeni az lábaimban; így feljüvén szállásonra s lenyugován, estve felé annál nagyobb fájdalomt kezdtem

¹⁾ Feketekút nevű helység Sáros vármegyében Palocsa és Berzevice közt vagon; itt tehát nem ez, hanem a Zemplén vármegyei *Feketepatak* értendő, mely Hanusfalvához közel a megye határán fekszik.

²⁾ Rédey László temetésére vonatkozólag v. ö. Guzics feljegyzését e napról, id. h. 444. l.

érzeni s egész étszaka szüneti nem lón fájdalomnak, az mint hogy nem is alhattam semmit is. Huszt vára

23. *Hétfő.* Az úr Rédey uram hozzám hozatván magát jó idein reggel, jó időm lehetett az ő nagyságával való beszélgetésre, az mint hogy jó reménségben is voltam, minden jót végezhettem. Székely János uram Szepesben sietvén, írtam ő kegyelme által Késmárkra, Árvában, úgy Görgey Miklós uramnak s öcsém uraméknak is.

24. *Kedd.* Ma is szemben lött gróf uram az nagyaszszonynyal¹⁾ talám két ízben is; én reggel alkalmasint könnyebbedni láttattam, gondoltam, talám én is el fogok méhetni gróf urammal, de azomban estve felé annál is jobban kezdtem nehezedeni és az másik lábomban is érzeni az köszvényt: letettem azon szándékomat hogy elmehessek, az kin valóban sokat törődtem, nem külömben gróf uram is; egyébaránt is volt elég törődésünk és sokképpen megbántuk ide való jövelünkét.

25. *Szerda.* Gróf uram elkészülvén elment, s elég keservessen válánk el egymástól. Hedry uram visszatért gróf uramtól; írt ő nagyságának; írt Bánfy Zsigmond uram is; azomban én ma reggel más kezemben is érzettem az köszvényt nagy kínnal és fájdalommal, éppen eldagadozva lévén az térdeim is.

26. *Csötörtök.* Ma reggel az bal kezemben is kezd lenni az köszvény; ma estve felé vettem Rákócztól és Illosfáról²⁾ írott levelét gróf uramnak; ma kültezkedtek le innut az urak az udvarházhoz.

27. *Péntek.* Írtam gróf uramnak nagy bőven Palocsay uram szolgája által, az ki még délelőtt mene el; déltájban volt velem Bánfy Zsigmond uram és elbúcsuzék, úgy Gábor is; jó karban láttuk az dolgokat; alkalmasint szemben kellett volna lenni Bánfy Gábor uramnak velem, de azomban csak írt, igen kedvem ellen valót pedig, az kin igen törődtem s boszongkodtam; az arena is rám esvén, szörnyűn kénlódtam; azomban ugyan csak írtam Bánfy Zsigmond uramnak, nagy kegyetlen essőben küldvén Bodokit, valahol érné.

28. *Szombat.* Ugyan alkalmasint könnyebbedni láttattam s gondolám, isten kegyelmességéből hétfőn megindulhassak; déllyesd újban elküldém Bodokit Nagy-Szóllórsra s magamot roszabbul kezdém érzeni; az úr ő nagysága is feljött látogatásomra; más szállásra vitetém magamot későn estve, azzal is könnyebbséget keresvén.

1) Rédey Ferenczné, Bethlen Druzsina.

2) Így: *Ilosva*, Bereg vm.

Huszt vára

29. *Vasárnap.* Jó idein reggel megjött Bodoki; mai napon este felé valamentére rosszabból érzettem magamot; az itt való huszti majornéval volt elég mulatságom.

30. *Hétfő.* Az úr ő nagysága volt nállam; napestig az német kapitánynyal mulattam időmet.

31. *Kedd.* Az úthoz készülék isten kegyelmességéből; az úr ő nagysága feljüvén hozzám, elbúcsuzám ő ngától, és előbb ebédet évén, nagy sok időn lón még megmenekedhetém Korda uramtól, kinek igen kedve lón az italhoz; valóban ivának is; úgy indulván meg, az mint az hintóra vittem magamot, az kápolnát is megnéztem; német kapitány uram is elkésére, de Korda uram szintén az Nagy-Ág vizén által is, s onnat tért meg, Rakasznál tanálván elő kapitány uram szolgáját; elég bajos nehéz utom lón s nagy későre érkezhetém Bilkére; Korody uram csűrében szállván, elég becsülettel látott.

Rakasz
(Ugocsa vm.)Bilke
(Bereg vm.)

Augustus

Závidfalva

Munkács

Ignez

Homok
(Üng vm.)Deregnő
(Zemplén vm.)

Lask

Rákócz

Varanó
Feketepatak
Kapi(Sáros vm.)
Szinye

Siroka

Lőse
(Szepes vm.)

Késmárk

1. *Szerda.* Závidházán etetünk s étszakára Munkács alá az majorban szállánk; nem szintén nyugodalmas szállásom vala csűrben.

2. *Csötörtök.* Nagy esős idő lón; elsőben Ignezen etetünk, másszor is etetünk, és étszakára Homok nevő faluban szállottunk.

3. *Péntek.* Deregnyénel etetünk, Laskra három óra tájban érkezénk, ez mai nap itt helyben maradánk.

4. *Szombat.* Rákóczon szállottunk Ujfalusy urammal, valóban jól is lakánk, meg az lovakot is patkoltatánk; másszor Varanónál etetünk s Feketekúton későn szállottunk meg.

5. *Vasárnap.* Kapinál etetünk, Szinyére három óra tájban érkezénk, úgy is ugyan mind ebédet s vacsorát évén.

6. *Hétfő.* Rédey uram szolgáit elbocsátám jó módjával ferestekem után, írván Korda urammak, úgy az német kapitánynak is; azomban érkezék Kiss Ádám s nemsokára gróf uram szekere is, s ebédet évén, Sirokán szállottunk étszakára.

7. *Kedd.* Jó reg indulván, Branicskán¹⁾ által szekben hozatám magamot; ott tanáltam elő Ficzkót az pej lovakkal, s Lőcsén szállottunk meg délre és öt óra tájban érkezénk ide Késmárkra szenvedhető egészséggel, gróf uramot is szenvedhetőképpen tanálván. Ez mai nap mind vacsora előtt s mind vacsora után eleget beszélgeténk s azt determinálánk, Farkas uramot küldjük palatinus urunk után.

¹⁾ Branyiszko hegy.

8. *Szerda.* Reggeli könyörgés után elmene Farkas uram, s délig elvégezém mind az úr s mind magam neve alatt való leveleket palatinus uramhoz; délután Farkas uramnak írtam informatiót az mennyire csak lehetséges volt írás által; vacsorát akarván enni gróf urammal, azonban a köszvént kezdvén érzeni, csak feljüvék és szívesen törődtem ez ily nyomorult állapotomon.

9. *Csötörtök.* Kiss Ádámot expediálván Árvában Petrőczy uram számára való paripával, Farkas uram után való leveleket ő vitte el; írván gróf uram Petrőczy uramnak, írtam Katicza kisasszonnak, úgy az leányomnak is; déllyest doctor urammal s praedicator urammal valának vacsora előtt való beszélgetésim.

10. *Péntek.* Fejérpataky Dániel uramnak rescribált gróf uram; írtam Gilányi Illyés uramnak; Szunyogh uramnak is írt gróf uram. Délelőtt küldettem Maczkó csatlóst az aratókért Jablonkára; azon alkalmatossággal írtam Xanthonak Krakkóban; írt gróf uram Rédey Ferencz uramnak és Bánfy Zsigmond uramnak, Korda uramnak; írtam én is Korda uramnak, Balásfynak, nem külömben Bánfy Gábor uramnak is nagy bőven. Kisfaludy uramnak is írt gróf uram, küldvén neki egy pár pistolyt, Gyulafy uramnak egy párt és Korda uramnak egy párt gróf uram; ez levelekkel és puskákkal Huszár expediáltatott estve felé.

11. *Szombat.* Szlavkóra menénk s ott evénk ebédet; ma kedveskedett dennyékkal Thököly Zsigmond uram; én ebéd után az gabonát látui valék; az míg gróf uram ott késett, érkezék oda lőcsei posta vicegeneralis uram levelével, kibén kívánja, pro 18 personaliter insurgálván volna Boldokónél gróf uram az vármegyékkel együtt. Viceispán uram szolgá(ja) is érkezék; így mindenfelől azon gonosz hírek hallattattanak ez mai napon.

12. *Vasárnap.* Mingyárt hajnalban fogtak az insurrectióhoz való dispositiókhoz, az egész árvai jószágra commissiókat expediálván, hogy pro 15 vár alá jűjjenek az hornikok¹⁾ mindenestől; írván kapitány, Reviczky, Dániel, tisztartó uraméknak, írtam Farkas uramnak és Okolicsányi György uramnak is, Ficzkót expediálván Árvában az levelekkel, Szikszayt pedig az mezei katonákhoz, írván Deák Istvánnak kétrendbeli levelet is; írtam öcsém uraméknak is ez alkalmatossággal, Rokuszínak is írtam holmiről; déllyesd praedicatiót hallgatván, nem occurráltanak semmi szüntén oly szorgos dolgaim, hanem az

¹⁾ A vármegye felvidékén lakók; l. alább a sept. 17-ről szóló följegyzést, a hol az alsó vármegye mustrájáról van szó.

Késmárk: itt való conrectorral conferáltam nímminemő panaceának titulált pilulákról, kiket akarván megpróbálni, mai napon vettem étszakára hármat istenem segítségéből.

13. *Hétfő.* Ez panacea izzadás által szokott operálui, de engem nem igen izzasztott. Kertben evék az úr ebédet. Újokban mai napon estve nyolcz óra tájban öt pilulát vettem bé, mingyárt egy óra mulva valóban izzadtam utána minden testemben.

14. *Kedd.* Újokban Hegedűs Jancsit expediálám az mezei katonákhoz; írtam öcsém uramnak is; Megyeri uram is ma mene el Árvában; tegnap írtam praefectus uramnak, ha el nem ment volna, sietne elmenni; viceispán is megjött vala ebédre, vacsorán is itt maradott s az jó itallal töltették el az napot.

15. *Szerda.* Reggel érkezék Farkas uramnak levele, az kin eléggé boszonkodtam hogy még sem tudott elmenni, s elég gonosz híreket is írt az Párkánynál való harc¹⁾ felől, hogy az urak közzül is sokan veszték volna. Ma is valóban meg lakának.

16. *Csötörtök.* Ma bizonyossabban hozák, hogy senki az urak közzül nem veszett, hanem egy pap úr, Eszterhás György uram, kirül írtam Görgey Miklós uramnak s kértem, tudósítsa ispán uramat; írtam K(eczer) Menyhárt uramnak is, löcsei postára dirigálván.

17. *Péntek.* Ez mai nap is mind voltanak dolgaim.

18. *Szombat.* Nyulászni valánk gróf urammal Szlavkó felé; ott is evénk ebédet; azomban érkezék Máriássy Ferencz uram; hogy onnat bejüvénk, hamar érkezett Fejérváry Zsigmond uram; ma expediálám Ficzkót Árvában.

19. *Vasárnap.* Érkezék ebédre Berzeviczy Zsigmond uram; ebéd után mingyárt Hegedűs Jancsi, hozván az hírt, hogy az mezei katonák már Varanó táján volnának, de az hópénzt kívánják okvetetlen; így déllyesdi praedicatio után mingyárt expediáltatott Fejérváry Zsigmond uram; Berzeviczy urammal mene el; azomban érkezék Kolecsáry is; mostanában bizonyosan determinálánk, 22 legyen meg az megindulás.

20. *Hétfő.* Szemben valék Berzeviczy Pál urammal és váltik declarálánk magunkat egymásnak. Az száz gyalog ma jüve Lomniczára.

21. *Kedd.* Az gyalog idább szállott Hunszдорfra.

22. *Szerda.* Délután bejüvén az gyalog, megindítánk isten kegyelmességéből, úgy az társzekereket is.

¹⁾ Augustus 5-én.

23. *Csötörtök.* Reggel mondá az úr, én is elmenjek ő nagyságával Eperjesig. Sokrendbeli distractióim között is írtam Árvában Farkas uramnak is, és ebéd után megindulánk; én kedvem ellen is Dvoreczen találtam maradni, az úr ő nagysága Zavadára ment.

Késmárk

Dvorecz

24. *Péntek.* Jó idein én is ő nga után menvén, mihent Zavadára érkeztem, megindulánk. Alsó-Répáson éven ebédet, nagy időn szállottunk étszakára Stelbachon; oda jüvén Berzeviczi Herlics János, vígan lakának.

Zavoda

Alsó-Répás

Stelbach
(Sáros vm.)

25. *Szombat.* Veresalmán szállottunk délre, s midőn Szebenhez közölgöttünk volna, úgy esék értésünkre, eloszlott Sáros vármegye, az mint hogy egyiránt tanálánk is az nemesekben elől; elmenénk ugyan már az háló helyre Szentmihályra, az gyalogság Orkután szállván, az udvariaknak egy része Osztropatakán, az mezei katonák Jakabfalván, kiknek hadnagykok és katonák elei gróf uramnál lévén vacsorán, valóban meg lakának; én azomban expediáltattam vicegeneralis uramnak, Zemplén vármegye főispánjának és Ungvár vármegyének.

Vörösalma

Kis-Szeben

Szentmihály

26. *Vasárnap.* Írtam Szinyeiné asszonyomnak, úgy Farkas uramnak is, bertóti postára adván; azomban gróf uram is jó idein megindulván, délre Sirokán szállottunk, étszakára az gyalog Kolbachon, gróf uram Kolcsván s katonák Görgön.

Siroka

Kolcsó
(Szepez vm.)
Késmárk

27. *Hétfő.* Megindulván, délután érkezénk Késmárkra; ebéd vacsorával együtt lőn; azomban az árvai szolgák haza menének, az kik által írtam kapitány uramnak, Dániel uramnak, úgy Farkas uramnak is.

28. *Kedd.* Délután indítánk meg három társzekeret gróf uram partékájával Árva felé.

29. *Szerda.* Ma kellett volna gróf uramnak megindulni Árva felé, de azomban holnapra differálódék; én délyesd az tisztartóval Szlavkó felé valék; estve felé jüvén be, az fejemet mosatám meg, duplán is penig, kire nézve vacsorát sem ettem.

30. *Csötörtök.* Reggel úgy volt az izeneti az úrnak, el sem fog menni Árvában, de azomban délben az is megváltozék, s izené, holnap el fog menni; én napestig az ágyban detineálám magamat, keresvén mind egy- mind másképpen az nyugodalmat és magamban sokat gondolkodván s deliberalván.

31. *Péntek.* Ám elkészülénk s megindulánk isten segedelméből nyolcz óra tájban, délre Lucsivnán s étszakára Hibén szállván.

Lucsivna
Hibbe
(Liptó vm.)

September

Árokháza *1. Szombat.* Ma már ideibben indulván, délre Jarkovicszán¹⁾ szállottunk; onnan írtam Justh András uramnak; megindulván délután az malatinai völgyen, lóra üle az úr s előmene Árvában; én is hat óra tájban az szekerekkel érkezém. Petrőczy uram szolgája Rajcsányi uram lón vacsorán gróf uramnál, úgy Nyisnyánszki uram is; alkalmas ideig vala fent az úr, de én nem sokára felkelék az vacsorától s lenyugovám.

Árva vára

2. Vasárnap. Sokképpen való gondolkodásimmal lón ez elmúlt étszakám, és eltökéllett gondolkodássim mind ez mai napig is estig, kibem való perseverálásra istent híván segítségül, szállásomou falatoztam és Petrőczy uram szolgája expeditiojában foglalatoskodtam. Petrőczy uram szolgája az víg lakás (miá) ma el sem mehetett; az úr sem evék vacsorát.

3. Hétfő. Az új pattantyús holmi az vár körül való mutogatásokat mutogatván, délután le is ment ő nga meglátni azokat; azonban Farkas Tamás uram érkezék vacsorára.

4. Kedd. Bajcsy uram vala itten ebéden; némely fő emberek hogy egyben gyűljenek, holnapra tetszék gróf uramnak; azonban mulattatni akarjuk vala gróf uramat, de nem nagy szaporája lón; én vacsorát sem evém, lenyugodtam; Farkas uram valóban meglakék.

5. Szerda. Jó reggel érkezék viceispán uram, hozá palatinus urunk leveleit, kibem ő nga per singula capita parancsolna táborban szállani és pro 8²⁾ Fárasztó-hegy alatt lenni; azonban könyörgés után közelvén ez leveleket gróf urammal s mára convocált becsülletes emberek is egyben gyűlvén, pro et contra eleget beszélgeténk; délután újebben az úr házában; úgy tetszik, ha mikor lehetett búsulássom, ma is elég részem lón benne. Az asztalnok ma kéredzék el Sáros vármegyében.

6. Csütörtök. Mai napon is mingyárt reggel egyben gyűlvén, eleget beszélgeténk az előttünk álló dolgokról; azonban Reviczky uramot ma expediáltuk Kralyovánra sánczokat látni. Farkas uram haza mene. Görgey János uramat néminemű bizonyos dolgaink végett Sáros vármegyében expediálók, úgy Szikszayt is Ujhelyben Dajka uramhoz; tegnap érkezék vala meg Husztról az szarka lóval, egyébiránt elég kevés örömmre való hírekkel. Likavai tisztartó s az porkoláb valának itten;

¹⁾ Mai megmagyarosított nevén *Árokháza* puszta, Szielnicz mellett, Liptó vm. L. alább 1664. máj. 20.

²⁾ Valószínűleg hibásan *pro 18* helyett. V. ö. Guziacs Jánosnak sept. 18-ikáról szóló foljegyzését. Napló id. h. 445. l.

estve felé elmenének, úgy hogy holnap szentmiklósi gyűlésben jelen lehessenek. Gróf uram csaknem egész estig az bástyán mulatta magát s az szarka lovat is jártatta ő nga s váltig tetszett; azomban vacsora felett hozák Révay Miklós uram levelét.

Árva vára

7. *Píntek.* Hamar éjjel után felébredvén, holmi Késmárkra való szükséges memorialét írtam, reggel pedig Horváth Ferencznek és Révay Miklós uramnak is rescribáltatott gróf uram, írván Gyarmati által Gilányi uramnak Késmárkra, ugyan ő általa Farkas uramnak is. Tegnap érkezék vala Dajka István uramtól egy katona, szállót s barackot hozván.

8. *Szombat.* Jó idein reggel megindulánk Nagyfaluban vármegye gyűléssében; míg egyben gyűlének, addig praedicationiót is hallgatánk ez mai idneppnap Nagyfaluban; azután érkezék az ő felsége fiscussa Majláth uram,¹⁾ s tőn relatiót gróf uramhoz ő ngához való követségében; azután publicáltattanak palatinus uram levelei s az véres nyárssal való patensi.²⁾ Nemcsak az nemesség, de az vármegyében levő falusi bírák is begyűlvén, sokáig tartott ez gyűlés, és csaknem napleszállatkor ülék asztalhoz; két asztalhoz valának szállásomon nemes uramék, úgy Majláth uram is Bohus urammal; csaknem éjfélig mulatának.

Nagyfaln
(Velicsna)

9. *Vasárnap.* Kétrendbeli levele is érkezett gróf uramnak az elmúlt éjjel; én is jó reggel felverém magamot; dolgaimat végezvén, siettem az vár felé, az hová még praedicatióra is reá érkeztem; azomban megérkezék Bodoki is Erdélyből. Révay Ferencz írván Árva vármegyének rendetlen expositióval, de valóban meg volt válasza; egyéb aprólékos szünetlen dolgaimnak s irogatásimnak kevés szünete lehetett.

Árva vára

10. *Hétfő.* Rút esős idő lőn; azomban érkezék Görgey János uram postán. Nem nyughatván meg gróf uram némely Sár(os) vármegyében levő(k) opiniojokon, sokat vetekedénk egész estig, és Csúthy uramat postán expediáltuk Peklénig és Kassáig, úgy hogy onnat Husztra is elmenjen és Husztról szintén gróf uram ő nga erdélyi jószágiban is, s így valóban szünetlen és feles irogatásim valának.

11. *Kedd.* Ez éjjel is inkább mind írtam, Bánfy uram szolgáját expediálván Csúthy uram után, írván ez alkalmatossággal Hedry uramnak is, s az Bánfy Zsigmond uram vásárlását beküldém pro fl. 186/56., s azután nyulászni menénk

¹⁾ Majláth Miklós, 1662—1673 caesarum director. *Nagy I.* id. m. VII. 249. l.

²⁾ A napló írója hihetőleg a véres kard meghordozásának ősi szokására tesz célzást, midőn a nádor fegyverre hívó leveleit véres nyárssal való patenseknek mondja.

Árva vára s az kis grófot ¹⁾ is kivitem magammal és szép recreatiója is volt.

12. *Szerda.* Gróf uram ez mai nap is oda ki volt nyulászni.

13. *Csötörtök.* Az praedicatoroknak volt gyűlések az vár alatt; azokkal mind volt dolgom s elég irogatásim.

14. *Péntek.* Mára publicáltatott az várhoz való jószág mustrája, de dél lón az míg gyűltek s hozzá fogtak; magam is estig oda köztök voltam. Némely késmárki szolgák ma érkezének; gróf uram vígan tartá őket; én ugyan az szálláson is mind azon hadi expeditioban való rendelésekben foglalatoskodtam.

15. *Szombat.* Ez mai nap estig állván az mustra, lehetett megmustrált nép már másfél ezerig, az kiket jó módjával elrendelvén, gróf uram is kiment őket látni, s késő estve lón hogy feljüvék. Ma írt gróf uram az palatinusnak.

16. *Vasárnap.* Mind reggeli s mind délesdi praedicatiót meghallgathattam, s reggeli praedictio után ma is mind állott az mustra.

17. *Hétfő.* Kapitány uram jó reggel elmene Kubinban, hogy mingyárt ez alsó vármegyét megmustrálhassa és mingyárt indéthassa meg. Fejérváry uram ma érkezék estve felé, úgy Szikszay is Dajka Istvántól, az kinek eleibe küldettünk dragont. Ma is elég szamarsággal való nyughatatlanságom volt; déllyesd az fűven levő lovak látni valánk, az kis gróf is velem volt.

18. *Kedd.* Délelőtt megindult az lüvő szerszám, gróf uram kétszáz gyalogja s társzekerek, ökres; délután magunk is megindulánk s étszakára Nagyfaluban szállánk. Révay Imre uram addig jütt gróf uram eleiben Turócz vármegyétől. Még az várban írt gróf uram Görgey Miklós uramnak; írtam én is Keczer Menyhárt uramnak. Ma fogadott gróf uram Fodor István nevő dicsért etvest, melyet Fejérváry uram commendált régtől fogvást.

19. *Szerda.* Én jó hajnalban megindultam Nagyfaluból. Zsaskón csolnokra ülven Farkas urammal, siettem Kralovánra, hogy újokban megmustráltassanak, zászlók kiadattassanak és tisztek állíttathassanak eleikben, kikkel elég bajlondásom *(úgy)* volt; azomban ebédre gróf uram is érkezék; ott evénk Kralovánt; azomban gyalogság mind költezkedett, hogy Szucsánt szállhassanak, de úgy is csak kilencz zászlóval érkezhettek oda; az tizenegy zászló-allya Thuránt maradt, gróf uram

¹⁾ Thököly Imrét.

pedig Jahodnikra szállott udvara népének egy részével, az többi Kostyánt, dragonság pedig Zsámbokréten. Jahodnik
(Turócz vm.)

20. *Csötörtök.* Ugyan itt Jahodnikon ett ebédet gróf uram, míg az gyalogság is el takarodnék; innét írt gróf uram Egresdy uramnak; írtam én is Reviczky János uramnak Guzith uram által, s úgy jüvünk étszakára ide statióra Hájra, az hová nem sokára érkezék Révay Miklós uram; sok conferentiáink után is azon állapotánk meg, hogy ezen Háj nevő falu s Alsó-Stubnya legyen ő nga lovasi és dragoni kvártély, az kétszáz gyalog pedig Kisfaluban, Dubován tizenegy zászló-allya, Jaszenón kettő, Budison is kettő, Rudnán három. Vacsora későn lőn, tizenegy órakor mene el Révay uram, úgy hogy gróf uram is holnap kimenjen az passusok és sánczok látni. Háj

21. *Péntek.* Jó idein írtam Reviczky uramnak; azonban elkészülvén, gróf urammal megindulánk. Rudnán szállott ő nga délre, Révay Miklós uram ott várakozott turóczy nemességgel. Délután elmenének az Fárasztó-hegyen ¹⁾ való sánczot látni; én is mind ott jártam az míg lehetett az hintóval; gróf uram pedig egész estig járván őket, úgy jüve Tót-Prónára, az hol Révay Miklós uram vendégi valánk; jó szívvél s becsülettel látott az emberséges ember. Lenyugován, úgy érkezék gróf uramhoz kétrendbeli ő felsége levele de dato 31 Augusti et 13 huius. Rudnó
Tót-Próna

22. *Szombat.* Mingyárt reggel érkezék Szepes vármegye követe Túke László, melynek rescribált gróf uram ugyan onnat mingyárt; magunk ide jüvünk Hájban az kvártélban, az honnat rescribált gróf uram lipantai viceispán uramnak. Ma érkezék Dajka István is az mezei haddal, s azok is az többi közzé Alsó-Stubnyára szállának. Én ebéd felett kezdettem az jobbik lábomban érzeni köszvénynek berzenkedéssét s úgy gróf urammal el sem meheték füredni az hévízben, hanem íratván Reviczky uramnak, írtam az leányomnak is; rescribált gróf uram szepesi prépostnak Bársony Györgynek. Háj

23. *Vasárnap.* Farkas uramot Révay Miklósához expedialánk; azonban midőn praedicatio felett lőtt volna gróf uram, úgy érkezék lipantai viceispán, Szentiványi János, Szmracsányi, Kubínyi, egyszóval az vármegyének az eleje, s két asztalra valauak; én pedig az köszvént akarván kerülnem, az ágyban detineáltam magamot, de úgy látom, azzal sem sokat használhatok magamnak.

24. *Hétfő.* Tomkó csatlóst expedialván Késmárkra, írt gróf uram az szepesi viceispánnak Horváth Ferencznek. Az

¹⁾ L. föntebb sept. 5-én.

Haj mezei katonák s az udvariak is ma menének által az hegyen, hogy próbálhassanak; gyalog is ment több kétszáznál.

25. *Kedd.* Mai nap születése napja az kis grófnak, kinek hat esztendeje mult istennek jóvoltából; ¹⁾ éltesse isten tovább is az ő szent fiáért! Ma lón az három vármegyének gyűlések Mosóczon, s Farkas Tamás uramat választá mind az három vármegye palatinus urunkhoz követnek. Vacsorára Mosócztól visszajöttünk s itt volt gróf uramnál Révay Dániel uram vacsorán.

26. *Szerda.* Elmene Farkas uram, úgy hogy ez éjjel csak az liptai viceispán kvártélyában háljon.

27. *Csötörtök.* Révay Miklós uram lón gróf uramnál s Turócz vármegye követei is.

28. *Péntek.* Újebben gróf uramnál valának Révay uram, liptai és turóczy követek is; délután késsőre oszlának el; az mezei katonák között ma mene el Bánóczy.

29. *Szombat.* Bajmóczra valának Fejérvary s Dajka István uramék; én is meg fürödém, látván, isten jóvoltából nem veszen hatalmot rajtam az köszvény.

30. *Vasárnap.* Praedicatiót hallgatánk. Osztrosith uram szolgája Győri uram vala nálunk.

October

1. *Hétfő.* Ma jött Szunyogh uram által commendált laitmán ²⁾ Andreas Both.

2. *Kedd.* Az előbbeni laitmán szép rendessen ma búcsuzott el az kompániájától, és mingyárt azonnal resignáltatott az új laitmának, az ki mindenképpen az vén laitmán fizetésére és conventiojára állott. Délyesd hogy füredni valánk, érkezék Joanelli ³⁾ uram levele, kiben írja, úgy értette volna, hogy még 26 praeteriti vette volna meg az török Érsekujvárat, ⁴⁾ az kin valóban elbúsulánk.

3. *Szerda.* Az minemő leveleket vettünk vala tegnapi szeptesi viceispán uramnak, Keczer M(eunyhárt) uramnak, mára haladván elküldéssek, annectáltuk ezen Joanelli uram írásit, és ezen leveleket Meskó Albert által küldettük Reviczky János uram kezéhez; rescribált gróf uram Joanelli uramnak; írt itt

¹⁾ Thökoly Imre 1657. sept. 25-én született.

²⁾ Lieutenant.

³⁾ Joanelli (másképp *Giovanelli*) János András indigena (1662. art. 55.), körmöczi fő-bányagróf. Életére vonatkozó adatok olvashatók Weber Samu *Nedeczvara* című czikkében, *Tört. Tár* 1893. 399. l.

⁴⁾ Érsekujvár föladása más tudósítások szerint sept. 25-én történt.

való viceispánnak is, lenne gyűlések; maga gróf uram az szklenői passust és sánczokat ment látui, árvai kapitány uram az gyalogság közötti menvén, úgy hogy ott disponálván elmenjen Árvában, és annál is jobban éjjel nappal hogy csinálják, készítsék és erősítsék az sánczokat.

4. *Csütörtök.* Elmenék Mosócra az gyűlésben. Beczkó tájáról azt írták ugyan, még is meg volna Érsekujvár, de másfelől mind verificáltatott, sőt Léva is alég utánna már is nem csúszott.¹⁾ Az gyűlésből vissza jüvén, már gróf uram ebéd után volt. Szentiványi uram is eljött volt az ő nga látogatására, az mint hogy mai napon itt maradtott ő ngánál; oda valánk az hévízben feredni, vacsorán jól lakánk.

5. *Péntek.* Egresdy uramnak 3 költ leveleire rescribált gróf uram; Révay Miklós uramhoz küldette; ma vette gróf uram Rédey Ferencz uramnak 16 Septembris írott levelét, úgy Csúthy uramnak is Husztról de dato 18.

6. *Szombat.* Jóval viradta előtt is mind íratván szepesi viceispán uramnak, Keczer M(enyhárt) uramnak. ugy Készmárkra s Árvában is felest, ez levelekkel Maczkó csatlós küldtetett Árvában. Délyest hogy förödöttünk volna, jött levele Osztrosith uramnak, írván, palatinus urammal hatta volna az nap Farkas T(amás) uramat. Ma délyesd expediáltatott Gilányi uram Osztrosith uramhoz. Szinte hogy az fördüből haza akartunk volna jüni, úgy érkezék késső estve Révay Miklós uram levele, hogy Német-Próna táján feles törököt láttak volna, s így gróf uramnak is nihent lovassa, dragonja egyben gyűlhetett, megindult ő nagysága; míg Tót-Prónát érte volna gróf uram, megcsendesedtek az hírek; így már ő nga viradtig ott maradtott s ide rescribált nekem, lehessünk csendesebben.

7. *Vasárnap.* Praedicatióig megtért ő nga. Lengyelné és Révay Ferencz levelére rescribáltatott gróf uram, írván Gilányi uramnak. Abafy Sándor uram Barkóczyak eleiben expediáltatott Liptóban. Hogy estve felé az fördőben valánk, érkezék Gilányi Ilyés és Melkó János levelei, írván, hogy Buchó²⁾ táját égette s rablotta volna az pogány, kire mingyárt ugyan az hévízből rescribált gróf uram, Révay Miklós uramnak is írván; s omat megjüvén, én vacsorát sem ettem; Dajka István uram leveleire rescribáltam; Révay uramnak is írt gróf uram.

8. *Hétfő.* Délyesd megfürdünk. Volt ugyan ma is apródonként irogatásom, kinek akármikor is kevés szüneti.

¹⁾ Léva és más helyek is török kézre kerültek nemsokára; l. alább nov. 5-én.

²⁾ Így: *Puchó*, Trencsén vm.

Haj

9. *Kedd.* Mingyárt éjjél után jött levelünk Dajka István-tól, kívánván vagy másfél száz lovast, dragonyokat, és vagy ezer gyalogot hogy küldenénk által; melyet gróf urammal communicálván, viradtig mindenfelől be is jüttek az katonák és dragonyok; s írt Turócznak s Liptónak is gróf uram, s estig Bajmócz táján, az mint hozák hírl, tölte hatszáz lovasra s nyolczszáz gyalogra, kiket szerencsétetne isten az ő szent fiáért! Már vacsora után lón, hogy megérkezék Gilányi uram **Uyaváról** és Trencsénből.

10. *Szerda.* Délután megérkezék Abafy Sándor uram, és hogy vacsorához akartunk volna ülni, megjüve Farkas uram is, de gróf uram nem lón contentus avval az mint vitte végben az ő nga dolgait, s végezé ő nga magában, holnap viszont elküldje palatinus urunkhoz, azért is, hogy idein excusálhassa magát gróf uram palatinus uram üzenetiben, tudni illik, mi okokra nézve nem cselekedheti gróf uram, hogy az ő nga által denominált kilencz vármegye directioját magára vállalja.

11. *Csötörtök.* Mingyárt hajnalban conferáltam Farkas urammal és azon ő kegyelme expeditiojához fogtam, az mint hogy kilencz óraker is bízást elmehetett volna, de azonban ebéden itt maradtott s négy óra is itt érte; azonban mi feredni menénk és az jó lakásban az mi még hátra volt volna, vacsorán helyre hozánk; nekem ugyan egyébképpen való lakásban is elég jutott.

12. *Péntek.* Hajnalig írván Keczer M(enyhárt) uramnak, kapitány s Reviczky uraméknak, Danis uramnak is s az leányomnak is, viradtig el is küldtettem, rescribálván Görgey Miklós uramnak is, írván Valentinus uramnak is, hogy Keczer Menyhárt uramnak írt levelemet Horváth Boldizsár és szepessi viceispán uramékkal is közelje. Palatinus urunk követe Bory Mihály uram vala gróf uramnál, úgy az három Barkóczy úrfi,¹⁾ három Révay s ez három vármegyebeli követek; ebéd vacsorával együtt lón; hat óra után menénk az fördüben s kilencz óra tájban jüvénk el onnat.

13. *Szombat.* Ma is írtam az árvai kapitányuk s Reviczkynek; déllyesd fördénk; hogy eljüvénk, Osztrosith uramtól elég gonosz híreink érkezének, tudni illik Neticz,²⁾ Szemte³⁾ s egyéb aprólékos várak is oda lónek és török szállotta meg, és hogy Trencsént is szándékoznék megszállani; hrusói tiszt-tartó is segítséget kért volna ő ngától; kiről ő nga baka-

¹⁾ Zsigmond, a ki később török rabságban veszett, s ennek testvérei, Ferencz és István lehettek.

²⁾ Így; talán *Nestic* Pozsony vm.

³⁾ Így: *Sempte*, Nyitra vm.

bányaiak által írt palatinus urunknak. Vacsora felett hozák Farkas uram levelét Sztrecsenből, s hogy felköltünk vacsorától, úgy vettem Keczer M(enyhárt) uramnak 7 költ levelét, Késmárkról is de dato 10, úgy Szinyeiné asszonyom levelét is de dato 8.

14. *Vasárnap.* Jóval is viradta előtt hozzá fogván az levelek expeditiójához, írt gróf uram szepesi viceispán uramnak nagy búven; én is Keczer Menyhárt uramnak, késmárki tiszttartónak, árvai kapitány s Reviczky uraméknak, Dániel uramnak s az leányomnak; azomban úgy menénk az fördüben s praedicatióig jól meg is főredtem; megjűvén, itt tanálám Petróczy uram szolgáját; annak is rescribálván gróf uram, úgy expediáltatott; úgy Lengyelné asszonyom követe is; délyesd viszont kétrendbeli levelet is irtam árvai kapitány s Reviczky uraméknak; egyéb aprólékos írásim is mind valának. Farkas uram estve érkezék elég jó hírrel az leányom dolgában.

15. *Hétfő.* Szintén hogy könyörgésre mentünk volna, érkezének gróf uram szolgálai az csatáról, az kik Szerdahelynél¹⁾ vertek fel huszonnyolcz lovas jancsárt, kikben hogy tizenegy veszett volna; az mieinkben is Dajka uram szolgája veszett el s egy ló. Ma küldettük Árvában Hegediüs Ádámot; ma jövének palatinus uramtól gróf uramhoz Dolinay és Armpruszter, jelentvén, hogy ő nga is ma indult Sztrecsenből.

16. *Kedd.* Farkas uram jó hajnalban indult palatinus urunkhoz, s Csúthy uram is az éjjel későn étszaka érkezett.

17. *Szerda.* Délután expediáltatott Gilányi uram palatinus uram után, úgy hogy Késmárkra is elmenjen. Dajka uram vicehadnagya is oda volt Barkóczy uramékkal; mind ő, mind Lugasi egy egy török fejet hozának. Barkóczy uram ma vacsorára jöve gróf uramhoz Szobonya nevű katonával; vigan s kedvesen lakozának vacsorán.

18. *Csötörtök.* Az mint reggel felkelénk, fördüben menvén Barkóczy urammal, ugyan ott évén is ebédet, úgy menénk Tót-Prónára, és ott feles ideig beszélgetvén, ő nga Privigyére, én pedig vissza jűvék Hájra. Vacsora után jűve hírünk, Barkóczy uram újobban el fog menni csatára, s azonnal el készü lének mind olyan esős időben is; elmenének mind, az itt levő, mind az egyéb falukon levő katonáink s dragonink.

19. *Péntek.* Jó reg megfőrdtem, s hogy ebédhez ülénk, érkezének Liptó uramék követei,²⁾ azután nemsokára kammergróf uram³⁾ ő nga; mivel gróf uram ebéd felett volt, faluban

¹⁾ Valószínűleg a Nyitra vármegyei Vág-Szerdahelynél.

²⁾ Így; t. i. Liptó vármegye követei.

³⁾ Joanelli.

Haj

szállott; ő nga azonnal érette küldött s behívatta s nagy becsüléssel látta s tartotta; azomban lárma lón, csaknem lóra kapánk; míg készülgettünk volna, az ebédet jól elvégezőnk, s azomban úgy hozák hogy nincs semmi benne; feles ideig mulatott azután is kammergróf uram, elmene Beszterczére, mi is újobban fördőben.

20. *Szombat.* Jó reg hozák Farkas uram levelét, kire nézve készétünk Görgey János uramot, palatinus urunkhoz küldjük; azomban újabb követek érkezett lipantai uraméknak is s azok közül is elküldénk Szentiványi uramot, tizenegy óra tájban indítván meg; s azomban ebédet évén, elmenénk az hévízben s onnat megtérvén, vacsora után írtunk Késmárkra Gilányi uramnak, Árvában Danisnak, kapitány uramnak és Reviczky uramnak, úgy Szadeczkynek is. Ez éjjel menének újobban csatára.

21. *Vasárnap.* Írtam délelőtt Reviczky uramnak.

22. *Hétfő.* Jóval hajnal előtt jüve meg Görgey uram, az kit Bory uram Lipsésről térített meg, s üzente, el fog jünni gróf uramhoz mai napon. Én is fördőben menék még hajnal előtt; hogy kiköltém az fördőből, úgy érkezék Egresdy uram s újobban megfürdém ő kegyelmével; délyest is megfürödtem; s már vacsora felett voltunk, érkezék Bory uram szolgája, hogy csak holnap fog eljünni. Ma is vígan lakék gróf uram.

23. *Kedd.* Ebédre érkezék Bory uram; feles ideig beszélgetvén, sokára lón az ebéd, azután úgy menénk az hóvízben, s ott az vármegyék együtt lévén, relatiót tón palatinus urunk üzenetiről. Ott az vármegyék ugyan mind csak azon voltak, eloszollhassanak, s végtére gróf uram akaratját látván, azt végezték, már usque 1-am Novembris helyben legyenek tovább is, és hogy 30-ma újobban legyen consultatio Kermeczen. Estve lón hogy eloszolánk, gróf uram Révay Miklós(t), Dániel(t) elhozván magával, úgy az patert, Balassi Adám is itt volt, s előbb hogy sem vacsorához ültek volna, érkezének az ő felsége levelei de dato 10 huius; sokáig valának fent.

24. *Szerda.* Úgy lón, hogy az vármegyék el ne oszoljanak, azomban csaknem dél lón míg Bory uram continuálta pro et contra való beszélgetését, azután úgy mene el, hogy mind azokra válasza jühessen gróf uramnak palatinus urunktól Kermecze, s azzal elmene; én is az hévízben az vármegyék közí, azomban Turócz vármegye már el is oszlott vala; gróf uram el nem hocsátván Egresdy uramat ebédttől s az esős időre nézve vacsorára is itt marasztotta s ő nga is az hévízben jüve, s vacsora után jött mingyárt híriünk, szerencsésen tértek volna meg az mieink Barkóczy uramékkal az csatáról.

25. *Csötörtök.* Jóval viradta előtt nagy bőven írván Gilányi János uramnak, úgy hogy az dolgokról másokat is tudósíthassa, azomban hajnalban úgy érkezék postán Sáros vármegyétől Dessófy István uram, kivel Egresdy uram is beszélgetvén, ő kegyelme elmene, az Sáros vármegyei követ penig meg akarván várni az csatáról jüvöket, az hévízben ment velem együtt; míg megtértünk, megérkezék Fejérváry uram és relatiót tön, Nitrán tól¹⁾ mint volt ez elmúlt kedden délben azon csata, az kin al(kal)masint veszett az törökben, s tizenhetet hoztak elevenen s azok között bársonyos és atlaszos törökek is hogy volnának és tövéket²⁾ is nyerének. Dél lön szintén hogy elmene Dessófy uram, s ő kegyelme vitte Gilányi uramnak, Máriássy Zsigmond és öcsém uraméknak írott levelemet; ebéd után elbocsátám Hegedűs Ádámot is Árvában; az minemő török fejet írt s hozott Fejérváry uram s Lugosi azokat is elküldettem általa Árvában, és mivel Késmárkra is elment, azért ő általa is írtam Gilányi uramnak egynehány szóval, s az fördüben menvén, úgy érkezék mind az három Barkóczy úrfi, egy tevét hozván gróf uramnak mind az egész katonaság nevével, s hogy az hévízből ide jüttünk volna, úgy érkezék Révay Miklós uram is; két asztalra valánk s valóban is jól lakának. Ugyan az Sáros vármegyei követ által írtunk palatinus urunknak is ezen csatáról, úgy Svábóczról vinnék el.

26. *Péntek.* Barkóczy urak hogy felkelének, hamar feresetekemhez fogának, úgy sem mentek el ebéd nélkül, s hogy ebéd felett voltunk, érkezék Gyarmati Privigyéről s az urak is elsietének.

27. *Szombat.* Ma is írtam Fejérváry uram után Privigyére; mind reggel mind estve megföredénk. Egresdy uram eleiben is kocsit expediáltam Rutkáig.

28. *Vásárnap.* Jó idein megföredtem, reggeli praedicatiót sem hallottam, s délután is megföredénk, s hogy megtérénk, már itt tanáltunk Fejérváry uramat, az ki meghozta az nitrai számtartótól vett török lovat, kivel contentus lön gróf uram; nekem is megküldette Barkóczy uram az megígért öszvért.

29. *Hétfü.* Mingyárt reggel elérkezék Barkóczy uram, úgy Egresdy, Pongrácz pap s az árvai tiszték is; igen jól lakván ebéden, megindulánk Kermecz felé;³⁾ vacsora felett sem hagyának semmit is hátra az jó lakásban, s még éjfél sem lön hogy érkezének palatinus uramnak levelei; felverém

Körmöczbánya
(Bars viii.)

¹⁾ Így: Nyitrán túl.

²⁾ Így; t. i. tevüket.

³⁾ A következő napra, u. m. 30-ikára volt kitűzve a vármegyék consultatiója Körmöczre; l. föntebb oct. 23.

Körmézbánnya ugyan az urat is, azután menénk ki az városból Egresdy uram szállására, az hova az úr is kijüve; azomban bejüvének újban az városban, s két óra után lón hogy lenyugovánk; egész étszaka is keves szüneti lón az essőnek.

30. *Kedd.* Ma kell vala lenni ez egynehány vármegye consultatiojának, de sem az vármegyebeliek, sem Koháry¹⁾ s kammergróf és Bory uramék nem compareálhattanak, Lévához érkezett pogányságra nézve; kire nézve ez Turócz, Liptó, Arva is inducáltatának gróf uramtól, tovább is még egy ideig el ne oszoljanak, mely dolog sokáig tartott még inducáltatának; s végtére ebédnek ideje eljüvén, jól lakván, ebéd után gróf uram az pénz-csinálást is megtekéngette. Már itt Hájjon érkezett ő nga szintén hogy bécestveledett; vacsorán is két asztalra valánk, itt lévén Révay Miklós, Pongrácz pap, Egresdy uram; valóban is jól lakának.

Háj
(Turócz vm.)

31. *(Szerda.)* Noha viradta előtt is hozzá fogtak az írás-hoz, de azomban Egresdy uram kívánsága szerint az pösppekkel együtt jó hajnalban az hévizben menvén és ott tanálván az vármegyék követeit is, váltig föredénk és conferálánk holmiról, úgy palatinus urunkhoz való expeditiorúl is; azomban Egresdy uram elmene; én is árvai kapitány, Reviczky János, Simon uramékkal ide jüvék Hájra, és kapitány uramot az gyalogságnak nagy részével haza bocsátánk.

November

1. *Csötörtök.* Istennek jóvoltából ez elmúlt éjjel mult 43 esztendőm.²⁾ Hamar éjfélt után felébredvén, ugyan felest írtam Gilányi uramnak, öcsém uraméknak, kapitány s Dániel uraméknak, úgy Farkas uramnak is, Bánóczy István nevő Zemplén vármegyei nemes ember haza menvén, az által; ma hajnalban mene el Görgey János uram is Luby Jánossal Murány felé. Istennek jóvoltából praedicatiót hallgatánk. Fejérváry uram expediáltatván gróf uram kvártélyiban pro inquisitione, úgy Csúthy uram is liptai uramék kvártélyiban, hogy az szegénység az mennyire csak lehetséges megkéméltessék; ma is délután jól megförodém, s ma értettem estve, hogy az fejedelemnek hódultató levelei volnának kin.³⁾

2. *Péntek.* Görgey uram után küldettem Murány felé, hogy ide jűne s ne Árvában, és hogy gróf uramat ne is vár-

¹⁾ Koháry István.

²⁾ Keczer Ambrus tehát 1620. oct. 31-én született.

³⁾ Apafy kiáltvánja az érsekújvári táborból, melyben meghódolásra szólítá fel a magyarokat. V. ö. *Pauler* id. m. I. 27. l.

ják kis gróf szenti napjára,¹⁾ megírtam Clementis úram szolgája által, s az hévízben menvén, vele(m) együtt jövének gróf uramhoz Szentiványi János és Szmracsányi Péter uramék; jó kedve jutván gróf uramnak, egész setét (estig) mulatott vélek, vacsorát ugyan nem ött. Ma érkezék Hegedűs Adám is Kés-márkról s vettem Gilányi uramnak 29, úgy Keczer M(enyhárt) uramnak is 26 írott levelét.

3. *Szombat.* Gróf urammal ednehány szóval beszélgetvén, úgy menék Mosóczon leendő ez három vármegyének gyűléssében, az hol feles ideig késvén, olykor tértem meg, midőn gróf uram szinte induló félben lött volna az förödőben; én is elmenék ő ngával s jól megfürödém.

4. *Vasárnap.* Jó reg írtam Vitnyédi István uramnak, úgy Kecskés uramnak is ednehány szóval, ez leveleket Justh István uram által expediálván, az ki ma jüvén ide, itt is hált.

5. *Hétfő.* Hamar éjfélt után jött levelünk Körmecczről, hogy Léva az pogány kézben jutott,²⁾ kirül írtam Révay uramnak Tót-Prónára, értékre adván liptai uramékuak; megírta gróf uram Osztrosith uramnak, szepesi viceispánnak; írtam Gilányi uramnak, úgy Árvában is; azomban újjobban érkezvén levele Osztrosith uramnak, újjobban rescribált gróf uram. Az mai kis gróf szenti napja emlékezetivel vígan lakánk; déllyesd főredni menénk; vacsorán annál is vígabbban valánk; én ugyan vacsorát nem ehettem.

6. *Kedd.* Révay Miklós uram jüve ebédre, valóban megtartá Almásy uram. Ma is főredeni valánk.

7. *Szerda.* Midőn már ebéd után löttünk volna, úgy érkezék Révay Imre uram, kinek ebédet készétvén s evén ő nga, fördüben menénk, és hogy onnat megtértünk volna, érkezék Görgey János uram, az ki minemő hírrrel jött volna, igen el boszonkodott rajta gróf uram; valóban kedvetlen vacsoránk lön.

8. *Csötörtök.* Az Mosóczon lévő gyűlésre menvén, az hol publicáltatván palatinus uram parancsolatit, lennének tovább is az vármegyék eddig való coniunctióban, még Murányban küldvén az követeket, azok megtérnének, azomban liptai uramék megunakozván (*így*) az tovább való késéstől, elvégezék amagokban, holnapi napon elmenjenek; az árvai nemessek is ahoz alkalmaztaták magokat; gróf uram akaratjok ellen nem kívánta ugyan tartóztatni, reájok hatta, lássák mit cselekesznek. Megtérvén én Mosóczról, gróf uram sok törődése után is deliberálá magában, el nem megyen míg nem annuálna az palatinus, parancsolván, Görgey uram készülne el.

¹⁾ Imre napjára, t. i. nov. 5-re.

²⁾ L. föntebb oct. 4-én.

Háj

Mosóc

Háj

H41

9. *Péntek.* Jóval viradta előtt elmene Görgey uram Murány felé, s én is írtam Gilányi uramnak, kapitány s Reviczky uraméknak, úgy Danisnak is s az leányomnak is; voltak egyéb-iránt való irogatásim is váltig; déllyesd ugyan jól megfordékn.

10. *Szombat.* Kammergróf uram kívánságára gróf uram azt is megcselekedte és minden dragont ő ngához küldette Szentkeresztre, kiket Vitalis uram hogy késérje oda, parancsolá gróf uram; kiket elküldvén, disponáltatott, hogy Reviczky uram is Mosóczon levő kilencz zászló-allya gyaloggal, úgy az lövő szerszámmal is meginduljon Árva felé. Ez alkalmatossággal írtam Gilányi János uramnak. Dedinszkyt expediáltam Révay Miklós uramhoz Szklabinára.

11. *Vasárnap.* Praedicatiót hallgatván, ebéd felett érkezék kammergróf uramnak oly levele, az kin gróf uram igen megindult s napestig is igen kedvetlen lón. Ma hajnalban 4-ta huius költ levelére kezdtem rescribálni Gilányi uramnak. Én vacsorát sem ettem.

Stabnyai fürdő

12. *Hétfő.* Az köszvént kezdvén érzeni, mihent Gilányi uram levelét continuálhattam, 9 költ levelét is vévén s írván Farkas uramnak is, bejöttem az fürdőben, s azomban délelőtt érkezék Görgey János uram Murányból, azt hozván, hogy már míg elmehetünk, az úthoz való dispositiókhoz fogván, gróf uram is bejött vala az fürdőben, de kedvetlen és haragos lón, s nem sokat discourálhatánk Fejérváry uram expeditiója keről, az ki ma vacsora után indult Murány felé, de úgy hogy Szepesre menjen; általa is írtam Gilányinak, praedicator uramnak Árvában s úgy Farkas uramnak. Én csak az fürdőben maradtam hálni is.

13. *Kedd.* Ma már annyival inkább kezdettem érzeni az köszvént s az testem is igen kifakadozott; senki sem javallotta meginduljak, kin — úgy látom — haragutt gróf uram s ám elég kedvetlen s későn délután indult; útjában ide is divertált hozzám az heővízben; az mint lehetett, igyekeztem volna eleget disponálnom az oda haza való dolgokról, és írtam gróf uram neve alatt Révay Miklós, Bory és Egresdy uraméknak, az magam neve alatt valóban kammergróf uramnak is; este felé valóban rosszul is voltam, de vacsora után is váltig füröd-
vén, meg is szünt.

14. *Szerda.* Szenvedhető étszakám volt; reggel írtam Farkas uramnak; délben érkezvén levelem az úrtól Szentmártonból, arra is rescribáltam.

15. *Csőtörtök.* Révay Miklós uram ma estvére érkezett vala be. Vacsora után megferevén, hideg tanált lenni az fürödő; hogy kijövék, derekassan jött mind az két kezemben az köszvény; nyomorultúl valék.

16. *Pintek.* Valóban nyomorultúl lévén az elmúlt éjjel is, hajnalban érkezének kammergróf uram levelei; az itt való gazdával irattam recepissét; estve felé úgy érkezék Nagyfaluhól írott levele gróf uramnak.

17. *Szombat.* Jóval hajnal előtt elbocsátván az nagyfalusi embert, és mivel egy királyványi ember tanálkozott, az által is írtam; délután két óraker újjobban érkezék levele az úrnak, s azt is mingyárt elbocsátám. Estve felé bal lábom térdében hirtelen oly fájdalommal kezdém érezni az köszvént, kit meg nem tudnék írnom.

18. *Vasárnap.* Az jó isten tudja csak, mint superálhatam ez étszakát, és midőn délben is mind azon nagy kínban voltam, Bossányi uram tanálkozván az hév-vízben, úgy svadeálta, bízvást csak feredjem, az mint hogy az fürdőben vitetvén magamat, istennek jóvoltából csakhamar szünetit érzettem. Ma is érkezék levele, gróf uramnak.

19. *Hétfő.* Ejjél után újjobban az fürdőben vitetvén magamot s látván, nem újul nyavalyám, így megírom gróf uramnak, ha csak lehetséges, holnap isten kegyelmességéből megindulok, az mint hogy délyesd mingyárt készíteni kezdék az szekeret; én is isten kegyelmességéből váltig continuáltam az fürödést.

20. *Kedd.* Mingyárt két óraker megindulván, Pribócnál hajnalottam; Jahodnikon etetvén, késső étszaka érkezhettem Kralovánra.

21. *(Szerda).* Majd semmit sem aludtam ez éjjel, nyomorultúl voltam; sohol sem késvén, mégis estve későn érkezhettem fel az várban.

22. *Csőtörtek.* Ez elmúlt étszakám is elég nyomorult volt. Révay Dániel uramnak irattam egy levelet, azonkívül csak úgy békével fekiüdtem.

23. *Pintek.* Hunyadi elbúcsuzván s hazájában menvén, írt általa gróf uram Hedrynek, Dobaynak; írtam én is öcsém uraméknak, asszonyomnak, úgy Gilányi uramnak is.

24. *Szombat.* Ez idnepen is azon ágyban való fekvéssel töltvén időmet, egyéb dolgokhoz nem sokakhoz látván.

25. *Vasárnap.* Az örögbik kisasszony ő nga szenti napja ¹⁾ lévén, ma négy asztalra lón vendége gróf uramnak, és midőn ebéd felett lött volna ő nga, érkezék palatinus urunk levele de dato 19, abban includált ő felsége kicsiny titok-pecsét alatt 10 huius költ levele,²⁾ majd ugyan hallatlan expositióval; ez

Pribócz
Jahodnik
Kralován
(Árva vm.)

Árva vára

¹⁾ Katalin napja.

²⁾ Leopold levele, melyben inté a nemzetet, hogy Apafy és a törökök csábító hitegetésein el ne induljon, s ígéretet tön, hogy a jövő évben, kül-

Árva vára is nem kicsiny stimulust adott az víg lakáshoz, az mint hogy az egész nap azzal tölt is el.

26. *Hétfő.* Fejérváry uram, Görgey János uram és mások is felessen menvén laza, Bodoki is Eperjesre kérezvén, írtam általa öcsém uraméknak, többi között az tegnapi elvett ő felsége leveléről is. Kubínyi uramék közzül négyen jövének gróf uramhoz, azokkal együtt Csemniczky uram is, liptai notarius; nap estig itt maradván, az tegnapi mód szerint ma sem volt semmi hátramaradás az víg lakásban.

27. *Kedd.* Kubínyi uramék elmenének Malatina felé, úgy kapitány s Reviczky uramék is, hogy már egyszer continuáltassék azon méták erectiója. Ma íratott választ gróf uram ő felségének, írván palatinus uramnak is, úgy hogy az levelekkel Farkas uram melhessen el holnap.

28. *Szerda.* Jó ideim reggel elmene Farkas uram; elmene Nyisnyánszki uram is Kiss Ádám urammal holmi borok vételére Szentgyörgyben, az ki által írtam Vitnyédi s Kecskés uraméknak is. Szilasy András is kammergróf uramhoz expedíaltaték ma délelőtt, dragonyok számára való hó-pénzzel.

29. *Csötörték.* Szendrei János már kapuzáratkor érkezék, Bory Mihály uram levelét is hoz(ván).

30. *Péntek.* Délben érkezék 27 költ levele Gilányi János uramnak; kapuzáratkor Pethő Zsigmond uram levele tegnapi napon, melylyel elküldettük darabontot lóval Farkas uram után.

December

1. *Szombat.* Gilányi János uramnak bőven rescribálván, estve felé küldettük. Révay László uramnak is lévén embere, rescribált gróf uram. Gilányi Illyés uramnak is rescribáltu(n)k.

2. *Vasárnap.* Írt gróf uram Zrínyi Miklós uramnak Guzith uram fiai¹⁾ által, úgy Egresdy uramnak is.

3. *Hétfő.* Gróf uram az gyermekekkel együtt Guzith uramhoz ment vala ebédre; késső étszaka térének meg. Ma érkezék az vármegyére is az ő felsége nyomtatott manifestuma.

4. *Kedd.* Vitnyédi uramnak ma is írtam ednehány szóval Guzith uram fiai által, az kik csak ma menének el.

5. *Szerda.* Farkas uram délelőtt érkezék elég sok szép ajánlásokkal, új oblatiókkal is palatinus urunktól, hozván azt

---

segélytől is gyámolítva, meg fogja oltalmazni híveit. *Horváth M.* Magyarorsz. Tört. V. 521. l.

¹⁾ Guzith János családjáról bő felvilágosításokat nyujt már föntebb említett naplója, id. h. 435—440. l.

is, hogy az lejendő consultatió gróf uram ugyancsak jelen legyen. Ma vettem Keczer Menyhárt uramnak 2 költ levelét.

6. *Csötörtök.* Petrőczy úrfiak mégis itt az várban lévén, az nagyobbik úrfinak szenti napja lévén ma,¹⁾ az kis grófot és az kisasszonykakat magokhoz hítták ebédre. György mester, dragony, lovász, Késmárkra menének, az kik által írtam Gilányi uramnak, úgy Valentinus uramnak is nagy bőven. Farkas uram expediáltaték Nagyfaluban az szántételre²⁾ való vigyázás kedvéért. Gróf uram írt Révay László uramnak, úgy Osztrosith uramnak is.

7. *Péntek.* Ma délre érkezék Gilányi uram; déllyesd Almásy uram. Egresdy uramnak rescribált gróf uram.

8. *Szombat.* Osztrosith uramnak rescribáltunk.

9. *Vasárnap.* Osztrosith uramnak rescribált gróf uram, Révay uramnak az szerint.

10. *Hétfő.* Rákóczy László uramnak írt gróf uram; írtam én is öcsém uraméknak; ma is írt gróf uram Egresdy uramnak.

11. *Kedd.* Ez mai napig is itt maradt Gilányi és Almásy uramék; délelőtt érkezék meg Prónay Beszterczérül, hozván híret, hogy palatinus urunk tegnap indult Beszterczérül Sztracsen felé.

12. *Szerda.* Némely részét katonák lovainak ma küldöttük Rosenberkre; jó idein reggel mene el Gilányi és Almásy uram Fridmány felé, úgy az fendrik³⁾ is Késmárk felé, az ki által írtam vagyis attingáltam tegnapi levelemben öcsém uraméknak, mint járt az Görgey Villhelm által küldett levéllel. Ma jövének el Petrőczy uram szolgálai az úrfiakért; így az úrfiak és az szolgáljok gróf uramnál valának vacsorán s valóban éjjelig is lakozának és tánczolának.

13. *Csötörtök.* Az gyermekeknél lévén Petrőczy úrfi az fölöstökömen, elmenének délelőtt; rescribált gróf uram Petrőczy uramnak, úgy Révay László uramnak is 10 költ levelére.

14. *Péntek.* Nem voltak semmi oly szorgos dolgaim.

15. *Szombat.* Fridmánból az minemű levele érkezett az tisztartónak, arra nézve kellett írnom Gilányi uramnak, úgy az késmárki tisztartónak is.

¹⁾ Dec. 6-án Miklós napja lévén, e szerint id. Petrőczy Istvánnak történetíróinknál ismeretes két fián kívül, kik közül *Imre* korán elhalt, *István* pedig mint tábornok harcolta végig Thököly és Rákóczy harcait, még egy harmadik *Miklós* nevű fia is lett volna, úgy látszik, a legidősb fiu, a ki azonban szintén ifju korában halhatott el. V. ö. Thaly K. czikkét: Thököly mint színjatszó. *Századok* 1880. 411. l.

²⁾ Így; t. i. szántételre.

³⁾ Fährich.

Árva vára 16. *Vasárnap.* Midőn praedicatiót kellett volna hallgatni, érkezék palatinusné asszonyom levele, hogy ő nga sietne Tepliczére; így mai napon délután indulván meg elég rút alkalmatlan essős időben, későn érkezénk Nagyfaluban.

Nagyfalu 17. *Hétfü.* Egész éjszaka sem lőn szüneti az essőnek, s viradta előtt megindulván, délután érkezénk Bellára és ott éven ebédet, későn estvére érkezheténk Tepliczére.

Bela
(Trencsén vm.)
Teplicz

18. *Kedd.* Az volt az híre, ha előbb nem is, délután megindulnak az deputatus urak. Gróf uramat hívatván Rottal uram, sokképpen declarálta, mint agnoscálja ő felsége s az egész udvar is gróf uram hívségét és hazájához való kész voltát, más egyéb sokféle oblatiókkal; azután Nádasdy s palatinus uram egyrűl is másrűl is nagy bőven beszélének gróf urammal; ebéden vígan lakának, még meg is ártott vala gróf uramnak az hor; felkelék én is és felvitetém magamot az ő nga szállására, és hogy lejüvék rosszúl kezdettem érzeni magamot.

19. *Szerda.* Még viradta előtt megindulának az deputatus urak; gróf uram zsolnai gázlóig késéré ő ngokat, s onnat megtérvén és nem sokat késvén, újjobban bémene palatinus urunkhoz. Bory uram kijüvén ő nga szállására, vele is felest beszélgetett s úgy mene újjobban palatinusné asszonyomhoz, azután Besztercze felé expediáltatott. Én az bal forgómban derekassan érezvén fájdalmat, által láttam, nem kerülhetem el az kösvént is; valami keveset falatozván, kívántam elmenni, de azomban palatinus uram kétszer is küldvén hozzám, kívánta bémjenek, és csak bé kelle vitetnem magamot; engem is ő nga elég érdemem felett való böcsülettel s kedvessen látott, s mihent vége lőn az ebédnek, gróf uram újjobban is szemben lőn palatinusné asszonyommal, az ki nagy atyafiúi oblatiókkal ajánlá magát gróf uramnak és szerelmes gyermekinek, kire segítse isten ő ngát; én azomban kihozatám magamot s megindulék isten segedelmébűl. Gróf uram ugyan sokáig mulatott szállássán Egresdy urammal s többekkel, későn este érkezék Sztasóra; ott hálánk; én már hova tovább mind rosszabbúl kezdettem lenni.

Sztrazsó

20. *Csötörtök.* Igen nagy dér lőn s kemény hideg idő lőn s nékem valóban nyomorult éjszakám; későn indulánk meg nyolcz óra tájban; az úr noha későn, de ett ebédet Zazreván; én le sem vitetém magamot, egyenesen mentem s valóban gonosz utam lőn, csak hét óra tájban érkezhetém Nagyfaluban; szinte el nehezédém és törődém; itt tanáltam Gilányi János uramnak 16 költ levelét.

Zazriva
(Árva vm.)

Nagyfalu

21. *Péntek.* Valóban nyomorult éjszakám volt; úgy is viradta előtt jóval fogván az íráshoz, nagy bőven írtam min-

denekről öcsém uraméknak, Szuhaynak, Dajka Istvánnak, vá-
 rakozván csak Prónaynak Tepliczéről való megérkezéssére; de
 ugyan csak el nem jöve; így Pap László expeditiója elhalada.
 Én ugyan megindulék, gróf uram az reggeli praedicatiót meg-
 hallgatá Nagyfaluban s engem is fél útban ére el ő nga s
 jóval előbb ért fel az várban. Ebéd vacsorával együtt lőn;
 itt lévén Géczy Gábor uram, gróf uramnál volt; valóban meg
 is lakának, én pedig nyomorusággal töltém időmet, Krakkóban
 expediálván holmi vásárlásért.

Nagyfalu

Árva vára

22. *Szombat.* Elég alkalmatlan étszakám lőn, tegnap jü-
 vén az bal kezem csuklyójában az köszvény, ki miá nyomorul-
 tül vagyok. Délig ugyan írtnak Révay uramnak és Osztrosith
 uramnak; még sem érkezék Prónay; azomban este felé meg-
 jüvén Prónay, expediáltatott Pap László öcsém uramékhoz s
 onnat Szuhay uramhoz.

23. *Vasárnap.* Gruzith urammal beszélgetvén holmi kár-
 pitokról, írt felőlek Krakkóban Illyésházy Gábor uramnak.
 Kiszél Sándor is itt tanálkozván, váltig meg lakának, én azon
 egy állapotban lévén s nyomorogván.

24. *Hétfő.* Délben jöve Jarambek Tripsrül¹⁾ Gilányi és
 öcsém uramék leveleivel, úgy Almásy uram is már késső
 estve felé.

25. *Kedd.* Ez mai áldott karácson napján az én istenem-
 nek az ő látogatási között nem kicsiny boldogtalanságom ez
 is, hogy nem hogy háromrendbelit, de csak egyik praedicatiót
 sem hallgathatám; keserves fohászkodásimmal töltetem el idő-
 met; de legyen tovább is az ő szent felsége akarattja!

26. *Szerda.* Gróf uram ő nga szenti napja²⁾ lévén ma,
 böcsülletes jóakaróit convocálván ő nga, az szegény Hegedüs
 György leányát is ma adá haza ő nga. Nekem ily keserves
 ágy(bau) fektemben sem lehete szinte békességes napom; az
 jó isten az kiknek egészséget adott s kedvet az ez világi víg
 lakáshoz, elég kedvek is telhetett benne.

27. *Csütörtök.* Ez mai egész nap is mind csak abban tölt
 el, és Csúthy uram is csak szinte estve mene el Teplicze felé
 az palatinusnak és palatinusnénak írt levelekkel.

28. *Péntek.* Az jó péntek sem mentheté magát, hanem
 az mint az tegnapi nap, ma is azzal tölt el; nem volt semmi
 írassom, hanem Osztrosith uram levele s annak való rescriptio.

29. *Szombat.* Gilányi uramnak hozák tegnapi 26 költ leve-
 lét, arra rescribáltam mingyárt reggel.

¹⁾ Szepes vm.

²⁾ István vértanu napja.

Arva vára

30. *Vasárnap.* Csúthy uram délben érkezék palatinus uramtól; így újabbán írt ő ngának gróf uram sietséggel, hogy ő nga semmit sem értett, mostan volna pestis Késmárkon.

31. *Hétfü.* Szintén estve felé mene el Farkas uram palatinus urunk eleiben Terchova¹⁾ felé. Holmi egyéb aprólékos dolgocskáim is lévén, s az mint egyha²⁾ is igen ritkán mire való egészségem, így most is elég nyomorult egészséggel continuálván ez esztendő; de legyen tovább is az mint jó istennek tetszik.

---

¹⁾ Tyerhova, Trencsén vm.

²⁾ Egyha = *egykor*; itt inkább ily értelemben: *bármikor, akármikor is*. Az *egy-ha* összetételt a Ny. Sz. nem ismeri.

1664

Januarius

1. *Kedd.* Ez új esztendőben vagy annak kezdetin sem lön nekem módom az körösztván gyülekezetben istennek igéjét hallgatnom, nyomorult állapotomra nézve nem kicsin boldogtalanságnak tartván. Az úrnak jó kedve jutván, valóban meglakának kinek egészsége lehetett hozzá. Kapuzárat után érkezék palatinus urunknak kétrendbeli levele, írván ő nga, gróf uram se menne Késmárkra; így én mingyárt Gosztonyi szolgája által nagy sietséggel írtam Késmárkra Gilányi uramnak. Zrényi uram felől igen gonosz hírünk érkezvén, hogy elveszett volna, kit isten ne adjon.¹⁾

Árva vára

2. *Szerda.* Nyomorult étszakám lön valóban s még viradta előtt egyfelé s másfelé disponálván, szorgalmatoskodtam váltig, s az úr ő nga nyolcz óra tájban indula Nagyfalú felé, s én elmaradék, úgy hogy holnap megindulván, siessék hova hamarább bemenni Lócsére. Ez mai napot gyönyörűségessen mulattam el az édes kis gróf urammal; ebédje vacsorája velem volt. sőt nálam is hált mingyárt ágyam mellett; istennek legyen nagy hála, hogy ezt is elértem.

3. *Csötörtök.* Nehéz lön ő ngától elválni, s későre is és csak tíz óra tájban indulhaték meg, nyomorult állapotomra nézve elég bajossan; de abban segítettém az édes leányomnak nagy emberségével, az ki tovább tovább kívánván kísérni, szinte malatinai hegyre jött el velem s onnét tért meg szegény, én pedig későn étszakával érkezhettem Tarnócra, az hova gróf uram kvártélyából háromrendbeli levelem is érkezett.

Tarnócz
(Liptó vm.)

4. *Péntek.* Jóval viradta előtt indulván, mégis szinte estve lön hogy Lucsivnára érkeztem; ide is érkezett mind Késmárkról mind Hibéről levelem.

Lucsivna
(Szepes vm.)

¹⁾ Zrényi Miklósról lehet szó. V. ö. Vitnyédi levelét Thökölyhez jan. 1-ről; id. m. II. 137. l.

Lucsivna 5. *Szombat.* Mivel még mind ez ideig bizontalan volt, ha
 Teplicz Késmárkon vagy Lőcsén leszen-e az consultatio, így Tepliczé-
 re kellett divertálnom, s oda érkezvén palatinus uram, úgy ért-
 hettem hogy ugyan csak Lőcsére determinálták; ¹⁾ így én sem
 késvén, szinte délben indultam Lőcse felé, és hogy szintén
 Hozeleczre érkeztem volna, úgy gondolám magamot, Késmárkra
 Hozelecz menjek hálui; megtértem s étszaka volt hogy értem Kés-
 márkra; ott tanálván Szinyeiné asszonyomat, véle mulattattam
 volna magamot, ha egészségem lehetett volna, de törődött s
 nyomorult állapottal valék.

Lőcse 6. *Vasárnap.* Öt óra előtt indulván meg, tíznél több lón
 hogy beérkezhettem Lőcsére az alkalmatlan útra nézve; míg
 palatinus uram be érkezett volna két óra tájban, addig mind
 fent voltam, azután rosszul lévén, lenyugodtam, lapoczkáimban
 érezvén az fájdalmost.

7. *Hétfő.* Elmene Szinyeiné asszonyom; én ma annál is
 rosszabbul kezdettem érzeni magamot; írtam Árvába Dániel
 uramnak és leányomnak.

8. *Kedd.* Lőn determinatio, hogy usque 11 meg várattat-
 nak az hátramaradott követek. Mai napon annál is rosszabbul
 érzettem magamot.

9. *Szerda.* Inkább csak az vígan lakásban töltették az
 emberek idejeket, s lőn oly végezés hogy pro 6 Februarii
 újonnan concurráljanak az tizenhárom vármegyék Szentmik-
 lósra, az mint hogy az jelen való statusok is írtak az hátra-
 maradott vármegyékre.

10. *Csütörtök.* Itt ímmár oszlottak az követek s ki ki
 úthoz készült. Én holmiról izentem gróf uramnak Gilányi
 uram által, úgy elmaradásomnak szándikáról is; vígtére az ő
 nga kívánságára ugyan csak Árva felé kellett nékem is készül-
 nem, de valóban csak nyomorultúl lévén állapotom.

11. *Péntek.* Még éjjélkor elkészítettem az Rédey Ferencz
 uramnak s Korda uramnak szóló leveleket, kikkel Csúthy uram
 expediáltatott Husztra; ez alkalmatossággal Hedry uramnak
 is írt gróf uram. Sokkal viradta előtt megindult ő nga az
 palatinussal Schavnik felé, én azomban végezvén dolgaimot, hét
 óra tájban indulék csak, és egy huzomban Lucsivnára majd
 két óraker szállottam, s azomban ott maradtam s onnat írtam
 Farkas uramnak és Géczy Gábor uramnak.

Lucsivna

Szentpéter
(Liptó vm.)

12. *Szombat.* Éjjél után egy óraker mingyárt elindulván,
 hogy még viradott, érkeztem Szentpéterre; sokat ettem,

¹⁾ V. ö. *Horváth M.* id. m. V. 522. l.

másodszor Malatinán, úgy is az várban jókor érkeztem; az gyermekskéket ő ngokat jó egészségben találtam, magamot is jobbadocskán kezdtem érzeni.

Malatina
(Árva vm.)

Árva vára

13. *Vasárnap.* Az kis gróf szállásomon hált, de az háznak az ő gőze miá nem hogy ő nga nem volt volna rosszúl, de magam is nyomorultúl voltam miatta, és csatlós és az inas; ő nga ugyan mind jobban bírta magát; sokat törődtem és búsultam rajta, és napestig osztán sem mertem felhívatni az szállásomra.

14. *Hétfő.* Jó hajnalban írtam Farkas uramnak, és szintén hogy el akartam küldeni, úgy érkezék Csorbárúl levelek, kikre rescribáltam. Délest Ujfalusy András, Reviczky János és Guzith uram is lőn nálam. Petróczy uram trombitása által írtam Szadeczky uramnak, Osztrócsith uramnak és Gilányi Illyés uramnak is.

15. *Kedd.* Napestig inkább csak az gyönyörűséges gyermekskékkal mulattam inkább időmet.

16. *Szerda.* Az szek (*így*) lovakat ma küldtettem Késmárkra; írtam Gilányi uramnak; azomban gróf uram is felérkezék délben.

17. *Csötörtök.* Írtam bőven Keczer Menyhárt uramnak zolnai dolog végett; Vitnyédi uram levele is, 1-ma költ levelei ma érkezének; azokat Szilágyi által küldtettem Peklénben; írtam Gilányi uramnak is, úgy Okolicsányi János uramnak is; írt gróf uram Illyésházy Gábor uramnak, mely levéllel Guzith uramnak kell vala bemenni Krakkóban, de ebéden igen jól laktván, ma el nem mehetett; Farkas uram is csak szinte estve felé mene el.

18. *Péntek.* Ma délelőtt mene el Guzith uram Krakkó felé.

19. *Szombat.* Ma kell vala Csucsy Jánosnak Soprony felé indulni, de holnapra differáltatott.

20. *Vasárnap.* Az gyermekskék ő ngok kapitány uramhoz menének ebédre; étszakára is ott maradának. Istenemnek jóvóltából praediciatiót hallgathaték; ebédet is együtt ettem az úrral. Ma reggel írtam Gilányi uramnak. Csucsy János ma expediáltatott Sopronyban.

21. *Hétfő.* Az gyermekskék Guzithné asszonyomnál maradtak ebéden, s így gróf uram is ebédet evén, odafelí szánkázott, de már eljüttek vala az gyermekskék egy darabon, megtértette azokat is gróf uram és estig mulatott ott s ettek is újobban ozsomát és csak szinte estvére jüttek fel; gróf uram vacsorát sem evék. Farkas Tamás uram is ma mene Tepliczére.

Árva vára

22. *Kedd.* Gróf uram Lehotára ¹⁾ ment Abafyné asszonyomhoz ebédre az gyermekcékkel együtt, az homat későn estve felé érkezék ő nga; hamar azután Barkóczy Sándor ²⁾ s vígan laktak vacsorán.

23. *Szerda.* Rescribálván gróf uram palatinusné asszonyomnak, Bory uramnak, Prónay expediáltatott ez levelekkel Tepliczére. Barkóczy uram ez mai nap is itt maradott; én is vacsorát együtt ettem ő ngokkal; s ma délelőtt meglátván az nyomorult lyányom Berzeviczyné asszonyom állapotját, elhőttem s elkeseredtem, az mennyire el fogta az sárga betegség; sietséggel expediáltam Guzithné asszonyomért és kapuzáráskor Rosenberkre is az doctorért.

24. *Csötörtök.* Szívessen törődvén szegémek nyavallyáján, keveset alhattam ez éjjel; éjjel után mingyárt irattam Gilányi uramnak nagy bőven, Barkóczy uram által küldvén Lucsivnyáig; írtam Keczer András uramnak is; azomban jóval dél-előtt érkezék Farkas uram s tón relatiót, s hogy el akart vala déllyest menni, úgy érkezék meg az doctor s váltig biztatta magát, succurrál nyavalyás lyányomnak.³⁾ Farkas uram csak estve felé mene el.

25. *Péntek.* Jó idein feljövén Guzith uram, tón relatiót Krakkóban való útjáról, az hol nem sokat végezett. Az Petróczy uram szolgája által rescribált gróf uram ő ngának, kis gróf s kisasszony is Petróczy Miklós uramnak. Déllyest vettem levelét Farkas uramnak, kire rescribáltam s írtam Keczer Menyhárt uramnak is, postára dirigálván az levelet. Gróf uramnál ebéden vala viceispán uram is; sok holmi szegénység között való igazgatásink valának Reviczky urammal napestig.

26. *Szombat.* Még hogy nem hajnalodott volna, köldett fel gróf uram, jelentvén, rosszúl érzené magát, s így palatinusné asszonyomnak írtunk, hogy el nem mehet gróf uram ő ngához Priekopára,⁴⁾ hanem az kis grófot és az két kisasszonykát oda köldi; írtonk azért az Farkas uramnak bővecskén, s az gyermekcék is kilencz óra tájban hogy megindulának, úgy érkezék Csúthy uram Husztról. Hedry uramnak is 28 Decembris költ leveleit vettük, az ki néminemő szarka paripát is köldött gróf uram számára, de még az paripa Késmárkon maradt. Nagy bőven írtam vala ma hajnalban Keczer Menyhárt uramnak, úgy Gilányi uramnak is; azomban interveniált oly dolog, hogy lovas embert kellett sietséggel expediálnom öcsém

¹⁾ Felső-Lehota, Árva vm.

²⁾ Barkóczy Sándorra nézve v. ö. *Nagy I.* id. m. I. 200. l.

³⁾ Az eredetiben ugyan *lyányomat* áll, de kétségtől hibásan.

⁴⁾ Turócz vm.

uramhoz, írván asszonyom hugomnak, úgy Gilányi uramnak is, Árva vára
 hogy az lovat indítanak meg.

27. *Vasárnap.* Nem lón ma itt az várban praedicatio. Írt gróf uram Petróczy uramnak Csúthy uram érkezéséről, én is nagy bőven Vitnyédi uramnak, Nisnyánszki uram által köldvén az leveleket Trencsényben. Guzith uram vala gróf uramnál ebéden; délyest írt Guzith uram Krakkóban Malatinszkynak; írtam én is és holmi vásárlásért embert expediálám Krakkóban, úgy bizonyos számú heringekért is. Ma reggel is írtam Keczer Menyhárt uramnak.

28. *Hétfő.* Estve felé jöve ide Réday István és Réday Ferencz uram ő nga szolgája Rácz Mihály; nem ett ugyan gróf uram ő nga vacsorát, hanem az én szállásomon evének, valóban meg is lakának. Ma mene el az doctor.

29. *Kedd.* Tegnap és ma Abafyné asszonyom látott nyavalyás lyányomhoz, de keveset vagy semmit sem használván neki, délyest annál is inkább rosszabból kezdett érzeni magát, az kin bizony igen elijedtem; az borbély persvadeálássából valami nehezen inducálta s az bal kezén az medianát meg vágatván, valóban rút vére ment; az borbély biztatta ugyan magát, jobban adja isten dolgát, az mint hogy nyesebben¹⁾ is láttatott lenni; én is egész vacsoráig mellette voltam. Érkezőnek azomban az gyermekeskék is palatinusné asszonyomtól, jó egészsésgben, legyen istennek hála!

30. *Szerda.* Az minemő szarka²⁾ lovat Bethlehen (így) János lova-felét köldette ki Hedry uram, ma érkeztek ide véle.

31. *Csőtörtők.* Jó reg nagy bőven írtam Valentinus uramnak Mátyás dragony nevő lovas által. Igen meg lágyulván az idő ez mai napon, noha ködes idő vala, de ugyan kimentek az ifjak nyulászni; én is oda ki valék; megjövín, besztercei kamara emberivel, úgy az itt való contrával³⁾ is végeztem dolgaimot.

Februarius

1. *Píntek.* Nem voltak semmi oly kiváltképpen való szorgos dolgaim, hanem Reviczky expediáltatott Oravkára.⁴⁾

2. *Szombat.* Praedicatiót hallgatánk. Délyesd hogy kártyáztunk volna, úgy érkezék Keczer Menyhárt uram Gilányi-

¹⁾ Nyesebben = *nyersebben* (mint *nyás* = *nyárs*), az az: frissebben, elevebben. *B. Szabó D.* Kisded Szó-Tár 160. l., *Ny. Sz.* II. 1034. l.

²⁾ Az eredetiben kétségkívül tollhiba miatt: *szakra*.

³⁾ Contra-scriba.

⁴⁾ Oravka, máskép *Kulich*, Árva vm.

Árva vára

val két óra tájban; estve felé Farkas uram is elérkezék s kedvessen lakozánk vacsorán.

3. *Vasárnap.* Mingyárt éjjél után hozzá fogtam az expedícióhoz, írván Csáky Istvánnak, szépesi viceispánnak, úgy palatinus urunknak, Egresdy uramnak, mely levelekkel Farkas uram expediáltatott Tepliczére.

4. *Hétfő.* Az egész napot inkább öcsém urammal való beszélgetésben mulatám el. Illyésházy Gábor uram elmene Chlebniczére¹⁾ Rosenberk felé, szolgáját küldvén gróf uramhoz, hogy be nem térhet, az ki vacsorán valóban meglakott.

5. *Kedd.* Csucsy János kapunyitáskor érkezék Sopronyból; nemsokára azután érkezék Farkas uram is, az ki délig relatiót tőn, és még tovább is in suspenso kellett maradni Zsolna apprehensiojának, interim ugyan jó remínségben lévén felőle. Keczer Menyhárt Gilányi urammal elmenének isten hírvél. Farkas uram is estve felé elmene, úgy hogy holnap Királyfalvára²⁾ mehessen.

6. *Szerda.* Jó reg érkezék Kiss Ádám Lisztiusnétől; látván minden dolga azon bizontalanság, úgy kellett Vitalis uramat Szentiványi János uramhoz küldenem, írván Gilányi uramnak is erről, s egyebekről sietséggel írnom.

7. *Csötörtök.* Szentiványi uram jó reg érkezék. Géczy Pál és Justh András uramék csak szintén ebéd előtt menének, és midőn már az másik fogást is elhozták volna, úgy jüve Illyésházy uram szolgája, hogy ihon jün az ura is; sietett volna gróf uram eleiben menni, de azomban ő is az vár alatt termett. Újjobban nemsokára az asztalhoz ülven, mind ebéden s vacsorán valóban meglakánk.

8. *Péntek.* Gróf uram születesse napja lévén, ebédőtől nem akará elbocsátani; azomban Likava felől tractálánk eleget dél előtt, de semmit sem concludálánk.³⁾ Gróf uram egy paripát is adott neki, s délelőtt gróf uram minden lovait megjártatá. Ebéden vígan lakának. Három óra tájban mene Illyésházy uram. Farkas uram ma délelőtt érkezett vala, midőn Szentiványi János uram már azelőtt expediáltatott volna Beszterczére.

9. *Szombat.* Farkas uram elmene Rosomberkre. Ma dél előtt batizfalusi ember által írtam öcsém uramnak, déllyesd Egresdy uramnak Stubnyára; Révay László uramnak is, az hova Prónay expediáltatott.

¹⁾ Árva vm.

²⁾ Királyfalu (Kralova) Zólyom vm.

³⁾ Thököly nemsokára mégis megszerezte Likavát az Illyésházyaktól; l. alább apr. 4.

10. *Vasárnap.* Gróf uram Lehotára mene ebédre az gyermekekkel együtt; én el nem mentem, mivel még tegnap kezdtem az bal vállomban érzeni az köszvényt. Ma annál is jobban ágyban detineülám magamot; legelsőben is Rédey Ferencznek s Gilányinak nagy bőven írván, azután az erdélyi expeditióhoz fogtam és setít estve szorgalmatossan continuáltam. Azomban későre érkezék gróf uram Lehotáról, vacsorát sem evék s le nyugovék.

11. *Hétfő.* Jóval viradta előtt voltaképpen beszélgetvén Szinyeiné asszonyommal, azomban készülgetének és kilencz óra előtt indulának meg Huszt felé az középső kisasszonykával,¹⁾ kinek minden rendektől az egy becsületessen és okosan való elbúcsuzással álmélkodásra és keserűségünkre lón. De ebédre érkezék Joachimus uram Bilzskoról,²⁾ de már gróf uram ebédet ett, és csak nállam volt ebéden; vacsorán valóban megtarták. Ma is ugyan mind írtam, míg hátra volt volna az erdélyi expeditióban, Spillenbergern doctor uramnak is.

12. *Kedd.* Jó hajnalban vonák fel az leveleket, az melyekkel Prónay érkezett Stubnyáról; ha azelőtt volt materiám az öcsém uramnak való írásra, most annyival inkább; írván Gilányi uramnak, Csúthy uramnak is, mind ez levelekkel is Borbély György mene Késmárkra az kisasszonyka után. Joachimus uram gróf uramnak egy pár stuczot, kis grófnak egy pár pistolt, nekem is egy pár karabélyt adott ajándékban; s midőn ebéd felett löttek volna, érkezék Farkas uram s vacsorára pedig Pongrácz György nevű püspök, az kit valóban megtartának s egy jó paripával ajándékozta meg az úr.

13. *Szerda.* Jó reg elmene az püspök, Farkas uram is Rosenberkre. Egresdy uramnak 6 költ levelét vette gróf uram, rescribált is; én kiváltképen már vacsora után elég nyomorultúl voltam éjfélig.

14. *Csötörtök.* Keczer Menyhárt uramnak nagy bőven írtam Gáspár nevű szakács által; írtam Gilányi uramnak is ednehány szóval.

15. *Péntek.* Holmi supplicansokkal voltanak foglalatosságim egész délig; azomban érkezék Farkas uram, és már szinte estve felé lón az idő hogy elmene palatinus urunkhoz. Keczer Menyhárt uramnak kétrendbeli leveleit is vettem mai napou s rescribáltam; gróf uram is írt ő kegyelmének; igen bágyadt állapattal lévén ő nga, csak le kellett fekvünni. Almásy

¹⁾ Thököly Máriával.

²⁾ Bilzsko (Bilsko) Szunyogh Julius jószága volt Boroszló környékén Síléziában. V. ö. Szalay L. Bethlen M. Önéletírása I. 318. l.

Arva vára uram is ma érkezék; én is egész éjjelig kiváltképpen az arenára valóban nyomorultúl voltam.

16. *Szombat.* Mai napon nem interveniáltak semmi oly szorgos dolgaim.

17. *Vasárnap.* Ez mai nap hasonlóképpen.

18. *Hétfő.* Farkas uramat mára vártuk volna, de azomban nem érkezett.

19. *Kedd.* Jó idein reggel elérkezék Farkas uram, relatiót tévén legelsőben is Zrínyi uramnak szerencsés progressusáról, úgy hogy Szigetvárat is per accordam megvette volna ő nga,¹⁾ és hogy Mátyosföldén is kívánna próbálni, valamint palatinus uram kívánt gróf uramtól ugyan feles gyalogot, kin elég terüdesünk vala; az zsolnai dolgot pedig halasztotta Farkas uram gróf uramnak oda való menetelére, az kiről determinált ő nga, holnap isten kegyelmességéből megindúl. Írtam még ebéd előtt Keczer Menyhárt uramnak, úgy Gilányi uramnak is Késmárkra.

Nagyfalu meg, Synapius urammal nagyfalusi parochián készítettett gróf uram (ebédet) és kedvéért feles ideig mulatott, s így csak Kralován szintén estvével érkezénk Kralyovánra.

Szucsán (Turóc vm.) 21. *Csötörtök.* Szucsánnál egyezett meg gróf urammal Jahodnik Révay Dániel uram. Jahodnikon együtt is ebédlettek. Eddig még mind szenvedhető volt az szánút, de ebéd után egész Hájjig csak sárt vontattunk; az hova érkezvén, láttatta palatinus uram gróf uramat hadnagya által, úgy gróf uram is ő ngát Farkas uram által.

22. *Péntek.* Könyörgést hallgatván gróf uram, úgy mene palatinus uram udvarlássára. Délután nemsokára eljőve gróf urammal Egresdy uram is; palatinus urunk is az secretariusát Bukovicsot küldette az ő felsége levelével, úgy arra való rescriptiónak is parájával, kikbül kevés öröme való érthetni volt, és hogy Szigetvára megvételeben semmi sem lön²⁾ s Zrínyi uram mellett levő hadak is megtértek és oszlottak. Vacsorán is együtt volt Egresdy urammal gróf uram.

23. *Szombat.* Mai napon is könyörgés után mene gróf uram palatinus uramhoz, úgy hogy déllyesd el is búcsuzzék; úgy is lött; azomban gróf uram míg Stubnyán késett, én írtam bőven Keczer Menyhárt uramnak, úgy Gilányi uramnak is, hogy Tőke uram által küldhessem el. Délben érkeztek gróf uramhoz Késmárk városa követei, Dévay Pál s notarius, de mai napon már nem lön vélek szemben gróf uram.

¹⁾ Szigetvár megvétele nem bizonyult valónak; l. alább febr. 22.

²⁾ L. föntebb febr. 19.

24. *Vasárnap.* Későn jött meg Beniczky Farkas, az ki által az vizeket láttatta gróf uram, mehet-é által az vízen Trebosztóra?, az hova kilencz óra tájban indulánk s későn érkezheténk s könnyen válhatánk el már estve felé; oda érkezvén Révay Dániel uram is, lehetetlen Schavniczára érnünk, s így Szentmártont marada gróf uram étszakára, valóban megtartván ő nga Révay Dánielt s Eleket vacsorán.

Háj

Trebosztó

Szentmárton

25. *Hétfő.* Létavai ember lévén levelekkel, írt gróf uram Révay Ferencz uramnak, úgy én is Gilányi Illyés uramnak. Ebédre menénk Schavniczára,¹⁾ az hol jó szívvel látának s böcsületessen is tartának. Hogy onnat megindulánk, Konzska nevű falunál eltörök az kocsim, így Nolsóról vontatám magamot elég bajjal s későn is Gombásra; eljövének oda Révay Dániel s Elek uramék s igen meglakának Gombást.

Stjavniczka

Konzscke

Nolsó

Gombás
(Liptó vm.)

26. *Kedd.* Magam idein megindulék s egyenessen az várban vontatám magamot, elég bajjal költezkedvén Guzith uram házánál. Gróf uram Guzith uramnál²⁾ maradott fölöstökömön Révay uramékkal, s idein fel érvén az várban, vacsorán valóban meglakának.

Árva vára

27. *Szerda.* Szinte hogy ebéd felett lettek volna, érkezék Gilányi Illyés uram levele, kiben írja, Bory uram 24 volt Raj(e)czen³⁾ s onnan Stubnyára ment. Ma is azon víg lakásban menének az urak.

28. *Csötörtök.* Ebéd felett érkezék levele palatinus urunknak Bory uram megérkezésséről, úgy hogy az úr menten menne Stubnyára; de bizonyos ratiókra nézve nem ment az úr, hanem rescribált ő ngának, Csucsy Jánost expediálván. Ma Keczer Menyhárt uramnak írtam, úgy Gilányi uramnak is.

29. *Péntek.* Csucsy János Gombást tanálván elő Farkas uramat, velle együtt megtért; az által is azt írta az palatinus, sem levélre sem pennára nem bízhatja gróf urammal való dolgát, hanem sietne hozzá menni. Tovább is ugyan csak nem lőn kedve gróf uramnak, elmenjen oda, sem hogy magára vállalja az mi földünken levő minden magyar hadaknak generalisságát, mentegetvén mindenképpen magát; ez levéllel szinte kapuzárat előtt expediáltatott egy étekfogó. Ma vettem 26 írott levelét Gilányi János uramnak.

1) Stjavniczka, mai hivatalos nevén *Kis-Selmece*, Turócz vm.

2) Mokrágyon.

3) Trencsén vm.

Martius

Árva vára

1. *Szombat.* Farkas uram haza menvén, én délig nagy bőven írtam Keczer Menyhárt uramnak, úgy Gilányi uramnak Almásy által, az ki Gyarmatival délután indula Késmárk felé.

2. *Vasárnap.* Révay uramnak írt gróf uram; azonban érkezék az étekgógó is Stubnyáról; így nagy bőven írtam Farkas uramnak, úgy hogy holnap menne el palatinus urunkhoz.

3. *Hétfő.* Pribisről expediálván szekeret Késmárkra, azok által írtam öcsém uramnak, úgy Gilányi uramnak is Késmárkra.

4. *Kedd.* Zólyomban és Beszterczére expediáltam Szilasyt borok vételére; írtam Kecskés uramnak az konyha-sátor felől, úgy Erdődy Gáborné asszonyomnak is az éleskői jövedelem felől. Ma estve felé érkezének Hedry uramnak Nagysinkről 12 Februarii írott levelei, úgy Csúthy uramnak is Husztról de dato 22 eiusdem, Késmárkról is Gilányi uram megírván, hogy Szinyeiné asszonyom megérkezék s békével járanak, kiért is dicsértessék istennek szent neve.

5. *Szerda.* Ma lévén az itt való számvételnek terminussa,¹⁾ istennek segítségéből hozzá is fogtunk és continuáltunk az létavai számvételt.

6. *Csütörtök.* Ma az árvaihoz fogván s abba munkálkodván, jóval estve előtt érkezék Farkas uram Stubnyáról, most is még in priori esse maradván dolgaink.

7. *Péntek.* Ma sem continuáltuk az számvételt, igen szaporátlanul folyván dolgaink; estve felé azonban úgy érkezék Keczer Menyhárt uram Szinyeiné asszonyommal.

8. *Szombat.* Jó idein elmenne Rosenberkre Farkas uram; én is délig continuáltattam az számvételt. Vacsorán gróf uramnál vala Poturnyai és Szadeczky; valóban meg is tartá őket gróf uram. Gilányi János uram is ma érkezék.

9. *Vasárnap.* Jó reg expediálánk Bor Pétert Zsolnára, írván Gilányi Illyés uramnak, ott Létava várában levő árpáját s egyéb gabonáját Máriássyné asszonyomnak percipiálná. Isteni szolgálatot hallgatván, tegnapi vendégei gróf uramnak ma is ő nga asztalánál valának mind ebéden mind vacsorán.

10. *Hétfő.* Keczer Menyhárt uram Szinyeiné asszonyommal s Gilányi urammal elkészölének s elmenének ma jó idein reggel, gróf uram fröstököm után nyulászni ment. Illyésházy Gábor uram Raksányi nevő szolgája volt nálam, az ki által és egyébiránt is írtam két ízben Farkas uramnak.

¹⁾ L. föntebb 1863. jan. 27.

11. *Kedd.* Bán László által írtam Fridmánban Gilányi uramnak, tudósítván arról is, hogy Stubnyáról Bory uramtól még sem lett semmi bizonyos válaszuk.

Árva vára

12. *Szerda.* Az kis gróf ma fogott tanuláshoz, az ki mellé inspectornak rendelte gróf uram Csucsyt.¹⁾

13. *(Csötörtök).* Contrának az minemő dolgai voltanak az szegénységgel, azt hoztam igazításban. Reviczky uramék, Dedinszky Jakab, úgy Contra is lévén gróf uramnál ebéden, valóban meglakának. Máriaissy Ferencz uram is ma érkezék Árvában.

14. *Péntek.* Árvából Rosomberk felé indulván, Jaszenován ettünk ebédet; ide jókor békével érkezék.

Jaszenova
Rosenberg
(Liptó vm.)

15. *Szombat.* Gróf uram nyulászni volt; azomban érkezék Révay Dániel s Bossányi úrfi; ebéd vacsorával együtt lón s jól lakának az urak. Midőn vacsora felett voltunk volna, úgy érkezék Bory uram; egész éjfélig fent voltam ő kegyelmével és sokat beszélgettem ő kegyelmével.

16. *Vasárnap.* Gróf uram jó idein kimene palatinus uram eleiben; tíz óra tájban be érkezvén ő nga, ebédet együtt évének ő ngok, s resolválta magát palatinus uram, holnap is itt tölti ideit ő nga. Vacsorát palatinus uram nem ett ugyan, de egyébiránt sok asztalra volt az vocsora.

17. *Hétfő.* Noha tegnap is resolválta vala magát gróf uram Illyésházy uramnak létavai jószág végett, de mai napon is írt újonnan ő nga felőle; hogy ebédhez ölnék az urak, én is elkészölvén megindultam Szentmiklós felé; ő ngok is nyulászni menének délyest s igen jó kedve volt palatinus urunknak, és holmi oblatiókkal is lón palatinus urunk gróf uramhoz Farkas uram által. Az mai nap is csak az nagy költséggel való vígan lakással tölt el. Csúthy uramot Erdélyből jövő útjában Szentmiklóstra menet elől tanáltam és vissza téré tettem. Keczer Menyhárt s Gilányi uramot is itt Szentmiklóst tanáltván, böségessen beszélgethetém.

Szentmiklós

18. *Kedd.* Tíz óra tájban be érkezék palatinus uram; gróf uram is ő nagyságával együtt elég szép szerrel, úgy minden rendbéli statusok is.

19. *Szerda.* Ma fogtak az consultatiohoz, de csak az szakmári német kapitány által megfogatott nemes ember dolgán sem mentek által.

20. *Csötörtök.* Itt már jobban közelítették az állapotokot és derekassabban fogtak az dologhoz; reggeltől fogvást sötét estig mind együtt voltak.

¹⁾ Csucsy Jánost, a ki ettől fogva állandóan a kis gróf oldala mellett maradt. Ez adat némileg kétségessé teszi azt az állítást, hogy Thököly Imre nevelője *Absolon Dániel* lett volna.

Szentmiklós

21. *Péntek.* Ez mai napon is csak szintén estve ettenek.

22. *Szombat.* Mai napon késő estvével vége lón az consultatiónak; de való dolog, nem per omnia viselték úgy az követek magokat az mint kellett volna. Tegnap Illyésházy Gábor uram embereivel conveniáltunk liptai jószága végett és ad ratificationem küldettük Trencsénben, úgy hogy usque 29 lehessem ultimaria resolutiúnk.

Rosenberg

23. *Vasárnap.* Mingyárt idein reggel megindulánk az palatinussal Rosenberk felé, az hol ebéden vígan lakánk, vacsorán annyival inkább; és mivel az statusok kuríra Radics uram¹⁾ Tepliczéről expediáltatik Ratisbonában, így expediáltattam cancellarius uramnak, Rottal uramnak; Vitnyédi uramnak is Sopronyban nagy bőven írván.

24. *Hétfő.* Igen idein reggel szálakra kötezkedvén palatinus uram, elmene Teplicze felé ő ngával együtt Farkas uram is, kinek szolgálja által írtam, kilencz óra tájban expediálván ura után. Délyest Likava várában menénk gróf urammal, derekassan megjáván; onnat lizskovai²⁾ majorban is elmentünk; az honnat megtérvén, holmi írássim és szorgos dolgaim valának; vatsorát sem ettem.

Alsó-Kubin
(Árva vm.)

25. *Kedd.* Bodoki György ítekgogót Husztra expediáltam, általa nagy bőven írván gróf uram Rédey uramnak s Hedry uramnak is rescribálván gróf uram 12 és 17 költ levelére. Raksányi Zsigmond uramtól vett gróf uram egy paripát s köldette Bossányi nevű úrfinak; azomban hét óra tájban indula gróf uram Árva felé. Ez mai önnep napon Kubinban hallgattunk praedicatiót s ott is evénk ebédet, és az várban nagy időn érke(z)énk fel; az aprócskakat ő nagyságokat jó egészségben tanálánk lenni, istennek neve dicsértessék! Gilányi Illyés uramnak írtam egynehány szóval.

Árva vára

26. *Szerda.* Írtam jó reg fridmányi tisztartónak, úgy Gilányi Illyés uramnak is az pattantyús által.

27. *Csötörtök.* Derekas dolgaim nem valának ugyan, de sok supplicansokkal unalmas napom lón, s az idő is igen rút s havas. Az itt való törvények is derekasban ma peragáltattanak. Írtam ma is Raksányi uramnak, hol késsék az Illyésházy uram válasza. Ujfalusy uramnak is ma rescribáltam nagy bőven.

28. *Péntek.* Hogy már ebéd után voltunk, úgy érkezék Malatinszky Raksányi urammal Illyésházy uram válaszával, az kivel való elkezdett tractában újabb újabb difficultások moveáltatván, egyéb remediomot nem tanáltunk, hanem hogy még

¹⁾ Radics András.

²⁾ Lizskófalva, Liptó vm.

egyszer végső válaszáért maga menjen Bicsére¹⁾ Raksányi uram, úgy hogy sietséggel térhessen, az mint hogy noha estvével, de még ma étszakára Guzith uramhoz ment. Ma jött vala az vár alá Sándor János uram.

Arva vára

29. *Szombat.* Gilányi János uramnak 27 írott levelét vettem. Az sok supplicanssal volt ma is elég dolgom.

30. *Vasárnap.* Reggeli praedicationót meghallgatván, ma is kevés nyugtom lehetett supplicansok miá. Írtam Gilányi uramnak. Ma érkezék Palocsay István uram szolgája, kinek rescribált gróf uram.

31. *Hétfő.* Jó idein elbocsáttatott Palocsay uram szolgája; írtam egynehány szóval Poturnyai uramnak lendaki dolog végett; Gilányi uramnak is egynehány szóval.

Aprilis

1. *Kedd.* Délyvest gróf uram(mal) én is kin valék; azomban úgy érkezék Raksányi uram nehéz conditiókkal, kikre gróf uram reá nem mehetett; így újobban írván Illyésházy uramnak, Csúthy uram expediátatott már kapuzáratkor.

2. *Szerda.* Gróf uram nyulászni volt; azomban úgy érkezék Illyésházy György uram szolgái, kiknek még ma válaszok is volt.

3. *Csütörtök.* Ebéd felett hogy voltunk, úgy érkezék Csúthy uram levele, kiben írta, hogy Illyésházy uram Lengyelországban menő útját Arvára rendelte, az mint hogy hat óra felé maga is elérkezék; sokat törődött gróf uram, hol légyen szemben Illyésházy urammal, írván, fel nem jühetne az várban; így gróf uram írt. Kubinba fogja várni, írván Illyésházy uram eleiben.

4. *Péntek.* Mingyárt hajnalba érkezék az válasz Illyésházy uramtól; Parniczán hált; annál inkább siettem az mint lehetett Kubinba; gróf uram is nemsokára utánam érkezék, úgy Illyésházy uram is tíz óra tájban, az kivel conveniálánk likavai portiója végett és magunkivá tevők istennek segítségéből.²⁾ Ő nga elsietett s elmene, mi pedig ebéden ott maradván s ma lévén Ambrus napja, valóban jól is lakánk s Farakas uram jól meg is törte az orrát utána; ő kegyelme Rosenberkre, mi pedig vissza menénk Arva várában, az hol Illyés-

Alsó-Kubin

Arva vára

¹⁾ Kis- és Nagy-Bittse, Trencsén vm.

²⁾ Guzics János naplójában (id. h. 445. l.) azt jegyzi föl e napról, hogy Illyésházy Gábor a lietavai jószágot zálogosította el 30.000 tallérban Thököly Istvánnak. Erre nézve l. föntebb mart. 17.

Árva vára házy uram emberei az pénznek perceptiójához fogának. Gróf uram nem evék vacsorát.

Rosenberg
(Liptó vm.)

5. *Szombat.* Csaknem délig tartván az pénz olvasása, úgy vivék az pénzt Illyésházy uram után, kivel Oravkán érték. Gróf uram ebéden vígan lakván jóakaróival, én pedig az kis gróffal elől jövén ide Rosenberkre, elérkezék gróf uram is s az kis grófnak adta ezen Likava várát; ¹⁾ adja isten, posteritással is világ végeig bírhasa isteni félelemben, szerencsésen s holdogúl.

6. *Vasárnap.* Ez mai áldott napon sem continuálhattam az isteni szolgálatot. Valami friss laszaszt hozván Késmárkról, azonnal elküldette gróf uram palatinus urunknak, írván ő ngának.

7. *Hétfő.* Mind volt szönetlenül kölömb kölömb distractióm napestig. Gróf uram nyulászni volt. Az szolgálkban felesen menének Késmárkra.

8. *Kedd.* Írtam Keczer Menyhárt uramnak, postára adván az levelet; egyébiránt is igen occupatus lévén ez itt való dolgok körül.

9. *Szerda.* Csúthy uram expediáltatott palatinus uramhoz jó idein reggel. Gróf urammal és az kis gróffal is az vár alá, onnat lizzkovai majorban is valánk.

10. *Csötörtök.* Istennek segítségével gróf urammal Synapius uramhoz gyónánk meg; adja isten lelkünk ödvességére, életünknek megjobbításával.

11. *Nagy Píntek.* Zmeskal urammal s árvai tisztartóval s Albertussal ²⁾ lévén dolgaim, az szentegyházban sem meheték, itthon olvastam postillát. Csúthy uram is palatinus uramtól érkezvén, írt gróf uram ő ngának, úgy Bory uramnak is Bajmóczban, Kiss Ádám expediáltatván oda. Késmárkra írtam tegnap estve, úgy ma is posta alkalmatossággal, nem különben késő estve is Késmárk várossa drabantja által Keczer Menyhárt uramnak is.

12. *Szombat.* Gróf uram nyulászni volt; farkast is veregett ő nga; én Farkas urammal, várbeli porkolábbal s az itt való perceptorral Liszköfalvára voltam holmi ott lévő dolgok eligazításában. Ebéd vacsorával együtt lón.

13. *Vasárnap.* Ez áldott husvét napján az ítszakai praediciatiót is meghallgattam; 11 írott Gilányi uram levelét vettem, mingyárt rescribáltam is; déllyest Krakkóban is írtam

¹⁾ Innen menekült Thököly Imre 1670 december havában Erdélybe. *Angyal D.* id. m. I. 31. l., *Kubinyi M.* Árva vára (2-ik kiad.) 131 és 138. l., *Pauler* id. m. II. 188. l.

²⁾ Meskó Alberttel.

Xanthonak, Dániel uramnak, úgy az szegény lyányomnak is; Rosenber
liptai viceispán uramnak is írtam.

14. *Hétfő.* Liptó vármegye követeket expediálván gróf uramhoz, mások is jól öszvegyöltek liptai uramékban, s ez mai nap mind csak azon vígan lakásban volt. Palatinus uramnak is hozták levelét, az kin eleget törődünk, s által láthatánk mivel tér meg Radics uram is.¹⁾ Én nem is ettem volt az többivel s láttam magam előtt való dolgaimhoz.

15. *Kedd.* Szentiványi uram volt csak gróf uramnál. Ebéd után ő nga Teplára ment s későn estve tért meg. Én az ifju grófocskával Ribárpolyára valék. Ma expediáltatott Csúthy uram palatinus uramhoz.

16. *Szerda.* Horváth Zsigmondné, Horváth Ferencz feleségestől és Turánszky Gábor lévén gróf uramnál, az egész napot azon vígan lakásban töltették; én azonban mind láttam szorgalmatossan dolgomhoz.

17. *Csötörtök.* Csúthy uram megérkezvén s adnuentiát hozott, gróf uram az hova akarná, szabadon követhetné útját; úgy Egresdy uramtól is oly relatiót, hogy az sztreceseni jószág-
nak egy részéhez, ha kedve volna gróf uramnak, hozzá juthatna; kire nézve újobban oda küldetett Csúthy uram, s gróf uram deliberálá magába, szombaton Árvaiban megyen. Én mai napon 11 óraker vettem be purgatiót; erőssen bánék velem s igen bágyadt állapottal is valék.

18. *Péntek.* Megyeri uram ma mene Szepesben; írtam általa Gilányi uramnak, s délyest gróf urammal Fejérpatakon²⁾ túl valánk Illyésházy uram ménességét látni.

19. *Szombat.* Lucsivnyai ember által 17 költ levelére Gilányi uramnak rescribáltam; gróf uram is írt Palocsay uramnak, s felmenék ebédre Likava várában, az hová érkezék az fundator,³⁾ úgy az pattantyús is; azokkal discourálánk az vár-
nak épületiről, s két óraker indulván meg Árva felé, hetet ötött, hogy ide érkezénk Árvaiban; az kisasszonykákot ő ngokot jó egészségben tanálánk.

20. *Vasárnap.* Reggeli s délyesdi praedicatiót is meghallgatván, az gyermekek Abafy Andrásné asszonyomnál valának.

Rosenber

Likava vára

Árva vára

¹⁾ T. i. Regensburgból, a hová a szentmiklósi tanácskozmány után követül küldetett; l. főntebb mart. 23-án. V. ö. Vitnyédi levelét Zrinyihez máj. 4-ről; id. m. II. 199. l.

²⁾ Fehérpatak (Bielipotok) Liptó vm.

³⁾ Xantho nevű krakkai építőmester, a kivel többször találkoznak naplónkban; vele építtette meg Thököly Likava várát, melynek restauratiója nagy sok költségben tett, mint végrendeletében mondja. *Angyal D.* id. m. I. 31. l.

Árva vára

21. *Hétfő.* Trombitás Samko által írtam Gilányi uramnak; Keczer Menyhárt uramnak is, postára dirigálván. Egy étékfogót jó reg expediáltam trencsúni képvisőrt, s az által írtam Gilányi Illyés uramnak. Már későn étszaka hozák palatinus urunknak 20 költ levelét, kiből írja, hogy Kassára kelletik mennie és hogy az mezei generalisságtól ment nem lehet gróf uram,¹⁾ kínálván gróf uramat sztrencseni jószágnak az felivel.

22. *Kedd.* Kétrendbeli levelet is írtam ez mai napon Gilányi uramnak Késmárkra, s egyébiránt is elég irogatásim s foglalatoságim valának. Farkas uram későn estve érkezék.

23. *Szerda.* Farkas uram palatinus urunkhoz, Vitalis uram Osztrostih uramhoz expediáltattanak. Gróf uram pedig, kapitány uram²⁾ szenti napja lévén ma, oda hívatott; én is az gyermekekkel oda valék; ott jól lakánk s ott is kell vala maradnunk; meggondolván magát gróf uram, haza jött; mi ugyan ott maradánk; kinek kedvi volt s egészsége lehetett, váltig vígadhatott. Bodoki Husztról ma érkezék, Hedrynek is 22 Martii költ leveleit hozá.

24. *Csőtörtök.* Ebéd helyett való fröstököm lón kapitány uramnál; onnat megindulván, Kubinnak innét értettük, gróf uram Guzith uramnál volna; mi is divertálánk oda s valóban meglakánk, kiváltképen az urat úgy elérte az bor, hintón kellett haza hozni.

25. *Péntek.* Medianát vágattam az jobb kezemen; az szegény lyányom is; mind az kettűnknek sem lón szép vérünk. Reviczky Simon uram vala ebéden szállásomon.

26. *Szombat.* Az borbélt haza akarván bocsátani, gróf uram nagy bőven írván Gilányi uramnak, azomban úgy érkezék Farkas uram palatinus urunktól; az minemő hírt hozott, arról mind ebéd előtt mind azután felest beszélgetvén, írt gróf uram palatinus urunknak, úgy Farkas uram is az asszonnak. Estve kezdettem az jobb lábomban érzeni az köszvént.

27. *Vasárnap.* Fel sem vertem magamat az ágyamból; kilencz óra tájban hirtelen s derekasson fogott az köszvén. Gilányi Illyés uramnak ma is írtam létavai ember által. Farkas uram déllyest mene haza likavai perceptorral.

28. *Hétfő.* Mind azon jobbik lábomban perseverálván az köszvén, elég nyomorútól voltam miatta. Ma expediáltam gyalog embert levelekkel Késmárkra.

29. *Kedd.* Itt már nyugodalmasabb ítszakám volt, gondoltam, az köszvén is eláll rólam, de azomban térdemben ötvén,

¹⁾ Thököly generalissága ügyében érdekes levelet írt Vitnyédi Keczer Ambrusnak jun. 7-ről; id. m. II. 209. l.

²⁾ Zmeskal György árvai kapitány.

annál is nyomoruttabból voltam. Délután érkezének palatinus urunktól s az asszonytól levelek, kikre nézve rescribált gróf uram az asszonynak; írtunk sietséggel Farkas uramnak is. Varini képvisőt Beszterczére expediáltuk.

30. *Szerda.* Farkas uram mihent érkezék, nem sokat késvén, expediáltatott az dragonyokkal Tyerhováig palatinusné asszonyom eleiben. Kapuzáratig ő kegyelmétől visszatért Bodoki, hozván hérért, haladott palatinusné asszonyom indulása s ő neki el kellett mennie Tepliczére. Noha igen gyengén, de bal lábomban is kezdettem estve érzeni az köszvént, s az jobb lábomban hova tovább nagyobb mérgét experiálván, Ficzkót kapuzáratkor elköldtettem Révay László uramhoz, ha mi enyhétségére való orvosságot hozhatna.

Árva vára

Május

1. *Csőtörtők.* Csendesebb ítszakám lón hogy sem mint reménylettem volna, noha azon egy helyben kellett tartanom lábomat. Farkas uramnak nagy bőven rescribálván, egy dragony vitte el az levelet. Raphanides uram délután érkezvén, úgy expediáltam estve felé Révay Imre uramhoz Schavniczkára; ¹⁾ azomban érkezék késmárki fircziger az ötvössel, én pedig annál is inkább kezdettem nehezedeni, még az bal lábom térde alatt is kezdvén érzeni az köszvént. Farkas uram elég véletlen s későn érkezék.

2. *Píntek.* Az ezüst mévet délig felméréstünk. Farkas uram újjobban elmene palatinus uramhoz. Én azon nyomoruságban voltam mai napon is. Vacsora felett érkezék Raphanides; írtam mingyárt Farkas uramnak. Délután mene el az vice lovászmester Palocsára; írtam általa is egynehány szóval Gilányi uramnak.

3. *Szombat.* Mind voltak mai napon is irogatássim elíg szönetlenöl. ²⁾

4. *Vasárnap.* Az késmárki ötvöst visszabocsátván egy szekeren, írtam Gilányi uramnak. Ma expediáltunk lovászmester szolgálját újjobban Farkas uram után; sőt Kiss Adám Nyitraiától délben érkezvén, újjobban írtam délután; azomban Husztról is de dato 25 Aprilis költ levelek érkezének, az kikből fájdalmas szívvel értünk az kisasszony betegeskedését. ³⁾

¹⁾ Stjavniczkára.

²⁾ Az eredetiben valószínűleg csak tollhiba miatt: *szönetlenöl.*

³⁾ Thököly Mária ez időben Huszton, az öreg Rédeynénél tartózkodott. L. fentebb febr. 11.

Árva vára Ez leveleket gróf uram palatinus uramhoz köldette, az kiben írják, hogy az fővezér megöletett volna.

5. *Hétfő.* Jó hajnalban érkezék Farkas uram. Látván hogy az sztreceseni jószágnek feléről való tractához csak hozzá kell készölnünk, Szilasy uramot elköldettük Gilányi uramhoz, hogy együtt menjenek Illyevára ¹⁾ az pénznek felvételére pro 9. Hogy az nagyobbik kisasszony ²⁾ Sztrecsenben ³⁾ menjen, elvégezze lévén, Farkas uram délután házához mene.

6. *Kedd.* Nem hogy délig, de majd ozsomáig tartott Csúthy uram expeditiója Huszt felé, az kivel elmenne az képíró is, úgy hogy Késmárkról elmenne az borbély is Mariska kisasszony betegeskedésére nézve. Ugyan sok aprólékos ede s tova való írás lévén, Hedrynek is felest írtunk. Illyésházy Györgynek is volt embere itten, az is expediáltatott. Gilányi uramnak is alig ⁴⁾ bőven írtam.

7. *Szerda.* Holmi egyéb írássim között írtam Farkas uramnak, Csúthy uramnak egynehány szóval, Gilányi János uramnak is.

8. *Csütörtök.* Egész ítszaka mind esett az esső, végtére hajualban nagy bőven kezdett esni az hó s majd napestig tartott; rút alkalmatlan idő volt. Az kisasszonynak ő ngának ma kellett volna megindulni, éppen el is készöltek vala már.

9. *Péntek.* Ma reg érkezék palatinus uram levele, az vármegyéknek pro 20 rendelvén consultatiót Szucsánra, ⁵⁾ jelentvén, hogy Nyitra vára is keresztyén kézhez vissza jutott. ⁶⁾ In puncto nyolcz órakkor megindult szálon az Katicza kisasszony, könyörgést hallgatván előbb, kit isten szent fiáért szerencséltesse. Az többi is Nagyfaluig elkésérék, az úr is lóháton utánok ment. Késmárki drabant által írtam Gilányi uramnak. Késő estve érkezének fel az késésérők.

10. *Szombat.* Egész ítszaka esett az esső s igen áradott a víz. Azomban úgy érkezék levele Farkas uramnak; az szélvízben Kralovánnál tovább nem mehetett; így mingyárt Ficzkó által írtam ő kegyelme után Egresdy uram levelére nézve is; azomban érkezék Szilasy; látván mint frustráltattunk az pénz dolgában, újobban is írtunk Bodoki által Farkas uramnak. Estve felé 8 et 9 írott leveleit vévén Gilányi uramnak, mingyárt rescribáltam egynehány szóval.

¹⁾ Illava, Trencsén vm.

²⁾ Thököly Kata.

³⁾ Trencsén vm.

⁴⁾ Így; t. i. elég.

⁵⁾ Turócz vm.

⁶⁾ Még április havában. *Horváth M.* id. m. V. 525. 1.

11. nem taná
mind az i
itt való lo

12. A
mot már it
venni, írt né
borokot eladt
Krakkóban, a
is írt gróf ura
uram pénzit vig

13. *Kedd.*
várakozván Eszt
el is érkezett.

14. *Szerda.*
onnat házához. Es.
után nagy részegen
ván gabonáért Késn
Késmárkra holmi es
tisztartónak, János i

15. *Csötörtök.* Kapitány uram az leányát Kubínyi Gás-
párnak igérvén s ma lévén az győző-váltás, gróf uram is oda
ment az kis gróffal és az kisasszonykával.²⁾ Rimaszombatiak
érkezének, kiknek expedíciójokhoz fogván, gróf uram neve alatt
írván palatinus urunknak, kassai kamarának is rescribáltam,
s az alkalmatossággal is írtam egynehány szóval Gilányi uramnak.

16. *Péntek.* Egresdy uramnak, úgy Gilányi Illyés uram-
nak is írtam.

17. *Szombat.* Jó reg jött vala fel Raksányi, hamar azután
Szelezsényi, Guzith urammal; ebéden itt maradván, valóban
meglakának; írt gróf uram újjobban is Illyésházy uramnak.

18. *Vasárnap.* Elég sok külömb külömb distractióim va-
lának, írván cancellarius uramnak s Vitnyédi uramnak is nagy
bőven, úgy hogy Kiss Ádám vigye.

19. *Hétfő.* Kétrendbeli levele is érkezék palatinus urunk-
nak, hogy personaliter s viritim is felüljenek, azomban holnap
keltetvén megindulunk Késmárk felé, ma indítottuk meg az
konyha-kocsit.

20. *Kedd.* Deliberálá gróf uram ez veszedelmes vidékre
nézve, inkább hagyja tovább is itt helyben az ifju grófot. s
így elkészülvén, nyolcz óra tájban könnyörgés után isten jóvol-

s Bodoki; már Kralovánt
öldték Farkas uramnak
uramnak írt gróf uram

érkezék, Raksányi ura-
uram bort nem kíván
várakozással még az
szky hogy vigye bé
Osztrosith uramnak
hogy az Osztrosith

dott Farkas uram,
, az ki vacsorára

uram Teplára¹⁾ s
maradott s ebéd
tereket expediál-
ének előjában
Gilányi uramnak,

¹⁾ Liptó vm.

²⁾ Évával, ki a három leány közül otthon vala.

Szielnicz
Arokháza
(Liptó vm.)

tából megindulánk; Szelniczén vagyis jarkoviczi majorban¹⁾ ebéd lévén, oda is eljöttek gróf uram eleiben liptai nemes uramékban; annál is többen, midőn Szentmiklós felé közelgettünk volna. Hibére szintén estveledett, hogy érkezénk. Kiss Ádám Jarkoviczáról ment vissza Árvában s onnat Bécsben.

Hibbe

21. *Szerda.* Hat óra tájban indulván, szép esső lőn délig.

Lucsivna
(Szepes vm.)

Lucsivnán ebédelvén, Késmárkra jökor érkezénk s jól is lakának.

Késmárk

22. *Csötörtök.* Ez áldott áldozó napon isteni szolgálatot hallgatván, Király Sámuel volt gróf urammal. Ebéd után az városiak salutáltatták gróf uramat s jól lakának valóban; vacsorán Görgey Miklós uram is itt volt.

23. *Péntek.* Jó idein érkezék meg Csúthy uram Huszt-ról. Gróf urammal nyulászni menénk Hosszuerdő felé, s oda hozák hírét, Bethlen Miklós érkezék;²⁾ gróf uram érte küldett s kihozatta Szlavkóra s kedvessen lakozánk, s bejövén úgy érkezék Keczer Menyhárt s Görgey Miklós uram.

24. *Szombat.* Ma is kimenénk nyulászni Lomnicza felé, azonban nagy esső támadván, bémenénk Szlavkóra; hát már ott tanáltuk Czobor Imre uramat, s valóban meglakának egész estig, úgy vacsorán is.

25. *Vasárnap.* Mai nap is itt maradván, az egész nap azon jó lakásban menének el.

26. *Hétfő.* Czobor uram elmene, Bethlen Miklós uramat meg itt marasztotta gróf uram. Kétrendbeli levelet írtam Farkas, uramnak; írt gróf uram palatinus urunknak; írtam felest Árvában az leányomnak is. Ficzkót küldtem Katicza kissasszony látogatására, és egy laszaszt is küldett gróf uram az asszonnak.³⁾

27. *Kedd.* Elmenvén Bethlen uram gróf uram lovain,⁴⁾ gróf uram szolgálói késsérék is Husztig; írt általa gróf uram Rédey uramnak, az asszonnak, fejedelemnek, Bánfy Zsigmondnak. Hedry uramnak elmenetele után rescribált gróf uram Illyésházy Gábor uramnak és Malatinszkynak; írtam Danisnak, Csucsynak, az leányomnak, tisztartónak és Joachimus uramnak is. Délylest az egész lovakat fűre vereténk. Nekem sem lőn inkább semmi írásom.

28. *Szerda.* Gilányi uram Lőcsére ment; mi az ker(t)ben evénk ebédet s délylest kártyával mulattuk az üdőt. Ficzkó érkezék Murányból.

¹⁾ L. főntebb 1663. sept. 1-je alatt a jegyzetet.

²⁾ Párisból haza menő útjában. V. ö. *Szalay L.* Bethlen M. Önéletírása I. 318. l.

³⁾ Murányba a nádornának.

⁴⁾ V. ö. Önéletírása id. h.

29. *Csötörtök.* Kapitány uramnak rescribáltam, írtam Csucsynak, Danis uramnak, s laszaszban is küldettem Árvában. En vacsorát sem evém. Czobor uramnak gazdálkodtunk Drusbachra.¹⁾

30. *Péntek.* Ebéd után Szlavkóra valánk; délelőtt írtunk Farkas Tamás uramnak s likavai tiszttartónak lucskai ember által.

31. *Szombat.* Délelőtt írtam pribisi ember által Árvában, úgy az lyányomnak is; küldvén holmit oda, írtam az ifju grófnak is.

Junius

1. *Vasárnap.* Ez áldott pünkest napján isteni szolgálat után elbocsátám az malatinai embert, írván Árvában Dániel uramnak s Csucsynak s az leányomnak, tiszttartónak és Xanthonak is Krakkóban, likavai tiszttartónak is egynehány szóval. Déllyesdi praedicatiót is meghallgatánk, s hogy vacsorához ültünk volna, érkezék Husztról Rédey uram szolgája, hozván hírül azt is, hogy Váradra rá ütvén az mi földünk hadak, több urakkal gróf Rákóczy László uram is ott lón; az váradi piaczon dicséretessen s dicsőségessen mult ki ez világból.²⁾

2. *Hétfő.* Isteni szolgálat után gróf uram sokat beszélgetett huszti útjáról;³⁾ déllyesd viszont hogy nem volna kedve hozzá; azért is bizonyost szintén nem írtunk Rédey uramnak.

3. *Kedd.* Rédey uram szolgáját hogy el akaránk bocsátani, írván általa öcsém uramnak s asszonyomnak is, azomban úgy érkezék levele Farkas uramnak palatinus uramtól való megérkezése után, az hová hogy 30 Maji hozták volna Kanizsa megvételeének hírét öt ezer keresztyémek elveszésével,⁴⁾ s így ezekről kívánván tudósítani gróf uram Rédey uramot, újjobban írtunk ő ngának; az mint hogy Vitnyédi uramnak is 23 Maji költ levelét vévén kanizsai obsidioról annectált rendes relatioval⁵⁾ usque 20 Maji, s így ez ilyenekről rendessen írtam Bethlen Miklós uramnak, újjobban nagy búven öcsém uramnak

1) Drusbach (Rauschenbach, Ruschenbach), ma *Alsó- és Felső-Ruzsbach*, Szepes vm.

2) Május 17-én.

3) Thökölyt ez időben sokat foglalkoztatá a huszti örökség és a Bethlen-féle erdélyi jószágok megszerzésének ügye, melyekhez elhalt neje, Gyulafy Mária után tartott jogot gyermekei számára. V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 22—23. és 108—110. l.

4) V. ö. *Horváth M.* id. m. V. 523. l.

5) V. ö. Vitnyédi levelét ugyanazon napról Fabriciushoz; id. m. II. 200. l.

Késmárk

is. Az állhatatlan s tökéletlen késmárkiakkal való amicabilis¹⁾ tentáltatott becsületes embereknek: Horváth Boldizsár, úgy Görgey Ezékhel s Miklós uramék s úgy löcsei követeknek is jelen létekbén, az kik egy óra tájban jüvén be az várban, nagy sokáig tartott az ebéd vacsorával való vígan lakás; kilencz óránál tovább voltam én is köztek, de végtére csak el kellett onnan jünem.

4. *Szerda.* Reggel vévén Farkas és Malatinszky uramék levelét, azokra rescribáltam. Vitnyédi és Kecskés uraméknak is írtam. Délyyesd Osztrosith uramtól, Gilányi Illyés és Danis uramtól érkezének levelek, holnapra differálván az rescriptiót. Dajka István uram is ma jüve ide.

5. *Csötörtök.* Jó idein elbocsátám az árvai embert, írván Dániel uramnak s az lyányomnak; írtam Raphanides uramnak is, kapitány uramnak is. Dajka István estve felé elmene.

6. *Pintek.* Gróf uram vicehadnagya jütt vala fel harmad magával, de mivel az hópíznek már leköldtetett volt, fröstökömöt adván nekiek, elbocsátánk, s írt gróf uram Reacsizky uramnak. Délyyest szlavkai tót halászni valánk, az hol reménységünk kivől sok szép angvillát fogatánk.

7. *Szombat.* Liptai jószágbelieknek feles polovinát²⁾ adatánk. Csaknem napestig volt apródonkint esső. Farkas uramnak írtam szelniczeiek által, tarnócziak által penig Arvában, valami igen kevés cseresnécskét köldvén az ifju grófnak.

8. *Vasárnap.* Reggeli, délyyesdi praedicatiót meghallgatánk. Ma jütt ide Ujfalusy László uram; érkezék Kiss Ádám is Bécsből. Mai nap is szépen lón esső.

9. *Hétfő.* Arvai ember által írtam Danisnak és Csucsynak, úgy kapitány uramnak s árvai tisztartónak; írt Szűnyegh³⁾ uramnak is gróf uram. Ujfalusy uramot itt marasztotta mai napon gróf uram; valóban meglakott; azomban érkezék Czobor uram is s valóban meglakánk. Malatinszky Márton uram is már vacsora után érkezék.

10. *Kedd.* Malatinszky uram ma délelőtt eleget beszélgettévén, egyéb sem lehetett benne, hanem hogy elébb írjon az urának Lengyelországban; gróf uram is írt, mely levelekkel Paul dragony ment Bukovináig. Az ifju gróf írt nekem s galóczával kedveskedett; mingyárt rescribáltam. Czobor urammal Arvában levő successiojáról végeztünk. Mai nap is itt maradván ő nga, az egész napot csak abban töltették el az nagy italban.

¹⁾ T. i. *compositio*.

²⁾ Polovina magyarul: *kétszeres*, árpás- vagy buzás-kétszeres.

³⁾ Így; kétségkívül *Szűnyogh*.

11. *Szerda.* Czobor uram elment; hamar azután Malatinszky uram is, az ki által írtam Farkas uramnak. Szinte hogy vacsora felett voltunk, érkezék Görgey Miklós és Berzeviczy Zsigmond uramék; feles ideig mulatott vélek gróf uram vacsora után is.

Késnár

12. *Csötörtök.* Berzeviczy Zsigmond uram dolgában írt gróf uram öcsém uraméknak és Sárosy uramnak; írtam én is ő kegyelmeknek, úgy Rokuszinak is. Délyesd gróf urammal az vetéssek látni voltunk.

13. *Péntek.* Árvai ember érkezvén, rescribáltam még délelőtt Dániel uramnak és Csucsnyak, valami kevés cseresnéit is köldvén az ifju gróf számára. Írtam egynehány szóval Farkas uramnak is.

14. *Szombat.* Nem tudom hogy mi oly szorgos dolgaim voltak volna. Délyesd gróf urammal főredtem, köpeleztette is magát ő nga.

15. *Vasárnap.* Isteni szolgálat után ebédnél Zavor uram¹⁾ volt s végtére Görgey Miklós uram is érkezett s valóban meglakának. Én nem késtem vélek, le nyugodtam, végtére estve felé az köszvint is kezdettem érzeni. Hamar délután érkezék Rédey uram szolgálja. Írtam Farkas uramnak sztankovai emberek által; árvai tiszttartónak is.

16. *Hétfő.* Gróf uram determinált, el nem menjen most még Husztra; hanem írtam Farkas uramnak kőmévesek alkalmatosságával.

17. *Kedd.* Rédey uram szolgálja elbocsáttatott, azzal együtt köldtetett el Csúthy uram is, az ki által írt az úr Rédey uramnak, Bánfy Zsigmond uramnak, Bethlen Miklósnak, úgy Hedrynek is; én is írtam Bethlen uramnak, írván öcsém uraméknak; és mivel még vasárnap kezdettem érzeni az köszvint, tartván attól, annyival is inkább el ne hatalmazzék, szerkérben vettetvén ágyot s megindulván Likava felé, Lucsivnára értem étszakára, az hova Árvából²⁾ érkezének levelek.

Lucsivna

18. *Szerda.* Jó hajnalban írván Árvában, én sem késvén s megindulván, legelsőben vichodni réteken étettem s írtam gróf uramnak, ha úgy tetszenék ő ngának is, rendelné inkább útját Arva felé holnap, Jarkoviczán hálván meg; én pedig siettem volna Likavára, de csak lehetetlen volt az szörnyő gonosz utakra nézve oda érnem; így az szentpéterei mezőn megszállván, onnat írtam Rácz Markó által Farkas uramnak Rosenberkre, úgy Árvában is általa, s magam már szintén estve felé érkeztem szokolczi vendégfogadóban.

Vihodna
(Liptó vm.)

Szentpéter

Szokolcs

¹⁾ Zavor László szepesi szolgabíró.

²⁾ Az eredetiben helytelenül: *Árvában.*

Szokolcs

19. *Csötörtök.* Egész étszaka sem igen (lón) szüneti az essőnek, úgy egész délig is, ki miá váltig alkalmatlan s nehéz utam lón Likaváig s ott is elég boszuságom, látván kicsény effectusát dispositionnak; az mennyire lehetett, mind azokban fáradoztam s az kőméveseket rendben hadni igyekeztem, az kik ma fogtak az ott való munkához való készülethez; s ebédet évén ottan, hogy el akartam volna jöni, érkezék gróf uramtól levelem. Farkas uram ő ngához Jarkoviczára, én pedig Árva felé indultam s ily gonosz úton is még jókor érkeztem s jó egészségben tanáltam az ifju grófot és az kisasszonykát, kiket is isten sokáig éltesse.

Likava vára

Árva vára

20. *Péntek.* Illyésházy uram emberei néminemő pínz olvasásához fogván, mai napon írtam gróf uram eleiben Pribisre, az hol ő nga ebédet évén, jókor felérkezék és szenvedhető egészségben. Nekem mind voltak ma is elég dolgaim.

21. *Sombat.* Délig continuálák Illyésházy uram emberei az pínz-olvasást és estve felé megindulának Krakkó felé; azokkal együtt Vitalis uram is. Én délelőtt Márton kocsis által írtam Késmárkra Gilányi uramnak, többi között arról is, hogy Almásy uramnak megadta gróf uram az késmárki porkolábságot, Bukovinszky uramnak az szent-zsófiat,¹⁾ kiről, úgy egyebekről is írtam Farkas uramnak; azomban estve felé jött leve-lünk Illyésházy uramtól, subscribálván az újabb contractust, úgy hogy Likava várának ezután már nem különben, hanem egyszerűs-mind legyen redemptiója.

22. *Vasárnap.* Synapius uram praedicált s ebéden is gróf uramnál volt. Nekem Likavára levő²⁾ utam, már három óra után indulhattam meg; jól besötítetedt hogy felérkeztem Likava várában.

Likava vára
(Liptó vm.)

23. *Hétfő.* Délig is az mint csak lehetett, láttam itt való dolgaimhoz, s déllyest lemene Farkas uram, hogy menten menjen palatinus uramhoz; azomban hónapra halasztá. Nekem érkezének leveleim Vitnyédi uramtól de dato 7³⁾ et 11., Keczer Menyhárt uramtól is de dato 19., kinek mingyárt rescribáltam s Gilányi uramnak is írtam, postára adván az leveleket. Dajkának is írtam. Vacsora után megfürödtem az lucskai⁴⁾ vízben.

Nagyfalu
(Árva vm.)

24. *Kedd.* Mingyárt hajnalban indultam és siettem Nagy-falu felé, az hova gróf uram Synapius uram kedviért eljött az ifju uracskával csolnokokon. Még ő nga elérkezett, újabb levele is

¹⁾ Szent-Zsófia ma ismeretlen helynév.

²⁾ Így; t. i. *levén.*

³⁾ Olvasható Vitnyédi levelei közt, id. m. II. 208. l.

⁴⁾ Lucski, Liptó vm.

jött palatinus uramnak de dato 23. Annak is continentiája csak az, sietnénk ő ngához. Praedicatiót meghallgatván s ebéd- den Synapius uramnál lévén, vacsorára Guzith uramhoz jüvünk s valóban meglakánk.

Nagyfalu

Mokrágy

25. *Szerda.* Az ifju úr felkelvén s fröstökömözvén, eljü- vünk, s gróf uram ebéden is ott maradott. Én feljüvén az vár- ban s Gilányi János uram levelét itt tanálván, azonnal írtam Késmárkra. Az Xantho fundálót¹⁾ is itt tanáltam.

Árva vára

26. *Csötörtök.* Jó reg expediáltam Xanthot s az itt való pattantyúst, Likavára. Ma kezdettek itten az vár alatt való törvények. Érkezek Szunyogh Julius uram gróf uramhoz; való- ban meglakának.

27. *Péntek.* Valami latrok executiója peragáltatott. Nékem ma is elég dolgom vala, az többi penig az jó vígan lakásban múltatták idejeket.

28. *Szombat.* Liptó vármegyétől volt követségben Mala- tinszky uram szentmihályi praedicator dolgában. Szunyogh uram requisitiojára érkezvén az conventualisok, azokat is gróf uram ebédjéhez hivatván, ha ez elmúlt két nap volt az vígan lakás, ma annyival inkább. Synapius uram is itt volt ebéden.

29. *Vasárnap.* Kubini káplán praedicált. Szunyogh uram ebéden vígan lakván, délután elmene. Én holmi úthoz való készü- letben foglalatoskodtam.

30. *Hétfő.* Jó hajnalban fogván dolgaimhoz, hét órának előtte sem indulhattam meg Likava felé, előbb szemben lévén az úrral, úgy az ifju úrral is. Likavára hama(r) délután érke- zvén, Bohus uramot is az várban tanálván, ebéden is nálam maradott; mely elmenvén, az mennyire csak lehetett, szorgal- matoskodtam az ott való dolgok körül; írtam Vitnyédi uram- nak is, postára dirigálván az levelet és Armpruszter uramnak includálván.

Likava vára
(Liptó vm.)

Julius

1. *Kedd.* Gróf uramnak is ma kelletvén megindulni Árvá- ból, siettem én is itt való dolgaimmal, és mivel igen neki eső- sedett, dél sem lón szintén hogy megindultam, úgy is már Szentpéteren gróf uramot vacsora felett tanáltam.

Szentpéter

2. *Szerda.* Udvari praedicator uram levelét vettem s rescribáltam, s jó reg indulván meg, de mivel napestig esős idő s nehéz utak lőnek, Vaseczen ebédelvén, hat óra tájban érkezheténk csak Teplícére. Csúthy uram itt tett relatiót,

Vazsecz
Teplíc
(Szepes vm.)

¹⁾ L. föntebb apr. 19-ike alatt a jegyzetet.

- Teplicz mivel tért meg; ¹⁾ kivel nem szintén contentus lévén gróf uram, mingyárt megmondá, ezúttal oda nem szándékozik.
3. *Csötörtök.* Előbb hogy sem megindulánk, írtam Árvában. Smizsányhoz olykor érkezénk, hogy már palatinus uram is közelgett; én azért elől mentem Iglóra, az hol egy óra tájban volt az ebéd; érkezék ide is Árvából ember.
4. *Péntek.* Előbb hogy sem megindultunk volna, írtam udvari praedicator uramnak, megköldvén az Tersztinára ²⁾ val(ó) vocator(iát).³⁾ Az urak Szepes várában mentek fel ebédre, mi pedig az háló helyre egyenessen Orzoványra, az hova ő ngok is érkezének utoljára.
- Ordzovján Héthárs (Sáros vm.) 5. *Szombat.* Jó idein megindulván, Héthárst szállottunk meg. Essős idő lön.
- Nagy-Sáros Eperjes 6. *Vasárnap.* Ma is egyiránt esett az esső és csak Sárosnál hogy szűnt meg. Eperjesre hogy bémenénk szép üdő lön s rendessen excipiáltattak ő ngok az városiaktól, kiktől holnapra is ebédre marasztattanak. Írtam innet is likavai tiszteteknek.
- Budamér 7. *Hétfő.* Szintén délben indulánk meg innet s Budamért nagy üdőn szállottunk, az hol nem kicsény szívbeli passióval lehettem s érzettem lábomnak is zibbadását.
- Kassa (Abaúj vm.) 8. *Kedd.* Itt is jókor megindulánk, de mivel kassaiak és újabb újabb emberek jüttek ő ngok eleiben, sokára vonódott Kassára való beérkezéssünk, az hova Keczer András uram is beérkezék délután. Itt immár meggyvel is jól lakhatám; ez becsöletes és emberséges város nem hogy gróf uramnak, de még nékem is nagy becsölettel gazdálkodott. Keczer Menyhárt uram szolgálja beérkezésünkör érkezett; az által írtam, jőne be ő kegyelme az doctorhoz. Rottal uram is kész lesz vala kiköldeni patikariusát és horbélyát.
9. *Szerda.* Ez mai nap azon salutatioból s levelek exhibitójából állott. Keczer Menyhárt uram is jóval délelőtt beérkezék és semmit el nem mulatott volna az közönséges jónak eligazításában. Ma mingyárt hajnalban volt szállásomon Bory uram.
10. *Csötörtök.* Ma immár ugyan derekasson kezdettem érzeni az köszvint, és ki is köldtettem kvártélyban az szekeres lovakért. Purgatióval élt öcsém Keczer Menyhárt uram. Ma késső étszaka volt nálam Bory uram.
11. *Péntek.* Eret vágatott öcsém uram; én hova tovább igen elnehezedvén és már az bal kezemmel sem bírván, özene az úr is, hogy inkább siessek elmenni; s azomban palatinus

¹⁾ T. i. Husztról; l. föntebb jun. 17.

²⁾ Trsztena, Árva vm.

³⁾ Papságra hívó levelet.

uram üzenvén gróf uramnak újobban az Martiusban levő ő felsége intentiojáról, tudni illik az ő nga betegeskedésében vagy nem létében gróf uram lenne azon földnek előtte járója vagy generalissa, s így gróf uram szállásomra jüvén, közlette öcsém uramékkal is; én is víkony opiniómot adván, elmene ő nga az tanácsban, s úgy beszélgettünk vala, hogy már ma rá sem mennek, elgondolván, ma elvállik gróf uramot concernálandó dolog; de azomban dél is elől jüvén és mégis el nem oszolván az urak, gondoltam, lehetetlen nékem annak végit várnom, s így csak elkészölök, és csak tizenkét órát ötett, kin voltam már az városból. Felette nagy hűvség lón, és Radács felé rendelvén utamat, igen igen gonosz és nehéz utam lón; így is istennek jóvoltából kíső estvével Szinyére érkezém; az édes hugomot egészségben tanáltam, de magam valóban gyengén voltam s elég bajjal vehetének le az szekérről.

Kassa

Radács
(Sáros vm.)

Szinye

12. Szombat. Mingyárt reggel uramot ő ngát concernálandó némely gondolkodásimról akarván írnya, igen bőven írtam Farkas uramnak, elköldvén Kassára. Azomban az köszvénybeli fájdalomon kivől is gyengén kezdettem érzeni magamot; örömet fröstökömözem vala, de nem nagy appetitusom lehetett hozzá; tizenegy óra felé lehetett hogy megindultam, és kiváltképpen akkor nagy hűvség lón. Szinyeiné asszonyom is Mohyáig késért. Zlatnik nevő hegy alatt etettünk valami keveset; váltig siettünk, de úgy is ugyan késő étszakával érkezhetünk Körtvélyesre.

Mohnya

Körtvélyes
(Szepes vm.)

13. Vasárnap. Nyomorult étszakám lón. Hegedős Jancsit Késmárkra expediálám, hogy az ott való tiszttartót Lucsivnára köldené, s elsőben Arnutfalvánál s másodsor Horkán Budaházy uramnál eteténk, az hol igen jó ebédünk is lón, egy héttől fogvást sem ettem annyit. Lucsivnára is jókor érkezénk. Budaházy uram feleségestől Hozeleczig késért.

Arnótfalu

Horka

Lucsivna

14. Hétfő. Talán azért hogy az tiszttartóval feles ideig beszélgetém, későre alig (így) nehezen alhatám el s rosz étszakám lón; azomban paraszt lovakot fogatván az szekérben, elsőben is Vasecz s Vichodna között etettem, másodsor Szentpéteren, az hol magam is ettem valami keveset. Likavai tiszttartót Szentmiklóst tanálván, elboszonkodtam, az kőmévesek egynehány naptól fogvást nem munkálkodnának; elhoztam magammal az tiszttartót is Jarkoviczára, oda várván az kőméves mestert is. Igen nagy üdön érkezénk Jarkoviczára, tiszttartóval s az ott való bíróval holmiről beszélgetvén. Szentpéterről is írtam Farkas uramnak, Lucsivnán vehesse el; ugyan itt Szentpéteren vettem Osztrosith uram levelét.

Szentpéter
(Liptó vm.)

Szentmiklós

Árokháza

15. Kedd. Az kőméves elérkezék jó reg; beszélgetvén vele, relegáltam, jüjjen Árvában az ott való pattantyússal, s

Árva vára

isten jóvoltából indulván, szintén dél lőn hogy felérkeztem. Az édes gróf uramnak feles vendégi lévén, végtére azok is eloszlának s én gyönyörűségesen mulattam ő ngával üdömet, s talám azért is tetszett mintha félig gyógyultam volna meg. Végtére estve felé eléggé érzettem az köszvint, kiváltképpen midőn aludnom kellett volna.

16. *Szerda.* Jó reg elbocsátám az kőmévest Likavára, írván délig kétrendbéli levelet is az ott való tisztartónak. Kapitány s Reviczky uramék Turdosin felé menének. Gyurko kocsist Késmárkra bocsátván, írtam általa Farkas Tamás uramnak s Almásy uramnak is Késmárkra. Estve felé vettem Gilányi uramnak Kassáról 12 költ levelét, késmárki tisztartónak is 15 Késmárkról írt czéduláját, kiben írja, hogy gróf uram eleiben ma menne Almásy uram Lucsivna felé holmi éléssel. Estve felé is írtam harmadszor a likavai tisztartónak.

17. *Csötörtök.* Írtam kapitány s Reviczky uraméknak oravkai plebanusnak excessusiról; válaszom is jött ő kegyelmektől. Azomban gróf uram is jókor érkezék vacsora előtt s vígan lakának.

18. *Péntek.* Farkas uram jó idein reggel haza mene Rosenberkre; én írtam Késmárkra az holnap oda menő szolgák alkalmatosságával; íratott gróf uram Rottal uramnak s Pécsy Ádám uramnak is. Délyesd essőre fordult az üdő.

19. *Szombat.* Farkas uramnak írtam nagy bőven; írtam Késmárkra is egynehány szóval oda való Szlaniczki nevő drabont által, az ki midőn induló félben lött volna, érkezék Gilányi s Bory uram levele. Írtunk Fejérváry uramnak s másoknak az hadban való készület felől.

20. *Vasárnap.* Ez vármegyére írott levele érkezék Zaza generálnak,¹⁾ az hadban invitálván az embereket. Írt gróf uram szepessi prépostnak.

21. *Hétfő.* Expediáltatott Prónay Körmöczre; írtam reggel én is Farkas uramnak, már gróf uram oda nem megyen holnap, hanem én az ifju gróffal, isten azt adván érünk.

Likava vára
(Liptó vm.)

22. *Kedd.* Délután megindulván, jókor érkezénk fel az ifju uracskával Likavára; én vacsorát sem ettem, rosszúl voltam lábom ujjára. Vitnyédi uramnak írván tegnap 21 Junii költ levelére, azomban érkezék újabb levele; hogy percipiáltam azt is, attingáltam; adtam postára.

23. *Szerda.* Az épölethez vitetvén magamot, nem nyughattam meg rajta; írtam mingyárt felőle az úrnak, úgy Xanthonak is, sietne eljüni, Ficzkót küldvén Árvában. Az ifju úr

¹⁾ Souches tábornok; az egykorúak Zuza, Susa, Zaza alakban írják nevét.

Farkas uramhoz volt ebédre az kastélyban; délyesd volt nálam Coutra és Kubínyi Ádám; azomban érkezék Ficzkó, írván gróf uram, hogy personalis insurrectióra érkezvén palatinus urunk parancsolatja,¹⁾ sietnék hova hamarább vissza.

Líkava vára

24. Csötörtök. Malatinszky János uramot installálván az főporkolábságra, Hotkóczy Mátyást vicéinek, és az pattantyús-ságra is esköttetvén meg őket, az több tisztekkel is holmiről disponálván s fröstökömözvén az ifju uracska, megindulánk s három óra tájban érkezénk fel Árvában.

Árva vára

25. Péntek. Az egész jószágbeli bírák mára gyülekezvén, az egy lókezai járásnak hogy proponálhattuk az hadban való expediatiót.

26. Szombat. Napestig volt azon jószágbeliekkel dolgunk és portásokkal is, megválasztván őket kik menjenek az úrral; s azt elvégezvén, nagy bőven írtam Gilányi uramnak lajtmán szolgája által, az ki még ez estve mene el.

27. Vasárnap. Érkezék Rottal uram levele, kire rescribált gróf uram s írt az palatinusnak is. Vituyédi uramnak is 12 költ levele érkezék,²⁾ azzal együtt Bory uramnak szóló;³⁾ elküldettük; gróf uram is írt mellette; úgy öcsém uramnak szóló is; azt is elküldtettem, írván ő kegyelmeknek, úgy Dajka uramnak is gróf uram nevével. Raksányi uram érkezék fel s kötelezte gróf uram szolgálatjára magát; az borbély is érkezék Késmárkról, kire szintén valóban lón szükségem. Szepessi prépostnak is igen bőven írtam s rescribált gróf uram. Kapitány uram expediáltatott Jablonkára.

28. Hétfő. Jó hajnalban írtunk Sztranyainak és Dajkának is újjobban, úgy Keczer Menyhárt uramnak, Gilányi uramnak is igen bőven, postára köldvén az leveleket. Gróf uram annál is rosszabbul érezvén magát, délelőtt köldettünk el Rosenberkre az doctoréért.

29. Kedd. Élt gróf uram purgatióval, de igen kicsény operatiója lón s kevés hasznát is érzette.

30. Szerda. Reviczky uram s Marczy uram éltek purgatióval, de Marczy uramot rendkívül is purgálta, az kin gróf uram szivessen törődött. Gilányi Illyés uram ebédre érkezék, vacsorán kiváltképpen ugyan jól lakék.

31. Csötörtök. Gróf uram eret vágatott volna örömet, de két vágással sem tanálta az borbély úgy az mint kívántatott

¹⁾ Guzics feljegyzése szerint aug. 16-ra szólt a parancsolat. Napló id. h. 445. l.

²⁾ Valószínűleg Keczer Andrásához szóló; olvasható levelei közt, id. m. II. 222. l.

³⁾ Olvasható u. o. 223. l.

Árva vára volna, és csak igen kevés vérében ment; így az borbély haza bocsáttatott, hogy az más héten viszont eljűne. Írtam általa is Gilányi uramnak.

Augustus

1. *Péntek.* Gilányi Illyés uram jó ideim elmene. Gróf uram ez mai üdnepe nap praedicatiót hallgatván s ebédet is itt éven, én az ifju úrral hamar megindulék ebéd után Likava felé. Kubinyi Menyhárt uram érkezvén ide, azzal mulatott gróf uram. Likavára érkezvén vacsorát sem ett, lenyugovék.

Likava vára
(Liptó vm.)

2. *Szombat.* Ez éjjel ugyan alkalmas esső lőn s jól ugorlának; délyesd magam is voltam az szántókhöz s azután az rosenberki szentegyházhoz, Xanthoval elintézvén mint lehetne az kómévessek körül voltam, úgy gróf uram is egész estig, azon lévén, hogy már ezután szaporábban menne az oda való munka. Fejérváry uram leveleit hozák, s midőn gróf uram fel akart volna vacsorától kelni, érkezék Farkas Tamás, s így osztán majd éfélig volt fent ő nga s elég bolondúl is bánd (*ügy*) magával.

3. *Vasárnap.* Fejérváry uram instantiájára írt gróf uram Sáros vármegeyének; úgy Dobay uramnak is, Gilányi uramnak is írtam; az mennyire érkezhettem, Keczer András uramnak is írtam tegnapi napon; lucsvnai ember által köldettem pénzt az katonák számára pro 1-ma Augusti; azomban elkészülvén innet, délre Kubinba menénk, az hol gróf uram mind reggeli mind délyesdi praedicatiót meghallgatta; azonközben valóban meg is lakának, vacsorát sem ett osztán ő nga, ide Árvában érkezvén, az mint nékem sem lőn szükségem reá, és még vacsora előtt bocsátám el Contra uramot.

Alsó-Kubin
(Árva vm.)

Árva vára

4. *Hétfő.* Reggel holmiról írtam Rosenberkre tisztartónak és Malatinszkynak; délyesd az úrral az lovakhoz valánk; vacsorán gróf uramnál volt Plathy Ferencz és Czobor uram szolgálja; váltig meglakának. Xantho ma délyesd ment Krakkóban; írt gróf uram Illyésházy uramnak Liptóban lévő juhái végett.

5. *Kedd.* Osztrosith uram és Jakosith Imre uram szolgálai valának gróf uramnál ebéden s vacsorán, az ki itt való árvai portióját adta zálogban Osztrosith uramnak.¹⁾

6. *Szerda.* Praedicatio felett érkezének leveleink, kiből tanálhatánk, hogy az personalis insurrectionak meg kellettik

¹⁾ Jakusith Imrének az anyja, Thurzó Judith jogán volt része Árvában.

lenni; ¹⁾ így azonnal írtam Késmárkra Gilányi uramnak és egyebekről is disponáltam, s úgy menénk gróf urammal itt való viceispán uramhoz Nagy-Lehotára, ²⁾ és valóban meglakánk mind ebéden vacsorán.

Árva vára

7. Csütörtök. Írtam öcsém uraméknak, postára dirigálván, s Rosenberkre is igen felest, s egyébiránt is szaporodott distractióm, az lévén akarátja gróf uramnak, én sem maradjak el.

8. Péntek. Gróf uram minden maga dolgát ugyan jó rendben akarván hozni, abban foglalatoskodott ő nga, közelvén mind azokat én velem is. Rosenberkre ugyan felest írtam.

9. Szombat. Ma jött vala ide Farkas uram, az tisztartó és Malatinszky uramék; azokkal váltig s eleget beszélgeték, kinek mihez kellenék látni, míg oda késnének.

10. Vasárnap. Szentiványi uram tanálkozván ide s az szolgarend is igen begyülvén, gróf uramnak is jó kedve jutván, valóban meglakának mind ebéden mind vacsorán. Én az mennyire csak lehetséges lón, láttam szorgalmatosan dolgaimhoz.

11. Hétfő. Újabbán is érkező levele palatinus uramnak, csak elkészítünk az gyalogot és isten kegyelmességéből meg is indítánk ma estve felé.

12. Kedd. Fröstökömezvén, én tizenegy óra tájban indulék az szekerekkel, gróf uram jóval délután; lovon ugyan előbb érkezett ő nga Jarkoviczára, hogy sem én az ifju gróffal az szekeren; az hova liptai viceispán Bohus uram oda jüvén s vacsorának ideje elérkezvén, midőn vacsora felett voltunk volna, érkezék Horváth Ferencz uram is; így feles ideig mulatának; én végét nem vártam, de úgy is kevés örömét értem.

Árokháza
(Liptó vm.)

13. Szerda. Késsőre lehetett az megindulás s az én részemről elég keserves, arra nézve is, hogy az édes ifju uracskámtól el kelle válnom. Nagy hévség lón. Hibén ebéd vacsorával együtt volt. Színyeiné asszonyom az minemő dinnyékkal kedveskedett, köldtettem az ifju úrnak s írtam is.

Hibbe

14. Csütörtök. Az Hovaldon ³⁾ hozák hírről, hogy Erdélyből való lovakkal tegnap érkeztek Késmárkra; így mingyárt elköldöttük Gyarmatit, hogy holnap jó idein reggel hoznák el azokat Tepliczére, meglátván gróf uram, vihetnék Arvában. Az mai meghálás Tepliczén lévén, az hova Sepsz uram is jött vala, s véle voltak holmiről való beszélgetéssim.

Teplicz
(Szepes vm.)

15. Péntek. Sokáig várakozánk Gyarmatira; azomban csak megindulánk. Lyétánfalván lón az megszállás, az hova,

Létánfalu

¹⁾ L. föntebb jul. 23.

²⁾ Ma *Felső-Lehota*, Árva vm.

³⁾ *Hochwald* hegység Szepes és Liptó közt. L. a Lipszky-féle 1806-iki térképen.

Létánfalu midőn immár ebéd után lőttünk volna, érkezék Gyarmati; nem sokkal azután Gilányi s Almásy uramék, ugy Hranszky¹⁾ András is, az kivel gróf uramnak sok mulatsága lőn.

16. *Szombat.* Ma kelletvén a Szepes vármegye mustrájának lenni Olasziban, így mi az általútra rendelvén utunkot, Wagendrüssel Vogondriszelyen lőn az megszállás; az hova Csáky Istvánné asszonyom szolgálja érkezvén mondá, eloszlott volna az vármegye, az kit nem akarunk elhinni; írtunk ugyan mingyárt viceispán uramhoz, azomban hogy esteledett volna, úgy érkezék Hegedős Jancsi Késmárkról Sárosy uram levelével, kiben írta, hogy Sáros vármegye is eloszlott, s így annyival inkább gondolkodásban esünk, mitévők legyünk.

17. *Vasárnap.* Viceispán uramtól is csak azt értvén az mit Sárosy uram leveléből, épenséggel csak azon meg nem nyughatánk, hanem Kassára sietséggel expediálván Pap Lászlót, mintha épenséggel visszatértünk volna; azomban derekassan exprobrálván palatinus urunknak ez ily haszontalan fáradságot s költséget, Odorinban rendeltünk az mai menetelt, úgy hogy ott várhassuk meg Pap László megérkezését; azomban estve felé írtunk Csáky Ferencz uramnak is, úgy hogy hajnalig lehessen válaszunk.

18. *Hétfő.* Jó idein megjöve az válasz Csáky uramtól, s látván, ugyan csak dilatióban ment az personalis insurrectio, nem váraozánk Pap Lászlónak jüvetelétől, hanem istennek jóvoltából csak megtérünk és Csötörtökhelyre rendeltök az megszállást, úgy hogy onnat köldhessük az táborhoz való szekereket és eszközöket Csavnikra, az hol ebéd után hozzá fogtam az Erdélyben való expeditióhoz, holnap akarván gróf uram az oda való szabadossokat vissza bocsátani, azokkal együtt Szilasy uramot is oda expediálni.

19. *Kedd.* Noha tegnap is eléggé fáradoztam az Erdélyben való expeditióban és ma is éfél után hamar hozzá fogtam, úgy is ugyan hat óra után lőn míg continuálhattam és gróf uram után indulhattam, svábóczi savanyu víznél érvén ő ngát; oda hozák palatinus urunk dilatoriáját. Hozelecztól én is az úr szekereben ültem s egynehányad magával úgy menénk Batizfálvára Máriássy Ferencz uram fia keresztségére, az hol gróf uram, úgy én is koma valék, Görgey Miklós uram is; kevesen valánk ugyan, de valóban vígan lakánk, s négy óra tájban jüvín el onnat, Vasecen lőn az meghálás. Pap László Batizfálvára érkezék palatinus uram levelével.

20. *Szerda.* Verbiczére rendelvén az megszállást, nyolcz óra tájban indulánk meg csak; addig rescribált gróf uram az

¹⁾ Így; talán *Horánszky*.

palatinusnak; írtam én is Armpruszter uramnak, postára adván, úgy Keczer Menyhárt uramnak is, s az horbély által Gilányi János uramnak is Huncztorfra.¹⁾

Verbicz

21. Csötörtök. Jó hajnalban indulván Verbiczéről, alig volt nyolcz órákor hogy érkeztem Likavára, s ottan késvén egy óráig, délután úgy jüvik Árva felé; vacsora után lőn gróf uram hogy felérkeztem, s legyen istennek nagy hála, mind fejenként ő ngokot szenvedhető egészségben tanáltam.

Likava vára

Árva vára

22. Píntek. Révay László uramnak írt gróf uram; egyéb aprólékos írásocskaím is mind valának.

23. Szombat. Székely János uram haza menvén, írtam Gilányi uramnak nagy bőven; írtam Keczer Menyhárt uramnak, Rokuszínak, úgy Szinyeiné asszonyomnak is; írtam Révay László uramnak gyümölcs felől nagy bőven, úgy Ujfalusy László uramnak is, az mint hogy Vitnyédi uramnak²⁾ és Kecskés uramnak is, köldvén oda Erdődyné asszonyomnak szóló levelet is; Sárosy uramnak és eperjesi bíró uramnak is írtunk; Joachimus uramnak is Siléziában és Farkas uramnak kétrendbeli levelet is. Gilányi Illyés uramnak is írtam kőmévesek felől.

24. Vasárnap. Mind reggeli mind estveli praedicatiót meghallgatván, Faygel által írtam Gilányi uramnak, többi között gróf uram számára való pilulák felől is.

25. Hétfő. Csákyiné asszonyomnak rescribált gróf uram; írtunk Siléziában Kendefy uram számára való fegyver felől is. Illyésházy Gábor uramnak is írtunk.

26. Kedd. Kecskés uramnak rescribáltunk 18 költ levelére. Monetti levelét is hozák; így írtam Keczer Menyhárt uramnak; estve hozák Rottal uramnak 23 írott levelét, kire ugyan ma rescribált gróf uram.

27. Szerda. Mivel többi között írt gróf uram, az insurrectio is meg lesz pro 3 Septembris,³⁾ azért holmi szükséges dolgokról kellett írnom öcsém uramnak, Fejérvárynak, Dajkának, Gilányi uramnak, Farkas uramnak talám két ízben is. Délyest az urat mulattattam.

28. Csötörtök. Hamar éfél után hozák palatinus uramnak 25 írott levelét, kiben írja ő nga, hogy bizonyos commissiója érkezvén Rottal uramnak s ő ngának, azért gróf uram siessen postaképpen, hadait oly készülettel hagyván, az hova kívánatik mehessenek; kire nézve el sem alhattam, hanem az mint lehetett, váltig igyekeztem disponálni nagy szorgalmatossan;

¹⁾ Hunsdorf, mai megmagyarosított nevén *Hunfalva*, Szepes vm.

²⁾ Vitnyédi válaszát erre I. levelei közt, id. m. II. 233. l.

³⁾ V. ö. Guzicsnak erre vonatkozó feljegyzését, id. h. 445. l.

Arva vára mely, noha végtére abban hadta gróf uram, de nagy kedvetlenségével ugyan, kin szívem szerint törődhettem ily szerencsétlenségemen; azomban rescribált ő nga az palatinusnak; írtam felest az öcsémnek, Fejérvárynak, Gilányinak, Farkas uramnak két ízben is.

29. *Pintek.* Vettem Keczer Menyhárt uram 25 írott levelét, kire rescribáltam; interim likavai tisztekkel is és mesteremberekkel mind voltak dolgaim.

Szlanicza 30. *Szombat.* Istennek kegyelmességéből az előttök álló útra Kassa felé délután mingyárt megindulván, Szalniczán hálunk; az ifju gróf is velünk lévén, kedvessen lakozék gróf uram és az ő nga kedviért az holnapi ebédet is Jablonkára rendelte.

Jablonka 31. *Vasárnap.* Jó idein megindulván, Jablonkán az míg dél lőn, mind addig mulattunk, s ott válánk el az édes gróf uracskámtól s Krempachra menénk meghálásra. Mihent Jablonkára érkeztünk, hamar kezdettem érzeni az bal lábomban az köszvényt.

September

Dunajecz 1. *(Hétfő.)* Dunaviczre menénk ebédre; vacsorán is ott maradánk; jó alkalmas szállásom lőn; már ma annál inkább éreztem az köszvényt.

Lipnik Folyvark Palocsa (Sáros vm.) 2. *Kedd.* Jó reg megindulván, Palocsay uram is eljüve velünk; Lipnik s Folvark között ebédlettünk és lovakat etettünk. Palocsára jó időn érkeztünk, az hol már az más lábomban is kezdettem érzeni az köszvényt.

Orkuta 3. *Szerda.* Jó reg kell vala megindulunk, de gróf uram hintóját igazgatván, dél lőn míg elkészült; így ő ngok is Palocsán helyben ferestekemeztek; délután indulván, képtelen hideg szél lőn. Orkután jókor szállottunk, az hova szebiniak¹⁾ is gazdálkodtak.

Sóvár 4. *Csötörtök.* Délre Sóvárt szállottunk. Szinyeiné asszonyomat ott tanálám; öcsém uramékkal Somosnak innét egyezvén meg, mondák, hogy palatinus uram Lapispatakon ett ebédet Segnyey Jánosnál; így mi is csak Lemesre rendeltük az megszállást; ott vettük palatinus uram levelét, kiben írja, hogy 10-én lenne véle gróf uram az hol hallaná lenni létét, kin gróf uram igen megbosszankodott s parancsolta, írjunk az palatinusnak és Csúthy uram menjen be jó reggel Kassára, s míg megtérne, addig gróf uram sem bontakozik innét. Öcsém

¹⁾ Így: *szebeniek.*

uramék is ő ngánál voltak vacsorán, azután úgy menének somosi kvártélyokban.

Lemes

5. *Péntek.* Valami szállót hozott Dajka István, s így részt akarván tenni az ifju grófnak, írtam ő ngának, Somosra köldvén az levelet, úgy hogy omét Krempachra,¹⁾ Krempachról Lucsivnára s Árvában vigyék; azomban érkezék Csúthy uram is; így gróf uram ebédet evén öcsém uramékkal, azomban Pethő Zsigmond uram is érkezvén, feles ideig mulattak ő ngok, és így csak öt óra tájban érkezheténk Kassára, és már ma gróf uram csak szállásán maradt.

Kassa
(Abaúj vm.)

6. *Szombat.* Gróf uram palatinus urammál volt ebéden, Rottal urammal is szemben lévén, az ki gróf uramot holnapra ebédre hívta magához; és azt végezek, hogy Bory által fognak mindenről izenni, az mint hogy üzentek is ugyan, de azért nem igen lesz vala méltó csak kapu eleiben is menni, nem hogy annyira lefáradni. Mai napon küldettük újban Ujhelyben szállóért, Mikóházára dinnyéért.

7. *Vasárnap.* Gróf uram praedicationát hallgatván, ment udvarhoz; azomban igen hamar és könnyen elbúcsuzván az palatinustól, izente ő nga, még ma ki is megyen, az kin csak elhültem és legelsőben is írtam öcsém uraméknak, jünnének hozzáuk étszakára Budamérre; azomban penig fogtam derekasson Bethlen Miklós uramnak való íráshoz, includálván Torquatus uram levelét; írt gróf uram is ő kegyelmének, úgy Rédey uramnak is, mind is ez leveleket Csernel Pál uramra bízván. Gróf uram valóban jól tanált vala Rottal uramuál lakni, és csak már szintén estve felé indulván Kassáról, Budamért megszállván, ott is ugyan ött vacsorát ő nga, az hova Keczer Menyhárt uram betegeskedése miá nem jöhetett, hanem András uram.

Budamér
(Sáros vm.)

8. *Hétfő.* Nagy hideg étszaka lön ez éjjel is; sokat beszélgeténk öcsém urammal ez éjjel; azomban elkészölvén megindulánk és szintén Szentmihályra menénk ebédre, az hova Pécsy Ádám uram is érkezvén, kivel sokáig mulatván gróf uram, későn étszaka érkezheténk Palocsára; itt már én is mind ebédet vacsorát együtt ettem gróf urammal, elállván róllam az köszvény.

Szentmihály

Palocsa

9. *Kedd.* Délután indulván meg, Lipniken szállottunk étszakára.

Lipnik
(Szepes vm.)

10. *Szerda.* Hogy kijüvünk reggel, hát Haligócztól²⁾ várta az mezőben, mondván, Lipniktől oltalmazkodnak; az kin elhölünk, annyival inkább, értvén, Berzeviczy nevő inas hirtelen bete-

¹⁾ Így; tulajdonképen *Krompach* város, Szepes vm.

²⁾ Haligócz, Lipnik és Lechnicz közt, Szepes vm.

Lápnik   gedék s dagadnék hóna allya; így gróf uram annyival inkább kezdett supánkodni és felette is igen törődni, melyet minden módon igyekeztvén kiverni, én reám is megboszonkodék; végtére Palocsay uram kedviért vígan lakásnak adta magát ő nga itten Dunaviczen és feles ideig is mulatott. Én eljövök az háló helyre Krempachra, az hova ő nga érkezvén, lenyugovék s vacsorát sem evett.

Szuchahora (Árva vm.)
Trsztena   11. *Csötörtök.* Jó reg megindulván, délre Szuchohorán s étszakára Tersztinán szállottunk, praedicator uram lévén vocsorán gróf uramnál.

Dluha   12. *Péntek.* Könyörgés után eljövénk s Dluholukán szállván délre, mingyárt is sokat törődünk, hogy még sincs az borbély s nem érthetjük, miben legyen Berzeviczynek dolga; azomban mondák, hogy az egyi kfolajtár is rosszúl vagyon s dagatt hóna allya; bezzeg itt annyival inkább elijedünk és csak azt deliberálánk, ne menjünk az gyermekekhez, hanem mai napon itt helyben maradván, holnap Likavára menjünk, az hova előre hogy Farkas uram menjen el; az ki másodsor is hozzá menvén az folajtárhoz, ugyan megnézte, azomban experiálta, hogy csak az körem-méregtől van rosszúl; így valóban megvidámulánk, de ugyan csak azon maradánk, ne Árvában hanem Likavárában (*így*) menjünk.

Likava vára (Liptó vm.)   13. *Szombat.* Egész étszaka szapora esső lón; reggel ugyan megállapodott, de úgy is hűves üdő lón. Három óra tájban délután érkezünk Likavára, az hol ebéd vacsorával együtt lévén, még beestveledett, mind az mesterembereknél voltunk, s kapuzáratkor érkezék Faygel s az borbély, s jelenti, jön Berzeviczy is, nincs semmi dolga.¹⁾

14. *Vasárnap.* Feljüvén Farkas uram, hozzá ő felségének 4 huius költ, Árva vármegyére szóló levelét, kiben ad 24 megmustrálni s készen lenni parancsol ő felsége; könnyen elgondolánk, az mi földönk is alig marad attól üressen. Vitnyédi uramnak ultima Augusti költ levelét vettük.

15. *Hétfő.* Délig majd feles írásom vala, írván gróf uram az palatinusnak s Bory uramnak; írtam öcsém uraméknak, Vitnyédi uram leveleit köldvén meg, s ő kegyelmének is rescribáltam; úgy Kecskés uramnak is írtam; Révay László uramnak is írt gróf uram, és még ebéd előtt monda ő nga, köldjek el az gyermekekért, az mint hogy délután elköldtettem a végre Baranovszkyt kótrendbéli székeres lovakkal. Vacsora előtt azomban úgy érkezék Plathy László Kassáról, oly parancsolattal, hogy usque 20 huius lenne Gesztelnél²⁾ gróf uram,

¹⁾ T. i. semmi baja.

²⁾ Gesztely a Hernád mentén, Zemplén vm.

az kim felette igen elbúsulánk és boszonzkodánk, hogy így fárasztatunk. Vacsora után midőn az íráshoz akartam volna fogni, jutott eszemben néminemő remedium, hogy talán elmaradhatnánk magunk, ha szintén vagy harmadfél száz embert köldenénk is; s így gróf urammal közölvén, tetszék ő ngának is, hogy postán köldjük holnap Szikszayt, Vitalis uramot pedig Árvában köldvén, hogy az gyermekek maradjanak helybe.

Likava vára

16. *Kedd.* Valóban sok írásom lőn ez éjjel; reggelig ugyan elkészítettem, és felőbredvén, gróf urammal communiáltam, s úgy menék le az kastélyban holmi ott való dispositiókra nézve, az hol feles ideig késtem; Szikszayt is onnat expedáltam kilencz óra tájban. Feljüvén az várban, elmene gróf uram lóháton; tíz óra tájban indulván én is utána, s négy óra tájban érkezém fel az várban, s istennek neve dicsértessék, hogy az gyermekskéket jó egészségben tanulánk.

Árva vára

17. *Szerda.* Farkas uramnak nagy bőven írtam. Nyulászni valánk az úrral, de nagy szél miá hamar vissza térénk. Azomban jablonkai törvény lőn. Guzitli, Turánszky Gábor, Meskó György, Medveczky Miklós kapitány urammal, ebéd felett valóban meglakának csaknem estig. Kiss Adám megérkezék Bilzskorúl.

18. *Csötörtök.* Farkas uramnak minden nap eleget írván, ma egyéb aprólékos dolgaim is mind voltak. Ma reggel expedálván az késmárki drabantot, írtam Gilányi uramnak.

19. *Péntek.* Favágásnak való helyt elfundálván és kiméretvén itt az vár alatt, írt gróf uram Palocsay uramnak. Én napestig szorgalmatossan voltam az mesteremberek körül. Tegnap estve felí, úgy ma is nem szintén jól érezvén magamot, vacsorát sem ettem, és már midőn egy álmot aludtam volna is, érkezék az vár alá Szikszay, felköldvén az leveleket; palatinus uram írú, csak elmenjünk valamiint valahogy s hova hamarább. Bethlen Miklós uramnak Husztról de dato 11 huius írott levelét hozák.¹⁾

20. *Szombat.* Rescribált gróf uram palatinus uramnak úgy hogy eleget érthet róla; írtam én is Armpruszter uramnak, úgy gróf uram is Bethlen Miklós uramnak; írtam nagy bőven öcsém uraméknak, Vitnyédi uramnak is, többi között atingálván Bethlen uram szándékját is. Farkas uramnak is nagy bőven írván, Gilányi Illyés uramnak is bőven írtam.

21. *Vasárnap.* Reggeli s délesdi praedicationát hallgatván, az útnak készületi körül foglalatoskodánk.

¹⁾ Bethlen Miklós augusztus végén indult Erdélyből a felvidékre, Zrínyi Miklóshoz menő szándékkal. V. ö. Önéletírása I. 321. l.

- Árva vára 22. *Hétfő.* Ma is az szerént mind abban valánk foglalatosak.
23. *Kedd.* Írtunk Révay László uramnak. Erdődy Imre uramnak is rescribált gróf uram. Ebéd után isten kegyelmességéből megindulánk, Malatinára rendelvén az meghálást, az hova jókor érkezénk; az ifju gróf is eddig jött. Farkas uram vacsora felett érkezvén, feles ideig volt fent gróf uram.
- Malatina 24. *Szerda.* Jó reg, elébb hogy sem megindultunk volna, érkezének zsolnai bírák gróf uramat salutálni; remittálta őket gróf uram Árva várában, úgy hogy az ifju gróf legyen gazdájok; gróf uram pedig Párisházára divertáltván, ott feresetekemezett; így szintén estve felé lón hogy Szentpéterre érkezénk.
- Párisháza (Liptó vm.) Szentpéter 25. *(Csötörtök.)* Innét vissza bocsátottam az likavai tiszteteket, valóban reá írván Farkas uramra, hogy csak így re infecta tért haza s eddig el nem jött; írtam Árvában is.
- Csorba 26. *Péntek.* Janóczon szállott gróf uram, az hol ő ngánál valának Görgey Miklós, Kőszeghy Gáspár, Budaházy uramék; azokkal kedvessen lakozék gróf uram. Mivel ez igen kicsiny hely, az udvari seregnek nagyobb része és az dragony Illyésfalván, mezei sereg Letánfalván s az gyalog Arnótfalván szállott.
- Janócz (Szepes vm.) 27. *Szombat.* Gróf uram Kolbachon szállott, dragony Mindszenten, gyalog Ordzován,¹⁾ mezei had Szalókon.²⁾ Még vacsora előtt expedialánk postán Komjáthyt palatinus urunkhoz.
- Kolbach 28. *Vasárnap.* Viradta előtt írtam Farkas uramnak, postára adván az levelet; írtam Radics uramnak is Horánszky András uram által, s megindulván isten kegyelmességéből, Héthárst szállottunk. Ő ngánál valának Görgey Miklós, Berzeviczi Herlics Zsigmond, Jankó és Dobay Mátyás, Zsigmond. Mezei had Lucskán³⁾ szállott, gyalog Roskovánt, dragony Veresalmán.
- Héthárs (Sáros vm.) 29. *Hétfő.* Az mai üdnap szent Mihály napján praedicationiót hallgatánk itt helyben, úgy menénk Osztropatakára, az gyalog Szentmihályra, dragony Nyársra,⁴⁾ mezei had Megyére. Hogy estveledett volna, érkezett Komjáthy elég béven való
- Osztropataka

¹⁾ A helység neve *Ordzovján.*

²⁾ Felső-Szalók, Szepes vm.

³⁾ Harcsár-Lucska, Sáros vm.

⁴⁾ Nyárs-Ardó (Nyarsani), Sáros vm.

válaszszal. Bethlen Miklós uram is már sötét estve érkezék.¹⁾ Az lókcsai szöcs is Krakkóból megérkezett. Osztropataka

30. *Kedd.* Az szöcs által írtam Árvában s úgy menénk Szentpéterre; ebéd vacsorával együtt volt; estve felé expediálván Gilányi uramot Szendrőben, azomban Palocsay István uram jüve gróf uramhoz; kedvéért vacsorát evett ő nga. Szentpéter

October

1. *Szerda.* Bethlen Miklós urammal lévő Rédey uram szolgálja vissza menvén Husztra, írt általa gróf uram, úgy én is; az ott való kisasszonykának²⁾ az szerint. Radics uram által írt gróf uram cancellarius uramnak, Vitnyédi uramnak. Bethlen Miklós urammal Pozsony felé indulván, Rosomberkig Vitalis uram együtt ment vélek,³⁾ az ki által írtam Farkas uramnak, s így isten kegyelmességéből megindulván, Hernád mellé Kisfaluban szállottunk és ott az kernyúl való falukon; az hol midőn ebédlettiünk volna, érkezék Szinyeiné asszonyom. Kisfalu

2. *Csötörtök.* Valentinus uramnak írván, postára küldém Eperjesre Szinyeiné asszonyom által az levelet. Rokuszi is tegnap jütt vala. Mai napon Csécs nevő faluban szállottunk, az hol sem az konyhakocsit sem az szállásosztót nem tanálván, alkalmatlanságot szenvedénk, s nem tudván hova lött az szállásosztó, Somodiban szállánk. Csécs
(Abaúj vm.)

Somodi

3. *Péntek.* Ez elmúlt éjjel nagy dér lön; és szintén meg akaránk indulni, úgy érkezék Gilányi uram Szendrőből. Újokban Szendrőben⁴⁾ expediáltatott Görgey s Gyarmati uram, úgy hogy míg megtérnének, itt tartózkodjunk meg. Én vacsorát sem ettem.

4. *Szombat.* Mingyárt ebéd után érkezék Görgey János uramnak levele, hogy még sincs semmi bizonyos, hol legyen az táborozás, hanem az után várakozik; így már nekünk is mai napot helyben kellett maradnunk. Délylest jobbik lábom sarkában kezdettem érzeni az köszvint.

5. *Vasárnap.* Itt már annál is inkább kezdettem érzeni az köszvint; meg akarván magamat kémínlennem,⁵⁾ fel sem ültekedtem; noha Görgey uram még sem érkezett, de már tovább gróf uram nem akarván tovább ide való szegénységet nyomorgattatni, hogy Vendígiben száll(an)ánk, determinálá gróf

¹⁾ V. ö. Önéletírása I. 322. l.

²⁾ Thököly Máriának; l. föntebb máj. 4-én.

³⁾ Bethlen M. Önéletírása id. h.

⁴⁾ Borsod vm.

⁵⁾ Így; kémínlennem = *kémíllenem, kémílnem.*

Vendégi
(Torna vm.)

uram; s így ebéd után megindulván, midőn azon Vendégi nevű faluban megszállottunk volna, úgy érkezék Görgey uram oly hérral, hogy ő felsége levele érkezék, hogy meg volna az két császár között az békeség az vagy is armistitium,¹⁾ és hogy arra való képpeszt eloszlattassanak az vármegyék; mely levélnek paráját köldvén palatinus uram gróf urammak. és akaratjára hagyván ő ngának ha visszatér is, de mivel Rottal uram Bory urammal íratott és ugyan csak azt svadeálta gróf urammak, elmenjen, tehát vacsorálván előbb, az szép holdvilágon csak megindulánk s éfélre érkezünk Szendrőhez Szalona nevű faluban.

Szalonna
(Borsod vm.)

6. *Hétfő.* Jó hajnalban mingyárt megindulánk rendessen

s nyomoltunk Szendrő felé. Már az palatinus kin volt s rendelte az mezei hadakat; gróf uram is arra felé nyomult; mi az szekerekkel az táborhelyre menvén s megtelepedvén, kiverettük az sátorokat; majd szintén délben költ fel az nagy sőrő köd; azonban Barstól nyomultak az vármegyék hadai, rendesen elmenvén ez Szendrő alatt levő hadak mellől; meg sem kellett ugyan állapodniok, hanem csak menten mentek az város mellől; melyek eltakarodván, úgy szállottak le ez itt levő hadak is. Gróf uramot bevitte palatinus urunk magával ebédre, de mivel későre lón az ebéd, négy óra tájban jühetett csak ki gróf uram az táborhelyre, az hol vacsorát sem ett. Csáky s Pethő uramék²⁾, valának valami kis ideig gróf uram sátorában. Ide érkezének Árvából 29 (Septembris) et 1-ma Octobris költ levelek, kiből írták, hogy az ifju gróf 27-én rosszul kezdette érzeni magát horut és katarus miá, kin valóban sokat törődünk, noha írták hogy már is el kezdette mulatni. Ez levelekre rescribáltam; íratott gróf uram Szeönyegh³⁾ urammak és Révay László urammak is.

Szendrő

7. *Kedd* Jó hőves ítszaka lón, de váltig nyughatatlan is

az sok táborra való trombitálás, dobolás és zaj miá; felette nagy köd is lón; mihent virradott, az felvert négy sártort felszedetvén s elrakatván, megindult az gyalog és a szekereknek nagyobb része; gróf uram azonban bement az városban palatinus és Rottal uraméktól elbúcsuzni. Tíz óra felé hogy megindulánk azon rendelt seregekkel, gondolván, akárki is contentus lón azon gróf uram készöletivel és hazához való szeretetivel.⁴⁾ Hogy által menénk Szendrő városán, mingyárt az mezei had elvált gróf uramtól, az kiket gróf uram elbocsátotta s fizetésseken kívül 50 forinttal megajándékozta. Gróf uram

¹⁾ Az aug. 10-én kötött vasvári béke.

²⁾ Csáky Ferencz és Pethő Zsigmond.

³⁾ Így: *Szönyogh*.

⁴⁾ A nádornak ezen hamar véget ért táborozását Szendrő alatt, röviden említi *Pauler* id. m. I. 28. l.

Somodiban szállott, az gyalog Péteriben, az dragony Bodoróban.¹⁾ Már hogy szekérben voltam, hogy kezdettem másik lábomban érzni az köszvint, s így annál bajosabban voltam hova tovább. Gróf uramnak itten Somodiban Pécsy Adám uram, Szeghy Péter, Dobay Gábor lón vendége, azokkal nagy sokáig mulatván; én pedig ily nyomorult állapotomban is foglalatoskodtam Csúthy uram expeditiojában, írván gróf (uram) Rédey uramnak, fejedelemnek, úgy Hedry uramnak is; írtam én is Korda uramnak, írtunk Kisfaludy uramnak fejr két lova végett, úgy az feleségének is Szerednyén vásárolandó borok felől.

Somodi
(Abaúj vm.)

8. *Szerda.* Csúthy uramot expediálván Huszt és Erdély felé, mi is megindulánk istennek jóvoltából, s igen gonosz utunk lón; négy óra lón midőn Remetére érkezünk, hova tovább mind rosszabbúl érezvén magamot és már az bal kezemben is érezvén az köszvint.

Remete
(Szepes vm.)

9. *Csütörtök.* Egész étszaka sem szűnt az esső, s így valóban megnehezedett utunk; azon kivől is igen gonosz utak lévén, bízvást öt óra lón hogy ide Lyétánfalvára érkezünk, itt való szepesi viceispán uram tanálkozván gróf uramhoz jüni.

Létánfalu

10. *Péntek.* Esmét szép időre fordult és már itt mind jobb jobb utunk vala; délre Tepliczére szállván, étszakára pedig Vaseczre, az hol igen ros étszakám vala, és már itt az másik kezemben is kezdém érzni az köszvint.

Teplicz
Vasecz
(Liptó vm.)

11. *Szombat.* Délre Dovalón szállottunk s Tarnóczra is nagy ideim érkezünk; itt annál is rosszabbúl voltam.

Dovaló
Tarnócz

12. *Vasárnap.* Szintén hogy indulni akartam volna, úgy érkezének rosenberki tiszték. Farkas uramot gróf uram mellett hagyván, az tisztartót és perceptort szekér mellett Bukovináig hozván, Pribessen ett gróf uram ebédet; én is ott megállapodván, valami kevés levecskét ettem, s két óra tájban érkezvén az várban, istennek dicsértessék szent neve, hogy az gyermecs-kéket jó egészségben tanáltam. Már itt annál is rosszabból voltam hogy nem mint az úton; de úgy is elég vigasztalásomra (volt) az édes uramnak körölettem való forgolódássa.

Bukovina
Pribis
(Árva vm.)
Árva vára

13. *Hétfő.* Lehet vala elég írássom, de ez ily nyomorúságos fájdalimra (nézve) nem volt semmihez is kedvem; azon kivől is elég bajom volt, tizemnégyet bocsátván el az drago nyokban, még igazításban vehettem dolgokat. Farkas uramnak ugyan írtam némimemő vexel végett, s magam mingyárt déllyesd egész éjfélig sonyoruságot szenvedtem az kezeimben való fájdalmam miá. Psenicsalkáért²⁾ is expediáltam.

¹⁾ Így; ma Kis- és Nagy-Bodolló, Abaúj vm.

²⁾ Alább többször is ily alakban: *psincselka*. Lengyelül *psenica* (pszencicza), új-szlovén nyelven *pšenica* = búza. *Psenicsalka* tehát valami gabonából főtt szeszcs ital, pálinka-féle lehetett.

Árva vára

14. *Kedd.* Asszonyomnak írtam Székely János uram által. Gilányi Illyés uramnak is írtam, úgy rosenberki tiszteknek is.

15. *Szerda.* Holmi aprólékos irogatásim kivől nem volt semmi oly interventientia. Osztrosith uram instantiájára ítélőmester certicatoriáját ma vettük, kiről írtam Farkas uramnak.

16. *Csötörtök.* Egy óra tájban érkezék Farkas uram; az úr parancsolta, rescribáljak Osztrosith uramnak, írjak Illyés-házy uramnak; azért írtam Malatinszky uramnak, jőjjen el, hogy bemehessen Lengyelországban.

17. *Péntek.* Farkas uram elmene, s azomban érkezék Malatinszky uram; Reviczky uram is feljűve s így véle is eleget beszélgeténk ez intervenientiákról.

18. *Szombat.* Malatinszky uramot expediálám Lengyelország felé, s délután úgy érkezék Erdélyből Szilasy uram; estig véle volt beszélgetéssünk.

19. *Vasárnap.* Kiss Ádámot expediálván gróf uram Bécs felé, ha el fogna mehetni az hadaktól, s ő vitte el Osztrosith uramnak szóló levelet; írt gróf uram Petróczy uramnak, úgy Bory uramnak is; írtam Vitnyédi uramnak, úgy Kecskés uramnak és Radics uramnak is.

20. *(Hétfő.)* Ma is írtam Radics uramnak egynehány szóval, és kiváltképpen az thé¹⁾ felől. Teleki uram eleiben²⁾ köldvén Lucsivnáig Bodokit, írtam Gilányi uramnak ez alkalmatossággal is. Révay Dánielnek rescribált gróf uram. Ma délben érkezett Gergely tizedes Kereszturból³⁾ öt hordó új borral.

21. *Kedd.* Ilosvay uram elbúcsuzván elmene, az ki által írt gróf uram Rédey uramnak; írtam én is Korda uramnak. Az erdélyi szabadossal Ficzkó is bemenvén, írtunk Hedry uramnak, Hoszláthynak, Dobaynak, Béli uramnak, Bánfy Zsigmond uram szolgálját is elbocsátván, kinek gróf uram hat kopót is köldett. Révay Istvánnak is rescribáltunk, Kisfalugyi uramnak is írt gróf uram fejeér lovak végett.

22. *Szerda.* Ugyan alkalmas hó esék. Jó idein reggel írtam Farkas uramnak, az kéménytisztítót is által köldvén. Budaházy uramnak is írtam, postára dirigálván leveletem. Délyest késmárki tizedest praemittáltam Lucsivnára. Estve felé érkezék Kecskés uramnak de dato 17 írott levele az török részről s e contra ő felsége részéről való conditiókkal, melyet

¹⁾ Thé = *thea*. Ny. Sz. III. 661. l.

²⁾ Teleki Mihály ekkor követségben utazott Rottalhoz. *Horváth M.* id. m. VI. 4. l.

³⁾ A bodrog-kereszturi jószágot Zemplén vármegyében, a hozzá tartozó hegyallyai szőlőkkel, még id. Thököly István szerezte volt. V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 18. l.

öcsém uraméknak nagy bőven írott levelemben includáltam, postára dirigálván.

23. *Csötörtök.* Ma is indult hó. Nékem nem igen volt ez mai napon oly szorgos dolgom.

24. *Péntek.* Reggel mingyárt érkezék de dato 20 Kassáról írott levele Gilányi uramnak, azzal együtt az békességről való conditiók is, az mint palatinus urunknak hozták, melyek valóban rosszak s veszedelmesek;¹⁾ úgy azt is, hogy palatinus uram Bécsben hívattatik²⁾ s Rottal uram Erdélyben expedjáltatik. Csúthy uramnak is Husztról 13 költ levelét hozák. Így ezekre nézve, hogy érthessük ha lehet mért megyen Rottal uram,³⁾ ő nga után expedjáltunk délben Tunyoghy Lászlót, írván Rédey uramnak is. Estve felí érkezék Révay László uram levele, kinek rescribáltatott gróf uram s Révay Dániel uramnak is íratott.

25. *Szombat.* Malatinszky uramtúl Krakkóból jött leveünk s az glét⁴⁾ is, melyet Rosenberkre köldettem s bőven írtam Farkas uramnak; és mivel Liptóból kellett megindulni mai napon hat szekérnek az borokért, mingyárt reggel expedjáltam egy drabantot Verbiczéig pínzzel és levelekkel. Kapitány uram is ma indult innét Krakkó felé.

26. *Vasárnap.* Mind reggeli mind déllyesdi praedicationát meghallgatánk. Trombitás Samkó ma mene Matejócza,⁵⁾ úgy hogy Bodokit is haza köldje. Gilányi uramnak 24 írott levelét György mester által vettem. Gorgh kóméves jött vala Rosenberkről, de vissza bocsátottam s írtam Farkas uramnak.

27. *Hétfő.* Pál mester Fridmányban meuvén, írtam általa Gilányi uramnak. Vitalis uram után is drabantot köldettünk. Farkas uramnak kétrendbéli levelét is vettem.

28. *Kedd.* Kiss Adám Bécs felí indulván, Ujhelnél⁶⁾ tovább nem mehetett hadak miá; ma tért vissza. Délután ki akaránk vala menni Szlanicza felé nyulászat kedviért, de azomban abban mult.

29. *Szerda.* Malatinszky uram megtért; ott nem tanálván Illyesházy uramot, elég haszontalanul járt. Kiss Adámot újokban elküldettük, úgy hogy ha külömben nem lehetne, postán

¹⁾ A vasvári béke pontjai.

²⁾ V. ö. *Pauler* id. m. I. 35. l.

³⁾ Rottal János gróf, mint az Erdély és Magyarország közti viszonyok elintézésére kinevezett kormánybiztos, a német őr ségeknek az erdélyi várakból való kivezetésével volt megbízva. *Horváth M.* id. m. VI. 8. l.

⁴⁾ Glét, gliit, gelyth = *geleitbrief* (salvus conductus). Ny. Sz. I. 1091. l.

⁵⁾ Matheócz, Szepes vm.

⁶⁾ Vág-Ujhely, Nyitra vm. L. föntebb oct. 19.

Árva vára menne. Komjáthyt is Szepesben köldettünk szígyártó és matejóczi ló végett.

30. *Csötörtök.* Ma nyírette meg elsőben az fejét az ifju uracska. Bethlen Miklós uram levelét hozák de dato 21 Pozsonybúl, kire rescribált gróf uram; írtam én is Radics uramnak, Farkas uramnak is Rosenberkre nagy bőven.

31. *Péntek.* Ádám mester hozván Farkas uram levelét, Eötvös által rescribáltam. Nem voltak semmi oly szorgos dolgaim. Az miut tudnám, in anno 1620 mai napon lón születésem s 44 esztendőmnek eltölte.¹⁾ Ez mai nap sokat experiáltam ez világi gyönyöröségek állhatatlanságában. Istenem adjad annál is jobban megismérnem és tehozzád térnem s az te akaratod szerint járnom!

November

1. *Szombat.* Ez mai üdnap nap isteni szolgálatot meghallgatván, írtam Farkas uramnak.

2. *Vasárnap.* Mintegy tisztulni láttatván az üdó, deliberálá gróf uram, elmenjünk ebéd után Usztya felé vadászatnak kedviért. Sokáig tartott az praedicatio, s az ebéd is későn lévén, jóval ebéd után volt hogy megindulhatánk az ifju gróffal, s mingyárt szapora esső tanált lenni és igen bajos s nehéz (utunk) az Priszlopon²⁾ által; de úgy is úgy siettünk, hogy az még megsötétedett volna, érkezünk Szlaniczáig s Usztyára is az hold világon istennek jóvoltából békével; az úr ő nga utánunk egy órával ha érkezett.

Szlanicza
Usztya

3. *Hétfő.* Hajnalban érkezék Illyésházy Gábor uramnak 28 költ levele. Elég csendes üdó lón, de hogy szintén elkészültünk volna kimenni, esső lón, és szintén tizenkét óra tájban szúnt meg; az míg elkészülünk s kimenénk, késső lón az üdó; az ki nagyobb, igen nagy szél támadván, valóban alkalmatlan üdónk lón; úgy is ugyan nyulakon kivől öt rókát veretünk el, az még csak be nem sötétedett continuálván gróf uram az nyulászatot; én valamennyivel az ifju gróffal eljüvék Szlaniczára s vettem Farkas uram levelét, kiben írja palatinus urunk Lipsére³⁾ való érkezését; így mingyárt derekassam írtam ő kegyelmének s palatinus uramnak. Hedry uramnak is 13 Octobris költ levelét hozák. Az kúrtyázat⁴⁾ után is volt elég frásom s úgy köldém el az dragonyt Farkas uramhoz.

Szlanicza

¹⁾ L. föntebb 1663. nov. 1.

²⁾ A Magura hegység egyik csúcsa Árva és Hrustin között.

³⁾ Német-Lipsére, Liptó vm.

⁴⁾ Így: *kártyázás*.

4. *Kedd.* Éjjél után nem alhatván, írtam kapitány uram eleiben Jablonkára holmi szükséges dolgokról. Ez mai napon is későn fogván a nyulászathoz, sietvén is gróf uram Jeszenicza felé, úgy is ugyan nyulakon kívül két rókát s egy farkast veteének az nyulászathoz. Hozák Osztrosith uramnak 21 Octobris költ levelét. Idein érkezénk Jeszeniczére, s évén s kártyáztván, úgy érkezék kapitány uram Krakkóból.

Szlanicza

Jaszenicza

5. *Szerda.* Az ifju gróf szenti napja lévén, siettünk az vár felé, az hová jóval délután érkezénk; együtt lón ebéd az vacsorával. Szentiványi János uram is jelen lévén, valóban vígan lakánk s váltig tánczoltak is kinek kedve volt. Révay László uramnak 2 huius költ levele érkezék, úgy Vituyédi uramnak 27 Sopronyból¹⁾ s Bethlen uramnak 29 Bécsből költ levelek, de valamit sem érne írások, kin szivessen törődtem.

Árva vára

6. *Csötörtök.* Szentiványi uram ez mai nap is itt maradt. Délig feles irogatássim valának likavai tisztekhez; rescribáltván gróf uram Révay uramnak, írtam Szönyegh²⁾ uramnak, Joachimusnak, és von Selennek³⁾ is írtam Boraszlóban. Kiváltképpen vacsorán ma sem volt hátramaradás az vígan lakásban, úgy a tánczban is; nekem azomban elfelejtethetlen (*igy*) szívem fájdalma interveniált; ő felsége ugyan azt is jómra adhatja; úgy is ily állapottal is az ifju uracskával jó ideig kártyáztam.

7. *Péntek.* Szentiványi uram elmene; déllyesd érkezék Csuthy uram Erdélyből. Farkas uramnak jött levele palatinus uramnak megérkezésséről,⁴⁾ kire rescribáltam.

8. *Szombat.* Vituyédi uramnak s Teleki uramnak írván gróf uram, Radics uramnak írott levelemben includáltván adtam az postára, írván pozsonyi postamesternek; kétrendbeli levelet is írtam Farkas uramnak.

9. *Vasárnap.* Jött hírünk, útban volna Illyésházy uram; írtunk Farkas uramnak, júne által holnap mentül ideibben.

10. *Hétfő.* Immár ebéd után jött hírünk, hogy ím nem sokára érkezék Illyésházy uram; el is érkezett három óra tájban s idein ülünk vacsorához s jól is lakánk s vígan.

11. *Kedd.* Illyésházy uram elmene tíz óra tájban, s déllyesd érkezének Vitnyédi uramnak 29 írott levelei; jött Nagy Ferencz⁵⁾ uramtúl is levelünk, kire mingyárt rescribált gróf uram; írtam Illyésházy Gábor uramnak.

¹⁾ Az árvai főispánság ügyében írhatott; ugyan e tárgyban s ugyan e napról írt Dvornikovicsnak is. Lásd levelei közt, id. m. II. 245. l.

²⁾ Szunyogh.

³⁾ Schellen (Schoellen) Henrik svéd residens Boraszlóban, a kiről Bethlen Miklós is emlékezik önéletírásában, I. 318. l.

⁴⁾ L. föntebb nov. 5-án.

⁵⁾ Leszenyei Nagy Ferencz nádori ítélőmester.

Árva vára

12. *Szerda.* Osztrosith uramnak írt gróf uram; írtam Keczer Menyhárt uramnak Bodoki által.

Alsó-Kubin

Rosenberg
(Liptó vm.)

13. *Csötörtök.* Tegnap estve felé alkalmasint kezdettem érzeni a köszvint, de ma könnyebben érezvén magamot, az ifju gróffal és az kisasszonykával szálón (jövék) Guzith uram házáig, az hol valóban jó ebédünk vala, és Kubinnál kiköltözhattünk; valóban nehéz gonosz utunk lón s úgy is nem elébb hat óránál érkeztünk Rosenberkre, úgy is istennek jóvoltából szerencsésen, s én sem érzém már ma az köszvint, de bezzeg sok boszuságom lón, látván az sok itt való defectust.

14. *Péntek.* Írtam az itt való állapotokról gróf uramnak s holmi rectificációkban fáradoztam délig; délután Szilasy uramot köldtettem Zsolna felé palatinus uram után Révay István dolgában, azután az vár alá való majorokban menék az ifju uracskával.

15. *Szombat.* Jóval viradta előtt írtam bővecskén is az úrnak, Baranovszkynak, Gilányi Illyés uramnak is újobban borvétel felől való szándékunkról. Ma kezdődött Okolicsányi censurája, az kin idegen censorok, Reviczky Simon, János és Turánszky uram vala.

16. *Vasárnap.* Szóneti nem lévén az sok essőnek, igen áradni kezdtek az vizek. Reggeli praedication valánk, s ma déllyesd is laboráltam azon censurában. Kiss Ádám késső estve érkezék Bécsből, sehol semmi oly solidumot nem hozván. Vettem Radics uram levelét de dato 7 Novembris.

17. *Hétfő.* Délelőtt vége lón az censurának; gróf uram érkezék délre; délután felest kártyáztunk.

18. *Kedd.* Már ma szünni láttatott az esső; így én is már szorgalmatoskodtam az Erdély felől¹⁾ való expeditió(bau); az borokkal is Kereszturból ez estve érkezének.

19. *Szerda.* Hosszu Istók ezen²⁾ Szepességre menvén s öcsém uramékhöz sietvén, írtam általa öcsém uraméknak nagy bőven; írt gróf uram Kisfaludy uramnak. Kovács Jánost pedig Árvára expediáltam, úgy hogy holnap Clementissel indulhasson Erdély felé, írván gróf uram az fejedelemnek, Hedry uramnak, úgy én is igen bőven. Rédey uramnak is írt gróf uram; írtam én is posta alkalmatossággal Radics uramnak. Úgy menénk osztán nyulászni, az honnat megtérvén, ebéd vacsorával együtt lón.

20. *Csötörtök.* Igen szép tiszta s meleg idő volt. Ma búcsuzék el Faygel Ferencz s elmene. Estve felé érkezének

¹⁾ Így; helyesebben: *felé.*

²⁾ Ezen = *erre.*

Bottyány Kristóf szolgálai; azokkal kellett alkalmatlankodnom.¹⁾ Rosenberg
Tunyoghly is ma tért meg Husztról.

21. *Péntek.* Az minemő barbariai lóval kíván kedveskedni gróf uramnak Vitnyédi uram, Kiss Ádámot azért expediálván, írt gróf uram Vitnyédi uramnak, úgy én is Radics s Kecskés uraméknak. Bory uramnak is írt gróf uram, s holnapra haladott megindulása Kiss Ádámnak. Bohus uram vacsorán volt gróf uramnál, valóban is jól lakott.

22. *Szombat.* Alkalmas szép tiszta idő lón ma, nekem sem valának valami oly szorgos dolgaim.

23. *Vasárnap.* Az doctor praedicált itt az palotán, mely meglévén, úgy indulánk lakodalom felé; s viszont neki essősedett az idő; későn lón ebéd Jaszenován, annál is későbbben az vacsora Lestyenán, az hova későre érkezhett az nász nép, az hol én is jelen voltam vacsorán, vacsora után is alkalmas ideig fent. Jaszenova
(Árva vm.)
Lestinye

24. *(Hétfő.)* Az tegnapi terüdes és nyughatatlanság miá, hihető, érzettem lábaimban az fájdalmot s napestig inkább csak ágyban detineáltam magamot.

25. *(Kedd.)* Elkészülvén s megindulván és ide Rosenberkre érkezvén, ebéd vacsorával együtt lón. Rosenberg
(Liptó vm.)

26. *Szerda.* Az itt való tisztartó házához mene.

27. *Csötörtök.* Gilányi uram ma mene el Gilányi Illyés uramhoz.

28. *Péntek.* Farkas uramot expediálánk Árvában inquisitio végett. Délyesd gróf urammal nyulászni valánk Barot-hegyén,²⁾ az honnat megtérvén, valami kis fájdalmat kezdtem érzeni az lábomban, de az hiával vacsora után is kártyáztam. Hogy azt elhagyánk, érkezék Thúry Adám uram postán, Sáros vármegye kuríre, kivel éjfélnél is tovább voltam fent.

29. *Szombat.* Ma már dél felé annyira voltam, fel sem merék kelni; gróf uram Bohus uramhoz menvén keresztelőben ebéd után, én estve felé annál is inkább nehezedtem.

30. *Vasárnap.* Egynehány szóval írtam Keczer Menyhárt uramnak posta alkalmatossággal; egyfelől is másfelől is feles leveleim érkezének, azokkal bajlódtam; estve felé érkezék Radics uram. Ma már annál is rosszabbúl voltam és az másik lábomban is kezdtem érzeni az köszvényt.

¹⁾ Ily értelemben: *incommodor*. L. alább is dec. 11-én. A Ny. Sz. ez igének csupán *incommodo*, *importunus sum* (lästig sein) értelemben való használatát ismeri. I. 62. l.

²⁾ Így: *Barát-hegy*. L. alább 1668. apr. 21.

December

Rosenberg

1. *Hétfő.* Gróf uram haza érkezvén, ebéd vacsorával együtt lőn. Ilyésházy uramnak levelét vettem s arra rescribáltam. Révay László uramnak is rescribáltam. Gilányi Ilyés uramnak és az árvai tiszttartónak is írtam. Ma is kiváltképen estve felé elég nyomorultúl voltam.

2. *Kedd.* Hotkóczy Mátyást expediáltam Krakkóban Sepszhez; az úr déllyesd Radics urammal Likava várában volt.

3. *Szerda.* Radics uram hogy szintén elmenő félben volt volna, úgy érkezének Csáktornyáról de dato 19 költ levelek, kikben irák és describálák, 18 eiusdem Novembris négy s öt óra között, mint lőn egy vadkan által való halála az nagy dicsőséges hírel névvel tündeklő vitéz bán úrnak, Zrínyi Miklós uramnak. Óh, minden eddig való gonosz híreknél is fellyebb való gonosz hír, melyet ez szegény haza méltán sirathat! Radics uram elmene ez gonosz véletlen hírel, kiről írt gróf uram Rédey uramnak, includálván Bethlen János uramnak szóló fia levelét is.¹⁾ Egyéb helyekre megíráim; azomban Zmeskal és Reviczky uramék ide találván jünni, azok valóban is megsiratták.

4. *Csötörtök.* Gilányi uram jöve meg Zsolna tájáról. Aprólékos irogatásim kívül nem voltak semmi oly szorgos dolgaim.

5. *Péntek.* Írtam Dajka Istvánnak, Szikszay által Keczer Menyhárt uramnak is.

6. *Szombat.* Sem az itt való tiszték nem lévén itten, sem nekem ahoz való egészségem, mindenek csak ily in suspenso maradtak.

7. *Vasárnap.* Szakmárról jövő kurír által írt gróf uram Bory s cancellarius uraméknak, Armpruszter uramnak szóló levelemben includálván. Estve felé Pongrácz püspök s Egresdy uramék jövének az úrhoz s valóban meglakának.

8. *Hétfő.* Zrínyi Péter uramnak Patakra menő egy ifju legényke szolgálja volt itt, az kinek annak is elég jutott az jó lakásban, tovább sem mehetett ez mai napon.

9. *Kedd.* Elmene Zrínyi uram szolgálja; az püspök és Egresdy uram ma is itt maradának s Horváth Ferencz uram is itt vala.

10. *Szerda.* Eloszlának az eddig való vendígek s estve felé érkezék Görgey Miklós uram s Máriássy Ferencz.

¹⁾ Bethlen Miklós Zrínyi halálakor épen Csáktornyán tartózkodott s jelen volt a végzetes vadászaton. Önéletírása I. 327. l.

11. *Csütörtök.* Bottyány Kristóf uram szolgálai érkezének, de gróf uram vacsorát nem evén, így csak az ifju úr vendégi valának, jól is lakának; én ugyan az én köszvényemben alkalmasint könnyebbedtem, de ez ily sok lakások között nem kívántam magamat felvernem s alkalmatlankodnom.

12. *Péntek.* Bottyány uram szolgálai elmenének s szálát is adattam alájok; azomban érkezék Páter János s ebéden is itt maradott; s hogy vacsorát ött volna gróf uram, úgy érkezék Keczer Menyhárt uram.

13. *Szombat.* Délután az úr az várban¹⁾ ment volt öcsém s Görgey uramékkal, s onnat későn estve tért meg. Sáros vármegye kuréra is, Thúry uram, itt volt ebéden, az ki Bécsből kevés erőmre valót hozott.²⁾

14. *Vasárnap.* Praedicator is ebéden volt s így ma sem mult semmi is az végan lakásban.

15. *Hétfő.* Keczer Menyhárt uram Gilányi urammal elmene; érkezék ebédre Kubínyi László uram és Bélteky nevő kapitány némely pajzán legényekkel, s így valóban meg volt az lakás. Estve felé érkezék Zemplén vármegye kuréra Kéry uram; az ifju gróf vendége vala, az úr nem ett vacsorát.

16. *Kedd.* Ebéden igen elrészegedének s elmene Kubínyi uram; ma sem ett vacsorát gróf uram.

17. *Szerda.* Liptai viceispány és Luby János s Kiszely János érkezvén ebédre, egész estig tartott az vígan lakás; az úr ma sem evék vacsorát.

18. *Csütörtök.* Elkészülvén Árva felé, ebéden Guzith uramnál valánk s jókor érkezénk ide is az várban; alég vártam, hogy lenyugodjam.

Árva vára

19. *Péntek.* Törvények szolgáltatának az vár alatt. Az ágyban detineáltam magamat.

20. *Szombat.* Keváltképen déllyest rosszul kezdett lenni egészségem. Estve felé hozák Gilányi uram levelét, úgy Keczer Menyhárt uramét is, az kikre rescribáltam.

21. *Vasárnap.* Mai napon annál is rosszabból voltam, tartván, derekas betegség ne kövesse. Holmi aprólékos irogatásim kívül nem lón semmi derekas dolgom.

22. *Hétfő.* Ma is mind azon állapattal voltam, Révay Ferencznek írván. Ma élt gróf uram purgatióval, jól is operált.

23. *Kedd.* Elvégezte gróf uram magában, hogy ugyan csak megvárja az szekeret, s így ante 24 Januarii meg sem indul-

¹⁾ Likava várában.

²⁾ A bécsi értekezletről, melyet Leopold a vasvári béke pontjainak meghallgatása és elfogadása végett előbb oct. 31-re, majd a nádor akadályoztatása miatt nov. 25-re hívott össze. V. ö. *Pauler* id. m. I. 35. l., *Horváth M.* id. m. VI. 6. l.

Árva vára

hat; így Bécsben írtunk az hintó-csinálónak, és Armpruszter uramnak is bőven írtam.

24. *Szerda.* Gróf uram eret vágatott, kinek fordétsa isten egészségére. Az áldott előttünk álló ünnepekre nézve fel verém magamot s vecsernyén jelen valék; az úr ő ngával is együtt ettem vacsorát.

25. *(Csötörtök.)* Karácson napja. Ez áldott napon az étszakai praedicatiót, úgy az reggelit is isten engedte meghallgatnom, s ebéden is együtt voltam ő ngával; de azomban úgy eldagadozának az lábaim, ágyra kelle jutnom, és estve felé derekassan is megérzettem az köszvényt.

26. *Péntek.* Gróf uramnál jelen lévén itt való szomszédiban, vígan is lakának valóban; ¹⁾ én azon nagyobb nagyobb nyomorúságban lévén.

27. *Szombat.* Keczer András s Menyhárt uraméknak írtam s asszonyomnak is, magam mind azon nyomorult állapottal lévén. János poharát itt is megadák, kire Farkas uram is ma érkezék.

28. *Vasárnap.* Viceispán s Reviczky Simon uramék valának az úrnál; mai nap is azon jó vendégségben elmenének. Gondoltam, tágétott lábaimban való köszvény, de estve felé újjobban hatalmazni kezdett.

29. *Hétfő.* Farkas jó idein elmene. Josth András, Josth István, Géczy Pál érkezének, jól is lakának valóban.

30. *Kedd.* Géczy s Juosth *(igy)* uramék elmenének s érkezék Gilányi Ellyés uram; itt ugyan gróf uram tartózkodék az italtól. Nem tudom, hogy mi oly szorgos írásim vagy mi egyéb dolgaim voltak volna, hanem fájdalomom elég bőven.

(31.) *Utt. Szerda.* Gilányi Illyés uram dolgában írt gróf uram palatinusnak. Révay Ferencz uramnak is rescribált ő nga. Azomban én váltig nyomorgottam, és az mint majd esztendőt által való nagyobbára nyomorult fájdalomokkal való életem, úgy ez esztendőnek continuálássza is; az én megváltó istenem cselekedne velem az ő irgalmassága szerint, és engedné kevés hátra levő életemet mind lelkemben mind testemben nyugodalmásban.

¹⁾ István napján.

1665

Januarius

Árva vára

1. *Csötörtök*. Ez áldott új esztendő napján több kereszténynek az isteni szolgálatban foglalatoskodtak, én pedig keservessen az ágy fenekét nyomván, valóban nyomorult étszakám volt ez az elmúlt étszaka is; egyébaránt nappal valamentire tágitani láttatott rajtam az köszvény. Gilányi Ellyés uram ma déllyesd mene el.

2. *Péntek*. Az köszvény ugyanis tágétott, de az hurut vesztegetett.¹⁾

3. *Szombat*. Itt is nyomorultúl voltam az hurut miá, az köszvénytől ugyan mind jobbadocskán.

4. *Vasárnap*. Gilányi uram déllyesd el akarja vala menni Illyava felé, de azomban az gyöngyösiak²⁾ érkeztek délyben, azok miá el nem mehetett. Rosenberki praedicator volt gróf uramnál ebéden. Raphanides is ma jött el Likaván lejendő tisztartóval.

5. *Hétfő*. Az likavai tisztartónak valami memorialist exhibeáltam, déllyesd elbocsátottam. Gilányi uram még délben mene el. Estve felé érkezék Homonnainé asszonyom szolgája; az ifju úr vendége vala vacsorán, valóban jól is lakott.

6. *Kedd*. Illyésházy Gábor uramnak Babocsy nevő Lengyelországban menő szolgája volt itt, az ki által rescribált gróf uram. Homonnainé asszonyomnak is elbocsátánk szolgáját. Gróf uram az gyermekskékkel viceispánhoz mene, ez mai nap ott is maradott ő nga.

7. *Szerda*. Ma is csak délután jüve meg ő nga. Guzith uram és Reviczky uram volt nállam ebéden.

---

¹⁾ Ily értelemben: *corrumpo, depravo*. Ny. Sz. III. 1097. l.

²⁾ Thököly István Gyöngyös egy részének jövedelmét is bírta. *Angyal D.* id. m. I. 108. l.

Árva vára

8. *Csötörtök.* Kapitány uram feljöve s így holmi itt való dispositiókban foglalatoskodtunk napestig. Estve felé érkezék az trencsényi képiró; trsztenai praedicator uram is volt nállam.

9. *Péntek.* Kiss Ádám expedialtatott Bécsben déllyesd. Én az hurut miá majd mind egyiránt valék, hanem ma este próbáltam meleg vizet innya.

10. *Szombat.* Úgy tetszett, hogy ez éjjel könnyebben voltam az hurut miá.

11. *Vasárnap.* Reggeli praedicatiót meghallgatván s ebédet éván gróf uram, megindulánk Rosomberk felé, az hova késő estével érkezénk.

12. *Hétfő.* Nem voltak mi oly szorgos dolgaim.

13. *Kedd.* Éjfélt után jütt hírünk Palocsay István uram jöve tele felől, az ki ma ebéden Árvában ifju grófnak vendége lón. Gróf uram fürdött s köpeleztette magát, s én is, az mint hogy megerősedni láttattak inaim; azomban estvére érkezvén Palocsay uram, igen vígan lakának ő ngok.

14. *Szerda.* Reggel érkezék Porubszky Mátyás Sléziából, hogy isten fiu magzattal áldotta meg Szenigh uramat; kire nézve inducaltatott gróf uram, bé menjen,¹⁾ s így rescribáltatott ő nga s végezé, már ma itt maradjanak, s valóban jól is lakának s vacsora után sokat tánczolának.

15. *Csötörtök.* Szintén hogy induló félben voltunk, hozák Vitnyédi uramnak 29 Decembris írott levelét. Az urak elmenének, én az várban divertáltam vala, s felérkezvén Árvában, én is asztalnál valék; valóban vígan is voltunk.

Árva vára

16. *Péntek.* Előbb hogy sem mint gróf uram Slézia felé indult volna, érkezék Kovács János Erdélyből, valóban kevés örömmre való hírekkel. Gróf uram azomban Palocsay urammal megindulván, én ez mai nap Vitnyédi uramnak nagy bőven rescribáltam s írtam Kecskés uramnak is, mind ez leveleket Petróczy uramhoz dirigálván; s ő ngának is elég bőven írtam.

17. *Szombat.* Az rossz Muray Istvánhoz kelle kimennem Lehotkára. Ma lón az vár alatt levő törvényeknek végek, és azok ellen is, kik ellen volt az inquisitio, s lám Dániel uram páczáztatta ugyan őket, de elhittem, könnyen elszenvedték.

18. *Vasárnap.* Írattam Reviczky urammal Puchalternek az czinóber felől, s írtam Géczy Pál uramnak is és Szelezsényinek. Délyest az gyermekek Guzith uramhoz voltak szánkázni. Tegnap érkezett Nagy Ferencz mester certicatoriá(ja).

¹⁾ Szunyogh Juliusnak szintén Julius nevű fia Bilicz várában született; keresztelőjén Thököly István Palocsay Istvánnal együtt volt jelen. V. ö. Guzics naplója, id. h. 446. l.

19. *Hétfő.* Délyest az ifju gróf lovaglani volt Lehotkára, még Danis uramat is oly kis lovacskán vitte vala ki magával; az kisasszonkát is szánkán utánok küldtettem; s vacsora felett jó kedvünk vala s kártyáztunk is.

20. *Kedd.* Jó reg elbocsátván Sándor János szolgáját, azomban úgy érkezék Osztrosith uram szolgája, hamar azután maga is, kivel beszélgetvén, írtam gróf uram eleiben; ebéden jól tartottuk ő ngát, s délyest érkezvén Baranovszky uram levele, rescribáltam arra is.

21. *Szerda.* Jó reg elmene Osztrosith uram. Gróf (uram) megérkezésében ma sem lón semmi hír.

22. *Csütörtök.* Olykor érkezék ő nga Palocsay urammal, hogy ebéd vacsorával együtt lón; valóban is meglakának ő ngok.

23. *Péntek.* Ma deliberálta gróf uram, hogy isten kegyelmességéből csak bé menjen¹⁾ és Tunyoghy László praemittáltassék Teleki uramhoz. Palocsay uram mai napon is itt maradt s így az vígan lakásban nem volt semmi hátramaradás.

24. *Szombat.* Palocsay uram elmene; én is az Tunyoghy uram expeditiójával siettem, az ki által írt gróf uram Rottal uramnak, Teleki uramnak, az fejedelemnek, Hedry uramnak, Dobay uramnak, úgy Rédey uramnak is; én is írtam Korda uramnak, Dajka Istvánnak, öcsém uraméknak. Délelőtt megindult Farkas Tamás uram is, haza ment.

25. *Vasárnap.* Szentiványi uram az kanczával jöve gróf uramhoz; valóban meg is lakának; ez szent Pál fordulása napján homályos komor idő lón s estve felé hó esék.

26. *Hétfő.* Hallván egynehány száz lovasnak Liptóban kvártélyozásra való beérkezését, palatinus uramhoz ez két vármegye hogy hova hamarább követséget expediáljon, a körül szorgalmatos voltam.

27. *Kedd.* Keczer András uram szolgája Kiss Miklós haza menvén, az által írtam öcsém uramnak, asszonyomnak; és mivel Gilányi János uramnak holnap kellenék megindulni palatinus uramhoz s onnat Bécsben, így délyest azon expeditio körül szorgalmatoskodtam.

28. *Szerda.* Délyben mene el Gilányi uram; nekem mind voltanak szünetlen dolgaim.

29. *Csütörtök.* Délután mingyárt érkezék Kiss Ádám az hintóval, de látván az készületlenségét, úgy beszélgeténk az úrral és az megindulást ad 3 Februarii differálánk, kiről

¹⁾ Thököly t. i. Erdélybe készült ekkor, mely utazásának legközelebbi célja vala, hogy a máramarosi főispánságot fia Inre számára megszerezze. L. alább mart. 18-án.

Árva vára Korda uramnak és minden egyéb szükséges helyekre is azonnal megírtuk.

30. *Péntek.* Ez két vármegye követei palatinus urunktól megtérvén és jó hírt hozván az kvártélyozó magyar katonák kimenetelek felől,¹⁾ vígan is lakánk utána.

31. *Szombat.* Itt is mind az készület keről való szorgalmatosságim kevésképpen való nyughatatlanságimmal valának.

Februarius

1. *Vasárnap.* Az előttiünk álló úthoz készülvén, mai nap gyóntam meg; istenem adja lölkem üdvösségére és életem jobbétására! Mai nap valának itt az turóczi conventbeli papok, úgy hogy Imre uram és kisasszonyka illegitima actasokról testimonialist adhassanak.

2. *Hétfő.* Ez mai nap is csak az úthoz való készületben foglalatoskodtam, és mivel alkalmasint lágyulni kezdett az idő, szánokra sem kötöttem az szekereket.

3. *Kedd.* Délután istennek jóvoltából megindulván²⁾ az szekerekkel, az nagy havakban nehéz utunk lőn és szintén beestveledett hogy Lokczára érkeznék.

4. *Szerda.* Firicz Mihály által írtam az leányomnak. Nagy dér lőn és valamintire szaporább utunk az szekerekre, de Jablonkától fogvást az Pekelnikig viszont igen nehéz, így kész-kéntelenek³⁾ már szántalpakot keréttetni szorgalmatossan.

5. *Çsötörtök.* Viradtig felköteztetek szántalpakra az szekereket. Írtam kapitány uramnak innét, s árvai tisztartó is vissza tére, s mi megindulván, Ludzimiren⁴⁾ evénk ebédet. Palocsay uram Krempachig jüve gróf uram eleiben; ő ngok szaporán menének, de én igen elmaradtam és csak étszakának idein nyolcz óra tájban érkezhettem Dunaviczre.

6. *Péntek.* Mivel ez mai nap itt Dunaviczon maradánk, én ugyan igen bőven írtam kapitány uramnak, árvai tisztartónak, likavainak és Guzith uramnak is.

7. *Szombat.* Jóval viradta előtt felkelvén s megindulván, Folvarkon ebédelvén, nemcsak ő ngok de én is az nehéz szánakon jókor érkezém Palocsára, s vígan s jól tartott Palocsay uram.

¹⁾ L. föntebb jan. 26-án.

²⁾ Guzics feljegyzése szerint febr. 2-án indultak; id. h. 446. l.

³⁾ Így; a Nyelvtört. Szótár a következő rokon összetételeket ismeri: *kéj-kénytelen, ké-kéntelen, ké-s-kéntelen, kény-s-kénytelen.* II. 199. l.

⁴⁾ Galicziában, Novi-Targtól nem messze a Dunajecz mentén.

8. *Vasárnap.* Gróf uram ő nga születése napja lévén az mai nap s 42 esztendeje telvén el ő ngának, vígan s kedvessen mulatánk el ez mai napot is; az késmárki porkoláb is ide érkezék.

Palocsa

9. *Hétfő.* Igen meglágyulván az idő, igen alkalmatlan s nehéz utunk lön; délre Orkotán szállván, délután már akár-mely árkon is igen nehezen meheténk által, s igen alkalmatlanul s későn érkezheténk Szedegétre.¹⁾ Színeyiné asszonyom-mal együtt valánk ez éjjel szálláson.

Orkuta

Szedikért

10. *Kedd.* Itt viszont elhagyánk az szántalpakot; sokat körülve s nagy bajossan érkezheténk Hanusfalvára; az öcsém uramékkal szemben lévén, együtt hálánk.

Hanusfalva

11. *Szerda.* Megindulván, Hosszumezőn szállottunk; ma nem volt semmi akadályunk az vizek miá.

Varannó-
Hosszumező
(Zemplén vm.)

12. *Csötörtök.* Valóban bajos utunk vala, és szintén estveledett hogy Zalacsára érkezénk, az honnat késmárki drabant által írtam Gilányi urannak.

Kis-Zalacska
(Ung vm.)

13. *Péntek.* Komoróczon elég jókor szállhatánk, de mivel négy házbán is holtak pestisben, alég vártuk volna hogy elmehetnénk. Vacsora után volt gróf uram, hogy Kisfaludy György és Gyulafy László jüvének ő ngához.

Komorócz

14. *Szombat.* Jókor indulván meg, Ung vizén által békével jüvén, Gerenden²⁾ szállottunk, az hova az ungvári tisztek elég becsületessen gazdálkodtak.

Gerény

15. *Vasárnap.* Rákosra nemcsak rút utakon de szapora essőben is érkezénk, innét kívánván gróf uram Husztra elő küldeni; mingyárt első álomkor igen rosszul kezdett lenni az ifju gróf; azonnal oda vitettem magamot s viradtig ott voltam elég nagy szívem fájdalomával.

Rákos
(Bereg vm.)

16. *Hétfő.* Elég bajos étszakája lön az ártatlankának s mint frissen kívánta volna magát mutatni; azomban azon essős időben indulván, Latorcza vizén soha által nem meheténk, Oroszvég nevő faluban kellett substálnunk; itt már magam is continue csak az ifju gróf szállássán voltam s látszott mégis valamentére tágétani az nyavalya.

Oroszvég

17. *Kedd.* Már délután költezkedénk elég bajossan az Latorcza vizén s ez éjjel is ugyan csak itt Munkács városában maradánk; az urak ő ngok Kisfaludy uram házánál szállának, én Ruszkay Gáspár házánál; emberséges ember gazdám s jó szállásom lévén, az ifju gróf is oda jöve s kedvessen mulatott.

Munkács

¹⁾ Szedikért, Sáros vm.

²⁾ Nem lehet más, mint az Ung vármegyei Gerény helysége.

Árdánháza

18. *Szerda.* Valóban szaporán lón az esső s igen nehezdedt utunk. Árdánházán lón meghálásunk.

Bilke

19. *Csőtörtök.* Ökörbeli segítségünk lévén. Bilkére jókor jutánk; valóban becsületessen vendégelt meg bennünket Korody uram.

Rakasz
(Ugocsa vm.)

20. *Péntek.* Mai nap is ebédtől el nem bocsátván gróf uramat, nagy vígan tartotta, s úgy menénk déllyesd Rakasztra rút esős időben. Rédey uram ide becsületessen gazdálkodtatott.

Huszt vára
(Máramaros vm.)

21. *Szombat.* Az sok esső után ez éjjel szapora hó esék minden vélekedésünken kívül; az szekereket hajókon költesztetvén, az lovasok gázlóban jövének az Nagy-Ágon. Rédey uram két hintóval az tulsó parton várakozván, úgy menénk be Husztra, az hol ebéd vacsorával együtt lón. Én azután bemenvén az nagyasszonyhoz, sötét estig beszélgetett ő nga véllem. Itt is az ifju gróffal együtt lón szállásom.

22. *Vasárnap.* Az laski szekeret akarván vissza bocsátani, ez éjjel alkalmasint írtam oda ki; tetszék ugyan gróf uramnak, holnapra haladjon szekérnek elmenetele. Mind reggeli s mind délesdi praedicatiót meghallgatván, ez mai napot is az jó lakásban mulaták el. Déllyesd érkezék Fekete Péter uram Bethlen János levelével.

23. *Hétfő.* Ma is viradta előtt mind írtam az tegnapi levelekben, s mivel Fekete Péter uram is Eperjes felé szándékozott, így az laski embereket levél nélkül bocsátám. Az urak ő ngok Korda uramnál valának, úgy én is, s valóban végan lakának és tánczoltak is sötét estig.

24. *Kedd.* Fekete Péter uram hír nélkül mene el s így az levelek elmaradának. Mai nap is valóban meglakának az urak. Én feles ideig kártyáztam az ifju gróffal az ifju asszony¹⁾ szállásán.

25. *Szerda.* Ma viradta előtt concludálván az oda ki szóló leveleket, írtam az leányomnak is, és elkészölvén s feresetekemzvéen az urak, megindulánk délelőtt. Csaknem igen igen rossz szerencsétlenül járt gróf uram az bal szemével. Bajosan lón az Tiszán által való kőtezkedésünk. Viskre ugyan úgy is jókor érkezénk.

Visk

Tartolcz
(Szatmár vm.)

26. *Csőtörtök.* Írtam az édes kis uracskámnak,²⁾ úgy Csucsy Jánosnak is nagy bőven. Tartosz³⁾ nevő faluban lón meghálásunk s elég szapora essőnk is.

¹⁾ Rédey László özvegye Bánfy Ágnes, előbb Barcsay Ákosné. *Nagy I.* id. m. IX. 746. l.

● ²⁾ A kis Thököly Imre ekkor Huszton maradt el atyjától.

³⁾ Tartolcz, Szatmár vm.

27. *Péntek.* Valóban nehéz s alkalmatlan utunk lévén, Avas-Ujváros estve felé érkezheténk az szekerekkel Ujvárosban; innet vissza bocsátván az viski szekerek előtt való barmokat, írtam ez alkalmatossággal is az ifju úrnak, úgy Gilányi János uramnak is.

28. *Szombat.* Nemcsak nehéz de messze utunk is lón ez mai Tótfaluban való meghálás; úgy is ugyan elég jókor Miszt-Tótfalu érkezőnk, de valóban pusztá és szűk helyre; bányaiak voltak ugyan alkalmas gazdálkodással.

Martius

1. *Vasárnap.* Húves szellőcske lón. Hagymás-Láposuál Hagymás-Lápos (Kövár v. Szatmár vm.) költeztvén által az Lápos vizén bajossan s igen sokára, úgy is ugyan elég jókor szállánk Felső-Fentest.¹⁾ Tunyoghy uram Nagy-Fentős Kővárból oda jöve előnkben.

2. *Hétfő.* Ugyan derekas dér lón ez éjjel s fagyott valóban s az bérczeken alkalmas utunk lón. Teleki úram idein kijövéen gróf uram eleiben, elhívá Kővárban, az hova nekem is fel kelle memmem két hintóval, az hol ő kegyelme nemcsak igen becsülettel de nagy jól is tartott minket; vacsorát is készéttetett ugyan, de abban nem sokan evének. Kövár

3. *Kedd.* Az Máramarosban lévő técei szegény embereket vissza bocsátván, írt gróf uram az öreg úrnak,²⁾ úgy én is az édes kis uracskámnak, nem külömben Csucsy Jánosnak is. Előbb hogy sem megindultunk volna, egy jó derekas barna paripát praesentáltatott Teleki uram gróf uramnak; azomban én is alkalmasint beszélgetvén ő kegyelmével, gróf uram nyolcz óra előtt indult meg és az megháló helyig Torda-Vilmánban lovon ment; én is három óra tájban érkezőm; nagy dér lón, Torda-Vilma (B. Szolnok vm. Sz. Doboka vm.) alkalmasint szikkadott is az utunk.

4. *Szerda.* Ez éjjel alkalmas hó s vizes³⁾ esvén, nehezdedt utunk; igen rövid lón úgy is az megszállás s még dél előtt szállánk itt Pajánán. Ráczy uramék közöl hárman is Blenke-Poján jövének gróf uram udvarlásására.

5. *Csötörtök.* Ez mai Gogán való meghálás is igen Guga rövid lón.

6. *Péntek.* Mingyárt idein reggel érkezék Teleki uram s az mai nap már együtt jártunk ő kegyelmével. Felső-Eőrben Fel-Ör lón az megszállás.

1) Ma *Nagy-Fentős*, Szatmár vm.

2) Rédey Ferencznek.

3) T. i. vizes hó.

- Kudu **7. Szombat.** Alkalmas hó esék s azzal is valóban megnehezédék az út, és noha az Szamosson is Kudunál gázlóban jöheténk, de úgy is étszakával érkezhetének mi az szekerekkel Vermesre. Ennél sem hosszabb sem nehezebb utunk nem lón még eddig.
- Vermes (Besztercze v. Besztercze-Naszód vm.) **8. Vasárnap.** Alkalmas fagya lón az földnek s mintegy könnyebb utunk is. Nagy-Nyulason az mezőségen lón meghálásunk.
- Nagy-Nyulas (Kolos vm.) **9. Hétfő.** Szabbadon lón meghálásunk.
- Szabad (Maros sz. Maros-Torda vm.) **10. Kedd.** Kis-Görgényben elég rövid valóban alkalmatlan megszállásunk lón, arra nézve is hogy mind nemes emberek lakják; azok is ugyan adtak vontató barmot.
- Kis-Görgény **11. Szerda.** Zágoron igen jó szász faluban lón meghálásunk, az hova Gyulai Tamás uram commissarius jött előnkben az fejedelemtől ő ngától.
- Zágor (Küküllő vm. Kis-Küküllő vm.) **12. Csütörtök.** Szentlászlón lón megszállásunk s innet küldettem postán Tunyogy uramat Teleki uramhoz.
- Szász-Szent-László (Segesvársz. Nagy-Küküllő vm.) **13. Péntek.** Szászhalomban lón meghálásunk, az hova Tunyogy uram előbb érkezék nálamnál; valóban kedvem ellen való választ hozott, az kin igen elbúsulván, adtam oly választ hogy szintén eleget érthettek rólla.
- Szászhalom (Nagy-Sink sz. N. Küküllő vm.) **14. Szombat.** Nagy-Sink(re) délben érkezvén, Kapy György uram is itt lévén szemben gróf urammal, valóban meglakának s már setét étszaka mene el.
- Nagy-Sink **15. Vasárnap.** Noha az szász szót nem érthette gróf uram, de religiójához és ez nemzethez való szeretetiből be ment az templomban s jelen volt az praedication. Ebédjéhez hívatott az városiakban és azokkal kedvessen lakozott, s szintén dél lón hogy megindulánk s ide Fogarasban érkezénk. Mely nagy becsülettel küldött az fejedelem gróf uram eleiben és mint excipiáltatta, sok szóval sem írhatná meg az ember.
- Fogaras (Fogaras v. Fogaras vm.) **16. Hétfő.** Ma reggel érkezék Balásfy uram s vettem Husztról de dato 27 (Februarij) et 1-ma Martii írott leveleket, kikből értvén az ifju gróf egészségben való létét, megvidámultam. Tíz óra tájban elküldvén gróf uramért az fejedelem, engem sem hagyának itt az szálláson, s ez mai nap valóban megivának, tánczolának is, de gróf uramat igen elérvén az bor, abban hagyta.
- 17. Kedd.** Ma hajnalban írtam ugyan Csucsy Jánosnak, de azomban tovább gondolkodván, differáltam elküldéssét míg már végét szakasztanánk az huszti dolognak. Ma már nem ivának annyira ő ngok. Délyest proponáltam Bethlen János uramnak az cancellariusnak az huszti dolgot s feles ideig késtem ő kegyelménél.

18. *Szerda.* Palocsay uram elmene Brassó felé, s ez mai nap az huszti dolgot proponálván az fejedelemnek, nagy prompte resolválta magát s adta perpetuo iure az máramarosi főispánságot az ifju grófnak, az édes fiam Tököly Imrének. Áldassék istennek szent neve, hogy ez iránt is szolgálhattam ő ugának még éltében.¹⁾

19. *Csötörtök.* Ez felől megírt dologról írván postája által az fejedelem ő nga Rédey uramnak, úgy Máramaros vármegyének, pro 9 Aprilis hirdetvén vármegye gyűléssét Szigetre, írt gróf uram Rédey uramnak, Danis uramnak; úgy én is nagy bőven Csucsynak, Szunyogh uramnak, Gilányi uramnak, Csernel Pál uramnak is írtam.

20. *Péntek.* Ma láttam az mely lovat ő felségének és palatinus uramnak szántak, kivel valóban szerelemben is estem, s egyébbiránt is napestig az lovak szerzésében fáradtam.

21. *Szombat.* Hajnal előtt kezdett esni az esső s rút alkalmatlan idő lón. Be kellett ugyan nékem is az várban mennem, azomban jó hozzá fogván az italhoz, én nem várám végét s nem voltam jelen, hogy gróf uramot az fejedelem erős hittel fogadta bátyjának; én az szállásra kijűvén, olvasám az Husztról hozott leveleket, azok mellett Gilányi uramnak is 11 Februarii költ levelét.

22. *Vasárnap.* Jó hajnalban írtam öcsém uraméknak; rescribálván Rédey uramnak, elbocsátám az küküllői embert; tegnap pedig Stépán uram által írtam öcsém uraméknak s Rokuszinak. Ebéd után elbúcsuzék gróf uram az fejedelemtől és fejedelem asszonytól, úgy én is; újjobban is behívatott az fejedelem asszony, kinek az ő nagy emberségét alig tudnám kibeszélleni. Az szállásra jűvén estve felé, úgy küldött az fejedelem egy szerszamos török lovat s paripát gróf uramnak, hamar azután az fejedelem asszony is hat szekeres lovat, sőt még nekem is egy aranyos kupát; e contra disponálván mi is, kinek mit adjunk, úgy tetszik, nem sokat hagyunk ajándék nélkül.

23. *Hétfő.* Szép idő lón. Az kvártélyokból sokára hozták az lovakot; így gróf uram szállásán evék ebédet s 12 óra után azonnal megindult; sok idő tölt míg az Olt vizén által költezénk, s így noha Bánykútra volt az szándék, de csak Sároson maradánk az meghálásért.

24. *Kedd.* Nagy-Apódra²⁾ rendelvén az megszállást, az hol elég jókor megszállánk, elég alkalmas szállásunk is volt.

Sáros
(Nagy-Sink sz.
N. Küküllő vm.)
Apold
(Segevár sz.
N. Küküllő vm.)

¹⁾ Apafy adománylevele a máramarosi főispánságról és egyszersmind huszti kapitányságról, Fogarás várában, 1665 mart. 20-án kelt. Egyszerű másolata az Orsz. Ltárban: N. R. A. fasc. 619. no. 22.

²⁾ Ma csak Apold (Trappold) Nagy-Küküllő vm. Kis- és Nagy-Apold Seeben vármegyében, Szerdahely mellett fekszik.

Apold

25. *Szerda.* Mivel Bethlen János uram lovát kellett meglátnom Kis-Búnban,¹⁾ úgy Fejéregyházon²⁾ Haller uram lovait, sokára és jóval délután lón míg vissza jöttem Segesvárra. Az úr még akkor sem ett vala ebédet. Relatiót tettem az lovak felől, hogy egyikével sem lehet contentus; ő nga is reá hagyta. Az városiak gróf uramnál lévén, valóban meglakának; vacsorát sem evék gróf uram.

Segesvár

26. *Csötörtök.* Dániel Mihály uram szintén eddig küldette vala hat szeg szekeres lovait; bizony dolog, régen nem láttam magyar lovakban szebb szekeres lovakot, de nem voltak kiváltképpen való fogyatkozás nélkül s így nem svadeállhattam megvételeket. Gróf uram sokat törődött rajta, hogy vissza kell őket küldeni. Nyolcz óra tájban megindulván, Hosdáthy s Tunyoghy uramék innet menének Illye³⁾ felé, gróf uram penig Fületelkén szállott meg.

Fületelke
(Küküllő vm.
K. Küküllő vm.)

Marosvásárhely
(Maros sz. Maros-
Torda vm.)

27. *Péntek.* Hedry uram innet tért meg, s mi isten kegyelmességéből Maros-Vásárhelyre menénk étszakára, az hova Gilányi uram 21 Februarii, 8 et 9 Martii írott leveleit vetjük; azokkal együtt Husztról is sub dato 17 et 19 Martii költ leveleket; és mivel többi között megírák Portia halálát is,⁴⁾ írt gróf (uram) az fejedelemnek ő ngának felőle. Bethlen János uramnak is érkezvén Velenczéből az fiától is levele,⁵⁾ azokat megküldettük.

Szász-Régen
(Torda vm. Ma-
ros-Torda vm.)

28. *Szombat.* Nyavalyás Berzeviczy Gáspár uram nehezdvén, Gernyeszegen hagyattatott el Csákyné asszonyom gondjaviselése alatt, s mi Szász-Régenben szállánk, az honnat Görgey várát megláttuk s eléggé néztük.

Szász-Budok
(Besztercze v.
Besztercze-Na-
szód vm.)

29. *Vasárnap.* Az alkalmatosb megszállásért szintén jó három mérföldet jüvénk s Szász-Budokon szállánk meg. Ez elmúlt éjjel hozák Régenben híret, hogy napszállatkor meghala szegény Berzeviczy Gáspár uram, mely hogy tisztességesen eltemetessék, vissza küldettett Berzeviczy István, László és Mihály uram.

Besztercze

30. *Hétfő.* Igen közöl lévén Besztercze városa, mingyárt reggel érkezénk be; az város nagy szeretettel s igen höcsülettel excipiálta az urat; valóban jól is tartának.

¹⁾ Kis-Küküllő vm.

²⁾ Nagy-Küküllő vm.

³⁾ Maros-Illye, Hunyad vm.

⁴⁾ Portia Ferdinand herceg egykor Leopold császár nevelője volt, utóbb a császári tanács feje. V. ö. *Pauler* id. m. I. 41. l.

⁵⁾ Bethlen Miklós ez év elején Velenczében mulatott. V. ö. Önélet-írása I. 332—336. l.

31. *Kedd.* Jó idein megindulván, azon innet való alkalmatlan megszálló helyekre nézve szintén Györgyfalvára kellett rendelni az megszállást; az igen gonosz utakra nézve, járulván ahoz az essős idő is, az úr ő nga is estve felé érkezhettek; mi az szekerekkel majd éjfél tájban.

Csicso-György-falva
(B. Szolnok vm.)
Szolnok-Doboka vm.

Aprilis

1. *Szerda.* Tegnap i késő megszállásra nézve ebédet itt evénk, Felső-Szöcsre rendelvén utunkat és meghálásunkat; az Emberfőn által valóban nehéz utunk volt, mindazonáltal estvével mingyárt megszállánk, és mivel ide hozták az híret s meg is jártattuk, Sziget felé az vinczfalusi bírczen az így lehetetlen elmennünk, gróf uramnak lőn kedve, Tisza-Becs felé rendelje útját és csak engem küldjen, s legyek jelen az ifju gróf installatióján.¹⁾

Felső-Szöcs

2. *Csőtörtök.* Csarnafalvára rendelvén az meghálást, hogy kapnikbányai úton sem mehetünk az szekerekkel, meghozák, s így gróf uram inhaereálván Tisza-Becs felé való útjának, írtunk arról Rédey uramnak, Korda uramnak, Csucsy Jánosnak; az holnapi meghálást Sándorfalvára rendelvén.

Csernefalva
(Kövár v.)
Szolnok Doboka
vm.)

3. *Péntek.* Ma is essős idő lőn. Míg az megháló helyre érkezünk, sok gondolkodásim után mégis abban mesterkedtem, mint inducáltathatnék gróf uram az felső-bányai esvényeken való általmenetelre; melyet midőn proponáltam volna, váltig neheztelte; végtére inducáltatott s resolválta magát estve felé, azt cselekszi; s így rendelénk, holnap jó idein reggel elmenjen Husztra Szilasy uram, az hová szóló leveleket még ma subscribáltattam. Teleki uramtól is érkezett emberünk; rescribáltam ő kegyelmének is s megírtam, már az úr oda fog menni Szigetre.

Sándorfalu
(Szatmár vm.)

4. *Szombat.* Az holnapi napot s áldott husvét napját, hogy Nagybányán ülhessük rendelvén, délben bemenénk, az hol nem szintén kedvünk szerint való szállásink lehetének.

Nagy-Bánya

5. *Vasárnap.* Vallásunkon való praedicatori ez mai nap nem hallgathatánk, úgy is azért, gróf uram ben volt mind reggeli mind délyesdi praedication. En Barcsay Zsigmondné asszonyomnál valék ebéden, délután is csaknem estig; azomban érkezének Husztról oda ki való levelek; eléggé megindult az úr Barcsayné asszonyomnál való késésesen.

6. *Hétfő.* Az úrral szemben sem valék; ő nga már ma vallásunkon való praedicatoriót hallgathata meg. En hét óra táj-

¹⁾ L. fűntebb mart. 19.

Nagy-Bánya   ban indulván, Ujvárosig szénát nem kaphatván, egy huzomban
 Avas-Ujváros   kellett mennem s négy óra tájban szállhattam meg. Gyarmati
 is az vezeték lovakkal oda érkeztetett, de az szekerek várallyai ¹⁾
 szállóhegyen hálának.

Tartolez   7. *Kedd.* Jó idein reggel megindulván s Tartóczon étet-
 Visk   vén, egy óra tájban Viskre érkezvén, kedvem szerint lakozám;
 (Máramaros vm.) ottan posta lovakot fogatván szekerebben, siettem Sziget felé
 Remete   s estig Belső-Remetére ²⁾ verekedhetém.

M. Sziget   8. *Szerda.* Innet is váltig sietvén, Szigetre olykor érke-
 zém, midőn szintén induló félben lőtt volna, vagyis ugyan ki-
 ment Rédey uram az ifju gróffal gróf uram eleiben. Beérkez-
 vén ő ngok, ebéd után az ifju gróf Szarvaszóra ment ki
 Rédeyné asszonyomhoz; onnat megtérvén, az fejedelem com-
 missariusi szállására is kimene; valóban csudálkoztak az ő nga
 nagy álmétkodásra való magaviseleésén.

9. *Csütörtök.* Tegnaptól fogvást mind gyólt az Márama-
 ros vármegye nemessége; azomban esék értésünkre, az ez vár-
 megyében való praedicatorok is, féltvén jövendőben désmájo-
 kat, miképpen s mint igyekeztek volna proponálni ez iránt való
 cautiójokat, de annak Teleki uram hamar praeveniált; midőn
 Rédey uram eleiben jött volna az dolog, megvolt töllem is vá-
 laszok. Azomban esék értésünkre Zólyomi uram intentiója is,
 tudni illik, contradicáljon az ifju gróf ily móddal való intentió-
 jának és installatiójának, az kin Teleki uram nemcsak meg-
 indult, de volt szándékban, hogy az szolgáját ablakon vettesse
 ki; azomban azon maradának, hogy az viceispán által interdi-
 cáltassék szolgájának az vármegye eleiben való bejövetele; s
 midőn begyült az vármegye s az fejedelem commissariusi igen
 rendessen és consequenter kezdik proponálni az fejedelem ő nga
 kegyelmes akaratját, s arról való commissióit olvasák, az vár-
 megye képében az notarius köszönte az fejedelemnek, úgy Ré-
 dey uramnak is, ily atyai életében való provisioját; mely
 meglévén, úgy kezdettem én is osztán az ifju gróf képében
 legelsőben is az fejedelem ő nga kegyelmességét köszenni, az-
 után Rédey uramnak, végtére penig az nemes vármegyének,
 hogy ily prompte s kedvessen acceptálták. Midőn az arról való
 donatio elolvasásának és minden ceremoniának vége lón, Zó-
 lyomi uram szolgája ugyan csak elő álla és beadta az ura
 contradictióját.³⁾ Csak elolvasni sem engedte volna, az mint

¹⁾ Szinyér-Várallya, Szatmár vm.

²⁾ Ma csak *Remete*, Máramaros vm.

³⁾ Zólyomi Miklós Barkóczy Sándornéval, Bethlen Druzsínával és Thököly István gyermekeivel osztályos társ lévén a Bethlen-féle örökségben, huszti részét — talán nem is ok nélkül — félthette s ezért contradicált a Thököly Imre főispánságának. V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 108—111. l.

hogy kézhöz is vette Teleki uram, és szörnyű dolog mit instált: megfogattassék szolgája és küldettség az fejedelemhez; ezek így lévén, addig járták az dolgot, obtineálták, meg ne fogatassék az legény, hanem obligáltassék, az ország eleiben compareál. S így azzal végezödvén az dolog, míg az ebéd feladatott volna, Teleki uram által inducáltatott Rédey uram, reversalissal legyenek az kapitány porkolábok obligatusok az ifju grófhöz. Az ifju asszonynak az ő ngok holta után való securitássáról volt propositiója Rédey uramnak, minek gróf uram örömet annuál vala; s azomban ezeket continuálván s asztalhoz ülven, megvendéglék az vármegyét; mind is csak magam ültem az úr ő nga szolgálai közül asztalnál, az hol szörnyű nagy ital lön egész estig. Az örög úr Rédey uram kimene estve felé Szarvaszóra, úgy az ifju gróf is; mi ben maradánk, de vacsorát akár ki sem evék, miért inkább csak huzcolák az embereket, hogy sem lábou jártanak volna, az asztalnál levők kiváltképpen. Mai napon viradtilg elvégeztem Gilányi uramnak, árvai kapitánynak írott leveletem, írván az szegény leányomnak is.

10. Péntek. Ebédttől el nem bocsátván gróf uram Teleki uramat is, kivel mai nap is sokat conferálván az görgényi állapotokról, írt gróf uram maga az fejedelemnek; írtam én is Hedry uramnak szolgája által; írtam Dobay uramnak is Bányára Szikszay által, pénzt is küldtettem. Nagy szeretettel válnak el egymástól Teleki urammal s menénk mi gróf urammal étszakára.

11. Szombat. Ebédre Bustyaházán szállott gróf uram, az hol valóban meg is lakának Korda urammal. Én elő mentem és csak szintén előttem szállott le Rédey uram. Könyörgés után bemenék ő ngokhoz; láttam az asszonynak nagy kedvetlenségét, de mivel ittason érkezék gróf uram, ma arról nem szólottam. Vacsorán is valóban ivának, vévén gróf uram is azt eszében, midőn szemben volt volna vélek.

Bustyaháza

Huszt vára

12. Vasárnap. Ki akarván tanulni az asszonynak ily kedvetlenségét, alig vártam míg viradjon és szemben lehessek Járaynéval, az kit kertben vivén, hívást lön három óráig vele való beszélgetésem. Megértvén az dolgot, kívántam, szemben lehessek az asszonynyal, mely ebédttánra haladott. Kapy György uram ide érkezvén, gróf uram avval valóban meglakott; délylyesd Zólyomi uramhoz is elmene; vacsorát nem ett Kapy uram, de Szuhay Mátyás uram érkezvén, avval ugyan újobban sokáig mulatott gróf uram vacsorán.

13. Hétfő. Inducáltatott gróf uram, ma ebéden itt maradjon és még egyszer meglássa az ifju asszonyt, mely ebéd

- Huszt vára előtt lévén, alkalmasint szívében tönnek,¹⁾ s így újban ebéd-
után is bemenvén, talám két óráig is volt ott ő nga többek-
kel együtt, és valóban későre indulhatánk és szintén késő estve
Alsó-Sárad szállánk Alsó-Sáradon. Az míg Husztról eljövénk, mind addig
(Ugocea vm.) nekem valóban sok írásim és distractióim valának; gróf uram
is kétrendbeli levelet írt az fejedelemnek, egyikét Szuhay uram
veje mellett, másikát Zólyomi uram dolgában, intercedálván
mellette; írtam Teleki uramnak, Hedry uramnak nagy bőven.
14. *Kedd.* Kisfaludy uramnak Ilosvay János uram által
Szilcze-Kisfalud való sok kérésére is betérénk az ő kegyelme kisfaludi házához
(Bereg vm.) s ebéden valóban meglakánk, s Almásra jüvénk étszakára; ide
Nagy-Almás is Bilkey uram tanálkozván, avval is feles ideig mulatott gróf
uram vacsora mellett.
15. *Szerda.* Gróf uram Munkácson Kisfaludy uram há-
zánál ferestekemezvéen, Ilosvay uram is utánunk jöve; itten
Munkács újban valóban meglakának. Ignecczen vacsorát sem evék Pa-
Igneccz locsai uram.
16. *Csötörtök.* Rédey uram szolgálja mellé Kiss Ádámot
rendelvén, az löcsei doctorhoz jó reg expediáltuk; írtam általa
Putka-Helmecz Gilányi uramnak; magunk Putka-Helmeczen evénk, Kaposra
(Ung vm.) rendelvén az meghálást; az mint hogy oda menének szekerek,
Nagy-Kapos lovasok, nemesek; azomban délyesd igen hideg szél lön. Fejér-
váry Zsigmond uram gróf uram eleiben jöven, házához híttá
Bothfalvára; ²⁾ Csernel Pál, Barkóczy István uram is, ki ki
maga házához híván gróf uramat; és már ma minnyáján Fe-
jérváry uram vendégi valánk, az hol valóban becsületessen s
Botfalu végan tartának.
17. *Péntek.* Megírtuk Kaposra, Deregyőben szálljanak,
Pálóczi mi penig Pálóczi menénk Barkóczy urammal, és ott ma nap-
estig valóban az nagy vég(an) való lakásban mulattuk el az
időt; az urak nem ettek ugyan vacsorát.
18. *Szombat.* Gróf uram Vajánon ferestekemezett; én
Vaján egyenesen Lazonban menék, az holott gróf uram is nagy időn
Lazony szállván, vacsorán ő ngánál volt Jurikovics, és nagy sok ké-
(Zemplén vm.) résére holnap Parnóra ³⁾ égrkezék ő nga.
19. *Vasárnap.* Gróf uram elmene Parnóra; mi az ifju
gróffal ez mai nap itt Lazonban helyben maradánk; estve felé
jött az édes néném Szirmayné asszonyom ⁴⁾ és már ma szál-
lásomon maradt, de rosszúl érezvén magát, sem ő kegyelme
sem én vacsorát nem evénk.

1) Szívére beszéltek.

2) Ung vm.

3) Zemplén vm.

4) Keczer Anna, Szirmay Péterné. Nagy I. id. m. X. 741. l.

20. *Hétfő.* Sókút felé ferestekem után indulván, az ifju gróf meg is haladta vala már Hrabóczot, hogy az nénémet Ujfalusyné asszonyomat házánál hallottam lenni; így vissza térénk és valóban jó ebédünk is vala. Sókútra is elég nagy időn érkezénk s jó megháló helyünk vala.
21. *Kedd.* Itten már annál is hidegebb és kemény dér is lón. Hanusfalván falatoztunk, s az megháló helyre Töltszékre érkezvén, már ott volt Dersőfy Ferencz uram szolgálja, ki által képtelenül instált, gróf uram holnap térne be hozzá; késére és nehezen is vehette reá magát. Szinyeiné asszonyomat itt tanálván, kedvossen beszélgettem ő kegyelmével. Keczer András uram inkább mind az úrnál volt s későn jött szállásra, mivel csaknem egész viradtig beszélgettem s igen keveset aluttam ez éjjel.
22. *Szerda.* Alig indulhatánk meg Töltszékéről, hogy maga is Dessőfy uram érkezék, és előbb hogy sem Veresalmára érkeztünk volna, resolválta magát gróf uram, ez mai nap már itt marad; így valóban fő ebédünk vala, de vacsorát igen kevesen evének. Ma hallottuk, hogy az szegény árvai kapitány Zmeskal György uram 14 huius elég véletlen, de igen szép üdvösségesen mult ki ez világból.¹⁾
23. *Csütörtök.* Az mely szolgálja Rédey uramnak az lőcsei doctorhoz volt, immet bocsátottuk Husztra, az ki által írtam bővön az öreg úrnak, s fölöstökömözött az ifju gróf s úgy indulánk Palocsa felé, az hova érkezvén, ebéden úgy lakának, hogy vacsorát nem sokan evének.
24. *Péntek.* Elindulván úgy menénk Lipnikre s ez mai nap már itt helyben maradtunk.
25. *Szombat.* Jó idején felmenék Dunaiczra; míg az urak oda érkeztenek volna, addig én Gilányi János urammal beszélgeték; azomban asztalhoz ülven úgy lakának, hogy itt is nem sokan evének vacsorát.
26. *Vasárnap.* Igen szép laszaszt hozának; úgy disponálánk, megfőzvetvén vigyék Husztra, az hova írt gróf uram. Későcskén indulván, falatozott gróf uram Ratosyován²⁾ és Hladokára is napvilágnál érkezénk.
27. *Hétfő.* Írt gróf uram Palocsay uram dolgában Osztro-sith uramnak, Csuthy uramat expedialván Illavára, kitül írtam Palocsay uramnak; s azomban megindulván, délre Krasznohurkán szállottunk és onnat szálon mentünk Dlohokukára s ott háltunk.

Lazony

Aisó-Hrabócz
SókútHanusfalva
(Sáros vm.)
Töltszék

Vörösalma

Palocsa

Lipnik
(Szepes vm.)

Dunajecz

Hladovka
(Árva vm.)Krasznahorka
Dluha

¹⁾ Guzics János is emlékezik róla naplójában, id. h. 447. l.

²⁾ Valószínűleg Galicziában; ma ismeretlen helynév.

Árva vára

28. *Kedd.* Abafy Gáspár uramhoz tértünk be ebédre, az hol valóban meglakánk s úgy jüvénk fel az várban.

29. *Szerda.* Székely János uram elmene; azon alkalmatossággal írtam Gilányi uramnak; Szilágyit expediáltam, úgy hogy Bánfy uram érkezésére vigyázzon; Bethlen Miklós uram érkezék szintén hogy vacsora felett voltunk volna.¹⁾

30. *Csötörtök.* Ez mai nap itt maradott Bethlen Miklós uram.

Május

1. *Péntek.* Írt gróf uram az fejedelemnek Bethlen uram által, az ki jóval délelőtt mene el; azonban úgy érkezék Székely János uramnak, úgy Bánfy uramnak is Lucsivnáról tegnap írott levele;²⁾ értvén útban s ily közül való létét Bánfy uramnak, elláttuk, lehetetlen már gróf uramnak magának excipiálni Rosenberken, hanem sietséggel expediáltuk Farkas uramat Rosenberkre, hat óra tájban Csúthy uramat is utána.

2. *Szombat.* Jó hajnalban írtam Palocsay uramnak arról, mivel tért meg Csúthy uram Illaváról, azonban úgy érkezék szabadossa levelével, kin szivem szerint boszonkodtam és eleget adtam érteni; azonban azt expediálván, szorgalmatoskodtam dragonyok elbocsátásában, noha elég károsson, de penig hogy megszabadulhatánk tőllek.

3. *Vasárnap.* Paul dragony által írtam Gilányi uramnak, Berzeviczy Istvánnak is. Keczer Menyhárt uramnak is kétrendbeli levelet írtam.

4. *Hétfő.* Estve felé Csúthy uram megjöve Rosomberkről s relatiót tőn: nagy contentummal ment Rosomberkről Bánfy uram.

5. *Kedd.* Reviczky János uram feljüvén, laboráltunk többi között abban is az holnapi expeditiójában.

6. *Szerda.* Elmene Reviczky uram Marsalkóhoz Lublyóra, s onnat káptolomban is az püspökhöz.

7. *Csötörtök.* Megérkeztek Késmárkról az ebekkel; gróf uram elrendelte, holnap Rosomberkre menjen; nekem az mint egyébha úgy ma is elég distractióim valának.

8. *Péntek.* Gróf uram nyulászva indult, de lassu szerencséje lön; ebéden Guzith uramnál valánk és valóban meg is lakánk. Rosomberkre békével s jókor érkezvén, ma írt gróf

Rosenberg
(Liptó vm.)

¹⁾ V. ö. Önéletírása I. 342. l.

²⁾ Bánty Dénes mint az erdélyi rendek követe utazott Bécsbe a császárhoz. V. ö. *Horváth M.* id. m. VI. 9. l.

uram az árvai possessoroknak, az számvételnek diem 28 praefigálván.

9. *Szombat.* Gróf uram nyulászni volt; alkalmas szerencséje lón; s ma kezdett régtől szivessen várt essős idő lenni s jó meleg.

10. *Vasárnap.* Praedication valánk; ebéden volt gróf uramnál praedicator uram.

11. *Hétfő.* Csaknem minden nap lón apródonként való esső.

12. *Kedd.* Gróf uram nyulászni volt; az ifju gróf s az kisasszonyka az várban valának.

13. *Szerda.* Rottal uram kanczája-félének az Jokcsa lótól ma hajnalban lött csikója; és ez mai nap igen szép esső lón.

14. *Csötörtök.* Ez elmult étszaka is esső lón. Ma írtunk Illavára; én is írtam Petrőczy uramnak Bethlen uram dolgában; írtam Keczer Menyhárt uramnak is posta alkalmatossággal; gróf uram is írt Bánfy uramnak.

15. *Péntek.* Jó reg vettem Figuli által írott leveleit öcsém uramnak; írtam Késmárkra Gyarmati által; Berzeviczy István uramnak is azon alkalmatossággal.

16. *Szombat.* Bohus uram volt gróf uramnál ebéden; eleget is ivának. Xantho is ma érkezék. Gróf uram Farkas uram szállására fogatta az étket vacsorára; úgy érkezett Rajcsányi uram Petrőczy uramtól; azt is valóban jól tarták.

17. *Vasárnap.* Jó hajnalban írtam nagy bőven öcsém uramnak; gróf uram is írt az palatinusnének. Szapora esső lévén, gróf uram sem ment az szentegyházban; és mivel tegnap érkezék hírünk, hogy Rédey uram holnap érkezniék Késmárkra, tehát ma délelőtt expedáltuk oda Csúthy uramat; írt gróf uram Rédey uramnak, én is Gilányi uramnak.

18. *Hétfő.* Az itt való vendégfogadó körül való reparatiót fogattam s a' körül szorgalmatoskodtam; azomban úgy jó Rajcsányi uram Szentmiklósról; ma rescribált gróf uram Petrőczy uramnak.

19. *Kedd.* Gróf uram nyulászni volt; én is voltam Ribárpolyára az ifju gróffal, de nem késtem, hanem napestig szorgalmatoskodtam az épület körül az vendégfogadónál, úgy itt az kastélyban is minemő új épületet akar erigálni gróf uram, a' keről szorgalmatoskodtam, ma s tegnap megástatván az fundamentumát. Kubínyi Pálné asszonyom az fiá(t) Ádámot Kubínyi Kristóf uram által praesentáltatta. Pongrácz György püspök szolgálja is vala az úrnál; valóban megtarták őket.

20. *Szerda.* Jó hajnalban rescribáltatván Pongrácz György levelére és egyéb elég szorgos és szünetlen dolgaimhoz látván,

Rosenberg siettem Farkas urammal és az tisztartóval Liszkófalvára,¹⁾ az vizektől való nagy sok károknak mint lehetne praeveniálni; feles ideig járván szintén Teplúg, s onnat megtérvén s az major körül is dispositiócskákot tévén, siettem az vár felé, s az ott való vetést is nagyobbára megjárván, Kubínyi László és Menyhárt uramékat már itt az kastélyban tanáltam. Ebédig írt gróf uram Rédey uramnak, lőcsei doctor levelét includálván; írtam én is Gilányi uramnak; ez levelekkel Hegedűs Adám szolgálja küldtetett. Mai napon fogtak az itt való új épületnek rakásához.

21. *Csőtörtök.* Ez mai nap is az úrral lévén vadászni Kubínyi uramék, itt maradtak és valóban lakának; nekem azonban elég szorgos dolgaim szüntelenül lévén napestig, többi között lipcseiakkal is újabb pactatiót csinálván.

Szentmiklós Hibbe 22. *Péntek.* Későre indulhatánk meg Késmárk felé, már kilencz óra után. Szentmiklóson Pap Sámuel uramnál lévén gróf uram ebéden, Hibére szintén beestveledvén hogy érkezénk, valóban bajjal is költezheténk által az Béla vizén, sőt az én szekerem előtt levő paraszt lovakban oda is vezett az egyike.

Lucsivna (Szepes vm.) Késmárk 23. *Szombat.* Ma hajnalban küldettük Trombitás Samkót újjobban az doctorhoz Selmeczbányára. Lucsivnán évünk ebédet s Késmárkra jókor érkezénk. Rédey uramot, úgy az asszonyt is akkor jó egészségben tanáltuk; az ifju grófnak is igen tetszett Késmárk, az ki már majd három esztendő alatt sem volt itt.

24. *Vasárnap.* Az áldott pünkösöd napján Synapius uram praedicált az itt való templomban mind reggel s mind déllyesd. Az öreg úr ebédet ugyan együtt ött az úrral, úgy mint gróf urammal, de alig várta hogy felkelhessen.

Lucsivna 25. *Hétfő.* Látván gróf uram hogy inkább alkalmatlanságára (vagyunk) Rédey uramnak, elkészülénk, és ebéd után el is menénk étszakára Lucsivnára.

Vazsecz (Liptó vm.) Szentmiklós 26. *Kedd.* Gróf uram ő nga praedicatiót hallgatván, ebédet Vezeczre²⁾ rendelt s étszakára Szentmiklóstra jutánk. Én még Lucsivnán kezdettem érzeni az jobbik lábom ujjában az köszvényt.

Árva vára 27. *Szerda.* Itt immár annyira voltam, hogy az dolmányt sem vehettem magamra, csak így fektetének az hintóban; arra nézve is elől siettem s ide érkezvén az várban, igen igen nagy fájdalmat szenvedtem.

¹⁾ Liptó vm.

²⁾ Így; kétségekivül Vazsecz, Liptó vm.

28. *Csötörtök.* Ez mai napra praefigálván gróf uram számvételnek terminusát,¹⁾ az kik tegnap nem érkeztenek is be, ma hajnalban bejöttek, és idein hozzá fogtak az számvételhez; én pedig igen nyomorútúl lévén, keservessen nyomám az úgy fenekét.

29. *Péntek.* Nyomorult étszakám volt valóban, mert egész étszaka sem alhattam. Reggel íratam palatinusnének az kisasszony felől. Bleszkót küldvén Pozsomban, ez alkalmatossággal írtunk Denis uramnak, öcsém uramnak, úgy Vitnyédi uramnak is rescribáltunk 21 költ levelére. Petróczy uram örög-bik fiával együtt ebédre érkezék. Drga által írtam Gilányi János uramnak és Csúthy Benedek uramnak.

30. *Szombat.* Igen meglakván az urak, estve felé hogy szálou lebocsásztkoztak (*így*) Kubinba, azomban úgy érkezék Szunyogh uram.

31. *Vasárnap.* Ma lón az szegény kapitány uram temetése.²⁾ Gróf uram az temetésről igenessen Nagyfaluban ment Petróczy urammal együtt.

Junius

1. *Hétfő.* Petróczy uram elmene, mára promulgáltatván az ispánválasztó szék.³⁾ Gróf uram az én nehéz betegségre nézve nem várta végét, hanem Farkas uramat hagyván ottan, feljött.

2. *Kedd.* Valóban keserves és nehéz étszakám volt ez elmúlt éjjel is. Farkas uram jó ideim reggel elmene. Tegnap este verték ki az úr lovait az fűre. Vacsora felett érkezék Csúthy uram, holmi Bánfy Dénes uramnak szóló leveleket is hozván.

3. *Szerda.* Azon Bánfy Dénes uramnak szóló levelekkel Trombitás Samko expediáltatott, valahol tanálná ő kegyelmét; így írt gróf uram ő kegyelmének, úgy én is öcsém uramnak.

4. *Csötörtök.* Az én fájdalmom enyhődni kezdett. Írtam Késmárkra Gyarmati által; írt gróf uram is Palocsay uramnak; én Berzeviczy István uramnak írtam.

5. *Péntek.* Délután érkezék Szunyogh uram Késmárkról; az jó végan lakásban menének el az urak.

¹⁾ L. föntebb máj. 8.

²⁾ Zmeskal György árvai kapitány temetése. V. ö. Guzics feljegyzését e napról, id. h. 447. l.

³⁾ Nagyfaluban, Árva vm.

Árva vára

6. *Szombat.* Az lovak jártatni valának. Szunyogh uramnak jó török lovat adott gróf uram; Joachimus uramnak is egy paripát.

7. *Vasárnap.* Írván Szunyogh uram Késmárkrúl, írtam én is Gilányi és Csucsy uraméknak. Szunyogh uram ez mai nap is itt maradott; csak valóban meglakának. Gróf uram írt az Saxonia hercegnek, én is von Scheleennek Brasszlóban, Bethlem Pál¹⁾ számára való másfél száz aranyat is Joachimus uram által köldvén, úgy az úr alumnusinak is tall. 50. Vitembergába.²⁾

8. *Hétfő.* Jó reggel elmene Szunyogh uram; azomban Bliszko úgy érkezék Pozsombúl.

9. *Kedd.* Vitalis uram többekkel expediáltatott Murányban az Katicza kisasszonyért.³⁾ Farkas uram jütt vala ide; ebéd után viszont haza mene. Késmárkrúl jüvének levelek, azokra rescribálánk.

10. *Szerda.* Elbocsátatott az lucsvnai ember. Porubszky Mátyás uramnak Csejte felí lévén útja, Révay László uramnak írtunk; úgy én is Osztrosith és Petróczy uraméknak.

11. *Csötörtök.* Nem tudom, hogy mi oly szorgos dolgaim lettek volna.

12. *Péntek.* Ebédet az úrral ettem.

13. *Szombat.* Az lovakhoz voltam, s egyébiránt is Reviczky urammal voltak napestig holmi dolgaim. Zmeskal Györgyné asszonyom kedveskedett valami kevés cseresnével; eperjet is ez ideim ma ettünk elsőbe.

14. *Vasárnap.* Praedicatiót hallgattam. Délest érkezék Erdébül (*úgy*) Bethlem Miklós uram szolgálja⁴⁾ s jól es lakik vacsorán. Ma vettek Késmárkrúl 12 költ leveleket.

15. *Hétfő.* Reggel expediáltatott Kaszára Bethlen uram szolgálja, az ki által írt gróf uram Petróczy uramnak; úgy én is nem kölemben Gilányi uramnak Hídvíghy uram számára sindel felől. Tegnap vettünk ratiborai majorostúl egy kancza lovat, kihez az Jokcsa lovat ma bocsátottunk.

16. *Kedd.* Eduihány naptúl fogvást bágyadt állapottal voltam és akármihhez is alkalmatlan; de mind könnyöbben szenvedhettem, hogy az drága kisasszonkám, Katicza, Muránybúl

¹⁾ Miklós öcsese.

²⁾ Ezen alumnusok egyike volt valószínűleg *Absolon Dániel* is. V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 117. l.

³⁾ Thököly Kata mult évi május hava óta a nádornénál tartózkodott. L. főntebb 1664. máj. 5.

⁴⁾ Valószínűleg Rettégi István, Osztrosith Erzsébet kezét kérő levelekkel Osztrosith Mátyáshoz Illavára menő útjában. V. ö. Bethlen M. *Önéletírása* I. 343. l.

elérkezett.¹⁾ Tegnap még én is az asztalnál voltam velek együtt; vígan is voltak. Árva vára

17. *Szerda.* Délel est nemcsak az bágyadtságot de az köszvénynek is recidiváját keservessen kezdettem érzeni, az jobbik kezemben pedig. Estve felé érkezett Tunyoghy uram Erdélyből.

18. *Csötörtök.* Jó reg érkezék Jurikovics s tractálta Lazon²⁾ felől való dolgát; el is végezte délig mindenképpen. Ebéden az úrral maradván, jól is lakék. Azomban déllyesd úgy érkezék Színyeiné asszonyom embere, az kire ugyan ma rescribáltam. Itt az vár alatt való törvényt is ma kezdötték. En hova tovább mind rosszabból valék.

19. *Péntek.* Színyeiné asszonyom emberét elbocsátottam, úgy Szabó Mihályt is Beszterczére, az ki által megírtam Farkas uramnak, holnap az szándék Rosomberkre való menetelre, az hova Keczer Menyhárt és Bánfy uramékat várván, szívesen törődtem mint mehessek, írván Gilányi Illyés uramnak, tudhasson vigyázni öcsém uramra úgy Bánfy uramra is. Párniczkyt is a végre bocsátván haza, írtam levelet is öcsém uramnak; azomban estve felé úgy érkezék Fejérváry uram szolgálja is laski jószág végett,³⁾ de az már késűn lőn.

20. *Szombat.* Bizony nem hogy valamit könnyebbedtem volna, de inkább nehezedtem; úgy is ugyan csak meg akarván próbálni az előttem álló utat, istennek jóvoltából nyolcz óra előtt indulván, Guzith uram háza mellett is késtem és valami levest ettem, s az Likava várát is megköriülvén, négy órára ide Rosomberkre verdődtem (*így*). Való dolog, az rázódásban is igen megbágyodtam nyavalyás voltomban; dicsértessék istennek szent neve, hogy úgy is eljöhettek.

Rosenberg
(Liptó vm.)

21. *Vasárnap.* Ez mai nap sem könnyebbedtem semmit is, csak azon nyavalyásúl töltöttem időmet.

22. *Hétfő.* Ma reggel vettem már útjából Pozsomból Keczer Menyhárt uram levelét; holnapra várván ide ő kegyelmét, Bliszkót rendeltem ő kegyelme eleiben, Tyerchovára⁴⁾ hogy menjen; írtam magam is ő kegyelmének; írtam Gilányi és Csucsy uraméknak is Borbély szolgálja által, úgy Árvában is holmiról disponáltam; déllyesd vettem azomban Gilányi János uramnak 20 költ levelét.

23. *Kedd.* Mai nap sem érkezék meg öcsém uram; én mind azon egy állapotban voltam ez mai nap is.

¹⁾ L. főntebb jun. 9.

²⁾ Lazony, Zemplén vm.

³⁾ Lask, Zemplén vm.

⁴⁾ Trencsén vm.

Rosenberg

24. *Szerda.* Ez áldott szent Iván napján gróf uram praedicationára volt; öcsím uram azomban érkezik; úgy tetszik, könnyöbbedni láttattam, hogy csak láthattam is. Ebéden valóban meglakának, vacsorán nem ihatik öcsím uram.

25. *Csötörtök.* Délelőtt elbocsátám Bethlen Miklós uram szolgálját, írván általa Késmárkra is. Gróf uram délelőtt az várban volt öcsím urammal. Ebéd után ő kegyelme mintegy három óra tájban megindult. Késmárkról érkezének levelek, az kiket öcsím uram után küldtettem s írtam Gilányi uramnak is, írván gróf uram az szepesi prépostnak.

26. *Péntek.* Nem tudom hogy voltak volna oly szorgos dolgaim. Az tisztartót veres fenőfák vígett Király-Lehotára¹⁾ küldtettem.

27. *Szombat.* Lucskai vízben hozattam s abban föredtem. Petróczy uram szolgálái: Rajcsányi s Petkó Erdélben menének; voltak gróf uramnál ebéden s jól is lakának; írtam általok Keczer Menyhárt uramnak s az óráját is elköldtem.

28. *Vasárnap.* Gróf uram az szentegyházban volt. Ebédre talált jönni Kubínyi László; praedicator is jelen volt; valóban meglakának.

Árva vára

29. *Hétfő.* Ez mai imnepnap is praedication volt gróf uram, s ebéd után eljövünk ide Árvában s jókor érkezünk.

30. *Kedd.* Akarván itt való dolgainkhoz látunk, azomban úgy érkezik Pongrácz püspök, s így minden dolgaink ez mai nap csak abba maradának.

Julius

1. *Szerda.* Az pöspek ferestekemet ívén, elmene szalon; így mi is az mit tegnap elmulatánk, ma helyre hoztuk, s gróf uram ellimitálta az arany mívit az kisasszonkák közzé, és elvígezte magában, Bánfy Dienes uram érkezésével haza adja Farkas uram leányát, kire nézve az kisasszonokat is Rosemberkre viszi ő nga. Ma írtam Késmárkra.

2. *Csötörtök.* Tíz óra tájban szálakon indulánk. Guzith uramnál valánk ebéden; valóban jól is, vígan is lakánk. Kubinnál kiszállván szálokról, jókor s békivel érkezünk ide Rosemberkre; valóban tetszik Katicza kisasszonnak ez hely.

3. *Péntek.* Csúthy uram után expediáltuk Sztranyiczkit és az lakodalomra hívogató leveleket expediálánk.²⁾ Délyyesd az vár alá voltam.

Alsó-Kubin
Rosenberg
(Liptó vm.)

¹⁾ Liptó vm.

²⁾ Farkas uram leánya lakodalmára; l. föntebb jul, 1-én.

4. *Szombat.* Valóban bajos lón hogy sohol semmit sem hallhatánk Bánfy uram felől, hanem hogy már setétedett, úgy érkezék Sztranyiczki s hozzá hírül, hogy Bánfy uram okvetetlen holnap érkezik.

5. *Vasárnap.* Szintén hogy gróf uram Bánfy uram eleiben akart volna menni, az váradi püspök¹⁾ szolgája érkezék, jelentvén, az ura is nem messze volna s betér; így gróf uram reám bízta hogy excipiáljam az püspöket s maga kiment Bánfy uram eleiben. Az püspöknek fájdalmas lábai lévén, cedálnom kellett az magam szállását neki. Beérkezvén Bánfy uram, az hivatalosok is compareálván, vígan s becületessen lakának, még az püspök is valóban jól lakott s viradta felé nyughatánk le csak.

6. *Hétfő.* Jó idején elmene az püspök; előbb azért mintegy másfél óráig eleget vetekedénk egymással az árvai plebanus végett. Bánfy uram az tegnapi lakás után szintén dél lón hogy felverte magát, s így hosszan tartván az ebéd és mai nap annál is vígabban lakván az urak, úgy az hivatalosok is, vacsorám nem lehetett. Én mai nap nem voltam az palotán, feles irogatássim lévén.

7. *Kedd.* Hajnaltól fogvást szorgalmatoskodtam az Erdélyben való expedíciók körül, írván gróf uram az fejedelemnek, Teleki uramnak, Hedry uramnak; Szentkirályit Francsics és Ujfalusy uramék szolgálival expediálván Illyére, Lándorfejérváratt²⁾ vett két török loért. Írtam öcsém uramnak, úgy Szinyeiné asszonyomnak is, s Bánfy uramot úgy igyekeztem expediálni, úgy hogy méltó panaszok ne lehessen; gróf uram is mind Tepláig kísérte.³⁾ Szentiványi uram ma is itt lévén ebéden, mind akkor s mind ebéd után az várban s mind azután vacsorán valóban meglakának ez mai nap is.

8. *Szerda.* Mind azon épület körül voltam napestig szorgalmatos. Délre érkezék Xantho, délután vacsorára Gilányi Illyés uram.

9. *Csötörtök.* Essőre fordulván az idő, így az vendégfogadóban való pinczéhez és bóthoz fogattattam az kőműveseket.

10. *Péntek.* Ma tudtam meg, hogy Marczéni⁴⁾ asszonyom tegnap estve érkezett; úgy végeznék el, hogy az kisasszonkák holnapi nap indul(n)ának; de azomban igen neki essősedék az idő és az vizek is áradván, úgy deliberalánk vacsora felett,

¹⁾ Bársony György.

²⁾ Nándorfejérvár.

³⁾ Bánfy Dénes bécsi követségéből volt haza utazóban; l. föntebb máj. 1-je alatt a jegyzetet.

⁴⁾ Így: Marczyné.

Rosenberg

hogy hétfőn meginduljanak.¹⁾ Vacsora előtt feles leveleink érkezének Késmárkról, úgy Hedry uramnak levele is Radnótról de dato 26. Bethlehem (*így*) Miklós uram levele is.

11. *Szombat.* Délyes(t) kezdett jobb üdűre fordulni; nem voltak mi hol szorgos dolgaim.

12. *Vasárnap.* Hedry uramnak 26 írott levelére rescribáltam; írt gróf uram hunyadi dolog végett²⁾ credentialist, írván én is nagy bőven Késmárkra. Ma vacsorát az kisasszonyokkal ő nagyságokkal ettem.

13. *Hétfő.* Az kisasszonyok ő nagyságok megindulások előtt szorgalmatoskodtam; írásim is bőven valának; ő ngok nyócz óra tájban megindulának. Délyest ma is esső volt.

14. *Kedd.* Délben érkezének Késmárkról levelek, azok kezett Hedry uramnak is Szentpéterről Derzseófy Gábor által írott levelei.

15. *Szerda.* Rédey uramnak izenvén gróf uram, írt is ő ngának Évicska kisasszony felől Tunyoghy által, az ki jó ideim megindulván, gróf uram kilencz óra tájban végezte el magában, csak elmegyen Arvába, az mint hogy délután el is ment ő nga.

16. *Csötörtök.* Ez elmúlt étszaka sőt délig is azon essős idő volt; déllest mégis munkálkodtathattam az kastilban is; déllest Lucskára valik, kíső estve térhettem meg.

17. *Péntek.* Mingyárt reggel érkezék az lucsivnai ember, muskatal körtvélt hozá; írtam az úrnak s azután az várban valik az ácsok munkáját látni; az homad lejövén s ebédelvén, úgy érkezék osztán Szarka Zsigmond uram Késmárkról, mely levelekkel Hegedűs Adám szolgáját köldettem Arvába, írván nagy bőven az úrnak.

18. *Szombat.* Ez mai nap is két ízben is írtam az úrnak s az épület kerő(1) váltig szorgalmatoskodtam volna.

19. *Vasárnap.* Írván Hedry uramnak, Késmárkra is felest, Bánfy uram inassától küldettem meg az leveleket; írtam Keczer Menyhárt uramnak is, s déllest Lucskára menvén, ottan egisz estig váltig főredtem.

20. *Hétfő.* Terődvén ez elmúlt ítszakán, nem kívántam főredni, hanem elsiettem, elsőben is az várban divertáltván; öt óra után érkezik feles levél, és ugyan gróf uramnak három rendbéli levelét tanáltam, kiket el sem olvashattam szerivel, hogy posta alkalmatossággal írtam Késmárkra; gróf uram-

¹⁾ Késmárkra, az ott időző öreg Rédey Ferencz látogatására. I. fön-
tebb máj. 17-én.

²⁾ A vajda-hunyadi Bethlen-féle örökség dolga végett.

nak is Árvában, úgy hogy délig elvehesse ő nga; azomban mai nap lött ő ngának hét órakor ide való érkezése.

21. *Kedd.* Délyest érkezik lucsvnai lovas ember Kés-márkról, leveleket hozván, kiben többi közett írták azt is, hogy már viszont holnapi nap léssen indulása Rédey uramnak, s így gróf uram íratott oda, hogy az gyermekekkel ő ngokkal is meginduljanak e jövő csötörteken, igyekezvén pnteken lenni itten.

22. *Szerda.* Ez mai innep nap szentegyházba valánk. Délyest mingyárt érkezik Dániel Péter uram, az ki vacsorán gróf uramnál volt. Szunyogh uram szolgálja is érkezik egy pár szelindekkel.

23. *Csötörtök.* Jó hajnalban ébredvén, írtam Bethlem Miklós uramnak, Hedry uramnak, úgy Korda uramnak is; Dániel Péter uramat, Szunyogh uram embereit is délig expediálván, úgy hogy feles irogatásim valának ez mai nap délig, az mint hogy Berzoviczy István uramnak is írtam Csáky István uram lejöveteléről, az ki nuócz¹⁾ óra tájban mene el, követtetvén gróf uramat hogy be nem térhetett. Délyest nem voltak semmi oly szorgos dolgaim.

24. *Péntek.* Jó reggel érkezik Bethlen Miklós szolgálja, délyest pedig az ifju gróf két kisasszonkával, jó egészségben, istennek neve dicsírtessik.²⁾ Pap László ma expediáltatott Rédey uram után.

25. *Szombat.* Nem tudom hogy mi oly szorgos dolgaim löttek volna, hanem itt való praedicator híván, valánk ebéden parochián, az hol látván gróf uram, hogy ezen parochia igen pusztá állapottal van, resolválta magát és száz ezüst tallírt offerált épületire; nekünk is az kik jelen voltunk ebédecskín, kellett offerálnunk, úgy hogy háromszáz forint felí extendatitak.

26. *Vasárnap.* Nem tudom hogy mi oly idegen emberek voltak volna, vagy mi oly szorgos expeditióim, hanem hogy vexelért az itt való perceptort expediáltuk Beszterczíre.

27. *Hétfő.* Jó idein reggel expediáltatott Csúthy uram Kiss Adámmal Bécs felé, az kikkel együtt Bethlehem (*így*) uram szolgálja is, az kik által írt gróf uram Ujfalusy János és László uraméknak, Osztrosith uramnak, úgy cancellarius uramnak is; azoknak elmenetelek után Reviczky János, árvai tisztartó, Meskó Albert uramík töttek relatiót néminémő határok(ról) veszelovszki, klinovszki, namesztovszki és szihelnauszkiak

¹⁾ Így: *nyolcz.*

²⁾ L. föntebb jul. 21-én.

Rosenberg

között,¹⁾ itt lévén az parsok is, kikkel sokképen való munkálkodás után végtére ugyan csak alkuvásra hoztuk az dolgot; tetszik is gróf uramnak; én ez ily szorgos dolgaimra nézve ebédet sem ehettem az úrral, és ez mai nap ezen árva dolgokkal múltattam időmet, az épületre is szorgalmatosan láttam azomban.

28. *Kedd.* Az essős idő elíg akadált ugyan tón az munkában, de a héjával ugyan váltig szorgalmatoskodtam az épület keről.

29. *Szerda.* Ma volt itten Liptóban az ispán választása. Szinyeiné asszonyom ma kedveskedik ujságúl valami négy dinnivel.

30. *Csötörtök.* Nyavalyás leányom ma jöve Lucskárúl, az hon nem sokat használt az ferdő.

31. *Péntek.* Itt is inkább csak az épület keről szorgalmatoskodtam; aprólikos tisztek kezí való irogatásim mind voltak. Pap László is ma jöve.

Augustus

1. *Szombat.* Ez mai nap isteni szolgálat után estig ugyan munkálkodhattam.

2. *Vasárnap.* Ebéden praedicator uram volt gróf uramnál; igen szép tiszta idő volt és éppen már oly reménségben lettünk, jó időre fordul az idő.

3. *Hétfő.* Az tegnapi jó idő után valóban essős idő lón, ki miá az úr ő nga sem mehetett el Lépcsére.²⁾

4. *Kedd.* Itten viszont szebb idő lón, de délután úgy sem lón esső nélkül; gróf uram dél után elment Lipcse felé.

5. *Szerda.* Annál is szorgalmatosan láthattam az épülethez.

6. *Csötörtök.* Vitnyídi uram eleiben köldettem Sztadniczkyt Parniczáig. Szép tiszta időcske lón, az gyermekek ő ngok is likavkai rítetekre valának szénát győjteni.

7. *Péntek.* Délután érkezik Sztadniczky, így én is elkiszülük és értem Jarkovieza felé; már ott tanálám Vitnyídi uramot, az kivel az mint lehetett eleget beszélgettem s igen kísőre nyogvánk le.

8. *Szombat.* Míngyárt hajnal előtt felébredvén, nem alhattam, s hogy Vitnyídi uram is felkászolódott, megindulánk és Szentmiklósig magam kocsiján vittem, s ott válván el egymástúl, még gróf uram ebédhez sem ölt, hogy Rosemberkre érkez-

Árokháza

Szentmiklós

¹⁾ Veszele, Klin, Námesztó és Szihelne, határos helységek Árva vm.

²⁾ Tót-Lipcsére, Zólyom vm.

tem. Ő nga is tegnap estve jött Lipcséről, az hol nemcsak igen böcsölettel és szeretettel látta palatinus uram, de derekas podolai paripával ajándékozta is meg.

Rosenberg

9. *Vasárnap.* Praedicator uram vala gróf uramnál ebéden; nem voltak semmi oly derekas dolgaim.

10. *Hétfő.* Ebéden Kubínyi László és Palugyai Pongrácz uramék valának és valóban meg is lakának. Délyes(t) mind munkálódtak az emberek, de mi az egy vendégfogadóban hogy valami kis dolgot vittünk végbe.

11. *Kedd.* Az új épület bőtozásához fogánk; alkalmas idő lévén, az mezei munkához is szorgalmatosan láttak. Csúthy uram Kiss Adámmal vacsora felett érkezének Bécsből.

12. *Szerda.* Árvában kelletvén mennünk, a körül szorgalmatoskodtam; ő ngok után egy órával indulhattam és ugyan csak az szekérben ettem Guzith uram háza előtt; ő ngok pedig igen végan mulatának és csak estve felj jövének fel az várba. Ma sem lón esső nélkül.

Árva vára

13. *Csötörtök.* Kétredebli szekeres lovat köldvén Rosemberkre, írtam oda az mennyire lehetett. Farkas uram is ma jöve fel. Írtam Késmárkra, úgy Vitnyídi uramnak is.

14. *Péntek.* Trsztemmai praedicator urammal volt dolgom, úgy jablonkai soltíszszal is.

15. *Szombat.* Itten helyben voltam.

16. *Vasárnap.* Ma három óra tájban indulván, váltig siettem, az mint hogy Rosemberkre még jókor érkeztem, de nagy zápor essőben.

Rosenberg
(Liptó vm.)

17. *Hétfő.* Szép idő lón és váltig szorgalmatoskodtam az épület keről, gondolván, ednihány napokint¹⁾ úgy adja az isten.

18. *Kedd.* Mingyárt ferestekem tájban esső közdett lenni s nem kicsin akadált tött az épület dolgában is.

19. *Szerda.* Itten annál is szaporábban esik az esső, úgy hogy vendígfogadóba kellett munkálkodni ednihány kőművesnek, és az víz is alkalmasint kezdett áradni.

20. *Csötörtök.* Az ó kastilban való reparatióhoz fogattam; estig valóban megáradott az víz, úgy hogy szintén elrémülénk, harmadívi árvíz ne kerekedjék belőle.²⁾

21. *Péntek.* Mivel ez elmúlt étszakán nem lón esső, így az vizek is apadni kezdettek; mind nem volt ugyan esső nélkül, úgy hogy semminémő mezei munkához nem láthattak.

22. *Szombat.* Szendreit ma expediáltam Bitse felj; ebéden Fejírpataky Adám uram maradott nálam. Ma sem volt esső nélkül.

¹⁾ Így: *napokig.*

²⁾ V. ö. Guzics feljegyzését aug. 18-ról, id. h. 447. l.

Rosenberg

23. *Vasárnap.* Szép időre fordult s én is ebéd után eljövök Árva felé; elég bajjal költezkedhettem szálon Mezi-brognyánál Árva vizén által. Gyümölcs felett volt az úr hogy érkeztem fel az várban; ő ngokat fejenkint szenvedhető egészségben tanáltam, kiírt dícsírtessék istennek szent neve.

Árva vára

24. *Hétfő.* Ez elmúlt étszaka is nagy eső és égdergés lón. Ebéden gróf uramnál Fejérpataky Ádám uram vala, valóban jól is tarták.

25. *Kedd.* Nem emlékezhetem hogy mi oly szorgos dolgaim löttek volna. Vacsora felett érkezének Erdélből való levelek.

26. *Szerda.* Jó ideim reggel érkezik Szendrei és estve felé Kapy György uram. Ez mai nap szorgalmatoskodtam Erdélyben való rescriptiók körül, írván gróf uram az fejedelemnek, Teleki uramnak, Hedrynek.

27. *Csötörtök.* Sub dato huius költek az tegnap expediáló levelek; írtam én is Hedry s Teleki és Szikszay uraimíknak, Bethlehem János és Miklós uraméknak is rescribálván gróf uram Rettegi uram¹⁾ által; s az felül megírt leveleket pedig Kubínyi uram szolgája vitte Késmárkra szabadosoknak, krakiaiaknak.²⁾ Déllest mene Kapy uram, s én is siettem Vitnyédi uramhoz Rosomberkre, de igen kísún étszakan érkeztem; így is annyi hogy szembe voltam Vitnyédi urammal, alig vártam lenyugodni.

Rosenberg
(Liptó vm.)

28. *Péntek.* Jó reg az beszélgetéshez fogván, s látván Vitnyédi uram, nem sok időnk lehet hozzá, holnapra halasztotta ő kegyelme indulását; így én Melkót küldtettem gróf uramhoz, úgy más lovat Synapius uramért, az kik késún érkezének.

29. *Sombat.* Ma sem előbb indulhatott Vitnyédi uram hanem tíz óra tájban, az kivel Francsics uramot expediálánk. Gróf uram nevével az barna hat lovat is Vitnyédi uramnak adám. Az mesteremberek miá vala valóban sok bosszuságom. Délyest elbocsátám Synapius uramot. Vitnyédi uram itt hagyta János fiát.³⁾

30. *Vasárnap.* Magam csatlósát küldvén gróf uramhoz, bőven írtam ő ngának többi között arról is, hogy ő ngok kedden bízvást eljöhetnek; írván Sepszuek is nagy bőven, hamar azután érkezvén Vilkovics levelei, in hac materia feles ide s tova irogatásim valának. Délyest az várban valék.

31. *Hétfő.* Igen szorgalmatosan valík az házak reparatiojában.

¹⁾ Rettegi István, Bethlen Miklós szolgája. L. föntebb jun. 14.

²⁾ Krakkó, régiesen *Karkó*, Alsó-Fehér vm.

³⁾ Vitnyédi István családi viszonyairól körülményesen értekezik Fabó András, Vitnyédi leveleihez írt bevezető cikkében. *M. Tört. Tár* XV. 17. l.

September

Rosenberg

1. *Kedd.* Böven írtam és rescribáltam kétrendbéli leve-
lére Keczer Menyhárt uramnak, nagy bőven írván Gilányi
uramnak is Késmárkra; azonban estve felé érkezének ő ngok
fejenkint szenvedhető jó egészségben.

2. *Szerda.* Érkezének az Lándorfejérvárról hozott lovak-
kal, úgy az mely két paripát Teleki uram is küldött. Az épü-
let dolgában is nagy fogyatkozást látván gróf uram, rectifica-
tiojáról sokat vetekedénk, míg mi módját tanálhatnánk.

3. *Csötörtök.* Mátyás dragont vissza bocsátván Késmárkra,
írván bőven Gilányi uramnak s az épület keről szorgalmatos-
kodván, ezzel tültemtettünk inkább ez mai napot.

4. *Péntek.* Csúthy uram expediáltatott Palocsay uram-
hoz, Kurnat is az Holyákra¹⁾ kaszásokkal.

5. *Szombat.* Nyulászni volt gróf uram, én is az gyerme-
kekkel, az homad megtérvén, ebéd vacsorával együtt lón.

6. *Vasárnap.* Gróf uramnál praedicator uram vala ebé-
den. Szumyogh uram dolgában írt gróf uram Ujfalusy László
uramnak.

7. *Hétfő.* Palatinus uramnak 30 Augusti költ levelére
rescribált gróf uram, érsek uram által proponált négy pun-
ctomra is.

8. *Kedd.* Nagy zápor esső lón. Csúthy uram megérkezik
Dunaviczról.

9. *Szerda.* Palocsay uram lovását elbocsátotta gróf uram;
déllyest valóban reá is írt mátyásfalusi²⁾ plebanus végett.
Contra hozta az ifju gróf mellé commendált fiát; vacsorán itt
marasztotta gróf uram; azonban ugyan vacsora előtt érkezék
Francsics uram Pozsonbúl; vacsora felett vígan is lakának.

10. *Csötörtök.* Nagyobbára inkább csak mai napon olva-
sám Vitnyédi uram 3 és 4 írott leveleit. Gilányi uramnak
nagy bőven írván Trombitás Samko által, gróf urammal is
conferáltam Vitnyédi uram tetszését; annuált gróf uram,
írjunk Vitnyédi uramnak.

11. *Péntek.* Déllyest varolai³⁾ és liskófalusi majorban
valik; azonban szorgalmatoskodtam Vitnyédi uramnak való

¹⁾ Lipszky térképén *mons Hola*, Rosenbergtől délnyugatra.

²⁾ Mátyásfalu, Szepes vm.

³⁾ Varola ismeretlen helynév; talán *Várallya*, mely a Lipszky és
Görög-féle térképek szerint Liptó vármegyében Szent-Anna mellett, Sziel-
nicztől északnyugatra feküdt; újabb térképeken és helynévtárakban nem
található.

Rosenberg

írásimban, írván personalis uramnak is; trsztemmai praedicator uramnak is bőven írtam ma reggel.

12. *Szombat.* Az tegnap expediált levelekkel Szilágyi küldtetett Sopronban, s ez alkalmatossággal írt gróf uram Osztrosith uramnak itt való vám dolgába; Illyésházy Gábor uramnak is létavai dologrúl, Gilányi Illés uramra bízván az oda való menetelt. Hidvíghy uramnak is írtam ugyan Sziládi által, azután úgy menínk nyulászni; elég szaporán való vadászatunk is lón, az ebéd vacsorával együtt lévén. Personalis uramnak is írtam Sziládi által.

13. *Vasárnap.* Praedicator uram lévén gróf urammál, nemesak ő kegyelmét de engem is valóban megtartott gróf uram, úgy hogy rígtül fogvást nem voltam oly ittas, az ki után elíg nyomorítúl is voltam.

14. *Hétfő.* Horváth Ferencz uram, Turánszky Gábor valának gróf urammál; vacsorát is itt evének az új épületnek felette való galérián.

15. *Kedd.* Nyulászni volt gróf uram; délyest az likavkai patakban halászni; ma mene el Xantho is Krakkóban.

16. *Szerda.* Délután az kisasszonkákkal Ribárpolyára valík; azomban érkezék Gilányi János uram, Bánfy Dienes uramnak is 1-ma Septembris költ levelét hozván. Vitnyédi uram után vévő lovakkal ma menínek el inmed, azok által is írtam ő kegyelmének.

17. *Csötörtök.* Szorgalmatoskodtam Bánfy Dienesnek (való) rescriptióban, írván ez alkalmatossággal Teleki uramnak, Hedry uramnak, úgy Bethlehem (*így*) Miklós uramnak is, öcsese és Henrich von Scheln leveleit is expediálván s az Bánfy Dienes uramnak ígért peszért és kopókat János mesterrel kísírtetvén Késmárkig.

18. *Péntek.* Balassi urammal való terminusunkra nézve Gilányi János uramot expediálván, ő kegyelme által is írt gróf uram Illyésházy Gábor uramnak, úgy Bárson mesternek is. Ő nga pedig Aryában Nagyfalú felí mene be nyulászni.

19. *Szombat.* Írtam kétrendbeli leveleket gróf uramnak; azomban jöve hírem, ő nga Árva várában ment. Hosszu Istók érkezék Hedry uramnak 23 et 4 költ leveleivel és az kihajtott kanczákkal. Délest ez levelekre való rescriptióban fáradtoztam és ad subscribendum küldtettem gróf uram után.

20. *Vasárnap.* Ma reggel is írtam gróf uramnak, Prónay levelét küldvén. Kis-schavniczai¹⁾ nemes emberekkel volt holmi beszélgetésem. Szmracsányi Péter uram érkezék, s azt mind ebéden vacsorán jól tartá az ifju gróf; azomban kísún vacsora

¹⁾ Ma *Kis-Selmecz* (Mala-Stjavnicza), Liptó vm.

után érkezék Marczy uram oly tetszésével gróf uramnak, hogy a gyermekek is ő ngok ő nga (után) elmenjenek.

Rosenberg

21. *Hétfő.* Legelsőben is Hosszu Istókot bocsátván el, azonban elkészülének a gyermekek ő ngok is, tíz óra után indulván; előbb azért az ifju gróf és Katicza kisasszon Szendrei János leánkáját keresztelék. Idnep nap lévén, inkább csak Farkas urammal mulattam időmet.

22. *Kedd.* Jó hajnalba jött levelem gróf uramtól, mennik én is ő nga után; rescribáltam, hogy holnapi nap én is kiesz vagyok elmenem. Délre érkezék Justh Miklós Rédey uram szolgálja. Déllest behajtván az Holyákrul az úr mínesét, azokban fogattam ki szekeres lovaknak négyet, de az egyikét károllottam, vissza bocsáttattam. Osztrosith uram trombitása is volt nálam vacsorán, de én nem ettem, mivel rosszúl kezdettem érzeni magamot, de gondoltam, hogy csak lábom daganatjából fájnak az ereim.

23. *Szerda.* Elkészülvén, nuócz (így) óra tájban indultam Árva várában; az nap megérzettem az köszvént; annyival inkább hogy felérkeztem ide Árvában; mingyárt valóban rosszúl kezdettem lábomra ézenem magamot, keserves ítszakám lón.

Árva vár

24. *Csötörtök.* Rédey uram az hunyadi állapotról írván s az elég gondolkodásra ¹⁾ való materiát adván, mint lehetne praeveniálni, gondolkodván, communicálni ő ngával; tetszik ő ngának, úgy hogy Sz. K.²⁾ Teleki uramhoz, Csúthly uramot pedig Vitnyédi uramhoz expediálni; azért ez mennyivel nyavolyám engedte, ebben szorgalmatoskodtam. Estve vettem 19 költ levelét Vitnyédi uramnak.

25. *Péntek.* Rédey uram szolgálja expediáltatott, úgy Szentkirályi is. Ez mai nap, keírt ³⁾ dícsírtessék istennek szent neve, eltelvén az ifju grófnak nyolcz esztendeje, itt ez vármegyebéli szomszédi lévén jelen, azokkal vigadának; ne legyen istennek panaszos, az ispetálbeli szegénségnek sem voltam feledék(en).

26. *Szombat.* Jó reg elmene Csúthly uram Sopron felé; déllyest érkezék Gilányi János uram. Isten ő szent felsége elég jó véget ada rimaszombati dolognak,⁴⁾ a kin gróf uram szévesen erült.

27. *Vasárnap.* Farkas uram de kicsin szapora elő való jövetelének, melyet régi causát ez ily szernő nyomorult állapottal.⁵⁾

¹⁾ Az eredetiben e szó elég értelmetlenül így van írva: *gondolkosaim.*

²⁾ Talán *Szentkirályi*. L. alább 25-én.

³⁾ Így: *kiért*.

⁴⁾ Rimaszombat felét Thüköly bírta. *Angyal D.* id. m. I. 108. l.

⁵⁾ Így; az egész napi feljegyzés zavaros, értelmetlen.

Árva vára

28. *Hétfő.* Egész ítszakán semmit sem aludtam és mindenképpen valóban nyavaláson voltam. Gilányi uram jó idein mene el; azonban ez mai nap írtam mind palatinus uramnak, mind Bársony püspöknek. Ebéden valának gróf uramnál Ungváry István és Guzith uraimék; valóban jól is lakának.

29. *Kedd.* Ez mai nap is az úrnál valának és szentén úgy valóban meglakának, kire érkezék Keczer Menyhárt uram is, s ő kegyelme is váltig lakozik; egy paripával is ajándékozta az úr.

30. *Szerda.* Én ez mai nap is mind egy állapottal valék. Délyest öcsím uram az úrral vala oda ki. Onnad megtérvén, sokat beszélgettem ő kegyelmével, mint lehetue praeveniálni Barkóczy Sándor intentiojának az hunyadi dologban,¹⁾ kire nézve írt gróf uram ő kegyelme által palatinusné asszonyomnak.

October

1. *Csötörtök.* Csaknem dél lón hogy indult öcsém uram. Marczéni²⁾ asszonyom is elmene Bártfára. Holmi ide s tova aprólikus irogatásim kivül nem valának egyéb oly szorgos dolgaim.

2. *Péntek.* Úgy tetszék, már ma fordulni kezdett egészségem. Tegnap érkezvén az krakkói képviső, ma kezdett az ifju gróf leírásához.

3. *Szombat.* Nem valék öres kiváltképpen való boszuság nélkül; holmi aprólikus irogatásim kévül nem volt semmi oly szorgos dolgom.

4. *Vasárnap.* Ez mai nap is déllest inkább csak az képvisővel való beszélgetéssel múltattam időmet.

5. *Hétfő.* Keczer Menyhárt szakácsa által köldett gróf uram az urának egy lovat s írt, úgy palatinus uramnak is rosomberki vám végett; írtam én is Szinyeini asszonyomnak, úgy az öcsimnek is; írt gróf uram Illyésházy uramnak, úgy kammergróf uramnak³⁾ is. Ma érkezék Szilágyi Sopronbúl.

6. *Kedd.* Az én köszvínem vala(mit) alkalmassint remített harmadnaptúl fogvást. Ma nem voltak semmi oly szorgos dolgaim.

7. *Szerda.* Gróf uram elkészülvén, délután elmene Krivára,⁴⁾ úgy hogy ha egészsége s ideje leszen, legalább usque ad 17 odaki légyen. Ez mai nap estve felí recidivában esém s

¹⁾ A hunyadi uradalmak birtokában Barkóczy Sándor felesége osztozott a Bethlen örökösökkel. V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 108—110. l.

²⁾ Marczyné.

³⁾ Joanellinek.

⁴⁾ Árva vm.

alkalmas fájdalmat szenvedtem nyavolám (miá). Szilágyi által írtam Gilányi János uramnak, úgy Széneeni¹⁾ asszonyomnak is.

8. *Csötörtök*. Három rendben is írtam ez mai nap gróf uramnak, Gilányi Illis uramnak is. Ez mai nap viszont remített az fájdalom.

9. *Péntek*. Kiss Ádámot Rosomberkre expediálván, bőven írtam általa likavai tiszttartónak; írtam Vitnyédi uramnak is, postára dirigálván az levelet; azonban vettem personalis uramnak 5 költ levelét, úgy likavai tiszttartó uram levelét is, kiben írja, mint jártunk az új bojtokkal;²⁾ mindezekben valóban sokat törődtem.

10. *Szombat*. Hidvéghy uramnak írtam az Barcsayni újabb intentiojáról; gróf uramnak is megírtam ezeket, Ma déllest az lucskai vízben megmosódám, szénte estve is. Írtam az úr után, Farkas uramnak is Rosemberkre, hogy megérkezvén vehesse leveletem.

11. *Vasárnap*. Lehotára mentek az gyermekek ő ngok praedicatio után viceispán uramhoz; ez mai nap ott is maradtak. Én déllest az bal lábomban érzettem az köszvént.

12. *Hétfő*. Hozták vala hérét, hogy rosszúl volna kisasszon, de semmi sem volt belé. Csúthy uram érkezése után elment Lehotára, az honnant csak szentén estve felí jövének fel ő ngok.

13. *Kedd*. Liptai viceispán uram jött vala fel az várban és már ma itt maradtott.

14. *Szerda*. Rosz itszakám volt, bágyadt állapattal is voltam reggel, kire nézve mint is indulhattam meg Rosomberkre, Guzétni³⁾ asszonyommal falatozván; azonban úgy hozák hérét, hogy Liszkófalván eszik ebédet Rákóczy Györgyné és Rákóczy Ferencz, Parniczára szándékozván itszakára.⁴⁾ Mesterkedtem mint elkerölhessem őket,⁵⁾ az mint hogy el is keröltem, de meg is bántam. De nem estveledett hogy Rosomberkre jöttem.

15. *Csötörtök*. Az épület dolgában tévén holmi dispositiókat, írtam nagy bőven gróf uramnak, s ebéd felett bárányhustól vévén nauseát, sokat hántam, nagy hívsíghben voltam s igen meg is erőtlenedtem utána.

1) Így: *Szinyeinié*.

2) Így; valószínűleg *boltokkal*.

3) Így: *Guzithné*.

4) II. Rákóczy György özvegye a trencsényi fürdőbe utazott ekkor fiával, a hol a nádorral és Zrínyi Péterrel — valószínűleg Zrínyi Ilona eljegyzése ügyében — volt találkozása. V. ö. *Horváth M.* id. m. VI. 18. l.

5) Báthory Zsófiának az ellenreformatio terén vitt ismeretes szerepléséből könnyen érthető, hogy a buzgó protestans Keczer Ambrus nem kívánt vele találkozni.

Rosenberg

16. *Péntek.* Farkas uramot kiküldtettem Liskófalvára. Estve felí érkezvén Veszelovszki, azzal felest beszéltem, és deliberálván hogy holnap jó reggel menjenek Farkas urammal Luzsnára,¹⁾ ma írtam Gilányi Jánosnak az lakatos gyermek felől.

Arva vára

17. *Szombat.* Hajnal előtt mene el Farkas uram; én sem sokat késvén megindultam, s ide Arva várában jókor érkezvén, az gyermekek ő ngokot egyébaránt jó egészségben tanáltam, de az ifju grófon az katarhus tetszett meg.

18. *Vasárnap.* Gróf uram jóval reggeli praedicatio előtt érkezik; ²⁾ ő ngával kiváltképpen délyest beszélgetvén, tetszik ő ngának, Szilasyt elköldjem, az mint hogy estve felí el is küldtettem.

19. *Hétfő.* Gróf uramon js tegnaptól fogvást igen el kezdett hatalmazni az katarhus. Írt ő nga Szunyogh uramnak; lehetetlenek látja, pénteken indulhasson. Hidvéghy uramnak újobban írtam.

20. *Kedd.* Keczer Menyhárt uramnak írtam, Barkóczy István és Sándor uraiméknak szóló leveleket includálván köldvén meg. Holmi egyéb aprólékos irogatásim is mind voltak. Farkas uram is ma reggel jöve meg, csak elhültem, hogy Veszelovszkival nem végezhetett; estve felí elmene Malatinára hálni, úgy hogy az holnapí gyólésben Szentmiklóson ³⁾ jelen lehessen.

21. *Szerda.* Rút esős s havas idő lón. Gróf uram megétetvén az farkashust Danis urammal, jól is tartotta utána s maga is ő nga végan volt.

22. *Csötörtök.* Szilasy uram szintén ebéd felett érkezett az dolognak azon bizontalanságával. Aprólékos irogatásim mind voltak és fájdalmim is az köszvének újobban újobban való recurrálásával.

23. *Péntek.* Bécsben hintókért menő lovakot ma estve felí indítám meg, Melyköt is Csejte ⁴⁾ felí borokat venni, felyest érván Vitnyédi uramnak, többi között Bella Péter armalisárúl is, úgy az revuczi ⁵⁾ vám felől is.

24. *Szombat.* Jó ideim reggel a lovak után mene Kiss Ádám is, de mivel holmi auszczukokot ⁶⁾ felejtett el, így csak Zazriván költett ez mai nap maradni. Gilányi János uramnak írtam Késmárkra.

¹⁾ Liptó vm.

²⁾ Kriváról; l. föntebb oct. 7.

³⁾ Liptó-Szentmiklóson.

⁴⁾ Nyitra vm.

⁵⁾ Alsó- Felső- és Közép-Revucza, Liptó vm.

⁶⁾ Literae auszugales: hitelrovás, conto.

25. *Vasárnap.* Illyésházy György uramnak írt gróf uram, hogy pro 5 Novembris elvárná ide.

26. *Hétfő.* Gróf uram elkészült s elmene Slézia felé. Írtam felyest Farkas uramnak. Szilasy uramat is expediálám délelőtt.

27. *Kedd.* Vettem 17 és 22 költ leveleit Keczer Menyhárt uramnak s azokra rescribáltam, postára dirigálván; s ez alkalmatossággal is írtam Farkas uramnak s az tiszttartó uramnak, hogy holnap induljanak két szekéren Késmárkra, holmiért írtam oda. Estve felé jött Schrottól levelem, hogy fejedelem asszon már visszamenő útjában;¹⁾ így írtam az úrnak és törődtem sokat Rosomberkre bor felől; s azomba hogy sötítédett, úgy érkezett Szilasy uram is, s kitanultam az dolgot s én is kevesebbet törődtem; el sem köldettem borért s az úrnak (ú)jjobban írtam Szilasy megérkezéséről; és vacsora felett tovább is gondolkodván, azt tanáltam, hogy mégis ha csak vonuo (*így*) barommal is kedveskedjem az fejedelem asszonnak, ahoz való commissiókat mind ma készítvén és Farkas uramnak is nagy bőven írván, hogy ő is legyen gazdálkodással.

28. *Szerda.* Az tegnap elkészített commissiókkal, hajnal előtt nyittatván fel az kaput, expediálám Szilasy uramot két étékfogóval. Azomba mindenfelől ez mai nap feles leveleim jövének, úgy Vesselényi Pál uramtól, kikre magam neve alatt rescribáltam; jövének Keczer Menyhárt uramtól is és palatinus uramtól sub dato 24 huius Enéczkíról.²⁾ Farkas uramnak talám két ízben is írtam.

29. *Csőtörtök.* Hamar délután érkezék Szilasy s relatiót tón, mint járt oda s hol vált el az fejedelem asszonytól és mint vontatta szekereit s mely kedvessen vették.

30. *Péntek.* Hidvégly leveleit vévén, írtam újjobban oda, s Gilányi János eleiben is köldettem, hogy megtérjen.

31. *Szombat.* Keczer Menyhártné asszonyom számára dajkát köldvén, ez alkalmatossággal is írtam Keczer Menyhárt uramnak, Gilányi uramnak is. Ma hozák Rákóczy Ferencz uramnak Szentniklósról költ levelét.

November

1. *Vasárnap.* Farkas uram jó reg érkezék; ugyan csak nem végezhetünk semmit is az ravasz Veszelovszkival Luzsnának megszállításáról. Délben vettem Hedry uramnak Sárdról 4 Octobris költ levelét. Vacsorára érkezék gróf uram is Sléziából.³⁾

¹⁾ I. föntebb oct. 14-én.

²⁾ Enyiczke, Abaúj vm.

³⁾ I. föntebb oct. 26-án.

Árva vára

2. *Hétfő.* Mingyárt reggel igen bőven írtam Farkas uramnak.

3. *Kedd.* Nem voltak mi oly igen szorgos dolgaim aprólikos ide s tova írásokon kívül.

4. *Szerda.* Prima huius költ levelét vettem Keczer Menyhárt uramnak. Délyest írtam az szomszédságban lévő gróf uram jóakaróinak, hogy az ifju gróf szenti napján holnapi napon compareálnának. Pongrácz Mártony harmadnaptúl fogvást lévén itten, ma mene el.

5. *Csötörtök.* Ez mai napot az jó végan lakásban mulateánk. Liptóbúl Szmrecsányi Péter uramon kívül más nem volt senki is.

6. *Péntek.* Harmadnaptúl fogvást mind fáradoztam Gilányi János uramnak Kassára adandó memorialisban,¹⁾ igen nagy bőven írván a mellett ő kegyelmének, nem külemben Keczer Menyhárt uramnak is az hunyadi dologban, írván gróf uram palatinus uramnak is; ez leveleket délben expediáltuk, hogy vigye malatinai ember Késmárkra, az ki által pénzt is köldettünk fl. 100¹/₂. Faygel Péter uram délre ide jött vala, vacsorán is itt maradott. Tegnap írt gróf uram Illyésházy György uramnak, de ma köldettük.

7. *Szombat.* Faygel uram elmene. Aprólikos ide s tova való irogatásim kívül más mi oly szorgos dolgaim nem voltak.

8. *Vasárnap.* Az gyermekek ő ngok elkíredzettek Guzithí asszonyomhoz; estvére föl jöttek. Clementis urammal liptai ratiókról való conferentiám volt.

9. *Hétfő.* Mind úgy volt az dispositio, hogy az kisasszonykák ő ngok holnap Késmárk felé, mi pedig gróf urammal Rosomberg felé menjünk. Ma is főlest írtam Gilányi János uramnak Kassára, kevältképpen az leányom állapotjáról, s úgy hogy Abafy Sándor uram vigye.

10. *Kedd.* Márúl holnapra haladott az kisasszonyok ő ngok indulása. Ma is újobban írtam Gilányi János uramnak Révay Ferencz dolga végett.

11. *Szerda.* Jó reg megindulának az kisasszonyok ő ngok; azomban érkezik bán Zríni Péter uram szolgálja. Írtam ma Gilányi Illyés uramnak. Csak elhólnék, hogy érthettük, szeke-res lovak(ért) fáradt bán uram szolgálja; resolválta is magát gróf uram még ebéd előtt, hogy ha megtetszenek oda adja, az mint hogy föl is hozatá az palotára és mingyárt megkedvellette s oda is adta gróf uram. Nagy végan lakának, vacsorát

¹⁾ A felvidéki tizenhárom vármegye gyűlésére, mely Kassán e napokban tartatott. V. ö. *Horváth M.* id. m. VI. 15. l.

nem is ett gróf uram, hanem az ifju úr szállásán ett Zríni Árva vára
uram szolgálja.

12. *Csötörtök.* Mingyárt reggel az Zréni uramnak és több ez dologban interessatusoknak rescriptiójához fogtam és délig közlettem is azon Zréni uram szolgáljával; azomban Hidvéghy Mihály uram is érkezik,¹⁾ az kinek az úr igen jó paripáját ajándékozá.

13. *Péntek.* Zréni uram szolgálja elbúcsuzik s elmene Guzith uram házához, de szekeres lovakhoz eszkezek el nem kiszülhettek, így az lovakkal csak holnap indulnak. Én ebéd után Rosomberkre menik, az lova hét óra tájban érkezhettem csak s eleget boszonkodtam az sok dolgokban való fogyatkozásokon.

Rosenberg
(Liptó vm.)

14. *Szombat.* Jó hajnalban köldettem tisztartót Lucskára; magam az mit csak megcselekedhettem, elmulatója nem voltam. Íjfilkor szintén érkezett vala az ítekfogó Barcsayné certicatoria(já)val, kiről nagy bőven írtam Gilányi uramnak s köldettem Hidvéghy uram kezéhez; rescribálván gróf uramnak, írtam Hidvéghy uramnak is.

15. *Vasárnap.* Az menyire, ez rövid idő engedte, disponálván mindenekben, siettem én Árva felé. Nyolcz óra tájban indulván, Mokrágyon falatoztam szekérben, s az édes kis uracs-kámot friss egészségben tanáltam, dicsírtessék istennek szent neve.

Mokrágy
(Árva vm.)

16. *Hétfő.* Ma délyest concludáltam Veszeloyszkival Luzsna nevő falunak megszállítása felől,²⁾ és kedvessen mulattam ez mai napot az édes kis urammal.

Árva vára

17. *Kedd.* Az úr ő nga estve felé jöve föl; nekem elég fájdalmas estvém lön.

18. *Szerda.* Hosszuríti Illyésházy uram eleiben köldet-tetett. Henckel uramnak³⁾ és Szunyogh uramnak rescribált gróf uram. Rottal uramtól is ő felsége és mátkája képét ma hozák.⁴⁾

19. *Csötörtök.* Jó idein reggel írván Hidvéghy uramnak az újonnan való Bársony mester certicatoriájáról, úgy Keczer Menyhárt uramnak is, Csúthy uramnak Késmárkra, Bánfy uram szolgálja ez levelekkel expedíaltatott Késmárkra. Estve felé úgy jöve Illyésházy György szolgálja 16 költ levelével; elég bosszuságos lön, hogy ennyi ideig várakozánk haszontalanul utána; kinek rescribált gróf uram.

¹⁾ Hidvéghy Mihályra nézve lásd *Pauler* id. m. I. 123. l.

²⁾ L. föntebb nov. 1-én.

³⁾ Henckel Gábor sógora volt Szunyogh Juliusnak. *Nagy* I. id. m. X. 893. l.

⁴⁾ A császár ekkor IV. Fülöp spanyol király leányával, Margittal járt jegyben. *Horváth* M. id. m. VI. 21. l.

Árva vára

20. *Péntek.* Az tegnapi szolgálja hogy elment Illyésházy uramnak, hamar érkezik más rendbéli szolgálja Kereskényi urammal, azt kívánván gróf uramtúl, non obstante eo, hogy debito tempore nem praemoneálta, venni föl pénzt és ereszteni néki Lik(a)va várát; kin gróf uram nemcsak csodálkozott, szivessen boszonkodott is, és mingyárt rescribálni parancsolt; nem is érezvén jól magát ő nga, vélek sem ett ebídet, hanem külemb evének s úgy menínek el. Farkas uram is Rosomberkre ment.

21. *Szombat.* Némönémő határleveleknek confirmatió(jo)kban és kiadásokban napestig tültemtett inkább időmet; szegény dluholukaiak dolgában írt gróf uram Illyésházy Györgynek.

22. *Vasárnap.* Kiss Adám érkezik Bécsből. Vitnyédi uramnak Kassáról 16 írott levelét vettem. Farkas uramnak kertész által bőven írtam; újobban is az kőméves által.

23. *Hétfő.* Rescribáltam Vitnyédi uramnak s Illyésházy György urammal való végezísinket diligenter volváltam.

24. *Kedd.* Érsek uram doctora levelét s orvosságit vettem, kiről bőven írtam Auer uramnak, postára köldvén; azomban érkezik Sztadniczky is Késmárkról Gilányi uramnak 21 költ leveleivel, felest írván Csúthy uram is; ezekre rescribáltam; malatinai gyalog embernek parancsoltam elmenni, bőven írván Farkas uramnak is likavai darabant által.

25. *Szerda.* Ez mai szent Katalin asszony napján Guzith uram és Bajcsy János lévén az úrnál, kisasszony ő nga jó emlékezetivel szintén meglakának.

26. *Csötörtök.* Az inasom Palkó, anyjához menvén, írt az úr Petrőczy uramnak szelindek végett. Gilányi János uramnak Kassáról 18 költ levelét csak ma vettem. Tegnaptól, fogvást kezdett alkalmasint lenni az dér.

27. *(Péntek.)* Voinczky szolgálja érkezik az úrhoz, s kapuzárat után Bánfy uram szolgálja Késmárkról, Hidvéghy uramnak Kassáról 24 költ leveleivel.

28. *Szombat.* Elment az lengyel. Ebéden Reviczky Simon volt, valóban meg is lakánk. Ma vettem Teleki uramnak 30 Octobris költ levelét Krakóból.

29. *(Vasárnap.)* Ugyan Teleki uram dolgában Krakóban expediálánk, úgy Vitalis uramat is koppók végett Siveczre¹⁾ és Bilszkora. Synapius uram praedicált ma itten és csak estve felé mene el; azomban kapuzáratkor érkezőnek Illyésházy György uram szolgálái az vár alá.

30. *Hétfő.* Szinyei László uram Szendrő felé expediáltatott horokat venni, általa írván Késmárkra is. Jó reg szem-

¹⁾ Másutt *Zivecs*; l. alább 1666. sept. 14-én.

ben lévén Illyésházy embereivel s megértvén mit akarjanak, úgy azt is, hogy fejedelem asszony pénzével s az ő számára akarnák kiváltani Likavát, gróf uram azért is resolválta magát, egyáltaljában levelének continentiái mellől el nem megyen és már ez idén csak ki nem bocsátja. Ebéden valóban meglakának az szolgálai, vacsorán az ifju gróf vendégi valának. Hidvéghy uram számára való lovakkal ma érkeztek; írja Gilányi uram, mint járt az káptolonban.

December

1. *Kedd.* Jó reg elmenének Illyésházy emberei, s gróf uram írván az fejedelem asszonynak, úgy Rákóczy Ferencz uramnak is, exprobrálván ez Illyésházyakkal gróf uram ellen való collusiójokat, Keczer Menyhárt uram hogy exhibeálná; kiről írtam ő kegyelmének és Késmárkra is rescribáltam, Gilányi Illyésnek s Farkas uramnak is nagy bőven írván, úgy hogy egész délig is kevés szóneti volt az írásnak; s ez Késmárkra való levelekkel Ujfalusy uram szolgálja expediáltatott délben.

2. *Szerda.* Nem voltak ez mai nap semmi oly szorgos dolgaink, aprólékos ede s tova való irogatásokon kívül.

3. *Csötörtök.* Tersczenai¹⁾ praedicator volt ebéden, s ebéd után Gilányi János uramnak ultima költ levelét hozák, kibem többi között írta volna, némönémő Gubinya szolgáljátúl Hedry uramnak hallotta volna az kisasszonynak súlyos betegségét, és hogy alig ha ki nem folyt az egyik szemecskéje; kin szörnyőn elkeseredvén gróf uram, hogy mi bizonyost érthessen, kapuzáratkor expediáltatott Szarka uram postán. Az isten ő szent fiáért engedjen jobb s örvendetesb hírt hallanunk az jó kisasszonyka felől.²⁾

4. *Péntek.* Guzith uram Kiss Ádámmal ma expediáltatott Bilszkora s onnat Henckel uramhoz is lovak s kopók végett, az honnat Vitalis uram is délben érkezvén, újobban is írtam³⁾ Guzith uramnak.

5. *Szombat.* Farkas uram ma jöve Rosomberkről, az kivel elég holmiről való beszélgetésink valának.

6. *Vasárnap.* Az holnap Késmárk felé való induláshoz készülgetvén, holmi ide s tova való irogatásim kívül nem voltak semmi oly szorgos dolgaink.

¹⁾ Így: *trsztenai*.

²⁾ Thököly Máriáról van szó, a kit még mult évi február havában vittek Husztra az öreg Rédeynéhez. L. fűntebb 1664. febr. 11-én.

Árva vára

7. *Hétfő.* Hogy ebéd felett voltunk, érkezék Késmárkról Ujfalusy uram szolgája Rédeyné asszonyom 17 Novembris költ levelével. Ebéd után isten jóvoltából megindulván, sötétedett hogy szállottunk meg Malatinán. Írtam Gílányi uramnak, úgy Bethlen Domokosnak is Dudka által.

Malatina

Árokháza
Liptó vm.)
Dovalló

8. *Kedd.* Farkas uram Teplára ment; mi isten kegyelmességéből Jarkoviczán evén ebédet, későn étszaka érkezheténk Dovalóra; innét írt gróf uram palatinus uramnak s én is nagy bőven Farkas uramnak, az mint az árvai tisztartónak is.

Lucsivna
(Szepes vm.)

9. *Szerda.* Lucsivnára három óra tájban érkezünk; ebéd vacsorával együtt lőn.

Késmárk

10. *Csötörtök.* Nyolcz óra tájban érkezék Illyésházy Gábor uramnak Lengyelországból 3 költ levele, az kire rescribálván gróf uram, Plathy expediáltatott Rosomberkre, úgy hogy Farkas uram az mint csak lehet siessen ő ngához. Dániel uramnak is írtam egynehány szóval Lucsivnárúl; Késmárkra érkezvén, inned is írtunk Árvában s Liptóban. Bethlen Domokos uram itt tanáltatván, váltig meglakánk.

11. *Péntek.* Nem voltak semmi oly derekas irogatásink vagy mi oly szorgos dolgaink.

12. *Szombat.* Hasonlóképen ez mai nap is, inkább csak vendégek levén még.

13. *Vasárnap.* Lucsivnai praedicator praedicálván az kápolnában, az mai sokadalom alkalmatosságával is lévén vendégi gróf uramnak, váltig meglakának kinek kedve s egészsége lőn hozzá. Az pistolokkal is ma érkezének meg Árvából.

14. *Hétfő.* Írtam Dániel uramnak Árvában, Farkas uramnak is, hogy találhassa házánál leveletem. Szinyei János mester által írtam asszonyomnak s öcsém uramnak is. Gróf uram Szlavkóra volt déllyest.

15. *Kedd.* Lőcsei doctor uram volt az kisasszonkánál, s ma déllyest (a) gyermekeskék ő ngok is Szlavkóra valának. Déllyest vettem öcsém uramnak 12 írott levelét, azzal együtt fejedelem asszony és Rákóczy Ferencz uram rescriptióit is.

16. *Szerda.* Sokat terödvén gróf uram, hogy még sem lehet semmi levele Erdélyből, ma jó idején reggel írván ő nga Teleki s Hedry uraiméknak, az mint hogy én is írtam ő kegyelmeknek, Szendrei expediáltatott Kővárig. Rédey Ferencz uram Kubínyi nevő szolgája Huszt felé indulván, írt az úr az asszonnak s az úrnak általa.

17. *Csötörtök.* Bethlen Domokos uram ma akar vala megindulni, így dolgában írt gróf uram fő-generalisnak és vice-

generalisnak,¹⁾ Vér Mihály uramnak is, úgy conveniálván Bethlem Domokos uram gróf urammal, hogy bethleheni jószágát²⁾ kezében bocsátja gróf uramnak; azokra is írt gróf uram; mai nap ugyan el nem bocsátotta gróf uram.

18. *Péntek.* Hajnalban érkezék Szarka uram; dicsértes-sék istennek szent neve, közöl sem úgy volt az huszti kisasszony állapotja az mint hirdetik vala,³⁾ és mivel Domonkos uram által rescribáltatott is gróf uram Rédey uramnak, Bethlem Domonkos urammal Sziinyei uram expediáltatott Kassáig.

19. *Szombat.* Harmadnaptól fogvást kezdvén érzem az köszvényt, ma már szállásomon s ágyban detineáltam magamot.

20. *Vasárnap.* Mingyárt hajnalban érkezék Farkas uram; relatiót tévén Illyésházy G(ábor) uram izenetiről, elég sokra inducáltatott gróf uram és auctionaliter tízezer tallért ígért; ezekben fáradoztam délig; délyest Árvából érkeztek babos lovak felől való levelek, kikre mingyárt rescribáltatott is gróf uram. Farkas uram is későn vacsora után nagy részegen mene el.

21. *Hétfő.* Berzeviczi Herlics, Kőszeghy, uramék valának az úrnál; estig valóban meglakának. Kiss Adám is ma jött Henckeltől; én azomban nem könnyebbedtem, hanem inkább térdemben is kezdtem érzeni az köszvényt.

22. *Kedd.* Délre érkezék Keczer Menyhárt uram. Aprólékos irogatásimon kívül nem volt semmi oly derekas (dolgom).

23. *Szerda.* Ebéd után, midőn szintén induló félben volt Keczer Menyhárt uram, érkezék Keczer András uram; későn estve Markó Árvából az hallal. Von Schöllén levelét is de dato 29 Novembris hozák.

24. *Csütörtök.* Azon braszlói levélre rescribáltatván és az szeléndekekről írván Szunyogh uramnak gróf uram, egyéb aprólékos írásim mind voltak egész délig, kammergróf uramnak is írván ma. Én pedig kiváltképpen tegnap valóban nyomorútúl voltam, az mint ez mai nap is. Synapius uram is mingyárt reggel érkezett meg.

25. *Péntek.* Ez áldott karácson napján más keresztyén emberek háromrendbeli praedicatiót is hallgattak, én azon ágy fenekét keservessen nyomván. Vitalis uramnak ma jöve levele az kopók felől, kire rescribáltam.

26. *Szombat.* Keczer Menyhárt uram feleségestől jött be; ő kegyelmeken kívül nem is volt senki idegen vendége gróf uramnak; ezekkel ugyan valóban vígan lakott ő nga; sokat is

1) Csáky Ferencznek és Pethő Zsigmondnak.

2) Bethlen, Szolnok-Doboka vm.

3) L. föntebb dec. 3-án.

Késmárk

tánczolának, kiváltképpen András uram. Árva vármegyének ma rescribált gróf uram.

27. *Vasárnap.* Keczer András uram sokkal viradta előtt mene el. Gróf uram Gilányi János uram vendége volt, Keczer Menyhárt uram is, és csak estve felé mene el.

28. *Hétfő.* Ez apró szentek napján is praedicationát tőn Synapius uram és későn délután mene Batizfalvára. Gilányi uram holnap szándékozván káptolomban, írt gróf uram az püspöknek és Csáky Ferencz uramnak is. Ez mai nap jó hajnalban isten jóvoltából gyóntam meg.

29. *Kedd.* Nem emlékezem hogy mi oly szorgos dolgaim voltak volna.

30. *Szerda.* Hasonlóképpen, holmi aprólékos irogatásokon kívül.

31. *Csötörtök.* Gilányi uram vala Batizfalvára Folvark kiváltása végett; váltig neheztelte gróf uram s méltán is, az mint resolválta ez iránt magát Máriássyné asszonyom, kinek remediálássában kezdtünk fáradni, így continuálván ez esztendő. Adná isten, az következő ő szent felsége kegyelmességéből lehetne csendesebb s egészségesb mind testemben s mind lelkemben, amen. Úgy legyen, amen!

1666

Januarius

Késmárk

1. (*Péntek.*) Még tegnap érkezett vala az városban Vesselényi László uram; ¹⁾ láttatván gróf uramat, gazdálkodtatott ő naga; és az mai napot itt az várban töltette s valóban meglakott; ugyancsak jó lakó ember. Én is épültem annyira, hogy az isteni dicséretet meghallgathattam, és az lakásban is jelen lévén, elég részem is lön benne. Gilányi uram Lőcsére volt az Folvarkért való pénzzel.

2. *Szombat.* Elmene Vesselényi uram; írtam Keczer Menyhárt uramnak; estve felé jött az árvai tiszttartó.

3. *Vasárnap.* Farkas uramnak levele érkezvén, mint járt Trencsénben, azon dologban mi volna tanácsosb cselekednünk, Keczer Menyhárt urammal is communicálván gróf uram, nagy bőven írtam Farkas uramnak; írt gróf uram Illyésházy uramnak is, elbocsátván Farkas uram emberét, úgy az árvai tiszttartót is. Almásy urammal volt gróf uram ebéden szerelmes gyermekivel együtt; Keczer Menyhárt uram sem maradhatott el; ebéd után azért hamar mene el; én végig voltam és estve fele az úrral jöttem be; nekem is elég jó kedvem jutott vala estve felé.

4. *Hétfő.* Írt gróf uram Rákóczy Ferencz uramnak, Csúthy uramat akarván expediálni; de azomban elég véletlen érkezvén generalis Csáky Ferencz uram, holnapra haladott, és napestig az jó vígan lakásban és conversatióban mulattuk az időt.

5. *Kedd.* Hogy Csúthy uram akart volna megindulni, elmene azomban generalis uram is. Bay Mihály uram katonája érkezvén ura s palatinus urunk levelével, azokra rescribáltam, és Radics uramnak is nagy bőven, az mint cancellarius uramnak is árvai dolog végett,²⁾ nem különben Auer uramnak is,

---

¹⁾ A nádor fia.

²⁾ Az árvai főispánság végett.

Késmárk

az leveleket recommendálván és magam állapotjáról bőven írván, újobban is írtam az estve Rokuszi által öcsém uramnak.

6. *Szerda.* Holmi aprólékos irogatásim kívül nem igen voltak mi oly szorgos dolgaim.

7. *Csötörtök.* Ma viradta előtt írtam Kiszely uramnak, Gilányi uram felesége anyjához szándékozván; azomban gróf urammal millenbachi¹⁾ erdőben valánk nyulászni, de minden haszon kívül, s hogy megtértünk, úgy érkezék Csúthy uram. Szendrei Jánost tanálván elő, az ki által Teleki uram mind nyujtana reménységet, de az fejedelem resolútiója elég categorice lévén, igen megbúsult rajta gróf uram és sokat kedvetlenkedett és nem lón kedve hogy be küldjen.

8. *Péntek.* Újabbán olvasván az tegnap hozott leveleket, eltökéllette hogy beküldjen; így én is hozzá fogtam az levelek expeditióihoz; mai nap az fejedelemnek és Teleki uramnak szólókat elkészítém. Szendreit Rosomberkre bocsátván, írtam általa Kiszely uramnak s palatinus urunknak az kvártély végett.

9. *Szombat.* Megérkezvén a lucsvinai szekér és megrakván az három szekeret, estve felé megindítánk őket, úgy hogy Csúthy uram csak hajnalban induljon.

10. *Vasárnap.* Nemcsak tegnap majd napestig, de ez elmúlt éjjel is felest írván majd minden Erdélyben levő derekas embereknek, Csúthy uram is jó reg megindult. Holnap akarván Francsics uramat s Gyarmatit expediálni néminemő tatár rabok végett, írt gróf uram palatinus uramnak és Zríni Péter uramnak, ez alkalmatossággal Bottyány Kristóf uramnak és Petróczy uramnak.

11. *Hétfő.* Elmene Francsics uram, az ki által az ifju gróf írt Petróczy Miklósnak és küldött egy török lovat; írtam ez alkalmatossággal Gilányi János uramnak és Keczer András uramnak is Németh Boldizsár által. Kőszeghy uram vala ebéden, valóban jól is lakának.

12. *Kedd.* Horánszky András uram tanálkozván bejőni, vele is ugyan ezen alkalmatossággal meg volt az vígan lakás.

13. *Szerda.* Ebéd felett hozák Farkas uram levelét, kiből tovább tovább tanulván gonoszakaróinknak likavai dologban való inteniójokat, nem kevésé törődtünk rajta, és circa hanc materiam feles írás lón; azomban úgy hozák K(ecz)er) Menyhárt uram levelét az két fakó ló felől, s így Szinyeit még ez estve expediáltuk Eperjes felé.

14. *Csötörtök.* Az városnak sokszori egynehány naptúl fogvást való könyörgésekre inducáltatott gróf uram, oda menjen, az hol valóban nagy jó szívvvel látának bennünket s váltig

¹⁾ Mühlenthal, Szepes vm.

meg is vendéglének; későn étszaka jövének el. Horánszky András uram is velünk volt, az ki által írt gróf uram Rottal uramnak.

Késmárk

15. *Péntek.* Az holnapi meginduláshoz kizsülgetvén, holmi aprólékos dolgocskáim mind voltak.

16. *Szombat.* Délel est megindulván s Lucsivnára érkezvén, vette gróf uram Zréni Péter uramnak az lakodalomra hivallgató levelét.¹⁾

Lucsivna

17. *Vasárnap.* Viradtig írtam Rimaszombatba, úgy Késmárkra is az tiszteteknek nagy bőven; az praedicatio is jó idein reggel lévén meg, Hibén szállottunk ebédre s étszakára Tarnóczon.

Hibbe
(Liptó vm.)
Tarnócz

18. *Hétfő.* Egy huzomban menink Árva várában, az hova egy órakkor érkezünk; ebéd vacsorával együtt lón. Fahévíz helyett aquam antipodagricam tanálván meginnya, meg sem gondoltam, életemmel ne fizessem meg; gróf uram is föl kölvén, éfél előtt mene el Baranovszky uram az doctorért Rosomberkre.

Árva vára

19. *Kedd.* Az doctor mingyárt reggel elérkezék s mondá, nincs semmi periculum benne; könnyen el is hittem, mert nem is érzettem rosszabbul magamat; az mint hogy el is bocsátottam mingyárt, az magam Balásdeák-mentémmel ajánlékozván meg.

20. *Szerda.* Farkas uram érkezvén jó reg, délel est Bitsére köll vala mennie, azomban az sem tetszik gróf uramnak s abban mult; hanem írt gróf uram Illyésházy uramnak s úgy Farkas uram is.

21. *Csötörtök.* Francsics uram jött vala föl, relatiót tévén mely haszontalanul járt, s így hogy tovább is experiálhassa Zréni uramnak ha mit ez iránt efficiálhatna, elmene; azomban délel est úgy hozák Illyésházy Gábor uram, úgy Gilányi Illyés uram levelét, kiben írja, Szvederneknél²⁾ tovább sem jöhetett betegsége miatt, hanem kívánt(a), az úr menne hozzá, kiről beszélgettünk eleget ugyan, de semmit sem concludálhatánk, és így csak in suspenso maradott erről való determinatio.

22. *Péntek.* Jó reg izent az úr, mit köllenik tovább cselekedni; azomban megizením vékony tetszésemet, úgy azt is, hogy ő nga ne terje magát; ha úgy tetszik, magam megyek Farkas urammal; végtére annak is annuált ő nga, és csak szentén ebédkor indulhatánk meg, Parniczán szándékozván falatozni, de ugyan csak Guzith uramnak maradánk s jóval

¹⁾ Meghívó levelét leánya menyegzőjére, mely mart. 1-én Makovicza várában volt végbe menendő. A *hivallgat*, *hivallgató* alakokat a Ny. Sz. nem ismeri.

²⁾ Szvedernik a Vág mentén, Trencsén vm.

Tyerhova
(Trencsén vm.)

innet süttédínk bé Tyerchovának s ott szállottunk; jó szállásunk vala.

Zsolna

23. *Szombat.* Még két óra előtt indulván, kellett Zsolnán is keveset késniük még az szánat megigazították, és mivel kerölnük is kellett, csak tizenegy óra tájban érkezetínk Bitsére, ebéden s vacsorán is ott lévén, de úgy sem végezhetínk mi bizonyost.

Nagy-Bittse

24. *Vasárnap.* Az mint tegnap tíz óraker indulánk meg vacsora után Bitsérol, három óra éfél után vala még Tepliczére érkezetínk; itt is két óráig nyugovánk; még indulhatánk jól megvilágosodott. Délután lón hogy Zazreyán ítetünk, váltig sietvén, de úgy is hét óraker érkezünk Arvában; mivel az úr jól lakott volna s én is igen elterödtem volt, csak lenyugodtam.

Tepliez
Zazriva
(Arva vm.)
Arva vára

Jaszénova
Rosenberg
(Liptó vm.)

25. *Hétfő.* Éfél után ébredvén föl, concipiáltam mint köllenik lenni az Illyésházy urammal való végezísnek és contentatiojárul való assecuratoriának, s hogy fölébredett gróf uram, beküldtettem; magam is eleget szólík ő ngával; végtére annuálta ő nga, úgy azért, előbb amaz subscribálja; kire nézve sietséggel készétínk Meskó Albertet Bitse felí s magunk Guzith uramhoz menínk ebédre, és ugyan inmed mene el Albert uram jóval délután; az hol midőn jó lakásban mentünk volna, úgy érkezenek Illyésházy Gábor uram szolgálái az lovakért és pénzért; meg volt mondva, addig várakozsanak vár alatt, még subscribáltatik az végezís. Nagy késüre indulván meg, Jeszenovánál mingyárt megsetütédínk, és Rosemberkre nyuócz (*ügy*) óra tájban érkezvín, itt is megvolt az vacsora, éfélíg tartott, de én csak az nagy nyögíssel mulattam étszakámot.

Szentmihály

26. *Kedd.* Délután megindult gróf uram Lipcse felí, úgy én is Késmárk felí; szentmihályi malomnál valóban galúl¹⁾ járík, kiesvén az szánból, ugyan bé merültem az vízben; szintén sötétedett még valamentére megszáratkoztam s indultam Szentmiklósra; hét óra tájban érkezvén az árvai tisztartónál, jó szívvel látott, jól is tartott.

Szentmiklós

Lucsivna
(Szepes vm.)

27. *Szerda.* Írtam Farkas uramnak Lipcsére s Tunyoghynak is Arvában, s hajnalodott hogy indultam. Lucsivnán késűn délután szállottam, az honnand írtam Hierant uramnak, úgy öcsém uramnak posta alkalmatossággal. Ide Késmárkra is késűn étszakán érkeztem; az kisasszonyok ő ngok Almásy uramnál lévén, mingyárt bejüttek, de én itt sem evém vacsorát, alig vártam lenyugodjam.

Késmárk

28. *Csötörtök.* Viradta előtt íratam gróf uram eleiben, úgy Farkas uramnak is edmihány szóval. Hogy ebéd fölett

¹⁾ így; talán tollhibából *balúl* vagy *galádúl* helyett.

ültünk volna, úgy érkezik Meskó Albert uram; csak elhültem mint subscribálta Illyésházy uram az végezést¹⁾ és mely csalárdul kívánna velünk bánni, kiról valóban reá írván és újebben is íratván az végezést, estve felí volt hogy expediáltam Albert urat, írván Vitalis uramnak is, hogy bé menjen utánna Lengyelországban; azomban úgy érkezik Görgey Vilhelm s János, az kik vacsorán is itt maradván, nemcsak jól lakának de tánczolának is váltig.

29. *Péntek.* Keczer Menyhárt uramnak írtam szolgálja által Melczér Jáno(s) dolga felől, úgy Szinyeiné asszonyomnak is; egyéberánt nem voltak semmi oly szorgos dolgaim.

30. *Szombat.* Írtam Baranovszkynak, úgy Farkas uramnak is fazokasok által.

31. *Vasárnap.* Gróf uram ő nga déllyesd megérkezék az ifju gróffal, és mingyárt ő nga megérkezésé után Hedry uram is, az kívül informáltatván ő nga, ki volt bontója az görgényi állapotnak, nehezen hitette el magával és búszult állapottal volt. Hedry urammal csak az maga házában ött.

Februarius

1. *Hétfő.* Már hogy vacsora felett volt volna gróf uram, érkezék Keczer M(enyhárt) uram és vígan is lakának; én nem érezvén jól magamot, napestig csak az házban detineáltam magamot.

2. *Kedd.* Gróf uram itt az szállásonon evék ebédet; én is ott ültem ugyan, de sokáig nem ülhettem, hanem elmenvén öcsém uram, én is az úrfi szállására vittem le magamot és ott hevertem. Ma is csak az nagy lakásban mentenek el.

3. *Szerda.* Érkezének holmi leveleink Pozsonbúl; gondolkodánk és beszélgeténk, írjunk oda bé.

4. *Csötörtök.* Írván gróf uram az fejedelemnek, Teleki uramnak, Hedry uram is sokaknak oda bé, holnapra haladott ez leveleknek expediója.

5. *Péntek.* Az tegnap készített levelekkel Bánfy inassa expediáltatván Kővárban, úgy hogy visszajövet Husztra is betérjen, írván oda is gróf uram; azomban déllyesd megindulván Székely János uram lakodalmára, mingyárt az Rarvizen²⁾ tanálók elő Rokuszit Kővárból 21 írott levelekkel. Étszakára Szmisánt szállottunk s nagyobbára ott olvastuk az leveleket, de én vacsorát sem öttem.

¹⁾ L. főntebb jan. 25-én.

²⁾ Valami patak neve lehet.

Szmizsán
Krompach
Mohnya
(Sáros vm.)
Szinye

6. *Szombat.* Meg sem gondoltam, hogy olyan idein induljon gróf uram; szertelen nagy hideg lőn s nagy időn szállott meg ő nga Krompachon ebédre, az hol tanáltuk Szentmiklósyt, az hol feles ideig késsének, de úgy is jókor érkezénk Muhnyára, és én velem szán jövéen, Szinyére menék késő estve; az atyafiakkal és ott levőkkel feles ideig és majd éfélig voltunk fent.

Pécs-Ujfalu

7. *Vasárnap.* Ez étszakai nyugováshoz igen kevés időm lőn. Praedicatiót hallgatván itt Szinyén, azomban gróf uram is érkezvén, úgy az több hivatalosok is, elég jó készüléttel volt asszonyom, csak lehetett volna elég idő hozzá; az mit ugyan elkövehetünk, semmit el nem mülátánk; az helyett váltig sieténk; Pécs-Ujfaluban is elég készüléttel voltak, de az szállások alkalmatlanok lévén, úgy az lakodalmas ház is elég szoros, énnekem kellett hamar elvitetnem magamot az szállásra.

8. *Hétfő.* Reggeltől fogvást sokat consultálkodván az főrendekkel, mit írjunk és mint disponáljunk Arvában palatinus uramnak Balassával való állapotjáról,¹⁾ írtunk ugyan eleget, de mind szükségesbnek láttam, Gilányi uramat magát expediáljam oda, az mint hogy délben expediáltam is; azomban ez mai lakodalmi állapothoz accedálván gróf uramnak mai napi születesse napja is, valóban meglakának. Én ma is az ágyban detineálám magamot.

Vörösalma

9. *Kedd.* Viszont ma is az szomszédságban Veresalmára menénk. Dersőffy Ferencz uram szolgálóját adván ki, valóban derekas lakodalmat szolgáltatott, mind ebéd mind vacsora derekassan volt, de én ebéden sem sokáig lehettem ott, annyival inkább az vacsorát másra bízam.

Balásvágás

10. *Szerda.* Az mint éjféel után oszlottak el, Szinyeiné asszonyom akkor haza mene, az vendégekben is reggel, de úgy is az nyolcz asztal megtölt s vígan lakozának. Gróf uram étszakára Balásvágásra jött, az hol én gyengén voltam az gyomromra.

Késmárk
(Szepes vm.)

11. *Csötörtök.* Hamar délután érkezénk Késmárkra; együtt lőn ebéd vacsorával; itt sem sokat hagytak hátra az jó lakásban.

12. *Péntek.* Midőn nyugodni kívántunk volna, úgy érkezék Vitéz Ferencz és Máriássy Ferencz; azokkal is elég alkalmatlanságunk lőn. Keczer András uram elmene Batizfalvára.

13. *Szombat.* Ez mai nap is rajtunk maradott Vitéz Ferencz; vacsorára érkezék Dersőffy uram feleségestül, Usz István uram.

¹⁾ A nádornak Balassa Imrével való viszálykodását körülményesen leírja *Pauler* id. m. I. 87., 94. és 95. l. V. ö. *Cserey M.* Hist. 2-ik kiad. 62—63. l.

14. *Vasárnap.* Rút alkalmatlan havas idő lévén, gróf urammal szekérben menik Batizfalvára; úgy is ugyan tizenegy órára föladhatták az ebédet, de mások híjával haladni kellett. Farkas uramot itt tanálám és ugyan ma akarván expediálni, az mint hogy estve felé el is ment, én pedig az ágy fenekét nyomván, vacsora után mingyárt elíg rosszúl volt a gyomrom.

Batizfalu

15. *Hétfő.* Éfél után mingyárt reám esvén az arena, bezzeg nyomorult étszakám lón, alig vártam volna; Késmárkra vitettem magamot, de szernyón sok dolgaim miá tíz óra felé ha indulhattam s váltig siettem, és mihent ide érkeztem, azonnal az fürdőt siettettem, kibem nagy segítségemre volt az édes hugom, s vacsora után is megfürödtem egyszer.

Késmárk

16. *Kedd.* Ma jó reg is váltig fürödtem, de úgy sem állott el szentén rólam és mély tölletséggel¹⁾ nem is ettem semmit is, s mivel gróf uram Rokuszi leányát mára rendelte haza adni, azért feles böcsülletes embereket is convocáltatott. Viceispán uramnak késedelmes jövetele miatt valóban későre lehetett az vacsora, de úgy sem lehettem végig ottan, igen rosszúl lévén.

17. *Szerda.* Mivel csaknem hajnal felé nyugovának le tegnap, az ebéd tizenegy óra tájban nem lehetett, mivel valami causa revideáltatott, hanem tizenkét órakor adták fel az étket s estig tartott; az tánczolás is csaknem éjfélig tartott.

18. *Csötörtök.* Az derekas vendégek elmenének ugyan mingyárt reggel, de úgy is Keczer András uramat semmiképpen el nem bocsátván gróf uram, Szinyeiné asszonyom estve felé elmene; végtére az úr is lefeküvék, de azomban az sok táncznak, víg lakásnak nem volt semmi szüneti. Én mingyárt reggel kezdvén az jobbik kezemre rosszúl lenni, megijedtem az köszvénytül; estig alkalmas indiciumja lón; az arenát is ugyan mind érzettem apródonkint; így fájdalmasson s keservessen mulatám ez mai napot is. Francsics uram is ma délben érkezék Zrínyi uramtól.

19. *Péntek.* Az tegnapi jó lakás után későre lehet meg az Árva felé való menetelről való deliberatio; causálván az nyomorult állapotom is, haladott holnapra. Dajka István is ma búcsuzott el gróf uramtól.

20. *Szombat.* Ma is délutánra haladván az megindulás, gróf uram irt Hedry uram alkalmatosságával az fejedelemnek, Bethlen János, Miklós uraméknak, Teleki uramnak, kinek én is nagy hőven irtam; irt gróf uram Rédey uramnak is, és így megindulván, nékem Maguráról az dölt fákra nézve kellett

¹⁾ Így; talán: és mellé tökéletességgel vagy teljességgel.

- Landok Lendakra térnem; ott voltam éjjelig, míg Késmárkról más szánat hozattam, gróf uram pedig Kaczvinkon halt.
- Kaczvink 21. *Vasárnap.* Éjjél lón míg Késmárkról megérkeztek az szának; így én is czihölödtem és Kaczvinkra hat órára érkezheték: elég gonosz idő volt ez étszaka, de annál inkább nappal, ki miá nagy bajjal mehetünk Krempachra, és nem lón mód tovább mennünk már ez mai nap, kire nekem is volt szükségem, kiváltképpen ily nyomorult állapotomra nézve.
- D. Krempach 22. *Hétfő.* Elég kevéssel változék az idő, de mivel borítékot csinálnak, könnyebben lehete dolgom. Délyesd érkezünk Jablonkára. Elsőben is szomjuság lévén rajtam, azt sokféle itallal is oltani igyekezvén, végtére sok okádással volt s így nyomorult étszakám volt.
- Jablonka (Árva vm.) 23. *Kedd.* Gróf uram Tvardosint¹⁾ szállott; én Kraszna-horkán étetvén az lovakot, siettem az vár felé. Felyes holmi leveleket vévén, azok között Radics uramnak de dato 11 et 16. Farkas uramnak még ma írtam az sütő által, hogy az érsek jövetelére vigyázzon.²⁾
- Turdossin 24. *Szerda.* Gilányi uramat Késmárkra akarván expediálni, interveniált Zrínyi uram vitézinék igen rendkívül való Saskón magok viselése,³⁾ kire nézve kellett írnya Zrínyi uramnak s Gilányi uramat expediálni hozzája; ez alkalmatossággal öcsém uraméknak szóló Radics uram levelét elküldtettem, írván Menyhárt uramnak, úgy asszonyomnak is Géczy Pál uram levelével; szintén ebéd felett menvén el Gilányi uram, délyesd nyugodalmashan lehettem, de az köszvinyt estve felí több helyeken is váltig érzettem.
- Krasznahorka 25. *Csötörtök.* Jobb étszakám lón. Reggel íratván Joachimus uramnak, Farkas uramnak, Gilányi János uramnak Zavor László levele mellett, írtam ez alkalmatossággal az leányomnak is; azomban úgy jütt hírünk az érsek felől. Gulácsy szolgáját expediáltam Rosombergre. Ebéden az úrnál viceispán és Reviczky Simon valának, úgy Petróczy uram szolgája is, az ki az szeléndekeket hozta.
- Árva vára 26. *Péntek.* Petróczy uram szolgáját elbocsátottuk és Palkó inasomat az anyja végett.

¹⁾ Turdossin, Árva vm.

²⁾ Ekkor már Szelepcsényi György, Lippay még az év elején elhalálozván. Szelepcsényi a Zrínyi Ilona lakadalmára utazott, a hol a király képét viselte s ő adta össze az ifju párt. *Pauler* id. m. I. 85. l.

³⁾ Zsaskó, Árva vm. Guzics János már többször említett naplójában azt jegyzi föl, hogy Zrínyi Péterné menyegzőre vivén leányát, febr. 21-én Parniczán halt. Zsaskó szomszédos Parniczával; hihetőleg ez átutazás alkalmával rakonczátlankodtak ott a bán vitézei. Guzics naplója, id. h. 447. lap.

27. *Szombat.* Guzith uram vala az úrnál; holmi aprólikus írásim indultak. Árva vára

28. *Vasárnap.* Érkezik az borbély Kismárkról Rutkayval; írtam öcsém uramnak, Thököly Miklós uramnak is rescribáltunk; írtam az ifju grófnak.

Martius

1. *Hétfő.* Írtam Késmárkra, mikorra várják az urat; írtam ma is az ifju grófnak s az leányomnak; délig Farkas urammal volt holmiről való beszélgetésem.

2. *Kedd.* Farkas uram elméne; gróf uram is száukázni volt Lehotára; azonban úgy érkezik palatinus uramnak 25 Februarii (költ) levele, kire nézve gróf uram feljüvén, Berzoviczy Mihályt köldettük postán Keczer Menyhárthoz; írtam egynehány szót Csucsy Jánosnak; Szilasy uramat is az palatinushoz expediálánk már küssü estve.

3. *Szerda.* Midőn Radics és Vitnyédi uraméknak írtam volna, azonban úgy hozák az ő kegyelmek leveleit; azokra is azon levelekben rescribáltam s Farkas uramnak is bőven írtam.

4. *Csötörtök.* Ez elmúlt éjjel szörnyű nagy szél vala, kivél valóba változik is az idő s reggeltől fogvást napestig sem lön szüneti az essűnek, s így mai nap indulván, délután elíg alkalmatlan utunk lün; gondoltam, holnap el sem fogunk már szánakon mehetni. Szilniczén háltunk meg.

5. *Péntek.* Viszont viradta felé fadni s hideg idő kezdett lenni, és egész estig hova tovább hidegebb. Délre Hibén szállottunk, étszakára Lucsivnára igen nagy idő.

6. *Szombat.* Keczer Menyhárt uram érkezvén palatinus urunkhoz menü útjában, feles ideig beszéllettünk ő kegyelmével és nyolcz óra tájban indultunk; ide Késmárkra jó délelőtt érkezvén, istennek neve dicsértessék, jó egészségben tanáltuk az ifju grótot s az kisasszonykát.

7. *Vasárnap.* Palatinus urunk küldte fakó lovak ma érkezvén, valóban nagy hideg idő lün.

8. *Hétfő.* Lőcsére kívántam volna a doctorhoz köldeni, azonban úgy mondák, hogy nincs otthon.

9. *Kedd.* Jó reg érkezik Radics uram és mingyárt délest Csútly uram Erdélből, oda bé való dolgainkban inkább mind azon egy állapattal. Ez mai farkat ¹⁾ az mint tegnap, úgy ez

Szielnicz
(Liptó vm.)

Hibbe
Lucsivna
(Szepes vm.)

Késmárk

¹⁾ A *farsang farkát* érti; 1666-ban a következő napra esett hamvazó szerda.

Késmárk mai nap is az jó tánczczal múltatták el, kiknek volt egészségek hozzá.

10. *Szerda.* Az egész napot Radics és Csúthy uramikkal való beszélgetésen múltatánk, várván azomban Keczer Menyhárt uramat.

11. *Csötörtök.* Hogy ez mai nap sem érkezék Keczer Menyhárt uram, sokat csudálkozánk rajta.

12. *Péntek.* Jó reg érkezék Keczer Menyhárt uram, s relatiót tévén, akár mikor is édes bazánk reparatiójáról nem lehettem jobb reménségben; az jó isten ő szent fölsége egedje jó kimenetelét! ¹⁾ Görgey Miklós uram lévén gróf uramnál, azzal mulatozott gróf uram; öcsím uram azomban írt Bory uramnak, s Csúthy uramnak ma kell vala Stubnyára menni, de azomban holnapra kellett haladni, s öcsím uram pedig Radics urammal három óra tájban méne el. Én ma vettem valami löcsei doctor adta purgatióját, de majd semmi operatiója lün.

13. *Szombat.* Csúthy uram elmene úgy délest; Bánfy uram szolgálja Huszt felé az Teleki uram számára való trombitással és fejedelem számára küldett szeléndekkel.

14. *Vasárnap.* Tersztenai praedicator praedicált itt az várban. Képtelen hideg lün.

15. *Hétfő.* Ez mai nap is valóban hideg idő vala.

16. *Kedd.* Csúthy uram estve felé érkezék Stubnyáról Bottyány Pál uram szolgáljával; ez mai nap itten (maradott).

17. *Szerda.* Ez mai nap is itt maradott Bottyány uram szolgálja. Radics uram is estve felé érkezék.

18. *Csötörtök.* Radics uramat délután expediálván Bécs felé, az ki által írt gróf uram palatinus uramnak, esztergami érseknek, secretarius és conservator uraiméknak, úgy Rottal uramnak is; írtam én is Vitnyédi uramnak egynehány szóval; délest Erdélben való expeditiók körül szorgalmatoskodtam.

19. *Péntek.* Ma jó reg indulván Csúthy uram Erdély felé, az ki által írt gróf uram az fejedelemnek, Teleki uramnak, Bethlen János, Bánfy Dienes, Zsigmond, Béli, Gilányi Gergely és Rédey Ferencz uramíknak, írtam én is Hedry uramnak. Baranovszky uram is Eperjesig Csúthy urammal ment, hogy ottan Bécsben való vexelyt csináljon; írtam általa öcsím uramíknak, úgy asszonyomnak is.

20. *Szombat.* Estve hozák Baraszlóból 12 Martii költ leveleit von Schelen uramnak, az kiket holnap szándékozván

---

¹⁾ Keczer Menyhárt néhány nap előtt (mart. 6-án) utazott volt a nádorhoz. A makoviczai lakadalom után Vesselényinél a stubnyai fürdőben gyülekeztek tanácskozásra az elégtelenek. V. ö. *Pauler* id. m. I. 84. l.

Csúthy uram után küldeni, Draskovith uramnak rescribált gróf uram.

21. Vasárnap. Azon tegnapi leveleket igen idején reggel küldtettem Szinyére, hogy onnat Szilágyi vigye Husztra. Gróf uram újobban elvégeze magában, már az Aprilist is itt töltse, s így újobban ad 12 Maji differálván az árvai számvételt, megíráim Joachimus uramnak, adja az többinek is Sléziába értésekre. Ungvárynak is megíráim, úgy Ujfalusy uramnak; gróf uram is írt Petróczy és Osztrosith uraméknak. Gilányi Illés uramnak is írtam felőle.

22. Hétfő. Maczkó csatlósom által írtam árvai tisztartónak, többi között Krakkóbúl hozatandó festék felől is; Farkas uramnak is igen büven, úgy Bory uramnak is Zsolna végett.

23. Kedd. Figuli jó reg jött az hallal; ő általa is igen büven írtam és az böcsülni való kőműves mestereket is ez alkalmatossággal küldtettem, s délest gróf urammal Szlavkóra valánk. Szinyeiné asszonyomnak is írtam az Árvából küldendő béresek által.

24. Szerda. Délest hozták Osztrosith uram levelét Illyés-házy György actáival, kire rescribáltatott gróf uram. Radics uramnak is Rudnórúl ¹⁾ írott levelét vévén, rescribáltam.

25. Csütörtök. Újobban reggel írtam Radics uramnak, az mint estve is, ha ott érné az levél, hogy obtineálná, Árva vármegyének szabad lenne vöres viaszszal pecsétleni.²⁾ Farkas uramnak is írtam egynehány szóval.

26. Péntek. Délest Árvában rescribáltam, Gilányi Illyés uramnak is kétrendbeli levelet írtam. Hidvéghy uramnak is rescribált gróf uram Csáky Zsigmondné asszonyom Árvában lévő portiója végett. Már vacsora után vettem Hedry uramnak Husztról 8 költ levelét.

27. Szombat. Nem tudom hogy oly szorgos dolgaim voltak volna aprólyékos ede s tova irogatásom kívül. Samit az rudas, és (az) barbariait az kisafás kanczához bocsátották.

28. Vasárnap. Reggeli praedicatiót meghallgatván, délyest írtam Keczer András uramnak; Bory uramnak is, hol szándékoznék palatinus uram az üdnepekben lenni? Zrínyi uramnak is írt gróf uram Gulácsy által; írtam én is Teleki uramnak, tudhassa, gróf uram az üdnepek által itt lészen, Horánszky András uramnak recommendálván ez leveletem.

29. Hétfő. Görgey Miklós uram vala gróf uramuál ebéden; felyes ideig mulattak; azomban vacsorára érkezének Faygel

¹⁾ Tót-Próna mellett, Turócz vm.

²⁾ Erre nézve v. ö. *Hajnik Imre* ily című értekezését: Az örökös főispánság a m. alkotmánytörténetben. Akadémiai Értekezések XIII. 46. l.

Késmárk

Izsák, Péter és Ferencz; vacsorán jól megtartotta őket gróf uram. Ma is írtam Farkas uramnak Rutkay által.

30. *Kedd.* Faygel Péter uram által írtam öcsím uramíknak; Faygel Ferencz által írt gróf uram Zréni uramnak; én is Farkas Tamás uramnak.

31. *Szerda.* Nem voltak mi oly szorgos dolgaim; való dolog, nem kicsin vakmerőséget és keménységet experiáltam.

Április.

1. *Csötörtök.* Délyesd Fejérváry uram jött Stubnyáról és már ma itt maradott s valóban vígan is lakának. Bory s Armpruszter uramék az mit írtak olvastam, s írtam azon levelek mellett Keczer Menyhárt uramnak; olvastam Radics uram is sub 26 mit ír Pozsonyból.

2. *Péntek.* Radics uramnak 25 Pozsomból írt levelét vettem; Farkas uramnak is Figuli által írott levelét, az kire mingyárt rescribáltam nagy bőven.

3. *Szombat.* Péter lovászt küldvén Rosomberkre, hogy az meddő kanczákat hágassa, írtam általa Farkas uramnak, úgy árvai tisztartónak is.

4. *Vasárnap.* Kubíni káplán praedicált, s ez mai nap az én szenti napom lévén,¹⁾ gróf uram hívatott volna szomszédiban, de mind is Budaházy, Zavor s Görgey János uramék lehettek jelen, kikkel s jámbor szolgálival valóban meglakott gróf uram, s az kisasszonkákot is váltig megtánczoltatta. Ez mai ujságon²⁾ valóban újokban hozzá kezdett az télhez.

5. *Hétfő.* Írtam Gilányi Illyésnek, Auer uramnak, Árvában tisztartónak, Reviczky Jánosnak.

6. *Kedd.* Nem jut eszemben hogy mi oly szorgos dolgaim voltak volna. Ma evénk elsőben laszaszt ez idein.

7. *Szerda.* Hasonlóképen. Berzeviczy István uram volt itt.

8. *Csötörtök.* Írtam Farkas uramnak és az három vemhes kanczát küldtettem az ménesben. Horváth Boldizsár uram volt ebéden gróf uramnál; vacsorára Berzeviczy Zsigmond uram. Rescribáltam Ujfalusy András uramnak.

9. *Péntek.* Berzeviczy uramék ez mai nap itt maradtak, s Almásy uram déllest két nyulat látván fekésében,³⁾ kin volt az úr, úgy én is az ifju gróffal; szép mulatságunk lón, való-

¹⁾ Ambrus napja.

²⁾ T. i. hold-ujságon.

³⁾ Így; fekés = *fekvés, fekvés*; mint *fekő = fekvő*. Ny. Sz. I. 793. lap.

ban jó meleg időnk. Ma esztendeje lőn installatiója az ifju grófnak Máramarosban, kinek emlékezetiben is vígan lakánk. Bánfy Dénes adta lovat Berzoviczy Zsigmond uramnak adta gróf uram. Szenczy István Vitnyédi uramnak Stubnyáról küld(ött) levelét hozta.

10. *Szombat.* Berzoviczy uramék elmenének, Baranovszkyt Budaházyhoz expediálám, Szinyei Lászlót az generalishoz, Melczer Jánoshoz, öcsém uramékhoz, úgy az fakó lovak végett is Eperjessé, az ki által írtam asszonyom hugomnak is.

11. *Vasárnap.* Délest elbocsátám Thököly uram szolgálját.

12. *Hétfő.* Arvai ember által kétrendbeli levelet is írt Farkas uram.

13. *Kedd.* Radics uramnak 3 et 8 írott levelét vettem. Görgey Vilhelm uram volt gróf uramnál ebéden vacsorán, s üdöközben (érkezék) Király Sámuel poczsztarosza ¹⁾ levelével.

14. *Szerda.* Vitnyédi János ²⁾ küldtetett Lipcsére és kammergrófhöz. Ebéden Görgey Miklós uram volt itt. Délest gróf uramnak szép mulatsága volt. Az fekete gyeplős kancza csöder fakó csikót hozott.

15. *Csötörtök.* Jó reg érkezék Radics uram, hálá istennek, satis pro voto való, expeditióval, s kedvessen látta gróf uram. ³⁾ Holmiről írtam Árvában s Liptóban.

16. *Péntek.* Jó reg midőn szintén Radics uram el akart volna menni, úgy érkezék Hedry uramnak Fogarasból 21, Teleki és Csúthy uraméknak 31 Martii kült levelek Szentpéterről. Délyest Szlavkó táján való szántóknál voltunk; vissza jöven, úgy tanálánk itten az ő felsége intimatorium mandatumát Arva vármegyére.

17. *Szombat.* Jó reg jött Lipcséről 14 költ levél; rescribált gróf uram, úgy Teleki és Csúthy uramék leveleit is elküldvén; mely Lipcséről való leveleket küldtettem Peklénben délyest Szady által, s írtam Farkas uramnak s az árvai tisztartónak, hogy szerdán lennének itt.

18. *Vasárnap.* Reggeli praedicatiót meghallgatván, ebéden kedvessen lakoztunk Katicza kisasszony születesse emlékezetivel, mely isten jóvoltából az tizenegy esztendőt ma érte el. ⁴⁾ Estve Szilágyi hozta Szinyéről Hedry uramnak, úgy Bethlen Miklósnak is Kis-Bunból 19 Martii írt leveleket.

¹⁾ Pod-sztarosza; l. alább sept. 14-én.

²⁾ István fia.

³⁾ Radics az árvai főispánság ügyében járhatott Bécsben. L. föntebb mart. 18-án és ismét mart. 25-én.

⁴⁾ Thököly Kata 1655-ben született.

Késmárk

19. *Hétfő*. Velkai ¹⁾ praedicatorától vettem florenis 54 egy jó pej kancza lovat, kihez gróf uram az Misziczi nevű örög pej lovat bocsátotta. Ma hozának Árvából szép örög galócát; az itt való ez idei salátával ma jól lakánk.

20. *Kedd*. Szabó Mihály mene Árvában; általa írtunk az tiszttartónak; Meskó Albertnek is Péter kocsis felől.

21. *Szerda*. Délyest lamentatiók valának; késő este érkezék Farkas uram, de úgy is valóban meg tarták; azután megérkezék az árvai tiszttartó is.

22. *Csötörtök*. Ez mai nap is az szokás szerint való isteni szolgálat meg volt. Jó idein reggel érkezvén öcsém uramék levele s tetszések, nem volna szükséges, gróf uram személye szerint legyen jelen, midőn publicáltatnék az ő felsége donatiója Árva vármegyében super perpetuitate,²⁾ így gróf uram is azon acquiescálván, délyesd hogy el akartak volna menni Farkas uram s az árvai tiszttartó, esső interveniálván, úgy Illyésházy Gábor uram szolgálai is már ma itt maradtak; megnevezett szolgálk által pedig Illyésházy uram resuscitálni akarta volna az előbbeni végezést, de gróf uram semmiképpen nem inducáltathatott és csak szemben sem volt vélek. Vacsorán ugyan az ifju gróf vendégi valának és valóban meg is lakának. Teleki uramnak is 20 Martii költ levelét ma vették.

23. *Péntek*. Jó reg elmenének Illyésházy uram emberei, úgy Farkas és az árvai tiszttartó is; azomban mi az isteni szolgálatban foglalatoskodván, nem is interveniáltak mi oly szorgos dolgok, hanem Melczer Jánosnak 20 költ levele, úgy az fejedelem asszonyé is, hogy 17 et 18 Maji tentáltatnék az amicable, kire való választéelt differálta gróf uram.

24. *Szombat*. Késő este érkezének Szinyeiné asszonyom, Keczer András feleségestől, leányostúl és fiastúl, úgy hogy az üdnepek által itt legyenek.

25. *Vasárnap*. Ez áldott husvét napján mind az háromrendbeli praedicatiót meghallgatván, más egyéb dolgokban nem is szorgalmatoskodtam.

¹⁾ Így: *felkai*.

²⁾ Thököly István éveken át fáradozott benne, hogy az árvai örökös főispánságot maga s mindkét ágbeli utódai számára megszerezze; végre czélt ért: 1666. febr. 18-án kiadatott a kívánt decretum (Orsz. Lt. N. R. A. fasc. 680. nr. 13.); azonban a Thurzó örökösöknek, kik ebben jogaik sérelmét látták, minthogy az osztatlan örökség igazgatóját szabadon választják s az árvai főispánságot e hivatal tartozékának tekintik vala, sikerült kivinniök, hogy Thököly utódai már 1668-ban megfosztattak a két év előtt nekik adományozott méltóságtól. *Angyal D.* id. m. I. 22—23. l., *Kubinyi M.* id. m. 124—125. l., *Hajnik I.* id. m. id. h.

26. *Hétfő.* Szükségesképpen kellettén az generalishoz küldenünk Szilasy uramat, déllyest s úgy vacsora után is csaknem éjfélig az sok tánczolásban múltatták az üdöt.

27. *Kedd.* Ma déllyesd lovait jártatta estig gróf uram. Vacsorán vala ő ngánál velkai praedicator feleségestől; éjfélnél is tovább tánczolásnak, és midőn gyömölcs felett lett volna gróf uram, érkezék Keczer Menyhárt uram.

28. *Szerda.* Délelőtt érkezék Szarka uram Erdélyből Teleki és Csúthy uraméknak 17 Aprilis költ levelekkel, kiket öcsém uramék előtt olvasván el gróf uram s ebédet évén ő nga, szélt fogni¹⁾ volt, de elég csekély szerencsével; az kisasszonykák is Hunsztorfra valának, Menyhárt uram pedig Batizfalvára ment s én egész vacsoráig Szinyeiné asszonyom szállásán valék. Hedry uramnak is Illyéről 4 huius költ levelét ma hozák. Melczter Jánosnak írt gróf uram, pro amicabili 28 et 29 Maji terminálván, úgy hogy főispán uram pro 7 Junii jőne ki, ha nem succedál az amicabilis. Ma vacsora után is eleget tánczolásnak.

29. *Csütörtök.* Szinyeiné és Keczer Andrásné asszonyoméék idein reggel menének el; gróf uram déllyesd kin volt. Csúthy uramnak Balázsfalváról 9 írott levelét ma vettem.

30. *Péntek.* Jó reg elmene Keczer András uram; déllyesd gróf urammal kin valánk az gabonák közzé.

Május

1. *Szombat.* Írtam Farkas uramnak egynehány szóval; praedicatiót is ez mai nap meghallgatánk.

2. *Vasárnap.* Hogy praedicatio felett valánk, érkezék Zsiga Csúthy uram levelével, kiben írja, hogy vacsorára ide érkeznek Bethlen és Teleki uramék. Erkezéssek előtt rescribáltunk Szunyogh uramnak, s azomban az ifju gróf eleikben menévén s be érkezvén, mingyárt az első intrádakor is valóban jól lakának.²⁾

3. *Hétfő.* Noha még tegnap kezdettem érzeni az bal kezemmel köszvényyt, de ugyan mind ebéden s vacsorán fent voltam. Az mely saxoniai elector horvátok kapitánya tegnap

¹⁾ Vadászat módja.

²⁾ Bethlen Miklós és Teleki Mihály a stubnyai tanácskozmányból vett titkos izenetre Apatytól jöttek követségben a nádorhoz, útközben térvén be Késmárkon Thökölynél. Történetíróink eddigi tudomása szerint a követek május havában indultak ki Erdélyből, de ha már 2-án Késmárkon találjuk őket, jóval előbb kellett megindulniok. Bethlen hihetőleg nem emlékezett pontosan az időre, midőn később ezen útját oly érdekesen leírta. V. ö. Önéletírása I. 344. l. *Fauler* id. m. I. 92—94. l.

Késmárk

érkezett vala, ma elmene; írtam ez alkalmatossággal is Farkas uramnak.

4. *Kedd.* Ma már úgy voltam az köszvény miá, fel sem verhetém magamot. Az mai napot az táncczsal is mulaták.

5. *Szerda.* Jó reg elmene Keczer András uram. Dobrovszky lovai nem tetszének az úrnak.

6. *Csötörtök.* Keczer Menyhárt uram jó reg jött vala be. és estve felé viszont elmene Batizfalvára.

7. *Péntek.* Ma reggel végezte az úr magában, holnap elmenjen Murány felé, és onnat nem Árvában, hanem viszont ide térjen; azért az ily nyavalyámra nézve jól is essék; az mint tegnap, úgy mai napon is, az erdélyieken kívül is, szepesi vendégünk elég volt.

8. *Szombat.* Az én keserves kinnaim (*így*) igen szaporodván, szörnyű nyomorútúl voltam. Gilányi uram reggel expedíaltatott, pro 10 az árva(i) gyólesben fel lehessen, úgy az árva(i) számvételen is. Elmenetele után sokrendbeli levelek érkezének, kikről írván utánna és másoknak is rescribálván, egész délig mind azokban mulatáskodtam (*így*), bajosan pedig. Délyest gróf uram Murány felé indulván, úgy Teleki, Bethlem uraémék (*így*) is,¹⁾ noha az gyermekcskék is elíggí mulattak volna, de az nagy fájdalommal miá nem lehetett szüneti.

9. *Vasárnap.* Ez elmult étszakát is elíg keservesen mulattam el: elolvastattam az postillát, majd bővségesen írtam Gilányi uramnak két ízben is, s mintegy szünni kezdett az bal térdemben (az) fájdalom, de viszont estve felé másikában kezdett lenni, és így naponkint újulván nyavolyáim, elíg keserves éltem. Czimmerman Zsigmond²⁾ embere volt itten, kívánván gróf uram anicabilis compositiója haladjon, az mint hogy írtam is Melczér János uramnak.

10. *Hétfő.* Sohonnat levél nem jött és én sem írtam senkinek is.

11. *Kedd.* Liptai ember által írtam Bukovinszkynak az kalapos süveg felől, és estve felé Dániel uramnak az árvai ember által; s midőn már gondoltam, szünnik derekassan nyavolyám, bezzeg valóban keservessen esém újollag belé. Reviczky János uramnak is rescribáltam.

12. *Szerda.* Nem tudom hogy mi oly irogatásim voltak volna. Estve valóban nyomorútúl kezdettem újobban lenni.

13. *Csötörtök.* Ma is azon vígan lakásban töltették az időt, délre érkezvén gróf uram Murányból Teleki urammal.

¹⁾ V. ö. Bethlen M. Önéletírása I. 346. l.

²⁾ Keczer András veje. *Nagy I.* id. m. VI. 146. l.

Bethlen uram Kasza felé mene.¹⁾ Rédey uram szolgálja is ma jött vala.

Késmárk

14. *Péntek.* Petróczy uram szolgálját expedíáltuk, az ki által megküldette gróf uram Murányban ígért tatár paripát; ő nga pedig Teleki urammal nyulászni voltak Király Sámuel uram kopóival, déllyesd pedig Szlavkóra valának.

15. *Szombat.* Mivel hétfőn el szándékozik Teleki uram, vasárnap pedig bort nem iszik, azért ma kívánt vígan lakni, az mint hogy mind délután s mind vacsora után eleget is tánczolának.

16. *Vasárnap.* Az szolgál rend ma is váltig lakozék, de az urak nem igen ivának. Én az Erdélyben való expeditio körül voltam foglalatos, írván gróf uram az fejedelemnek, Bethlen Jánosnak, Béli Pálnak, Bánfy Dienes és Zsigmondnak, Naláczynak, Ebeni Istvánnak; írtam én is Hedry és Dobay uraméknak.

17. *Hétfő.* Elkészölvén Teleki uram, elmene; gróf uram is elkésérte és elvégezte magában, holnap meginduljon. Ma déllyesd írtam Teleki uram után; öcsém uraméknak is.

18. *Kedd.* Déllest eljövénk Késmárkról, étszakára Lucsivnán szállván, az honnat rescribált gróf uram palatinus uramnak 17 költ levelére.

Lucsivna

19. *Szerda.* Ebédre Hibén szállottunk, étszakára Szentmiklóst, az hol gróf uram árvai tisztartó vendége volt és sokáig volt fent.

Hibbe
(Liptó vm.)
Szentmiklós

20. *Csőtörtők.* Rosenbergre már délután érkezénk, ebéd vacsorával együtt lévén.

Rosenberg

21. *Péntek.* Holmi aprólékos ide s tova való irogatásimon kívül nem volt semmi oly szorgos dolgom.

22. *Szombat.* Gróf urammal én is kimentem vala székén az kisasszonynyal nyulászni. Árvai viceispán uram tegnap érkezvén, írt gróf uram palatinus uramnak. Déllest likavkai patakban halásztattam; minekelőtte continuáltuk volna, nagy szél támadott valami kevés essővel; úgy jövénk be s érkezék Révay Imre uram.

23. *Vasárnap.* Liptai viceispán, notarius Bohus, Szmracsányi Péter, ugyan liptai senior, teplai s itt való praedicator uramék valának gróf uramnál; valóban meg is lakának, s délután Révay uram úgy az többi is elmenének; gróf uram vacsorát sem evék. Ma déllest mene el Csúthly uram Eperjesre Mária kisasszonyért, írván gróf uram Rédey uramnak s az asszonynak; írtam én is az kisasszonynak és Párviné asszonyomnák, úgy Keczer András uramnak is.

¹⁾ V. ö. Önéletírása id. h.

Rosenberg

24. *Hétfő.* Ma is valánk nyulászni, de essős hideg idő lőn. Árvai viceispán uram ma déllest mene el.

25. *Kedd.* Jó idején reggel mene el Francsics uram Kermezcze, az ki által Josth András uramnak is írtam. Ez mai nap noha inkább hóval egyeles esső lőn, de ezért is dicsértessék istennek szent neve.

26. *Szerda.* Nem juthat eszemben hogy mi oly szorgos dolgaim lettek volna.

27. *Csötörtök.* Gróf uram nyulászni ment; én reggeltől fogvást délig az három majorban lévő gabonákat néztem, de valóba szegén gabonát tanáltam; az jó isten mind jobban adhatja. Ebéd vacsorával együtt lőn; jó kedve jutván az úrnak, valóban meg is lakának utánna.

28. *Péntek.* Szentén ebéd felyett érkezék levele palatinus uramnak, kire nézve sietséggel expediáltatott Trombitás inas Kaszára; és estve felí így érkezék Bethlen Miklós uram.¹⁾

29. *Szombat.* Szentén midőn éfélkor lett volna, az kastíl előtt való malom meggyúladván, mellyette való egy ház, úgy az gyönyörűséges hársfa is földig ége, és onnat az tűz Revucza nevő utcában akadván, az kastíl mellyett való öt ház elégett; az jó isten tudja, mely nehezen oltalmazhatánk meg az kastílt; egísz négy óráig tartott az tűz, mind fen volt gróf uram is addig. Ebédre Bottyány Kristóf uram hadnagya Francsics Ádám, Sibrik és Guzith Mátyás nevő szolgái (valának), s így valóban végan lakának; gróf uram vacsorán is kin volt. Szentén ebéd felyett érkezék Mariska kisasszony.

30. *Vasárnap.* Ebéd előtt egy törkéses csidát s töröktől nyert kétkező pallost és egy szép francziai pár pistolt praesentáltak gróf uramnak, s az ifju grófnak is igen szép forma hegyes tért, kinél könnyöbb vasat soha sem láttam. Ebédre érkezvén Szentiványi János uram is, nagy ital s táncz lőn; vacsorát sem évék gróf uram.

31. *Hétfő.* Ez mai nap is hasonló lakással mülík el; és szép melyeg esső lőn. Gilányi uram levele érkezék, hogy viszont re infecta mult el az amicabilis.

Junius

1. *Kedd.* Az tegnap érkezett levelekre, úgy vagyon, még tegnap rescribáltunk az fejedelem asszonynak és deputatusinak, de csak ma subscribálta gróf uram. Ezen frankovai ember által rescribáltam nagy bőven Gilányi uramnak, Keczer Meny-

¹⁾ V. ö. Önéletírása I. 347. l.

hárt uramnak; írt gróf uram kassai generalisnak. Mai nap expediáltatott Francsics Ádám uram több társával, az kinek gróf uram egy paripát, úgy az ifju gróf is egyet adott s az két társának is egy egy paripát adott; Bottyány uramnak is Beslia nevő jó török lovat adván gróf uram, úgy bocsátotta el őket. Bethlen Miklós uram is ma mene Murányba,¹⁾ és mivel az Mariska kisasszony semmit sem Likava várában az előtt nem volt, azért ebéd után felmenvén ő ngok, gróf uram is utánok ment; az ifju gróf lévén az gazda, uzsounát készéttetett és meg is tánczoltatta őket; én pedig még tegnap kezdvén érzem az köszvént, mai nap föl sem verhetém magamot. Baranovszky uramot is ma expediálám Neczpálra.²⁾

2. *Szerda.* Gróf uram mai nap Lipsesére étszakára szándékozott volna, de bizonyos okokra nézve szombatra differálta; maga ő nga Ivachno³⁾ felé ment nyulászni; s az mint reggel kezdettem lenni, úgy gondoltam, én is el fogok mehetni szombaton, de bezzeg estve felé valóba keményen volt rajtam az köszvén.

3. *Csötörtök.* Itt is azon egy nyomorút állapotban voltam. Trombitás Pál és Francsics által írtam Késmárkra.

4. *Péntek.* Lucsivnai ember által kétrendbeli levelére rescribáltam Gilányi uramnak; írtam Keczer András uramnak is, Reviczkynek kétrendbeli levelet is, magam pedig valóba nyomorútúl voltam.

5. *Szombat.* Gróf uram gyermekivel együtt étszakára Lipsesére ment.

6. *Vasárnap.* Azon egy nyomorult állapotban maradván, Szunyogh uramnak rescribáltam, Dániel uramnak is írván ednihány szóval; azomban az szál-hajtók által írván Vitnyédi uram, úgy Murányban is azonnal expediáltam, írván Bethlen uramnak. Délyre érkezik ide Gilányi Illis uram is, gróf uram pedig szentén estve felé jöve meg. Valami kevés eperjet is küldett Vitnyédi uram.

7. *Hétfő.* Én ez mai nap sem könnyebbedtem. Estve felé érkezék Rédey uramnak szolgája Josth.

8. *Kedd.* Ez mostani nyavalyámbúl ma kezdtem könnyebbedni, dícsértessék istennek szent neve. Gondolván, hogy már szintén az eddig való hágattatással megérhette az ménes, ma indítottuk fel őket az Holyákra. Gilányi Illyés uram is ma mene el.

1) V. ö. Önéletírása id. h.

2) Turócz vm.

3) Ivahnova (Ivahnófalva), Liptó vm.

Rosenberg

9. *Szerda.* Péter lovászt küldém Árvában az két mén-lóval, úgy hogy holnap Késmárkra menjen és ott várja, Szilasy urannak az lovakkal Erdélyből való megtérését. Írtam Keczer Menyhárt urannak és Szinyeiné asszonyomnak, postára adván leveleimet. Rédey uram szolgája ma mene el, és elmenetele után el lölte az hideg újjobban is Mária kisasszonyt.

10. *Csötörtök.* Farkas uram jó hajnalban Luzsna felé mene. Árvába ma érkeztek fel szegény Henckelní asszonyom holt testével.¹⁾

11. *Péntek.* Árvába való menetelünk holnapra haladott. Ma is el lölte az kisasszonykát (az hideg). Vacsorára érkezik Révay Dániel uram; valóban meg lakának. Írt gróf uram Rédey urannak.

12. *Szombat.* Írtam öcsém uramíknak, az Szinyeiné asszonyomnak is, az kívül hoztak valami kevés cseresnét; írt gróf uram Bory urannak; írtam lucsvnai ember által Gilányi urannak s Horváth Markónak is. Kilencz óra tájban indulánk Árva felé, és már ő ngok jól ebéd felyett valának Guzith uramnál, hogy én is oda érkezőm; valóban meg is lakának és mindnyájan szenvedhetőképpen érkezének, istennek neve dícsértessék, ide Árvába.

Árva vára

13. *Vasárnap.* Ez áldott pünkesd napon az isteni szolgálaton én is ott valék; írtam néminemő tizedes felől Gilányi Illis urannak.

14. *Hétfő.* Maiszter Lázy elég dícsíretessen praedicált. Guzith uram, Guzithné asszonyom, viceispánné, Zmeskal Györgyné asszonyom valának itten ebéden; vígan is laktak, váltig meg is tánczolának.

15. *Kedd.* Abafy Sándor uramon kívől nem volt senki idegen. Mária kisasszony is elmúlatta az hideget.

16. *Szerda.* Viceispán uramhoz valánk ebéden Nagy-Lehotára s vígan is lakánk; gróf uram nem annyira ittasodott meg mint rosszul kezdé érzeni magát, így ebéd után elmene; mi az gyermekekkel vacsorán is ott maradánk, de úgy is jókor érkezénk fel az várban. Hedry urannak 20 Maji költ levelét itt tanálám.

17. *Csötörtök.* Dely Pált Késmárk felé expediálánk Késmárkra veres borokért, megírván hogy az erdélyi szekerek mellett levő szegény embereket bocsássák haza. Feles sok supplicanssal volt napestig dolgom.

18. *Péntek.* Ma is hasonlóképpen délig mind azon supplicansokkal volt dolgom, s déllyesd elmenvén tisztartó uram

¹⁾ Guzics feljegyzése szerint Henckel Gáborné Szunyogh Szidónia még 1665 oct. 23-án halt el. Napló id. h. 446. l.

Popiszra,¹⁾ Henckel uramnak írtunk, Szunyogh uram kívánná, az temetés 11 Julii lenne meg.²⁾ Gróf uram írt Szunyogh uramnak maga egészségtelensége felől is, igen erőtlenül kezdvén érzeni hova tovább magát. Kiss Adám Sagmodival ma estve felé indult Bécs felé.

Árva vára

19. *Szombat.* Abafy János szándékozáván bemenni, általa rescribáltunk Hedry uramnak elég bőven; írt gróf uram az fejedelemnek és Teleki uramnak, kinek én is írtam; az felesége számára való kalapot is ez alkalmatossággal küldtük bé; egynehány szóval írtam Dobay István uramnak is. Gróf uram napestig valóban nyomorútúl volt és szintén estve ett valami keveset; írtam Szunyogh uramnak, doctor felől értekezvén.

20. *Vasárnap.* Gilányi Illyés uramnak írtam, úgy az tisztartó után is.

21. *Hétfő.* Semmit sem könnyebbedvén sőt nehezedvén gróf uram, jobbnak tanáltuk, ő nga az doctorok kedvéért Késmárkra vitesse magát; így ahoz való dispositióhoz fogánk; ma lévén ez Árva vármegyének ispán-választó széke, az hol Guzith János uram választaték;³⁾ mai nap két ízben is írtam Farkas uram után.

22. *Kedd.* Megyeri uram Krakkóban expediáltatott. Szunyogh uram Joachimus uramat küldvén gróf uram látogatássára, ebéden az ifju gróf vendége vala. Azomban az szökő árvai gyalogok végett érkezhvén levele palatinus urunknak, rescribáltam, írván Bethlen Miklós uramnak is és Gilányi Illyés uramnak. Egy óra tájban indulván, nyolcz óraker érkezénk Tarnóczra.

Tarnócz
(Liptó vm.)

23. *Szerda.* Mingyárt éjfélt után jött az forróság gróf uramra, kiben egész tíz óráig igen nya(va)lásul volt; addig én Mecznik szolgáját expediálám, s azomban érkezék Rédey uram szolgája is; oda is rescribálván, déllyesd három óra tájban indulván, Hibére verekedénk.

Hibbe

24. *Csötörtök.* Ebédre Lucsivnán szállánk s jóker érkezénk ide Késmárkra, de úgy sem evék semmit is gróf uram; én pedig írtam Bory uramnak, érsek és Rottal uramnak.

Lucsivna
(Szepes vm.)

25. *Péntek.* Szelezcky expediáltatott Bécsben az levelekkel, az ki által írtunk Farkas uramnak, úgy Arvában is az ifju grófnak, Csucsynak és tisztartónak; déllyesd palatinus urunknak Zavor uram által, többi között az veszekedő határok⁴⁾ végett is; írtam én is Bethlen uramnak. Ma is éjfélt

Késmárk

1) Talán *Poppitz*, Morvaországban.

2) Henckelné temetése; l. fentebb jun. 10.

3) V. ö. Guzics saját feljegyzését e választásról. Napló id. h. 438. l.

4) L. fentebb 1663. jun. 19-ike alatt a jegyzetet.

Késmárk

után jött gróf uramra azon forróság, de nem szintén oly impetussal; estve felé küldénk el hintót Lőcsére az doctorért.

26. *Szombat.* Két óra tájban érkezvén az doctor, digestivumot adott be gróf uramnak és tíz óra tájban purgans (szert), úgy hogy ez jövő éjjel ne aludjék ő nga.

27. *Vasárnap.* Én, Kőszeghy és Gilányi valánk fent egész éjjel ő ngával; hogy jól megvilágosodott s hármat ötett, az doctor is feljöve és svadeálta, tovább is ne aludjék az úr ha csak kilencz óráig, az mint hogy ebédig sem aludt s elmúlatta ez mai nap az forróságot; isten ő szent felsége tovább se adja! Ebédét evénk ő ngával s ött maga is. Délyesd egy óra után elmene az gyönyörűséges jó kisasszonyka Mariska.¹⁾ Írtam Szinyeiné asszonyomnak, Czimmermannak, úgy Rédey uramnak is. Arvában írtunk és cseresnyét is küldettünk. Ma reggel mene az doctor haza.

28. *Hétfő.* Délig feles írásim valának, nagy bőven írván Farkas uramnak, úgy Csucsy uramnak is az kocsisok által; Hidvéghy uramnak is. Délyesd egész hat óráig kártyáztunk, s vacsora után elég kedvetlenül élt valami praeservatívával. Bory uramnak Kocholnáról²⁾ írott levelére rescribált gróf uram, postára adván; írtam én is már későn Csucsy uramnak 27 írott levelére.

29. *Kedd.* Zavor uram érkezék Murányból, Bethlen uram levelét is hozván, kire rescribáltam rimaszombati ember által, úgy Szinyei László uramnak is 22 költ levelére; 23 Maji írott evelélt vettem Hedry uramnak.

30. *Szerda.* Rajky uram végett írt gróf uram Rédey uramnak s az asszonynek, Radicsot küldvén Eperjesre, s az doctor mihent érkezett, egy oculistával vágatott eret, s valóban rút véri volt; délyest elment az doctor. Rimaszombati ember által írtam Bethlen uramnak, apja levelét küldvén.

Julius

1. *Csötörtök.* Szelniczei ember által rescribáltam Farkas uramnak György uram³⁾ admonitiója felől is, s írtam Csucsy uramnak s küldettem laszaszt az édes fiannak és az többinek. Faygel Péter küldette pactum leveleket rimaszombati ember által küldtettem s írtam Bethlen Miklós uramnak. Gróf uram látogatására jött vala estve felé Horváth Boldizsár uram.

¹⁾ Thököly ismét Husztra küldte leányát.

²⁾ Kis- és Nagy-Choholna, Trencsén vm.

³⁾ Illyésházy György.

2. *Péntek.* Rescribáltatott gróf uram pater Szolcsányinak nagy bőven; és ma reggel az napban elég nagy sütétség láttott. Rajky János uram későn érkezék.

Késmárk

3. *Szombat.* Nagyobbára Rajky urammal való beszélgetéssel töltetem időmet, írván Árvában, úgy Rosomberkre is pribisi ember által.

4. *Vasárnap.* Délre érkezék Berzeviczy Zsigmond uram. Holnap akarván elmenni Rajky uram, írt gróf uram Rédey uramnak; és Zólyomi urammal mint kívánnánk conveniálni Hunyad végett, arról köllendő leveleknek concipiálássában foglalatatoskodtam.

5. *Hétfő.* Tegnap estve érkezvén Figuli Rosomberkről, délelőtt expediáltatott; írtam általa Vitalis uramnak, úgy Rosomberkre is, több egyéb dolgok közt arról is, ha csak lehetséges, gróf uram is pénteken akarna megindulni Árva felé, hogy az temetéssen jelen lehetne. Berzeviczy uram által írván öcsém uraméknak, úgy asszonyomnak is, rescribáltunk Berzeviczy János uramnak is kanczák végett. Rajky uram is ma mene vissza Eperjesre.

6. *Kedd.* Ez mai nap kevés irogatásim valának; az egy Vitalis uramnak hogy rescribáltam 5 költ levelére, úgy Osztrostith uramnak 3 írott levelére. Délyesd az alsó malom alatt három laszaszt fogatának s gróf urammal az gabonák közzé valánk.

7. *Szerda.* Szlavkón valánk ebéden, és mind szlavkai s mind késmárki mezőn megnézegeténk az vetéseket.

8. *Csütörtök.* Ebéd után érkezék Szarka uram s egy fakó lovat hozott; hamar azután jövének Horváth Markó az két öcsésével; vacsorára marasztván őket gróf uram, váltig meg is lakának. Vacsora felett érkezék Keczer Menyhárt uram szolgálja.

9. *Péntek.* Az Árva felé való induláshoz készülvén, íránk Rédey uramnak, hogy pro 28 küldettetik Csúthy uram Husztra az hunyadi dolog végett; rescribáltam Keczer Menyhárt uramnak s délre Lucsivnán szállottunk, az hol Horváth Markó uram vala gróf urammal ebéden, s étszakára Dovalón szállottunk.

Lucsivna

Dovalló
(Liptó vm.)

Árokháza

10. *Szombat.* Jurikovics uramnak rescribáltam s eduihány szóval írtam Almásy uramnak is; délre Jarkoviczán szállottunk; az szelniczei praedicator uram, Bohus uram, Szentiványi János és Kiszely János uramék valának jelen, s ebéd felett valánk hogy érkezett az ifju gróf, kit füröstekemen jól tartott Horváth Ferencz uram. Pribisen szállván gróf uram étszakára, engem praemittált az várban, az hol temetéshez való készületben vékony opiniómmal segítettem én is gazda uraimékat.

Pribis
(Árva vm.)

Árva vára

11. *Vasárnap.* Mingyárt hajnalban felébredvén, ki ki látott dolgához; azomban gróf uram is érkezvén, nyolcz óra(kor) fogá-

Árva vára nak az czeremóniához; ¹⁾ nem voltak ugyan oly szintén igen sokan az hivatalosokban; jól tartá őket gróf uram; mind ebéden vacsorán együtt volt Henckel és Szunyogh uramékkal.

12. *Hétfő.* Ma már ő ngok gróf uram vendégi valának; csak az palotán is négy asztalra mind ebéden vacsorán valóban meglakának. Hidvéghy urammal tegnap déllest, úgy ma is majd délig, egyről is másrúl is sokat beszélgettem és ő kegyelmével Melyköt küldtettem az palatinushoz.

13. *Kedd.* Ez elmúlt estve, úgy ez éjjel is szép esső lön. Henckel uram leányival együtt jó ideim az kápolnában meggyónván, jó reg menínek el ő ngok mindenestül; azomban midőn itt való viceispány uram is itt volt ebéden gróf urammal, úgy érkezik Szilasy uram Erdélyből; sok időt tött, míg azon leveleket mindenestül elolvashatánk.

14. *Szerda.* Még viradta előtt fogtam az íráshoz, íratván gróf uram Teleki uramnak, Hedry uramnak, úgy én is nagy bőven ő kegyelmeknek; Gilányi János uramnak is Késmárkra, hogy az levelekkel az erdélyi szabadosokat elbocsássa és az onnad hozott lovakot pénteken indítsák meg Árva felé, küldvén két lovászt is, a ki segítségére vezetni. Déllest is írtam Késmárkra, szekereket küldvén borokért; öcsém uraiméknak is írtam azon szabadosok által. Szinyei László uram ma jó reggel érkezik Dívén alúl s megbeszéli mint járának oda és mint akadott kézhez Balassi Imre; ²⁾ s azon gyalogokat meg is ajándékozta gróf uram s úgy bocsátotta el.

15. *Csütörtök.* Farkas uram jött vala az úrhoz, és midőn vacsora folyett voltunk volna, érkezének az vár alá Csemniczky Miklós, Dluholuczky, Kubínyi Ádám, Illyésházy György uramtól követségben.

16. *Péntek.* Jó ideim feljövének követ uraim, azomban gróf uram is fölébredvén, szemben volt vélek s elmenének.

17. *Szombat.* Kiss Ádám és Sagmogi ³⁾ érkezének Bécsből. ⁴⁾ Vettem Vitnyédi uramnak 4 költ levelét s elég törődésem is lön miatta.

18. *Vasárnap.* Abafy Gáspár uram volt ebéden; rescribált gróf uram Petrőczy uramnak; írtam én is Vitnyédi uramnak. Csúthy uram érkezék Murányból.

19. *Hétfő.* Synapius uram vala ebéden gróf urammal. Délután vévén von Schellennek 11 huius költ levelét, Rosomberk felé indulván, nímínémő occurrentiára nézve késtem Guzith

¹⁾ Henckelné temetéséhez; 1. főntebb jun. 18.

²⁾ V. ö. *Pauler* id. m. I. 95. l., Bethlen M. Önéletírása I. 347—350. l.

³⁾ Így; másutt *Sagmodi*.

⁴⁾ L. főntebb jun. 18-án.

uram háza előtt. Likavára érkezvén, gyertyavilágnál jártam meg az épületet; kastélyban tíz óra tájban érkezvén, már Hidvéghy uram azelőtt egy órával érkezvén, le is nyugodék.

Likava vára
(Liptó vm.)

Rosenberg

20. *Kedd.* Igen keveset aluván, Csemniczky uram jött vala, kivel Illyésházy uram dolgáról beszélgetvén, elmene, s azután én is egész délig Hidvéghy urammal való beszélgetéssel töltöttem időmet, s ebéd után két óraker Hidvéghy uram Zsolna felé vízen, s én Arva felé sietvén, nyolcz óraker érkezém; elig¹⁾ vártam lenyugodjam.

Arva vára

21. *Szerda.* Még gyertyavilágtól fogván az íráshoz, legelsőben is palatinus urunknak írtam, Bory uramnak és Bethlen Miklós uramnak is nagy bőven; azután is az egész napon Erdélyben való expeditióval töltöttem időmet, Rédey, Zólyomi uraméknak íratván, úgy az fejedelemnek, Bethlen Jánosnak, praefectusnak, Kapynak, Bethlen Farkasnak, Gyulai Tamásnak, Teleki uramnak, kinek én is, úgy Hedry uramnak is nagy bőven írtam.

22. *Csötörtök.* Ez felől megírt levelekkel ma indulván Csúthy uram s úgy Gyarmati uram is Kővár felé, az ki által írtam Dobaynak; írtam Jurikovicsnak, Gilányi János uramnak, ugyan felest öcsém uraméknak is. Illyésházy Györgytől valának Csemniczky és Horváth György nevű szolgálói, kiknek elmenetelek után rescribáltatott neki gróf uram. Ebéden az itt való praedicator és Synapius valának gróf uramnál.

23. *Péntek.* Holmi aprólékos irogatásim és supplicansokon kívül nem igen volt oly szorgos dolgom.

24. *Szombat.* Guzith uram vala mind ebéden mind vacsorán gróf uramnál. Írtam Bethlem Miklós uramnak Murányba; Keczer Menyhárt uramnak is, kiváltképen Csernel Pál dolgáru.

25. *Vasárnap.* Két ízben is írtam Farkas uramnak, déllest expediálván veres borokat Henckel uramnak, úgy Szunyogh uramnak is. Kiss Adám ment oda.

26. *Hétfő.* Az Annák emlékezetével valóban vígan múltattuk ez mai napot, ez vármegye követei is ma találkozáni ide jönni, úgymint Abafy Gáspár notarius s Bajcsy János; az viceispánt is elhívatta vala gróf uram; már késűn estve érkezik meg Melyko is, ítélőmester és Hidvéghy uraméktól.

27. *Kedd.* Beganszki nevű lengyel egy pár agárral s egy pár kopóval kedveskedni kívánván gróf uramnak, véle volt Bucsánszki nevű lengyel is; váltig meglakának és szekérben vitték el őket vendégfogadóhoz. Újjobban kellyetvén mester uramhoz és Hidvéghy uramhoz expediál(nom) Melykót, nagy

¹⁾ Így: *alig.*

Árva vára bőven írván ő kegyelmeknek, írtam Bethlehem uramnak is, ha Murányban kellenék menni mester uram után.

28. *Szerda.* Az vár alatt ívén ferestekemet az lengyelek, akarta gróf uram hogy meg menekedhetett tőlek. Déllest ő nga halászni ment.

29. *Csötörtök.* Lucsivnai ember érkezvén Gilányi uram levelével, rescribáltam, Trombitás Samkó expediáltatván déllest.

30. *Péntek.* Tegnap írtam Keczer Menyhárt uramnak és ma András uramnak, mindezeket postára dirigálván. Mai nap kedveskedett ujságúl két dinnyével Zmeskalni asszonyom.

31. *Szombat.* Petrőczy uram kedveskedett dinnyével és még délelőtt rescribált gróf uram, s déllest ő ngok fejenkint halászni valának.

Augustus

1. *Vasárnap.* Viceispán uram Farkas urammal az Bukovinszki Anicskát kérték meg Hosszuréti Györgynek. Melykő János Murányból érkezvén, estve felé viszont expediáltatott Hidvéghy uramhoz. Kiss Ádám is ma jöve el Henckel uramtúl.

2. *Hétfő.* Keczer Menyhárt uramnak írtam, postára dirigálván; Farkas uramnak is nagy bőven Szinyei uram által.

3. *Kedd.* Marczy uram menvén el Bártfa felé, általa ugyan bőven írtam Gilányi uramnak, és rescribált gróf uram Csáky Ferencz uramnak.

4. *Szerda.* Rosszúl kezdette volt gróf uram érzeni magát az nagy rágás miatt és csak estve felé évék ő nga. Az ifju gróf vendége volt Contra. Az Sagmodi által írtam Almásy uramnak és öcsém Keczer András uramnak is, postára dirigálván.

5. *Csötörtök.* Zsolnai bíró és notarius tegnapinak¹⁾ érkezvén gróf uram köszöntésére, noha ma is elég lassan érzette magát gróf uram, de mégis felverekedék és szemben lött ő nga vélek ebéd előtt és ebédre is kijütt kedvekért. Ebéd előtt érkezék Csúthly uram elég nem remélt válaszszal, kin szívem szerint törődtem, hogy sehol semmiben sem lehet előmenetelünk. Az zsolnaiak valóban meglakúnak. Ma is írtunk Kés-márkra gyalog ember által.

6. *Péntek.* Jó reg elmenének Gilányi Illyés uram az zsolnaiakkal; írtam ez alkalmatossággal Petrőczy uramnak valami új-keresztyén²⁾ molnár felől. Délyyest trsztyenaiakkal és

¹⁾ Így; bodroglői tájszólás szerint is: *tennak* = tegnap.

²⁾ Anabaptista.

az ott való praedicatorral volt dolgom egész estig, és gróf Árva vára
uramnál vala vacsorán az praedicator.

7. *Szombat.* Nem volt mi oly szorgos dolgom, hanem hogy írtam Vitnyédinek, saxoniai herczegnek, s a mellett ugyan Vitnyédi uram által öcsém uramnak s asszonyomnak.

8. *Vasárnap.* Guzith uram Bajcsy Györgynek ma adta leányát, az hol gróf uram is szerelmes gyermekivel együtt jelen volt.¹⁾

9. *Hétfő.* Már szintén estve felé jüvénk el Mokrágyról; gróf uram vacsorát sem evék s lenyugodt; úgy én sem.

10. *Kedd.* Kocsis Márton által írtam Gilányi János uramnak, írtam Farkas uramnak, úgy Krakkóban is, és Sándor István uramnak dinnyék felől Sztreczére.²⁾ Vacsorára érkezék Révay Imre, és mivel nagyobbára mind uraimék mind ifjak most is az lakodalomban, így nekem kellett kínáló gazdának lennem.

11. *Szerda.* Révay ebéden is itt maradott, s midőn még ebéd felett lettek volna, hozák híret, hogy az jámbor és jó magaviseelő ifju legény Lugasy István föröstekemezvéen Bajcsy uraméknál, hogy eljött s megrugaszkodott, úgy esett lóval, egy szót sem vehettek ki belőle és ugyan ott hala meg mingyárt, kin az egész udvar népe és még gróf uram is felette igen búsult.³⁾ Estve hozának szállót Szinyeiné asszonyomtól.

12. *Csütörtök.* Rescribáltam Szinyeiné asszonyomnak; írt az ifju gróf is, anyjának fogadván; írtam öcsém uramnak és Gilányi uramnak is igen bőven, úgy Bethlen Miklós uramnak is. Szinyeiné asszonyomnak szenti napja lévén ma,⁴⁾ nem voltunk mind ebéden vacsorán feledékenyek ő kegyelméről.

13. *Péntek.* Ma temettetvén el az szegény Lugasy, az hova az udvariak mindenestől valának, és igen rendessen s nagy frequentióval lőn.⁵⁾ Az úr rosszul volt fogaira. Trsztinai praedicator volt nálam.

14. *Szombat.* Kin voltam ma reggel az kaszások és lovak látni Sirokára.⁶⁾ Az úr ő nga ma is rosszul volt fogaira.

15. *Vasárnap.* Reggeli és déllesti praediciatiót meghallgatván, nem voltak mi oly igen szorgos dolgaim.

16. *Hétfő.* Nem tudván gróf uram, ha az nyeldekölője szállott-é le, vagy csak az fluxus szállotta meg az torkát, de

¹⁾ V. ö. Guzics feljegyzését ugyan e napról, id. h. 438. l.

²⁾ Kis- és Nagy-Sztricze, Trencsén vm.

³⁾ Lugasy szerencsétlen esetét Guzics is feljegyezte naplójában, id. h. 438. l.

⁴⁾ Klára napja.

⁵⁾ Nagyfaluban volt a temetés; l. Guzics feljegyzését id. h.

⁶⁾ Siroka puszta, Árva-Várallyához tartozik.

Árva vára elég nyomorútúl volt ő nga; váltig persvadeálám, vagy mennénk Késmárkra vagy csak küldenénk az doctorhoz, de ő nga mégis differálta; azomban én mezibroggiak és lehetkaiak¹⁾ között való határokat kívánván látni, mentem vala ki; azomban úgy futottak utánam, hogy Petróczy István uram érkezék, az kit gróf uram igen nagy kedvessen látván, nyavalyáját is váltig titkolta és ugyan jól tartotta. Marczy uram ma érkezék, Gilányi János uramnak is kétrendbeli levelét vettem.

17. *Kedd.* Gróf uram annál is rosszabbul volt torkára; fent volt ugyan Petróczy uram kedvéért, tánczczal is váltig mulattatta Petróczy uramat. Nekem mind voltak holmi aprólékos dolgaim, de időm nem lehetett hozzá. Petróczy uram is tánczolt ugyan, de borbeteg volt s engem apjának fogadott.

18. *Szerda.* Hova tovább mind félelmesben lévén gróf uram állapotja, nem lehetett más mód, hanem hogy doctorhoz küldjünk; előbb azért Guzithni asszonyommal kívántuk ő ngát meglátatni, az mint hogy ebédig felhozattam; tanálá hogy leesett az nyeldekő (*így*) s váltig emelte mind ebéd előtt s mind ebéd után, és mivel igen kevésbé vagy semmire sem látatott könnyebbedni, tetszék ő kegyelmének is, elküdjünk Lőcsére a doctorhoz, az hova estve felé expedíaltatott Melkó János.

19. *Csütörtök.* Hihető, ez ily állapotjára (nézve) is gróf uramnak tovább nem kívánt késni Petróczy uram s elmene; gróf uram is, dícsértessék istennek szent neve, estve felé jobbadocskán kezdette érzeni magát.

20. *Péntek.* Ma annál is jobban, s azomban vacsora felett úgy érkezék Melkó doctor praescriptiójával s orvossággival, de mivel hova tovább jobban érzette magát ő nga, az orvosságokkal nem élt. Ugyan Melkó hozá Teleki uramnak 7 költ levelét. Csúthly uram ma expedíaltatott Murányban.

21. *Szombat.* Délyesd szekéren Sirokára valánk gróf urammal az ott levő lovak látni, és az tavasz²⁾ betakaritássa is nagyobbára ma ment végben.

22. *Vasárnap.* Ebéden Guzith, Abafy s Fejérpataky Pál valának gróf uramnál, jól is laktak. Gróf uram holnap szándékozáván Rosomberkre, én elől jövék ez mai nap ide Rosomberkre.

23. *Hétfő.* Még hajnal előtt kezdődött az esső és ugyan szaporán esék egész estig; úgy is ugyan eljött gróf uram, noha estvével, és az mely házakot ő nga ex fundamento erigáltatott, azokhoz szállott.

Rosenberg
(Láptó vm.)

¹⁾ Lehotka ma *Alsó-Lehota*, Árva vm.

²⁾ T. i. tavaszi vetés.

24. *Kedd.* Ma is mind azon essős idő volt. Én igen ideim mentem vala fel az várban ¹⁾ Xanthoval. Praedicator tanálkozván ebédhez, alkalmasint lakának; gróf uram nem is evék vacsorát hanem csak az gyermekekkel. Írtam öcsém uramnak, Batizfalvára dirigálván az levelet.

25. *Szerda.* Almásy uramnak írtam kocsis által s déllyesd gróf urammal az várban valánk.

26. *Csötörtök.* Nem tudom hogy mi oly szorgos dolgaim voltak volna.

27. *Péntek.* Az mint ez mai nap is, hanem csak az inkább mindennapi szapora essős időn törődénk.

28. *Szombat.* Szintén ebéd felett valánk hogy érkezék Csúthy uram s jelenté, hogy gróf uram ő nga Erdélyben való menetelének annuált az palatinus, kiról déllyesd beszélgetvén, nem szintén determinálta gróf uram, így is menjen-é be, kiváltképpen míg már meg nem térne oda expedíálendő emberünk.

29. *Vasárnap.* Mihent felébredett gróf uram, subscribálta az fejedelemnek, Teleki uramnak Tunyogi uram által írott leveleket, írván én is mind Teleki uramnak mind Hedrynek. Bánfy is elkérezék Husztra, az ki által írt gróf uram Rédey uramnak, úgy én is az úrnak; gróf uram is írt Zólyomi uramnak, s kilencz óra tájban indulának meg, az mint az én Palkóm is löcsei doctorhoz, az ki által (írtam) az doctornak, Gilányi uramnak, Keczer Menyhárt uramnak.

30. *Hétfő.* Itt sem volt szüneti az essőnek.

31. *Kedd.* Már hogy vacsora felett volt gróf uram, érkezék Vitnyédi János, hogy útban volna az apja, kinek eleiben küldvén gróf uram, kilencz órakor volt hogy érkezék. Murányban is ma írtam Bethlen Miklós uramnak, tegnap indulván Kiss Ádám Braszló felé.

September

1. *Szerda.* Mégis majd sehol semmi szüneti az essőnek; igen megáradtak az vizek.

2. *Csötörtök.* Ma már jobb időre fordult s így déllyesd gróf uram Vitnyédi urammal és az Gencius saxoniai némettel az várban volt, és csak estve felé tért meg. Az bal lábom kezdvén fájni, vacsoránál sem voltam; vacsora után pedig felest tánczolóának.

¹⁾ Likava várába.

Rosenberg

3. *Péntek.* Ez mai nap is szép idő lőn. Vitnyédi uramnak elmenetele holnapra halada. Én ez mai nap már derekasson kezdettem érzeni az köszvényt.

4. *Szombat.* Újjobban neki essősédék az idő. Vitnyédi uram nyolcz óra tájban mene el, ő kegyelmével együtt Francsics Zsigmond uram is, az ki által írt gróf uram érseknek, cancellariusnak, secretariusnak, conservatornak, Battyány uramnak, Draskovith uramnak és Erdődy Gábornénak is az illyeskői ¹⁾ jövedelem végett; írtam Keczer András uramnak, Szinyeiné asszonyomnak, úgy Gilányi János uramnak is; ma estve jött válaszom Murányból Bethlen uramtól; Hidvéghy uramnak is ma írtam.

5. *Vasárnap.* Itt már annál is nyomorultabból érzettem magamot.

6. *Hétfő.* Mind azon egy állapotallal valék; aprólékos ide s tova való írogatásim mind voltak.

7. *Kedd.* Hasonlóképpen.

8. *Szerda.* Már vacsora felett volt gróf uram, úgy érkezék Vitalis, mondván, holnap leszen itten Osztrosith uram.

9. *Csütörtök.* Jóval délelőtt érkezék Osztrosith uram, az ki valóban maga is okot adott az víg lakásra, váltig tánczolt is; vacsorát ugyan csak nem akart enni. Kaszáról 7 frott levelét az mint hozák Vitnyédi uramnak, azonnal postán elküldtettem, és ebéd után újabb szolgája érkezék Petrőczy uramnak újabb levelével Vitnyédi uramnak.

10. *Péntek.* Ez mai nap is itt maradott Osztrosith uram; déllyesd az várban valának.

11. *Szombat.* Jó idein reggel mene el az konyhamester, az ki által írtam s úgy küldtettem, hogy hétfőn elérhesse Eperjest Menyhárt uramat. Én valóban rosszul voltam ez mai nap is. Osztrosith uram is elmene.

12. *Vasárnap.* Ez mai szent napot is azon nagy fájdalomokkal szenvedvén, ítélőmester uramhoz expediáltam Halászit.

13. *Hétfő.* Írtam postán öcsém uramnak, úgy asszonyomnak is, hogy már mintegy könnyebbedni láttatom.

14. *Kedd.* Zivetsi posztarozta küldött valami agárokot. Ma érkezének Bethlen János és Bánfy Zsigmond uramék Bécsben expediált emberei, az kik vacsorán gróf uramnál valának, és kívánságok szerint annuált gróf uram, Vitnyédi János elmenjen vélek.

15. *Szerda.* Délben elmenének az erdélyiek Bécs felé, Bánfy uram is vélek, és holmi béllésekre nézve utánok is kellett küldenem Szucsánra; írtam általok Vitnyédi uramnak s Fran-

¹⁾ Így: *éleskői.*

csics uramnak is. Hamar délután érkezék Gilányi uram is Rokuszival.

16. *Csötörtök.* Ez mai nap már itt tartóztattuk Rokuszi, s eleget beszélgettem, mint telettethetnék vagy kétszázig való marhát Laskon.

17. *Péntek.* Elment Rokuszi, az ki által írtam Keczer Menyhárt uramnak palatinus urunk Blasova felől való intenciójáról.¹⁾ Gyarmati is haza mene, Szinyeiné asszonyomnak is írtam általa.

18. *Szombat.* Jó reg vettem Keczer Menyhárt uramnak 13 költ levelét, hamar azután 14 írott levelét is, úgy Keczer András uramnak is. Petróczy uram emberei valának itten gyömöcscesel.

19. *Vasárnap.* Öcsém uraméknak rescribáltam, egyébránt nem volt semmi oly szorgos írásom. Délyvest indult Szendrei János az ítélmesterért.

20. *Hétfő.* Ma volt Árva vármegyének generalis gyűlése, kiben gróf uram az minap exhibeált punctumokra resolválta magát Farkas Tamás és Gilányi János uram által; késő estve térének meg.

21. *Kedd.* Gilányi János uramat holnap reggel akarván expediálni az Illyesházy Gábor uram ellen való terminusra, írtam holmi szükséges leveleket.

22. *Szerda.* Nagy esső lón ez éjjel is, és mingyárt hajnalban indult Gilányi uram, az ki után ez estve is írtam Léta-váról való hajduk által. Majd egész estig tartott az esső, és így kétséges lón, el fog-e holnapi nap menni gróf uram Árvában vagy sem?

23. *Csötörtök.* Ez elmúlt étszaka szép tiszta lón, így mingyárt reggel Árvában való készülethez fogánk, az mint hogy kilencz óra tájban megindulván gróf uram, divertált Guzith uramhoz; azomban mi szálakon az vízen által költezkedénk. Feles ideig késvén Mokrágyon gróf uram, setét estve érkezett az várban, vacsorát sem evék csak lenyugovék ő nga.

24. *Péntek.* Írtam Joachimus uramnak. Ez elmúlt étszaka az mint érkezék Melkó Gilányi uramtól, igen conturbáltattam hogy azon kívánt írásokra nem akadhattam. Markót csolnokon még viradta előtt expediáltam, írván Gilányi uramnak. Délyvest mingyárt érkezék Szarka uram Kővárból 6 költ Teleki uram

Mokrágy
(Árva vm.)
Árva vára

¹⁾ A Krakkóhoz közel eső blasovai jószágot id. Thököly István inscriptióban bírta, azonban IV. Ulászló lengyel király 1645-ben elvette tőle és Vesselényi Ferencznek adta. A linczi békekötés után Rákóczy György befolyása visszaszerezte ugyan Blasovát Thökölynek, de később megint Széchy Mária kezére került, ki azt ifj. Thököly Istvántól az enyiczkei kastélyért és néhány Murányhoz tartozó faluért cserébe vette meg. *Angyal D.* id. m. I. 19—20. l.

Árva vára

és Tunyoghly László leveleivel. Palatinus urunknak is 20 költ levelét hozák, kiben írja, 3 vel 4 Octobris indulván Sztrecsen felé, Liptóra rendelvén útját, be akarna Rosomberkre térni. Késmárkra is ma írtunk gyalog ember által.

25. *Szombat.* Istennek az ő jóvóltából ma telvén el kilencz esztendeje az ifju gróf születésének, superattendens¹⁾ uram visitálván az itt való ecclesiákat, úgy disponáltatott, hogy ez mai nap legyen itten jelen itt való seniorral és várbeli praedicatorral. Synapius uram tön ugyan szép commemoratiót szép rendessen, áhítatosan, az jó istennek tovább való kegyelmes gondja viselésse alá ajánlván; így continuáltatott az isteni dicséret. Ebédhez fogánk; viceispán, Abafy Gáspár uram is jelen valának. Rescribált gróf uram palatinusnak; írtam én is Armpruszter uramnak, többi között compulsorium mandatum felől is.

26. *Vasárnap.* Reggeli praedicatiót meghallgatván, Abafy Sándor vala gróf uramnál; déllyesd Gáspár is feljött feleségestől; sok holmi pletkákról lön disceptatio közték.

27. *Hetfő.* Palatinus uramnak 25 költ levelét hozák, kiben írja, pro 8 vel 9 szándékozik Rosomberkre; rescribált gróf uram, hogy igen szeretettel várja, s ő nga nyulászni ment; későre tért meg, és midőn hat óra után költ volna fel asztaltól, úgy érkezék Gilányi János uram s relatiót tön, hogy noha elég bajossan, mindazáltal ugyan két ezer aranyon convincáltatott Illyésházy Gábor uram, és még tovább is fog lehetni ez iránt való kereset ellene.

28. *Kedd.* Nem kívánván késniünk mester uram eddig való fáradságának contentatiójával, kivel Melkót expediálván, írt gróf uram mester uramnak; én is Hidvéghy uramnak egynehány szóval. Késmárkra is embert küldvén, egész két óráig délután volt ez két expeditio körül szorgos foglalatosságom, s úgy mene el Gilányi János uram Rosomberkre.

29. *Szerda.* Ez mai szent Mihály üdnepén az praedicatiót meghallgatván gróf uram és ebédet évén, nem volt feledékeny az nevéen lévő jóakaróiról, s ebéd után elmene ő nga Krivára, úgy hogy az három nap nyulászattal múlathassa idejét. Az süket gombkötővel volt elég dolgom.

30. *Csütörtök.* Mingyárt reggel újokban tractálván az gombkötővel, öt forint hiá hétszáz forintig vásárolván tőlle, ebéd után elbocsátottam. Ma érkezvén Szinyei uram, beszélte, hogy hallotta volna halálát Rákóczy Ferencz uramnak.²⁾ Révay Dániel uram is írt ollyat.

¹⁾ Superintendens.

²⁾ Rákóczy Ferencz tíz évvel később, 1676-ban halt meg.

October

1. *Péntek.* Egy helyről is, más helyről is elég sok külömbkülömbféle levelek concurráltak ez mai nap is, Kiss Ádámnak pedig ily elkésett voltán való dolog elég törődésem; palatinus urunknak levelét is Novitargon levő taraszki¹⁾ felől ma hozák.

2. *Szombat.* Délelőtt érkezék Kiss Ádám, de nemcsak lovat, hanem egyebeket sem vásárlott az mi legszükségesebb lesz vala; így valóban sokat törődtem rajta, és midőn már csengettek volna öcsém uramra s Görgey Miklós uramra, úgy jüve levelem, hogy gróf uram is ma jün fel, az mint hogy nem-sokára fel is érkezék ő nga;²⁾ így kapuzárat előtt elküldénk fakó lovat keresni Szinyei uramat.

3. *Vasárnap.* Későcskén gyülnének az lakodalomban hivatalosok, és kiváltképpen Petróczy uram; de azomban olyak is compareáltak, az kiket nem hittak; egyszóval ugyan alkalmasint gyültek vala s elég becsületessen lön az jó Bukovinszki Annának kiadássa.³⁾

4. *Hétfő.* Ez mai nap is napestig helyben maradtak és az nagy jó lakásban mentek el. En napestig az ágyban detineáltam magamat; tegnap sokat lévén fent, fájt kiváltképpen az egyik lábom.

5. *Kedd.* Petróczy uram ma is helyben maradt vala, de mivel tegnap az itt való viceispán Guzith uram házához érkezett, így azon viceispán uram sok kérésére inducáltatott gróf uram is s addig elkéserte Petróczy uramat, az hol valóban meg is lakának és szintén estve jüve meg gróf uram.

6. *Szerda.* Keczer Menyhárt uram Görgey Miklós urammal jó reg elmenének. Krakkóban ma délután expediáltak Szabó Mihályt, tegnap pedig az babos ménés végett Okolicsányi György uramat és Kiss Ádámot Sléziában.

7. *Csütörtök.* Délután eljüvék Árvából, gróf uram is lóháton, de bizonyos okokra nézve tartózkodva jüvénk, úgy hogy csak szintén estve érkezénk ide Rosomberkre; gróf uram menten lenyugovék.

Rosenberg
(Liptó vm.)

8. *Péntek.* Sztrecseni kapitány lévén gróf uramnál, érkezék szintén, ebéd felett hogy valának, Tunyoghy uram, nem szintén per omnia gróf uram contentumával való válaszszal; így elkedvetlenedék az Erdélyben való igyekezettől.⁴⁾

1) Így: taraszkok.

2) Kriváról; l. föntebb sept. 29-én.

3) l. föntebb aug. 1-én.

4) l. föntebb aug. 28-án.

Rosenberg

9. *Szombat.* Ez mai nap is biviumban volt ez dolog. Keczer Menyhárt uramnak szakácsa által írtam. Késmárk városa követje is ma jött gróf uramhoz diaconus végett.

10. *Vasárnap.* Tegnap érkezvén Francsics uram az Dunántúl, délelőtt úgy resolválta magát gróf uram, hogy csak elmegyjen; előbb azért Francsics uramat Bécsben akarván ő nga expediálni, így azon oda való expeditio körül szorgalmatoskodtam. Farkas uram is azomban elérkezék Szentmiklósról palatinustól, s így ahoz való készület körül is szorgalmatoskodtam. Révay Imre is gróf uramnál vala.

11. *Hétfő.* Szintén délben érkezék palatinus urunk,¹⁾ valóban fejedelmi módon az sok szép gyalogi ő ngának; elég kegyelmesen mutatta hozzám is magát s elég dolgot is adott ő nga. Estve felé indula meg Francsics uram Bécs felé.

12. *Kedd.* Ez mai nap is napestig itt maradtak ő ngok; az egész napot inkább az mennyire érkezhettem, ő ngokkal való beszélgetéssel múltattam el.

13. *Szerda.* Mingyárt éjjél után az Erdélyben való expeditióhoz fogtam, és csak elhültem, viradta előtt hogy mondák, szállásomra hozatja magát az palatinus; az asszony ő nga is oda jöve, és feles ideig beszélgetvén, úgy vitették ő ngok magokat az Vág-parthoz, majd egy óráig ülvén s várakozván, míg annyira világosodott, hogy megindulhattak; az mint hogy az ő ngok elmenetele után nem sokán késvén gróf uram, Árva felé indult; én előbb Tar Zsigát expediáltam Erdélyben, az ki által írt gróf uram Teleki uramnak, úgy én is; hasonlóképpen Bethlen Miklósnak,²⁾ Hedry uramnak, Rédey Ferencz uramnak és Bánfy Dienes uramnak; írtam Keczer Menyhárt uramnak s asszonyomnak is. Arvában érkezvén, írtam Farkas uramnak, úgy az Tisovszkinak is Jablonkára. Ma érkezék Okolicsányi uram is Kiss Ádámmal Sléziából,³⁾ igen szép babos csikót hozván az ifju grófnak, úgy relatiót is az ménes felől.

Árva vára

14. *Csötörtök.* Okolicsányi s Porubszky valának ebéden, meg is tarták valóban őket. Én kétrendbeli levelet is írtam ma Francsics uramnak, postára dirigálván. Abafy uram is ma estve felé expediáltatván Krakkó felé, egyébaránt is napestig feles dolgaim valának. Kiss Ádám is az ménes végett ma expediáltatott újobban Sléziában.

¹⁾ L. föntebb sept. 27-én.

²⁾ Bethlen Miklós szeptemberben tért haza Murányból Erdélybe. V. ö. Önéletírása I. 347. l. Pauler Gy. előadása szerint (id. m. I. 106. l.) Telekivel együtt mentek volna, azonban naplónk adataiból az tűnik ki, hogy Teleki egyedül még májusban hagyta el a felvidéket. L. föntebb máj. 17-én.

³⁾ L. föntebb oct. 6-án.

15. *Péntek.* Ma is ide s tova való írásim mind voltanak.

Árva vára

16. *Szombat.* Holmi aprólékos dolgaim kívül nem volt semmi oly szorgos dolgom.

17. *Vasárnap.* Írtam Francsics uramnak. Ma déllyesd nem lón praedicatio az holnapi innepnapra nézve. Guzith uram volt ebéden gróf uramnál.

18. *Hétfő.* Mai szent Lukács napján volt praedicatio.

19. *Kedd.* Jó reg az mint érkezett Gilányi uram, az gyűlésben mene, és gróf uram is ma ment vadászat kedvéért Porubára.

20. *Szerda.* Tegnaptól fogvást az sok paraszt emberrel valóban feles occupatióim valának, és midőn déllyesd akartam volna megindulni, úgy kellett beszterczei kamara praefectusának íratnom választ; úgy is ugyan estvével érkeztem Parniczára, az honnat az úrnak, az ifju úrnak, úgy Farkas uramnak is bőven írtam.

Párnicza

21. *Csőtörtök.* Nagy szél támadván, lehetetlen volt szálon mennem, s így szárazra költezkedvén s jó hajnalban indulván, délre Tyerchován szállottam, és Tepliczén Gilányi Illyés uram házánál szállván, mingyárt láttatott komoruyik által palatinus urunk és kívánta, bemenjek s ott ben legyenek szálláson; újobban az hadnagyot küldvén ő nga érettem, úgy menék be s igen nagy kedvessen láttak ő ngok; becsületes szállásom volt ott ben, Petróczy uram mellett mingyárt.

Tyerhova
(Trencsén vm.)
Teplicz

22. *Péntek.* Mivel mindenkor az asszony ő nga mellé ültetett ő nga, valóban jó gazdám is volt ő nga; ez mai nap napestig nem sokat tött volna, hogy nem mindenkor ő ngok mellett ne kellett volna lennem; azomban Hidvéghy urammal proponálván palatinus és tábla bírái uramék eleiben gróf uramnak Illyésházyakkal való dolgát, az ő kegyelmek tetszése szerint is Hidvéghy Gilányi urammal laboráltak az secretarián expeditio körül.

23. *Szombat.* Ez mai napot sem múltattuk haszontalanúl; látván, még sincs híre Illyésházy uramnak, Petróczy, Hidvéghy uramék elmenének déllyesd; nekem ez mai nap is itt kellett maradnom.

24. *Vasárnap.* Jó hajnalban be menvén az úrhoz, félóra alatt elbúcsuzhattam ő ngától, de az asszonytól ő ngánál feles ideig voltam, s újobban vicepalatinus, mester, Bory uramékkal, úgy hogy kilenczedfél órakor lón hogy elindulhaték. Tyerchováról későn praemittálván az szekeres lovakot, ott falatoztunk; későn étszakával érkezénk Parniczára.

Tyerhova
Párnicza
(Árva vm.)
Alsó-Kubin
Árva vára

25. *Hétfő.* Úgy indultam, hogy viradtig Kubinhoz érkeztem, úgy hogy az várban nyolcz órára jutottam és mingyárt

Árva vára

szorgalmatoskodtam Kiss Ádámnak újjobban való expeditiója körül, az mint hogy délután el is mene.

26. *Kedd.* Jó hajnalban hozák Francsics uramnak 20 költ levelét; látván, hogy már ő felsége is annuált uram ő nga Erdélyben való menetelének, annál is szorgalmatosban látánk az készülthez; és valóban szünetlen jött mindeufől az levél és mindenfelé való expeditió; írtam palatinusné asszonyomnak, Petrőczy uramnak, Gilányi Illyés uramnak. Gilányi János uram délyest mene Rosomberkre; írván öcsém uraméknak s asszonyom hugomnak, ő kegyelme vitte az postára.

27. *Szerda.* Palatinusné asszonyom ő nga levelét hozták, az kire rescribáltam, és Gilányi Illyés uramnak is írtam ednehány szóval.

28. *Csőtörtök.* Ez mai idneppnap praedicatiót hallgatánk. Már estve felé hozák palatinus urunk 25 költ levelét Illyésházy Györggyel való dologban, melyet elég álmétkodással olvasván gróf uram, eleget törődett is az világnak ily könnyen változó állapotján.

29. *Péntek.* Azon palatinus uram levelére rescribálván gróf uram, délyesd expediáltatott Csúthy uram; írtam én is az asszonynak, Nagy Ferencz uramnak és öcsém uramnak is, postára dirigálván az levelet.

30. *Szombat.* Gróf uram, az kisasszony, úgy még egynehányan ő ngokkal ma gyóntunk meg; az jó isten ő szent felsége adja lelkünk üdvességére s életünk jobbítására!

31. *Vasárnap.* Jó reg jöven Gilányi uram és isteni szolgálatot hallgatván, délyest az mint lehetett, váltig szorgalmatoskodtam volna ez sok előttünk álló dolgokban, elérkezvén Farkas uram is; de vacsora felett az nagy itálnak adván magokat, nem kevés remora esék minden dolgokban, kin nem kevés törődésem is lón. Francsics uram érkezvén is,¹⁾ igen sok maradott hátra az vásárlásban. Ma mult 46 esztendőm az mint emlékezhetem, s elég nyomorusággal és szörnyű sok munkával lón eddig való életem; de tovább is legyen az ő szent felsége akaratja, kinek az ő kegyelmes gondja viselésében ajánlom magamot.

November

1. *Hétfő.* Holnap kellett az megindulásnak lenni,²⁾ szorgalmatos dolgaim valának; s ma délyesd hozák szebeni királybíró uram fia levelét, kiben megírta, hogy az fejedelem

¹⁾ Bécsből; l. föntebb oct. 11.

²⁾ T. i. Erdély felé.

egyetlen egy fia Apafy Gergely hirtelen hala meg,¹⁾ az kin igen conturbálódánk. Árva vára

2. *Kedd.* Csak az ily hosszas útra való megindulás is nem kicsiny distractio, kiben elég akadályt tón Thököly Miklósné asszonyomnak is ide való érkezése; s feles[ideig volt csak ebéd felett is gróf uram, és későre indulhatván meg, késő étszakával érkezhetének is Nisnyafalvára. Ma érkeztek vála szegény Henckel árváitól vett babos ménessel is. Innét Nisnyafalváról is írtam holmiról vissza az várban. Nizsna

3. *Szerda.* Szentiványi és Contra uramék elmaradtak ugyan Tvardosint, de árvai nemes uramékban Hladovkára jüvén, megtartotta őket itt is gróf uram. Nekem mind volt elég dolgom az árvai és lipnai tisztekkel. Turdossin Hladovka

4. *Csötörtök.* Itt immár Farkas uram megtérvén, árvai tiszttartó is elmaradott, úgy az árvai nemes uramék is vissza térének. Gilányi János uram együtt járt Krempachig, az hol tanáltam késmárki szolgákat, Almásy és Zavor uramékat. Ez mai nap is igen meglakának. D. Krempach (Szepes vm.)

5. *Péntek.* Gilányi János uram Késmárk felé menvén, késmárki tisztek az megháló helyre Lipnikre kísérvén gróf uramat, Görgey Miklós uram is itt egyezvén meg gróf urammal, és mai nap lévén az ifju gróf szenti napja, ez mai nap is igen meglakának. Lipnik

6. *Szombat.* Plavniczán az megháló helyen Görgey Miklós és Király Sámuel uramék az úrral valának és feles ideig mulattak. Plavnicza (Sáros vm.)

7. *Vasárnap.* Mivel szintén Lipnikre küldette vala szolgálait Palocsay István uram és maga is eddig jütt gróf uram eleiben, s így gróf uram betért Palocsára; ebéden vígan lakván, vacsorát nem ett, az mint egyébaránt is nem sokán voltak vacsora felett. Palocsa

8. *Hétfő.* Usz István uram eddig jüvén gróf uram eleiben, hozzája ígérkezdén gróf uram, már szintén estve lón hogy megszállánk; valóban jól is készült vala hozzá és jó gazdánk lón. Megyes

9. *Kedd.* Medgyest szállottunk, az hova már késő étszakával jött Szinyeiné asszonyom.

10. *Szerda.* Nagy időn szállottunk Sókúton, az hol tegnapról fogvást várakoztak reánk öcsém uramék. Dajka István is ott lévén, valóban meglakának. Sókút (Zemplén vm.)

11. *Csötörtök.* Öcsém uramék elmenének, úgy hogy holnap gróf uram dolgában Stubnya felé induljanak; innet írtam Farkas Tamás és Gilányi János uraméknak, úgy Késmárkra is,

¹⁾ V. ö. Nagy I. id. m. I. 51. l.

- Rákóc s magunk Rákócson szállottunk, az hova Szirmayné asszonyom¹⁾ jüve.
- Deregnö *12. Péntek.* Mingyárt reggel hó kezdett esni és egész estig esett. Deregnőben szállottunk. Butkay István és Galambosy uram fia valának gróf uramnál és valóban meg is lakának.
- Dobó-Ruszk (Ung vm.) *13. Szombat.* Asszonyoméék elég keserves szívvel váltanak el töllem. Ez étszakára Dobó-Ruszkán szállottunk; eddig jött Rédey uram szolgálja gróf uram eleiben, de még sem resolválta magát, elmenjen Husztra, hanem rescribált ő ngának. Innet küldvén gróf uram vissza Butkay uram szolgáljától járó paripáját, én bőven írtam Farkas Tamás és Gilányi János uraméknak, eperjesi postára dirigálván.
- Nagy-Dobrony (Bereg vm.) *14. Vasárnap.* Egész délig kevés szüneti volt az essőnek és valóban nehéz utunk volt az szürtei és gehőczy erdőken; étszakára Nagy-Dobronban szállottunk.
- Kis- és N. Gút *15. Hétfő.* Itt már jobb idünk és jobb utunk is vala. Gúton szállottunk.
- Bene *16. Kedd.* Benére érkezvén, Rédey uram újabb szolgálai s levele érkezének, s így gróf uram eligérkezék Husztra. Azon ő nga szolgálai és itt lakos Debreczeni nevő nemes ember gróf uramnál valának vacsorán s vígan lakának.
- Szöllősvérgárdó (Ugocsa vm.) *17. Szerda.* Mingyárt éjjél után hozza fogtam az íratáshoz, íratván Teleki uramnak az úr neve alatt, úgy magam is nagy bőven, s Hedry uramnak és az kővári vicekapitánynak, Tar Zsigát expediálván azon levelekkel; és az peczéreket innen expediálván Krakkó felé, étszakára Szöllős-Vérgárdóban szállottunk.
- Rakasz *18. Csőtörtök.* Még az más éjjél is zsibbadott ugyan az lábom, és féltem, reám ne jőjjen az köszvény; azomban az idő is igen neki esősedvén, Rakaszon szállottunk; vacsorára sem mehettem, annyira kezdtem érzeni. Rédey uram ide is gazdálkodott.
- Huszt vára (Máramaros vm.) *19. Péntek.* Az mint ez elmúlt éjjél, úgy ma is nem lőn szüneti az essőnek míg Huszthoz érkezheténk is; itt annyival inkább már kezdettem érezni az köszvényt, és én csak szállásomon lehettem; kin lévén az asszonyok ő ngok is, elég becsülettel látták az urat ő ngát, úgy az ő nga szerelmes gyermekit; nekem is nagy becsülettel lőn az gazdálkodás, annyit is tanáltam enni, hogy nem emészthettem.
- 20. Szombat.* Értésére esvén gróf uramnak, az fejedelem fia temetése 28 léssen Kolozsvárat,²⁾ így arról tanácskoztunk, mint érkezhessünk reá; deliberálánk, holnap meginduljunk

¹⁾ Szirmay Péterné Keczer Anna.

²⁾ L. föntebb nov. 1-én.

reá érkezhettünk, s így írtunk mingyárt arról Teleki uramnak és ahoz való dispositio körül szorgalmatoskodtam; az úr s az asszony is valának szálláson; eléggé beszélgeténk Zólyomi urammal való dolog felől; az kisasszonykák is nállam valának.

Huszt vára

21. *Vasárnap.* Bezzeg egész étszaka sem lón szüneti az essőnek, s így az megszálló helyet is meg kellett változtatnunk és Técsőre rendelnünk, és mingyárt arról is kezdtünk gondolkodni, az én nyavalyámra nézve nem kellett-e Szigeten megtartózkodnunk; midőn szekérre tétettem volna is már magamot, szekerelemhez jün Járayné asszonyom, sok ideig találtam ő kegyelmével beszélgetni, úgy hogy csak megháló helyen érhettem gróf uramat, és ide is szenvedhetőképpen hozathatám magamot.

Técső

22. *Hétfő.* Bizonyos dolog végett parancsolván írnya gróf uram Farkas uramnak, írtam, és mivel egyébaránt sem alhatam, az leányomnak is bőven írtam. Már jobbik kezemben is szállván az köszvény, itt már bezzeg annál is nyomorútabból kezdettem lenni; és egész étszaka sem lón szüneti az essőnek, az mint nappal is; valóban bajossan s későn étszaka lón Szigeten való megszállásunk; nagy bágyadt állapattal lévén, elég bajossan tehetek le az szekérről, s így determinálánk, itt tartózkodjunk meg még az idő javulna, úgy az én egészségem is; s mingyárt írtunk Rédey uramnak.

M. Sziget

23. *Kedd.* Az mint az elmúlt éjjel, úgy ma sem lévén szüneti az essőnek, írt gróf uram Teleki uramnak, mi okon nem mehet és lehetlen (*így*) is elmenni temetésre, s midőn ez levéllel Kővárban akartunk volna expediálni, úgy érkezék az fejedelem ő nga szolgálja és commissariususa Pöheni¹⁾ Ferencz uram; azon levelekre rescribált gróf uram az fejedelemnek, Teleki uramnak, úgy én is igen bőven Hedry uramnak. Malaticz uramot küldtük ez levelekkel Kővárban. Gróf uram végan tartotta az fejedelem szolgálját. Balásfy uram sokat beszéllett, és sokat is törődtem némely Erdélyben levő gonoszakaróinknak intetőjokon.

24. *Szerda.* Az sok esső után sok hó is lón. Az ítélmester Sárpataky, gróf urammal szemben volt ugyan, de nem maradott ebédre; így ebéd után ma is sokat beszélgettünk Balásfy urammal, előbb azért írván igen bőven az örög úrnak, úgy Csernel uramnak is, többi között hogy az kisasszonykákat pro revisione aetatis küldené Técsőre az mesterhez.

25. *Csütörtök.* Az ítélmester Balásfyval elmenének Técsőre, s viceispán uram érkezvén és gróf uram ebédre marasztván, elhívatta ő nga itt való kamara-ispán uramat is, ma lévén

¹⁾ Így; másutt *Piheni*.

M. Sziget az örögbik kisasszony ő nga szenti napja; valóban meg is tartá ő nga vendégit, s felessen is valának.

26. *Péntek.* Az volt volna az szándék, holnap meginduljunk, derekassan is kezdvén fagyni ujságon, de mivel én mégis elég nyomorútól valék, gondolkodtunk, csak hétfőn induljunk, és mint provideálhassunk az lovakról; mind vármegye s mind egyéb tiszték valóban voltak volna, mint invertálhassák és maturálhassák elinenetelünket, de gróf uram csak resolválta magát, hétfőnek előtte nem megyen; így déllyesd Pöheni uramat az katouák közzé küldettük szállásosztóval együtt; azomban úgy érkezék Szentkirályi, Bánfy Zsigmond uram szolgálja; jött Husztról is levelünk, de csak magunkféléitől.

27. *Szombat.* Itt már bezzeg annál is derekasabban kezdé fagyni és igen kemény idő lenni, s mivel semmit sem értheték mint volt az revisio dolga, Melkót küldtettem Técső felé; azomban estve felé az térdeimben való nyavalya miá nyomorútól kezdettem érzeni magamot, az kin sokat is törődtem, mi tévők legyünk, ha még sem könyörül ő felsége rajtam.

28. *Vasárnap.* Itt már valamennyivel engedelmesebben kezdett lenni az idő, úgy az én köszvényem is, s így isten hírével az holnapi nap meginduláshoz készültünk.

29. *Hétfő.* Ujjobban dér lőn, s így megindulván, szállangott hó is, és hova tovább mentünk, mind nagyobb óra akadunk, és már szintén estve felé érkezünk és szállottunk meg Butfalván, az hova érkezék Teleki uram postája 29 költ levelekkel; inned küldtettem az revisionalisokat is Hedry uramuak Szentkirályi által, nagy bőven írván az posta által Teleki uramnak is.

30. *Kedd.* Ez éjjel is esett ugyan az hó, és egyébaránt is az havasson által nagy hó és igen nehéz utunk lőn, melyet látván gróf uram, az ifju gróffal együtt lóra ülvén, elmene ő nga, az mint hogy Kovács-Kapolnikban estve érkezett ő nga öt óra tájban, de én az szekerekkel egész étszaka utazván, reggel öt órakor érkezhetem, valóban bajossan is, és csak öt óra tájban viradt előtt érkezheténk.

Kovács-Kapolnik (Kövár v. Szolnok-Doboka vm.)

December

1. *Szerda.* Essős idő lőn és alkalmas hegyes utunk. Magyar-Láposon szállottunk. Dobay István uram ide jüvén, becsületes gazdálkodással jól is tartotta gróf uram.

Magyar-Lápos (B. Szolnok vm. Szolnok-Doboka vm.)

2. *Csütörtök.* Felső-Szőcsen lőn az megszállás, és az miá reggel érkezett postáját innét bocsátánk el Teleki uramuak.

Felső-Szőcs

3. *Péntek.* Nyegerfalván szállottunk, s mivel Rettegrül Negerfalva későn érkeztek az borral, későre lőn is az vacsóra.

4. *Szombat.* Hogy felébredtem, esék értésemre, az édes kedves ifju grófocskám ez éjjel sokat hurutott; kín nem kevésé conturbálódom; hajnalban érkezvén Béli uram szolgálja, az ki által írt gróf uramnak, úgy nekem is, töröködjem én is, térjen bé gróf uram holnap hozzá, resolválta magát gróf uram és rescribáltatott is, s így megindulván délben, érkezvén Koldurá, Kudu elég bágyadtan láttatott lenni az ifju gróf; értvén azért Teleki uram jövetelét, lóra ülven kiment eleiben, de vacsorán csak az szállásán maradott, s Teleki uramnak jó kedve jutván s felesed-magával is lévén, valóban meglakának; én nem sokáig késtem köztök, szállásomra menék.

5. *Vasárnap.* Untalan kívánván tudni, mint lőn étszakája az édes uracskámnak, nyughatatlan étszakám lőn; az mint úgy ő ngának is; azomban felkászolódván, mind lovas mind gyalog kvártélyában ment, és mi Bethlenben, az hol valóban gazdagon Betlen vendéglé Béli uram ő ngokat.

6. *Hétfő.* Ez elmúlt étszakája is az édes uracskámnak elég nyughatatlanul lőn, még sem hagyta ugyan magát. Mintegy kilencz óra tájban indulván Bethlenből, úgy is jókor szállot-tunk Lekeneczen, Besztercze várossa jószágában, az hova az város is böcsületessen gazdálkodott, két követet küldvén.

7. *Kedd.* Az édes uracskám megkívánván az tejet, az mi keveset ött volna is benne, mingyárt kiadta, és már itt igen kezdett bágyadni, s az útban is okádott; elaluván mingyárt az orczácskáján fakadékok láttattanak; az úr mingyárt is him-lőnek vélte, de az borbély csak belső hévségnek; hova tovább igen gyengén kezdvén érezni magát, alig vártuk, ide az meg-szálló helyben Tekében érkezhessünk; az szállásán azért fris-secskébben mutatta lenni magát ő nga és kártyával is mulatta idejét, s magam sem távoztam el míg az álom nem jött volna reám.

8. *Szerda.* Untalan küldeztem étszaka, mint legyen; azomban három óra tájban úgy adák értésemre, hogy ugyan csak apró himlő és az egész testecskéjét elfogta; alig vártam, lát-hatnám mingyárt; megizentem az úrnak is; ő nga nagy keserű-ségében is nagy invecióval ez ily boldogtalan útját causálván én nékem is, íratam Teleki uramnak és az kiküldendő lovak állapotját is disponáltam; az lökémhez vitetvén magamot, hát még ő biztat az ártatlanka; mingyárt oda hozattam az ágya-mat; hamar délután érkezik Rédey uram szolgálja, hogy épen ezen nyavolyába az három kisasszony is Huszton.

9. *Csütörtök.* Ebéd felyett hogy voltunk volna, szép gaz-dálkodással lőn Lázár István uram, és délyest maga is eljüve

Negerfalva

Kudu

Betlen

Lekencze
(Besztercze v.
Besztercze-Na-
szód vm.)Teke
(Kolos vm.)

Teke

gróf uramhoz és vacsorán is itt volt; azomban vacsora előtt érkezék Makay uram Teleki uramtúl. Az himlút igen könnyen szenvedte az ártatlan úrfiacska, de mind attúl féltettük, bé ne üssen rajta szegínbe; azomban az nagy hurut szörnyű dolog az mint volt rajta. Makay uram velünk együtt csak az ő nga ágya előtt evik.

10. *Péntek.* Makay uram elbocsáttaték; Piheni ¹⁾ uram Beszterczére menvén, elmenének Radics, Francsics uramék is az várost látni ő kegyelmével; azomban déllyesd érkezék az fejedelem étékfogója postán, meg akarván várni Piheni uramat. En éjjel nappal continuo az ifju grófocska mellett voltam; az himlő láttatott fogyni, de az hurutnak sehol semmi szüneti nem lón; nyughatatlanúl lón dolga, igen törödelmessen szenvedte pedig és úntalan ő nga biztatott bennünket.

11. *Szombat.* Piheni uram megjüve, és az fejedelem étékfogóját el akarván bocsátani, írt gróf uram is egynehány szóval ő ngának. Béli uram nagy gazdagon való gazdálkodással lón ide is.

12. *Vasárnap.* Noha kevesset értheténk az szászúl való praedication, mindazáltal mind reggel s mind estve jelen voltam; az jámbor praedicator de cathedra szivessen imádkozik az ifju gróf gyógyulásáért, kit isten hallgasson meg szent fiáért.

13. *Hétfő.* Az gróf uram mellett lenni szokott lovakkal ma bejüvének, reménlvén csak holnap is megindulhassunk, de (nem) lón bátoróságos; ma ugyan felültezek az lelkem uracsám, de alig bírta az ina; azomban már szintén estve felé úgy érkezék az fejedelem ő nga főember szolgálja postán, Cserey György uram, az ki által írt az úrnak és az ifju gróf látogatására küldette; délután érkezék Szendrei is, és mivel az likavai dolog végett való kérdéseknek revisiója differáltatott az tekéltlen György ²⁾ czigányságira nézve, igen elkedvetlenedett rajta gróf uram. Cserey György urammal ugyan sokáig mulatott vacsora felett.

14. *Kedd.* Noha gróf uram még tegnap rescribált az fejedelemnek, én is elkészítettem Teleki uramnak szóló leveleket, de Cserey uram az mint megmaradott ebéden, egész vacsoráig mulattanak, így ma el nem mehetett; úgy cselekedék Szendrei is, az ki által Gilányi, Farkas, Fejérpataky Dániel uraméknak írtam, úgy Késmárkra is öcsém uraméknak, asszonyomnak; írt gróf uram palatinus uramnak, én is nagy bőven az asszonyinak ő ngának. Rédey uramnak is írt gróf uram;

¹⁾ Főntebb *Pöheni*.

²⁾ Illyésházy György.

írtam én is Okolicsányi Györgynek s az leányomnak, Kapy Teke uramnak. Barkóczynak is rescribált mai nap gróf uram.

15. Szerda. Ez mai nap is foglalatoskodtunk az oda ki¹⁾ való expeditio körül.

16. Csötörtök. Istennek jó voltából annyira tért meg egészsége az ifju grófnak, hogy bátorságosan adhattuk magunkot útra; gróf uram ez helyben levő szentegyházra fl. 30. conferálván, az jámbor lakosi is szép áldással elbocsátának. Régenben szállván, ott is nagy szeretettel fogadtak és igen becsületessen gazdálkodtak.

Szász-Régen
(Torda vm. Maros-Torda vm.)

17. Péntek. Ez előtt egy héttel is már híván gróf uramat Petky uram, így betért Szentgyörgyre ő kegyelméhez, és késő éjszaka szövétnekeknel jűvén el onnat, úgy menénk be éjszakára Marosvásárhelyre.

M. Szentgyörgy
(Maros sz. Maros-Torda vm.)
Marosvásárhely

18. Szombat. Ma is elég jókor indulánk meg és Czikmántorra már szintén estve felé érkezénk; innét is rescribáltunk Teleki uramnak, és Bánfy Dénes uramnak is írt gróf uram egynehány szóval.

Czikmántor
(Küküllő vm.
K. Küküllő vm.)

19. Vasárnap. Heturon ferestekemezett gróf uram és két óra tájban érkezénk be Segesvárra; itt is az jámbor szászok igen becsülettel láttak, jól gazdálkodtak s vígan is lakának.

Hetur
Segesvár
(Segesvár sz.
N. Küküllő vm.)

20. Hétfő. Az ifju gróf meg akarván járni az felső várost és abban való szentegyházakat, könyergessen is jelen valánk, és emlékezetre méltó szép dolgokat és kiváltképpen az helynek situssát váltig megjártuk és néztük, és csak ebéd után lön innet való indulásunk. Apódon ugyan jókor megszállánk, az hova Hedry uram is érkezék s jól is lakék.

Apold

21. Kedd. Elég jókor indulánk ugyan, de úgy is csak szintén estve felé szállhattunk meg Nagy-Sinken; nem sokat késvén vacsora felett, lenyugovánk.

Nagy-Sink
(Nagy-Sink sz.
N. Küküllő vm.)

22. Szerda. Kis-Sinken falatozván gróf uram, Bethlen Miklós és Pál uramék eddig jüttek ő nga eleiben, s midőn Fogarashoz közelgettünk volna, Teleki uram küldtetett két csoport lovassal s egy hintóval gróf uram eleiben; csak nem régen megholt egyetlen egy fiokon való szomorúságokra nézve ő ngoknak,²⁾ gróf uram is minden síp, trombita s dobszó nélkül csendessen jött bé és azelőtti szállására szállott; valaminémő provisióval voltak az előbbeni úttal,³⁾ most is az szerént tanáltuk az állapotokat; az fejedelem Nagy Tamás

Fogarás
(Fogarás v. Fogaras vm.)

¹⁾ T. i. Magyarországra. Az összeköttetést a magyar élégületlenek és Erdély között Thököly István közvetítette a maga emberei által. V. ö. Pauler id. m. I. 106. és 122. l.

²⁾ L. föntebb nov. 1-én.

³⁾ 1665. martius havában.

Fogaras

uram által, s az fejedelem asszony Naláczy uram által látatta s köszöntette gróf uramat, és gróf uram is Hedry Benedek uram által.

23. *Csötörtök.* Kilencz óra után hamar jüvének gróf uramért; engem is hamar hívatott ő nagysága; moldvai vajda követe is fent volt ebéden, valami tatárok is, jól is lakának.

24. *Péntek.* Én praefectus uramhoz ígérkeztem, de úgy is nehezen maradhattam el az fejedelem asztalától. Teleki uram is praefectus uramnál volt, az hol egy kupa bor(t) iván meg, azt sem emészthettem. Bethlen János, Miklós és Teleki uramék jüttek gróf uram szállására, holmi portára íratandó conceptusokat olvastatván előttünk;¹⁾ nem sokkal ezelőtt érkeztén Husztról Rédey uram szolgája 13 költ levelekkel, kikben írának, hogy az kisasszonyok szépen kigyógyulának az himlőből; mely nyavalyában esvén az szegény leányom is, Berzeviczyné asszonyom, sokkal nehezebben volt, de az is már akkor könnyebbedett vala.

25. *Szombat.* Áldott karácson napon vallásunkon való isten ígését nem hallgatánk ugyan, de ben voltunk az várbeli kápolnában.

26. *Vasárnap.* Mingyárt éjfél után felébredvén, írtam Gilányi János uramnak, legkiváltképpen az elfelejtett ő felsége levele felől, s ez alkalmatossággal, az fejedelem asszonynak kívánván kedveskedni gróf uram az üveges szánnal, arról is írtam Késmárkra. Okolicsányi uramnak is, mint expedialja az kisasszonyok ő ngok mellett való lovakot és csatlósokat Husztról; rescribált gróf uram Rédey uramnak és az asszonynak; írtam én is Szinyeiné asszonyomnak s öcsém uramnak. Ebéden ben lévén, szép csendes lakással múltattuk el szent István napját.

27. *Hétfő.* Holnap szándékozván megindulnunk, felest ivának, és kiváltképpen az fejedelem s gróf uram; nem akarván ő nga hogy holnap is ebéd nélkül elmenjen, Hedry uram ma ment elő Keresdre, az hova gróf uram ide való érkezése után mingyárt ígérkezett Bethlen János uramhoz.

28. *Kedd.* Addig várta az dolgokat János uram, hogy az fejedelemnél is obtineálta, ne kellessék fent maradni ebéden; így gróf uram be menvén udvarhoz és elbúcsuzván, csak szállásán falatozott; de igen nagy zajjal lévén az Olt vize, nagy bajossan költezkedheténk által; úgy is ugyan úgy sieténk

---

¹⁾ Valószínűleg a Baló László követségét illető iratok voltak, a ki ekkor ez évben másodszor járt a portán a magyar ügyben. V. ö. *Horváth M.* id. m. VI. 21. l., *Pauler* id. m. I. 107—108. l.

hogy jókor érkezhetenék Szelidstadra;¹⁾ együtt járván gróf urammal Bethlen János, Miklós, Rédey Ferencz²⁾ és Teleki uramék, gróf uramnál valának vacsorán; nekem is el kelle mennem; jó kedvem jutván, feleset is ivám; mások is valóban meglakának.

29. *Szerda.* Nethus nevő városkában szállván ebédre, midőn szintén asztalhoz akartunk ülni, eddig jüvén gróf uram eleiben Kapy uram, Barkóczy Sándor uram, Bethlen Farkas, Gergely, Elek uramék,³⁾ úgy késérék be ő ngát Keresdre Bethlen János uramhoz, és vacsorán is ott lévén, őt asztalra valánk s valóban is meglakának, váltig tánczolának is; jó alkalmas szállásink valának.

30. *Csötörtök.* Bethlen János uram felesége egyik közöl való atyjafiának mára rendelvén lakodalmát, elég rendessen szolgáltatott ki. Bethlen Miklós uram paripái közül melyik jobb volt, avval kedveskedett gróf uramnak. Ma is mind laboráltunk, mint alkodhatnánk meg Barkóczy urammal Hunyad végett, de nem szintén lehetett alkalmas idünk.⁴⁾

(31.) *Ultima. Péntek.* Ez két nap alatt való sok kérésekre is Bethlen Ferenczné asszonyomnak és fiainak, nem ígérkezhetett gróf uram ő kegyelmekhez, mivel még Fogarasban ígérte arra magát, hogy ma ebéden Szentlászlón meg egyezvén az fejedelemmel, Ebesfalvára fog menni, s így az ifju grófot s engem hagyott ő kegyelmeknél ferestekemen s maga elmene jó reggel. Mi ugyan jókor ehetünk vala, de Bethlen János uram is feleségestől oda ígérkezvén, későre jött fel; itt is négy asztalra valánk; felette nagy szeretettel látták az ifju grófot és igen gyönyörködtek ő ngában nagy sok reménkedésre nézve; noha nehezen inducáltattam, de csak meg kelle maradnunk; így írtam gróf uramnak és az hintót elküldtettem Ebesfalvára. Ma is ugyan az mint lehetett, mind közölétettük az hunyadi dolgot az mennyire az végan lakás engedte; nagy sok tánczok is valának; ez jelen való esztendő ez mai napon így végeződék el; engedje isten, az következendőt nagyobb isteni szolgálattal és félelemmel tölthessük!

¹⁾ Szelistat, Seligstadt, magyarul *Boldogváros*, Nagy-Küküllő vm.

²⁾ Rédey János fia. V. ő. *Nagy I.* id. m. IX. 744. l.

³⁾ Bethlen Ferencz fiai. V. ő. *Nagy I.* id. m. II. 80. l.

⁴⁾ Az óhajtott egyezés Barkóczy Sándorné és Thököly közt, nehány nap mulva, jan. 2-án, Ebesfalván jött létre. L. alább.

Januarius

Keresd

Ebesfalva
(Erzsébetváros)
(Küküllő vm.)
K. Küküllő vm.)

1. *Szombat.* Váltig voltunk rajta, mentől idejébben indulhassunk, az mint hogy az ifju gróf igen ideim költ is fel, de későre verheténk fel Kapy, Barkóczy és Bethlen uramékok; úgy indulánk szánon s váltig siettünk, de mégis csak szintén ebédre érkezheténk. Nagy szeretettel fogadván az ifju gróft az fejedelem, igen vígan lakának, s így az hunyadi dologról való tractálásnak continuálása holnapra maradott; én azért ma sem múltam el Teleki és praefectus uramékkal arról való consultálkodásomat.

2. *Vasárnap.* Jó hajnalban az mint lehetett, töttem volna relatiót gróf uram előtt, de kedvetlen lévén ő nga, nem sokat kívánt szólni az dologhoz, hanem hagyta reám; így én is isten jóvoltából egész ebédnek idejéig váltig laboráltam, és etiam per successioneem vel defectum domini Zólyomi az mi szállhatna Barkóczyné asszonyomra, arról is conveniáltam,¹⁾ kezet adván Barkóczy uram s az ő nga részéről valók gróf uramnak; az contractusoknak megíratatása bizattatott praefectus uramra; el is készétette ugyan ő kegyelme, de az fejedelemnek nagy jó kedve jutván, ma annál is inkább ivának, úgy hogy gróf uram mingyárt ebédétől jött el s úgy feküvék le; isten úgy adta, hogy Barkóczy, Kapy, Bethlen uramék nem igen részegedének, így meg lehetett az contractusoknak elolvasása, és subscribálta Barkóczyné asszonyom, Kapy, Bethlen Gergely, Teleki uramék.²⁾

3. *Hétfő.* Barkóczyné asszonyom, Kapy s Bethlen Gergely uramék még tegnapi estve felé menének el, de Barkóczy

¹⁾ V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 109. l.

²⁾ A szerződés a gyulafehérvári káptalan 1769 évi hiteles átiratában: Orsz. Lt. N. R. A. fasc. 1860. nr. 68. fol. 86. Kiadta *Szilágyi S.* Erdélyi Orszgy. Eml. XIV. 208. l.

uram elmaradott, mivel gróf uram csak ma reggel subscribálá az contractusokat, mely ez végezésről írt mingyárt innet Zólyomi uramnak; és még az fejedelem ő nga is sokat marasztotta gróf uramat ebédre, de látván gróf uram hogy ő ngának is meg kell ma indulni Marosvásárhely felé az gyűlésre,¹⁾ nem maradott, hanem elbúcsuzván elindulánk. Tegnap ebéd felett érezvén bal lábomban az köszvényt, estve nyomorútúl voltam, de, dícsértessék istennek szent neve, ma már könnyebbedtem. Szász-Meggyesre jutván, írt az ifju gróf az fejedelem asszonynak, és gróf uram is Bethlen János, Bánfy Dienes uraméknak. Gróf uram nem szintén jól érezvén ugyan magát, de az emberséges szászokra nézve kin volt vacsorán s vígan mutatta magát.

Ebesfalva

Medgyes
(Medgyes sz.
N. Küküllő vm.)

4. *Kedd.* Mingyárt éjjél után az mint felébredtem, írtam igen bőven Teleki uramnak, polgármesterre bízván az leveleket; nyolcz óra tájban indulván, már szintén estve felé szállhatánk Hosszuaszón.

Hosszuaszó
(Küküllő vm.
K. Küküllő vm.)
Oláh-Csesztve
(A. Fehér vm.)

5. *Szerda.* Hedry uram jóval viradta előtt mene el Krakó²⁾ felé, és mi is Csestére érkeztünk s itt szállván oly reménséggel, holnap Krakóban érkezhetünk, de azomban megjártatván az Marost, hozák, lehetetlen azon által mennünk; így fejevári hídra kelletvén körülnünk, egy mérfölddel szaporodott meg utunk.

6. *Csötörtök.* Drombár nevő faluban szállván meg, úgy mondák, anyyira állott be az Maros, hogy gyaloggal levő társzeker is által ment Sárdra³⁾ étszakára, s így vacsora után menten elmene az konyha-kocsi Krakó felé.

Drombár

7. *Péntek.* Nyolcz óra tájban indulván, egy óra lón hogy ide Krakóban érkezünk; ebéd vacsorával együtt lón; az itt való praedicator és az városból levő nemes ember Beszerményi uram az úrnál lévén, váltig meglakának.

Krakkó

8. *Szombat.* Jóval viradta előtt érkezék szolgája Kapy uramnak, Tevessen⁴⁾ hálván az ura, úgy Barkóczy uram is feleségestől; az kik eleiben az ifju gróf menvén, ebéden igen meglakának s váltig tánczoltak is; megvolt az vacsora is, de abban kevés kárt tevének.

9. *Vasárnap.* Jó ideim reggel elmenének az vendégek. Gyulai Tamás uram is, az ki eddig commissariusunk volt, holnap akarván elmenni, írt általa gróf uram az fejedelemnek, úgy én is Teleki uramuak.

¹⁾ Apafy jan. 5-re hirdetett egyetemes országgyűlést Marosvásárhelyre, mely febr. 4-ig tartott. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 33. l.

²⁾ Alsó-Fehér vm.

³⁾ Alsó-Fehér vm.

⁴⁾ Így: Tövis, Alsó-Fehér vm.

Krakkó

10. *Hétfő.* Jó hajnalban elmene Gyulai uram, úgy az Illyére¹⁾ küldött lovakkal is elmenének; velek ment Csucsy János is Csucs felé,²⁾ az ki által írtam Barkóczy uramnak. Igen nagy hideg lőn, s így csak tíz óra tájban menénk vadászni gróf urammal, és szintén midőn elmenő félben voltunk, úgy érkezék Rajky uram Zólyomi uramtól; ebéd vacsorával együtt lőn; valóban megtarták Rajky uramat, az ki igen vékony követséggel jöve. Hedry uram késő estve érkezék, úgy hogy holnap reggel menne el Rajky urammal az ország gyűlésére. Teleki uramtól is az posta ma érkezék.

11. *Kedd.* Rajky uram ebéd felett igen meglakott, így holnapra haladott elmenetele.

12. *Szerda.* Jó idein reggel elmenének Hedry s Rajky uram; gróf uram is eltökéllette magában, behozassa az kissasszonyokat, Csúthy uramat rendelvén egynehányod magával Husztra ő ngokért; és mivel Szilasy uramnak is megengedte ő nga az haza való menetelt, így ő kegyelme által írtunk Toldynak itt való portiója végett öcsém uramnak, Szinyeiné asszonyomnak, Késmárkra, Rosemberkre, Arvában igen bőven, úgy Bilszkora is; írtam Ujfalusy András uramnak. Délyyesd érkezék az fejedelem szolgája Bethlen Miklós uram dolgában, vacsorán váltig megtarták.

13. *Csütörtök.* Még ez éjjel is elég írásim valának; jóval ugyan viradta előtt megindulának Csúthy és Szilasy uramék is; az fejedelemnek rescribált gróf uram, én is Teleki uramnak, írván Hedry uramnak is ezen bejáró által, és mivel ma sem ment el, így újabb leveleket is írtam ő kegyelmeknek.

14. *Péntek.* Nyulászni valánk gróf urammal.

15. *Szombat.* Ebédre jövének Kapy s Barkóczy uramék, ő ngokkal Hunyad vármegye tisztjei is egynehányan; így valóban megivának, úgy hogy Barkóczy uramon kívül vacsorát senki sem evett közülek.

16. *Vasárnap.* Jó idein reggel elmenének az vendégek; írtam Barkóczy uram által egynehány szóval Hedry uramnak Marosvásárhelyre; illyei kapitánynak is írtam illyeiek által.

17. *Hétfő.* Ma is nyulászni valánk gróf urammal. Rédey Ferencz uram egy pár agárral kedveskedvén gróf uramnak, volt szolgája vacsorán gróf uramnál; az hozta egy kis czéduláját is Hedry uramnak.

18. *Kedd.* Délyyesd hozák Hedry uramnak 15 költ levelét Fejérvárról, az kin szivessen boszankodhatánk is, látván, Zólyomi uram velünk is csak úgy kívánna bánni mint Bar-

¹⁾ Maros-Illye, Hunyad vm.

²⁾ Thököly a Zaránd vármegyei csuci jószágot bírta; ma Arad vm.

kóczy urammal bánt, s így elvégezők, az asztalnokot Tunyoghy Lászlót Marosvásárhelyre küldjük, az ki által írt gróf uram az fejedelemnek, Bethlen Jánosnak, Hedry uramnak, kinek én is írtam bőven, s Teleki uramnak is egynehány szóval, Bánfy Dienes uramnak is.

19. *Szerda.* Jó hajnalban indítám meg Tunyoghy uramat. Gróf urammal nyulászni menénk, de szironyos¹⁾ lévén az hó, alkalmatlan volt; így nemsokára megtérvén, úgy hozák 17 költ levelét Hedry uramnak és azzal együtt Gilányi János uramnak de dato 28 Novembris, Farkas uramnak 1-ma Decembris költ leveleit, tudósítván többi között az lengyel király választételéről, ez ily írására nézve is szükségesnek látván, újabban is elküldjük Vásárhelyre. Gilányi uramnak írtam Kapy uram által.

20. *Csötörtök.* Hogy el akartam volna küldeni Gellérft, délután úgy hozák Hedry uramnak ugyan 17 költ levelét s azzal együtt az fejedelem ő nga 16 költ levelét is, s így az Zsiga elmenetele után két órával küldtettem Dévayt újabb Hedry uramnak írott levéllel.

21. *Péntek.* Vettem ez estve illyei kapitány levelét és mingyárt rescribáltam is.

22. *Szombat.* Az uramékban felessen menének déllyesd Szász-Sebesre gyónás kedvéért.

23. *Vasárnap.* Tunyoghy uram megérkezék Vásárhelyről, s újabban is kéretvén az fejedelem gróf uramat az bemene- telre, deliberálá magában gróf uram, elmenjen kedden; azom- ban Szász-Sebesen levők is megjüvének, az kikkel együtt az én inasom is Okolicsányi Ferencz elhagyván az pápistaságot, előbbi vallására tért, kiben isten mind fogytig tartsa.

24. *Hétfő.* Szekeresit praemittáltuk Vásárhelyre; azon alkalmatossággal rescribált gróf uram az fejedelemnek. Teleki uramnak is írt ő nga Csernel Pál uram dolgában.²⁾ Azomban ugyan Marosvásárhelyről egyszersmind érkezének mind az éne- kes s mind Dévay. Okolicsányi György uramnak is 17 írott levelét Husztról tegnap vettem; dicsértesség istennek szent neve, hogy már is értettem, semmi sincs abban hogy pestisben haltak volna ottan.

25. *Kedd.* Megindulván, esős s alkalmatlan időnk s utunk lón. Magyar-Lapád nevő faluban ideim szállottunk.

Magyar-Lapád

¹⁾ Szironyos (szirnyos) = *kérges*; szirnyos hó: *crusta obductae nives*. Ny. Sz. III. 258. 1.

²⁾ V. ö. Ródey Ferencznek ugyan ez ügyben Telekihez írt levelét. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 207. 1.

Oláh-Sályi
(Küküllő vm.
K. Küküllő vm.)

26. *Szerda.* Elvétettük az utat és Sályi nevű oláh faluban későn szállhatánk meg.

Marosvásárhely
(Maros sz. Maros-
Torda vm.)

27. *Csötörtök.* Itt már akármi kis árkon is bajossan meheténk, úgy Nyárad vizén is; felyest körülven is, úgy sietünk, hogy mégis Vásárhelyre jókor érkezünk, az hol gróf uramnak elég alkalmas szállása lőn s az helynek mivoltára nézve elég és jó provisio is.

28. *Péntek.* Gróf uram ebéden az fejedelemmel lévén. csak az jó lakással múltattuk az időt. Ez elmúlt éjjel hala meg nyavalyás Petky uram Szentgyörgyben.

29. *Szombat.* Tegnap nap öcsém uramnak sub dato 5 huius kétrendbeli és 10 költ levelét is vettem; értvén az likavaí dologban való tetszéseket, abban fáradtam, íratván sokat ez elmúlt éjjel, de az fejedelem ő nga levelei után kelletvén várakoznom, holnapra haladott Melkó megindulása, az ki által gróf uram palatinus uramnak, Rottal uramnak írt; én is palatinusné asszonyomnak, Gilányi uramnak, öcsém uraméknak.

30. *Vasárnap.* Az tegnap készített levelekkel jó hajnalban expediálám Melkót, úgy hogy Szakmárt postára ülvén, éjjel nappal siessen. Ma tétetvén be koporsóban szegény Petky uram teste, oda volt az fejedelemmel gróf uram s az országnak jobb része; én pedig váltig fáradtam, mint eshetnének már által az Zólyomi urammal való dolgunkon, sokat beszélgetvén Bethlen János urammal is.

31. *Hétfő.* Ma délyest ez dologban delegált urak Bethlen János és Teleki uramék előtt compareálván, én Hedry urammal, úgy Zólyomi emberei is, minden complanálódott, s az fejedelemmel is csak szintén estve felé lévén az ebéd, ott jelen kellett lennem, az hol az nagy sok ital után rendetlen állapot is küvetí; sokat törődtem azon is, hogy az rozsl állhatatlan ember Zólyomi azon sem acquiescált az mit végezőnk.¹⁾

Februarius

1. *Kedd.* Mingyárt hajnalban Bánfy Dienes és Teleki uramék kezdtek fáradozni az tegnapi intervenientianak sopiálásában, s végtére gróf uram is enyhődött s inducáltatott, ez mai nap már elmenjen. Azomban eléggé fáradoztunk Zólyomi-val való dologban, de mint értetlen emberrel nehezen folyván

¹⁾ Zólyomi Miklósnak Vajda-Hunyad iránt Barkóczy Sándornéval folyt perére és Thökölyvel való alkudozásaira nézve v. ö. *Angyal D.* id. m. I. 109—110. l., *Szilágyi S.* id. m. XIV. 37. l.

az dolog, máról is holnapra haladott. Későn lőn ugyan az ebéd ma is és szörnyű nagy ital; Zólyomi urammal való dologgal sem menthetvén magamot, végtére oda kellett mennem.

2. Szerda. Gróf uram elbúcsuzván az fejedelemtől és maga szállásán falatozván, dél lőn míg Hedry uram eljőve Zólyomi uramtól; ítélőmestert elhívatván az ország közül és Zólyomi uram is gróf uram szállására jüvén, úgy corroborálák együtt az végezést s eljüvénk Vásárhelyről s Ugrán jókor szállottunk; jnnet is kellett írnom Teleki uramnak nagy bőven. Ma már alka lmas hideg lőn.

Ugra
(Küküllő vm.
K. Küküllő vm.)

3. Csütörtök. Itt annál is nagyobb hideg lőn s kemény utunk. Csekelakán évén ebédet gróf uram, Háportonban későn érkezék Kun Gergely uramhoz; elég becsülettel látta s jól tartotta. Hedry uram Vásárhelyről, már vacsora felett voltunk hogy érkezett.

Csekelaka
(A. Fehér vm.)
Háporton

4. Péntek. Francsics uram jó hajnalban expediáltatott az fejedelemez. Orba nevő faluban ferestekemeztünk. Barkóczy né asszonyom is ott egyezvén meg velünk, úgy jüvénk Karakóban s jól lakánk.

Alsó-Orbó

Krakkó

5. Szombat. Nem tudom hogy mi oly szorgos dolgaim löttek volna.

6. Vasárnap. Sárdra valánk, az hol Hedry uram valóban jól tartott;¹⁾ gróf uram, úgy Barkóczy uram is vacsorát sem évének. Rajky uram ugyan Sárdra érkezék ebéd előtt, majd kedve ellen való lakása is lőn.

7. Hétfő. Szombaton expediált rossz ember Szilágyi megtérvén, újjobban expediáltatott az kisasszonykák ó ngok eleiben. Teleki uramhoz expediáltam délelőtt; délután hogy el nem jüve, szivessen boszonkódtam rajta; így Rajky uramat is itt marasztottam. Gróf uram délyesd nyulászni volt.

8. (Kedd.) Hedry uram az mint reggel jüve el, úgy mingyárt expediáltatott is Rajky urammal Hunyadra; és mivel gróf uram születése napja s ma tölt el isten jóvoltából 44 esztendeje, kit isten sokáig éltesse, s én is szívem szerint örvendzván, többecs két is tanáltam innya; azomban Teleki uramtól jüvén válaszom, az ő kegyelme emberét Bánházy uramat expediálván, este felé kezdtem érzeni az keszvényt bal lábomban.

9. Szerda. Elkészülvén, nyolcz óra tájban indulánk Sorostély felé, Mihálczfalván évén ebédet; hova tovább mind inkább érzettem az köszvényt; étszakára Besenyőn szállottunk.

Mihálczfalva
Besenyő

10. Csütörtök. Itten jobb étszakám lőn hogy sem mint reménlettem volna. Teleki uramnak jött ez éjjel is embere s

¹⁾ Sirokai Hedry Benedek épen az imént lefolyt országgyűlésen nyert erdélyi indigenatust. Szilágyi S. id. m. XIV. 223. l.

Kis-Kerék
(Brostyén)

elbocsátám követét. Délre Borostyén(t)¹⁾ szállottunk; jókor Sorostélyre érkezvén, valóban meg is lakának.

Sorostély

11. *Péntek.* Noha mind ágyban detineáltam magamot, de úgy is nyomorult étszakám volt. Gróf uram nyulászni volt; míg megtért volna, jött az fejedelem ő nga levele, Bánfy Dienes uramé is; mind ezekre rescribálván gróf uram, ebéd vacsorával együtt lón. Ma hozák Csúthy uramnak is Szinyérvárallyáról 4 költ levelét.

Nagy-Szeben
(Szeben sz. Szeben vm.)

12. *Szombat.* Ez elég gazdagon való vendégség után is az mi nagy emberséggel bíró gazdánk az urat s ifju grófot lovakkal ajándékozván meg, azon kívül is minden rendbéli szolgálait és legalábbvaló rendbéli cselédeit ajándék nélkül el nem bocsátotta; s úgy indulván meg Szeben felé, három óra tájban lón az városban való beérkezésünk, s az mennyire némönemő consideratiók bocsáthatták az emberséges szászokat, elég illendő böcsülettel, de bezzeg nagy szeretettel s igaz szívvel fogadták ő ngokat. Ez mai napon maga költségen akarván megvendégleni ő ngokat az királybíró, maga szekerin s lovain vitette házához gróf uramot; én ugyan nem lehettem jelen, de az mint mondják, elég fejedelmi módon való vendégség volt.

13. *Vasárnap.* Az jobb felől nyakamban kezdvén érzeni az fájdalmot s vállomban és per consequens jobb felől, az bal lábomban pedig az köszvén megszűnt, de egyébaránt ugyan nyomorultúl kezdtem lenni, kiváltképpen már estve felé; által láttam, nekem lehetlennek (*így*) lenni holnap gróf urammal elmenni. Ez mai nap az város vendéglette meg gróf uramot, mindent elkövetvén; elég táncz is lón.

14. *Hétfő.* Már az szállásosztó is elől ment, és mivel valamentire szűnni kezdett az nyakamban való fájdalom, gróf uram gondolván, holnapig annyira könnyebbedhetem, hogy magamot is elvitethessem, s így az város marasztására itt maradt ez mai napon ő nga, s délyest az város bástyáit nézegette ő nga; az ifju gróf ő nga mingyárt reggel is megcselekedte.

15. *Kedd.* Ugyan csak nem lón mód, elmehessek; így ő nga recommendálván királybíró s polgármester uraiméknak s elbúcsuzván ő kegylmektül, elmenének ő ngok nyolcz óraker. Én is az Hunyadrúl tegnap jött szabadost elbocsátám, rescribálván Hedry uramnak 11 frott levelére, úgy Rajky uramnak is. Noha bizony nem kívánám vala, de semmiképpen nem engedték hogy valamit költsek, hanem gazdát rendölvén, úri módon főzetek s mindenrül provideáltak.

¹⁾ Borostyén (Brostyén) mai hivatalos nevén *Kis-Kerék*, Alsó-Fehér vm. Helységnévtár, 1873. évi kiadás.

16. *Szerda.* Vízaknárúl s Pókafalvárúl írott levelét vettem Baranovszkynak, úgy az én lölköm édes fiamnak is. Teleki uramnak 15 kült levelét vettem, úgy Bethlen Miklós uramnak is. Ez estve azon ő kegyelmek levelére rescribálván, ez mai napot is inkább Eleazár Osmann urammal múltattam, pedig vala királybíró urammal is elég beszélgetésem, szüneti nem lévén az ő kegyelme mindem napi extraordinaria való gazdálkodásának is.

Nagy-Szeben

17. *Csötörtök.* Szintén ebéd fölött valánk, hogy érkezék fejedelem postája Béli s Bánfy uraimík opinióival, s így rescribáltam Teleki uramnak s vissza bocsátám az postát. Osmann uram mind ebéd s vacsorán velünk lévén, ő kegyelme mulattatott az mennyire az fájdalmok engedték.

18. *Péntek.* Ma sem érezhettem annyira való könnyebbülésemet, hogy remélhessem holnapi napon való bátor elmenetelemet, várván azomban holnapi naptól s úgy remélnvén, gróf uramtól is érkezhetik még ma levelem. Királybíró uram ma is délelőtt sokáig volt szálláson.

19. *Szombat.* Jó reg írtam gróf uramnak, Sorostélyra dirigálván az borbély által; azomban vettem Karkóból 17 költ leveleket az szászok által. Az mint egyéb napokon, úgy ez mai nap is Osmann urammal múltatván időmet.

20. *Vasárnap.* Ma már láttam annyi könnyebbülésemet, hogy holnap bizvást megindulhassak, vévén gróf uramnak is tegnap költ levelét.

21. *Hétfő.* Jó reg elkészülvén és megindulván, isten jó voltából Pókafalván ettettem és itten Besenyefalván is jókor szállottam s elég alkalmas szállásom is vala.

Pókafalva
(Alsó-Fehér vm.)
Besenyő

22. *Kedd.* Itten annál is ideibben indulván és Mihálczfalvához közölgetvén, úgy ért utól Teleki uram szolgája; mondá, tegnap este hala meg fiacskája.¹⁾ Tíz óra tájban érkezvén s az faluban kényszerítvén szállanom, oda kísért az lelkem fiacskám; az úr is hamar oda jüve, s egynehány szóval szólván, nyulászni mene Barkóczy urammal. Írtam Teleki uramnak, azomban érkezvén Bethlen Miklós uram szolgája, be kellett jünöm és vacsorán is együtt valék ő ngával; itt ben is kelle maradnom, de az mai farsang végén éjjélnél is tovább mulatozván, nyughatatlan étszakám lón.

Krakkó

23. *Szerda.* Jó ideim reggel írtam Hedry uramnak Hunyadra, s azomban Barkóczy uram feleségéstől elmene Illye felé, s ebéd felett újabb levelei érkezvén Hedry uramnak az

¹⁾ Teleki Mihálynak János és Mihály nevű fiai közt lehetett; genealogiai irodalmunkban ismeretlen. V. ö. *Nagy I.* id. m. XI. 82. l.

Krakko hunyadi porkoláb felől, rescribáltam ez iránt való nehézségéről gróf uramnak.

24. *Csötörtök.* Gróf uram vadászni volt, s érkezék Káli nevű szolgálója Réday Ferencz uramnak, s azomban rescribáltott gróf uram azon levelekre, és estve felé érkezék Rajky uram is.

25. *Péntek.* Rajky urammal való dolgomot elvégezvén, elég metamorphosist kellett experiálnom.

26. *Szombat.* Radics uram kifelé indulván, írt gróf uram palatinus uramnak; írtam én is az asszonynak, Farkas Tamás, Gilányi uraméknak, úgy Késmárkra is; Keczer Menyhárt és Szinyeiné asszonyoméknak is; írt gróf uram Szeben városának, írtam én is Rajkynak, Radics uram után küldvén Soros-télyra ez levelet.

27. *Vasárnap.* Hunyadi szabadost haza bocsátván, megírván Hedry uramnak, gróf uram kedden indulván szerdán szándékozik bemenni, írtam ma is Radics uram után.

28. *Hétfő.* Az itten lévő postát bocsátottam Teleki uram után. Barkóczy uram levelét vévén, rescribáltam.

Martius

1. *Kedd.* Nyolcz óra felé lőn hogy megindulánk Karkóból. Tótváradján hogy tanáltuk Radics uramat, csak elhöltem, feles sok oda ki való leveleket hozván ő kegyelme Sorostélyról. Vinczen az új keresztényekneké ettünk ebédet és Szászvárosra későn estve érkezünk, az hol én az jobbik vállamban kezdetem fájdalmat érzeni, de gondoltam, csak fluxus legyen, alig vártam hogy lenyugodjam.

2. *Szerda.* Már ma annál is rosszabból érzetem magamot, s elláttam, viszont az köszvény szállott jobb kezemben. Gróf uram falatozott ugyan Pöskiben, de úgy is tizenkét óra után hamar beérkezének Hunyad várában isten jóvoltából. Városban lakos nemesség kijöve, az mint kölső nemességben is; gróf uram asztalához marasztván őket, négy asztalra valának, jól is meglakának; én pedig hova tovább mind rosszabból voltam.

3. *Csötörtök.* Nekem nem lehetett jó étszakám mind nyavalyámra s mind sok distractióimra nézve. Radics uramat az többekkel együtt expediálnván oda ki, háromrendbeli leveleire rescribált gróf uram palatinusnak;¹⁾ írt az asszonynak,

¹⁾ Vesselényi ekkor a február 28-ra összehívott rendkívüli nádori székét tartá Beszterczebányán, a hol Horváth M. szerint (id. m. VI. 23. l.)

úgy Szatmárra Csáky és ott való német commendansnak is, Vajda-Hunyad én pedig igen bőven Farkas Tamás s Gilányi uraméknak, Késmárkra, Guzith és Reviczky Jánosnak s öcsém uramnak s asszonyomnak, Vitnyédi uramnak is. Délután jóval indulának meg az kimenők.

4. *Péntek.* Ma is jó kedve lón gróf uramnak s jól is lakának. Én azon jobb kezemre csaknem mind egyiránt valék. Holmi szőlők és földek osztásához ma fogának.

5. *Szombat.* Ma is napestig mind azon osztásban szorgalmatoskodtak.

6. *Vasárnap.* Gróf uram nem érzette jól magát, nem is evék az palotában. Hedry uram ma mene Bretyére s onnat Haczogra.¹⁾

7. *Hétfő.* Ma is eleget panaszolkodék gróf uram. Barkóczy uram szolgálai jövének vala ide. Francsics uram ma reggel expediáltott Gyarmati urammal Moldvában.

8. *Kedd.* Jó reg érkezék fejedelem postája Teleki uramtól, az ki által írtam bőven ő kgmének s rescribált gróf uram is Bethlen uramnak, és ezen alkalmatossággal is írtam Farkas uramnak, hogy az felmenő fejedelem embere vihesse.

9. *Szerda.* Hedry uram csak ma tére meg; nekem is alkalmasint megtért egészségem,

10. *Csötörtök.* Hegedús Adámnak súlyossan való betegeskedésére nézve Szekeresit az borbélyért küldettük, s ez alkalmatossággal írt gróf uram Béldi uramnak; az fejer szeléndek kutyát is ő kgmének küldette. Kétrendbeli szekeres lovat ma expediáltam zabért Karkóban. Barkóczy uram ma jüve gróf uramhoz feleségestől, azon kívül Keresztesy Ferencz, Naláczy uram ez vármegyebeli feles emberekkel, ugy hogy öt asztalra lónek csak az palotában is; gróf uramat hamar s igen elérte az bor, így osztán az vendégek is hamar eloszlának.

11. *Péntek.* Rescribált gróf uram 4 költ levelére Bethlen Miklósnak; írtam én is puskák felől. Barkóczy urammal ez mai nap is valóban meglakának.

12. *Szombat.* Szép idő lón, s így gróf uram Barkóczy uramat kivitte vala nyulászni, az honnat megtérvén, ez mai nap is váltig meglakának.

13. *Vasárnap.* Az fejevári pater eljütt és ma gyóntatta meg Hegedús Adámot. Barkóczy uram bizvást hallgathat vala

---

a többi interessatusok közt Thököly István is jelen lett volna; de látjuk, hogy Thököly ez időben erdélyi jószágain tartózkodott, a honnan csak az év közepe felé indult vissza Magyarországra.

¹⁾ Hátszeg, s ennek közelében Magyar- és Oláh-Brettye, Hunyad vármegyében.

Vajda-Hunyad misét az városban, de nem igen volt vágyódása reá, hanem az essős időnek alkalmatosságával is az vígan lakásban mentek el ő ngok; holnapra haladott Barkóczy uram elmenetele.

14. *Hétfő.* Barkóczy uramat Hedry urammal ma alkudtatánk meg; valamit bírt és acquirált vala Hedry uram az illyei jószágban, azokat 2600 forintokért bocsátotta ki. Barkóczy uram feleségestől elmenének, és Csúthy uramat is ugyan ez mai nap délután expedialánk Fogarasban.

15. *Kedd.* Gróf uram vadászni volt s két űzet fogatott; én is az ifju gróffal Kincses nevő szállóben voltam.

16. *Szerda.* Láttatott jobb időre fordulni, s így gróf uram eltökéllette magában, elmenjen Illyére, az mint hogy az ebeket, hálókat, és azokhoz való húsz gyalogot praemittáltuk.

17. *Csőtörtök.* Kilencz óra tájban indulhatánk meg; nehéz utunk lón az hegyeken által és hó is alkalmasint esék; szintén estvével érkezhetének Illyére, az hol nagy jó szívvvel fogadott Barkóczy uram.

Maros-Illye

18. *Péntek.* Noha alkalmatlan idő lón és nem hálókkal hanem csak az ebekkel, ugyan még is kimenének s egy űzet fogatának, s Barkóczy uram szenti napja¹⁾ lévén, igen meglakának, az mint hogy tegnap s ma az ő nga vendégi valánk; az lovak ugyan ez két nap is gróf uram szénáján s abrakján voltak.

19. *Szombat.* Rút essős idő lón, úgy hogy ki sem mehetének ő ngok, hanem az jó és vígan lakással mulatták az időt, és már ma gróf uram vendégi valának.

20. *Vasárnap.* A Pázmán postilláját²⁾ olvastattuk Hedry urammal, és mind ebéden s mind vacsorán váltig lakozánk.

21. *Hétfő.* Vadászni valánk Kujasnál³⁾ és elég szép vadászatunk lón; onnat megtérvén, az városon Hedry uram vendégi valánk ez mai szenti napján⁴⁾ s valóban meg is lakánk, vacsorát sem evének az urak.

22. *Kedd.* Laposnyaki⁵⁾ erdőben akarván vadászni az Maroson túl, az vízig mi is kimenénk vala, de mivel nagy szél lón, el nem menénk az hintóval, hanem csak az urak valának s négy űzet s nyulat fogatának. Ez mai nap Barkóczy uram vendégi valánk.

¹⁾ Sándor napja.

²⁾ Valószínűleg a *Predikációk*-at, melyeknek első kiadása Pozsonyban 1636-ban jeleut meg.

³⁾ Kujas: *Kulyes* vagy *Kujes*, Illye mellett, Hunyad vm.

⁴⁾ Benedek napján.

⁵⁾ Laposnyak: *Lapusnyak* vagy *Lepusnyik*.

23. *Szerda*. Nem lón ideje az vadászatnak, és midőn a jó lakásban mentek volna el, úgy érkezék az fejedelem postája. Francsics uramnak is hozák Fogarasból 14 frott levelét.

Maros-Illye

24. *Csötörtök*. Elébb hogy sem vadászni ment volna gróf uram, rescribált az fejedelemnek, s az bozi erdőben kimenvén nyulászni, hét üzet s két gímet fogatánk és vígan is lakánk utána.

25. *Péntek*. Ez mai üdnepe nap is kész lesz vala kimenni Barkóczy uram, de gróf uramnak nem lón kedve hozzá, s holnap szándékozik ő nga Hunyad felé, arra nézve is, mivel ma is Barkóczy uram fizetett, hogy sokat ne költsen.

26. *Szombat*. Jó hajnalban izene gróf uram, meg ne indétsam az konyha-kocsit, mert rosszúl érzi magát; így osztán Barkóczy urammal úgy conveniáltam, hogy egyátaljában már ő nga ne költsen; s ő nga kiment Kujas felé, az asszony is az kisasszonynyal; én gróf urammal s az ifju úrral itthon maradván, midőn ebédet ettünk volna, érkezék Csúthy uram, az miért expediáltatott vala, elég szenvedhető válaszsza; gróf uramnak ugyan per omnia nem tetszék. Az nyulászok is megtervén, öt üzet hozának, s vacsorán együtt lévén ő ngok s jó kedvek jutván, majd éjjélig vígan lakának.

27. *Vasárnap*. Csaknem tizenegy óra tájban érkezék Naláczy uram; gróf uram is felvervén magát és szemben lévén, meghallgatta az fejedelem ő nga üzenetét, álmélkodással értvén az Zólyomi felől futamodott hírt,¹⁾ alig várván hogy mi bizonyosat érthessünk, holnapra haladván hogy rescribáljanak az fejedelemnek, s magok valóban meglakának.

28. *Hétfő*. Az fejedelem étékfogója elmene; includálá gróf uram maga levelében az ifju gróf instantiáját; és török földe felé menének vadászni Jófü²⁾ túl; onnat megtérvén ez mai napot is csak azon víg lakással mulatták el. Cserey György uram ma érkezék ide Budáról.

29. *Kedd*. Naláczy uram elmene és az urak Boz felé menének vadászni; én is oda ki voltam s ma kezdettem érzeni az köszvényt; alig vártam elmehessünk Hunyadra.

30. *Szerda*. Megindulván és Branyicskánál költözvén által az Maroson, Németiben szállottunk ebédre s jókor jutánk ide; itten értettük Zólyominak bejűtt szolgáitól, hogy Csegődről Törökországban szökvén, 23 indult.³⁾

Branyicska

M. Németi

Vajda-Hunyad

¹⁾ I. alább mart. 30-án.

²⁾ Jófü: ma *Dobra*, Hunyad vm.

³⁾ Zólyomi menekülése körülményeire és következéseire nézve v. ö. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 37—53. l., *Cserei M.* Hist. 2-ik kiad. 61. l.

Vajda-Hany 11

31. *Csötörtök.* Elvégezenk, Csúthy uramat hova hamarább elküldjük az fejedelemhez, de Hedry uramra váraozánk, az ki is csak estve felé érkezék, s így mingyárt az oda való expedióhoz kezdék, igen nyomorútul kezdvén érzeni magamot az köszvény miá.

Aprilis

1. *Péntek.* Nekem valóban nyomorult étszakám lón. Csúthy uramat kilencz óra tájban indítván, késő estvével érkezék az fejedelem ő nga postája Kopasz János uram.

2. *Szombat.* Naláczy uramat várván, az mint délelött elérkezék s beszélgettünk volna az állapotokról, úgy hozák Bethlen Domonkos uramnak Váradról 25 írott levelét Zólyominak, maga hozván fel az levelet, kiben írja neki mint érkezett oda, és hogy maga jó ígéreti szerint jünne utánna; ugyan csodáltuk nagy együgyüségét hogy maga hozta fel, de azomban úgy mondá néminemő cancellarista deák Szegedy, ha ott nem tanált volna lenni, nem hiszi hogy felhozta volna; ut ut est, nem örömett arrestáltatja vala Naláczy uram; mesterkedett, maga menne fel udvarhoz Kopasz urammal, kire ajánlá is magát és készült; de azomban midőn attól tartott volna, másfele ne tartsa az ló szárát, ugyan csak meg arrestálá itt.¹⁾ Kopasz János uramat már szintén estve felé expediálta Naláczy uram; rescribált gróf uram is az fejedelemnek. Vacsora előtt úgy érkezék Barkóczy uram is Illyéről, és vacsorán már vígabbán lakának.

3. *Vasárnap.* Gróf uram sem praedicationtól sem az ebéd-től el nem bocsátotta Naláczy uramat, Barkóczy uram pedig jó reg elmene udvarhoz; Hedry uram is együtt expediáltatott, ha Syaticúra nézve elmehetne. Délylest hamar elmene Naláczy uram Déva felé.

4. *Hétfő.* Magam szenti napja lévén, elég fájdalmas nyomorúsággal éltem s mulattam el; gróf uram ugyan megsütette az bélesét is és valóban meg is adta poharát. Vadászni volt ő nga, hat nyulat s egy űzet fogatának.

5. *Kedd.* Ma expediálni akaránk szekeret Brassóban puskaporért, de holnapra haladott. Karánsebesből írott levelét Gyulai Tamás uramnak olvastam.

6. *Szerda.* Jó reg megindétánk az szekeret Brassó felé, az hova írt gróf uram puskapor felől, úgy ez helyben való

¹⁾ V. ö. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 38. 1.

muskatérosok felől. Vitnyédi uram¹⁾ is elkéredzett Szebenben s Brassóban, így írt gróf uram királybírónak látogató levelet. Vajda-Hunyad

7. *Csötörtök.* Holmi aprólékos ede s tova való irogatásim kívül nem voltak semmi oly egyéb dolgaim; az köszvényből is alkalmasint kezdettem már érzeni könnyebbülést.

8. *Péntek.* Ez elmúlt étszaka mind esett az esső. Kétrendbeli lovakat és szekereket expediálván Karkóban zabért, írtam Hedry uramnak, és Sey Gábor uramnak is rescribálván, úgy érkezék azomban Csúthy uram; sok idő lön míg relatiót tehetett haszontalan járásáról, kiről igen bőven írtam Naláczy uramnak és ad perlegendum minden udvartól küldött s hozott leveleket oda küldtettem.

9. *Szombat.* Jó reg jöve Pongrácz uram, az ki által írt Teleki uram Hunyad felől való contractusok végett és küldette palatinus uramnak s az asszonynak 26 Martii Beszterczéről írott levelét gróf uramnak, úgy nekem szólókat, írván ő ngok súlyos betegségek(et), úgy hogy az úr gyógyulásáról igen kicsiny reménség lehet, az kin igen conturbálódánk; rescribálván Teleki uramnak, Hedry uramnak is írván azon contractusok felől.

10. *Vasárnap.* Tért volna ugyan meg annyira egészségem isten jóvoltából, hogy ha itt helyben s vallásunkon való praedicatorunk lehetett volna, magam is meghallgathattam volna az isten ígését, de így ágyban detineálván magamot, istennek ne legyen panaszos, postillát olvasám.²⁾

11. *Hétfő.* Ma is oda ki volt praediciation gróf uram. Délután érkezvén Naláczy uram, nyavalyás Bethlen Domokos uram dévai praesidiariusok által elvitettetett Dévára. Naláczy uramat véle levőkkel uzsonnán marasztván meg gróf uram, éppen vacsora helyett lön, s igen meglakának és csak szintén estve felé oszlának el.

12. *Kedd.* Kapy uramnak írt gróf uram látogató levelet, egyébaránt nem voltak semmi oly egyéb dolgaim.

13. *Szerda.* Vadászni volt gróf uram, két üzet s nyulakat fogatván; ebéd felett én is ott voltam, valóban meg is lakának.

14. *Csötörtök.* Hogy az Illyén lévő kanczákat Karkóban hajtsák, Tizedes Gergelyt küldtettem. Estve felé essőre fordult az idő.

15. *Péntek.* Ez éjjel mind volt esső. Az fakó szekeres lovakat Karkóban expediálván s kétrendbelit penig buzáért

¹⁾ Istvánnak fia.

²⁾ L. föntebb mart. 20.

Vajda-Hunyad Illyére, Hosdáthy uram az viceispán volt gróf uramnál, úgy az ifju Tunyoghy György is.

16. *Szombat.* Ma sem lön sok szüneti az essőnek, és midőn szintén az vacsorát adták volna, úgy érkezék szolgálja Kapy uramnak, jünne gróf uramhoz feleségestől, úgy Barkóczy uram is az szerint, Rác Péter, Nádudvary, Folthy és Makray uramék; az mint lehetett jól is tartánk őket.

17. *Vasárnap.* Ez mai nap sem bocsátotta el őket gróf uram s váltig meglakának.

18. *Hétfő.* Ez vármegye notariussát verék vasban s küldették Fejérvárra.¹⁾ Ma is ebédől nem bocsátotta el gróf uram az urakat, hanem igen jól tartván, úgy menének el ebéd után.

19. *Kedd.* Már el is küldettük vala az lovas szakácsot Bretye felé, hogy érkezék Melkó oda ki való levelekkel; sok időt foglalt míg elolvashatánk, és csak szintén ma érthettük bizonyossan, hogy 27 Martii hala meg az szegény palatinus,²⁾ s tanálánk, írjunk sietséggel az asszonyinak, úgy minden oda ki való tiszteknek; írván én is öcsém uramnak s asszonyomnak.

20. *Szerda.* Ez elmúlt étszaka sem sokat alhattam az oda ki való expeditio miá, írván gróf uram az fejedelemnek, Teleki uramnak is nagy bőven, Csúthy uramat expediálván Fejérvárra, hogy onnat küldje Tar Zsigát Késmárk felé. Délylest Bretyére menénk, az hová vacsorára érkezvén s jó kedve jutván gróf uramnak, feles ideig s majd éjfélig valának fent.

Magyar- és
Oláh-Brettye

21. *Csötörtök.* Noha igen későre mehetének vadászni, két üzet, két rókát, tíz nyulat hozának; ebéd vacsorával együtt lévén, az puszta udvarház látni és malom felé sétálni lévén, onnat megtérvén, kártyázott az úr, s végtére collatiót is evék, és majd éjfélig mulatván, hogy eloszlottak volna, nem kicsiny szerencsétlenség tanálá nyavalyás Görgey János uramat, ki miá igen megszomorodván mindnyájan és nagy sietséggel küldvén Hunyadra az borbélyért, elég nyughatatlan étszakám lön.

22. *Péntek.* Mingyárt jó reg érkezék az borbély és látott Görgey János uramhoz; majd tizenegy óra felé mene ki gróf

¹⁾ A vasba vert notarius minden valószínűség szerint Szilvász Bálint lehetett, a kit szintén, mint Bethlen Domokost, a Zólyomival való czimboraság gyanúja miatt fogatott el a fejedelem. V. ö. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 38. és 42. l.

²⁾ Pauler Gyula (id. m. I. 136. l.) a nádor halála rapját mart. 28-ra, helyét a Besztercebánya közelében fekvő Lipcsére teszi; ennek ellenében Acsády (Századok 1884. 487—489. l.) azt mutatta ki, hogy Vesselényi Ferencz mart. 27-én, Besztercebányán halt meg. Naplónk adatai szintén e datumot igazolják; l. föntebb az apr. 9-ről szóló feljegyzést is, a hol a nádornak mart. 26-án még Besztercebányáról kelt leveléről van szó.

uram, úgy is három üzet hozának, rókát és nyulakot, s ez mai napot csak csendessen múltatták el.

Magyar- és
Oláh-Brettye

23. *Szombat.* Gróf uram nem ment ki vadászni maga, úgy is két üzet fogatának; mi pedig gróf urammal Haczog vidékét és Haczogon lévő puszta házat valánk látni; tíz óra tájban meg is tértünk. Tegnap is írtunk Fejérvárra, úgy palatinusné asszonyomnak is fejedelem ő nga intimatiojára. Ebéd felett jól mulatván, igen késtünk s úgy jövének fel az várban, s érkezék az Karkóból való szekér, írván bőven Csúthy uram, de kevés örömmre valót. Brassóból is ma jött meg az szekér.¹⁾

Vajda-Hunyad

24. *Vasárnap.* Mingyárt reggel nagy bőven írván Fejérvárra Samkó trombitás által, hamar azután érkezék újabb Csúthy uram levele, kire nézve fejedelem kívánsága szerint (írt) gróf uram Zrínyi Péter uramnak, és délig ez levéllel újabb emberünket expedíáltuk Fejérvárra. Gilányi János uramnak is ma írtam kopók felől.

25. *Hétfő.* Illyére ma expedíáltunk szekereket borért s buzáért.

26. *Kedd.* Igen szép esső lón ez mai nap.

27. *Szerda.* Jó reg érkezék Csúthy uram Fejérvárról, azon egy állapotban maradván csak minden dolgaink. Haczogi praedicator és az itt való oláh papok voltak gróf uramnál; valóban meg is lakának.

28. *Csőtörtök.* Ma verték Illyén az katonák lovait czövekre; gróf uram vadászni volt s két üzet hozának, s az birkékkel is ma érkeztek.

29. *Péntek.* Kétrendbeli szekeres lovat küldettem füre Illyére, az hová egy rendbelit buzáért is küldettem.

30. *Szombat.* Gróf uram nyulászni volt, egy üzet fogattak, és midőn meg sem gondoltuk volna hogy már ma elérkezzék Teleki uram, úgy hozák hírét, nem messze volna ő kegyelme Rédey Ferencz urammal, s mingyárt sietett volna az ifju gróf, de úgy is csak az város végeig mehetett ő kegyelmek eleiben; nagy kedvvel fogadta s látta gróf uram.

Május

1. *Vasárnap.* Az tegnapi jó lakás után későre verék fel magokat, így az szentegyházban sem mehetett (gróf uram). Ez mai nap sem Rédey uram sem Teleki uram hort nem ivának, gróf uram is keveset ivék, napestig csak Moldvából hozott lovak nézésével mulatta magát.²⁾

¹⁾ L. föntebb apr. 6-án.

²⁾ L. föntebb mart. 7-én.

Vajda-Hunyad

2. *Hétfő.* Az én ily boldogtalanságra jutott sorsom szerint újjabban kezdvén érzeni az köszvényt, napestig ágyban detineáltam magamot. Teleki uram sem ment ki nyulászni, beszélgetéssel múltattuk az időt. Gróf uram Rédey urammal kin lévén, négy özet hozának, s későbbben lón az ebéd, mely felett igen végan lakozván, vacsora nélkül maradának.

3. *Kedd.* Írván gróf uram Munkácsra Mikes Mihálynak, úgy én is Dobay uramnak, hogy elmenjen oda és az válaszszal pünkösdig Krakóban jűjjen. Teleki uram Rédey urammal jó reggel menének el.

4. *Szerda.* Teleki uramnak Szilvásyné asszonyom által írtam. Gróf uram úgy indult ma jó reg, hogy az Maros mellett vadászván, Kapy urammal Barczán¹⁾ háljanak, az mint hogy egy szarvast és három özet fogatának. Ma vitték gróf uram hátas lovait Krakóban, hogy ott füveltessék.

5. *Csötörtök.* Mivel az mai vadászatról Aranyban menének ő ngok, úgy az ifju gróf is az kisasszonyokkal oda menének, és mivel nem állott ki lábaimból az én nyavalyám, úgy hogy apródonkint mind érzettem, én itten maradtam Hunyadon és holmiről mind beszélgettem Hedry urammal. Illyén az mi kevés barmunk vala, ma hajtották ide.

6. *Péntek.* Az mint ez elmúlt étszaka, úgy ez mai nap is napestig szapora esső lón, ki miá az urak sem vadászhattak Aranyon, hanem az vígan lakással múltatták az időt; én sem igen érzettem már lábaimban az köszvényt, távoztassa is isten! Karkai szabados által 4 költ levelét vettem Teleki uramnak.

7. *Szombat.* Ma már szép időre fordult és már szintén késő estve tért meg gróf uram. Kapy uram házánál szép török lóval ajándékozta, fakóval.

8. *Vasárnap.* Az mely lovak voltak is eddig szénán, füre verettük ki, s írtam Karkóban holmi lovak ide küldése felől.

9. *Hétfő.* Az fakó lovat küldettük Karkóban Szilágyi által; írt gróf uram Rédey uramnak Husztra s írtam én is Teleki uramnak; írt gróf uram Bánfy Dienes uramnak is.

10. *Kedd.* Farhád agát láttatván gróf uram, írt neki, az hová Nagy Zsigmond uram expediáltatott. Az hámorokat rectificáltatni igyekeztvén s újabbakat is erigálni, ahoz értő mesterrel küldtettem ki Hedry uramat, az ki késő estve tért meg.

11. *Szerda.* Midőn már aszthalhoz akartunk volna ülni, úgy érkezék Csermenyi Zsigmond, s gróf uramnak is jó kedve jutván, valóban meglakának és váltig tánczolának.

¹⁾ Kis- és Nagy-Barcsa, Hunyad vm.

12. *Csötörtök.* Inducáltatván gróf uram, az keresdi lakadalomban jelen legyen,¹⁾ minden rendeknek s minden lehetséges dolgokban complaceálni kívánván, nem szánván ebbeli fáradságát is, ma indulánk meg innét Hunyadból; az jó isten tudja, ha valaha többé láthatjuk-e ez helyt, az hol elég kicsiny dispositiót teheték, Hedry uramat hagyván itt, holnap elmenjen Kucsuk passa köszöntésére Tömösvárra, kedveskedvén oda gróf uram iramó paripával és egyéb szép katona ajándékkal;²⁾ az kisasszonykák is Hunyadon maradván, hogy ezután 21 indulván, jűjjenek utánunk Karkóban; délre Tardosson szállván, étszakára Balaméron.

Tordos
(Szászváros sz.
Hunyad vm.)

13. *Péntek.* Szász-Sebeshez közölgetvén, értettük, Vinczen³⁾ volna az fejedelem; így gróf uram írt ő ngának, mely levéllel az mint az mezőben tanálták, küldette bejáróját; midőn már Vingárt felé voltunk volna, ott ért; az mint hogy Vingárton lévén meghálásunk, becsülettel gazdálkodott Kendefy Gáborné asszonyom, úgy az ebédlő helyen is Szász-Sebest az szegény szászok.

Balomir
Szász-Sebes
(Szász-Sebes sz
Szeben vm.)

Vingárd
(Alsó-Fehér vm.)

14. *Szombat.* Délre Holdvilágon szállottunk s étszakára Nagy-Ekemezőn; onnat is írtam Teleki urámnak, Naláczy urámnak is. Késmárkról jött embereinkkel ma egyeztünk meg Vingárton.

Holdvilág
(Csicsó —)
Nagy-Ekemező
(Medgyes sz.
Küküllő vm.)

15. *Vasárnap.* Délre Sároست szállván, Kapy uram levelét vettem és rescribáltam; étszakára Dánost, az hol újokban is vettem Kapy urámnak levelét.

Sáros
(Medgyes sz.
N. Küküllő vm.)

16. *Hétfő.* Ez elmúlt étszaka alkalmas esső esék, azomban azért szép időre fordulván, kilencz óra tájban lőn Keresdre való beérkezésünk; elég becsületessen jöttek gróf uram eleiben és excipiálták, alkalmas szállásokat rendelvén ugyan ben az háznál gróf uraméknak, nékem az ifju gróffal; tíz óra tájban ferestekemezvén gróf uram, azomban érkezék az fejedelem képe Haller Pál uram, és nem sokkal azután az nász népe is; az koszoró üzést látni kiment volt az ifju gróf is, és ugyan gróf uram lován nyerték; én is több vendégekkel ott voltam az míg állhattam az ülést.

Dános
(Segesvár sz.
N. Küküllő vm.)

Keresd
(F. Fehér vm.
N. Küküllő vm.)

17. *Kedd.* Nagy esső lőn ez elmúlt éjjel, az mint hogy napestig is kevés szüneti volt; ma is az végan lakásban menének el és avval töltették az egész napot. Haller uram egy egér szűrő⁴⁾ paripát is praesentáltatott gróf urámnak.

¹⁾ L. alább 16-án.

²⁾ Thökölynek — tekintettel Zólyomi Miklósrá, a ki szöktében épen ekkor Temesváron tartózkodhatott — volt oka Kucsuk pasa barátságát keresni. V. ö. *Szülágyi S.* id. m. XIV. 38. l.

³⁾ Alvinczen, Alsó-Fehér vm.

⁴⁾ Így: *szűrű.*

Keresd

18. *Szerda.* Midőn elkészülénk és már én szekeremben voltam volna, úgy hallottam ez hazának Huszt felől való praedicálásban való intentióját, az kin sokat törődvén, alig vártam, megjelenthessem gróf uramnak az ebédlő helyen Sáróst, és hogy annál is derekasban tanulhassam ki, Csúthy uramat Meggyest hadtuk és magunk Kis-Ekemezőn szállottunk étszakára.

Sáros
(Medgyes sz.
N. Küküllő vm.)
Kis-Ekemező
(Medgyes sz.
K. Küküllő vm.)

Lunka
(Küküllő vm.
K. Küküllő vm.)

Balásfalva
(A. Fehér vm.)

Oláh-Karácsonfalva

19. *Csötörtök.* Lonkán ebédelvén, midőn Balázsfalvához közölgettünk volna, ott voltunk szemben Rédeyné asszonyom emberével s annál is bizonyosan tanultuk ki az intentiót, és hogy már környül vétetett is vala már az vár; az háló helyről Karácsonfalváról remittáltuk az embert.

Mihálcfalva
Krakkó

20. *Péntek.* Az még Mihálcfalváról költelkedtünk az Maroson, addig gróf uram falatozott, s ide Karkóban hamar délután érkezvén, nagy későre vettem Teleki uram levelét, kiben többi között írta azt is, hogy már Bethlen Gergely ben volna Huszt várában az praesidiummal; az igaz isten vessze oda és mind azokat büntesse meg, kik okai, hogy így károsodnak az ártatlan gyermeki gróf uramnak; kin nagy szívbeli fájdalommal lévén és régtől fogvást nem lévén nagyobb búsulásom, rossz étszakám is lőn utánna.¹⁾

21. *Szombat.* Alig vártam lehessen szemben gróf urammal és mehecsünk végére, mint lőn az dolog és miformán lehetne innet való elmenetelünk, az mint hogy adta volna isten, ez hazát vagy inkább benne lakosinak nagyobb részét ne esmérjük vala. Ezekről való gondolkodásimat helybe hagyván gróf uram, alig várta, küldhessük Csúthy uramat Teleki uram után, az mint hogy magam lován tíz óra tájban expediáltattott Udvarhelyszékben Udvarhelyre. Az fejedelem Tövis táján és Billakon nyulászván, gróf uramot Enyedi uram által láttatta.

22. *Vasárnap.* Neki essősedék az idő; az kisasszonykák ő ngok is csak szintén estve felé érkezének Hunyadról.²⁾

23. *Hétfő.* Hihető, az fejedelem ő nga akarván kitanulni, micsoda dispositióban légyen gróf uram, csak abból is hogy be nem ment eddig is, kedvetlenségét gondolván, hopmesterét

¹⁾ Huszt várának fejedelmi őrséggel való megszállása legközelebbi következménye volt a Zólyomi szökésének. Apafy ugyanis jól tudta, hogy a porta Zólyomit, valamikor csak pénzre lesz szüksége, az ország kiszárolására fogja fölhasználni, s minthogy az erdélyiek e csapást egyenesen Thökölynek rótták föl, nemcsak megtagadták tőle a Zólyomi-féle jószágok átengedését, hanem Huszt várába, hogy e fontos hely ne legyen a magyar főúr kényére bízva, országos őrséget küldtek, mely Thökölynek sem kérélmére, sem tiltakozásaira ki nem mozdult többé onnan. V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 110—111. l., *Szilágyi S.* id. m. XIV. 40. l.

²⁾ L. főntebb máj. 12-én.

Naláczy uramat küldette gróf uram látogatására, az ki hamar ebéd után érkezvén, nem akarván elbocsátani vacsorától gróf uram, már késő étszaka mene el ő kegyelme; még meg is tánczoltatta gróf uram; felesen is valának az ifjakban ő kegyelmével. Rédey Ferencz uramnak is 13 írott levelét ma vette el gróf uram Melkó Mihály által. Krisztián nevő kereskedő által írtam Keczer Menyhárt uramnak.

Krakkó

24. *Kedd.* Csúthy uramat küldettem Fejérvárra, csak az sok gondolkodással s törődéssel mulatván az időt.

25. *Szerda.* Mingyárt reggel jöve Hedry uram Tömösvárról Kucsuk látogatásáról, az ki rescribálván gróf uram levelére s kedvessen vévén látogatását s kedveskedését gróf uramnak, törökös vizont való kedveskedéssel lön.¹⁾ Azomban jöve Csúthy Benedek uramtól levelem s hírem, Teleki uram ha ma nem is, holnap idein reggel szándékozik Fejérvárra, az kivel hogy szembe lehessek, mihálczfalvi réven úgy menék, és az kocsárdi²⁾ réteken szállván, már hogy estveledett falatoztam, és midőn elaludtam volna, úgy jött által étszaka az Maroson, és szemben lévén velem, éjfélnél tovább beszélgettem.

Mihálczfalva

Koslárd

26. *Csötörtök.* Az mint egy kevésse elaluváuk, hogy hajnalodott, újobban még az ő kegyelme hátra maradott emberei által költezkednének az Maroson, addig beszélgetvén és úgy válván el egymástól, hat órára Karkóban érkezém, s itten beszélgetvén gróf urammal, Csúthy uramat elküldettem Teleki uramhoz Fejérvárra; azomban érkezének Kapy s Barkóczy Sándor uramék, és az nagy víg lakásnak adván ő ngok magokat s utána lenyugován, úgy érkezék Csúthy uram; nem is conferálhattam gróf urammal, hanem újobban írtunk Fejérvárra Kószeghy Gáspár által, az ki már éjfélt után lön hogy megtért; akkor tanált gróf uram is felébredni s szállásomra jöve.

Krakkó

27. *Péntek.* Mingyárt reggel Melkó Mihály nevő szolgáját Rédey uramnak el akarván bocsátani, nagy bőven írt gróf uram, annál is bővebben üzent, és midőn nyolcz óra tájban volt volna az idő és szintén mosdott volna gróf uram, igen reméltelen és véletlen úgy jöve az fejedelem ő nga gróf uram látogatására.³⁾ Még bővecskébben és több asztalokra főzhettek, tíz óránál több lön az idő; azomban ő ngok sokat beszélgeté-

¹⁾ I. föntebb máj. 12-én.

²⁾ Így. hibásan *koslárdi* helyett, minthogy itt csakis az Alsó-Fehér vármegyei *Koslárd* helységről lehet szó, mely Mihálczfalvával szemben a Maros tulsó partján fekszik.

³⁾ Apafy e látogatását Thökölynél, érdekesen írja le *Cserei M. Hist.* 2-ik kiad. 62. l.

Krakkó

nek és váltig expectorálák egymásnak magokat; asztalhoz ülven ő ngok, alig tudnám megmondani, mely nagy kedvessen végan mulatának ő ngok, és midőn igen elérte volna ő ngokat az bor, úgy váltak el egymástól, és már elmenő útjából szép török lovát rajta lévő szerszámával együtt küldette Teleki uram által; Teleki uram be praesentálván, elsietett Szentpéter felé, s kevés ember lőn az ki vacsorát ennék.

28. *Szombat.* Délyesd az kisasszonykák ő ngok be mentek volt az fejedelem asszony udvarlására, s már vacsora után érkezék Rédey uramnak Káli nevű szolgája; ma jött Dobay uram is és Mikes Mihályné szolgája, úgy Bánfy Dénes uram szolgája.

29. *Vasárnap.* Ez jeles pünkösöd napján is délután elmene Bánfy Dienes uram szolgája. Én kétrendbeli levelet is írtam Kapy uramnak.

30. *Hétfő.* Erdőteleky uram is ma jött vala; jó kedve jutván gróf uramnak ebéd felett, igen sokáig mulattunk; rescribáltatott gróf uram Rédey uramnak s Csernel uramnak.

31. *Kedd.* Még éjfélt után felébredvén, el nem alhattam, hanem Rédey uram szolgáit hívatván és Erdőtelekyt elbocsátván, mihent hajnalodott, siettem Fejérvárra, az hol harmadfél óráig is elég időm volt az fejedelem ő ngával való beszélgetésre; ha isten mi szaporáját adná; azomban gróf uram is az mint be érkezék, nemsokára feladák az jókot és váltig igyekeztenek mindnyájunkot jól megtartani; gróf uram hamar elittasodik s eljövénk Karkóban.

Gyula-Fehérvár

Krakkó

Junius.

1. *Szerda.* Káli nevű szolgáját elbocsátván Rédey uramnak, írtam én is öcsém uraméknak, úgy Gilányi János uramnak is, úgy hogy Husztról küldjék Peklinben. Ebéden Kun Gergely vala gróf uramnál és valami arianus lengyelek Kolozsvárról; csaknem estig lakozának. Az mint Kemény János uram szolgája jött vala délesd, hamar el is bocsátám. Gyarmati uramat is elküldettük volt valami ló végett Béli Pál uramhoz, de Fejérvárat megértvén, szombaton várnák oda, megtért.

2. *Csütörtök.* Kapy uramnak két pár kopóval kedveskedvén gróf uram, ma vivék el. Kun Gergely uram is jó reg elmene.

3. *Péntek.* Jó hajnalban menvén Dobay uram Fejérvárra s onnat megtérvén, szintén hogy estveledett, úgy érkezék Tar Zsiga Késmárkról.

4. *Szombat.* Dobay uram által írtam Gilányi uramnak, úgy Keczer Menyhártnak, szakmári postára dirigálván. Délyyesd gróf urammal az rétekre az lovak látni valánk.

Krakkó

5. *Vasárnap.* Kemény Simon uram szolgáját elbocsátván, siettem Fejérvárra. Praedicatio felett lévén hogy érkeztem, s falatozván szálláson, mind abban fáradoztam, kiket az urak közül informálhassak; és noha elég bajossan s későre lehettem az átkozott gonoszakarónkkal Bethlen Jánossal, s eleget késtem, de csak nem is hagyja vala magát informálni, és könnyen által látni való dolog volt, csak inhaereál gonoszágának; abban ugyan nem hadtam, hanem Béli uramat is váltig informáltam s disponáltam késő étszakával; Bánfy Zsigmond uramot is Hedry uram által, gondolván, az egy Bethlen Jánoson kívül az többi minémő intentióval, lehetetlen szintén opprimáltassunk igaz ügyünkben, noha délyyesd érkezvén Rédey Ferenczné asszonyom szolgája, hozván híret az szegény gróf Rédey Ferencz uram 1-ma huius ez világból való kimúlásának,¹⁾ által láttam, nehezéti ez is dolgunkat.

Gyula-Fehérvár

6. *Hétfő.* Adtam ugyan írást is az tanács eleiben, reserválván magamnak az szóval való declaratiót, admittáltattam is háromízben, és az mennyire isten adta volna tudnom, váltig declaráltam az dolgot, de ugyan csak nem lón semmi hasznunk, és csak kimondák, az praesidiumot ki nem viszik s annak szokott fizetésén kívül egyéb jószág jövedelméhez nem nyulnak. Az ily szörnyű nagy injuriánkat látván, cum pace et reverentia resolváltam magamot, mindent elkövetünk cum debita submissione, s ez ily ó ngok s ó kgmek determinatiójának nem annuálhatunk. Ezzel kelle elmennünk igen megbántódott és megkeseredett szívvel. Én ebéden sem akartam udvarnál maradni, az szálláson falatozván; délután is nagy későre hozák az érettem való lovakot, s Kapy is jött szállásomra, tentálván ha mire inducálhatna, hogy sponte lépnénk praeiudiciummal való alkura, de meg lón válasza s elsiettem, és vacsorának feladása előtt, úgy azután is beszélgetvén, írtunk Kapy uramnak, jőne ki holnap.

Krakkó

7. *Kedd.* Én ez éjjel sem sokat alhattam, s azomban már délfele úgy jöve Kapy uram s eleget beszélgeténk, s üzent gróf uram, az huszti donatiónak is pariáját beküldvén. Ebéden igen el lakánk, s Barkóczy uram itt maradott s Kapy uram is nagy részegen mene el.

8. *Szerda.* Délig mind várjuk vala, mi választ hoznának az tegnapi üzenetre, s azomban ebédhez ülven, igen megivának,

¹⁾ Az öreg Rédey Ferencz halála napjáról történetíróinknak eddig biztos tudomásuk nem volt; némelyek hibásan máj. 7-re tették.

Krakkó

s Hedry uram is csak estve jöve az semmi válaszszal, s így is eléggé törődtem.

9. *Csötörtök.* Barkóczy uram elmene; írt gróf uram az fejedelemnek, úgy Naláczynek. Grigh kőművessel conveniáltam és conventiót adattam neki.

10. *Péntek.* Isten jóvoltából úthoz készülgetvén, abban is ugyan nem kicsin remorát tőn Dániel István uram ide jöve-tele, kivel feles ideig mulatván gróf uram, én ugyan mind lát-
tam apródonkint dolgaimhoz. Késő estve érkezék Bánfy Dienes uram szolgálja.

Maros-Décese
(Torda vm. Tor-
da-Aranyos vm.)
Gerend

11. *Szombat.* Az míg hajnalodott, Bánfy uramnak való választ elkészítvén és elbocsátván szolgáját, hat óra után lőn hogy megindulhatánk innet Karkóból istennek jóvoltából Magyarországra felé, Déczén szállván; én pedig onnat is szintén Gerendig jövék, s úgy hozák Teleki uram levelét, hogy holnap ő kegyelme is étszakára ide jön.

12. *Vasárnap.* Megírtam gróf uramnak Tordára, hogy Teleki uramat ide várom, az ki mind is már tíz óra után érkezik késő étszaka; úgy is ugyan vagy egy óráig beszélgeténk.

Torda
Szentlászló

13. *Hétfő.* Jó hajnalban praemittálván Hedry uramat Tordára, kilencz óra tájban ha válhattam el Teleki uramtól. Tordára jóval délután érkezvén, étlen nem bocsátott el kamaraispán uram. Váltig siettem Szentlászló felé, de úgy is éjfél tájban érkezhettem oda.

Szász-Lóna
(Kolos vm.)

Gyalu

14. *Kedd.* Mingyárt hajnalban érkezék Bánfy uram szolgálja. Mihent gróf uram felébredett, beszélgetvén ő ngával, siettem Gyaluban, hogy az míg érkeznek is gróf uram, lehetne ürességem az Bánfy urammal való beszélgetésre; de nagy üdön kijüvén ő kgme, Lónánál találtam, s mivel igen szapora esső lőn, azon Lóna nevű faluban divertálván, az még gróf uram érkeznek, váltig beszélgettünk volna, de nem continuálhattuk, úgy az várban érkezvén is; azomban ebédhez ülven, az nagy vígan lakással mulattuk egész estig az üdőt.

15. *Szerda.* Írtam egynehány szóval Teleki uramnak s bővecskén beszélgeték Bánfy urammal is, s lovakat jártatánk; szép szeg paripával kedveskedék ő kgme gróf uramnak, úgy az ifju grófnak is egy szép fakó lóval. Egy szolgálója lakodalmát is most szolgáltatván ki, az mint tegnap úgy ez mai nap is valóban meglakának. Szendreit praemittálván Daboy¹⁾ uramhoz Bányára, írtam általa Kővárban is. Estve felé érkezék Csúthy uram is Husztról.

16. *Csötörtök.* Egy igen szép vércse paripát keréte gróf uram harmadfél száz talléron Bánfy uramnak, kirül beszélget-

¹⁾ Így; valószínűleg Dobay.

- vén mind gróf urammal mind Bánfy urammal, úgy tanáltak jobbnak, hagyattassék meg ő kgménél és azután is gróf uram számára tartja. Elkészülvén eljüvénk, és midőn Monostorhoz közelgettünk volna, Kolozsvárról rendelt seregekkel ötszáz magyar lovas és egy kompánia fegyveres jövének gróf uram eleiben; egész Szamosfalváig késérék gróf uramat; Mikola uram is jó darabon. az ki Apahidára böcsületessen gazdálkodott. Imet rescribált gróf uram Rédeyné asszonyomnak, Csernel Pál uramnak; egyéb aprólékos irogatásim is valának, írván gróf uram Bánfy uramnak az kolozsvári lengyelek dolgában.
17. *Píntek.* Szamosujvári tisztek kijüvén gróf uram eleiben, az megszálló helyre Németiben késérvén ő ngát, jól is tartattanak; voltak ők is valami kicsiny gazdálkodással. Kővári vicekapitány uram értekezvén gróf uram útjáról, ott rescribáltam ő kgmének.
18. *Szombat.* Deésnél költezvén az Szamoson, az ott való kamara-ispán is szembe lón s kedveskedék gróf uramnak. Kosály nevű faluban szállottunk. Toroczka uram tanálkozván, feles ideig, majd ugyan estig mulatott vele gróf uram. Itt ugyan elég alkalmatlan megháló helyünk lün.
19. *Vasárnap.* Torda-Vilmánra rendelvén az megszálló helyt, itt már kővári vicekapitány uram segítettett vonó barmokkal, és jó megszálló helyünk is vala.
20. *Hétfő.* Vicekapitány uram az több tisztekkel kijüvén gróf uram eleiben s az megszálló helyre Remetére késérvén gróf uramot, igen böcsületessen gazdálkodtatott Teleki uram az magából; valóban vígan is lakék gróf uram.
21. *Kedd.* Kemény Jánosné asszonyom hopmestere levele által nagy szeretettel hívatta, térne be Aranyos-Meggyesre. Bizonyos consideratiója lévén gróf uramnak, megírta s megizente, lehetetlen betérjen; és midőn szintén meg kellett volna induhunk, úgy érkezék Horvátországból jövő embere az fejedelemnek Pongrácz köszvény-gyógyító Zerényi Péter uram emberével, írván nekem is sub dato decima quinta Sztreczenből palatinusné asszonyom, hogy az én számomra való orvosság is volna vele, de mivel az ember mondá, sem jelenléte nélkül nem élhetek az orvossággal, s ide sem adá, így ezúttal elmúlt tőlem az orvosságnak próbája. Írtam ugyan Teleki uramnak; megindulván s Kótón szállván s eddig késérvén gróf uramat az kővári tisztek, az bányaiak is követeket küldvén s igen becsületesen gazdálkodván, valóban meg is tartottanak s ez mai nap az vígan lakással tölt el.
22. *Szerda.* Kővári tisztek elbúcsuzván elmenének; nekem napestig elég unalmas foglalatosságom volt az rossz elpusztult szilági jószágbeliekkel, úgy hogy csak szintén estve felé néze-

Gyalu

Kolozsmonostor

Szamosfalva

Apahida

Szamosujvár-Németi (B. Szolnok vm. Szolnok-Deboka vm.)

Deés

Alsó-Kosály

Torda-Vilma

Remete (Kővár v. Szatmár vm.)

Koltó

Koltó

gettettem meg az itt való elpusztult udvarház helyit; végtére gróf uram is megnézegette, mint s hogy kellenék reparatiojának lenni.

23. *Csötörtök.* Az fejedelem mellénk adott commissariusiát innet már az határtúl remittálván, írt gróf uram az fejedelemnek, Bánfy Dienes uramnak; írtam igen nagy bővön Teleki uramnak, többi között arrúl is, Barkóczy uram meg akarván válni Illyétül, ha ő kme azt vagy Krakót akarná megvenni, hogy megtarthatnánk Illyét elhányatásátúl. Hedry uramnak is írván ezekről, hamar éjjél után fogtam az dolgokhoz nagy nyughatatlansággommal, s mivel Husztrúl Csernel Pál és Balásfy uraméknak még tegnapelőtt kell vala ide jüniek, s mivel nem jüvének, Csúthy uramot kellett újobban Husztra expediálnom; s megindulván isten jóvoltábúl, hamar érkezék hírünk, jüme Csernel uram, s így utána küldettünk Csúthy uramnak, megtérjen, és Sikárlóhoz közelegvén, úgy egyezett meg velünk Csernel uram; s megszállván eleget beszélgettünk volna, de azomban ebédhez ül vén, elég alkalmatlan kimenetellel olyan gyümölcsös lön az dolog, az kin valóban sokat is törődtem, s már Magyarország széliben jutván, adná isten, jobban folytatnánk már itt dolgainkat!

Nagy-Sikárló
(Szatmár vm.)

24. *Péntek.* Csak alig hajnalodott, hogy jüvén szállásomra Csernel uram, sokára (lön) míg enyhüdedt, s így eleget beszélgeték míg gróf uram felkült, de kevés szaporával, mivel látni való volt, nem akarnak hinni, több alkalmatlanság is követheti, s így gróf urammal szemben lévén elmenének; én ugyan az szerker mellett is sokat beszélgeték Balásfy urammal, úgy hogy még eljüme Tisza-Becsre. Közelgetvén az megszálló helyhez Josipházára, Vesselényi Pál uram szép szerrel jött gróf uram eleiben Megyesrül; nemsokára megtérvén és mi beszállván Josipházára, valóban nagy bő gazdálkodással voltak Megyesrül. Szatmári udvarbíró is ide jüvén gróf uramhoz, Horánszky András uram exhibeálta Csáky István, Zichy István és Pál leveleit; mind azokra rescribálánk, és Rottal uramnak is írván, Tar Zsigát is expediáltam Keczer Menyhárt uramhoz; így elég feles irogatásim valának.

Jósepháza

25. *Szombat.* Igen neki essősödék az üdő. Előbb hogy sem megindulnánk, Bánfy Dienes urammal való végezésünk szerint remittáltam Dévayt Erdélyben; így írt gróf uram ő kgmének, én is igen bőven Teleki uramnak, Dobay uramnak; felső-szivágyi ¹⁾ vajdával Boros János conveniálván, azon pactatiórúl való levelet és ezeken kívül is sokat expediáltatván s

¹⁾ Felső-Szivágy, ma Szilágy vm.

megindulván, napestig sem lőn szüneti az essőnek, Almás nevű faluban szállván.

Fertős-Almás
(Ugocsa vm.)

26. *Vasárnap.* Ez mai nap is sem lévén szüneti az essőnek, elég alkalmatlan s nehéz utunk lőn, és midőn Tisza-Becsen szállottunk meg és ez mai nap ott szándékoztunk volna maradni, igen áradván az Tisza, svadeálták az paraszt emberek, ma költeznénk által Tisza-Ujlakra, kivel váltig siettünk, és hogy már az utolsó gróf uram szekerét költeztették volna, ketté tört az nyujtója, úgy hogy alig hozhatták be az faluba; mingyárt által láthattuk, az egy lehetetlenség, már holnap is elmehessünk innét.

Tisza-Becs
(Szatmár vm.)

Tisza-Ujlak
(Ugocsa vm.)

27. *Hétfő.* Ma reggel is szapora essők lőnek, és igen szorgalmatoskodának az szekérnek megigazíttatásában, és az mennyire lehetett is, estve lőn, a míg elkészítették, és mivel Balásfy uram nem hogy tegnap de ma sem jött, így írtam ő kgmének, úgy Barkóczy Sándor uramnak is. Midőn ebben . . . . .¹⁾ volna, érkezék két óra tájban Husztról Melkó uram, valóban asszonyának keserves, nekünk igen káros expositióval, az kin gróf uram igen elbúsulván s hívatván mind engem s mind Csúthy uramat úgy Melkót is, éjjél lőn még eloszlánk, de úgy is semmit sem találhatánk fel miképen volna meliorálhatni.

28. *Kedd.* Még hajnalodott hogy felköltém Melkót s hívatam Csúthy uramat, és gondoltam, mind jobb ha magát küldjük Melkó urammal; e mellett eleget írván gróf uram, elbocsátánk ő kgmeket, és Szirmay István uram szolgálja is érkezvén, azt is hamar elbocsátánk, s megindulván, délben szállottunk itt Brezében.²⁾

29. *Szerda.* Igen zápor s nagy esső lőn és csak délben szüneti; délután ugyan megszünvén, szép időn szállottunk Dávidházán. Csúthy uram most is azon bizontalansággal tért meg; újokban írván Csernel és Balásfy uraméknak bőven, Máramaros viceispánjának, az ott való viceispánnak, úgy Debreczeni István uramnak is.

Dávidháza
(Bereg vm.)

30. *Csötörtök.* Hajnalban fogván az felől megírt levelek expeditiójához, Szilágyi küldtetett el, s ma is elég nagy essőben indulván, bajossan lőn csak Szerednyén által való utunk is, s Lázon szállánk.

Szerednye
(Ung vm.)
Nagy-Láz

¹⁾ A pontok helyén egy olvashatatlan szó.

²⁾ Ma e vidéken ismeretlen hely, hacsak nem a Munkács közelében fekvő *Berezinka* nevű faluról van szó.

Julius

- Nagy-Láz 1. *Péntek.* Hogy megindulánk, hamar érkezék Szilágyi; mondja, házához jüvő útjában volna Csernel uram s ő téréttette meg, az mint hogy nemsokára érkezvén, az szekér mellett jüvet is eleget beszélgetett mind gróf urammal s mind velem.
- Ungvár Ungvárhoz közelegvén, Fejérváry Zsigmond uram is jüve gróf uram eleiben. Valóban essős időnk lón ma is. Komoróczra
- Orosz-Komorócz érkezvén az megszálló helyre, akkor érkezék Keczer Menyhárt és Szirmay István uramék, s így újokban az huszti dologról tovább is beszélgetvén, azomban ételhez fogván, igen meglakának.
2. *Szombat.* Ma is eleget beszélgeténk Csernel urammal, s elválna és Pazdics felé követvén utunkat, valóban nagy essős idő lón, s Pazdicsra érkezvén, már itt tanáltatott Keczer András uram s Szinyeiné asszonyom; az szegény menyem eléggé látott nagy jó szívvel, s kedvéért én is asztal felett voltam feles ideig, és már későn étszaka írtam Desseőfyné asszonyomnak, Husz¹⁾ István, Berzeviczy Zsigmond uraméknak.
- Pazdics (Zemplén vm.) 3. *Vasárnap.* Az köszvényt alkalmasint kezdém érzeni, annyival inkább még az megháló helyre Henczócra érkezék.
- Henczóc Keczer Menyhárt uram Peklin felé mene. Keczer András, Szirmay István és Radics uramék indulának Veresalma felé.
4. *Hétfő.* Bisztrán szállánk; ma sem voltunk szintén
- Tapoly-Bisztra esső nélkül.
5. *Kedd.* Ez elmúlt éjjel is alkalmas esső lón. Szede-gértre²⁾ rendelvén az megszállást, azomban Usz István uram majd Hanusfalváig jüvén, reá beszéllé gróf uramat, Ternyén szálljon ő kgménél, az hol is valóban meglakának; oda érkezvén Nyáry úrfi és Vitnyédi Pál³⁾ több becsületes főemberek gyermekivel, salutálván gróf uramot az Eperjesen erigált gym-nasium nevével.⁴⁾
- Ternye (Sáros vm.) 6. *Szerda.* Usz uramot feleségestől híván el gróf uram, úgy az Eperjesről jöttek is, Veresalmára érkezvén, itt is tanáltattak becsületes emberek, s így inducáltatott az asszony, ma legyen meg az elhálás, s így hét asztalra telvén, váltig meglakának is; én is valami könnyebbséget kezdtem érzeni az kezeimben.
- Vörösalma

¹⁾ Így; kétségkívül *Usz*.

²⁾ Szedikért, Sáros vm.

³⁾ István fia.

⁴⁾ A lutheránusok eperjesi főiskolája ez évben nyílt meg; felállítást Thököly István is jelentékeny áldozatokkal segíté elő. *Angyal D* id. m. I. 28. l.

7. *Csötörtök.* Keczer Menyhárt uram felszedvén magát, mingyárt idein reggel elmene feleségestől.

8. *Péntek.* Jó reg mind eloszlanak; gróf uram sem késvén és megindulván, Berzeviczén Herlik uramnál fölöstökömözött. Alsó-Ré páson háltunk meg.

9. *Szombat.* Toriszkára rendelvén utunkat, elég alkalmatlan utunk lón; úgy csak négy óra tájban érkezhetenk Késmárkra; áldassék istennek szent neve pedig, hogy jó egészségben jövének ő ngok; gróf uram eleiben Görgey Miklós, Horváth Markó, Boldizsár jüve, s az városi praedicatorok az várban salutálták, s tanács város kapuja előtt; vígan is lakék gróf uram.

10. *Vasárnap.* Lucsi(v)nai praedicator praedicált; ebéden többi között Kószeghy uram is jelen lévén, ma sem hagyának semmit is hátra az jó lakásban. Én írtam Arvában, Liptóban, és hatvanig való lovat küldöttem oda.

11. *Hétfő.* Már vacsora után jött vala Görgey Vilhelm Palocsay uramtúl.

12. *Kedd.* Szintén hogy az hunyadi szabadosokat, az kik által írt gróf uram Teleki uramnak, úgy én is írtam Hedry s Nagy Zsigmond, Dobay István uramnak, öcsém uraméknak, Andrássy uramnak, és szintén hogy meg akarám őket indítani, úgy jöve Husztrúl Melkó Mihály, s így újokban is írtunk Teleki uramnak; s ezek hogy megindulának, mingyárt érkezék újokban Husztrúl Bay uram, írván az asszony, 15-én leszen particularis gyűlés, mivel török császárnak követe jüne Zólyomboldogában,¹⁾ kívánván az asszony, mi is küldenők be emberünket; így mihent ezekrúl conferálhattam volna gróf urammal, igen nagy szorgalmatossággal fogván az Erdélyben való expeditióhoz, az fejedelemnek, az országnak, Bethlen Jánosnak, Bánfy Dienes, Zsigmond, Béli Pál, Naláczy, Kapy György, Rédey Ferencz, Teleki uraméknak, szebeni királybírónak, Rédeyné asszonyomnak mind írván mind izenvén nagy bőven Csúthy uram által, ezen kívül is felest íratván, huszomylolc levelet ez mai nap, négy óra tájban hogy indult volna Csúthy uram, gróf uram jól lakván s lenyugodván, úgy érkezének Gilányi és Farkas uramék; az ifju gróf vendégi valának vacsora felett.

13. *Szerda.* Ez mai napon inkább Gilányi s Farkas uramékkal való beszélgetéssel mulattam az üdőt; aprólékos irogatásim mind voltak.

¹⁾ E gyűlést jul. 15-re Radnóra hívta össze Apafy. V. ö. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 41—43. l.

Vörösalma

Berzevicze
Alsó-Ré páz
(Szepes vm.)
Toriszka

Késmárk

Késmárk

14. *Csötörtök.* Rédeyné asszonyom emberei elmenvén, általok is írt gróf uram az asszonynak, s Farkas uram által palatinusné asszonyomnak, Gilányi uram által Szunyogh uramnak és Synapius uramnak is. Délután elmenének ő kmgék; úgy érkezék Keczer András uram.

15. *Péntek.* Vacsora felett jó kedve jutván gróf uramnak, vígan lakott, és Keczer András uramat egy paripával ajándékozta.

16. *Szombat.* Délután elmene gróf uram az szegény Máriássy Zsigmond uram temetésére; holnap jelen szándékozáának (lenni). Lovász Péter által öt paripáját küldtettem gróf uramnak Likava alá s írtam Farkas uram után Enyéczke¹⁾ felől.

17. *Vasárnap.* Délyest az ifju gróffal s az itt való tisztekkal voltam az vetések látni, s egynehány szóval írtam Bukovinszkynak Rosomberkre.

18. *Hétfő.* Gróf uram jóval délután érkezvén, ő ngával jüvének Usz István, Máriássy Ferencz, Berzoviczy István uramék; vígan is lakának.

19. *Kedd.* Ez mai nap is itt maradván, semmit sem hagytak hátra az tegnapi jó lakásban; írtam Árvában, az posztókat ne küldenék már ide.

20. *Szerda.* Elmenének az felől megírt főemberek; árvai ember által újobban írtam Árvában. Dévay Erdélyből ma érkezék Teleki uramnak 12 költ leveleivel; hozá Hedry uramnak is 9 költ levelét.

21. *Csötörtök.* Holmi aprólékos irogatásim kívül nem voltak semmi oly szorgos dolgaim; azomban az szénagyűtéshez és hordatásához szorgalmatosan láttattam.

22. *Péntek.* Az gabonák látni akarván menni gróf urammal, úgy hogy Szlavkón egyék ebédet ő nga, azomban úgy érkezék Görgey Vilhelm, s hogy megindulánk, Horánszky András, Horváth Markó, Gergely és Máriássy Ferencz uramék; ezeket is kivívén gróf uram magával, valóban meg is tartá. Vettem 20 költ levelét Keczer Menyhárt uramnak és ez mai nap is írtam Farkas Tamás uramnak.

23. *Szombat.* Németh Boldizsár által rescribáltam Keczer Menyhárt uramnak.

24. *Vasárnap.* Igen nagy óhajtvá várván Farkas uram informatióját, mint járt palatinusné asszonyomhoz s hogy érkezék Péter lovász, látni való lón mit bízhatni az jó asszonyhoz, kin szívenesen törödvén s búsulván, voltak holmi egyéb dolgocskáim is.

¹⁾ Így: *Enyiczke.*

25. *Hétfő.* Ez szent Jakab napi ünnep napon Synapius uram praedicált. Kőszeghy és Székely András lévén gróf uramnál ebéden, vígan is lakának. Holnap akarván Péter lovászt köldenem s úgy az hunyadi szabadost is haza bocsátanom, elég oda való írásim valának, az mint Rosomberkre is az sütő által.

Késmárk

26. *Kedd.* Azon Péter lovász jó idein indulván, írtam Teleki uramnak, Hedrynek s Dobay uramnak, úgy öcsém uraméknak.

27. *Szerda.* Berg uramot újobban ma vette be gróf uram; ¹⁾ jó reg készülvén el s Rosenberg felé elindulván, délre Lucsivnán s étszakára Hibén szállottunk.

Lucsivna
Hibbe
(Liptó vm.)

28. *Csötörtök.* Onnét is írtam öcsím uramíknak, postára dirigálván; úgy az leányomnak is Drusbachra, ²⁾ az ki tegnap ment oda. Cselédjét gróf uram praemittálván Rosenbergre, magunk Liptó-Ujvárbán divertáltunk, az hol nagy jó szívvel látott Osztrosith uram; ez mai nap el sem bocsátott.

Liptó-Ujvár
(Hradek)

29. *Péntek.* Főröstökömen sem kívánt maradni gróf uram. Rosenberg felé sietvén; mingyárt Poturnyánál találván elő Bottyány Kristóf uram szolgálait, úgy árvai viceispán uramékat, kikkel együtt érkeztén Rosomberkre és jó kedve jutván gróf uramnak, valóban meg is lakának.

Poturnya

Rosenberg

30. *Szombat.* Elmenének Bottyány uram szolgálai; írtam Nagy Ferencz uramnak; délyest érkeztén Gilányi János uram, az lovak látni valánk az vár alá.

31. *Vasárnap.* Itt való praedicator és senior uramék lévén ebéden, vígan valának; vacsorát sem evék gróf uram.

Augustus

1. *Hétfő.* Osztrosith uram még jóval praedicatio előtt érkeztén, vígan s kedvessen lakozának ő ngok.

2. *Kedd.* Ez mai nap sem bocsátá el gróf uram, s jöve hírem, hogy az leányom rosszul volna Drusbachon; írtam mingyárt oda, Justh uram is Husztról jó reg érkeztén, hozzá Csúthy uramnak is 20 költ levelét s úgy öcsém uramnak is sub dato 27 et 30. Ma írtam Szunyogh uramnak és küldtettem az Fábíán István uram fia számára tall. 100.

3. *Szerda.* Jó hajnalban elmene Osztrosith uram; írt gróf uram Petróczy uramnak, úgy én is nagy bőven írtam

¹⁾ Berg Tóbiás udvarmester volt Thökölynél; ura halála után Árva vára feladásában lőn dicsőtelen része. *Pauler* id. m. II. 186. l.

²⁾ Ruzsbach, Szepes vm.

Rosenberg Keczer Menyhárt uramnak, az leányomnak, úgy Késmárkra is Horváth Gergely uram által.

4. *Csőtörtők.* Délig az vár alá való vetéseket voltam látni, s déllyest mind voltak ide s tova való aprólékos irogatásim; ma is írtam Keczer András uramnak Jaraszlóban¹⁾ való küldés felől.

5. *Péntek.* Gróf uram fakó lovait ma vitték Arvában, s ő ngokkal Belopotokra²⁾ az ménest látni valánk délig; déllyest Jaraszlóban való lovak vásárlására küldettem 300 tallért Lusztig László által s írtam András uramnak, írtam Berg uramnak, úgy az leányomnak is és Gilányi János uramnak talám háromrendbeli levelet.

6. *Szombat.* Farkas uram házához ígérkezvén gróf uram, midőn szintén ebédnek lesz vala ideje, úgy érkezék Révay Dániel, Justh András és többen turóczi nemes emberekben; azokat kivivé magával; midőn szintén asztalhoz akartunk volna ülni, érkezék liptai viceispán és Szmrecsányi Péter uram; mind azokkal nagy vígan lakozván gróf uram, úgy hogy vacsorát sem evék ő nga, sem az felyől megírt vendégek.

7. *Vasárnap.* Ebéden ez mai nap sem külömben tartá gróf uram vendégit, és mivel ez holnapi Nagyfaluban való ispán-választó székre nézve meg kellett indulnunk, s így estve felé Justh uram Dubovára³⁾ ment, liptai viceispán is ő ngával, az többi ki ki házához.

Nagyfalu
(Arva vm.)

8. *Hétfő.* Essős idő lön; gróf uram lóháton menvén Nagyfaluba, tíz óra tájban menvén az vármegye közzé, az előbbi viceispán Guzith uram maradott meg;⁴⁾ hanem Pressko György helett választatott Kubínyi Benedek szolgabírónak, és notariusnak Kubínyi Ádám. Három asztalhoz marasztatott benne gróf uram, és valóban meglakának. Petróczy uram szolgálja az mi levelekkel érkezék, sietséggel küldettem Keczer Menyhárt uramnak Szilágyi által, s írtam ő ngmének, úgy Késmárkra és Drusbachra is.

Arva vára

9. *Kedd.* Könyörgés után indulván gróf uram, Guzith uramnál volt ebéden ő ngával Pongrácz Ferencz uram ő nga is, az kinek fiát gróf uram az ifju gróf mellé vette; igen jó ebédünk lön; vígan is lakván gróf uram, feljövén Arva várában, ő nga lenyugovék, s az ifju gróf volt gazdája Pongrácz uramnak, létavai udvarbíró és porkoláb uraméknak.

10. *Szerda.* Ma sem bocsátá el gróf uram Pongrácz uramot, paripával ajándékozván meg Pongrácz uramot, úgy

¹⁾ Jaraszló: *Jaroslaw*, Galicziában.

²⁾ Bielipotok, mai hivatalos nevén *Fehérpatak*, Liptó vm.

³⁾ Turóc vm.

⁴⁾ L. föntebb 1666. jun. 21-én.

Gilányi Illés s János uraméket is. Írtam ma is Késmárkra, úgy Drushachra is. Ma délelőtt érkezék Csúthy uram.

11. Csütörtök. Ma már jobb időre fordult. Pongrácz uram elmene az létavai tisztekkel. Vitnyédi János is Sopronba kéredzék, s így írt gróf uram Osztrosith uramnak általa, s én is Petrőczy uramnak s Vitnyédi István uramnak nagy bőven. Délelőtt expedáltam Késmárkra, hogy az kisasszonykák jönnének el ha lehetséges, hogy vasárnapra érkezhetnének ide. Nap-estig sok dolgom vala az sok supplicanssal.

12. Péntek. Kapunyitáskor érkezék Rokuszi, dinnyékkal kedveskedvén az édes hugom. Keczer András levelét vettem. Klára szenti napja lévén, nem voltunk ő kgméről is feledékenek. Ma reggel érkezék Esterházy Miklós uram.

13. Szombat. Melkót, Rédeyné asszonyom szolgáját elbocsátván, Kemény Jánosné asszonyom instantiájára is meg volt az válasz. Ez mai nap itt is maradott Esterházy Miklós uram. Délylest expedáltam az hajdut Rosenberkre.

14. Vasárnap. Csúthy uram által írott fejedelem levelére rescribálván gróf uram, úgy Bánfy s Teleki, Rédey Ferencz uraméknak, írtam nagy bőven Hedry, Nagy Zsigmond és Dobay István uramnak is; mind ezen leveleket Rosenberkre küldöttem, úgy hogy az Teleki uram számára való hintóval holnap induljanak Rosenberkről. Petrőczy úrfiak eperjesi oskolában expedáltatván, jó reg érkezének, és Esterházy uram is majd itt maradott, s midőn estvelyedett, érkezének az kisasszonykák is.

15. Hétfő. Jam tandem elmene Esterházy uram, Petrőczy uraméket ma sem bocsátotta el gróf uram, vígan is tartá.

16. Kedd. Horánszky András uram még tegnap érkezett vala, és midőn délyesd az aratókhoz mentünk vala gróf urammal, onnat megtérvén, úgy érkezék Zichy Pál uram szolgája, mondván, nem messze hagyta volna az urát, az ki felérkezvén, vígan is lakozék vacsorán.

17. Szerda. Resolválta gróf uram magát, Ladiver Sámuelnek rendeljen akadémiában esztendőnként való promotiót, kiről rescribált Ladiver Eliásnak,¹⁾ úgy az ifju gróf is. Vitnyédi uramnak az szerint írtak ő ngok, én is; rescribált gróf uram Forgácsné asszonyomnak; én is írtam ő ngának; Sléziában az szerint.

18. Csütörtök. Zichy uram ma is helybe maradott s végan lakának valóba.

19. Péntek. Elmene Zichy uram, Francsics uram is haza kéredzett; így gróf uram látogató leveleket íratott Battyány

¹⁾ Ladiver Illyés az eperjesi főiskolának volt egyik professora.

Árva vára

uramnak, Nádasdy, Forgács Ádám, Pálffy Miklós uraméknak, Rottal uramnak is Kiss Ádám által, az ki Bécsben expediatott hintók csináltatni.

20. *Szombat.* Gondolván hogy még az Teleki uram számára küldendő hintó Késmárkon tanálatatnék, írtam Dobay uramnak, kúvári vicekapitánynak, Hedry uramnak, Teleki uramnak is Csúthy uram által. Ma ebéden Libercsey uram volt gróf uramnál.

21. *Vasárnap.* Komor essős idő lön; némely tagaimban az keszvényt kezdtem érzeni; holmi aprólékos irogatásim kívül nem volt mi oly szorgos dolgom.

22. *Hétfő.* Ma sem voltak mi oly szorgos dolgaim; érzettem ugyan ma is tagaimban az köszvént.

23. *Kedd.* Keczer András uramhoz expediatott Samkó trombitás, s déllyest Csúthy uram palatinusné asszonyomhoz, az kis fakó lovakot küldvén oda gróf uram.

24. *Szerda.* Ez mai üdnepep itt való viceispán, Contra, Gilányi Illyés uram itt tanálkozván, valóban meglakának. Petróczy uram dinnyékkal kedveskedett.

25. *Csötörtök.* Estve felé igen nagy esső lön s nagy hátramaradást s hátrahagyást tón az mezei munkában.

26. *Péntek.* Tóbiás Berg uram által Szárca nevő paripát küldette gróf uram Szunyogh uramnak. Délelőtt érkezék Faygel uram és hamar utána Csúthy uram is Lipéséről; ¹⁾ sok holmiról való beszélgetéssel múltattuk az időt, és viszont ma is nagy esső lön, felette nagy szél is.

27. *Szombat.* Újjobban írván gróf uram palatinusné asszonyomnak, Murányban expediatuk; írtam én is többi között arról is, mit írjon Keczer Menyhárt uram de dato 22. Bajesy uram vala ebéden.

28. *Vasárnap.* Csendessen múltattuk el ez mai napot, és már vacsora felett voltunk hogy érkezék Palugyai Pongrácz és Raphanides.

29. *Hétfő.* Lengyel királyhoz és Erdély országához kívánván obtineálnunk ő felsége interpositióját, ²⁾ a végre expediatuk Csúthy uramat, írván általa Lessenyei Nagy Ferencz uramnak, Vitnyédinek, Nádasdynak, érseknek s többeknek. Lengyelországban is Konyusi uramhoz, hogy impediálhassuk Vesselényi Lászlóval való tractáját, expediatuk Palugyai Pongráczot és Raphanidest; délután Farkas uram is haza mene.

¹⁾ Tót-Lipéséről a nádornétól.

²⁾ Amott a blasovai jószág, emitt Huszt vára ügyében.

30. *Kedd.* Délután Gilányi s Albert uramék¹⁾ holmi határok igazítására expediáltattak. Tegnapról fogvást megszüntvén valamintire az sok esső, láttak az emberek az mezei munkához; gróf uram is kin volt az kaszásokhoz; írtam Csúthy uram után.

31. *Szerda.* Ma sem lőn esső nélkül, s így az mezei takarodásnak nagy hátramaradásával.

September

1. *Csötörtök.* Már szintén hogy asztalnál voltunk volna, érkezék az contra (és) Raphanides uramék krakkai palatinustól, az ki váltig ajánlja magát, jelentvén azt is, hogy királyné temetésinek 15 huius kellenék lenni; így mingyárt írtunk Csúthy uram után, Roseli uramnak, úgy öcsém uraméknak is, postára adtván az leveleket.

2. *Péntek.* Írtunk krakkai palatinusnak, dinnyékkal kedveskedvén gróf uram; írtam Vilkovicsnak is Krakkóba. Reviczkyhez ma küldettem Baranovszkyt.

3. *Szombat.* Ebéd felett valánk hogy érkezék Joachimus uram, az ki által küldett Szunyogh uram hat babos lovakot; vacsorán igen megtartánk őket.

4. *Vasárnap.* Libercsey Mihály, Guzith uram is itt valánk ebéden s ezek közül vacsorát nem evének, s azomban Illyésházy Györgytől Gilányi György és Eliás uramék érkezvén, vacsorán ugyan jól tartá őket az ifju gróf.

5. *Hétfő.* Illyésházy uramnak meglévén válasza s ebédül el nem bocsáttatván, midőn ebéd felett voltunk volna, úgy érkezék az fejedelemnek postán Bécsben menő Horváth Ferencz nevő szolgája,²⁾ az ki ebéd után exhibeálván az leveleket s Illyésházy uram embere is elbocsáttatván, gróf uram is estve felé Malatinára mene, s az ifju gróf mind az fejedelem mind Szunyogh uram embereinek jó gazdájok vala.

6. *Kedd.* Éfél után mingyárt nagy szorgalmatossan és sok dolgokról írván Csúthy uramnak Bécsben, hét óra tájban mene el Horváth Ferencz és Szunyogh uram embere is; írtam Késmárkra Sárosy uramnak is Keczer András uram sietesse felől. Jó takarodó üdő lőn és szorgalmatossan is láttatánk (hozzá).

¹⁾ Gilányi János és Meskó Albert.

²⁾ Horváth Ferenczet valami határvillongások ürügye alatt annak kipuhatólása végett küldte Apafy Bécsbe, mit sejt az udvar a magyar interessatusok erdélyi összeköttetéseiről. V. ö. *Pauler* id. m. I. 156. l. és *Szilágyi S.* id. m. XIV. 43. l.

Árva vára

7. *Szerda.* Újonnán igen neki essősödék. Zsolnára és Liptóban írtam.

8. *Csötörtök.* Júval hajnal előtt jött levelem Thököly Miklós uramtól Kubinból; rescribáltam, Kiss Adámot küldvén, s készültünk is hozzája; de ő Rosenberk felé fordult, oda is írván utána, gazdálkodjanak neki és szálakot is subministráljanak; gróf uramnak is mind ezekről bővön írván.

9. *Péntek.* Aprólékosan voltak ma is ide s tova való írásim, s délután csak elhültem, hozzák, hogy Thököly Miklós is gróf uram után s az felesége pedig ide júne, az mint hogy nemsokára el is érkezék.

10. *Szombat.* Palatinusné asszonyomnak holmiről írtam és többi között az fakó ló tanításáról is, s az vendégünkről is az mint lehetett, igyekeztünk provideálni.

11. *Vasárnap.* Estve felé elérkezének az urak is és valóban meglakának.

12. *Hétfő.* Ez mai nap is abban töltvén az időt, ma érkezének Csúthy uramnak 4 és 6 költ levelei, s így írtam igen bőven palatinusné asszonyomnak s már kapuzáratkor expedialám az oda küldett hajdut.

13. *Kedd.* Elmene Thekely Miklós és jóval délyest úgy érkezék Keczer András uram.

14. *Szerda.* Sokat törődénk hogy csak Raphanides sem érkezék, és midőn ebéd felett voltunk volna, úgy érkezék az gyalog zászlótartó Teleki uramnak 2 Septembris költ leveleivel.

15. *Csötörtök.* Mingyárt éfél után sokat beszélgeténk, ha ma induljon-e meg Keczer András uram, s azomban jöve híriünk, hogy az lengyel királyné temetése ugyancsak 19-én leszen, s így holnapra halasztánk. Zsolnaiak jüvén gróf uramhoz s jó kedve jutván gróf uramnak, valóban meglakának, és még vacsora felett annál is jobban, s váltig jutott öcsém uramnak is. Ma írtunk újobban dinnye végett Szalakuszra.¹⁾

16. *Péntek.* Ma is jó hajnalban munkálkodván az Lengyelországban való expeditio körül, azomban úgy érkezék postán Csúthy uram Bécsből az Lengyelországban való szükséges expeditiókkal,²⁾ s így megindulának; szerencséltesse is isten útjokat! Az reggeli könyörgés után nagy szorgalmatossággal valék az Csúthy uram Erdélyben való expeditio(ja) kerül, írván gróf uram az fejedelemnek, Bánfy, Béli s Teleki uramnak; én is írtam nagy bőven, úgy Hedry uramnak és Rédeyné asszonyomnak; és már négy óra után jóval indulhatott meg ő kgame, az kit is isten hozna jó válaszszal. Palatinusné asszo-

¹⁾ Szalakuz, Nyitra vm.

²⁾ L. főntebb aug. 29-én.

nyomnak is írtam Halászi által, az fakó lovat küldvén az lótanítóhoz. Késmárki tót praedicator vocatoriáját is ma subscribálá gróf uram.

17. *Szombat.* Kiss Ádámnak kell vala Bécsben menni, s így rescribált gróf uram érsek, Nádasdy uramnak, s íratott Rottal uramnak; írtam én is Francsics Zsigmond és Vitnyédi uramnak; más egyéb aprólékos írásom is ugyan feles vala.

18. *Vasárnap.* Kétrendbeli levelet is írtam Krakkóban Keczer András uram után. Menyhárt uramnak is 7 írott levelet vettem és rescribáltam. Legyen istennek hála, mind reggeli mind déllyesdi praedicationiót meghallgattam.

19. *Hétfő.* Márul is holnapra haladott Kiss Ádámnak Bécsbe való menetele. Bohus és Contra valának gróf urammal; valóban meg is lakának; nekem ma is elég írásim valának.

20. *Kedd.* Délután mingyárt érkezének Rédeyné asszonyom szolgálai, Melkó és Jancsó, inkább csak Vesselényi Pál uram dolgában; vacsorán megtartánk őket. Kiss Ádám is ma menel, az ki által Petróczy uramnak is írtam.

21. *Szerda.* Ez mai nap sem bocsátotta el gróf uram Rédeyné asszonyom szolgálait; jól is lakának ebéden.

22. *Csötörtök.* Elmenének Rédeyné asszonyom szolgálai, az kik által írtam Csúthy uram után is; írtam Menyhárt uramnak, közölvén Bory uram leveleit, kinek 18 költ levelére rescribáltunk. Keczer András uramnak is 19 írott levelére nagy bőven írtam választ és szarvas-gombát is küldtettem császár követe számára.

23. *Péntek.* Délelőtt bőven írtunk Sléziában, valami madarakot is küldtettem. Gróf uram nyulászni volt, s ebéd vacsorával együtt lón. Gilányi Illyés uramnak rescribáltunk Illyés-háznak ide jövő szándékáról.

24. *Szombat.* Gróf uram nyulászni volt, én azomban láttam magam dolgaihoz.

25. *Vasárnap.* Dícsértessék istennek szent neve, az ifju gróf ma lón tíz esztendő. Legelsőben is az itt való kápolnában ő szent felségének hálát adtunk és könyörgettünk szerencsés és hosszú életeért mind azon becsületes emberekkel, kik convocáltattanak, s azután úgy vígan tartá őket gróf uram. Ma jött vala egy ifju legény szolgálja Petróczy uramnak, s azonnal rescribáltunk ő ngának.

26. *Hétfő.* Illyés házy György uram szolgálja érkezvén, resolválta magát gróf uram, ha pro 2 Octobris jün is, nem gondol vele, s Farkas uram is pro 29 huius hogy hozzá menjen Bicsére, s így jó informatióval ő is elbocsáttatott haza, s az liptai jóakaróit gróf uram itt marasztotta és valóban megtartotta. Késmárkra is írtunk.

Árva vára

27. *Kedd.* Gilányi uram Jablonkára expediáltatott, lengyekekkel holnap határt járjon és onnat Palocsay uramhoz menjen; zsolnai bírónak is írtam; érkezék Keczer András uram.

28. *Szerda.* Kezdettem érzeni az köszvényt; distractióim ugyan mind valának.

29. *Csötörtök.* Már itt fel sem verhettem magamot, és noha elég galibáson, de mégis az bástyára vitettem volt magamot Erdélyben hajtandó ménesnek megválogatásáért.

30. *Péntek.* Érkezék Illyésházy uramnak szolgálja, hozván, az ura holnap délre jünne fel; így kívánása szerint Zazriváig hintót s hat lovat küldettünk eleiben.

October

1. *Szombat.* Jóval délelőtt érkezék Farkas uram; jelenté, csakugyan minden szándéka s igyekezeti az, kivehesse Likavát; így délelőtt beszélgetni kezdék vala, ugyan mi tevők legyünk, de azonban ugyan csak nem concludálánk, conturbatus lévén gróf uram. Ma estve felé indultak az ménessel Erdély felé; azonban későn estvére érkezék Illyésházy uram, és ez mai napot csak az víg lakással töltették, én rajtam pedig már is úgy elhatalmazott az köszvény, hogy kezeimmel nem bírhattam s igen nyomorútúl valék ez mai nap.

2. *Vasárnap.* Ma már annál is nyomorultabbúl; úgy is kellett eliggé fáradoznom, Illyésházy uramnak mi válaszsza legyen; sok nagy discretioval való fáradozása után Keczer András uramnak el kellett magával hitettetni az jó Illyésházy uramnak, valamint tudja fassióit, de omittálta az admónitiót, és hogy gróf uram ugyan csak ki nem bocsáttatja, kiről követtette, és hogy készebb 15000 tallért auctionaliter adni; de csak resolvála magát, nemcsak hogy kevés, de egyáltalában nincs módja, conveniálhasson gróf urammal, hanem hogy ebéd után el akarna menni; kedvetlen lón ebéd felett. gróf uram paripával is megajándékozta, de ugyan csak nem lehetett satisfactiója; tánczolt ugyan valami keveset; gróf uram végtire lovait jártattatta az bástyán; igen elérte az bor, lenyugovék; Illyésházy uram penig szállásomra jüvén, míg az vacsorát feladták, mind itt beszélgetett és biztatta magát, holnap végezhet.

3. *Hétfő.* Noha az köszvénytől is váltig nyomorgattattam, de nem külömben az likavai dologtól, mit volna jobb cselekednem, látván, ugyan csak feltették, ha most nem is, eszteni-dőre is kiváltság; s mingyárt hajnalban felébredvén Keczer András uram, proponáltam gondolkodásomat; ő kge me is jobb-

nak tanálta, egy kis respiriumot vévén, hacsak usque 21 is, hogy akkor tartozzék gróf uram finaliter resolválni magát; azonban hogy accordáljunk minden kérdéseken és quibus conditionibus bocsátanók ki, gróf urammal közelvén ezekről feltöltött punctumokat, azután ugy fog Keczer András uram az tractához. Előbb hogy sem az lenne, érkezék Keczer Menyhárt uram Radics András urammal; ő kmgnek is megnyugovának rajta; bono cum deo hozzá is fogánk, de Illyésházy uram még azokra replicált, délnél több idő tölt el benne, s végtére gróf uram megüzené, feladatja az étket; így ő is közeléttette az dolgokat és alkalmasint által esénk ugyan, úgy hogy vennék rendben míg falatoznék, és kívánván sietni, azonban ő jól lakék, s hogy subscribálui kellett volna, úgy kezdette difficultálni az vinculumot, az kin sok vetekeedése volt véle Keczer András uramnak, penig hogy gróf uram elittasodék vala és nem tudhatta az ő nga szokott állhatatlanságát, sokára is excepto vinculo subscribálta és késsó estve mene el Mokrágyra; onnat is írt, kuldulván holmit, de azért fel nem költetém az urat. Öcsém uraimék ifju gróf vendégi valának.

4. *Kedd.* Igen nyomorult étszakám lón; úgy sem kedvezhettem magamnak, írnom kellettén Dobay s Hedry uraméknak oda bé; azonban Mokrágyról írott levelére is György uramnak íratván, és mind ezeket közölvén Keczer András uram gróf urammal, az hintáját mingyárt reggel praemittálta Jarkoviczára, az kin Berzeviczyné asszonyom is elmene Szepesben, és maga gróf uram lován ment nyolcz óra tájban. Keczer Menyhárt uram is délután elmene Radics urammal Fridmán felé; estve felé úgy jött osztán levelünk Vitnyédi uramtúl, pro 4 Kubinban szándékoznék lenni; így Gilányi uram expediatott. Illyésházynak újobban is jött szolgálja s levele, instálván, Venus helyett Bánfy uram lova adatnék neki, de nem lón kedve szerint való válasza.

5. *Szerda.* Jobb étszakám volt ugyan, de az köszvény ez mai nap annyival is inkább el kezdte hatalmazni rajtam, úgy hogy csak az jó isten tudná mi végét. Ma küldtettem Holbát Fridmánban, írván általa Keczer András uramnak is, mivel tért meg Albert uram.

6. *Csötörtök.* Vitnyédi uram Zazrivára, vagy inkább Parniczára érkezvén s írván Keczer Menyhárt uramnak, elküldtettem azt is és György Zsigmond szolgáját Rosenberkre, hogy az kisasszony lovait küldenék éjfélig Szentmiklóstra Vitnyédi uramnak; azonban Gilányi uram felérkezvén kapuzáratkor, tón relatiót, mint járt oda és mit érthetett ő kgmétül.

7. *Píntek.* Írtam Francsics uramnak, hadná in suspenso azt az sollicitatiót s igyekeznék eljüni. Illyésházy uramnak,

Árva vára

Hídvéghynek, Osztrostith uramnak írván gróf uram, Benczur expedíáltatott az levelekkel; írtam általa Petróczy uramnak, zsolnai bírónak is az lovak végett. Gróf uram délután elmene Krivára, úgy hogy egy ideig oda ki az vármegyében vadászson ha ideje s egészsége engedi. Estve fele érkezének Francsics uramnak 1 et 2 írott levelei Bécsbül, írván, el sem kezdette az sollicitatiót. Az én módóm szerint mind tűrhetőképven voltam estve felé is.

8. *Szombat.* Mivel éjjelig az szememet sem húnhattam bé hogy elaludjam, és éjjél után is igen nyomorultúl lévén, valóban nyomorult étszakám volt, ki miá annál inkább elerőtlenedtem; írtam Francsics uramnak hogy ne késnék, ednehány szóval Farkas uramnak is, ma küldvén az lovakot Rosenberkre; az szöcs is ma expedíaltatott innét.

9. *Vasárnap.* Illyésházy uramnak 6 írott levelét küldvén ide Gilányi Illyés uram, magam neve alatt adtam ednehány szóval választ; az úrnak is írtam délután; magam állapotjában ma sem könnyebbedtem.

10. *Hétfő.* Azon nyomorúsággal teljes étszakám volt ez elmúlt éjjel is; éjjél után vettem Baranovszky uram levelét, kiben értekezett gróf uram állapotomról; nem láttam szükségnek, étszaka fáraszsam az embert, hanem reggel bocsátám el. Holba által ma küldtem Almásy uramnak az Jakab nevű lovat, írván Vitnyédi uramnak is Bottyány Pálné dolga végett, postára dirigálváu. Ma jöve Berzeviczyné asszonyommal Berg uram is, és már estve látszott, külembezni vagy inkább változni kezd az urinám.

11. *Kedd.* Jobb étszakám lón már ez éjjel. Legelsőben is Révay Ferencznétül hozának körtvélt, szilvát, azután Ujfalusy János uramtúl egy kosár duránczai baraczkot s körtvélt, és Ujfalusy László uramtúl is déllyesd egy szamar terhében, s mingyárt kedveskedtünk az úrnak. Ma reggel érkezék Horváth Ferencz uram, fejedelem innya adója, ki ó felségéhez postán volt,¹⁾ és midőn vissza jött volna, Bohuszlaviczánál²⁾ étszakának idein felverék, és mindenét, még az posta lovait is elvonták, s úgy késértette eddig Nagy Ferencz uram.³⁾ Trsztinai praedicator is ma volt itt.

12. *Szerda.* Az ifju gróf egy szép pár pistolylyal ajánlékozta még az fejedelem szolgáját, és költségére is florenos 20,

¹⁾ L. főntebb sept. 5-én.

²⁾ Bohuszlavicz a Vág mentén, Beczkó átellenében, Trencsén vm.

³⁾ Horváth Ferenczét és Rottalnak vele együtt Apafyhoz utazó titkárát kóbor latrok képében Nádasdy emberei fosztották ki, hogy a titkárnál levő leveleket kézre kerithessék. Az egész kalandot részletesen elbeszéli *Pauler* id. m. I. 159—162. l.

lovakot rendelvén alája Szerdahelyig¹⁾ és Tar Zsigát is mel-
léje rendelvén, délután elbocsátánk; írt az ifju gróf az fejedele-
lemnek, s én is Teleki, Bánfy uraméknak; írtam Pongrácz
Márton uramnak, öcsém uraméknak s asszonyomnak is; s isten
jövoltábúl már naponkint enyhődik az én nyavalyám. Vitnyédi
uram lovait ma hajnalban indítottam meg.

13. Csötörtök. Vesselényi László uramnak 8 költ levelét
hozák; gróf uram után küldém. Ma hozák Forgács Adám
uramnak is 2 költ levelét, Keczer András uramnak 7 et 9
frott leveleit.

14. Péntek. Keczer András uramnak írtam s küldettem
Forgács uram levelének pariját, az levelet pedig in specie
küldettem gróf uram után. Petróczy uramnak 11 költ leveleit
hozák. Benczur is ma érkezék Illyésházy uramtúl, s küldettem
gróf uram után az levelet.

15. Szombat. Nem tudom, voltak volna mi oly szorgos
dolgaim aprólékos írásokon kívül.

16. Vasárnap. Ugy ez mai napon is nem interveniáltak
semmi oly derekas dolgok, hanem Bilszkorúl való levelek.

17. Hétfő. Bilszkora rescribáltam; azomban nyolcz óra
tájban érkezék Csúthy uram,²⁾ most sem valami szintén bizo-
nyos hírrel, kin szivessen s eleget törődtem; gróf uram után
is írtam, azomban ő nga is beérkezék.³⁾

18. Kedd. Mingyárt reggel egész délig szorgalmatosan
fáradoztam az Erdélyben való expeditio körül, és midőn dél-
után subscriptióra küldtem volna, difficultást tanált gróf uram
az oda való küldésben és azon expeditiókban, s így csak abban
maradt.

19. Szerda. Ez mai nap is azon expeditio azon függőben
maradván, aprólékos dolgockáim mind voltak. Illyésházy uram-
nak írtunk, hogy mivel pro 18 nem jöttek emberei, sem levele,
azért kellett haladni ad 2-am Novembris; azomban déllyesd
úgy érkezék szolgája 16 költ levelé(vel), írván, hogy deputatusit
praemittálná és maga is pro 23 feleségestől akarna jelen lenni,
s így gróf uram mingyárt rescribált ő ngának, hogy lássa az
mikor és mint akar eljönni, de ő nga az egyszer lött végezés-
től nem akar recedálni.

20. Csötörtök. El kellettvén Rosomberkre mennem és
Vitnyédi uramat oda várnom, úgy gondolá meg ő nga, hogy
elmenjen Tar Zsiga Erdélyben; cum tali tamen cautione, ha
ő nga maga sem mehetne, embereit küldi; az mint hogy délig

¹⁾ Bodrog-Szerdahely, Zemplén vm.

²⁾ Erdélyből; l. föntebb sept. 16.

³⁾ Kriváról; l. föntebb oct. 7.

Rosenberg
(Liptó vm.)

mindenképpen elvégeztem azon expeditiót, és isten jóvoltából indulván Rosomberkre, békével érkeztem, setét étszakával ugyan, jól is falatoztam.

21. *Péntek.* Hajnalban hozzá fogván dolgaimhoz, azomban úgy hozák, Vitnyédi uram éjjélkor érkezett és csak az vendégfogadóban szállott; úgy küldtettem ő kgcmeért; és midőn derekasson beszélgettünk volna, interrumpáltattam az Illyésházy uram deputatusitól, és hogy meg menekedhessem tőlük, ebédre marasztván, úgy bocsátottam el szállásokra; két asztal telék meg véllek s jól is mulattak, de oda hagyván őket Vitnyédi uram, ők is osztán felszedék magokat s nehezen menekedheténk meg tőlük. Én elég nyomorútúl voltam, ki miá vacsora után hamar abban kelle hadnom az beszélgetést.

Árva vára

22. *Szombat.* Éjfélt után felébredvén és könnyebben érezvén magamot, fogtam az dolgokhoz, az egyik albára írván Illyésházy uramnak sub dato 21, micsoda módokkal veheti fel gróf uram pénzét. Nádasdy uramnak írván az mint arról, úgy Balassa urammal való dolgunkrúl is, annak is írván s üzenvén Vitnyédi uram által, lehetett nyolcz óra után még ő kgcme is szálakon indulhatott, s én is isten jóvoltából Árva felé. Két óra után érkezvén s valami keveset falatozván és szembe lévén az úrral, búcsuztattam el Vitnyédi Jánost, írván Nádasdy uramnak újjobban is, és Illyésházy uramnak is 21 Zsolnáról írott levelére rescribálván. Ma is nem érzettem jól magamot.

23. *Vasárnap.* Mingyárt reggel Rimaszombathban írván, azután Késmárkra Megyeri uram által, Szinyeiné asszonyomnak is egynehány szóval borok felől, Horváth Gergelynek, Máriássy Ferencz uraméknak is, estve felé úgy érkezék Szilasy uram rimaszombatiakkal, szegedi vásárlással, de sok híjával lön.

24. *Hétfő.* Az rimaszombati két polgárt haza bocsátók mingyárt az bélések végett; Szilasy uram ma itt marada és holmi dolgokat proponált; lett mind azokban informatiója.

25. *Kedd.* Szilasy uram elmene, s az átkozott Raphanidestül ugyan csak nem lehetvén válaszuk, írtam reá eléggé, rescribálván gróf uram neve alatt az instigatornak is. Gilányi uram vitte Jablonkára, hogy tovább küldje. Ednehány naptúl fogvást mint egy titkos hideglelést érezvén magamon, ebédet vacsorát nem ettem; nem is érzettem magamon, hanem estve nyolcz óra tájban vettem ednehány kanál zuppont.¹⁾ Írtam Sárosy uramnak, postára dirigálván:

26. *Szerda.* Ebéden Guzith János és Okolicsányi György uramék lőnek ebéden gróf uramnál s vigan lakának.

¹⁾ Zuppon: *leves étel* (suppe). Ny. Sz. III. 1294. 1.

27. *Csötörtök.* Ily elég nyomorútan is isten jóvoltából ismét Árvából Rosomberk felé indulván, gróf uram szerelmes gyermekivel együtt maradt Guzith uramnál ebéden, az hova Guzith uramnak veje Dezső uram s fia Mátyás, azokkal együtt Francsics uram is érkezének, jól is lakának. En continuáltam utamat és ezen utomban vettem Raphanidesnek 20 költ levelét, borokhoz való paszpurtót is. Rosomberkre érkezvén, gróf uram is nem sokkal azután érkezék, és még ma vacsora után expediálám az szócset.

Árva vára

Rosenberg
(Liptó vm.)

28. *Péntek.* Aprólékos irogatásim kívül nem voltak semmi oly szorgos dolgaim, s elég gyengén voltam ugyan, de úgy sem törhetém, hogy ne lássam az édes kis uram lovacskaít, s magam eleiben hozattam.

29. *Szombat.* Írván Varsavára, ma expediáltatott Szilágyi, bizonyos számú pénzt vigyen Késmárkra, melyet az borok mellett küldhessenek be Varsavára; írtam Keczer Menyhárt uramnak is, megküldvén óráját Szilágyi által.

30. *Vasárnap.* Gróf uram szerelmessivel együtt Lipcsére menvén praedicatióra, mely nap ott is maradt, két rendben is írtam ő nga után, mivel Vesselényi Lászlónak hozák hírét, levelét is; írtam eleiben, ide ne fáradjon, mert gróf uram itten nincsen, az mint hogy levelem Árva vára alatt tanálta elő s Nagyfaluban mene étszakára.

31. *Hétfő.* Hogy gróf uram ebédre érkezik, előjött az szakács; azomban érkezék Vesselényi László uram szolgálja, az ura is nem messze volna, és hogy szemben kívánván velem lenni, hozzám akar divertálni; mingyárt hírré adtam gróf uramnak és mesterkedtem mint menthessem meg tőle, s így gróf uram Liszkófalvára divertált s ott ött ebédet. Vesselényi is ebéd után, szálát rendelvén alája, elment. Gróf uram is estve felé bejöve. Guzith uram vejével és fiával Mátyással még ebédre érkeztek vala; vacsorán ifju gróf uram vendégi valának mind ezek, úgy Rédeyné asszonyom Madács nevű szolgálja is.

November

1. *Kedd.* Az tegnap jött böcsülletes emberekkel vígan lakék gróf uram ebéden, vacsorára várván Görgy Ezéchiel és Záborszky Gábor uramékat, de el nem érkezhetének; így gróf uram csak az kisasszonyokkal evék vacsorát.

2. *Szerda.* Madács uram expediáltatott felesteköm után, rescribálván gróf uram Rédeyné asszonyomnak, úgy én is Csernel uramnak és Járayné asszonyomnak; öcsém Menyhárt uramnak is írtam. Pongrácz György püspök szolgálját is ma bocsátá el

Rosenberg gróf uram, egy fakó paripát küldvén az urának. Délyyesd későn érkezének Görgey Ezéchiel s Záborszky uramék; így falatozván, eliettek Kralyovánra. Illyésházy György uram deputatusi is idein elmenének Sztankovánra.

3. *Csötörtök.* Gróf uram vadászni ment; délyyesd úgy jöve levelünk Gilányi uramtúl. Vagy per errorem, vagy per elusionem, de elég az, úgy voltak expediálva Illyésházy uram emberei, hogy peracta solenni protestatione coram capitulari et regio, re infecta kellett eloszlaniook; s így az deputatusokat vacsorára vissza váránk; gróf uram is csak szinte estve fele érkezék az nyulászatrúl, ő kgmek annál későbben. Vacsorán váltig meglakának.

4. *Péntek.* Reggel az várát¹⁾ látni menének Görgey Ezéchiel s Záborszky uramék, s ebéd felett feles ideig mulatván, estve felé expediáltatának. Nekem elég keserves és fájdalmas estvém lón, de legyen mint az jó isten akarja.

5. *Szombat.* Még ma sem voltunk bizonyosok, ha ugyan el fogunk-é menni; az készület ugyan meg volt.

6. *Vasárnap.* Gróf uram meghallgatván az praediciót, resolválta magát, elmenjen; ebéden árvai viceispán s Bottyány Kristóf uram szolgálai lévén gróf uramnál, vígan lakának; vacsorán az ifju gróf volt gazdájok; én pedig láttam az mennyire lehetett az dispositiókhoz.

7. *Hétfő.* Még megindulhatánk, meg volt az kilencz óra, mi Huszt felé²⁾ isten kegyelmességéből, az kisasszonkák Árvában. Szentpéteren szállottunk étszakára; itt sem volt gróf uram vendég nélkül.

Szentpéter

8. *Kedd.* Viradtig írtam Farkas uramnak, írtam Gilányi uramnak Szentiványi uram dolgában is, úgy az lányomnak is Szabó Mihály által. Vichodnán falatozott gróf uram, Lucsivnára jókor érkezék; innet is írtam Farkas, Gilányi uramék-nak, írtam Vitnyédi uramnak is.

Vihodna
Lucsivna
(Szepes vm.)

9. *Szerda.* Délre érkezvén Késmárkra, Palocsay István uram szolgálja is tanáltatván itten, vígan lakék gróf uram, vacsorát sem evék. Görgey Vilhelm uram tanálkozván, vacsorán az ifju gróf vendége volt.

Késmárk

10. *Csötörtök.* Az, megírt Palocsay uram emberei ma is ebéden itt voltak; kívánságára gróf uram egy szép pár agárral is kedveskedett Palocsay uramnak, s mingyárt délben indulván, jókor szállánk meg Smisánt.

Smisán

¹⁾ Likava várát.

²⁾ Rédey Ferencz temetésére; l. alább nov. 20-án.

11. *Péntek.* Szapora esső lőn ez éjjel, délig is kevés szüneti, s így valóban nehezedett az út. Kolinóczon ebédelvén gróf uram, Klyuknón szállottunk étszakára.

Szmízsán
Kolenócz
Kluknó

12. *Szombat.* Ma is elég résztiuk lévén az essőben, elég nehéz útbau délre Keresztfalván¹⁾ s étszakára Radácson szállottunk, az hova Szinyérül gazdálkodtak; jó szállásom s ember-séges ember gazdám lőn. Gilányi uramnak írt gróf uram zab vétel felől; írtam én is Farkas uramnak.

Szentkereszt
(Sáros vm.)
Radács

13. *Vasárnap.* Mai nap délig annál is szaporább lőn az esső; csaknem Radácsig jött Keczer Menyhárt uram és együtt járt Királynépeig; ott ebédelvén gróf uram, Györkén késő étszakára szállottunk. Tályárül ide igen szép szőlővel kedveskedett Szinyeiné asszonyom.

Királynépe
(Abaúj vm.)
Györke

14. *Hétfő.* Ez mai nap is egyrend esék az esső, Egere-sen szállván délre, étszakára Ujlakon.

Egres
(Zemplén vm.)
Bodzás-Ujlak

15. *Kedd.* Ma sem volt esső nélkül, és estve felé nagy vilamás (*így*) mennydörgés lőn; délre Szentesen és késő étszakával Csapon szállottunk, az hova Csicseryné asszonyom gazdálkodott. Keczer András uram is Battyánnál egyezett meg velünk.

Szentes
Csap
(Ung vm.)

16. *Szerda.* Kis-Lónyán ebédlettünk s étszakára Hettém-ben szállottunk; itt már szép időnk lőn, de valóban sáros utunk.

Kis-Lónya
(Bereg vm.)
Hettyén
Csaróda

17. *Csütörtök.* Csoradán szállottunk délre; szakmári hajduk által küldtettem Zólyominé asszonyomnak Berzoviczyné asszonyom küldte kézre való rojtokat. Bodolában késő estvével szállottam.

Badaló

18. *Péntek.* Délre Csettfalván és étszakára szinte Veresmartra verekedénk; ez két nap ugyan jó utozást tevénk, hogy holnap mentül idejébben érkezhessünk Husztra.

Csetfalva
Veresmart
(Ugocea vm.)

19. *Szombat.* Itt már komorabb idő lőn; az asszony becsületessen küldvén gróf uram eleiben, jóval délelőtt érkezvén bé, az mint hogy ma étszakára mindenestül bėjöttek az városra az kik jelen akartak lenni, az egy fejedelem követin kivül; ahoz is kiment Réday Ferencz uram az háló helyre, instálni, hogy mentül idejébben jőne bé reggel és hogy az várban szállana, mivel ott készítették szállást.²⁾

Huszt
(Máramaros vm.)

20. *Vasárnap.* Azon fejedelem követe Bánfy Dienes uram eleiben az ifju gróf is kiment és az várban kísértette; dél lőn míg beérkezett az fejedelem követe; így csak délben foghattak az ceremóniához; egy praedicatiót és versek mondását el is

¹⁾ Keresztfalu Szepes vármegyében, Késmárktól északra fekszik; itt csak a Sáros vármegyei *Szentkereszt* helységéről lehet szó.

²⁾ Thökölyék nem szálltak a fejedelmi őrségtől elfoglalva tartott várba.

Huszt

kellett hadni; úgy is késő étszakával jövének le az várból, Hedry uram mivel csak az ceremóniák előtt érkezék; látván többi között az követ instructiojának pariaját, megvidámulva érttettem az ifju gróf főispánságáról való dispositiót.

21. *Hétfő.* Jó idején felmenvén Hedry uram az várban, izente Bánfy uram, lejön fejedelem levelével s követségével, az mint hogy lejöven az várból és hosszan tévén relatiót, ugyan gróf uram palotájára gyütette az vármegyét, s közikben menvén az ifju gróf is ő kgmével, külső vármegyebeliek is sokan lévén jelen, szép solennitással repraesentálta és ura nevével parancsolta, már ezután esmerjék főispánjoknak, és mivel az legitima aetast pro depositione iuramenti (még el nem érte), azért az fejedelem szabad akaratjára hagyta, kit akarna subsitálni.¹⁾ Elvégezvén ez iránt való követségét és az ifju gróf is subsitusának declarálván Teleki uramot,²⁾ elbúcsuzék Bánfy Dienes uram az vármegyétől; az főispánt megáldván karján fogta, az fű helyre ültette s maga elmenne. Várván, az fejedelem egy dolgokban való propositióira mit determinálnának, kihez az ő kgame elmeneteli után kívül lakosok mondák, azon ő nga kívánságiról nem szólhatnak sem determinálnának, míg az szék meg nem épül, sollicitálván az főispánt, ne neheztelne ahoz fogni, de az vármegyében lakosok igen disputáltak, non pro electione officiorum volna ez az gyűlés s quindena kellenék hozzá és az szokott hely; sokat tergiversálván és az dolog végett Bánfy Dienes uramhoz is izenvén az parsok, ugyan csak úgy determinálódott, meg légyen, s holnapra haladott, s az urak, az vármegyének az dereka megmarasztatván, igen vígan lakának.

22. *Kedd.* Az isten tudná megmondani, per qualia media mesterkedtek és mennyin voltak kik sollicitálták az tiszteteket; az ifju gróf ebben is complaceálni kívánván az asszonynak, az ő nga tetszésére hagyta, kit is kívánna ő nga vármegye tiszteteinek; kihez kívánván alkalmaztatni magát, az szerint cselekedett ő nga; s nem is láttam se hallottam nagyobb authoritással való főispánságot; az nagy jó isten sera posteritássánál tartsa világ végeig is. Ezen vármegye tisztetől főispán konyhájára proveniálandó berbécseket az asszony konyhájára engedte az ifju gróf. Megépülvén az szék és continuálódván az vármegyén való dolgok, késő estvével búcsuzék el gróf uraméktól Bánfy Dienes uram.

¹⁾ Így, hibásan e helyett: *substituálni*; alább is *subsitus* áll *substitutus* helyett.

²⁾ Teleki Mihály beiktatása a máramarosi helyettes főispánságba a következő 1668 évi augustus havában ment végbe. *Angyal D.* id. m. I. 27. l.

23. *Szerda.* Íratván gróf uram az fejedelemnek, Teleki uramnak, magam neve alatt is nagy bőven íratván ő kmgmeknek és az oda bé való tiszteknek, nem sokat alhattam ez éjjel; elkészülvén azért azomban és kilencz óra tájban indulván, étszakára Egeresen szállottunk; innet kell vala Csúthy uramot Sopron felé expediálnom, de az más megháló helyre differáltuk.
24. *Csötörtök.* Délre Váriban és étszakára Asztélyban szállottunk, s innet mene el Csúthy uram, az ki által az kiknek kívántatott írván, írtam Árvában, Rosomberkre, Késmárkra is.
25. *Péntek.* Itt helyben Asztélyban felestökömözzvén gróf uram, Ujhelyi Pál uram is rá érkezett vala s Tisza-Szalkán szállottunk étszakára, az hol is megadta gróf uram Kata leánya poharát.
26. *Szombat.* Az Tiszán által kötözködvén, délre Dögeben, s étszakára késő étszakával Perbenyiken szállottunk.
27. *Vasárnap.* Zemlyénben falatozott gróf uram s étszakára Uporban szállott.
28. *Hétfő.* Ugyan itt helyben felestökömözzvén és essőre fordulván az idő, Regetén szállottunk étszakára.
29. *Kedd.* Éfély tájban vettem Keczer Menyhárt uram levelét, kiben írta, elvette levelemet Eperjest s házánál vagyon s jó hírrrel várja az grófot ő ngát. Ő nga nem érezvén jól magát, csak az ifju gróf felestökömözzött, és Peklinben érkezvén, vígan lakozának. Szabó Mihály Árvából való levelekkel itt tanáltatván, kikre nézve Erdélyben is el kellett küldeni, ma ugyan semmi íráshoz nem fogtam; és midőn szinte vígan laktak volna, késő estvével úgy érkezék Szinyeiné asszonyom is.
30. *Szerda.* Ma szent András napján Keczer András uram vendége lőn gróf uram, s kocsissának lakadalmot is szolgáltatott, és midőn az jó lakásban voltak, úgy érkezék Illyésházy György uram szolgája, ura és Nádasdy elég bosszús leveleivel; mingyárt munkálkodtam is az választételben, de már ma gróf urammal nem conferálhattam.

Huszt

Egres
(Ugocsa vm.)Vári
(Bereg vm.)
Asztély

Tisza-Szalka

Döge
(Szabolcs vm.)
Perbenyik
(Zemplén vm.)
Zemplén
UporRegete
(Abaúj vm.)Keczer-Peklén
(Sáros vm.)

December

1. *Csötörtök.* Illyésházy és Nádasdy uramék levelét olvasván gróf uram, azokra való rescriptiókat, úgy Erdélyben való expeditiókat, kikkel Dévay expediáltatott, sokára vonódván az idő, Keczer Menyhárt uramnál ebéd formán lőn az felestököm, de gróf uram rosszul érzette magát igen, s dél lőn mikor megindult, és Somos-Ujfaluban halt; én Peklinben maradtam, hogy az atyafiak között lévő némely kérdéseket complanálhassam, kire nézve Sárosy uram is Faygel Péter urammal

Keczer-Peklén jött vala ki, de minden igyekezetünk, munkánk haszontalan lón s nem kicsiny szívem fájdalmával szenvedtem.

2. *Péntek.* Majd dél lón, hogy megindulhattam; az igen sáros úton váltig siettem; be érkezvén Eperjesre, megnézegettem az ifju gróf számára készítettett szállást,¹⁾ úgy Szinyeiné asszonyom épületit is megnézegettem; mihent az városból mehettem ki, setétedett, és nyolcz óra tájban ha érkezhettem az nagy sárokban Szinyére asszonyommal együtt.

3. *Szombat.* Innét is nyolcz óra tájban indulván, Sirokáig kísírtett Szinyeiné asszonyom, és ott együtt évén ebédet, ő kgme Lipóczra, én pedig Korotnokra verekedtem késő estvével.

4. *Vasárnap.* Olykor indultam, hogy hajnalig az káptalmot is meghaladtam. Lőcsén etetvén, esteledett hogy Késmárkra érkeztem; mingyárt utánam gróf uram is; falatozván, én írtam Hidvéghy uramnak.

5. *Hétfő.* Siettetni akarván Árvában Szabó Mihályt, viradtig mind elkészítettem Árvában és Liptóban való leveleket és elküldöttem Szabó Mihályt.

6. *Kedd.* Kűszöghy uram volt gróf uramnál, és midőn ebéd felett lettek volna, érkezék Rédayné asszonyom szolgája fejedelemnek 22 Novembris költ levelével, kibem írja, hogy elkerülhetetlenül restituálni kellett Zólyomi jószágit, úgy gróf uramnál lévőt is, kirül izent vala ő nga Bánfy Dienes uram által is, de most sem volt érthetni kiváltképpen való conturbatio nélkül;²⁾ írtam ma is Árvában és Rosomberkre.

7. *Szerda.* Viradtig elkészítettem az Erdélyben való expediót, gondolván, gróf uram ma meginduljon; mivel azért az megindulás tetszett is gróf uramnak, mely holnapra haladván, Rédayné asszonyom szolgája is mai nap itt maradt. Boldizsár is holnap szándékozván elmenni, írtam asszonyomnak, úgy öcsém uraméknak.

8. *Csötörtök.* Délután indulván Rosomberk felé, még be nem setétedett hogy érkezénk Lucsivnára.

9. *Péntek.* Vaseczen falatoztunk s Dovalóra jókor érkezénk, az hounat írtam Árvában.

10. *Szombat.* Elég jókor indulánk és délben Szokócson sem sokat késénk, de az szaporátlan s igen rögös úton késő étszakán érkezénk ide Rosomberkre; írtam mingyárt innét is Gilányi uramnak, úgy az leányomnak is.

¹⁾ Thököly Imrét a következő év elején adták be az eperjesi collegiumba. L. alább 1668. jan. 16-án s a következő napokon.

²⁾ Zólyomi javainak visszaadásáról körülményesen értekezik *Szilágyi S.* id. m. XIV. 44. l.

11. *Vasárnap.* Ma délyest is írtam Árvában, ugy Synapius uramnak is.

12. *Hétfő.* Hétfűn is írtam Gilányi János uramnak; délyest az szent gyovónáshoz készülvén, egyéb dolgokhoz nem is igen láttam; estve felé érkezék Radics uram.

13. *Kedd.* Istennek ingyen való irgalmából ez mai nap meg gyovónván gróf uram, úgy az ifju gróf is ez mai nap elsőben, az isten holta napjáig is ez igaz religióban éltesse sokáig! Csúthy uram is ma hajnalban érkezvén, velünk együtt gyovónt is meg; isten ő szent felsége adja életünk jobbításával lelkünk üdvösségére! Ez mai nap már el nem bocsátotta gróf uram Synapius uramot.

14. *Szerda.* Radics uramnak Bécs felé lévén útja, Illyés-házy uramnak ő kgame által adván választ gróf uram Likava végett, írván és izenvén Nádasdy uramnak gróf uram azokról és egyebekről is, úgy Vitnyédi s Hidvéghy uraméknak, ő kgmével együtt indult Kiss Ádám is az hintókért Bécsben, mai nap Gombásra menvén.

15. *Csütörtök.* Jó idején reggel Figulit expediáltuk Radics uram után; délyest gróf urammal szánon Liszkófalvára voltunk az itt való ménest látni; ma írtam öcsém uraméknak és Vitnyédi uram levelét is includálva megküldöttem. Igen kemény hideg idő vala ez mai nap.

16. *Péntek.* Gróf uram nyulászni volt, s Thököly Miklós uram Tepláról izent ő ngának, siető útja lévén most bé nem jöhet, meg viszont más gondolat érte s izente, bé tér; így gróf uram sem sokat késvén, megtért az nyulászatról; amaz is azután nem sokat késvén érkezék, s így ebéd vacsorával együtt lévén, vígan is lakának. Thököly Zsigmond uramnak is ma jött szolgája az Gyurkó szakács végett; ma lött válasza is. Thököly Miklós uram egy kondor szőrű lovat adott az ifju grófnak.

17. *Szombat.* Az ifju gróf is más lovat adott Thököly Miklós uramnak; kezdett készülni elmenni, fölöstökömet kívánván; az ifju gróf is evék véle, s addig ivék, hogy jóval dél után lón hogy elmene. Ezen estve írtam Keczer András uramnak s asszonyomnak, Nyáry s Petróczy úrfiaknak; gróf uram is rescribált ő ngoknak. Hidvéghy uramnak is ma hozák 13 kült levelét.

18. *Vasárnap.* Mai nap írtam Vitnyédi uramnak, Zichy uramnak is, ez levélben includálva. Egyéb mi oly szorgos dolgaim nem igen voltak, készülvén azomban az holnapi Árva felé való indulásboz.

19. *Hétfő.* Kilencz óra tájban indulván, három óra tájban érkezhettem ide Árvában. Gróf uram helyben Farkas Árva vára

Árva vára

uramnál falatozván és szánon jüvén be, nem estveledett hogy érkezék ő nga is. Gergely csatlóst expediálván Késmárkra az szánekért, írtam az ott való tiszteteknek.

20. *Kedd.* Hogy ebéd után voltunk, úgy érkezének az vár alá Bottyány Pálné szolgálái, turóczi convent által exhibeáltatván ő felsége levelét, kiben parancsolja, Likavát nem másnak hanem Bottyányné asszonyomnak remittálja gróf uram; vacsorán itt fen valának és valóban meg is lakának.

21. *Szerda.* Mivel az fejedelem asszonyhoz ¹⁾ is vagyon levelek ez Bottyány uram szolgálainak, írtam általok asszonyomnak, úgy Keczer András uramnak is; ez dolgokról írtam Farkas uramnak is.

22. *Csötörtök.* Ez mai nap nem voltak semmi oly szorgos dolgaim. Menyhárt uramnak írtam, rosomberki postára dirigálván. Keczer András uramnak is includáltam ez levélben egy kis czédulát.

23. *Péntek.* Gróf uram vadászni ment, úgy hogy Puczón hál.

24. *Szombat.* Joachimus uramnak rescribáltam, Holyba trombitást expediálván Bliszkora; ²⁾ írtam Késmárkra is. Gróf uram megérkezése előtt érkezék Trencsén vármegyei viceispán uram, Gilányi György, és szolgálja Illyésházy György uramnak Virág Pál, az kik már ma magok sem kívántak szemben lenni gróf urammal; meg volt ugyan gazdálkodások az vár alá.

25. *Vasárnap.* Ez áldott karácson napján meghallgatván mind az háromrendbeli praedicatiót, ebéden úgy vacsorán is gróf uramnál valának felyül említett Illyésházy uram emberei s vacsorán vígan is lakának.

26. *Hétfő.* Ez szent István napján Synapius uram praedicálván, Illyésházy uram emberein kívül itt való viceispán Guzith uram, Bajcsy János s Okolicsányi uramék valának, valóban meg is lakának.

27. *Kedd.* Illyésházy uram emberei jó reg menének el. Gróf uram Gilányi János uram szállásán lévén ebéden, valóban meglakának.

28. *Szerda.* Jó reg feljövének Bottyány Pál uramnak elég derekas ember szolgálái, kikkel ebédig is alkalmasint conferálván, gróf urammal is ebéd előtt szemben lévén, beszélgetvén, azután az jó lakásban menének el; én azomban úgy is szorgalmatosan forgattam in transsumpto hozott privilegiumokat; egyéb dolgaimhoz is láttam szorgalmatosan.

¹⁾ Báthory Zsófiához.

²⁾ Így; helyesen *Bliszkora*.

29. *Csötörtök.* Vitnyédi uramnak 23 írott levelét vettem, Radics uramnak is ugyan Pozsombúll 22 kült levelét; azt tanálák jobbnek, Vitnyédi uramot itt várassuk meg Bottyány uram szolgálival, s ő kgme eliben hat lovat Terchovára azonnal expediáltam. Árva vára

30. *Péntek.* Jó reg mingyárt hozák Nagy Ferencz uram levelét, kire azonnal rescribáltam. Radics uramnak 25 írott levelét vettem; egyéb aprólékos irogatásim is mind voltak, Késmárkra is írván borok felől.

31. *Szombat.* Ő felsége levelét exhibeáltatta Illyésházy uram szolgálja, úgy ura levelét is, mind ezekre való választ suspendálván. Estve felé úgy érkezék Szunyogh uram feleségstül s feles vendégink lőnek, egyébbiránt is sok distractióink, s így végződött el ez esztendő; adjon isten egészségesebbet, békességesbet és szerencsésebbet érnünk ezután!

1668

Januarius

Árva vára

1. *Vasárnap.* Petróczy és Vitnyédi uramék késő estvével érkezének, s így felesen is lévén az vendégek, vígan tartattanak; gróf uramnak lassu egészsége lőn ugyan mind ezekhez.

2. *Hétfő.* Ez mai napot is azon vígan lakással múltatták el, s Francsics uram Murányban expediáltatott Blasova végett.¹⁾

3. *Kedd.* Ez mai nap is napestig s mindnyájan itt maradtak és sok multságunk volt Fejérpataky Dániel urammal ez mai napi szenti napján.²⁾

4. *Szerda.* Legelsőben is Szunyogh uram mene el, Petróczy uram, azután Vitnyédi uram; Keczer András uram is Gilányi urammal Szokolczra³⁾ Illyésházy uramhoz expediáltatának és csak az Bottyány Pál uram szolgálai maradtak itten.

5. *Csötörtök.* Keczer András uram szinte kapuzáratkor érkezék, s mingyárt írtunk választ Illyésházy uramnak.

6. *Péntek.* Minden eddig való válaszokkal sem elégedvén meg Illyésházy uram, mégis Kubinból küldötte az viceispánt Liptayt, úgy Kereskényit is; praedicatio felett érkezének, azután mingyárt szemben lévén gróf urammal, elbocsáttatának.

7. *Szombat.* Mingyárt kapunyitáskor érkezék Baranovszky uram Késmárkrúl; nekem is délig feles szegény emberekkel való dolgaim valának. Déllyest az kisasszonykák s az ifju gróf voltak Abafy Gáspárhoz szánkázni.

8. *Vasárnap.* Francsics uram megérkezék inkább semmi-vel Murányból, kirúl írtam mingyárt, postára adván Vitnyédi uram után.

9. *Hétfő.* Két héttül fogvást itten lévő Bottyány Pál uram szolgálai ma bocsáttattanak el, s déllyest gróf uram szánkázva Guzith uramhoz volt.

¹⁾ L. főntebb 1666. sept. 17-ike alatt a jegyzetet.

²⁾ Protestáns naptár szerint.

³⁾ Szokolcs, Liptó vm.

10. *Kedd.* Nem emlékezhetem reá, hogy mi oly szorgos dolgaink voltak volna holmi aprólékos írásokon kívül; hanem Danis uram nem adhatta poharát pro 3 Januarii, így octaváján ma adta meg. Tsizovszki is ide tanálkozván júni, valóban meglakánk; gróf uram nem engedte ugyan, csak egy itcze bort is kötsön Danis uram, hanem az tánczczal is váltig mulattatták ő ngok magokat. Krakóban már estve lón hogy expediálhatánk Szabó Mihályt.

11. *Szerda.* Tsizovszkinak negyedfél száz tallért adatván gróf uram kezéhez, hogy Lengyelországban két, pej lovat vegyen, így ma is ebéden jól lakván, expediáltatott; maga két lovát itt hagyván, két lovász paripát rendeltem alája.

12. *Csötörtök.* Besztercezi Liptay János volt ebéden gróf uramnál; vacsorát külön ett gróf uram, de vacsora után paraszt köntösben öltözködvén az kisasszonkák s lehivatván Keczer András uramot is, váltig megtánczoltatá őket gróf uram.

13. *Péntek.* Ez mai nap sem emlékezhetem, az szokott sok supplicansokkal való dolgaimon kívül lettek volna mi oly occupatióim.

14. *Szombat.* Mulatságnak okáért gróf uram Synapius uramot akarván látogatni, ott készítettvén ebédet s oda szánkázván, késő étszakával tért meg. Katicza kisasszony is délyest Guzithné asszonyomhoz volt szánkázni.

15. *Vasárnap.* Guzith uram is feljött vala s Abafy Sándor uram, kinek felesége az kisasszonyoknál volt ebéden, és addig kérék gróf uramat, holnapra eligérkezett hozzájok. Délyest tánczczal mulatták az ártatlankák magokat; fasangos (*igy*) köntösben is öltözködtek vala fel.

16. *Hétfő.* Lehotára voltak ő ngok ebédre Abafy Sándor uramhoz; gróf uram vacsorát sem evék; holnap szándékozván az lelkem uracskámot Eperjes felé indítani.

17. *Kedd.* Mingyárt éjjél után szörnyű nagy és hóval egyeales szél volt; reménlvén, estve felé megindulhasson az drága lelkem, a reggeli könyörgést Synapius uram tartván, nagy szép áldást és elbúcsuzót tón ő kgme, nem tudom ki volt volna, az ki eltűrhetette volna az sírást; és mivel délben sem szünt az rút üdő, holnapra kellett haladni az indulásnak, és így ebéd után is váltig mulattatták magokat az tánczczal.

18. *Szerda.* Két óra tájban kelvén fel, csak elhültünk rajta, hogy az mint tegnap kezdett esső esni, nem volt szüneti egész éjjel is, s így kételkedni kezdtünk, ma is indulhatna-e meg ő nga, de mivel ő ngával vagyon hintó is, azt tanálánk öcsém urammal, mivel már annyira elkészült, azért isten jó-voltából indulnának is meg; kinek elég nehezen annuált gróf uram, a végre, hogy ily időre szánon sem maga sem az drága

Árva vára kisasszonykák nem késérhetik; elkészülvén azért azomban és könyörgést hallgatván, onnat mingyárt ment az drága lelke s elbúcsuzék az édes apjától s kedves atyjafiaitól, kiknek tüle való eltávozások mely nagy szívek fájdalmával és sírással lön, hallgatok magamról, s él az isten, alig tartom, mint ha félig holtam volna meg, és noha elég bajossan vihetének le, lekésérém az vár alá, és míg láthatám az vízparton valék. Én kegyelmes megváltóm, hallgass meg bűnes szolgálodat, boldogítsad és szerencséltesd minden dolgaiban s éltesd sokáig az te szent neved dicsőségére, amen, úgy legyen, amen!¹⁾ Jóval kapuzárás előtt érkezék Ádám mester Jarkoviczáról és ez ebédllő helyéről is írt az lelke uracsám.

19. *Csütörtök.* Berg uram érkezvén, hozá Szentpéterről írott levelét is, s istennek dicsértessék szent neve, hogy oly szaporán hallhatok hírt s jót s nga felől; engedje isten tovább is.

20. *Péntek.* Mindenképen elég kedvem ellen való ebédem lön, s már estve felé expediálván Szabó Mihályt az édes uracsám után, írtam ő ngának, Csucsynak, Francsicsnak, öcsém uraméknak; írt gróf uram is Rédeyné asszonyomnak.

21. *Szombat.* Abafy Sándor uramnak értvén Eperjes felé való útját, írtam Csucsy uramnak, egy kötés aszu pisztrángot is küldvén, Almásy uramnak írtam malduri²⁾ ember által.

22. *Vasárnap.* Regveli isteni szolgálat után nem tudom hogy voltak volna mi oly szorgos dolgaim.

23. *Hétfő.* Jó reg vettem az édes fiamnak Kolcsváról³⁾ írott levelét, és mai nap sem voltak mi oly dolgaim. Holybát Késmárkra expediálván, írtam Almásynak.

24. *Kedd.* Jó reg mingyárt írtam az édes fiamnak, Keczer Andrásnak s Csucsynak, rosomberki postára dirigálván, az hová Farkas uramnak is írtam. Ez elmúlt éjjel az bal kezemen való nagy újjomban kezdettem érzeni az köszvént.

25. *Szerda.* Rescribálván Vitnyédi uramnak s Keczer Menyhárt uramnak, és Csucsynak írott levelemben includálván, küldöttem az postára, írván arról is, már könnyebben érzem az köszvént. Ez üdnap napon kubini káplán praedicálván elég dicséretesen, gróf uram az mint tegnap élt purgatióval, erőtlen lévén utánna, velem evék ebédet az káplán. Rút feryeteges üdő lön napestig, s estve fele érkezvén Raphanides uram, tanálánk, előbb hogy sem bé menne, küldenék Farkas uramot palatinusnéhoz.

1) V. ö. Guzics feljegyzését ugyan e napról, id. h. 448. l.

2) Maldur, Szepes vm.

3) Kolcsó, Szepes vm.

26. *Csötörtök.* Elkészítvén az palatinusnénak, úgy Nagy Ferencz uramnak is, s Farkas uramnak igen búven borbély által Rosomberkre, és Csucsynak ez alkalmatossággal is írtam, arról is, hogy újobban kezdem érzeni az köszvént.

27. *Péntek.* Ma is azon egy állapotban lévén az kezemben (való köszvén, délylest mene el Berzeviczyné asszonyom Turóczban.

28. *Szombat.* Holmi aprólékos irogatásim mind voltak; úgy emlékezném, Csucsy uramnak is írtam. Libercesey uram délylest jött vala az várban s itt maradt az várban ez mai nap. Estve felé érkezék Kőszöghy uram Eperjesről, elég kívánatos jó hírrel az édes uracskámnak Eperjesre való be érkezéséről.¹⁾

29. *Vasárnap.* Gróf uram Libercesey uram kedvéért kin ett az palotában, és nékem is ott kellett lennem. Szabó Mihály ma érkezék Eperjesről, és így is szorgalmatossan írván oda öcsém uraméknak, úgy asszonyomnak is, foglalatos voltam mind ezekben, búven írván az késmárki tiszteknek is, úgy hogy az Eperjesre szóló leveleket is ők küldjék el. Szilasy uramnak is írtam Libercesey uram által; egyszóval feles sok ide s tova való irogatásim voltak.

30. *Hétfő.* Az 1666 és 1667 (évi) itt való számadásoknak eligazítására 21 et subsequentes Februarii praefigálván gróf uram, írt Petróczy uramnak, Osztrostith, Barkóczy, Ujfalusy és Zichy uraméknak, úgy Szunyogh uramnak is, és többeket is certifikálván az kiket kívántatott. Délylest Gilányi uram Hidvéghy uramhoz expediatott.

31. *Kedd.* Ma is írtam Csucsy uramnak ez köszvénbeli állapotomban is, és azon egy állapattal voltam.

Februarius

1. *Szerda.* Gilányi János uram dolgában írt gróf uram Szunyogh uramnak; és én is már az jobbik kezemben is kezdém érzeni mindenképen súlyát nyavalyámnak; az miképpen fájdalommal, annál inkább keserűséggel múltatám (az) mai napot is; délylest érkezvén Berzeviczyné asszonyom Turóczbúl.

2. *Csötörtök.* Farkas uram Lipsére való haszontalan járásárúl relatiót tévén, ebéd felett jól lakának utánna. Trombitás Pál ugyan délben érkezék az beszterczei erdélyi gyűlés-

¹⁾ Thököly Imre január 22-én érkezett Eperjesre, a hol kora felett való nagy kitüntetéssel fogadták mint az iskola leggazdagabb patronusának fiát. *Angyal D.* id. m. I. 28—29. l., *Deák F.* Thököly Imre levelei 1. l.

Árva vára

rül de dato 23. Januarii költ levelekkel,¹⁾ úgy Husztról is sub dato 27. Mind ezeket ma már nem közöltem gróf urammal, nehéz fájdalmakkal mulatván el ez mai napot.

3. *Péntek.* Viradtig az mint engedte volna ez ily nyavalyám, rescribáltam Csúthy uramnak és Husztra is mind azoknak valakik írtak; Késmárkra Almásy uramnak, Csucsy uramnak is elég bőven; két császár madárral is kedveskedém oda; az én köszvényem penig nemcsak felső tagjaimat sanyargatván, az bal lábomban is ma kezdettem érzeni; de ily keserves kínaimban is valóban megvigasztalódtam Dauis és Francsics uramék érkezésén, értvén, mely nagy applausussal acceptáltatott és respectáltatott mindenektől az lelkeim uracskám, nem győzvéni eléggé olvasni az professorok leveleit és sok rendbéli congratulatiokat.²⁾ Az oda be való levelekkel Kőszöghy szolgálja expediatatott Késmárkig.

4. *Szombat.* Raphanides uram ma jött ugyan fel, hogy holnap elmenjen Varsava felé, és így keserves kínaim között is voltam foglalatos. Az jobb lábomban való köszvény szűnni látszik, de az halban kezdtem ismét érzeni.

5. *Vasárnap.* Noha nem lehetett ugyan nyugodalmas étszakám, de úgy sem voltam feledékeny és feltanáltam magamban, hogy az Raphanides inassát Osvaldot volna jó Eperjesre küldenem sáfáruak; az mint írtam is felőle, postára adván az levelet. Raphanidest is haza bocsátottam, hogy holnap megtérjen és Gilányi uram jelenlétében is expediatathassék kedden.

6. *Hétfő.* Az bal térdem kezdvén regvel dagadni, estig helyre is dagadott és ugyan keméukén is fogott hozzám, sőt az más térdemben is kezdém érzeni. Már kapuzárat után érkezék az vár alá Gilányi uram, úgy Petróczy uram szolgálja is, az ki feladván az levelet, vacsora után válasza is lött és ugyan étszakával mene is el.

7. *Kedd.* Francsics uramat el kell vala ebédig küldenünk iudex curiae uramhoz és Bécsben is, de úgy látom, fel nem érkezvén az Albert, Guzith s tersztenai praedicator uram interveniálván, holnapra haladt, úgy Raphanides uram indulása is.

8. *Szerda.* Istennek neve dicsértessék, ma lón negyvenöt esztendő s gróf uram; az isten neve dicsőségére s gyermeki szerencséjére éltesse sokáig! Nem yolt ugyan senki idegen, de úgy is vígan s kedvessen voltaanak. Én nyomorult állapotomban is Francsics uramot regvel Bécsben, s Osvaldot délben Eper-

¹⁾ E gyűlésnek Thökölyt érdeklő legfontosabb tárgyai voltak egyebek közt a Zólyomi-féle jószágok restitutiója és Huszt vára elfoglalásának ügye. V. ö. *Szülügyi S.* id. m. XIV. 45—50. l.

²⁾ L. főntebb jan. 28-ika alatt a jegyzetet.

jesre (expediáltam), az ki által Csucsy uramnak az mint lehetett, Menyhárt uramnak is egynehány szóval rescribáltam. Raphanides indulása márúl is holnapra haladt.

9. *Csötörtök.* Szunyogh uram levele érkezvén, kibem többi között hívná is gróf uramot, s így gróf uram eltökéllette magában, szombaton meginduljon Bilszko felé. Raphanides uram is elmene. Ebéden Synapius uram volt itt szállás(om)on. Zsolnára is Markót ma küldöttem halért.

10. *Péntek.* Még tegnap kezdett ugyan engedni az idő, de ma annál is jobban, úgy hogy igen kétséges lón, mehet-e el holnap gróf uram vagy sem. Az én köszvényem szépen látszék, remittál.

11. *Szombat.* Ez éjjel annál is inkább felette kezdett lágyulni és az jégen felül mindenütt igen bőven lenni az víz; így valóban nagy gondban esénk; végtére ugyan csak azon maradtott gróf uram, hogy délyest meginduljon, gondolván hogy holnap az ujságon megváltozik az idő, holott nem, megtérjen, s így délután el is mene ő nga. Én kétrendbeli levelet is írtam Farkas uramnak. Csucsynak is írtam; azomban estve felé vettem 6 és 8 költ leveleit Csucsy uramnak; gróf uram után küldöttem és Csucsynak is egynehány szóval rescribáltam.

12. *Vasárnap.* Még délelőtt érkezék Berg uram, hozván, hogy gróf uram is vacsorára feljün. Kakas is ma jött házatúl; beszélte mint volt Sároست az lakadalom;¹⁾ gróf uram azomban felérkezék.

13. *Hétfő.* Itt való kertész által írtam Almásy uramnak, Szilasynak is, Késmárkon tanálhassa leveletem. Vilkovics embere által írtam Raphanidesnek is, Farkas uramnak újkeresztyén fazekas által.

14. *Kedd.* Abafy Gáspár uram jó idején regvel feljüvén, sok kérésére annuált gróf uram, elment ebédre ő kegyelméhez s ott végezte az farsangot, s késő estvével tért meg ő nga.

15. *Szerda.* Görgey Zsigmond által írtunk Késmárkra, kocsihoz való hámok felől. Farkas uramnak is kétrendbeli levelet.

16. *Csötörtök.* Nem voltak semmi oly szorgos dolgaim vagy írásim; 11 költ levelét vettem Csucsy uramnak.

17. *Péntek.* Mingyárt jó reg érkezék Csúthy uram, relatiót tévén többi között arról is, mi formában végezték az Husztból való praesidiumnak kivitelét;²⁾ mely igen displicial-

¹⁾ Erdődy Ádám lakodalma Rákóczy László leányával Erzsébettel febr. 5-én. Guzics naplója id. h. 448. l.

²⁾ Ez iránt Rédey Ferencz özvegye folyamodott a besztzercei gyűlés elé, de folyamodása sem neki, sem Thökölynek tetsző elintézését nem nyert a rendektől. V. ö. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 46. és 300. l.

Árva vára

ván gróf uramnak, végeznék magunkban, ugyan Csúthy uramat még ma megindítsuk hogy be küldjük, az mint hogy oly formában az leveleket elkészítvén, subscribálta is gróf uram; azomban feljüvén, viszont máskülömben gondolkodván, megtartózkodtunk, sőt gróf uram némely gondolkodásával meg is indult magában, és én is elég gondolkodásban esvén, mit volna jobb cselekednünk; ugyan Csúthy uram által háromrendbeli leveleit vettem az édes uracskámnak.

18. *Szombat.* Elgondolván, ugyan jobb ha csak Tunyoghly uramat is elküldenünk Husztig, viradtig el is készítettem minden oda szükséges leveleket, gróf uram is acquiescálván; az Árva vizén az jég nagyobbára ez éjjel elmenvén, Tunyoghly uramat ugyan csak nem volt mód által költöztetni; azomban Radics uram Bécsből megtérő útjából feljüvén, s többi között relatiót tévén arról is, mely istentelen mandatumokat obtineált ellenünk Illyésházy uram,¹⁾ mely ez ily dolgon igen elbúsulván gróf uram, s Vitnyédi uramnak Rosomberkre való érkezését mára remélvén, alig vártuk, Gilányi és Radics uramékat oda küldhessük; hamar évén ebédet, nagy bajjal és későre költözködhettek által Mokrágnál, és Vitnyédi uramat Kubinban tanálták, talám két ízben is írván oda. Tunyoghly uram is ott költözködék által és csak Malatináig mehetett ma.

19. *Vasárnap.* Tíz óra után jutának kezünkhöz az admonitiók, 21 és 23 praefigálván iudex curiae mestere; ezen amál is inkább elbúsulván gróf uram, alig vártam, küldhessem Gilányi uram után s communicálhassa Vitnyédi urammal; de inkább csak már az vár alatt tanáltatván Gilányi uram, sietett feljönni, s így deliberálánk, mindeneket parialtatván, küldjük egy lovas által; ez ily szörnyű sok írásokkal sok munkánk is volt és csak lehetetlen volt mai nap megindítanunk.

20. *Hétfő.* És noha étszaka is eléggé nyughatatlankodtam, de úgy is csak kilencz óra tájban indíthatám meg Halászit. Ebéd felett gróf uramnak jó kedve jutván, valóban meglakának s mingyárt lenyugovék gróf uram, s így csak az én vendégim valának Libercesey és Bezzegh uramék. Az számadásra jött szolgák is érkeztek, de ma csak az vár alatt maradtak.

21. *Kedd.* Viradtig elkészítettem Raphanidesnek elég bőven írott levelemet, megküldvén az szükséges testimonialisokot is; azután az számadásra jött emberek, ki-ki közülök exhibeálván credentialissát, hozzá fogának az számvételhez.²⁾

22. *Szerda.* Radics uram által írt gróf uram Dubay András uramnak, öcsém uraméknak; úgy én is ő kgmeknek és

¹⁾ Likava vára kibocsátása ügyében.

²⁾ L. föntebb jan. 30.

Szinyeiné asszonyomnak is; írt gróf uram Nyáry uramnak; én is rescribáltam ő ngának, Petrőczy Miklós uramnak is; írván gróf uram az édes fiamnak, úgy én is, Csucsy uramnak is bőven, s délután elmene Radics uram.

23. *Csötörtök.* Az derék számvételnek még tegnap lőn ugyan vége, de nem siettek az plenipotentiariusok, és privatim kinek kinek volt dolga. Gróf uram maga asztalához hívatta őket, és meg is lakának valóban. Almásy uram ma délelőtt érkezék ide, Farkas uram is az mint tegnap jött vala, ma viszont haza mene. Az köszvényre nem ugyan, hanem hogy az bal könyököm kifakadván, elég fájdalmat szenvedtem, és azon kívül is igen erőtlen s hágyadtan kezdettem magamot érzeni.

24. *Péntek.* Az felyül megírt plenipotentiariusok mind elmenének, és én is általok rescribáltam (azoknak) az kik írtak vala, úgy gróf uram nevével is; s ma sem érzettem jobban magamot.

25. *Szombat.* Írtam Eperjesre, többi között nyavalyám-ról is, és Varsavára is még tegnap estve Gyöngyösy Istvának bémenetele felől; palatinusnének is rescribált gróf uram Zsolna felől. Csizovszki is ma hozott elég szép pej lovat.¹⁾

26. *Vasárnap.* Csizovszki, úgy Szilasy uram is jól lakván ebéden, vacsorára is itt maradtak; én penig elég fájdalommal s alkalmatlansággal érzettem az recidivát.

27. *Hétfő.* Szilasy uram jó reg mene el, Csizovszki csak dél tájban; azonban kapuzárat felé megérkezék Petrőczy uram szolgája, Vitnyédi és Hidvéghy Csejtéről írott levelekkel, úgy Bottyány Pál szolgálai is, írván, revocálja szolgálainak gróf urammal való végezését; törődött ugyan gróf uram ezen is s vacsorát külömb ett.

28. *Kedd.* Bottyány uramnak meg lőn válaszsza valóban, és jó fölöstökömöt adatván nekik, elbocsáttattanak. Vitnyédi uramnak penig rescribálván, Csúthy Benedek uram délben expedialtatott, úgy hogy Nolesón²⁾ üljön postára, ez alkalmatossággal is írván gróf uram Nádasdy uramnak.

29. *Szerda.* Francsics uramnak Bécsből 23 írott levelét igen kevés vigasztalással vettem; ez mai nap feles sok supplicatiókkal való választételekkel voltam occupatus, és délig Eperjes felé való írással, írván öcsém uraméknak, Vitnyédi uram leveleit includálván, és mindezeket Csucsy uram levelében includálván. Marczy uram sógora dolgában is írt gróf uram némelyeknek; ugyan Marczy uram mene el vélek.

¹⁾ L. főntebb jan. 11-én.

²⁾ Turócz vm.

Martius

Árva vára

1. *Csötörtök.* Reggel hozák Csucsynak 21, 23 et 25 írott leveleit, kikben többi között írja, 24 Februarii holt meg az jó reménségű ifju úr gróf Erdődy Adám uram, ki négy nap ha élhetett egészségben feleségével.¹⁾ Az lelkem uracskám is írt nekem és rescribáltam ő ngának. Szunyogh uram hauptmaná érkezvén, ebéden valóban megtarták, vacsorát sem övék.

2. *Péntek.* Az gonosz Balassával való terminusunkra Kiszél urammal együtt már reggel indult szálon Gilányi uram; írtam Csúthy uramnak, Auer uram levelében includálván. Szunyogh uram embere is még délelőtt bocsáttatott el; azomban délyest vévén Francsics uramnak 25 írott levelét, kibem írja, dilatoriummal ha tér meg, és alig hogy elolvasám, úgy érkezék Petróczy uramnak szolgája Hidvéghy uram levelével, kibem írja, jelen léssen Rajeczen; mind ez felyül megírt leveleket és az Hidvéghy uramnak való választ is Gilányi uramnak írott leveleimben includálván s nyugott²⁾ lovat adatván Petróczy uram szolgája alá, elbocsátám, kérvén, holnap reggelig lenne Tepliczén. Farkas uramnak is írtam, többi között arról is, küldené borért Késmárkra Mihály kocsis, ha csak szenvedhető volna az út.

3. *Szombat.* Palocsay uramnak Bécsben menő Hatala nevű szolgája által írtam Csúthy uramnak, úgy hogy Petróczy uram kezénél hagyja; Palkó anyjának is írtam általa; egyéb szintén mi oly szorgos dolgaim nem igen voltak holmi aprólékos irogatásokon kívül. Keczer Menyhárt uramnak írtam az lengyel asszony dolgában.

4. *Vasárnap.* Ez mai nap nem voltak semmi oly dolgaim; igen szép tiszta s meleg üdő vala. Bilskora küldöttem veres bort kóstolóban.

5. *Hétfő.* Délig megfürödtem, és délután sem voltak mi oly szorgos dolgaim; írtam Csucsy uramnak, érthesse mi karban való létünket.

6. *Kedd.* Ez mai nap sem voltak mi oly szorgos dolgaim; 29 Februarii költ levelét vettem Csucsy uramnak, úgy öcsém uramék levelét is.

7. *Szerda.* Az tegnap elvett levelekre rescribáltam; gróf uram kiment vala nyulászni, de csak nyúlra se akadott. Gilányi uramnak 5 költ leveléből megértettük, az nap mint folyt Balassával való dolgunk és hogy más napra haladott az deli-

¹⁾ L. főntebb febr. 12-ike alatt a jegyzetet.

²⁾ T. i. pihent.

beratio; úgy is reménlettük, ez mai nap elérkezzék Francsics uram.

Árva vára

8. *Csötörtök.* Egész ez elmúlt étszaka esső lön. Francsics uram délután érkezék, kevés vigasztalásra való hírrel; az zászló-tartó is estve felé, Imre uramnak kecségével való kedveskedés(év)el. hozván, hogy rosszul lenni értette volna az horut miá; az levelek azért Gyarmati urammál hogy volnának; kin igen elbúsulván, elig¹⁾ vártuk, érkezett volna Gyarmati.

9. *Péntek.* Jóval délelőtt érkezvén Gyarmati uram, 3 írott levelét hozá Csucsy uramnak, írván, hogy azon éjjel kezdett volna horutolni az lelkem uracskám. Géczy Pál uram jött, kire nézve nekem is le kellett magamot ebédhez vitetnem, és az míg lehetett ott ültem; felkelvén, úgy vöttem Gilányi János uramnak 8 költ levelét, kiben írja, mely igen kezdenek bennünket megkárosítani; kirúl írtam mingyárt Farkas uramnak.

10. *Sombat.* Mind Géczy uram, mind Zichy uram szolgálai lévén ebéden, ma is olykor mint tegnap, hozák Gilányi uram levelét, kiben hallhatatlan iniuriánkról tudósítván, Megyeri uramat s Benczurt expediáltuk Rosomberkre, úgy hogy ha executiót akarnának peragálni, ne admittálják; kin eleget törődénk, amnyival is többet, hogy érkezék kapuzáratkor Gilányi uram, és svadeálván, gróf uram is menne inkább hova hamarabb Rosomberkre, resolválta is magát gróf uram, holnap déllyest elmenjen, kihez való dispositióhoz fogtam.

11. *Vasárnap.* Vettem 5 et 7 költ leveleit Csucsy uramnak, azokkal együtt Husztról is sub dato 1-mae huius; még délelőtt lön megindulásunk; Kubinig szálon és szárazon is szenvedhető utunk volt és jókor érkezénk is ide Rosomberkre.

12. *Hétfő.* Kőszögly szolgálját délelőtt az mint elküldöttem Eperjesre, délután úgy hozák Csúthy uramnak Illyaváról 10 költ levelét, valóban reméntelen rossz hírrel, kin eleget búsulánk, és ugyan posta alkalmatossággal írtam s küldöttem Csucsy uramnak az levelet; és vacsora után maga is érkezék Csúthy uram s feles ideig tön relatiót gróf uram előtt haszon-talan járásáról.²⁾

13. *Kedd.* Nekem elég búsulással való étszakám lön, s éfél után mingyárt gondolkodtam s írtam, ha úgy fog tet-szeni gróf uramnak, újobban is küldenénk fel postán Csúthy uramot, oly reménségtül viseltetvén, Nádasdy uram, Vitnyédi és Hidvéghy uramék Pozsomban tanáltatnak. Hajnalban hívat-ván bé Farkas és Csúthy uramékat, ébredvén fel gróf uram, ő ngához is bé menvén, tetszék gróf uramnak; tizenegy óra

Rosenberg
(Liptó vm.)

¹⁾ Így: *alig*.

²⁾ I. főntebb febr. 28-án.

Rosenberg

felé lőn, hogy megindult. Gilányi Illyés uramnak is rescribáltam Balassa Inre izenetirül, s déllyest Kőszöghy uramat expediáltam, ő általa is írván Csucsy uramnak.

14. *Szerda.* Kiszely uram vala ebéden gróf uramnál. Gyarmati uram jó reg expediáltatott Beczkóban Hidvéghy uram alá való kocsiival. Gilányi Illyés uramnak kétrendbeli levelét is vettem. Ez mai napot is elég törődéssel töltöttük el.

15. *Csötörtök.* Ma is vettem Gilányi Illyés uramnak Létaváról költ levelét, úgy ide való embert Késmárkra expediáltam.

16. *Péntek.* Aprólékos irogatásim szünetlen is voltak. Rút hóval egyeales idő.

17. *Szombat.* Gróf uram déllyest Horváth Ferencz uram látogatására volt, és midőn vacsora felett voltunk volna, érkezék Tunyoghly uram,¹⁾ hozván többi között Hedry uramnak is 20 Februarii költ levelét, igen kevés öröme való hírel, ott is az rossz Barkóczy Sándornak experiálván állhatatlanságát és háládatlanságát, kin bizony törődtem is eleget.

18. *Vasárnap.* Liptai senior uram tőn praedicatiót, ebédre is gróf uramnál lévén; kedvessen mulatozott véle gróf uram, vacsorát sem őn; azomban Csúthy uram postán érkezvén hat óra tájban, legelsőben is turóczi conventben expediáltunk, és vacsora után felest beszélgetvén, Görgey uramot Zsolnára és Csúthy uramot Lucsivna felé postán expediáltuk tíz óra tájban.

19. *Hétfő.* Az úr színes gyalogjában negyvenet expediáltunk Zasko felé, s Csúthy uram Hibénél tanálván az fő embereket, ebédig meg is tért. Vitális uramot egy óra után az gyalogok után expediáltuk, Francsics uramat készen tartván, és hogy az fő emberek három óra tájban érkezvén, végezték magokban, az appositio csak liptai határban légyen, és hogy Keczer András uram Radics urammal mennének eleiben Parnyiczáig.

20. *Kedd.* Jó reg elment Keczer András és Radics s Francsics uramék; ebéd után érkezék Keczer Menyhárt uram és jókor tért meg Keczer András uram is; törődöttünk váltig Hidvéghy uramnak elkésett voltán; tanálánk Keczer Menyhárt és Radics uramék jó hajnalban menjenek az mesterhez Dubovára.

21. *Szerda.* Jó hajnalban elmenvén Keczer Menyhárt uram, s Hidvéghy uram kilencz óra tájban érkezvén, délig eleget beszélgeténk, és midőn ebéd felett voltunk volna, érkezék Keczer Menyhárt uram s az mester juratussa is, kivel együtt ebéd után mene el Gilányi uram is, és elkészülvén az fő emberek,

¹⁾ L. föntebb febr. 18-án.

azok is utánnok, s olykor érkeztek az likavai völgyben, az kinél tovább nem bocsáták Illyésházyt is az mesterrel, hogy mingyárt proclamáltatván gróf uram cum protestatione, meg volt az levata; így az mester Dubovára térni kúnszeríttetvén, az mifélénk is oda menének. Raphanidesnek Varsováról 9 huius költ levelét most vettem.

22. *Csötörtök.* Sok törődéssel voltunk; hol azt hozták, acceptáltattak gróf uram convocatussi, hol azt hogy nem; végtére meghozák, ben volnának, és egész estvéli hét óráig együtt lévén is, az deliberatiót még sem mondotta ki mester uram és holnapra differálta; azomban érkezék Vitnyédi uram is és már Likavkáról tért meg együtt Bottyány Pál uram szolgálival, az hová az mint lehetett mindenekrül provideáltam.

23. *Péntek.* Ugyan csak nem akart procedálni az mester, hanem hogy relegáltassanak az parsok iudex curiae uram előtt való amicabilis compositióra, kire ha gróf uram nem accedál vala is, deponálta volna commune re Illyésházy uram; az míg ezt járák, jóval délután lón az idő, s az mester gróf uramhoz ígérkezvén, hívatta magát is gróf uram, de el nem ígérkezék; végtére késő estvével bejűtt az mesterrel, és az mester is ez mai nap kedvéért oda ki maradott az városra; gróf uram maga vendégit igen vígan tartá.

24. *Szombat.* Mester uram jó reg hívatván magához Hidvéghy uramat, jártatta volna váltig az amicabilist és jóval délutánig, de csak haszontalan, mivel képtelen sokat kívánt, s így csak felszedte magát s elment; gróf uram béhozatván az mestert, ebéd vacsorával együtt lón, de úgy is feles ideig voltak fen, és azomban is mind munkálkodtunk tovább is, mit kellenék cselekednünk, gróf uram mind azokat holnap ebédre is megmarasztván.

25. *Vasárnap.* Mingyárt reggeltől fogvást ma is eléggé tanácskoztunk és végtére azon egyeztünk meg, ugyan csak végezzünk újban is Bottyány Pál uram embereivel; s azomban ebédnek ideje elő jüvén, noha mind laboráltak s váltig siettek, de úgy is Sáros vármegyéből való jóakaróink két óra tájban menének el, Vitnyédi uram pedig négy óra után Battyány embereivel, Hidvéghy uram legelőbb egy óra tájban. Gróf uram mester uram előtt lovait is váltig jártatta, az ki ez mai nap itt maradott, s ilyen haszontalan vége lón ezúttal való sok költségünknök és fáradságunknak.

26. *Hétfő.* Írtam postán Vitnyédi uram után, és az édes fiamnak is Eperjesre egynehány szóval; az mester délelőtt mene el Besztercze felé, Gilányi uram is Árvában; aprólékossan ma is mind voltak irogatásim.

Rosenberg

27. *Kedd.* Bottyány uramnak rescribáltatván gróf uram, Rottal uramnak s Forgácsnak, mind ezen leveleket Vitnyédi uramnak szóló levélben includálván, úgy mester uramét is, melyet Revuczáról írt az urának, úgy ő kgmének is; mind ezen leveleket postára adván és Késmárkra is írván, egyszóval napestig való foglalatoságim valának. Baranovszky uram is ma mene Árvában, hogy az kisasszonyokat holnap hozná el. Szokolóczit is ma küldöttem Hidvéghy uramhoz és az rossz Mednyánszky mesterhez, rescribálván Sente uramnak is Beszterczére, és midőn szinte elalumi kívántam volna, érkezék Szirmay uramnak Vitnyédi uram után menő szolgálja, s így az leveleket postáról elhozatván, ez legényre bízam; és hogy kilencz óra után lőn már, érkezék Raphanidesnek 16 Varsováról való levele; most még azon bizontalanság alatt lévén dolgaink s kívánván hova hamarabb ugyan feles pénzt küldeni, azonnal rescribáltam és expediáltam Árvában, bőven írván Gilányi uramnak is. Csucsy uramnak írtam.

28. *Szerda.* Alkalmas hó esék ez éjjel, de ily rút időben is elég jókor s békével érkezének az kisasszonykák. Szepesi káptolomban való requisitoriumért az mester után küldtettem Lipcsére Trombitás Pált, úgy hogy onnat vigye Késmárkra, írván Valen(tinus) uramnak.

29. *Csötörtök.* Gróf uram mellette levő gyermekivel kétszer volt szentegyházban, én is olvastam az postillát. Csucsy uramnak ma is írtam posta alkalmatossággal. Almásy uram laszaszszal kedveskedett, kinek még délelőtt rescribáltam. Midőn már fel akaránk kelni vacsorátúl, akkor hozta az patvar Görgey Vilhelmet s valóban megtarták.

30. *Nagy Péntek.* Ez mai nap is kétszer valának ő ngok az templomban, s úgy ettek egyszer napjában. Olykor jövének ítélőmester emberei az oda ígért Vidám nevű paripáért, kinek rescribálván, még ma el is menének. Eperjesről 29 költ leveleket ma vettem.

31. *Szombat.* Gróf uram nyulászni volt, így ma is ebéd vacsorával együtt lőn.

Április

1. *Vasárnap.* Ez áldott husvét napján én ugyan az templomba nem mehettem, ő ngok kétszer is valának; igen vadon kezdé magát viselni az április.

2. *Hétfő.* Nagy bőven esék az hó napestig is, rút alkalmatlan idő volt; ő ngok ugyan ma is az templomban voltak, és ebéden nemcsak az senior, de Szentiványi János uram is

valának és vígan lakának, úgy hogy kevesen vacsorálhattak. Ultima Martii Hidvéghy uramnak íratott leveleket ma vitték Pozsomban az postán, és Eperjes felé is menvén az posta, írtam oda is, és holmi aprólékos irogatásim mind voltak.

3. *Kedd.* Ma is ugyan senior uram praedicált. Erős hideg üdő lön. Görgey Vilhelm uram elmene Beszterczére. Szentiványi uram ma is megmaradván, váltig meglakának. Holnap akarván Csúthy uramat Erdély felé expediálnom, noha még tegnap fogtam az oda való íratáshoz, de ez mai napot is abban töltöttem el; Baranovszky uram regvel menvén Árvában, Danis uram délután.

4. *Szerda.* Valamint ez elmúlt két napon, úgy egész ebédig sem volt szüneti az íratásnak, de úgy sem continuáltathattott délig. Árva vármegyétől Abafy Gáspár uram, Bajcsy János és Medveczky Miklós uramék lévén követségben gróf uramnál, ebédre megmarasztá gróf uram, s az én szentem napja lévén, igen nagy jó kedvet mutatott gróf uram s vígan tartá ő kgment, úgy jámbor szolgálait is; én azért dolgaimhoz látván, délyest is még eleget íratam, és istennek jóvoltából három óra után índítám meg Csúthy uramat.

5. *Csötörtök.* Képtelen hideg lön ez éjjel is; mingyárt reggel az postáról Sente uramnak 1-ma költ levelét vettem; akarván Csúthy urammal is közlenem, ugyan postán Csucsy János uram levelében includálván, dirigáltam Eperjesre. Ma is kedveskedék Almásy uram laszaszszal s az ifju grófnak is küldött, az mint írám; rescribáltam Almásy uramnak. Meskó György vala gróf uramnál ebéden.

6. *Péntek.* Gilányi Illyés uramnak embere érkezvén és rescribálván ő kgment, írt gróf uram Hidvéghy uramnak is.

7. *Szombat.* Újabb 6 költ levele érkezvén Gilányi Illyés uramnak, azonnal rescribáltam s írtam Gilányi János uramnak is azokról, s Késmárkra is Marczy uram szolgálját expediáltam az borbélyért Farkas uramra nézve, az ki tegnap kezdette rosszúl érzeni magát; s délyest mingyárt újabb levele is érkezék Gilányi Illyés uramnak, úgy Varsaváról 23 és 27 Martii költ levelek; még ezelőtt oda készített levelekben attingáltam ez levelek elvételét is, s hat óra tájban érkezék Trombitás Pál is Késmárkról Gajenszki ellen extrahált levelekkel.

8. *Vasárnap.* Mihent felébredett gróf uram, az Varsavára szóló levelekkel Miklós trombitás inast expediáltam Jablonkára Gilányi uram után, úgy mingyárt regvel Szilágyit Eperjes felé az vármegyékre való charta biancákkal.

9. *Hétfő.* Az cserépcsinálónál voltam, és azon kívül semmi oly szorgos dolgaim nem voltak. Berg s Borbély ma

Rosenberg

jövének Késmárkról. Eperjesre való szekeret ma indítám s írtam az édes uracskámnak.

10. *Kedd.* Gróf uram hova tovább gyengébben érezvén magát, lőcsei doctor lévén Lipcsén palatinusnénál, írtunk, meddig késnék ottan?

11. *Szerda.* Jó reg expediáltam Halászit Korponára, írván Szilasy uramnak is, lenne jó vigyázásban. Csúthy uramnak Peklinből 8 írott levelét úgy küldötte nyavalyás Csucsy uram, hogy tegnap déltájban indítván, ma délután három óraker hozák; szívesen boszongodtam hogy ily haszontalanul fárasztják mind az ifju gróf lovát, mind szegény embereit; rescribáltam Csucsynak, úgy Vitnyédi uramnak is írtam, postára adván az leveleket. Farkas uramat is látni valék házához. Ma mene el innet Görgey Vilhelm uram.

12. *Csütörtök.* Tegnap lévén az ujság, gondoltuk, tágít rajtunk az nagy hideg, de csaknem keményebben fogott és ma is hó lőn; az jó isten könyörülne rajtunk! Délelőtt esvén értésünkre Balassának embere, az ki commissióit ez jószágban ex-hűbeálja, mindenfelé elküldözvén, nem sokára kézben is akadott és sarujában tanáltattak az commissiók s feladattatott Likava várában. Délyest az köszvént kezdvén érezni, vacsora után, hogy már elszenderedtem volna, érkezék Szirmay uram szolgálója Vitnyédi uram leveleivel. Böven írtam Keczer Menyhárt uramnak és ez ily alkalmatossággal is Csucsy uramnak, írván, Korvinus contentatiójára pínzt küldjek és posztót is az ifju gróf sáfárának.

13. *Péntek.* Jó reggel írván Gilányi uramnak Vitnyédi uram intimatiójárúl, elmene Szirmay uram szolgálója is.

14. *Szombat.* Írtam Keczer Menyhárt uramnak az pénz felől, ez alkalmatossággal is egynehány szóval Csucsy uramnak. Ma már jobb időre fordult, és az én elkezdett köszvényem is azon egy állapotban. Gilányi Illyés uramnak 13 költ leveleire rescribáltam.

15. *Vasárnap.* Noha elíg gyenge egészsége volt gróf uramnak, ugyan elmene gróf uram az templomban. Holmi aprólékos elíg irogatásim után Keczer Menyhárt uramnak négyrendbeli levelét, úgy András uramnak is kétrendbeli levelét vévén, az jó isten tűz által való ő kgmek látogatásán szívesen törődvén, írtam választ ő kgmeknek, Barkóczy urak kívánsága végett is, Csucsy uramnak is írván egynehány szóval.

16. *Hétfő.* Mingyárt jó reg érkezének Zichy Pál uram szolgálói; mingyárt jó reg írván csatlósom által Gilányi uramnak, midőn szintén ebéd felett voltam volna, vettem Varsaváról 10 írott levelét Raphanides uramnak, valóban kevés örömré való hírré; azonnal rescribáltam, nem tudván ugyan hol tanálja

már levelem. Krakkóban lévő gróf uram emberének is eleget írtam; az mint ezeken, úgy gróf uram igen gyenge egészségén szivessen törődvén, ez itt való gróf uram majorságiban mind is ma fogván az vetéshez, az babos kanczák hágattatásához ma harmadnapja fogván.

17. *Kedd.* Délig expediáltam Sipos Pétert Eperjes felé, írván az édes uracskámnak, Csucsy uramnak, úgy Szinyeiné asszonyomnak is. Délylest el kell vala menni Zichy uram szolgálainak, de elrészegedvén, azomban el nem mehettek. Már jóval délután volt, fejedelem szolgálja Kovács István vendégfogadóban szállván, hozzám is bėjött és jól is lakék. Írtam Csúthy uramnak, gróf uram is az fejedelemnek.

18. *Szerda.* Zichy uram szolgálival mene el Kiss Ádám Keczer Menyhárt uram hintójáért; írtam általa Vitnyédi uramnak. Hidvéghy uramnak 14 költ levelére rescribált gróf uram; írtam én is, Petróczy uramnak is; létavai porkolábnak, hogy ez leveleket expediálja. Noha elég gyenge egészséggel gróf uram, de úgy is szerelmes leánya Katicza kisasszony születése napján víg kedvecskét mutatott, és még nekem is ebéden ott kellett az kisasszonynál lennem. Délylest írtam Keczer András uramnak, Csucsy levelében includálván.

19. *Csőtörtök.* Hét óra tájban mene el Katicza kisasszony Guzith uramhoz leányát keresztelni; ¹⁾ gróf uram betegeskedése miá el nem mehetett; az ő nga képében Berg uram és helyettem Baranovszky uram volt. Délylest téglaszínnél voltam, reggel pedig az vár alatt való vetésnél és őszi vetést látni voltam. Már szintén estveledett, hogy az kisasszony érkezék igen szép essőben.

20. *Péntek.* Szilasy uramnak 10 költ levelére rescribáltam. Fejérváry uram instantiájára írt gróf uram Petróczy uramnak. Ebéd felett úgy érkezék Hidvéghy uramnak 17 költ levele, azzal együtt Gilányi Illyés uramnak is sub dato 19. Mind ezekre azonnal rescribáltunk.

21. *Szombat.* Valamentire jobbadocskán érezvén magát gróf uram és igen szép csendes idő lévén, itt az Barát nevű hegyben menénk nyulászni, én is az kisasszonkakkal; valóban szép multságunk is volt, s úgy ebédet is az várban evénk, és azután az vár hegyét is megnyulásztuk; s ma vettem az postáról 20 Martii írott levelét Teleki uramnak, úgy Hedry uramnak is 12 eiusdem, öcsém uraméknak 17 és 18 írott leveleit, Csucsy uramnak az szerint.

¹⁾ V. ö. Guzics feljegyzését leánya születéséről és keresztelőjéről. Napló id. h. 436—437. l.

Rosenberg

22. *Vasárnap.* Aprólékos irogatásim kívül írtam Vitnyédi uramnak, Dobay uram levelét includálván. Délylest érkezének Horváth Gergely, Boldizsár uramék, és vacsora után az szöcs Varsaváról, 12 huius költ levelekkel.

23. *Hétfő.* Szent György napján regvel vettem Synapius uram levelét; értettem hogy Trencsén várossa evocálja fő praedicatornak. Gilányi uram hogy ma ide jőjön, úgy Reviczky János uram is, elküldöttem érette. Reviczky uram elérkezék, de Gilányi uram még sem. Már vacsora után vettem 21 költ levelét Keczer András uramnak Barkóczy urak dolgában; Csucsynak is 21 et 22 írott levelit.

24. *Kedd.* Jó hajnalban gróf uram is írt öcsém uramnak ez Barkóczyak dolgában, és regvel Nagyfalú felé ment ő nga nyulászni. Keczer András uramnak kétrendbeli levelet is írtam, többi között 20 hordó bor végett is; Sárosy uramnak is úgy, hogy ez leveleket Késmárkról küldjék Csucsy uramnak, kinék írtam is, Blasovára szóló leveleket is hogy késmárki tisztartó expediálja. Varsavára is ugyan nagy bőven írtam, hogy vittést vigye jablonkai Dvorszki; ez ily alkalmatossággal Vilkovics uramnak is, Gajenszkinak is gróf uram neve alatt. Homonnainé asszonyom estve felé mene el ezen, kinék Teplára ugyan becsületessen gazdálkodánk.

25. *Szerda.* Remélnvén, Hidvéghy uram Beszterczebányán tanáltatik, Benczur Istvánt mingyárt igen reggel küldöttem oda gróf uram levelével, én is írván ő kgmének. Gilányi uram regvel mene el Nagyfaluban; délylest és inkább estve felé úgy hozák Hidvéghy uramnak Illyavárúl 24 költ levelét, kikre nézve Bor Pétert expediálván Turóczban Hidvéghy uram után, Szokolóczy tanálta s megtérítette; gróf uram is megtért Porubáról.

26. *Csötörtök.* Mingyárt hajnalban rescribálván Hidvéghy uramnak, reggel mihent gróf urammal közölhettem, Görgey János uram expediáltatott ő kgméhez Beszterczére. Délylest az várban hogy felmentem vala, érkezék Illyésházy György levele, kire mingyárt lejjüvén írtam választ.

27. *Péntek.* Délután hamar érkezék Görgey uram, az ki által megírta Hidvéghy uram, erre fog júni, s mingyárt írtam Gilányi uramnak.

28. *Szombat.* Gilányi uram mingyárt ebéd után érkezék, de Hidvéghy uram már hét óra után; így csak maga szállásán évék vacsorát ő kegyelme.

29. *Vasárnap.* Reggel hozák levelét Gilányi Illyés uramnak s Gombásról hírt, hogy Balassa emberei az hutást¹⁾

1) Gombás közelében, a Lubochna patak mentén voltak üvegutak. Fényes E. Magyarorsz. Stat. II. 171. l.

harmad magával elvitték és mindenét felprédálták; alig vártuk Hidvéghy uram felkeljen és az miről lehetne conferálhatnánk ő kgmével, az mint hogy eleget beszélgettünk, úgy hogy ő kegyelme Illyésházy uramhoz be térjen, gróf uramat informálja, mit végezhetne véle; lovast küldöttünk és Görgey urammal is Bor Pétert; mihent szemben volna iudex curiae urammal, remittálja, és tudósítson mindenekről s maga menjen udvarhoz és sollicitálja az Lengyelországban való intercessiókot,¹⁾ mely dolog végett érseknek, cancellariusnak, Rottalnak, Forgácsnak, secretariusnak, conservatornak mind írtunk, és mihent ebéd után lőn, megindult szálón Hidvéghy uram, úgy Görgey uram is ő kge után mintegy másfél órával; s estve felé megérkezék Illyésházy uram szolgája 28 költ elég derczés és darabos levelével; válasza is azonnal az szerint lett meg. Csucsy uramnak írtam.

30. *Hétfő.* Gilányi uramnak írtam Abafy Gáspár uram által. Az tegnapi szép esső után igen nagy és hideg szél lőn napestig. Holmi aprólékos irogatásom kívül nem volt semmi oly szorgos dolgom. Az mely babos hátrulso (*ügy*) nyerges kanczát arab lóval hágattuk, többé nem akarta felvenni, úgy az rudas és késefás is, melyet az nagy babos ló hágott; a fullajtár mellett való sem, melyet az barbarai ló hágott.

Május

1. *Kedd.* Mingyárt reggel érkezék Marczy uram szolgája Hidvéghy uramnak Zsolnáról írott levelével, kiben írja, pro 5 szándékozik Illyésházy uram gróf uramhoz, az mint maga is írt. Gróf uram látván, majd kintelen concludálni véle s nem lát módot az contentatióban, sokat törődött rajta, s egyéb módot sem látván, hanem hogy Árvában menjen s oda várja Illyésházy uramat, ott lévén ő ngának minden res mobilisse, úgy írt is Illyésházy uramnak, egy rosomberki embert expediálván Bicsére. Gróf uram háttas lovaival és az öreg pej lovakkal ma délelőtt mentek Árvában. Keczer Menyhárt uramnak mind ezekről nagy bőven írtam ez estve, úgy Balassával való dolgokról is.

2. *Szerda.* Az mint az más éjjel, úgy az elmúlt éjjel is nagy dér lőn. Kilencz óra tájban indulván meg Rosomberkről, előbb azért írtam Hidvéghy uramnak s holmi kívánt pariaátok küldöttem, Pozsomban dirigálván az postára; és Csucsy uramnak is írtam, úgy az lelkem fiamnak egynehány szóval; s az

¹⁾ L. föntebb 1667. aug. 29-én.

Árva vára mint Árvában érkezénk, ebéd vacsorával együtt lőn és jól tanálánk lakni. Ma vettem 26 költ levelét Keczer András uramnak.

3. *Csötörtök.* Ez éjjel, úgy reggel is majd délig mind esett az hó; s estve felé érkezék levelünk Illyésházy uramtól. hogy holnap maga is ide szándékozik.

4. *Péntek.* Mingyárt hajnalban jött hírünk, Parniczán hált, s így gróf uram is, hogy láttuk volna júni, kiment eleiben. Elérkezvén s ebédhez ilvén, az jó isten tudná megmondani az ő sok ajánlását, s valóban lakánk, és még nékem is elég jutott benne. Estve felé ugyan sok helyről érkezének leveleim: Keczer András uramnak 27. et 30 írott levelei s Menyhárt uramnak is 30 költ levele, úgy Csucsy uramnak is 30 et 2 huius írott levelei is; vettem az édes kis uram levelét is, úgy Varsaváról is 25 költ leveleket.

5. *Szombat.* Mingyárt hajnalban gondolkodván, mit rescribáljak Varsavára, írtam és expediáltam az szücsöt Krakkóban, úgy hogy ha csak lehet, elvigye Krakkóból Varsovára az pínz, ha csak feltauálja módját; azomban az Illyésházy urammal való tractához fogván Gilányi György uram által, bezzeg hamar és rendeletlen végi lőn; az állhatatlan embernek szokott szokása és furiája szerint felszedte magát s elment az várbúl; míg szekereit levitték s elkészülhetek, az korcsmaháztúl volt két ízben való izengetés is, de úgy is haszontalan, noha gróf uram sokkal többre mene annál az mint conveniált vala Hidvéghyvel. Kilencz óra tájban midőn elvitte az patvar, gróf uram is feladatta az ebédet és kedvessen lakék. Ez ily cselekedeti hogy innotescáljon in tempore Zemlinben való jóakaróinknak. postán küldöttem Berzeviczy Mihályt, és elvégeztük, holnap Francsics uramat is elküldjük Nádasdy uramhoz s informáljuk az dologról.

6. *Vasárnap.* Valóban sok distractióim között is voltam ugyan az templomban, és az míg csak megindulhatott négy óra tájban Francsics uram, mind volt addig sok írásom is valóban; jól contentáltatván Berencsényi György uram is, együtt menének el.

7. *Hétfő.* Rosomberg felé indulván, Guzith uramnál voltunk ebéden; jó kedve volt gróf uramnak; engem praemittálván, feles ideig késvén is, ő nga is nem sokára érkezék. Útban vettem Csúthy uramnak Kővárból írott levelét és egyebeket is felest.

8. *Kedd.* Kiss Ádám érkezék Bécsbül Keczer Menyhárt uram szekereivel, egy ültöztető német leánt is hozván s holmi vásárlásokat. Délyvest Horánszky András uram is divertált vala s elsietett.

9. *Szerda.* Keczer Menyhárt uram hintáját ma akartam vala megindítani, de holnapra halasztám, és az mint íratni kezdettem volna, hirtelen kezdém az keszvént érzeni; estig szintén derekason el is hatalmazott rajtam; valóban rosszkor, mivel Illyésházy uram dolgában Gilányi Illyés uram érkezék, és igen opportune Kiszely uram is, úgy hogy conferálhatánk, Gilányi uramnak mi formában kellenék attestáltatni Balassa dolgában, úgy Kiszely uramnak is Turóczban; és midőn már szintén estveledett volna, úgy érkezék Tar Zsiga Erdélyből 28 Aprilis költ levelekkel; tíz óra felé lőn, míg elolvashatánk, elég kicsiny öröme való hírekkel; valamint az köszvény, úgy azok is elég törődésre való matériák.

10. *Csőtörtök.* Elég nyomorult étszakám volt és az köszvénynek nagyon való elhatalmazása; úgy sem kedvezhettem magamnak, s legelsőben jó idején reggel Gilányi Illyés és Kiszely uramékat expediálván, s azután az Csucsy uramnak, öcsém uraméknak való leveleket készítettem, s végtére az Erdélyben való rescriptiókhoz fogtam és az mint csak lehetett siettettem, úgy hogy délután mind az hintóval valókat s mind Szekeresi uramat Erdélyben megindíthattam.

11. *Péntek.* Tegnap napestig az igen hideg essőnek és ma az hónap kevés szüneti lőn. Libercesy uram mingyárt reggel divertálván hozzám, az mint igen gyenge állapotom engedte volna, feles ideig beszélgettem ő kgmével s úgy mene el. s én is ez mai napot az keserves nyögéssel töltöttem el.

12. *Szombat.* Ma is azon elég alkalmatlan üdő lőn és nekem is nyomorult egészségem. Justh uramnak rescribáltam, és délután mingyárt érkezék Illyésházy uram szolgálja; előbb gróf urammal beszélgetvén, mi választ adhatni volna néki, abban fáradtam, és nem késvén, elbocsáttatott az legény. Délyest érkezék tizenhárom vármegyének iudex curiae uramhoz menő embere,¹⁾ Radics uramnak Zemlyénből 7 költ levelét megadván. Ujfalusy Zsigmond uram levelét is vettem; mind-ezekről tudósítván Gilányi János uramat.

13. *Vasárnap.* Kiszely uram Turóczból megtérvén, úgy jött Bor Péter uram is Máriássyné asszonyomtól, s egész délig azután is jóval az ő kgmétől felvevendő pénz dolgában fáradoztam s úgy bocsátám el délyest, írván Késmárkra is; vacsora tájban érkezék Faygel Péter uram, és ez alkalmatossággal is vettem az édes uracskím levelét.

¹⁾ A tizenhárom vármegye rendei május 7-én Zemplén városában tartottak gyűlést, a honnan sérelmeik orvoslása ügyében intéztek feliratot a királyhoz, Nádasdyt kérvén fel közbenjárónak. V. ö. *Horváth M.* id. m. VI. 28. 1., *Pauler* id. m. 1. 181. 1.

Rosenberg

14. *Hétfő*. Noha alkalmasint láttatott szünni az én nyavalyám tegnap, de bezzeg étszaka igen nyomorultúl volt(am). Faygel uram reggel elment s én postán írtam öcsém uraméknak, Csucsy uramnak is egynehány szóval; azomban hozák Gilányi Illyés uram levelét; ez elmúlt éjjel is dér lön; úgy Illyésházy uramét is, kiben írja, ma indul Bicsérúl; s így váltig és sokat törődém, mit tegyünk tovább; végtére azon nyugodtunk meg, talám ugyan ha mi nehezen is, el fognak vihetni. Raphanidesnek is 6 költ levelét ma hozák. Szintén késő estve valóban nagy fájdalom jött az bal lábomba.

Arva vára

15. *Kedd*. Elkészülgeténk; az hintóig ágyban vittek és szenvedhetőképpen tettek is le; hoztak az mint hozhattak; három óra tájban érkezvén az várban, gróf uram csak öt óra tájban evék. Ez mai nap is késő estve rosszabbúl voltam hogy sem nappal; írtam ugyan Csucsy uramnak, úgy hogy holnap az tavalyi késmárki kertész vigye el Késmárkra, írván Almásy uramnak az többi között arról is, hogy elküldje.

16. *Szerda*. Gilányi urammal írtam Varsavára; azomban nem késvén, érkezék Illyésházy uram; eleget beszélvén s ajánlván magát, az egész napot csak az nagy vígan lakással töltötte el.

17. *Csötörtök*. Itt már hozzá fogtunk miformán s mint contentáltathassék in rebus mobilibus az ötezer tallérrúl, és csaknem az egész nap tölt benne, még nagy igygyel bajjal mehetett végben, kin szivessen boszonzkodott is gróf uram és elég kedvetlenül mutatott jó kedvet.

18. *Péntek*. Mihent felébredett gróf uram, küldette assecuratoriájának formuláját, s azomban szolgálai Illyésházy uramnak percipiálták az pénzt; eddig való végezési szerint ugyan csak nem akarván contentus lenni Ribárpolyával s hozzá való jószággal, csak felszedte magát és az előbbeni cselekedeti szerint búcsuvétlen és re infecta mene el; gróf uram is hagyta veszni és e' cseppet sem törődött ily rosszaságin. Guzith uramnál ebédelvén, onnat viszont Virág Pált küldette hozzá holmi haszontalan firkálással, könnyen elbocsáttatván; s hogy vacsora felett lett volna gróf uram, érkezék Francsics uram Nádasdy uramtól, és szintén midőn az kaput akarták volna zárni, úgy jüvének Szelezsinyi, Bozóki és Kiss János nevű szolgálai, csaknem hasonló bolondsággal, reménlvén, ók Guzith uramnál fogják megtanálni, elbocsátám őket hogy már derekassan setétedett, megmondván, egyáltaljában másképpen való contentatiója csak nem lehet, az mint holnap mingyárt gróf urammal is közölvén, bővebben izenék néki Gilányi János uram által.

19. *Szombat.* Mingyárt hajnalban indítván meg Gilányi uram(at), hát Illyésházyt még az szolgálai sem tanálták már Mokrágyon, hanem Nagyfaluban, az hol ott sem érheté már Gilányi uram s elvitte az patvar, szakasztaná is nyakát. Ez mai vármegye gyűlésében megpecsételtetvén Lengyelországban szükséges attestatiókot, mihent délután kezemhez jutottak, blasovaiakat együl azonnal elküldtettem Varsovára, elég bőven írván Raphanides uramnak; nyári mentéjét is ez alkalmatossággal és kalapját küldöttem bé; estve felé úgy érkezének Eperjesről leveleim; egynehány szóval írván Csucsy uramnak, öcsém uraméknak is, némely részint replicáltam benne, s az lelkiem uracskámnak is magam kezemmel írtam, térvén már annyira egészségem; Nagy Ferencznek is írván, úgy hogy Farkas uram juttotná hónap kezéhez Lipcsére, írván Farkas uramnak is. Szunyogh Julius uram leveleit is vettem, sokat törödvén, az jó Görgey János uram még sem ír semmit is.

20. *Vasárnap.* Ez áldott pünköszt napján elég szép és meleg időnk kezdett járnai, könyörülne isten tovább is rajtunk. Elég nehezen lévén, nem lehetett annyira egészségem, vitethettem volna magamat az templomban. Ebéd felett lévén, úgy érkezék Pál dragony Horváth Markó levelével, kin eleget is boszonkodtam, azonnal rescribálván néki; írtam Késmárkra is, mi tévők legyenek ha nem ad is pénzt az jó Máriássyné. Hedry uramnak is hozák 1-ma huius írott levelét az ebeket hozó szabadosok; írtam ma is Csucsynak s Keczer András uramnak is.

21. *Hétfő.* Jó reg rescribálván Hedrynek, Szikszaynak és Gerliczkynek is, Késmárkra is íratván, elküldöttem; azomban úgy érkezék Szelezsényi újabb újabb mesterkedésével az urának, de ma is csak előbbi mód szerint lött válaszsza, megírván gróf uram, már is tudósította iudex curiae uramat, az mint hogy bőven is írt tegnap, és kivált Hidvéghy uramnak; az érseknek az szerint holmi ide való papok állapotjárúl; csak az én szállásomon falatozván Szelezsényi uram, délután lón hogy elmene, s nékem is azután estig nem voltak semmi oly szorgos dolgaim.

22. *Kedd.* Synapius uram acceptálván Trencsén városától való vocatiót, gróf uramtól személyében ma búcsuzott el; ő kgme tévén praedicatiót, ebéden is itt volt; és szintén hogy estvedett, úgy érkezett Bor Péter az mester appellatiójának admissiojáról pozsoni káptalom levelével, úgy Hidvéghy uramnak is 16 költ levelével. Az varró asszonyért ma expediáltam.

23. *Szerda.* Neki essősödvén az üdő, elmúlt ez mai Rosomberkre való menetel. Csucsynak 18 költ levelére rescribáltam s Palocsay uramnak is írtam választ. Már kapuzárat

Árva vára után vettem Keczer Menyhárt uramnak 21 költ levelét, kiben írja, 20-án isten szép fiu magzattal áldotta meg.

24. *Csötörtök.* Mihent felébredett gróf uram, rescribáltatott Keczer Menyhárt uramnak, annuált, az ifju gróf legyen gróf uram képében jelen az keresztelőben, írván ezekről Csucsynak; délyest Rosomberk felé indulván szálon, Kubinnál hogy kiszállottunk volna, érkezék Görgey uram Bécsből az kívánt Lengyelországban való intercessionalisokkal; ¹⁾ mingyárt elküldöttem Gilányi uramnak. Rosomberkre békivel érkezénk.

25. *Péntek.* Vettem 23 költ levelét Csucsy uramnak, Késmárkról is Almásy és Horváth Markó uram levelét, reggel írván Francsics uram után, délben újebben igen sietséggel, úgy hogy ne Szokolóczi, hanem maga menjen szintén Nádasy uramhoz is, írván gróf uram ez alkalmatossággal is ő ngának, úgy én is Vitnyédi uramnak, minden Erdélyben való dolgokról tudósítván. Délyest osztán nem voltak mi oly szorgos dolgaim.

26. *Szombat.* Vitnyédi uram szolgája tanálkozván, írtam általa Csucsynak, Lazius vocatoriáját is megküldvén, ²⁾ s az vár alatt való vetések látni voltam; délután sem voltak mi oly szorgos dolgaim.

27. *Vasárnap.* Délelőtt hozák Illyésházy uramnak 24 írott levelét; mingyárt rescribáltatott gróf uram s írtam én is választ Szelezsényi uramnak. Ebéden gróf uram Farkas uram házánál lévén gyermekivel együtt, én is ott valék az míg lehetett, s valóban vígan is lakának.

28. *Hétfő.* Jó reg hozák Csáky Ferenczné asszonyom leveleit; írtam Bársony püspöknek azon dologról, és palatinusné asszonyomnak szóló levelét is elküldötte gróf uram s írt maga is palatinusné asszonyomnak; én is Nagy Ferencz uramnak. Ma ebéden Turánszky Gábor és Rády Mátyás szolgabíró valának gróf uramnál; valóban meg is lakának. Estve felé hozák Raphanidesnek 15 et 23 írott leveleit Varsaváról, Keczer András uramnak, Csucsynak 26 írott leveleit, többi között, hogy Barkóczy uraktól örök áron vették meg az árvai portiót. Raphanidesnek mingyárt ma írtam egynehány szóval.

29. *Kedd.* Keczer András uramnak s Csucsynak rescribáltam, és tanálkozván postán Bodoki, írtam Vitnyédi uramnak, megküldvén királybíró leveleit. Délyest nem voltak semmi oly dolgaim.

30. *Szerda.* Ez mai nap sem voltak mi oly szorgos dolgaim, essőnek napestig sem lévén szüneti.

¹⁾ L. föntebb apr. 29-én.

²⁾ Lazius Ádámot udvari praedicatorrágra hívta meg Thököly; j. alább jul. 1-én.

31. *Csötörtök.* Itt már kevesebb esső lón, s az későn járt gyermek lovakot ma küldöttük Luzsnára, s délyest az ménest is és az itt levő lovakot is ma verettük az fűre.

Junius

1. *Péntek.* Késmárkra küldvén Meskó Gábort az Erdélyből kihazatott kutyáért, tegnap Nagy Ferencznek rescribált levelemet ma küldöttem el.

2. *Szombat.* Halászit Géczy Gábor uramhoz küldöttem. Csucsynak 29 Maji frott levelét vettem, és hogy már vacsora felett voltunk volna, igen véletlen érkezék Petrőczy uram; nagy kedvessen látta gróf uram.

3. *Vasárnap.* Az régen óhajtott Mező nevű paripával kívánván gróf uram kedveskedni Petrőczy uramnak, idején reggel küldöttem érette Árvában, s jókor is hozák el. Az tegnapi jó lakás után nem szintén jól érezvén magokat ő ngok, csak kedvek szerint voltak bor dolgából. Tegnap költ levelét Csucsy uramnak ma vettem.

4. *Hétfő.* Jó reg rescribáltam Csucsy uramnak nagy bőven, írván Keczer Menyhárt uramnak is; de elmaradtak leveleim az mai postáról; és mivel Petrőczy uram azelőtt nem volt még Likava várában, gróf uram úgy rendelte, ott egyik ebédet az fundamentumból maga építettett házban, az hová felmenvén és ebéd előtt megjárván az várat, ugyan valóban meglakának, sok ágyu lövés alatt is; lejüvén onnat, gróf uram vacsorát sem evék, Petrőczy uram mind vacsora előtt mind azután váltig megtánczoltatá az kisasszonkákot és kedvessen mulatozott ő ngokkal.

5. *Kedd.* Nem sokkal éfél előtt nyugován le tegnap, úgy is mingyárt hajnalban felkelvén, 1-ma költ levelére Illyésházy uramnak rescribáltam, írván azokról nagy bőven Hidvéghy uramnak; az hová Görgey János uram expediáltatván, Kaszáig szálon és együtt ment Petrőczy urammal, hat órakor indulván. Szelezsényi uram azomban érkezett, de ő kgme is már csak Görgey uram által való resolutióra relegáltatott; írtam ugyan ez alkalmatossággal is Hidvéghy uramnak, recommendálván az Csáky Ferenczné asszonyomnak írott gróf uram levelét.

6. *Szerda.* Gilányi Illyés uramnak írtam Kreberics által, és mingyárt hat órakor indulván gróf urammal az ménest és gyermek lovak látni, Luzsnára is az savanyu vízhez,¹⁾ délután

¹⁾ Luzsna és Oszada közt, a hol a mai koritniczai fürdő fekszik.

Rosenberg lőn míg Oszadára visszatérnénk, az hol ebéden lévén, hat óra tájban viszont haza érkezénk.

7. *Csötörtök.* Mingyárt hajnalban hozák Varsaváról 28 költ levelet, kire rescribáltam, krakkai postára dirigálván, s Roviczky uramnak küldöttem az varsavai levelet; délben írtam Csucsy uramnak az fakó ló felől, és midőn jóval délután volna, úgy hozák, szebeni királybíró uram fia idegen országból való megtérő útjában itt való vendégfogadóban volna, az ki vele való embereit Zsolnán hagyván, maga sietett postán előre júni; így gróf uram bé hívatván, nagy kedvessen látta.¹⁾

8. *Péntek.* Szép essők lőn ez mai nap, s ebéd felett szintén meglakának és váltig tánczczal is mulatta magát királybíró uram fia; vacsorát gróf uram nem evék, s így az ifjunak szállására fogatánk vacsorát, kire az hozzá tartozandók is elérkeztek. Francisc Zsigmond uram is csak szintén estve felé érkezék.

9. *Szombat.* Ez felyül említett jámbor szászok ez mai napot is valóban az vígan lakással mulaták el; hogy setétedt, jüve hírünk, jüne Vitnyédi uram, de hogy már hajnalodott, akkor érkezék és szállott az vendégfogadóban.

10. *Vasárnap.* Jó idején szemben lévén velem Vitnyédi uram, vagy két óráig beszélgetvén, elsietett ő kgme; tegnap Csucsy uramnak írott leveletem ő kgme által küldöttem el. Az szászok ez mai nap is itt maradtak.

11. *Hétfő.* Ma is csak fölöstököm után menének el az jámbor szászok, írván gróf uram királybíró uramnak. Tunyoghly uram ma búcsuzott el, úgy hogy királybíró uram fiát helyben kísérje, rendeltetvén Benczur István is melléje, hogy az mely szekeres lovak viunék bé, ő kísérje vissza. Tar Zsiga is elbúcsuzék és együtt mene vélek. Hogy vacsora felett lett volna gróf uram, érkezék Beczkóból és Trencsénből Görgey uram; egész estig sokat törődött gróf uram az Illyésházy urammal való dolognak ily rendkívül való folyásán; elvégeztük ugyan, Görgey uramat küldjük viszont hozzájok, úgy hogy onnat iudex curiae uramhoz is elmenjen Balassával való dolog végett.

12. *Kedd.* Egynehány naptúl fogvást az én köszvényemet mind érzettem és ma már nem bírhattam jobb kezemet; úgy is igen szorgalmatosan voltam Görgey uramnak rendessen való expeditiója körül s nyolcz óra tájban indítám meg. Gilányi Illyés uramnak is kétrendbéli levelére rescribáltam, Jánosnak is egynehány szóval írtam és Késmárkra is Berzoviczy szolgálja által. Csucsynak 7 költ levelét vettem. Tegnep tizeu-

¹⁾ A mult évi február havában a királybíró vendégelte Thökölyt és kíséretét Nagy-Szebenben.

négy szem cseresnyét hozván Görgey uram, abban is hármat küldöttem az édes uracskámnak s írtam mellette, postára adván még tegnap.

13. *Szerda.* Csúthy uram az mint tegnap késő estve érkezék,¹⁾ ma jó idején szemben lévén velem, azon egy állapotban most is oda bé való dolgunk, és gróf uram elég kedvetlenül értette; tudván, levelem még Tunyoghy uramat Eperjest éri, s így egynehány szóval írtam Teleki uramnak, rescribálván Bethlen Farkas uramnak; mind ezekről eleget írtam Csucsynak.

14. *Csötörtök.* Írván Vitnyédi uramnak is Eperjesre, s tegnap expediált levelekkel együtt adtam az postára. Faygel Péter uramnak is hogy írtam ez mai nap, vettem levelét Bécsből sub dato 8 huius.

15. *Péntek.* Gróf uram jó idején reggel volt Hlavács felé, s addig elment ez hely mellől Csáky Ferencz uram. Késmárki szolgálkban az mint érkeztek ma, hozák Vesselényi Pál uram dolgában Bánfy Dienes s Teleki uram leveleit.

16. *Szombat.* Sokat törődénk Szokolóczinak ily elkéslett voltán. Gilányi uram délelőtt jóval érkezvén, gróf uram midőn már vacsora felett volt volna, érkezék Révay Dániel uram Justh uramékkal, s így feles ideig mulatának. Ma hozák, hogy 14-én délyest az Késmárk vára alatt való tóparton az mennykő útvén, közel esvén Csúthy uram lovához, megdöglék belé.

17. *Vasárnap.* Az mint csak lehetett, jó idején szándékozott gróf uram megindulni az szegény Horváth Ferencz uram temetésére, úgy hogy onnat mingyárt Malatinára menjen s holnap fel Árva várában; délelőtt úgy érkezék Szabó Jancsi Eperjesről 15 költ levéllel, kiben írják, hogy ez elmúlt napokban nem kicsiny alteratiót szenvedett az ifju gróf, és noha már 15-én fent és jól-jobban volt, de úgy is nem kevésé keseredett meg szívem; az én istenem ójjon csak ez ily felőle való hír hallástól is! Írtam délyest holmikről Malatinára Baranovszkynak; késő estvével Farkas uram Gilányi urammal megjüttek az temetésről.

18. *Hétfő.* Jó idején írtam Árvaiban, és másszor is, hogy érkezének Csucsy uramnak 11, 12 és 13 írott levelei; ezek mellett az édes fiam levele is; hogy elvettem, ma is írtam Csucsynak.

19. *Kedd.* Látván, ugyan csak nem lehet hírünk Hidvéghy uramtól, midőn délután el akar vala már Gilányi uram Árvaiban menni, úgy érkezék Virág Pál uram több társaival, megadván Illyésbázy uram leveleit; látván mint conveniáltak,

¹⁾ T. i. Erdélyből; 1. föntebb apr. 4-én.

Rosenberg

és hogy nem szintén per omnia az mint gróf uram kívánja vala, eleget törődtem rajta; azomban úgy hozák, gróf uram is ez mai nap megérkezik. Gilányi uram elmene. Vacsorának ideje lévén, Illyésházy uram embereinek az szállásokra gazdálkodtattam. Gróf uram az kisasszonyokkal évén vacsorát, lenyugovék.

20. *Szerda.* Mingyárt jó hajnalban fogván az dolgokhoz, legelsőben is Hidvéghy uramnak írtam, megküldvén az turóczi processusból extrahált extractust is; egy exemplárral Illyésházy uramnak is küldött gróf uram Csúthy uram által, az kit Illyésházy uramhoz expediálván, újobban íratván az fassiókot, némely consideratiókra nézve írt gróf uram is ő ngának, és én is elég bőven rescribálván s üzenvén ő ngának, míg megtérne Csúthy uram, addig Virág Pál uram több társaival hogy Árvában percipiálja az pénzt és portékát s azt rendesen rakja is el; de mivel gróf uram asztalánál jól laktak, ma már csak itt helyben szállásokon maradtak.

21. *Csötörtök.* Elküldöttem Kolonicot Garamszegre ¹⁾ az szakács inasért, írván Géczy uramnak, s ez alkalmatossággal Szilasy uramnak is, oda is megküldvén az oly processusról való extractust. Nagy Ferencz uramnak is eleget írtam az három ezer tallér végett.

22. *Péntek.* Justh András uram az mint jó idején reggel jött vala ide, falatozván, dél lón hogy elment Baranovszkyval együtt.

23. *Szombat.* Hamar éjfél után hozák Csucsy uramnak 21 költ levelét, kibén írta, újobban 21-én kezdette igen rosszul érzeni magát az ifju gróf; igen elrémülvén, alig vártam, közölhessem az úrral; míg az posta lovakot felkeresték, Berzoviczy Mihályt megindíthattuk, hajnalodott, azomban az egész napot nagy fájdalmas szívvel szenvedvén.

24. *Vasárnap.* Mingyárt idején reggel érkezék Csúthy uram Illyésházy uramtól, és jam tandem vége lón az vele való végzetetlen tractának. Mingyárt expediáltatott Kiss Ádám Árvában, hogy Illyésházy uram szolgálai is indulhassanak, kinek gróf uram az mit írt, úgy én is Virág Pálnak, eleikben Nagyaluban küldöttem. Szintén hogy ebéd felett voltunk volna, tegnap reggel költ levelét vettem Csucsy uramnak, igen megvidámulván, hogy már is jobbadon lenni hallhatjuk. Ugyan az oly Pethó kuríra által írtam Hidvéghynek, Illyésházy uram kezéhez dirigálván; ezután két órával érkezék Berzoviczy is; ő általa már írt az lelkem uracskám is egynehány szóval;

¹⁾ Zólyom vm.

az hova mingyárt írtam mind az úr s mind magam nevével, postára dirigálván, Csucsynak, úgy öcsém uraméknak is.

Rosenberg

25. *Hétfő.* Berg uram Késmárkra mene, s délelőtt végezte el magában gróf uram, elmenjen Késmárkra, s délben expedíaltatott Berzoviczy Mihály Árvában.

26. *Kedd.* Farkas uramat jó idején reggel Gombásra expedíaltam, az ottan újonnan építendő vendégfogadó ház épületihez fogasson; az ki délig meg is tért. Érsek uramnak Bécsből 16 huius elég illetlenül expedíaltatott levelét vévén gróf uram, mingyárt rescribáltatott is, postára adatván az levelet. Kisasszonkák ő ngok déllyest Horváth Zsigmondné asszonyomhoz voltak.

27. *Szerda.* Az holnapi Késmárk felé való meginduláshoz készülgetvén, déllyest gróf urammal Bilopotokra valánk az ménest és az gyermek lovakot látni; onnat megtérvén, mivel Xantho is ma érkezék, s így véle volt holmi szükséges reparatiókrúl való beszélgetésünk.

28. *Csötörtök.* Kapitány uram úgy vagyon, még tegnap délben jött vala Árvából, de való dolog, inkább csak ma lehetett ürességem az ő kgmével való beszélgetésre, kihez igen idején reggel fogván s azután az szekerek megrakattatásához és megindittatásához látván, ebéd felett feles ideig mulatván gróf uram, már három óra után indulánk isten jóvoltából, s Lipsésre érkezvén, itt is jó kedve volt gróf uramnak, ő nga asztalánál lévén senior uram s az városiakban is egynehányan.

Német-Lipcsae

29. *Péntek.* Mai üdnap napon itten hallgatván meg az praedicationiót, így ebédünk is itt lévén, Hibére szándékoztunk; de mivel ottan németek tanáltak szállani, így csak Dovalón maradtunk, az holott midőn már setétedett, úgy vöttem 20 Varsavárúl költ levelét Raphanides uramnak, kiben írja, 19-én revideáltatott Blasova dolga, de az decretumnak publicálása ad 21 differáltatott, elég jó reménséggel ugyan, melyet engedjen is isten.

Dovalló

30. *Szombat.* Jó reg közölhettem csak azon varsavai levelet, s írtam Gilányi uramnak s Farkas uramnak is szolgája által; és midőn szintén Vichodnán voltunk volna, úgy jött postán Radics uram, kivel beszélgetvén, az urat épen Lucsivnán érhettem csak el, az honnat Farkas Ferencz uram által írtam Csucsy uramnak, hogy Csúthy uram csötörtökön ha indulhat; és noha alkalmas ideig késtünk Lucsivnán, úgy is jókor s hét óra tájban érkezénk ide Késmárkra, az hol szerencséltetné isten lakásunkot.

Vihodna

Lucsivna
(Szepez vm.)

Késmárk

Julius

Késmárk

1. *Vasárnap.* Lazius Ádám uram az udvari praedicator; ságra evocáltatván,¹⁾ csak tegnap érkezék ide, de úgy is ő kegyelme tőn ma első praedicatiót, az kit az jó isten boldogítson! Görgey uram ma jó reggel érkezék Nádasdy uramtól,²⁾ s eléggé törődénk miatta, hogy újobban is fel kelletik küldelnünk ez átkozott Balassával való dolog végett.

2. *Hétfő.* Noha még tegnap is írtam, de ma még hajnal előtt fogván s íratván Nádasdy uramnak, Rottal, Forgács és Illyésházy uramnak is 26 költ levelére rescribálván gróf uram, írt Esterházy Pál uramnak is procuratoria végett; mind ez levelekkel elbocsáttatott Francsics uram és praedicator Lazius uram is Trsztenára, az ki által írtam Gilányi uramnak, írtam Danis uramnak és Farkas uramnak nagy bőven.

3. *Kedd.* Szintén hogy ebéd felett voltunk volna, hozák Varsavárul 27 költ levelet, kiben írják, 23-án ultimarie nekünk adiudicáltatott Blasova, és hogy az deputált commissariussal 1-ma vel 2-da huius szándékoztak Blasova felé indulni, már ezután oda dirigálnánk az leveleket. Berzoviczy Mihály által írtam Eperjesre ezekről is.

4. *Szerda.* Az Xanthonak kell vala Rosomberg felé indulni, de az szünettelen esső tartóztatta ebéden, s vacsorán Kőszöghy uram vala, és holnap kelletvén Csúthy uramnak Erdély felé indulni, ma is mind írtam az mennyire érkezhettem.

5. *Csötörtök.* Az cigány mesteremberek miá délelőtt csak nem lehetett megindulni Csúthy uramnak, de úgy is szüneti nem lehetett irattatásimnak; egy óra tájban indulván meg és nem messze tanálván elől Csúthy uramat Vitnyédi uram, vissza hozta, és csak négy óra tájban ment el; Vitnyédi uram is hat óra után. Igen nagy árvíz volt itten ez mai napon.

6. *Péntek.* Délelőtt vettem Szilasy uramnak 29 költ levelét és abban Balassának 24 Junii rimaszombatiakhoz írott levelének pariaját és rendkívül való fenyegetőzését; hogy arról is informáltathassék iudex curiae uram, azonnal írtam Vitnyédi uram után, lucsvinai postára adván, Farkas uramnak is írván s abban Szilasy uramnak írott levelet includálván, ki nek iudex curiae uram levelének pariaját küldöttem meg.

7. *Szombat.* Görgey Miklós uram czédulájából értvén, Balassa Imre az tizenhárom vármegyét is requirálni hallatik,

¹⁾ L. főntebb máj. 26-án.

²⁾ L. főntebb jun. 11-én.

azonnal írtam öcsém uraméknak, többi között az ifju gróf elhozatásáról is, kirül bőven írván Csucsy uramnak is, ez ily elég szorgos írásimat continuálván, úgy indulánk az gabonákat látni, ebéden Szlavkón lévén s déllyest kártyával mulattatván magunkot, s úgy jüvénk bé, s érkezék hírünk, Csáky és az püspök ide jövő újtokban volnának.

8. *Vasárnap.* Tegnap elvett Danis uram levelére rescribálván és egy létavai supplicans alkalmatosságával felest írván Farkas uramnak, az bárányok mellé való úti levélre való charta biancát is most küldöttem, sőt Francsics uramnak is egynehány szóval Arváról írott levelére rescribáltam, egyszóval még az vendégek érkeztek volna, feles irogatásim mind voltak. Gróf uramat én is kívánván segíteni, az urak mellé tétetvén az széket, váltig ittam volna, de az úr úgy sem hagyván hátra benne, annyira érte el az bor, hogy kevés ideig lehetett fel táncz felett; egész hét óráig úgy is mind tánczoltak, s addig instáltam, hogy ugyan vacsorát is evének, szálásokra fogatván étket.

9. *Hétfő.* Az míg elkészültek, gróf uram is felverte magát s váltig marasztotta, de ugyan elmenének. Nekem ma is egész délig való feles írásim valának, legelsőben is az étekfogót expediálván Dobay uramhoz Balassa dolgában, írván öcsém uraméknak, úgy Csucsynak is, s azután Farkas uramnak rescribálván 7 költ levelére, Gilányi uramnak 5 költ levelére, Libercsey uramnak 3 írott levelére; Illyésházy uramnak is 28 költ levelére rescribálván.

10. *Kedd.* Kiss Ádám által 9 költ levelét Gilányi János uramnak vettem, ezen kívül nem többet ma, és egyéb iránt sem voltak mi oly szorgos dolgaim.

11. *Szerda.* Farkas uramnak 9 költ levelére rescribáltam, és Nagy Ferencz uramnak is 8 költ leveléből értettem, 18-án Sztreczen táján iudex curiae uram kívánna szemben lenni bán urammal és palatinusné asszonyommal.¹⁾ Görgey Miklós és Máriaassy Ferencz uramék érkezének, úgy az olaszi és görgei praedicatorok is; mind az kettő seniorok lévén az vármegyében, nagy kedvessen látta gróf uram és feles ideig volt vélek. Ma délben indítottam meg az édes uracskámért való comitívát.

12. *Csőtörtök.* Farkas uramnak 10 költ levelére rescribáltam és Menyhárt uramnak is írtam, Vitnyédi uramnak 9 költ levelét includálván; mind ezeket az lucsvnai postára dirigáltam.

¹⁾ A kívánt találkozás Stubnyán történt meg. V. ö. *Pauler* id. m. I: 196—197. l.

Keszárk

13. *Péntek.* Nem tudom mikor voltam volna ily majd minden dolog nélkül. Budaházy István uram volt ebéden gróf uramnál.

14. *Szombat.* Ma is nem kerestem az dolgot, hanem nagy óhajtvá vártam az lelke uracskámot, az ki csak szintén hat óra előtt érkezék, jó egészségben ugyan már, de mivel az elmúlt betegeskedés igen megvonta, csak jeleit is annak eléggé keser-génk. Szinyeiné asszonyom is ide késéré, s így mindnyájan együtt évén, az mint hogy Szirmay uram is együtt jött, és hogy vacsora felett voltunk volna, érkezék Gilányi uram és Danis uram; meg volt valóban az vígan lakás és sok táncz éjjelnél is tovább.

15. *Vasárnap.* Ez mai nap is itt maradván Szirmay uram, Horváth Gergely és Boldizsár tanálkozván, ma sem sokat hagytak hátra az vígan lakásban.

16. *Hétfő.* Zavor uram az törvényszékben expediáltatott, Gilányi uram az püspökhöz, s én az lelke uracskámmal és Szinyeiné asszonyommal mulattattam magamot.

17. *Kedd.* Ez mai napot avval töltöttem, Francsics uramnak Pozsonyból 9, és Bécsből 12 írott leveleit vettem.

18. *Szerda.* Szlavkóra valánk; csodálkozással nézte Szinyeiné asszonyom az ott való szép és sok vetést; velünk lévén Gilányiné asszonyom is, ebéd után elég sok tánczozal mulaták az üdőt.

19. *Csütörtök.* Tegnap sem volt mennydörgés és esső nélkül, de kivált ez elmúlt éjjel; reggel szűnt, s így asszonyom hugom is elmene. Délben oly szapora esső kezdett lenni, hogy estve felé szintén megáradának valóban az vizek és csak itt is elég kár lőn. Szintén hat óra tájban érkezék Keczer András uram is.

20. *Péntek.* Jó kedve jutván ebéd felett gróf uramnak, igen meglakának és vacsoráig szintén váltig tánczolának is.

21. *Szombat.* Libercsey és Szilasy uraméknak 16 költ leveleket vévén, azokra rescribáltam. Annuált gróf uram, hogy az publicum examenre nézve isten jóvoltából hétfőn elmenjen ifju gróf uram. Gilányi uram Danis urammal Arvában jó reg indulván, írtam Farkas Tamás uramnak ez alkalmatossággal és Gilányi uram után is, bilopataikai, árvai emberek által.

22. *Vasárnap.* Lazius uram magyar praedicationát tőn. Az hajdut Szepesi Gyurkát Blasovára küldöttem; ma délyest érkezék az zászlótartó, s vettem Csuthy uramnak 11 et 12 írott leveleit.

23. *Hétfő.* Az lelke uracskám ez igen kicsiny ideig való késése után is nagy prompte indul az tanulás kedvéért, kit én is Lőcséig késérvén, az nagy hatalmú isten segítse tovább is

és minden dolgaiban szerencséltesse az ő szent fiáért. Olykor tértem meg Lócsérül, midőn még asztal felett tanáltam gróf uramat.

24. *Kedd.* Délig írtam Árvában, Rosombergre, úgy Bilsz-kora is az szelindek felől. Francsics uramnak 16 és 19 írott leveleit vévén, kibem Vitnyédi uram is írván, rescribáltam ő kgmének, postára adatván.

25. *Szerda.* Ez üdnap nap az itt való tót praedicator tón praedicatiót. Ma contraháltunk Andreánszkynéval az fél Lendak felől, úgy hogy holnap kézhez vehessük. Ebéden Horváth Boldizsár és Markó lévén gróf uramnál, valóban meg is lakánk. Csuseny uramnak írtam egynehány szóval.

26. *Csötörtök.* Ma expediáltam azon lendaki portiónak elfoglalására Zavor és tiszttartó uramékat. Faygel Péter uram is az mint tegnap késő estve Bécsből érkezett, ma ebéden itt volt; holmi vásárlást hozott és ű ngoknak is kedveskedett és még Berzovicznyé asszonyomnak is, s jókor is esett szenti napján.¹⁾

27. *Péntek.* Az mint tegnap hozák vala Gilányi uramnak 24 írott levelét, ma rescribáltam Ádám mester által ugyan bőven az vármegyének, Abafy Gáspárnak, és magam nevével is mind az kettőnek, Illyésháznak is 15 költ levelére; egyszóval délig mind szünetlen és unalmas sok holmi iratásom (volt), Farkas uramnak is írván és Xanthonak is, s déllyest Palocsay uramhoz Berzoviczyt expediálván Boldogkőben. Vacsorán Görgey Vilhelm vala nálunk.

28. *Szombat.* Reggel jött hírünk, hogy ezer német jön Szakmár felé, s hogy ebéd felett voltunk volna, úgy érkezék Raphanidesnek Blasováról 24 költ levele, kibem írja, 21-én midőn az commissarius által akarja vala apprehendálni, az udvarhoz nem admittáltattak, s így azok az jószágot minden pertinentiákkal adták kézhez az commissarius(nak), és apprehendálta s usussában esett, kívánván bort s költséget újlag Varsavára. Ezeken eléggé megindult gróf uram s váltig haragoskodott, s én törődtem, kiket küldhessek be Blasovára; min-gyárt elküldettem Heranth István uramhoz és Megyerihez is. Az kutyákkal Árvából ma érkeztek, s vettük Petrőczy uram levelét, áruban bocsátván árvai portióját. Vitnyédi uramnak is 17 írott levelét vettem, úgy Eperjesről is 25 et 26 írott leveleket.

29. *Vasárnap.* Igen idején írtam Gilányi uramnak, és leginkább az árvai portio végett Petrőczy uramnak rescribál-

¹⁾ Berzeviczy Miklósné volt Okolicsányi Anna, a kit Keczer Ambrus legtöbbször *leányom*-nak, sokszor *nyavalyás leányom*-nak emleget naplójában. L. főntebb 1663. febr. 28-án, apr. 6. 7. és 13-án.

Késmárk

ván, írtam Farkas uramnak is, és midőn expediáltam az árvai szekeret, küldvén Trsztenára holt három hordóval, érkezék Lazius uram Eperjesről, az ki által az ifju gróf dinnyével kedveskedett az úrnak. Székely András, Görgey Vilhelm valának az úrnál s valóban meg is lakának.

30. *Hétfő.* Délelőtt expediáltattak Blasovára Heranth István, Megyeri, Kőszeghy, Bor Péter uramék. Palatinusné asszonyomnak írt gróf uram, én is Nagy Ferencz uramnak. Ebéden s vacsorán Armpruszter Mihály uram vala gróf uramnál.

31. *Kedd.* Szlavkóra voltunk, az holott Farkas uramnak 29 költ levelére rescribáltam; ott vettem Francsics uramnak is 21 költ levelét.

Augustus

1. *Szerda.* Gilányi János uramnak 29 költ levelére rescribálván, ez alkalmatossággal ís írtam Farkas uramnak, Csucsynak is postán.

2. *Csőtörtök.* Trsztinai ember által írtam Gilányi uramnak, trsztinai praedicator uramnak, Farkas uramnak és Csucsynak postán, Joanellinek is. Ebéd felett érkezék Berzoviczy Mihály Boldogkőből. Ugyan szép takaró üdő vala.

3. *Péntek.* Jó reg érkezék Benczur Erdélyből Csúthy uramnak 21 Szentpéterről költ levelével, most is csak in suo esse lévén ottan dolgaink; ez alkalmatossággal is vettem Csucsy levelét; déllyest érkezék Francsics uramnak 27 Julii költ levele; írtam Gilányi Illyésnek és Jánosnak. Görgey uram volt vacsorán s valóban meg is lakának.

4. *Szombat.* Gróf uram vadászni volt s ebéden Markó uramnál, s valóban meglakának; azomban 3 költ levelét vettem Gilányi János uramnak és abban elég boszús lengyel Gajenszki és Nirszki leveleit. Melczer által írtam az uracskámnak, úgy Csucsynak is. Gróf uram itt nem létében sem voltunk idegen emberek nélkül, Kőszeghy és Armpruszter lévén ebéden; az mint megérkezék gróf uram, vacsorát sem evék.

5. *Vasárnap.* Az tegnap elvett Gilányi János levelére rescribálván, úgy az lengyel levelekre is, elbocsátám jó reg, s déllyest Görgey Vilhelm által írt gróf uram Palocsay uramnak, és én is rescribáltam, írván öcsém uraméknak is; vettem Francsics uramnak is 29 költ levelét, Farkas uramnak 3 huius írott levelét. Révay Ferencz uramnak is rescribáltunk.

6. *Hétfő.* Déllyest Baranovszky uram expediáltatott Rosombekre s onnat Árvában, hogy 10-én Illyésházy uramat con-

tentálhassa az harmadfél ezer tallérról; azomban már vacsora után érkezének Blasováról 3 költ levelek.

7. *Kedd.* Ez mai nap inkább fáradtam az lengyelországi rescriptiókban, inkább mint csak; azomban úgy érkezék vacsora után Radics és Francsics uram, sokára et per omnia nem oly válaszszal az mint talám remélnjük vala. Gyarmati által az Ujfalusy Zsigmond uram számára való paripát, úgy az Keczer András uramét ma küldöttem Eperjesre, írván Csucsy uramnak és abban includálván az Husztra szóló leveleket.

8. *Szerda.* Alkalmas derecske lón és szép üdőre fordulni láttatik, engedje is az szent isten. Ebéden szombathelyi Olmuczer más egy oda való emberrel lévén gróf uramnál, Radics uramat is igen kedvessen látta ő nga, vígan is tartá, eleget tánczolának is. Délylest expediáltam az blasovai embert.

9. *Csötörtök.* Ez elmúlt étszakán szapora esső lón ismét, és így elég szaporátlan üdő az széna gyűtésre. Jó reg menvén el Radics uram, írtam az édes fiamnak; délután mingyárt érkezvén Árvából Jaskó peczér, írtam elég bőven Gilányi uramnak az rossz Balassával való dolgnkrúl és Petrőczy uramnak is végső resolutiojárúl, Farkas uramnak az szerint és Forgács Ádám uramnak is, pozsonyi postamesternek includálván. Vacsora után érkezék Eperjesrúl Gyarmati uram feles oda való levelekkel.

10. *Péntek.* Ma sem sok szüneti volt az essőnek; délylest Dutkát küldöttem Eperjesre, s vacsorakor vettem Baranovszky s Gilányi uraméknak 9 költ leveleket.

11. *Szombat.* Jó reg rescribáltam Árvában, s többi között disponáltam arrúl is, honnat mivel kedveskedjenek Dvornikovics uramnak. Farkas uramnak újlag is írtam, s midőn már vacsora után voltam volna, úgy érkezék Csáky Ferenczné asszonyom szolgálja 1-ma huius írott levelével.

12. *Vasárnap.* Mihent viradott, rescribálván az asszonnak, elbocsátottam szolgálját; azomban ebédre Berzoviczy István s László érkezének; gróf uram is írt az asszonnak. Ma délylest indítánk az Varsavára való borokat. Farkas uramnak ma is írtam Csákyne portékája felől.

13. *Hétfő.* Vitnyédi uramnak 9 költ levelére rescribáltam és Gilányi János uramnak is; ma is írtam Farkas uramnak kastélybeli drabant által és Csucsynak is Hudacska által.

14. *Kedd.* Ma is nem lón esső nélkül, váltig volnának pedig az emberek az aratáson; délylest gróf urammal Hunsztorf és Szlavko felé valánk. Ma vettem Szente Bálint mester certicatoriáját, kirúl Keczer András uramat tudósítván, küldöttem pariaját. Baranovszky uram is ma jött Árvából.

Késmárk

15. *Szerda.* Igyekeztem, mingyárt idején reggel indítsam meg Rokuszit, az ki által írtunk Csernelnek, Csucsynak az szerint, s Jankó csatlós által Szinyeiné asszonyomnak. Benczur Istvánt is délelőtt Árvában (küldöttem), írván Gilányi uramnak nagy bőven, hogy ugyan ötet küldhesse ad citandam dominam Bottyányanam pro evictione, írván arról gróf uram Botyányinak, úgy Illyésháznak is. Kiss Ádám is Árvában küldetett, hogy onnat Bilszkora rándulván s megtérvén, hozhassa el gróf uram Árvában levő lovait. Szintén ebéd előtt praesentáltattak némely árvai possessorok, úgy az érsek elég boszus levelek szolgabíró uram által, az ki ebéden juratussával együtt jól is lakék szálláson.

16. *Csötörtök.* Szlavkóra valánk ebéden, s oda hozák Blasováról 13 költ leveleket.

17. *Péntek.* Rescribáltam Blasovára. Délyest nyulászni lévén én is az kisasszonkákkal, jó szerencsénk is lön.

18. *Szombat.* Bohacsik által 15 költ levelére rescribáltam Gilányi uramnak; írtam Farkas uramnak is; és midőn délután ki akartunk volna menni gróf urammal, újabb levele érkezvén Gilányi uramnak, elébb rescribáltam s úgy menénk az mezőre; írtam ma Csucsy, úgy öcsém uraméknak is.

19. *Vasárnap.* Viszont mai nap elég essős időre fordult. Az minemű dolgok bizattattak vala Görgey Vilhelm uramra, azokról továbbra is disponáltam, és ez mai nap is írtam Csucsynak, s Farkas uramnak is 16 költ levelére rescribáltam.

20. *Hétfő.* Ez elmúlt éjjel sokáig tartó nagy mennydörgés és sok esső lön. Az mely hanusfalusi ember késsel vert által egy embert, ma lön törvénye és feje vétettetett; feles becsületes főrendek két asztalra valának és igen meg is lakának.

21. *Kedd.* Ma viszont jobb idő lön. Francsics uram Eperjesre kéredzvén, írtam ő kgye által is Csucsynak; gróf uram rescribálván Kereskényinek, Farkas uram kezéhez dirigáltatott. Délyest az mezőt jártuk gróf urammal.

22. *Szerda.* Gróf uram vadászni ment Viborna felé, úgy hogy csak holnap térjen meg. Albertus uramnak Varsaváról 15 költ levelét hozák, úgy Szunyogh uramnak is 16 költ levelét; itt annál bizonyosban érthettük felesége halálát, kinek az jó isten irgalmazzon; valóban nagy emberségű jó asszony vala.¹⁾

23. *Csötörtök.* Egynehány szóval íratván Joachimus és Danis uraméknak, az egyik árvai embert elbocsátám, Délyest érkezvén ide Olmuczer, csaknem estig volt itten. Eu az hal

¹⁾ Szunyogh Julius második neje *Promnicz Eleonóra*, gyermekágyban halt meg 1668. aug. 15-én. Guzics naplója id. h. 449. l.

kezemben kezdettem érzeni az köszvént; gróf uram késő estvével érkezék.

24. Péntek. Az isteni szolgálaton jelen lehettem; hajnal-tól fogvást szorgalmatoskodtam, legelsőben is Blasóvára való expedióival, elbocsátván az hajdut, hamar azután az árvai embert is, az ki által elég bőven írtam Farkas uramnak, rescribálván gróf uram Szunyogh uramnak; Csicsery szolgálja által írtam öcsém uraméknak, Csucsynak; déllyest úgy kedveskedék Szjnyeiné asszonyom szállóval. Ma érkezvén gróf uram lovaival Árvából, hozák azt is, Reviczky János meghala;¹⁾ és már hogy setétedett, érkezék Verebélyi, Keczer András uram szolgálja, Csernel Pál uramtól vött falka ménessel, hozván Csucsy uram levelét is.

25. Szombat. Az mint tegnap vettem 20 költ levelét Vitnyédi uramnak, rescribáltam Szinyei László uram által, s írt ez alkalmatossággal gróf uram Dvornikovics uramnak Ujjfalusy Zsigmond uram dolgában, úgy Franciscs Adám uramnak is. Felkelvén gróf uram, én is levitettem magamot azon ménest látni és az több ő nga lovait is. Délután elbocsátám Verebélyit együtt néminémű lengyel kúfaragóval, s ez alkalmatossággal is írtam öcsém uraméknak, asszonyomnak és Csucsy uramnak is elég bőven, s Farkas uramnak is 23 költ levelére rescribáltam. Ma már az jobbik kezemben is kezdettem érzeni az köszvént, íratván Berzoviczy Zsigmond uramnak is.

26. Vasárnap. Görgey Vilhelm s Budaházy uramék lévén gróf uramnál, igen meg is lakának; az kisasszonyoknál is Görgey Illésné és Kunszkiné asszonyoméék valának.

27. Hétfő. Hova tovább nagyobb fájdalmakot érezvén kezeimben és már ma vállaimban is, estve felé úgy vettem Raphanides uramnak 24 írott levelét, kiben írja, az udvarházat is ²⁾ 23-án rendessen, nemine opponente et contradicente vehette kezéhez.

28. Kedd. Alig vártam reggel, expediálhassam az blasovai embert; azonban úgy érkezék jóval délelőtt Csúthy uram,³⁾ való dolog, most is csak annyival mint eddig; vígan lakott ugyan gróf uram ebéden, de eleget haragoskodott is utánna; azonban hozák Csucsynak de dato 26 et 27 írott leveleit, azzal együtt öcsém uramék levelét is. Noha nem derekas impe-

¹⁾ Guzics feljegyzése szerint aug. 28-án halt meg. Napló id. h. 449. lap.

²⁾ T. i. a blasovai udvarházat.

³⁾ Erdélyből; l. föntebb jul. 5.

Készmárk

tussal ugyan még, de elég az, a bal lábomban is ma kezdetem érzeni az köszvént.

29. *Szerda.* Gilányi uram hogy Árvában tanálhassa levelemet, írtam, úgy Petróczy uramnak is, ma is mint eddig, azon egy állapattal lévén. Már vacsora felett érkezék Nagy Miklós nevű étékfogó Kassáról, az ki Eperjesről is hozott leveleket.

30. *Csötörtök.* Csúthy urammal jött Rédayné asszonyom szolgáját Kiss Ferenczet vissza bocsátván, elég holmi aprólékos írogatásim valának; de Erdélyben épen Csúthy uram hogy írt; Beczkóból 25 írott levelére rescribáltam Gilányi János uramnak, s Illyésnek is írtam egynehány szóval. Rodlinszki nevű lovászt küldöttük az ifju gróf lovai mellé. Menyhárt uramnak is írtam.

31. *Péntek.* Az minémű kűművest kaphattam, küldöttem Peklinben, írván ma is Keczer Menyhárt uramnak, úgy Csucsynak is; most már térdemben való nagy fájdalmas alkalmatlanságokat szenvedvén. Az dinnyés szekér ma idején reggel érkezék, úgy Gilányi uramnak is újabb levele Beczkóból.

September

1. *Szombat.* Talám ez igen essős üdőre is valóban nehéz étszakám lőn, s az essőnek napestig is kicsiny szüneti. Budaházy s Görgey Vilhelm uramék Tárkányiné asszonyomhoz ma expediáltatván, írt gróf uram Keczer András uramnak, úgy én is. Ma is az tatár pej kancza ellett meg.

2. *Vasárnap.* Valamivel ugyan jobb étszakám lőn. Zsolnay által írtam Farkas uramnak.

3. *Hétfő.* Ez mai nap is, nem tudom, mi oly szorgos dolgaim interveniáltak volna.

4. *Kedd.* Jó reg érkezék Szepesi Gyurka Blasováról 30 költ levelekkel. Gilányi János uramnak is 1 et 3 költ levelét ma hozák.

5. *Szerda.* Gilányi uram levelére rescribálván és Varsavára is írván, Halászi által küldöttem Rosombergig. Gróf uram az hálókkal kívánván vadászni, az mint jó hajnalban ki is menének, s ő nga is idején felvervén magát siet vala utánok, úgy hogy ebéden Horváth Boldizsár uramnál legyen, nagy hirtelen érte nyavalya, ki miá ágyra kellett kelni ő ngának, és mintegy speciesse volt apoplexiának; apródonkint mingyárt könnyebbedett, az mint hogy délig fel is költ; az doctorért ugyan elküldöttünk Lőcsére; ez mai nap el is jött és még vacsora előtt eleget beszélgetett s valami kevés orvosságot adott

is bé, úgy hogy holnap eret vágasson. Berzoviczy Zsigmond uram ma tanált vala ide júni.

6. *Csötörtök.* Váltig nézegették az úr erét, de mivel igen vékonyok azok, nem bízott az doctor hozzá, hogy az borbély megtanálja; így csak az salvatellát vágák meg az bal kezén, s azt deliberálák vala, csak egy hét mulván is stubnyai hővizben menjen gróf uram; de hamar megváltoztatta ő nga ebbéli szándékát is és majd kedvetlenséggel bocsátá el az doctort is. Ma déllyest tanált júni ide Pongrácz Ferencz uram.

7. *Péntek.* Elmene Berzoviczy Zsigmond uram Dunavicz felé, úgy Pongrácz uram is Kriván¹⁾ felé; két rendbéli levelét is vettem Vitnyédi uramnak s küldöttem Csúthy uramat ő kgme eleiben.

8. *Szombat.* Jó reg elbocsátám Szinyeiné asszonyom Miskóját, azzal együtt Samkót is Eperjesig, az ki által az mennyire érkezhettek, írtam Csucsynak, az édes fiacskámnak is egynehány szóval s Keczer Menyhárt uramnak a szerint. Gróf uram Hunsztorf felé lévén vadászni, én is az kisasszonkakkal, ebéden Szlavkón valánk. Megtérvén, vettem Keczer András uramnak 4 et 6 költ levelét.

9. *Vasárnap.* Az isteni szolgálát után Lőcséről Hidvéghy uramtól az mint érkezett az étékfogó, sietséggel küldtettem Árvában, Trombitás Ádám által írván igen bőven.

10. *Hétfő.* Szekeresit adatván Erdélyben expediálnom, az egy pár szelindeket is be küldettük, kikkel ma indult; s azomban az oda íratandó levelek keről szorgalmatoskodván, estve felé meg is fürödtem; gróf uram purgatióval élt.

11. *Kedd.* Melczer is elkéredzék, s Csúthy uramat Husztra küldvén az Mária kisasszony végett, ezek vitték Szekeresi után az leveleket s délelőtt indultak; akkor írtam Sütő által Gilányi János uramnak s Illyésházynek 2 költ levelére. Ebéden szálásomon Olmuczer volt. Ádám mester az mint érkezett, elsietett Csúthy uram után; írtam ő kgmének; Gilányi uramnak 9 et 10 írott leveleire késő estve rescribáltam, elküldvén Sárosról írott leveleit is Hidvéghy uramnak. Gróf uram gyengén érezvén magát valóban, déllyest kimentünk vala ugyan az úrral, s elég mulatsággal ugyan, de vacsora felett is gyengén volt ő nga. Csucsynak ma is írtam.

12. *Szerda.* Farkas uramnak 9 költ levelét vévén, rescribáltam, déllyest érkezvén Trombitás Ádám Árvából Gilányi uramnak 11 költ levelével.

13. *Csötörtök.* Jó reg kívánunk vala nyulászni menni, de viszont igen rosszul érezvén magát gróf uram, csak tíz óra

¹⁾ Krivány (Krivjani), Sáros vm.

Késmárk

tájban menénk ki. Rokuszi erdőnél falatozván és az tótfalusi füzeset is megnyulászván, estve lőn hogy megtérénk, s úgy vettem 11 költ levelét Farkas uramnak.

14. Péntek. Mingyárt reggel igen neki essősödék. Ebéd előtt úgy érkezének Petrőczy uram szolgálai, Petkó és Szadeczky uramék. Kűszöghy uram is tanálkozván, mind ily beteges állapotjával is nagy kedvessen látta gróf uram ő kgmeket s igen jól is tartá. Gilányi uramnak ma is vévén levelét délyest, azonnal rescribáltam és Szente mester uramnak is írtam. Farkas uramnak is rescribáltam 11 írott levelére.

15. Szombat. Sokat törődvén ily elkéslett voltán Görgey és Budaházy uraméknak, hogy nem szintén per omnia bizonyosra várakozóknak itten Petrőczy uram emberei, azomban úgy hozák Raphanides uramnak Varsaváról 5 költ levelét, kiből írja, teljességgel abdicált az király (az) királyságnak 4-ta eiusdem,¹⁾ s így ezen is valóban volt min törödnünk, szintén akkor érkezvén Megyeri uram is Blasováról, de ott azokban semmit sem tudtak; in omnem eventum rescribáltam Varsavára is, de azomban holnap Blasovára annál is bővebben akarván írnya oda való hajdu által, vecsernye után úgy hozák Gilányi János uram levelét, s oly hírt, hogy viszont mindeneket elfordított ellenünk Balassa uram. Így minden felől ez mai nap elég kedvetlen híreink (jövének), kikről mentül bővebben lehetett, írván Keczer Menyhárt uramnak, úgy hogy holnap jó idején vigye Samkó; s midőn már vacsora felett voltunk volna, érkezék Görgey uram Budaházy urammal, de az hatezer tallért sem hozták szintén épen; megvidámultak ugyan Petrőczy uram emberei, hogy már így el fognak mehetni.

16. Vasárnap. Legelsőben is Samkót expediálván Keczer Menyhárt uramhoz, írván Csucsy uramnak s egynéhány szóval asszonyomnak is, azomban Petrőczy uram embereivel fogattunk az pénz percipiálásához; délig sem végezhatték el s így ebédet sem ettek gróf uramnál; ő ngánál Máriássy Ferencz uram lévén, valóban vígan is lakának; én azomban felkelvén, noha nem szintén continuálódhatott az Petrőczy urammal való dolog, charta biancát hagyván itten; magok elmenének az pénzzel délután jóval; ez alkalmatossággal is írt gróf uram Forgács uramnak, írtam én is Gilányi János uramnak Petkó uram által.

17. Hétfő. Legelsőben is az blasovai hajdut akarván expediálni, még hajnal előtt fogtam az íráshoz, írván Raphanides uramnak, úgy Herant uramnak is elég bőven. Csernel Pál uramtól vött méneust ma indítván Rosomberg felé, 15 költ levelére Farkas uramnak elég bőven rescribálván, ebéden Görgey

¹⁾ II. János Kázmér lengyel király.

Vilhelm s Budaházy uramék megmaradván, azután ki ki házához mene s nékem egész estig nem volt semmi írásom.

18. Kedd. Jó reg érkezvén Abafy Gáspár szolgája, hozá ő felsége 5 huius költ levelét, hogy az öcsse Abafy Sándorral való dissensiójoknak eligazítására convocálván gróf uram becsületes értelmes embereket, igazíttatná el; és hogy de loco et termino rendessebben végezhetni volna, íratott gróf uram nékiek, 21-re júnének ide. Ezekben hamar szorgalmatoskodván, kimenénk vadászni és Szlavkón ebédlettünk; onnat megjüvén, Gilányi János uramnak 14 költ levelére egynehány szóval rescribáltattam.

19. Szerda. Eperjesre küldvén egy dolmánkát az édes fiam számára, írtam Csucsy uramnak bőven s asszonyomnak is egynehány szóval, s Marczy uram által Keczer András uramnak; azomban érkezék Zborórúl Samkó. Görgey Miklós uram tanálkozván, feles ideig voltunk ebéd felett, s így csak estve felé expediálhatám Vitnyédi uram Petrőczy és Zichy uraméknak szóló leveleit. Gilányi uramnak írván s includálván öcsém uramék leveleit, Berzoviczy Zsigmond uramnak rescribáltam lova árának megküldésével.

20. Csütörtök. Ma hozák Herant uramnak Blasováról 17 költ levelét, elég kevés öröme való hírrel.

21. Péntek. Ez mai üdnap nap az isteni szolgálatot meghallgatván, mind vártuk volna Hidvéghy uramat; estvére elérkezének Abafy uramék.

22. Szombat. Hét óra tájban érkezék Gilányi János uram, az kívül gróf uram előtt is csaknem egész délig beszélgetvén, midőn ebéd felett voltunk volna, érkezék Hidvéghy uram, s így négy óra is belé tölt míg asztal felett beszélgettünk volna, azután is gróf uram házában egész vacsoráig; vacsora felett is feles ideig beszélgetvén s mulatván, későre nyugovánk le.

23. Vasárnap. Ma is az mennyire csak lehetett, beszélgetvén Hidvéghy urammal, nyolcz óra tájban mene el. Compromissumra hozván Abafy uramékot, ebédig rescribáltam Sárosy uramnak Erdődy Sándor uram dolgában, s ugyan ezen dolog végett expediáltam Eperjesre Franciscs uramat, írván Keczer András uramnak, Csucsynak s az lelkem fiamnak, s végtére is estve felé expediáltam Abafy uramékot, írván az ő dolgokban Csemniczky Miklós, Turánszky Gábor és Poturnyai János, Guzith János és Gilányi János uraméknak; vettem Raphanides uramnak 12 Varsaváról költ levelét.

24. Hétfő. Kimenvén gróf uram nyulászni, úgy én is az kisasszonyokkal. Szlavkón valánk ebéden.

25. Kedd. Az lelkem uracsám születesse napja lévén, ez mai nap mult tizenegy esztendeje, kiért az könyörgéskor hálát

Kősmárk

adván istennek és az ispitályokban lévő szegényekről sem feledkezvén el, írtam vala Görgey Miklós s Vilhelm uraméknak, de nem tanálatván házoknál, el nem jöhettek. Székely András uram tanálván bejóni, el nem bocsáttatott ebédül. Előbb azért ma is nyulászui valánk az Hosszuerdőben, s mivel későre volt az ebéd, vacsora sem lehetett. Farkas uramnak 24 költ levelét vévén, Hotkóczinak rescribáltam egynehány szóval. Illyésháznak is 18 költ levelét vöttük mai napon, Szilasy uramnak de dato 22.

26. *Szerda.* Szilasy levelére rescribáltam és nem voltak semmi oly szorgos dolgaim; magam szállásán évén ebédet, Görgey Vilhelm uram is nállam volt.

27. *Csötörtök.* Mingyárt hat óraker reggel érkezék Csúthy uram Husztról; ¹⁾ gróf uram mingyárt akkor vadászni menvén, az egész napot inkább Csúthy urammal való beszélgetéssel mulattam el, írván Farkas uramnak lizskófalusi asszonyember által; Csucsynak is egynehány szóval, postára dirigálván. Vitnyédi uram eleiben Lócsére küldöttem hat lovat déllyest.

28. *Péntek.* Mingyárt kilencz óraker érkezék Vitnyédi, Keczer Menyhárt és Radics uramék; az míg csak lehetett egész ebédig váltig beszélgeténk ú kegyelmekkel; ebéd után is az míg csak késhettek; az mint hogy csak négy óra tájban menének el. Blasováról Raphanides uram levelét mingyárt reggel vettem, de ma már rescribálnom nem lehetett, Gilányi János uramnak is kétrendbéli embereit elbocsátván, hogy mind azokról Csúthy uram által írassak. Farkas uramnak is 26 Szinyei uram által írott levelét vettem.

29. *Szombat.* Igyekezvén Csúthy uramat jó hajualban expediálnom, mingyárt éfél után hozzá fogtam az íratáshoz, Csúthy uram által írván Illyésháznak 18 írott levelére. Vitnyédi uramnak s általa Szenté Bálint ítélőmesternek, Gilányi János s Farkas uraméknak, Abafy uramnak a szerint s Keczer Menyhárt uramnak is egynehány szóval; az blasovai embert is mingyárt reggel expediálván, Szinyei uramat peng szintén ebéd előtt, az ki által írtam Dubay s Keczer András uraméknak, Csucsynak és az lelkem uracskámnak is.

30. *Vasárnap.* Ebéd felett érkezvén Gilányi János uram levele, azonnal rescribáltam, s Auer uramnak is küldöttem kertészek felől való levelet. Ma remittálta Palocsaynak gróf uram Landoknak felét.

¹⁾ I. fõntebb sept. 11-én.

October

Késmárk

1. *Hétfő.* Szombaton elszökött két gyalognak felkeresése felől írván Szinyei László uramnak Halászi által, asszonyomnak, úgy Csucsy uramnak is egynehány szóval, gróf uram igen idején reggel mene vadászni tótfalusi és krigai¹⁾ erdők hajtására. Írtam ma is Gilányi uramnak, úgy Farkas uramnak is. Jókor érkezék gróf uram vacsora előtt, két özet, két rókát s két nyulat hozván. Hogy vacsora felett voltunk volna, vettük Hedry uramnak, Jandurának és Szikszaynak 17 írott leveleit, azokkal együtt Csucsy uramnak is 29 költ levelét.

2. *Kedd.* Régen nem voltam csak így is dolog nélkül; az bal kezemben kezdettem érzeni fájdalmat.

3. *Szerda.* Azon bal kezemben való fájdalom nem öregbedett, sőt szűnni látszott. Dél előtt három szekér sindelt expedálván Szinyére, azon alkalmatossággal írtam asszonyomnak, úgy Csucsy uramnak is. Gróf uram az mint vadászni volt és estve felé tért meg, úgy érkezék Csúthy uram is Rosomberg-ről, azzal is, hogy Illyésházy ezúttal bé nem tér, az ki az minémű levelet írt, igen elboszonkodék rajta gróf uram.

4. *Csötörtök.* Gilányi uramnak 1-ma költ leveleire, úgy Farkas uramnak is rescribálván, jóval estve előtt érkezék Keczer Menyhárt uram feleségestől; beszélgetvén, mire czéloz Illyésházy, vacsora felett nagy kedvessen látta gróf uram és éjfélnél tovább tánczoltatta s maga is fent volt s én is feles ideig, látván, nem láttatik elhatalmazni rajtam az én kezem fájdalma, hanem inkább szűnik.

5. *Péntek.* Ebéd-től el nem bocsátá gróf uram Menyhárt uramat, és még hogy gyömölcs felett voltunk, érkezék Keczer András uram, s így ő kgmével is váltig közlöttük az tegnapi beszélgetést, és szükségesnek láttuk, kitanuljuk, Illyésházy az temetésről²⁾ viszont elmegy-e Sárosra? s így oda expedáltuk Berzeviczy Györgyét, vasárnap megtérjen. Szinyeiné asszonyom szép baraczkkkal gazdálkodék, hamar érkezének Keczer András uram gazdálkodásával is gyümölcs dolgából; estve felé elmene Menyhárt uram.

6. *Szombat.* Gróf uram öcsém urammal milenbachi erdőben menvén vadászni, nem sok szaporája lón.

7. *Vasárnap.* P . . . . .³⁾ uram délben Eperjes felé indulván, ez alkalmatossággal is írtam Csucsy uramnak.

¹⁾ Krih helység, Szepes-Bélától északra.

²⁾ Erdődy Ádám temetéséről.

³⁾ A pontok helyén egy olvashatatlan név.

Késmárk

8. *Hétfő.* Holnap lévén szegény Erdődy Ádám uram temetésének terminussa,¹⁾ szintén déltájban indult isten jóvoltából gróf uram. Holmi dolgok jutván eszemben, három óra tájban írtam egy hajdu által ő nga után.

9. *Kedd.* Jó reg porkoláb és tisztartó uramékkal voltam az őszi vetések látni; megtérvén, ebéd után úgy voltam szemben Battyány Pál uram szolgájával, s mingyárt azon leveleket küldöttem gróf uram eleiben.

10. *Szerda.* Gilányi János uramnak 7 költ levelére nagy bőven rescribálván, úgy Farkas uramnak is ugyan felest írván, Okolicsányi György uram által küldöttem. Gróf uram az mint megérkezék ebédre, ebéd után elbocsátá Battyány uram szolgáját. Kaszáról s Ujhelyből írott leveleit az mint vettem Vitnyédi uram által, includáltam Csucsy uramnak írott levelemben s lucsvnai postára küldöttem.

11. *Csötörtök.* Armpruszter uram az mint tegnap Bécsben menő útjában betért s ma elment, írtam ő kge által is Vitnyédi uramnak, s Illyésházynak 6 költ levelére rescribált gróf uram. Délyest hamar érkezvén Guzith Mátyás, Battyány Kristóf uram szolgája, vacsorán valóban meglakának.

12. *Péntek.* Rokuszi által írtam Csucsy uramnak s asszonyomnak, úgy öcsém uramékuak is. Gróf uram Mátyásfalvára menvén, mind délelőtt mind délután az víz körül való munkásoknál mulattam az üdőt.

13. *Szombat.* Hasonlóképpen azon munkások körül foglalatokodtam; délben vévén Csúthy uram levelét, kirül gróf uramat tudósítottam, Gilányi János uramnak rescribáltam, Illyésnek, úgy Pongrácz Ferencz uramnak is. Estve felé csaknem egyszersmind érkezének Csúthy uram, úgy Raphanides uram is Blasováról.

14. *Vasárnap.* Úgy volt, délyest elmenjen Raphanides uram, de lehetetlen lévén az dolgokrül elégségesképpen conferálnunk, holnapra haladott; s délyest az mint vettem gróf uram leveleit, rescribáltam, s napestig az lengyelországi dolgok conferentiáiban foglalatokodtam. Délyest az köszvént kezdettem az kezeimben érzeni. Ma jó hajnalban az mint Lőcsérement Berzeviczné asszonyom, írtam az doctornak.

15. *Hétfő.* Szállásomon halatván Raphanides uramot, éfél után is sokat beszélgetvén, tíz óra tájban mehetett csak el; Baranovszky uram is vélek együtt. Rosomberg felé, az ki által írtam Farkas uramnak, Gilányi uramnak is oda való ember által, úgy Vitnyédi uramnak is, postára adatván; az ifju grófért küldendő lovasok által írtam Csucsy uramnak, s Blasováról

¹⁾ Haláláról föntebb mart. 1-én van szó.

való embereket is elbocsáttam, írván Herant uramnak, és Var-savára szóló leveleket is oda dirigáltam.

16. *Kedd.* Ma is mind érzettem az köszvént hol egyik, hol másik kezemben. Nem voltak semmi oly szorgos dolgaim; az úrnak ő ngának talám kétszer is írtam ugyan.

17. *Szerda.* Délyest mingyárt négy szolgálja jöve az ha-mis Illyésháznak elég hamis követségével; volt, noha röviden, de elég válaszok; ételt adatván nékiek, alig vártam elbocsát-hassam; négy óra tájban elmenének; én is mingyárt írtam gróf uramnak. Még el sem mentek, hogy az kezeimben dere-kason beütött az köszvény. Guzith Mátyás Porubszky Mátyás-sal szintén vacsorakor érkeztek, és midőn vége lőn, úgy vettem Szenczy levelét; rescribáltam néki, úgy jablonkai¹⁾ soltésznek is írtam.

18. *Csütörtök.* Az bal vállamban is érezvén már az fáj-dalmat, elég nyomorultúl voltam; úgy érkezének kapunyitáskor Szinyeiné asszonyom emberei, kinek csak egynehány szóval rescri-báltam. Besztercei kőműves az mint jó reg érkezék, eleget beszélgettem ugyan véle és mutogattattam holmi ruinákat, de kicsiny szaporáját látom midőn nem magam mutogathattam néki; azomban jött hírünk mind az úr mind ifju gróf uram érkezéséről; uram ő nga két óra tájban, az ifju gróf Petrőczy úrfiakkal négy óra tájban,²⁾ kiket kedvessen mulattatván gróf uram, kedvekért éfélig is fent volt, az mint hogy én sem alhat-tam ily nyomorult állapotomban. Farkas uramnak kétrendbeli levelét is vöttem, de csak obiter rescribálhattam, úgy Gilányi uramnak és Szunyogh uramnak is.

19. *Péntek.* Jó reg vettem Deáky István levelét, kirül az mint lehetett gróf urammal conferáltam. Ma is ő ngok az vígan lakásban mentek el. Besztercei kőműves által írtam Farkas uramnak s magam kesermes³⁾ fájdalmakban mulattam az üdőf.

20. *Szombat.* Petrőczy úrfiaknak nem lévén idejek az tovább való késésre, jó reg elmenének; ez alkalmatossággal is írtam Farkas uramnak és Deáky uramnak Csúthy uram által, úgy Gilányi János uramnak is; már estve felé érkezvén árvai ember, az által is rescribáltam Gilányi János uramnak és Ilyésnek; még Farkas uramnak is írtam egynehány szóval, hova tovább nyomorultabból lévén. Szilágyi által ma reggel

¹⁾ Jablonka Árva vm.

²⁾ Thököly sógorának Petrőczy Istvánnak két fia tanult Imre gróffal együtt Eperjesen, a honnan épen az oct. 13-án egy iskolai dráma előadá-sával befejezett közvizsgák után jöttek az úrfiak haza. *Angyal D.* id. m. I. 30. l.

³⁾ Így: *keservcs.*

Késmárk

Radics uramnak, úgy Keczer András uramnak is írtam. Az bal térdemben ma kezdettem érzeni az fájdalmat.

21. *Vasárnap.* Sem itt, sem Lőcsén az ifju gróf szükségére való posztótkot nem tanálván, Eperjesre kellett Kiss Adámot expediálnom; azomban úgy érkezének Erdődy Sándor uram szolgálái, kikkel ily nyomorult állapotomban is eleget beszélgetvén délelőtt, estig mind mulatoztak; valóban megtartá őket gróf uram, úgy hogy az mai nap el sem mehettek.

22. *Hétfő.* Igen nyomorult állapattal is elég sok ide s tova való irogatásim tanálkoztak. Gróf uramnak ma is vendégi lévén, jól tartattak is. Palocsay admoneáltatta gróf uramat folyvarki és kaszingi¹⁾ portiónak kiváltása végett. Keczer András uramnak kétféle levelére is rescribáltam Csicsery Ambrus uram szolgája által. Estve úgy érkezék Baranovszky uram. Ma is írtam egy szilniczei ember által Gilányi uramnak.

23. *Kedd.* Szüretre expediált szekerünk ma indult. Gróf uram délyest Hosszuerdőben mene nyulászni. Kiss Adám megtért ugyan az eperjesi vásárlásról, de sok híjával.

24. *Szerda.* Mind ez mai napig is sehol semmi szüneti ez ily én keserves nyavalyámnak, járulván ahoz sok külömbkülömbféle törődéssek. Az XIII városi úr²⁾ ma ment ezen el, látogattatta gróf uramot, de gróf uram úgy is megelőzte és holnapra hívatta volna be, de nem ígérkezék. Csúthy uram délelőtt érkezék ugyan, de nem sok relatiót tehetett . . . .³⁾ actáírúl, boszonkodással értvén gróf uram; azután az vígan lakásban mentenek el.

25. *Csötörtök.* Ma sem könnyebbedvén az én állapatom, gróf uram falatozván, vadászni ment, úgy hogy holnap térjen meg; délyest jóval expediáltatván Csúthy uram Rosombergre, yacsorára érkezék Nyáry Ferencz uram.

26. *Péntek.* Délyest az úrfiak lovakon sétálni voltak; azomban gróf uram érkezék, két özet veretvén. Vacsorán vígan tartá ő nga Nyáry uramot.

27. *Szombat.* Nyáry uram jó reg elmene s Radics uram délben érkezvén, mivel isten jóvoltából én is ugyan jól kezdtem könnyebbedni, annál alkalmasban lehetett az ő kgmével való conferentia.

28. *Vasárnap.* Az mint csak lehetett, ez éjjel is váltig szorgalmaskodtam Radics uram expediója körül, ha csak estve felé is, indulhasson meg; az mint szintén két óra tájban elkészült vala; de azomban Rosomberg-rúl Figuli érkezvén az

¹⁾ Így: Folyvark és *Kaczvink*, Szepes vm.

²⁾ A XIII szepesi város sztarosztája.

³⁾ A pontok helyén egy olvashatatlan név.

istentelen Illyésháznak újabb újabb praetensióival, eleget törődött s búsult gróf uram, és így osztán Radics uram is elkésett s holnapra haladott indulása; praemittáltam Figulit, hogy tudhassák, Illyésháznak Radics uram által léssen válasza.

29. *Hétfő.* Mihent az holdvilág felkölt, elkészülvén Radics uram, megindult két órakerék után, s délelőtt írtam ő kgrm után Rosombergre. Hogy már estveledett volna, érkezék Dobay András s Berzeviczy Zsigmond uram és többek is némellyek, s vígan is tartá ő kgrmeket gróf uram.

30. *Kedd.* Régtől fogvást való igéreti szerint gróf uram ma ment Sztráskára¹⁾ az ifju gróffal; késő étszaka tért meg. Én Dobay urammal laboráltam Lubomirszkinek²⁾ való választételben és egyéb dolgokban is.

31. *Szerda.* Dobay uram elmene. Farkas és Gilányi uraméknak rescribáltam. Isten jóvoltából negyvennyolcz esztendőm ma tölt el, elég fájdalmakkal és búsulásokkal, de dícsértessék istennek szent neve azért is!

November

1. *Csötörtök.* Szinyeiné asszonyomnak rescribálván szállót hozó ember által, és egyébiránt nem volt volna mi oly szorgos dolgom, hanem estve felé érkezék Csúthy uram Lipcsérül, s relatiót tévén, eleget búsult és törődött rajta gróf uram.

2. *Péntek.* Csak elhültünk hogy visszajött Radics uram Forgács Éva üzenetivel és interpositiójával, mely ez is azon György practicája, kire gróf uram az mint lehetett resolvála magát; szintén ebédnek üdeje lón hogy elmene, elvivén Benczurt is magával.

3. *Szombat.* Michna fia hozván 1-ma költ levelét az jószült Illyésháznak, kire csak igen rövideden rescribált gróf uram, Berzeviczyné asszonyom déllyest Hozeleczre ment.

4. *Vasárnap.* Tegnap Székely János uram s mai napon Szirmay uram szintén Tokajból kedveskedett szállóval, kinek levelére rescribáltam.

5. *Hétfő.* Az ifju gróf szenti napja lévén, feles becsületes jóakarói gyülvén gróf uramnak, három asztalra töttek és valóban vígan lakának. Isten szent fiáért engedje, ezután is számos esztendőkig érhessék ő ngok jó egészségben.

¹⁾ Sztráska, másképp *Nehre* vagy *Nére*, Szepes-Béla mellett.

²⁾ Lubomirszki Szaniszló a XIII városi sztarosztá, lengyel udvari főmarschall, római birodalmi herczeg stb. *Wagner*, *Analecta Scep.* III. 263. lap.

- Késmárk 6. *Kedd.* Ma sem voltak ő ngok idegen emberek nélkül; azonban az holnapi induláshoz készülgeténk.
- Lucsivna 7. *Szerda.* Hajnalig írván öcsém uraméknak és az hova kívántatott, s azután az úthoz való készülletben szorgalmatoskodván s az szekereket rakatván s indítván, gróf uram sem késett az ebéddel, s így délben indulván az lelkem uracskám is,¹⁾ jó darabon elkísírvén, úgy váltam el nagy szívem fájdalomával, és alig szállhattam meg Lucsivnán, vettem az ő nga levelét.
- Hibbe (Liptó vm.) 8. *Csötörtök.* Mingyárt hogy hajnalodott volna, megindulván és Hibére rendelvén az ebédlő helyt, hogy oda érkeznék, már ott volt az városban Forgács Éva és Erdődy Sándor; láttatták ő ngok egymást, és ebédelvén gróf uram s megindítván az szekereket, lóháton szállásokra ment és Dovalóig el is ért bennünket. Ily rövid napon is váltig sietvén, csak hogy bé setétedett, úgy érkezénk Tarnóczra.
- Dovaló Tarnócz 9. *Péntek.* Ma, már későbbben indulván, délre Malatinán szállottunk, és ide Árva várában jókor érkezvén és telepedvén gróf uram, elég gyengén érzette magát.
- Malatina (Árva vm.) 10. *Szombat.* Noha ma sem volt jobban ő nga, de ugyan csak azon volt, holnap elmehessen az temetésre Bilszkora,²⁾ s így az szekereket ma indítá meg az hegyen által; azonban délyest úgy érkezék Benczur 9 költ levelével Radics uramnak; siettettük, úgy hogy postára ülvén Rosombergben, exhibeáltathassa holnap Dubniczán³⁾ az liptai szolgabíró certificatóriáját; s elvégeznék magunkban, Gilányi János uram elmenjen Trencsén vármegyében, és Hidvéghyvel is szemben lévén, expediálhassa Benczur Radics uram után, az kinek eleget írtam.
- Árva vára 11. *Vasárnap.* Elkészülvén gróf uram, jó reg hogy indult volna, paráholni kezdett az eső, egyébiránt valóban jó meleg szent Márton napja lón. Gilányi János uram is jó idején reggel indulván, elmenetele után 8 et 10 írott levelét vettem Illyés uramnak. Az édes fiannak, úgy Csucsy uramnak is írtam.
12. *Hétfő.* Tegnap sütő által s ma kastélybéli drabant által írtam eleget Farkas uramnak, Kiszely uramnak is egynehány szóval.
13. *Kedd.* Lött válaszom Farkas uramtól. Délyest érkezék Rédayné asszonyom Szigeti nevű szolgája, úgy Melczer is onnan belül, éppen csak Szebenből való levelekkel. Keczer András uramnak is vettem 7 költ levelét.

1) Vissza Eperjesre, tanulását folytatni.

2) Szunyoghné temetésére, a ki ez évi augustus havában halt el. L. főntebb aug. 22-ike alatt a jegyzetet.

3) Dubnicz, Trencsén vm.

14. *Szerda*. Ezen tegnap hozott leveleket küldöttem Polhorára ¹⁾ gróf uram eleiben, írván Baranovszky uramnak. Ujfalusy András uram szolgája hozván levelet s arra rescribálván és egynehány szóval írván Lászlónak is, egyéb majd seholl semmi dolgom nem volt. Farkas uramnak mind az ménes pásztor' által mind az maga embere által írtam. Késmárkról ma hozának ürmös bort és az vadász hálókot.

15. *Csötörtök*. Mingyárt reggel remittáltattanak az Polhorára küldött levelek, írván, hogy ma Hrustinban, s holnap jó idején fel érkezik ő nga.

16. *Péntek*. Szenvedhetőképpen érkezék ő nga; délelőtt beszélgetvén ő ngával, ebéden is ott voltam és estve felé kezdettem érzeni az köszvént.

17. *Szombat*. Jó idején szándékozván megindítani Rédayné asszonyom szolgáját, abban foglalatoskodtam, írván öcsém uraméknak, asszonyomnak, Csucsy uramnak elég bőven, és Késmárkra is. Itt annál is inkább elhatalmazott rajtam az köszvény; 14 költ leveleket vévén Eperjesről, írtam egynehány szóval. Raphanides és Albertus uramék is ma érkezének Krakkból.

18. *Vasárnap*. Mai napon is azon nyomorult állapottal voltam. Gilányi uram is ma jókor érkezék.

19. *Hétfő*. Ma már az két térdemben is kezdettem érzeni az fájdalmat valóban. Berg uram délyest expediáltatván Joanellyhez, későn étszaka vettem levelét Farkas uramnak, Forgács Éva érkezett volna Rosombergre.

20. *Kedd*. Holmi aprólékos irogatásim kívül nem volt semmi oly szorgos dolgom; az köszvénynyel ugyan elég, az ki szintén derekasson elhatalmazott el rajtam.

21. *Szerda*. Melczer György menvén Eperjesre, az mint lehetett íratam oda, az lelkem fiannak is egynehány szóval s Keczer Menyhárt uramnak is. Forgács Évának kívánsága szerint küldtetett Csúthy uram hozzája Nagyfaluban. Görgey János uram is expediáltatott Trencsin vármegyében; minden egyébféle törődéseknél nehezebbnek tartván az édes uramnak ily gyenge egészségét, az ki valóban csak gyengén kezd lenni.

22. *Csötörtök*. Kapunyitáskor mingyárt érkezék Rédayné asszonyom szolgája Nagyidai, kinek kívánságára mingyárt írt gróf uram personalis uramnak; felestökömözvén, elmene. Az késmárki kertészt is expediáltam Pozsom felé, és szintén nyomorult fájdalommal töltöttem ez mai napot is; úgy is ma s tegnap ugyan feles dolgaim voltak az itt való szegénységgel. Vilkovicsnak is ma írtam.

¹⁾ Polhora határszéli falu Árva vm.

Árva vára

23. *Péntek.* Szívem szerint törődtem, Berg uram haszontalanul tért meg s hozta Radics uramnak 14 és 16 írott leveleit, kikről midőn beszélgetett volna gróf uram, boszongkodott, bizontalanul s haszontalanul hever az pénz Bányán; azomban úgy érkezék Szekeresi, s az sem hozván semmi bizonyost vagy ő nga contentumára valót, parancsolta ő nga, disponáljak azon pénznek kihozatásáról. Én eleget törődtem ily nyomorult állapottal is.

24. *Szombat.* Két óraker éfél után hozzá fogván az dolgokhoz, négy óraker expediáltam előre Berg uramot az öreg Csákyiné asszonyomhoz, Sztranyait Eperjesre, úgy hogy Csúthy uram az pénzért menőkkel míg oda érkezék, tanulhassák ki, ha ugyan csak szerit nem tehetik, hova hamarább siethessenek Bányára; kikkel is Csúthy uram tíz óra tájban indula meg innét; mingyárt reggel reám jövéen Erdődy Sándor uram szolgálja s levelet kívánván, reassummáltassék az véle való tracta, ha úgy nem járnánk megint véle mint eddig, kire nézve elég nehezen inducáltatott ugyan gróf uram, de ám megpróbáltuk, és küldöttük szolgájával együtt Francsics Zsigmond és Baranovszky uramékat Nagyfaluban; déltájban nem sokkal azután érkezék Benczur István Radics uramnak Pottendorfról 18 költ levelével. Gilányi Illyés uramnak is lévén ma itten embere, annak is rescribáltatván és Justh András uramnak is íratatván, elég alkalmatlanságokkal tölthettem ez mai napot, ahoz pengig elég fájdalmas nyomoruságokkal is.

25. *Vasárnap.* Elég bajossan continuálódott az Erdődyvel való dolog. Guzith uram s felesége jüvéen fel az várban, szerelmes Katicza leánya szenti napján, noha elég erőtlenül lévén gróf uram, úgy is kin ett és váltig kíván vala jó kedvet mutatni, ha csak lehetett volna; s én is ma kezdettem könnyebbedni isten jóvoltából.

26. *Hétfő.* Noha elég rövideden, rescribált ugyan gróf uram Teleki uramnak, úgy én is, írván Hedry uramnak is. Késmárkra küldöttem, hogy az krakai szabados által expediáltassék, írván Almásy uramnak, úgy Csucsynak is; délelőtt azomban elérkezék Vozny Blasováról.

27. *Kedd.* Blasovai levelekre rescribálván, írtam Valentinus uramnak is Késmárkra. Bilskora is írtunk ma.

28. *Szerda.* Késmárkról 26 költ levelek érkezének. Farkas uramnak hogy írtam, egyéb oly írásim vagy dolgaim nem voltak.

29. *Csötörtök.* Draskovith uramnak 12 költ levelére rescribált gróf uram; én is rescribáltam az késmárki levelekre.

30. *Péntek.* Ma sem voltak mi oly szorgos dolgaim. Ez mai idnepnapi alkalmatossággal András néven lévő jóakaróról nem volt feledékeny gróf uram.

December

1. *Szombat.* Eperjesről 22, 23 et 24 írott levelekre rescribáltam egynehány szóval, és midőn délyest hozták volna Radics uramnak 21 Sopronbúl írott levelét, hozák Mednyánszky mester certicatoriáját is.

Árva vára

2. *Vasárnap.* Az tegnap elvett certicatoria állapotjáról akarván gróf uram Hidvéghy uramot informálni, írván ő kgmének, úgy iudex curiae uramnak is, Benczur István expediáltatott.

3. *Hétfő.* Nagydai uramnak Rosombergéről írott levelét vettem; az tegnap jött blasovai lengyeleket délyest expediáltván, Szentmiklósig együtt járt vélek Csisnovszky uram. Budaházy uramnak is írtam psincselkéért¹⁾ menő ember által, Keczer Menyhárt uramnak is nagy bőven, megküldvén az mandatumnak is pariaját.

4. *Kedd.* Délután érkezék Sztranyai, hogy valami bajjal négyezer forintot szerezvén Eperjest s el nem ment Bányára, kin gróf uram igen elboszonkodott; azomban érkezvén Berg uram is, írtam Késmárkra Andreánszkyné pénze végett, úgy Keczer Menyhárt uramnak és Csúthy uramnak is egynehány szóval.

5. *Szerda.* Az lelkiem fiamnak tegnap egynehány rendbéli leveleit vévén, úgy Csucsy uramnak is ugyan feles leveleit, mind ezekre rövideden rescribáltván, rosombergi postára dirigáltam.

6. *Csötörtök.* Jó hajnalban íratván Krakkóban az ott való rossz pénz végett, kilencz óra tájban indulván Rosomberg felé, Jeszenován évén gróf uram ebédet, így is és ez ily veszedelmes gonosz úton, jókor érkezénk s békével ide Rosombergre.

Jaszenova
Rosenberg
(Liptó vm.)

7. *Péntek.* Árvaiban és Szentmiklóstra hogy írtam, Csúthy uram délután érkezvén az Eperjesről való pénzzel.

8. *Szombat.* Hogy az ménest és gyermek lovakat látni voltunk reggel gróf urammal Liszkófalvára, úgy hozák vala, Illyésházy is júne. Hogy estveledett volna, érkezék Benczur s hozzá, hogy csak emberei júnek és Hidvéghy uram is Gombást fog hálni; kapitány s Albert uramék is vacsora előtt érkezének.

9. *Vasárnap.* Az mint szentegyházban ment gróf uram, úgy érkezék Hidvéghy uram és ő kgame is mingyárt szentegyházban ment. Délyest egész estig mind az Balassával való dolgot forgatván, csak azt tanálta és tetszett Hidvéghy uramnak, felküldjünk postán iudex curiae uramhoz, ő nga autoritása sérelmében járván, vétetné az mesterrel dilatióban, és

¹⁾ L. főntebb 1664. oct. 13-ika alatt a jegyzetet.

Rosenberg

hogy Hidvéghy uram maga mégyen fel nem sokára ő ngához, úgy az cancellariára is, s így hogy estveledett, úgy expedialtatott Francsics uram postán, úgy hogy ha csak lehetséges, 15-én jó reg Rajeczen lehessen.

10. *Hétfő.* Még öt óra előtt indulván Hidvéghy uram Lipcsére többekkel, én is akkor expedialván Samkót Eperjesre, írván öcsém uraméknak, úgy Csucsy Jánosnak is, délyest vévén Radics uramnak 4 írott levelét, ez alkalmatossággal is írtam Keczer Menyhárt uramnak, úgy Radics uram levelét küldöttem Lipcsére, az honnat már vacsora után jött hírünk, az jó liptai szolgabíró holnapra differálta az deliberatiót, hihető hogy Illyésházy embereivel koholhassa.

11. *Kedd.* Délyest vettem Radics uramnak 1-ma írott levelét és a mellett küldött holmi vásárlásokat; estveledett hogy érkezék Hidvéghy uram; az nyolczezer forintot bíró kezéhez adták ugyan, elég sok altercatióval, az mint hogy az dolog is maradott eléggé abban az hamis bíró miá. Hidvéghy urammal gróf uram beszélgetvén, vacsorát is evék ő kgme, úgy hogy viradta előtt az több dolgokról is beszélgethessünk.

12. *Szerda.* Mingyárt éfél után sem alhattam; kapitány uram Albertus urammal mingyárt három óraker menének el; négy óra tájban Hidvéghy uram is felébredvén, az mint lehetett beszélgettem holmiről ő kgmével; s azomban felkelvén ő kgme, hogy viradni kezdett megindult; írván az édes uracs-kámnak, úgy Csucsy uramnak is, postára adtam; s azomban Arva felé való úthoz készülgetvén és megindulván, Jeszenován evén ebédet, ily gonosz úton is elég jóker érkezénk fel az várban.

13. *Csőtörtök.* Tegnap kezdődtek az vár alatt való törvények s aprólékos supplicatiókon kivül való egyéb dolgom nem volt.

14. *Péntek.* Az Dubuiczán levő terminusra nézve csaknem kapuzáratkor, de ugyan el kellett indulni kapitány uramnak Albertus urammal; írtam Hidvéghy uramnak, Erdődy Sándor uramnak és Vitnyédi uramnak, Csicsery szolgája által Csucsy uramnak; Krakkóban is írtunk Desieranszkiné dolgában, úgy az krakkai procuratornak is, megküldvén az conventiót is néki. Farkas uramnak elég bőven írtam.

15. *Szombat.* Nem voltak semmi oly derekas dolgaim vagy írásim.

16. *Vasárnap.* Ez mai nap sem occurráltak semmi oly derekas dolgok.

17. *Hétfő.* Délyest mingyárt érkezék Francsics uram, nem sok örömrre való hírekkel.

18. *Kedd.* Jó hajnalban írván öcsém uraméknak s Csucsyuak, postára küldöttem, írván Rábyy mester uramnak is;

Jaszenova
(Árva vm.)
Árva vára

estve felé úgy hozák Csucsy uramnak 15 költ levelét, Keczer Menyhárt uramét is sub dato 13.

19. *Szerda*. Csucsy uramnak rescribáltam, Almásy uramnak is 15 írott levelére.

20. *Csötörtök*. Csicsery haza kéredzvéni, Almásynak szóló levelet általa küldöttem. Csucsy uramnak is írtam, Auer uramnak is includálván Bécsben íratott levelet.

21. *Péntek*. Éfél után hozák Gilányi uramnak 18 írott levelét; alig vártam közölhessem' gróf urammal; expediáltatott Kőszöghy uram. elégséges informatióval ugyan, csak tudna eljárni; az ki Parniczán tanálván kapitány uramot, másképpen rendelte útját, kin eleget törődtem, az mint azon is, haszontalanúl lőn az ő kge fáradtsága is.

22. *Szombat*. Gróf uram mai napon gyóuván meg, ő szent felsége engedje lelkének üdvességével, életének jobbításával. Írtam öcsém uramnak, úgy Csucsynak is.

23. *Vasárnap*. Isteni szolgálatot meghallgatván, nem voltak napestig is mi oly dolgaim. Késmárkrúl 22 költ leveleket Dutka hoza.

24. *Hétfő*. Kiszely Sándor és liptai viceispán uraméknak írtunk, Farkas uramnak is egynehány szóval.

25. *Kedd*. Ez áldott karácson napján étszakai praedicatio felett hogy volnánk, érkezék Radics uram s délelőtt Teleki uramtól Tunyoghy uram; érkezék Jandura is Hunyadrúl; szintén sok distractiókkal való napom lőn.

26. *Szerda*. Szokolóczit Hidvéghy uramhoz és Hudacskot Budaházy uramért expediálván, írtam Raphanides uramnak is. Noha senkit sem hívatott gróf uram, de annyira gyűltek az ide való nemesség és Liptóból is, hogy három asztalhoz alig fértek, s midőn ebéd felett voltunk, hozák Mednyánszky ítélőmester leveleit; differálván 2 Januarii, 21 eiusdem praefigált. Ez mai napot valóban az vígan lakással tölténk el.

27. *Csötörtök*. Bor Pétert úgy expediáltam, hogy délben 29 vehessék el öcsém uramék levelemet s érthessék az dolgot, írván Csucsynak is. Kapitány uram szállásán valánk ebéden és ott is váltig meglakánk.

28. *Péntek*. Nem emlékezhetem, mi oly szorgos dolgaink lettek volna. Hidvéghy uramnak ma is írtunk, ne mulatná el az Pozsomban való menetelt. Radics uram ma mene el.

29. *Szombat*. Ma sem volt mi oly szorgos dolgunk.

30. *Vasárnap*. Tunyoghy uramot el akarám bocsátani, az praedicatiót is elmúlatám, az ki által Teleki uramnak re-

Árva vára

scribált gróf uram s Rédeyné asszonyomnak is írt. Hidvéghy uram levele érkezőn déllyest, elég fájdalmas napom lón. Libercsey uram érkezőn, csak szintén az én szállásomon evék vacsorát.

31. *Hétfő.* Libercsey uramat ebéd után el nem bocsátotta gróf uram. Déllyest úgy érkezék blasovai ember 23 költ levelekkel, úgy Varsaváról valókkal is, kevés örömmre valót olvasván azokból is; ő szent felsége mind jobban adhatja, s adjon az ő szent fiáért békességesebb és szerencsésebb esztendőt ez elmultnál, és életünk jobbulását, úgy legyen, amen!

In nomine Domini nostri Jesu Christi!

1669

Januarius

1. *Kedd.* Ez mai nap is lágy üdő és esső lőn. Az blasovai embert nem akarván tartóztatni, elbocsátottuk; nékem ez mai nap sem lehetett szintén békesség napom.

Árva vára

2. *Szerda.* Nagy sok étszakai nyughatatlansággal is, majd dél lőn, hogy expediáltathatott Francsics uram Pozsony és Bécs felé; szerencséltesse isten útját. Csúthy uramnak megindulása holnapra haladott.

3. *Csötörtök.* Két óra után mingyárt hozzá fogván az Erdély felé való expediációhoz, kinek egy részit tegnap is íratám, de még sem előbb indulhatott meg Csúthy uram hanem tíz óra tájban, tegye isten annak is útját szerencsésé. És noha elég gyengén érzette magát gróf (uram), de mégis elment Danis uram szállására, az hol valóban meglakánk, és ugyan derekasint is készült volt hozzá s megmutatta, régi híres konyhamester volt. Ugyan Csúthy uram vitte az habos nyerges lovat az ifju gróf lovai közzé.

4. *Péntek.* Benczur jó reg érkezék, és hogy nem terminált Illyésházy és Battyányné ellen, elég boszuságos lőn. Délyest érkezvén Petrőczy uram szolgája, írtam az ő nga dolgában sietséggel Csúthy uram után és Petrőczy uramnak is rescribáltam. Tegnap jobb kezem könyöke kezdett fájni, ma annál is inkább.

5. *Szombat.* Itt már az másik kezemben is kezdettem érzeni az fájdalmat. Kúszöghy délyest érkezék.

6. *Vasárnap.* Keményen fogott az üdő és még az én köszvényem is. Eperjesről 2 költ leveleim érkezének; dícsértessék istennek szent neve, jó egészségben érthetém lenni az édes kis uracskámat.

7. *Hétfő.* Itt annál is keményebben fogott az üdő; az én köszvényem azon egy állapotban.

Árva vára

8. *Kedd.* Abafy Gáspár uram prókátorával Czingelylyel ide divertáltván, requisitíójokra annuált gróf uram, holnapra felhívattassanak Abafy Sándor és Dávid Pál uramék és ezek is feljűjjenek; így írtam nékiek; estve felé úgy érkezék Czobor uram szolgálója.

9. *Szerda.* Jóval viradta előtt elkészítvén Szente mesternek, trencsényi viceispánnak, Sirmensis Istvánnak szóló leveleket, elbocsáttatott Gilányi János uram; hamar azután Czobor uram szolgálója is, az ki által írtam Révay Dániel uramnak. Ma hozák Csucsy uramnak 5 költ levelét. Ez mai nap az kezeimben való köszvény jól kezdett remittálni.

10. *Csötörtök.* Már lőn annyira való hó, hogy bízvást jó szánutat remélhetni. Gróf uram Jarkoviczára kíván valami menni az ménest látni, de kívánván én is oda menni, holnapra differálta.

Malatina
Árokháza
(Liptó vm.)

11. *Péntek.* Könyörgés után indulván és Malatinán ebédelvén, úgy menénk Jarkoviczára. Farkas uram is ott tanáltatván s az ménest voltaképpen megtekingetvén, eljövénk Malatinára, az meddig Farkas uram is eljövén, valóban meg is tartattatott vacsorán.

Malatina
(Árva vm.)

12. *Szombat.* Nyolcz óra tájban úgy hozák Francsics uramnak Trencsénből, és ugyan onnat sub dato 9 kétrendbeli leveleit Hidvéghy uramnak; elolvastván őket elkészülénk; örömet nyulászunk vala is, de az nagy hideg és kemény hó miá annak sem igen lévén ideje, eljüvénk két óra tájban; meglévén az vécsernye, asztalhoz ülénk; előbb azért elbocsátám kapitány uram szolgálóját Tepliczére; azután hogy felkelénk, Berzeviczy Györgyöt Dobóra¹⁾ s Eperjesre öcsém uramékhoz, írván egynehány szóval Csucsy Jánosnak is s Halászit is már későn expediálván, úgy hogy Rosombergen üljön postára és siessen Pozsomban; írván Nádasdy uramnak, Hidvéghy(nek) s Francsicsnak.

Árva vára

13. *Vasárnap.* Eperjesről 9 költ leveleket vettünk, egyéb semmi oly levelek nem occurráltak.

14. *Hétfő.* Pozsomból 9 írott levelét vettem Francsics uramnak és rescribáltam; azomban kapitány uram is érkezék délre.

15. *Kedd.* Írtam Kiszely uramnak s Vitalisnak, Révay Dániel uramnak is; azomban kimenénk gróf urammal; Puczón falatozván, úgy nyulásztunk volna osztán, de minden haszon nélkül s igen nagy hidegben; már estvedett hogy írtam Auer uramnak Liptó vármegyére való mandatum végett, postára dirigálván.

1) Sáros vm.

16. *Szerda.* Mingyárt éfél után rosszul kezdettem lenni, nem tudván, az tegnapi hideg vagy az arena bántott-é? Ma is vettem Csucsy János uram írását Csicsery által. Délben elszunnyodván, mingyárt jobban érzettem magamot.

17. *Csötörtök.* Délyest indulván meg Rajecz felé, étszakára Nagyfaluban szállottunk.

18. *Péntek.* Jó reg indulván, igen kemény idő lón; alkalmas ideig várakozám Parniczán Liptóbúl való becületes emberekre; jóval délután érkezénk Terchovára s ottan ebédelvén, Kraszuára divertáltván Pongrácz Ferencz uram kérésére, becületessen látott és tartott ő nga, az lovassok és gyalogok Varinban ¹⁾ szállván.

19. *Szombat.* Ugyan Pongrácz uram volt kalauzunk igen hegyes és töretlen úton; jóval délután érkezvén s értvén, Szokolóczi megtért, s előnkben menvén már estve felé tért meg; vacsora után tanácskozáván, az ő felsége parancsolatjával holnap viradta előtt hogy menjen mester eleiben liptai viceispán és Székely János, determinálánk.

20. *Vasárnap.* Viradta előtt úgy indulván, hogy Dománisig mentek viradtig, és majd estig várakozván, még sem győzték elvárni az mestert, s így re infecta térvén meg, hogy besetétedett, érkezének Keczer Menyhárt és Radics uramék.

21. *Hétfő.* Mingyárt négy órakor egyben gyűjtvén az convocatusokat, végezek, Révay Dániel uram menjen liptai viceispán urammal az mester eleiben Ledniczére; viradtig oda menvén, majd dél lón hogy megérkeztek; hamar azután Balassa is mesterével; de ugyan itt sem resolválá magát, obediál-e vagy sem? azomban úgy érkezék postán Halászi újabb parancsolatjával iudex curiae uramnak, hogy így meg sem tudtuk volna már gondolni, ne obediáljon; ugyan csak nem resolválta magát és már szinte estve felé vette levatában az causát.

22. *Kedd.* Ugyan csak azt kívánta az mester, allegáljanak, s midőn alkalmas allegatiók után is sem mentek egyébre gróf uram prókatori, hanem hogy deliberaljon, obediál-e vagy sem?, nem cselekedte, hanem tractában indult, úgy hogy tentáltassék az amicabilis iudex curiae uram előtt; nem succédálván, ugyan ezen mester által revideáltassék, és ne impediáltassék gróf uram által azon terminus; estve lón míg conveniálhattak ezen; azomban vacsorához ülven mind az két fél, addig üzengettek s köszöngettek, hogy mind egy mind más előtt nagy ital lón.

23. *Szerda.* Keczer Menyhárt uram hamar éfél után megindulván, hogy viradott mi is készülénk; s azomban az mester

Árva vára

Nagyfalu

Párnicza

Tyerhova
(Trencsén vm.)
Krasznayan

Rajecz

¹⁾ Varin, mai hivatalos nevén *Várna*, a Vág mentén, Trencsén vm,

Rajecz

conceptusban vévén az compromissumot, befogván az lovak és felülve az katok¹⁾ voltak tovább két óránál, és csaknem újobban allegatiókra költ az dolog, és az sok disceptatiókból kitesztett, valóban megkötvé leszünk; azomban ugyan csak continuálódott, és tíz óra tájban indulván, Zsolnára két óra után érkezék; későre készülvén el az étek, Gilányi János uramnak gondolkodássimat memorialisban hagyván, holnap vagy holnapután Rajeczen conferálván Hidvéghy urammal, bocsássák Görgey János uramot Bécs felé, s üzentem gróf uramnak, kezdvén érzeni az köszvént, indulhassak holnap úgy, felérhessek Árvában.

Zsolna

24. *Csötörtök.* Négy órakor indulván és Zazriván etetvén s jól tartván az velem levő liptai főembereket, Parniczán váltam el tőlök, és négy óra tájban felérkezvén az várban, blasovai elég kedvetlen leveleket tanálván, még ma írtam Farkas s Keczer Menyhárt uraméknak.

Zazriva
(Árva vm.)
Párnicza
Árva vára

25. *Péntek.* Mingyárt reggel írtam gróf uram eleiben Parniczára, többi között arról is, jobbadocskán vagyok mint sem kezdettem vala lenni Zsolmán; gróf uram azomban jókor érkezék, de rosszúl érezvén magát, nem is ett s lenyugodt.

26. *Szombat.* Révay Dániel uramnak íratott gróf uram, erőtlenségére nézve lehetetlen oda menni ígéreti szerint. Zavor, Székely János s Megyeri uramék házokhoz menének; én is az Blasovára való expeditiót délig elkészítettvén, elbocsátám az oda való embert; s délyest gróf uram elvégezé magában, az doctorra nézve Késmárkra induljon hétfűn; így írtam mingyárt arról Farkas uramnak.

27. *Vasárnap.* Jó reg írtam Borbély szolgája által Késmárkra gróf uramnak oda menő szándékáról. Tegnap vettem Csucsy uramnak 20 költ levelét, Keczer András uramét is de dato 18.

28. *Hétfő.* Valóban sokat törődtem, hogy Gilányi uram eddig sem érkezett. Petróczy uramnak írtam gróf uram, úgy az magam nevével is; azomban jóval délelőtt érkezék Gilányi uram, de ugyan holnapra haladott az ő nga indulása. Petróczy uram szolgája érkezvén, ez mai nap már itt maradt.

29. *Kedd.* Márul is elhaladott az megindulás. Káptalom által ma szedetvén itten bizonságokat Balassa keresete végett, írtam Csucsynak Szilágyi által.

30. *Szerda.* Abban maradt gróf uram, hogy az borbélyt küldje előbb az doctorhoz, s így elment, Budaházy uram is haza mene; írtam ma is Csucsy uramnak.

31. *Csötörtök.* Gróf uram deliberálta magában, holnap menjen el Rosombergre, s így ahoz való készülethez fogánk.

¹⁾ Így; talán katonák?

Februarius

1. *Péntek.* Hidvéghy uramnak íratván s azomban indulván, Guzith uramnál voltunk ebéden; ide is Rosomberkre jókor érkezénk. Ez mai nap is írtam Csucsynak és Késmárkra is Árvából.

Rosenberg
(Liptó vm.)

2. *Szombat.* Ebéd felett hogy voltunk, jüve hírünk, Barkóczy István uram az városban szállott; behívatta gróf uram s vacsorán valóba vígan is tartotta. Francsics uramnak 27 költ levelét tegnap vettem, ma pedig 24 költ levelét.

3. *Vasárnap.* Barkóczy uram jó reg mene el; írt Rákóczy Ferencz uramnak, én is ez dolog végett bőven Keczer Menyhárt uramnak. Csucsy uramnak is írtam. Pongrácz Péter uram vala ebéden.

4. *Hétfő.* Délylest érkezék Révay Dániel uram feleségestül leányostúl, s így úgy látom, nem igen lehetünk üresek vendigtül. Szabó Jancsi érkezvén, hoza 29 költ leveleket Eperjesrül, úgy Késmárkrül is de dato 2 huius; írtam Szenté mester uramnak.

5. *Kedd.* Engedni kezdett az üdő; délylest Révay urammal az várban valánk; vacsorára Géczy Pál s Josth András uramék érkezének; valóban meg is lakának.

6. *Szerda.* Mára is megmaradott vala Révay uram, de azomban szaporácskán kezdvén esni az esső, elsietett, s így mi is gróf urammal kimenénk vala nyulászni, de már is alkalmatlan szánutunk lőn.

7. *Csötörtök.* Nem volt semmi oly dolgunk; írtam Almásy uramnak Trombitás által.

8. *Péntek.* Istennek jóvoltából ma mult 46 esztendeje gróf uramnak; gyengén érezvén valóban magát, elég sopánkodással múlttuk ugyan ez mai napot; végtére majd erővel vőn jó kedvecskét vacsora felett; édes leányit is megtánczoltatta; maga ugyan hamar lenyugovék. Istenem, adj jobb egészséget ő ngának s éltesd sokáig szent nevednek dücsösségére, édes gyermeki, jámbor szolgálai vigasztalásokra és szerencséjekre!

9. *Szombat.* Csucsy uramtúl, úgy öcsém uraméktúl sub dato 1 et 6 huius költ leveleket vévén, mind ezekre ugyan ez mai nap rescribáltam, s ma hallottam, 1-ma huius hala meg Keczer Ferencz uram; már estve vettem Fejérvárról Csúthly uramnak 28 et 29 Januarii költ leveleit.

10. *Vasárnap.* Varsaváról sub dato 24 költ Szatkovszky uram levelét ma hozák. Gilányi János uramnak kétrendbeli levelére rescribáltam.

Rosenberg

11. *Hétfő.* Az mint tegnap hó esék, s így ugyan szánon valánk az ménest látni Jarkoviczára, s ugyan ott ebédlettünk is; csak az míg visszajöttünk is, alkalmasint oda lón az szánút. Görgey uramnak Bécsből és Francsics uramnak Pozsomból sub dato 7 költ levelét vettem.

12. *Kedd.* Jandurát akarván expediálni, írtam Teleki (uramnak), Hedrynek, Dobaynak, Rokuszinak, Csucsy Jánosnak, úgy Késmárkra is Almásy uramnak.

13. *Szerda.* Egy ifju legény, János kertész tanálkozván, noha nagy szüksége lesz vala gróf uramnak reá, de inkább kívánván kedveskedni Teleki uramnak, írván felőle ő nga ő kgmének, délelőtt expediáltatott, hogy még Jandurát Késmárkon érhesse.

14. *Csötörtök.* Vettem Bécsből Francsics uramnak 10 költ levelét, úgy Szente mester uramnak is, differálván Illyés-házy urammal való terminusunkat ad 26 Martii, kirül írtam Csucsy uramnak, úgy Pongrácz Péter uramnak is.

15. *Péntek.* Mingyárt éfél után írtam Hidvéghy uramnak, Szendrei kezében adván Bottyány uramnak való certicatoriáját, hogy Dubniczán exhibeálja, írván egynehány szóval Petrőczy uramnak; mingyárt reggel vettem Raphanides uramnak is 8 költ levelét, szükségesképen sietséggel kívánván communicálni Gilányi urammal, úgy hogy Albert urammal ebben is, az mit jobbnak találának cselekednék, Benczurt expediálván Arvában és Blasovára is voltaképpen rescribálván.

16. *Szombat.* Nem occurráltak semmi oly szorgos dolgaim. Csucsy uramnak 9 költ levelét ma vettem. Gilányi uramnak holmirül írtam, többi között az úr sójárul is. Szatkovszky uramnak 7 költ levelét vettük. Az borbély ma jött Késmárkrul.

17. *Vasárnap.* Kurír találkozván, írtam Auer uramnak, többi között kertész állapotjárul, s estve felé írtam öcsém uraméknak Lazius uram állapotjárul s postára adtam, úgy Csucsynak is. Pongrácz Ferencz uramnak is rescribált gróf uram.

18. *Hétfő.* Csaknem épen tavaszi üdőre fordulván, déllyest kin valánk az úrral Baráthegyre, hogy még is mulathassa magát ily erőtlenségében; onnat megtérvén, tanálánk itten Petrőczy uram Petkó nevű szolgáját, s hozák Csucsy uramnak 15 költ levelét, úgy öcsém uramék levelét is.

19. *Kedd.* Ma is kimenénk gróf urammal; Petkó uramot is elvivé ő nga; az kisasszonyok ő ngok peng Horváth Ferenczné asszonyomhoz valának.

20. *Szerda.* Petkó uram elbocsáttaték; ő kgame által írtam Hidvéghy uramnak és Absolonnak, küldvén csizsmát is számára.

21. *Csötörtök.* Rescribálván Csucsynak, Keczer Menyhárt uramnak, írtam az én édes uracskámnak is. Berzeviczyné asszonyom tegnap mene Okolicsnóra.¹⁾

22. *Péntek.* Néminémű lengyel úr, Mnisek dolgában írt gróf uram Körmöczre. Görgey János uram ebéd felett érkezék, elég haszontalanul fáradván.

23. *Szombat.* Illyésházy uramnak 19 küldött levelére rescribált gróf uram, Gilányi Illyés uramhoz dirigálván.

24. *Vasárnap.* Gróf uram Farkas uramhoz érkezvén ebédre, midőn szintén ki akart volna menni, rosszul kezdette érezni magát. Szentiványi János uram is csak szüntén akkor érkezvén, kivitte magával; valóban meg is tarták; és hogy begyüttiünk volna, úgy találtuk itten Keczer András uramot; nagy jó szívvel fogadta gróf uram.

25. *Hétfő.* Francsics uramnak nagy bőven írván elég derekas dolgonkról, Vitnyédi uramnak is írván, úgy Auer uramnak, azután szorgalmatossan beszélgeténk holmirül; úgy délyest is, jelen lévén Gilányi Albertus urammal; ma hozák Szatkovszky uramnak is 13 kült levelét; mingyárt munkálkodott is Albert uram három levelére való válasz tételére, és midőn szintén az vacsorát adták volna, hozták hírét, Erdődy György uram vendégfogadóban szállott; szekeret küldött gróf uram érette; kedvessen látván, igen kedvessen lakott és mulatott magát táncczzal is.

26. *Kedd.* Erdődy uram elsiete, elmene, úgy az kisasszonyok is Horváth Zsigmondné asszonyomhoz, úgy öcsém uram is ő ngokkal; délyest kapitány uram is Árvába mene. Görgey János uram haza menvén, írtam Almásy uramnak, Kűszöghy Gáspár uramnak Czobor Imre uram dolgában. Keczer Menyhárt uramnak is írtam Keczer András uram dolgában. Illyésházy uramnak 22 küldött levelét hozák. Susztrik uramnak írtam.

27. *Szerda.* Délyest Kereskényi uram vala nállam; egyéb mi oly kiváltképpen való dolgaim nem is voltak.

28. *Csötörtök.* Mingyárt reggel Lazius uram öcsését bocsátottam el. Szunyogh uram dolgában vala itten Reviczky Simon uram; ez mai nap el sem bocsátotta gróf uram; délyest öcsém urammal az várban voltunk.

¹⁾ Liptó vm.

Martius

Rosenberg

1. *Péntek.* Délylest Reviczky uram haza ment; igen hidegre kezdett fordulni az üdő; ma érkezék Francsics uram. Blasováról 24 költ levelét hozák Raphanides uramnak.

Szielnicz

2. *Szombat.* Blasovára jó idején reggel rescribálván, mingyárt délután megindulván, az rögs útön szintén csak este felé érkezhetének Szelniczére, Keczer András uramnak megmutogatván gróf uram az ménest.

3. *Vasárnap.* Az nagy fergeteges üdőben, az mint kívánatitk vala, meg nem nézhettük tegnap az ménest és gyermek lovakat; ma mingyárt idején reggel öcsém urammal Jarkoviczára menénk, noha ma sem sokkal volt csendesebb az üdő; megtérvén, nemsokára szentegyházba menénk, és mivel már tudtuk, el fog júni az doctor, megvárta ebéddelel gróf uram, és az mint lehetett beszélgetvén ő kgmével, azon nyugodtunk meg, 8-án Késmárkon lehessünk; és még Keczer András uram is hogy ott curáltassa magát. Délylest elsietvén az doctor, hogy Szentmiklóst megegyezhessen Csáky Istvánné asszonyommal, addig Keczer András uram is vele ment, az ki által írtam öcsém uramnak, úgy asszonyomnak is; Késmárkra pedig mindenekről szóval izentem. Már ez mai nap itt Szelniczén maradánk.

Liszkófalva

4. *Hétfő.* Rosomberg felé indulván, Liszkófalván tartózkodván meg, ott ebédlettünk. Auer uramnak 1-ma, Csucsy uramnak 2 költ levelét vettem.

Rosenberg

5. *Kedd.* Gilányi János uram délylest érkezvén, holmirúl beszélgeténk; vacsoránál jól tartá őket gróf uram s azután váltig meg is tánczoltatá.

6. *Szerda.* Délylest Árvában mene Gilányi uram és én szorgalmatoskodtam holmi expedióik körül. Szilasy uram érkezék ma reggel.

7. *Csötörtök.* Francsics uram valami öcscse temetésére kéredzvén el az Dunán túl, általa írunk Petróczy és Osztrosith uraméknak és szóval bőven üzentünk, úgy érsek s Nádasdy uraméknak is. Vitnyédi uramnak is írt gróf uram s én az leányának; mindeneket ő kgmének jó informatióval memorialisban adván, viradtig elvégeztem ő kgmével való dolgomot s Kecskés uramnak is írtam, az vasmacskákért küldvén; az míg megindulhatánk is Késmárk felé, mind volt váltig dolgom, írván rimaszombatiaknak is Szilasy uram által; és hét óra előtt indulván, Szokolozon ebédlettünk, s ott válván el Farkas uramtól, Hibére nagy üdön érkezénk, az honnat írtam Hidvéghy uramnak Pongrácz Péter uram instantiájára.

Szokolos

Hibbe

8. *Péntek.* Szintén hogy indulófélben voltunk, Toppeltinus Lőrincz postán Erdélyben igyekező Rottal uram levelével, jelenté, Eperjest fog lenni az erdélyiek és tizenhárom vármegye diffcultási eligazítására való conferentia.¹⁾ Délre mi Lucsivnán szállván, vettem az lellem fiam 6 költ levelét, és Keczer Menyhárt uramnak is 4 Zboróórúl írott levelét vévén, ide is Késmárkra nagy üdön érkezénk, s vettem Divínyi Péter, úgy Nádasdy uram levelét is. Az XIII városi gróf ma kedveskedett igen szép laszaszszal.

Hibbe

Lucsivna
(Szepes vm.)

Késmárk

9. *Szombat.* Küszöghy uram volt ebéden s vacsorán; az laszasznak az felével az ifju grófnak kedveskedni akarván, írtam ő ngának, öcsém uraméknak s asszonyomnak.

10. *Vasárnap.* Jó reg expediálván az embert Eperjesre, az tegnapi íratott leveleket Csucsy uram levelében includálván, írtam Divínyi Péter uramnak is; doctor uram is ma jöve ide; az mostani sokadalom alkalmatosságával is mind voltak idegen emberek gróf uramnál. Gilányi uramnak írtam malatinai ember által.

11. *Hétfő.* Csak valami praeparatoriumot adott bé az doctor gróf uramnak. Ma vettem 9 költ levelét az lellem fiamnak, úgy Csucsy János levelét is.

12. *Kedd.* Gróf uram élt orvossággal vagy ugyan purgatióval, de kevés szaporája lón; én is éltem ugyan, és engem kivált felül ugyan jól purgált. Már vacsora után vettem Csúthy uramnak 12 költ levelét, és Eperjesről is de dato 11.

13. *Szerda.* Az tegnap elvett eperjesi levelekre rescribálván, lovas embert küldöttem; azonban úgy hozák Szente mester, úgy Hidvéghy levelét; sokat törődtem, látván, Pozsonig kell küldenem, az üdő pedig rövid; az mint lehetett disponáltam és igen sietséggel küldöttem Samkót délután Rosombergre, nagy bőven írván Farkas uramnak, Szente mesternek, Hidvéghynek, úgy Gilányi Illyés uramnak és zsolnai bírónak is; estve felé vettem Gilányi János uramnak 11 költ levelét, kire minyárt rescribáltam, írván Szunyogh uramnak és Joachimusnak is s Farkas uramnak is, Szilniczére²⁾ dirigálván.

14. *Csötörtök.* Estve felé érkezvén Keczer András uram, vettem ő kgcme által is Csucsy levelét, úgy Keczer Menyhárt és Szinyeiné asszonyom levelét is.

15. *Péntek.* Keczer András uram ma élt orvossággal. Görgey Miklós uram is itt lévén déllyest, voltunk kin gróf urammal s igen szép meleg üdönk lón.

¹⁾ Az eperjesi conferentia előzményeiről és lefolyásáról kimerítő tudósítást adnak *Pauler* id. m. I. 230—252. l., és *Szilágyi S.* id. m. XIV. 59—60. l.

²⁾ Szielnicz, Liptó vm.

Késmárk

16. *Szombat.* Komor hideg üdőre fordulván, s érkezvén Eperjesről Csicsery Ferencz szolgája, hozá elég véletlen és hirtelen halálát, az ifju Sárosy Sebők halálát, kin kivált Keczer András uram valóban és sokat búsult. Estve úgy érkezék Blasováról Raphanides uram és az ott való számtartó.

17. *Vasárnap.* Midőn ebéd felett voltunk volna, érkezék Csúthy uram Erdélyből,¹⁾ sokára és elég haszontalanul való járás után; azomban érkezék blasovai plebanus is, kivel estve felé az mint szemben volt gróf uram, vacsorát is együtt evék véle.

18. *Hétfő.* Ez mai nap is napestig rajtunk maradt azon plebanus; vacsora felett érkezék Keczer Menyhárt uram is Radics urammal.

19. *Kedd.* Gilányi János uramnak 16 költ levelére rescribálván, írtam Farkas uramnak is, és Szunyogh uramnak is írt gróf uram. Keczer Menyhárt uram ma élvén purgatióval, az doctor déltájban haza mene, és ebéd után menekedvén meg az plebanustól, az blasovai számtartót is elbocsátánk.

20. *Szerda.* Tegnap vacsora felett kezdtem az jobb kezem egyik ujjában érzeni az köszvént, úgy már ma amnyival is inkább, és gondolkodtam, mint praeveniálhatnám az Rosombergre való menetelt.

21. *Csőtörtök.* Noha az Erdélyben való expeditiót csaknem viradtig végeztem el, hogy annyival inkább ma megindulhassak, de leverének rólla s holnapra haladott.

22. *Péntek.* Délben bocsáttatott el Szekeresi uram, és noha már az hintóm is ben volt, de ugyan tovább is inducáltattam, csak holnap és együtt gróf urammal induljak, mivel az kezemben való köszvény azon egy állapotban láttatott lenni; mind volt azomban elég dolgom.

23. *Szombat.* Elkészülvén, noha Horváth Boldizsár uram is bé tanált vala júni, de úgy is siettette gróf uram az ebédet és még tizenkét óra előtt indulhatánk meg s Vaseczre is jókor érkezénk, s alkalmasint bírtam az utat.

24. *Vasárnap.* Jó reg indulván, Szentmiklóst Raphanides uram házánál volt az ebéd, az hova felesen gyűltek vala az itt való nemes emberekben és feles ideig is mulatott vélek gróf uram, úgy hogy csak két óra után indultunk meg és váltig siettünk; így annál inkább elrázódván az lábaim, Liskófalvánál csak meg kellett tartózkodnom és lassabban járnom; így jóval későbbben érkeztem gróf uramnál.

25. *Hétfő.* Szintén megadám az árát az nagy rázódásnak és derekasson fogott az köszvény, sőt már ma az jobbik tér-

Vazsecz
(Liptó vm.)

Szentmiklós

Liskófalva
Rosenberg

¹⁾ I. főntebb jan. 3.

demben is; ahoz járulván az sok distractio is, jóval délelőtt érkezvén mester uram s Hidvéghy uram is, egyszóval ugyan feles ember gyűlt, szaporodott distractióm, úgy köszvényem is. Ma élte az lelkem uracskám tizenkettőfél esztendejét s ma szaporodott meg babos lova is ő ngának, mert szép babos csikót ellett az késefás babos kancaza.

26. *Kedd.* Kimenvén Hoboltovára ¹⁾ mester uram az sok majd rendkívül való convocatusokkal, az hol egész estig mulatván is, nem hogy mi vége lesz vala, de inkább arra láttatott intendálni az dolog, semmiben múlik az terminus; így bizony ezen való szíves törődésem is valóban segítette az én mostani súlyos állapotomat.

27. *Szerda.* Nagy sokat törödvén s mesterkedvén, jobb karban hozattathassék dolgunk, isten jóvoltából újlag kilencz óra tájban fogánk az dologhoz; azomban délelőtt érkezének az Varsaváról való levelekkel, azokon is nem kevésé törödvén; istenem könyörülj rajtunk bűnös szolgálidon, iam tandem érhesünk mi jobb üdöket! Az mely egynehány szóval való levelet írtam Csucsynak tegnap, ma Nemessányi Bálint uram által küldöttem, együtt az én procuratoriáimmal. Ez mai nap sem lehetett vég az dologban.

28. *Csütörtök.* Az mint reggel fogtak az dologhoz, úgy is jóval délután szakadott az mint szakadott vége; de már ám bár csak így is lehetne egyszer vég benne. Azután az jó lakásban menvén el, az mely későre indulhattak, alig hiszem, lehetett volna meg az levata. Ma is írtam Eperjesre Tárkányinéval való dolgunkban.

29. *Péntek.* Kétképpen is kinlódván mind az nyavalyával, mind az sok boszús dolgokkal, írtam Késmárkra az expediálandó borok állapotjáról. Varsavára is írtunk, sőt az árvai számvételre diem 25 Aprilis praefigálván, szükséges certifiatoriákat expediáltattam is.

30. *Szombat.* Kűszöghy Gáspár expediáltatott Hidvéghy uramhoz mester uram levelével, úgy hogy szolgabíró tegyen executiót dubniczai jószágban ötezer forintig; ezen egy úttal hogy elmenjen Szomolyánra ²⁾ is az éleskői jövedelemért. Erdődy Sándor uram szolgálja az mint tegnap jött vala, elbocsátám délelőtt.

31. *Vasárnap.* Estve érkezék Reviczky Simon uram s tön relatiót, ad 25 Junii haladott viszont oskola dolgában való

¹⁾ Hoboltova: *Hrboltó* (Hrboltova), Liptó vm.

²⁾ Szomolány, Pozsony vm.

Rosenberg concursus,¹⁾ kirül öcsém Keczer András uram is írt, úgy Radics uram is. Az lelkem fiamnak két rendbeli levelét is vettem. Keczer Menyhárt uramnak 27 költ levelére tegnap rescribáltam és Vitnyédi uramnak is tegnap írtam. Kapitány uram estve érkezék.

Aprilis

1. *Hétfő.* Jó reg elmene kapitány uram Besztercze felé; azonban az postárúl mester uramnak szóló levelek érkezének; utánna küldöttem; az szöcsöt is expediáltam Késmárk felé, Berzeviczy Mihály uramat is Erdődy Sándor uramhoz.

2. *Kedd.* Nem voltak mi oly occurrentiák ez mai napon.

3. *Szerda.* Ma már ugyan jól látszott remittálni az köszvény. Gróf uram doctor praescriptiója szerint ma kezdett savanyú vízzel élni és délelőtt úgy mene Jarkoviczára. Szilágyi házához menvén, írtam Keczer András uramnak, Csucsy uramnak s asszonyomnak is egynehány szóval; azonban déllyest úgy hozák Késmárkrúl, Blasovárúl való leveleket és Szilágyból valókat is. Albert uramért mingyárt elküldöttem, de el nem jött ma, hanem Raphanides uram érkezék.

4. *Csötörtök.* Valamíg déllyest el nem jövének, mind volt elég dolgom Raphanides és Albert urammal, úgy végezvén, hogy 14 indulhassanak meg Varsava felé; s ide Oszadára jövé utunkban elég rútv havas üdő ért, annyival unalmassabbá lön csak megtelepedésünk is itten. Gilányi János uramat már itt tanáltuk.

5. *Péntek.* Gilányi uramot elbocsátván, írtam Beszterczére ítélőmester uramnak, úgy az doctornak is Lipcsére Borbély által; azonban estve felé úgy jöve Erdődy Sándor szolgája; isten, nem tudom hova tette volna, vége nem lehet véle való dolgunknak.

6. *Szombat.* Jó idején elbocsátám ezen Erdődy uram szolgáját, írván asztalnok uramnak, hogy azon levelemet Samkó vigye Késmárkra, az ki által Almásy uramnak is írtam; s délelőtt érkezék Nádasdy uram embere Sárkány János uram; itt sem sokat nyughatunk békivel; kivel elég sokat beszélgetvén, estve felé elbocsátám. Veszelovszkival újjobban kellett Luzsna végett való pactatiót diminutióval is csinálnunk; csak abban maradnának is meg és volnának jámborok s jó gazdák.

¹⁾ T. i. az eperjesi iskola dolgában tartandó értekezlet, mely azonban még annál is tovább haladott. L. alább jun. 29-én és jul. 29—31-én.

7. *Vasárnap.* Az eperjesi tractára jüendő urak eleiben ¹⁾ expediáltatván Csúthy uram, nékik szóló levelek elkészítésében szorgalmatoskodván, nyolcz óra tájban expediáltam; írván Keczer András uramnak is és Csucsynak, írtam doctor uramnak is Lipsére. Farkas uram is ma reggel mene el és Veszelovszkival is ultimarie ma concludáltunk Luzsna adaja felől, s ez ily végezést pro interim magam keze írassa s pecsétje alatt kiadtam.

8. *Hétfő.* Dél előtt érkezék Görgey Vilhelm uram Palocsay uram és Tárkányiné asszonyom követségével; írtam ma is Keczer András uramnak, hogy már determináltatott gróf uramnak Stubnyára való menetele; írván Csucsynak is, úgy doctor uramnak is Lipsére, kapitány uramnak is írtam, egy szóval napestig elég foglalatoságim voltak, az üdő penig rút havas volt.

9. *Kedd.* Itt már csendesebb és jobb üdő volt, s délyest gróf uram az savanyú vízhez fordult; onnat megtérvén és szálásomra jüvén, hamar érkezének sokfelől való leveleink elég kedvetlen hírekkel, tudni illik 6 írván Csucsy uram, hogy azon éjjel nagy száraz horut esett volna az lelkem uracskámra; azon igen conturbálódván, alig vártam, írassuk meg az doctornak. Keczer Menyhárt uram levelébül is elég kedvetlenül értvén, Kassán pestis kezdődött volna, és Késmárkrúl is írták, palatinusné másfél száz gyalogot küldött volna Blasova elfoglaltatására; ²⁾ vacsora felett Husztrúl is érkezének levelek de dato 2, igen kevés örömmel; írtam Csucsynak s az lelkem uracskámnak egynehány szóval, úgy Keczer Menyhárt uramnak is, ugyan most étszaka expediáltván az leveleket Rosombergre.

10. *Szerda.* Görgey Vilhelm uram ez mai nap is itt maradt, és Lipsén már nem tanáltatván az doctor, vissza hozták az levelet. Raphanides uramnak nagy bőven írtam, Valentinusnak és Almásy uramnak hasonlóképen; írtam Gilányi uramnak is, informálván ez dolgokrúl. Rédeyné asszonyomnak is rescribáltatván gróf uram, napestig mind voltak ez mai nap írásim, írván Csucsy uramnak.

11. *Csütörtök.* Az tegnap expediáltatott leveleket ma jó reg küldvén el Görgey uramtúl, asztalnok uram is jött vala Erdődy Sándor urammal való végezéssel s ötet is elbocsátám. Libercsey uram feleségestül Arvában menő útjában térvén be hozzám s feles ideig beszélgetvén, elmenetele után mingyárt

¹⁾ Rottal János gróf, Zrínyi Péter és Szegedy Ferencz kancellár, mint az eperjesi conferentiára kinevezett királyi biztosok, voltak útban Bécsből Eperjes felé. *Pauler* id. m. I. 233. l.

²⁾ L. főntebb 1666. september 17-ike, és alább sept. 14-ike alatt a jegyzetet.

Oszada

érkezik Petkó Zsigmond uram, és azzal gróf uram jelenlétében is sokat beszélgetvén s ebéd után írván ő kgrme által is Csucsynak s öcsém uraméknak, elbocsátám. Gróf uram szép pisztrángokat fogatott déllyest, s míg oda volt, jött levelem, hogy az commissarius urak Szentkereszt felé fordultak volna, kire mingyárt rescribáltam; gróf uram hogy megjött, nem hitette, az mint hogy vacsoráig újobban meghozák, hogy ugyan csak Liptóra fognak júni.¹⁾

12. *Péntek.* Ez elmúlt éjjel talám szintén éfélykor érkezének Eperjesről 8, 9 et 10 írott levelek, írván az lelkem fiam is, már is tágított alkalmasint rajta az horut; bezzeg én is jobban alhattam utánna és jó reg mingyárt fogtam én is az rescriptióhoz, rescribálván András uramnak is 6 költ levelére; írtunk választ Thököly Miklósné asszonyomnak is és az tegnap fogott hálnak az szépét Rosombergre küldöttük. Déllyest is mind voltak aprólékos dolgaink.

13. *Szombat.* Déllyest gróf urammal midőn az savanyú vízhez indultunk volna, hozák Kűszöghy 11 költ levelét, s onnat estve felé térénk meg, és holmi aprólékos levelek mind jöttek, és végezénk magunkban, Berg uramat küldjük Kőszöghy után.

14. *Vasárnap.* Hamar éfél után érkezék Jelenik Blasováról és tőn relatiót, 9 viradóra mint foglaltatott el palatinusné emberei által;²⁾ kin felettébb sokat törődvén, Farkas uramnak írtam s alig vártam, közölhessem gróf urammal; elég patienter szenvedte ő nga; s én is Berg uramat készítvén el, hogy expediáltam, hamar érkezék Raphanides uram, Albert uramat délig sem győzvén elvárni, s későn jött úgy is, s eleget beszélgetvén, determinative nem tudánk eligazodni, hanem hogy hova hamarább siessenek Varsavára és Jelenik Blasovára, íratván szanoki regensnek és Recsitarsszkinak: míg ez levelek elkészültek, nyolcz óra is előjött, és így az holdvilágon Jelenik Albert urammal ment Rosombergig. Raphanides uram jóval vacsora előtt mene el. Farkas uram vacsora felett érkezék és tőn relatiót, mint gazdálkodott Teplára Rottal uramnak³⁾ és minemű discursusok voltak.

15. *Hétfő.* Még viradtig elkészíttem Albert uramnak írott levelemet, írván Csucsy uramnak is egynéhány szóval. Borbélyt jó reg expediáltam, hogy Berzeviczyné asszonyomon

¹⁾ Zrínyi útközben elválva társaitól, csakugyan Szentkeresztnek, s onnan az özveggy nádorné látogatására Lipcsének vette útját. Rottal és Szegedy Liptó vármegyén át siettek Eperjes felé. *Pauler* id. m. I. 234. l.

²⁾ L. föntebb apr. 9-én.

³⁾ L. föntebb apr. 11-ike alatt a jegyzetet.

eret vágjon. Délylest Kis-Rakító¹⁾ mellé helyt látni valánk gróf urammal, az melyet az gyermek lovak számára rendelt ő nga békerítettni; onnat megtérvén, Gerhart uram Korpona felé menő útjában divertált, véle lévén Abafy Gáspár uram is, s ő kgme itt maradt, Gerhart uram elment. Keczer András uramnak 10, és Csucsy uramnak 13 írott leveleket vettem, penig hogy az horut elállott az lelkem uracskámról.

Oszada

16. *Kedd.* Abafy uram Luzsnát látni ment, s megtérvén elmene. Nekem mind voltak dolgaim egész ebédig holmi árvai supplicansokkal. Délylest Luzsnára valék, mind addig míg az eddig valók ottan megtelepedtek.

17. *Szerda.* Délylest eljövénk s itt tanálánk Petkó urat, az ki által Csucsy uramnak, úgy az édes fiamnak is 15 költ levelét vettem.

Rosenberg

18. *Csötörtök.* Délelőtt praedicationt és délylest lamentationkat hallgatánk; ebéden Sárkány János uram vala ide ben; rescribált gróf uram iudex curiae uramnak; aprólékos irogatássim mind valának ez mai nap is; ez elmúlt éjjel szép esső lön.

19. *Péntek.* Keczer András uramnak 16, és Keczer Menyhárt uramnak 15 költ levelét vettem, Csucsy uramnak is de dato 17.

20. *Szombat.* Jó reg írtam Csucsy uramnak, és nyolcz óra tájban gróf urammal Jarkoviczára az ménest látni menénk, s onnat megtérvén, úgy lön ebéd vacsorával együtt. Francsics és Berg uramék tegnap érkezének.

21. *Vasárnap.* Ez áldott husvét napján az étszakai praedicationt ide ben volt, az reggelit és az délylest ott kin hallgatták meg ő ngok. Holnap akarván expediálnom Csúthy urat Eperjes felé, ma is mind írtam, de úgy sem continuálhattam szintén, és immár vacsora után vettem Keczer András s Menyhárt uramék leveleit, Csucsy uramét is de dato 20.

22. *Hétfő.* Jóval viradta előtt fogván újokban az expeditionhoz, úgy is nyolcz óra lön, hogy indulhatott Csúthy uram; és Bor Péter is expediáltatott Csetnekre Szenté mester után. Rohus uram csak szintén vacsora előtt érkezvén, jól is tartatott.

23. *Kedd.* Egynehány naptúl fogvást rúit havas üdő volt, az mint ez mai nap is; így csak ben detineálhatánk magunkat. Az mint tegnap vettem . . . . .²⁾ 13 költ Szenté mester uram levelét, írtam és adtam az postára Csúthy uram után.

24. *Szerda.* Hidvéghynek bőven írván, Petrőczy uramnak is rescribáltam, ez levelek mellett Kűszöghynek, és mingyárt

¹⁾ Oszadától nyugatra eső hegység; a Görög-féle térképen *Rakitov*, Lipszknénél *Ratkov* néven.

²⁾ A pontok helyén egy olvashatatlan helynév.

Likavka délben indulván Árva felé, Likavkánál vettem Raphanidesnek Krakóból 18 költ levelét; alig vártam felérkezhessek s írhasak azon dolgokról Jeleniknek, az mint hogy maga fiát ugyan ma, noha későn, megindítottam Blasova felé.

Arva vára

25. *Csötörtök.* Mingyárt reggel gyűltek az plenipotentiariusok és déllyest hozzá fogtak az számvételhez,¹⁾ hamar az liétavai számvételt el is végezek.

26. *Péntek.* Szunyogh uram levelét az mint hozták de dato 22 tegnap estve, ma reggel rescribáltunk és Varsavára is írtam. Sárkány János uramnak is 20 et 21 költ leveleit vévén, Csúthy uram után küldöttem Eperjesre és ő kgmének rescribáltam; doctor uramnak is írtam, az hol tanálatnék.

27. *Szombat.* Csucsy uramnak 23 költ levelére egynehány szóval rescribáltam. Nagyobbára még tegnap lón vége az számvételnek, de ma is mind ott bajoskodtak magok között; gróf uram marasztotta holnapra maga ebédjéhez őket.

28. *Vasárnap.* Két asztalra valának benne gróf uramnál és estve felé mind eloszlának az egy Zichy emberein kívül. Aprólékos irogatásim mind valának; azomban öt óra tájban úgy érkezék Keczer András uram, istennek hála, szenvedhetőképpen.

29. *Hétfő.* Bor Péter érkezék Csetnekről, és az stubnyai úthoz készülgetvén, az árvai supplicansokkal feles dolgaim valának, Petróczy uramnak írván Keczer András uram hozta hír felől.

30. *Kedd.* Gróf uram az várban falatozván, én magam az terhessebb szákkal indulván, noha nem bajoskodás nélkül ugyan, de szenvedhetőképpen s nagy üdön érkeztiünk Kralyovánra; gróf uram is napszállat előtt.

Kralován

Május

Szucsán
(Turócz vm.)
Jahodnik
Alsó-Stubnya

1. *Szerda.* Szucsámmal kiverekedvén és Jahodnikon ebédelvén ő nga, négy óra tájban jutánk Stubnyára, és ez mai nap is megfereidtem vacsora után.

2. *Csötörtök.* Az lovakot Rosombergre küldvén, Borbély Györgyöt Késmárkra, írtam mind az két helyütt való tiszteknek.

3. *Péntek.* Délelőtt vettem Varsavárul 24 költ leveleket; noha már azon Blasovárul való szükséges levelekről két ízben is írtunk, de újolag is Bor Pétert készítvén, délután elbocsátám, nagy bőven írván gróf uram szanoki regensuek, úgy én is Jeleniknek; írtam Varsavára is elég bőven, és Csúthy s Csucsy

¹⁾ L. föntebb mart. 29.

uraméknak 29 költ levelekre rescribáltam, Rudnára ¹⁾ dirigál- Alsó-Stubnya
vám az leveleket.

4. *Szombat.* Eperjesről 30 et 1-ma Maji költ leveleket vettem s holmi aprólékos írogatásim mind voltak.

5. *Vasárnap.* Révay Imre uram feleségéstül, Ujfalusy János uram is feleségéstül valának gróf uramnál ebéden; valóban meglakának és majd estig is mind tánczoltak; én azonban mind írtam délyest az hova kívántatott.

6. *Hétfő.* Eperjesre írt leveleket postára dirigáltam és Kiss Ádámot is jó reg expedialám Rosombergre, írván általa Késmárkra és Árvában is. Eperjesről is vettünk ma 3 költ leveleket.

7. *Kedd.* Rescribáltunk Eperjesre. Keczer András és Berzeviczyné Körmöczre valának, Gilányi uramnak 6 költ levelét vettem s rescribáltam.

8. *Szerda.* Holmi aprólékos ide s tova írásim mind voltanak. Reviczky Simon uram ma jüve ide az urától, s vacsora felett érkezének Osztrosith és Hidvéghy uram levelei.

9. *Csötörtök.* Hamar délután érkezék Hidvéghy uram s vacsorán gróf uramnál volt; ma reggel írván Gilányi uramnak, Farkas uramnak, úgy Késmárkra is egynehány szóval.

10. *Péntek.* Délelőtt hozák Varsaváról Raphanides uramnak 1-ma huius, és Casimirus királynak ²⁾ 28 Aprilis költ kegyelmes levelét. Bor Péter is Blasováról 3 költ levelekkel késsü estve érkezék.

11. *Szombat.* Kúszöghy levelét az mint hozták, Illyésházy uramnak 8 költ levelére rescribált gróf uram és Illavára is írtunk. Eperjesre is ez napokban csaknem minden nap küldöttünk levelet. Szunyogh Julius uramnak is írt gróf uram Reviczky uram által, az ki tegnap délután mene el. Guzith uram ma hajnalban az mint elmene, írtunk Gilányi uramnak többi között gróf uram szekeri eleiben küldendő lovak felől is, in hac materia Farkas uramnak is írván.

12. *Vasárnap.* Holmi aprólékos írogatások mind voltak.

13. *Hétfő.* Az minémü casus történt az más héten, úgy hogy egy embere megölettetett Révay Imre uramnak, az mely hajdura volt az suspicio, törvént szolgáltatott rólla gróf uram. Két asztalra valának. Későn vacsora után érkezék sub dato 5 Varsaváról való levelem.

14. *Kedd.* Azon varsavai levélre rescribálván, Eperjesről 10 et 11 költ leveleink érkezének, kikre rescribáltunk, és gróf

¹⁾ Rudnó (Rudna), Turócz vm.

²⁾ János Kázmér exkirály, ki még a mult évi september havában mondott le királyságáról.

Alsó-Stubnya uram is az fejedelemnek 22 Aprilis költ levelére rescribált. Osztrosith uram az mint érkezett, délylest megfürdött és vacsorán is gróf uramnál volt.

15. *Szerda.* Ebéden is gróf uramnál lévén Osztrosith uram, jól tartotta, s alig ment el hogy Pongrácz püspök öcsce, Révay Elek s többen is érkezvén s vacsora felett két asztalra telvén, valóban meglakának. Délben vettem Varsavárúl 8 költ leveleket. Magam nemcsak fakadozni, de az köszvént is érzeni kezdtem.

16. *Csötörtök.* Az köszvéntre jobban érezvén magamat, kevensenként három ízben is fürödtem. Vitnyédi uramnak írtam, lenne jelen a trencsényi terminusson, és Nádasdy uramnak sub dato 10 költ levelét Auer uram kezéhez dirigálván. Ma is gróf uramnál voltak az tegnapi vendégek ebéden, és annál is vígabban laktak. Szálláson rudnai posta volt vendégem s Eperjesre is írtunk. Nádasdy uramnak Sárvárrúl 10 költ levelei érkezvén elég derekas dologban, arrúl beszélgetvén gróf urammal, ő nga vacsorát nem évén, Keczer András uram volt gazdája Nyáry Ferencz uramnak.

Jahodník

17. *Péntek.* Jó idején elkészülvén s eljüvén Stubnyárúl, Jahodníkon voltunk ebéden, és vacsorán Révay Dániel uram vendégi, az hova Nyáry uram is elérkezék. Esterházy Sándor és Révay Elek uram is valának; itt is vígan lakának. Illyés-házy uramnak sub dato 15 kétrendbeli levelével érkezék Andránszki nevű szolgája; ugyan innet rescribáltatott gróf uram; ide jüvő utunkban is vettünk Eperjesről 14 költ leveleket.

Szucsán
Kralován
(Árva vm.)
Rosenberg
(Liptó vm.)

18. *Szombat.* Innet is jó idején felkészülödvén, Szucsánig késérék gróf uramat, s Nyáry uram Rosomberkre is eljüvén s Kralovánt évén ebédet, nagy időn érkezénk ide Rosomberkre és vacsoráig gróf uram itt járó ménését és lovait megnézegette. Eperjesről 15 költ leveleket Gombásnál vettük és Késmárkról 17 írott leveleket itten, más sok holmi helyekről való levelekkel együtt.

19. *Vasárnap.* Ben az kastélyban lévén praedication, ebédhez is hozzá ültem volt, de nem maradhattam sokáig, az fakadékok mjá nagy fájdalmakot szenvedvén; és gróf uram is elég lassan érezvén magát, elvégezte, elmenjen kedden Késmárkra és láthassa, Mária kisasszony curájához is mint fogtak, s így délylest Baranovszky uramat küldöttem Árvában, hogy az Éva kisasszont holnap elhozza.

20. *Hétfő.* Varsavárúl sub dato 15 költ levél ma érkezék. Nyáry uram még délelőtt mene el; délylest az egész ménest megtekingetvén; jó hajnalban expediáltam Samkót Késmárkra, és egyéb iránt való dolgokhoz is az mint lehetett láttam.

21. *Kedd.* Varsavai levélre rescribálván, írtam Csucsy uramnak is. Guzith uramot Bukovinszky urammal tegnap békíltetvén meg, vévén ma az ő kgye levelét, rescribáltattam; és elkészülgetvén s ebédet évén gróf uram, dél lón hogy megindulánk. Szentpéterre jókor és jó essőben érkezénk, az hova Ródeyné asszonyom levelével érkezék Trombitás Adám.

Rosenberg

Szentpéter

22. *Szerda.* Jó reg indulván s Lucsivnán ebédelvén, nagy üdön érkezénk ide Késmárkra; alig vártam, az ágyat kaphassam; gróf uram vacsora után jól meg is tánczoltatta az leányit, gyönyörködven ő nga, együtt láthatja.

Lucsivna
(Szepes vm.)

Késmárk

23. *Csötörtök.* Keczer András uramat noha hajnalban költettem fel, de együtt is másutt is lévő dolgai miá hét óra tájban mene el. Holnap akarván Csúthy uramat megindítanom Teleki uramhoz Eperjesre ¹⁾ s onnat tovább is, feles irogatásim valának uapestig, elég alkalmatlanúl ugyan, igen rosszul érezvén magamot, kivált estve felé.

24. *Péntek.* Ma is írtam ugyan és hét óra tájban indítam meg Csúthy uramot. Ez estve vettem Keczer András uramnak Veresalmáról írott levelét.

25. *Szombat.* Doctor, úgy Hidvéghy uramék is Lőcsére menének. Petróczy uram szolgája az mint tegnap érkezett vala, ma hajnalban elmene Eperjes és Peklin felé; írtam ő általa is Csucsy uramnak, az kitül és Radics uramtul is 24 költ levelet ma vettem egyszersmind.

26. *Vasárnap.* Mingyárt reggel érkezék Rottal uramnak Eperjesről tegnap írott levele; mingyárt azon Csáky uram szolgája által rescribált gróf uram; én bőven írtam Farkas uramnak, úgy Gilányi uramnak is, és még Varsavára is Chrnovszky uramnak; mind ezen tiszteknek szóló levelek elküldesse azomban holnapra haladván.

27. *Hétfő.* Sok gondolkodási után is elvégezte gróf uram, csakugyan megvárja Rottal uramat Rosombergen, ²⁾ s így in eo immutálván az tegnapi levelet, elbocsáttatván az árvai embert, írt gróf uram Rottal uramnak, én is nagy bőven Csucsy uramnak, Keczer Menyhárt uramnak is. Samkót délelőtt bocsátam el.

28. *Kedd.* Mingyárt hajnalban írván Hidvéghy uramnak, azomban négy óra tájban úgy érkezék Nagy Miklós Peklinből Csúthy uramtól, azt tanálván ottan, hogy Keczer András uram el nem mehet Zólyominé asszonyomhoz; így mingyárt az szük-

¹⁾ Teleki Mihály Kapy Györggyel, Nemes Jánossal és Virginás Istvánal, mint az erdélyi rendek követe volt jelen az eperjesi conferentián. *Szilágyi S.* id. m. XIV. 59. l.

²⁾ L. alább jun. 3-án.

Késmárk séges íráshoz fogtam és váltig continuáltam az írást, de tizenegy órának előtte meg nem indíthattam Szilágyit. Délylest már nekem sem valának írásim, de törődésim elég azon, hogy holnap meg kellenék indulnunk, én pedig azon egy nyomorult állapotban.

Lucsivna egész Lucsivnáig volt részünk benne, az hol ebédelvén, étszakára Hibére szállottunk s jókor is; én sem voltam rosszabból.

Hibbe
(Liptó vm.)
Szokolcs
Rosenberg
30. *Csötörtök.* Jó reg indulván és Szokolczon ebédelvén, az hol Kubínyi János uram vala gróf uramnál, Rosombergre még négy óra előtt érkezénk. Itt már Liptóban nem volt oly jó eső mint Szepesben. Írtam lucsivnaiak által Szinyeiné asszonyomnak.

31. *Péntek.* Mingyárt reggel érkezvén Absolon, hozott vala oly hírt, hogy az trencsényi terminusnak el kell haladni; azonban már délután érkezvén Hidvéghy uram, más különben tanáztatott; az ki nem késvén elmene, s azután Baranovszky uram is Árvában; írt gróf uram Osztrosith és Petrőczy uraméknak. Varsaváról 22 költ levelek érkeztek.

Junius

1. *Szombat.* Jó reg érkezék lucsivnai ember Csucsy uramnak 30 költ levelével, Samkó trombitás pedig délben; mind ezekből sem tauulhatván ki, mikorra érkezhetnének ide az commissarius urak, úgy küldtetett Francsics uram ő ngok eleiben; s vacsora felett érkezék késmárki drabant Peklinből 31 költ Menyhárt uram levelével. Ma délelőtt írtam Csucsy uramnak.

2. *Vasárnap.* Ma is írtam Csucsy uramnak, érthesse Menyhárt uram, jól jutott levele kezüinkhöz; késmárki drabant által írtam Szinyeiné asszonyomnak, úgy Almásy uramnak is.

3. *Hétfő.* Délben jött hírünk, az commissarius urak mind együtt jünek és vacsorára ide érkeznek, az mint hogy ugyan szintén felesed magokkal voltak; igyekezünk mentül becsületesben excipiálni és tractálni.¹⁾

4. *Kedd.* Mingyárt reggel szállásomra jüvén Rottal uram, feles üdeig beszélgetett, és csak kilencz óra tájban indultak vízen ő ngok; ez iránt is szaporodott költségünk. Dvornikovics Farkas András urammal itt maradván, Porubszky Mátyás Erdődy Gáborné asszonyomhoz expediáltatott.

¹⁾ Rottal gróf máj. 29-én hagyván el Eperjest, és Rákóczyt Sároson meglátogatván, úgy folytatta útját Bécs felé. *Pauler* id. m. I. 253. l.

5. *Szerda.* Az mint tegnap késő estve érkezett Pozsonból Armpruszter Mihály uram, ma jó reg Kassa felé indulván, írtam általa Késmárkra, Keczer Menyhárt uramnak és Csucsy uramnak is; azonban Nemessányi Bálint uram érkezvén, Petkó Zsigmond uramnak Jakosith Imre uram dolgában 29 költ levelére rescribáltam.

Rosenberg

6. *Csötörtök.* Ez elmúlt éjjel éfél tájban jüvén Nadasdy uram felől való hírem ¹⁾ kapitány uramtól, azonnal rescribáltam, sőt reggel osztán Francsics uramat is elküldöttem Kralyovánra. Gróf uramnál valának Dvornikovics és Farkas András uramék s valóban meg is lakának.

7. *Péntek.* Tíz óra tájban menének Dvornikovics s Farkas András uramék Teplára, s így már valamintire megpühenhétünk (*így*); aprólékos irogatásink mind valának. Francsics uram is csak azzal tért meg Kralyovánról, elmenjünk Trencsében.

8. *Szombat.* Már szintén setétedett, hogy érkezett Keczer Menyhárt uram, de úgy is sok üdöt töltöttem az ő kgmével való beszélgetésben.

9. *Vasárnap.* Ez áldott pünkösöd napján könnyebbedtem annyira térdemben való seb miá, hogy együtt ehettem gróf urammal ebédet, és ma is az mennyire csak érkezhettem, beszélgettünk egymással.

10. *Hétfő.* Az Kótórúl ²⁾ hajtott gyermek lovakkal jókor érkezék Rokuszi; elég nyomorultul nevelt s telelt lovak; elintézék gróf urammal, melyeket heréljenek meg és hajtsák az Holyára az többihez. Gróf uram szentegyházból megtérvén, menénk Farkas uram házához, ugyan onnat menénk az szálakra s úgy indulánk isten jóvoltából Trencsén felé, nagy üdön szállván Kralyóvánt. Keczer Menyhárt uram is együtt járt eddig velünk.

Kralován
(Árva vm.)

11. *Kedd.* Jó reg kászolódánk ugyan, de ellenkező szellő s kicsiny vizünk levén, délre messze esénk Szedernikra; sztrecseni völgyben falatozott gróf uram, és majd öt óra lón hogy Szedernikhez érkezhétünk. Gróf uram ott maradt s úgy disponált, holnap csak Illyaván maradjon és én siessek Trencsén felé, az mint hogy setét estig Predmir iránt való malomnál veretvén ki az szálat, csakugyan ott maradtam, mert még Kralyóvánt kezdettem érzeni az köszvént az jobbik térdemben.

Sztrecsen
(Trencsén vm.)
Szvedernik

Predmér

12. *Szerda.* Mihent hajnalodott indulván, Illyavánál annyit késtünk, míg cseresnyéért küldtem volna bé; az úr hintót is küldött vala ki Gyóry uramtól, de nékem még moczczaunom

Illava

¹⁾ Nadasdy e napokban Lengyelországban járt búcsut a czenstochaui csodatevő Mária-képnél. *Pauler* id. m. I. 259. l.

²⁾ *Így*: *Költő* a volt Kővár-vidéken, ma Szatmár vm.

Trencsén is nehéz lévén, siettem Trencsén felé; már szintén estve felé érkezvén meg, még szekerebben voltam hogy jüvének Hidvéghy s Synapius uramék; az isten kegyelmessen provideált és alkalmas szállásocskám lön; már szintén setétedett hogy érkezék Vitnyédi uram, és azzal éfélnél is tovább beszélgeténk.

13. *Csötörtök.* Mesterkedtünk benne, mint vitethetném magamot Nádasdy uramhoz, kihez valóban nehezen jutottam ugyan és majd három óráig voltam ott; azomban gróf uram is be érkezék;¹⁾ nagy későre lévén és ki ki szállásán éven ebédet, már csak szintén estve felé gyűlvén egyben, eléggé pironkodott az jó mester. Balassa sem maga, sem prókatori által nem compareált; maradott abban az dolog, hogy ő felsége informáltassék. Az urakot, az kik ugyan felescecskén valának, iudex curiae uram magánál marasztván, nagy későre lön az vacsora.

14. *Péntek.* Sietett iudex curiae uram elmenni, az mint hogy elbúcsuzván az uraktúl, el is ment ő nga; eloszlának az többi is; gróf uram is alig várta, kimehessen Kaszára,²⁾ az hol ebéd vacsorával együtt lön, s valóban meglakának. Dicsértessék istennek szent neve, útra kelvén, majd ugyan könnyebbedni kezdettem. Csúthy uramnak, Husztról megtérvén, Késmárkról 11 költ levelét vettem. Innet rescribált gróf uram Pongrácz püspök uramnak.

Kasza
(Kossa)

15. *Szombat.* Sokára lön míg megindulhatánk, ahoz igen nagy hő is. Predmérien sokára délután éven ebédet, szintén estveledett hogy Zsolnára érkeztünk, s elég bágyadtan; ott is valóban meglakának ugyan; és 4 Junii költ levelet vettem Varsaváról.

Predmér
Zsolna

16. *Vasárnap.* Praedicatiót hallgatván gróf uram, és Szunyogh urammal való beszélgetésimet continuálván, írtunk Osztrosith uramnak; innet is későre délután indulván meg és igen nagy hőben, szintén estveledett hogy Trchovára érkezünk; 14 költ leveléből Csúthy uramnak értettem Mária kisasszony alteratióját.

Tyerhova

17. *Hétfő.* Az mint megindulánk, Parniczán evénk ebédet, és Guzith uram házánál is feles ideig késett gróf uram; siettem feljűni az várban.

Párnicza
(Arva vm.)
Arva vára

18. *Kedd.* Farkas uram az mint Parniczára jött vala, ma délután elmene. Nékem mind voltak paraszt emberekkel való dolgaim, és déllyest rosszabbúl voltam már itt helyben mint az útban; írtam déllyest Csúthy uramnak, gróf uram

¹⁾ Ezen trencsényi összejövetelre nézve v. ö. *Pauler* id. m. I. 258. és 260. l.

²⁾ *Petrőczy Istvánhoz.*

pénteken megindulni és szombaton Késmárkra be érkezni szándékoznék.

19. *Szerda.* Itt is szüneti nem volt az parasztsággal való foglalatosságomnak.

20. *Csötörtök.* Bous¹⁾ uram Pongrácz püspök levelével érkezvén fel, viceispán uram is itt tanálván lenni, valóban meg-lakának, s mivel Franciscs uramnak is holnap kellene Bécs felé indulni, feles írásim valának.

21. *Péntek.* Még hajnalig is continuálván az írást, elkészülvén Franciscs uram Bécs felé, s mi Késmárk felé indulván, Jarkoviczán evénk ebédet s étszakára Dovallón szállottunk.

22. *Szombat.* Délre Lucsivnán szállván, Késmárkra jókor érkezénk s az itt valókat szenvedhető egészségben tanáltuk; dícsírtesség istennek szent neve!

23. *Vasárnap.* Franciscs uramnak ma írtunk, Bottyány Pál uramnak is Szenczy dolgában. Kűszöghy uram vala ebéden.

24. *Hétfő.* Herics uram által írtam Eperjesre az édes uracskámnak, Csucsy uramnak, úgy öcsém uraméknak is. Olmuczer érkezék (s) vala ebéden, s vacsorára doctor uram.

25. *Kedd.* Doctor uram jó reg mene el; ma délyest egy árvai muskatélyos által írtam Árvában, úgy Farkas uramnak is. Ma hozák elsőben, hogy Varsaván királynak Visnyoveczki herczeg választatott.²⁾

26. *Szerda.* Ez mai napon is Podolinczról³⁾ való paterek által rectificáltatott⁴⁾ ez a Varsaváról való hír. Illyésházy uramtól jött levelünk de dato 18, kire rescribálván s Farkas urammal is közölvén, hogy már így venné kézhez Boldogasszonyfalvát, Szunyogh uramnak is rescribált gróf uram Szedernikről írott levelére, s én is Árvában nagy bőven; ezeken kívül nagyob-bára az kőművesek mellett mulattattam magamot. Osztrosith uramnak is 22 költ levelét ma vettük.

27. *Csötörtök.* Délyest érkezék levelünk Varsaváról sub dato 19. Ezen árvai ember által is írtam Gilányi uramnak.

28. *Péntek.* Eperjesre menő szekér alkalmatosságával írtam egynéhány szóval Csucsy uramnak, úgy Radics uramnak is; azomban az postáról vettem 25 Eperjesről költ leveleket, s Chnovszky uramnak rescribálván, Blasova felé küldöttem hanusfalusi Kuba által. Szabó Jancsi ez estve érkezvén, újabb Eperjesről való leveleket vettem, úgy Keczer Menyhárt uramnak is 25 írott levelét.

¹⁾ Így: *Bohus.*

²⁾ Visnyovieczki Koributh Mihályt jun. 19-én választották a lengyelek királyukká.

³⁾ Podolin, Szepes vm.

⁴⁾ Így; helyesebben talán *certificáltatott.*

Árokháza
(Liptó vm.)
Dovalló
Lucsivna
(Szepes vm.)
Késmárk

Késmárk

29. *Szombat.* Írtam Petróczy, Osztrosith, Berényi és Hidvéghy uraméknak az eperjesi terminus dilatiojáról.¹⁾ Görgey Vilhelm uram vala ebéden.

30. *Vasárnap.* Absolon uram jó reg adta bé az minémű levelekkel jött; az tegnap jött árvai ember által ma is írtam Petróczy uramnak, Gilányi és Farkas uraméknak elég bőven. Szunyogh uramnak is rescribáltunk. Ma gyóntak meg az kissasszonyok ő ngok.

Julius

1. *Hétfő.* Ma már ugyan jó esső lön. Ma is írtam Árvában, ugy Rosombergre is, s egynehány szóval Eperjesre is.

2. *Kedd.* Az mint Ujfalusy Imre még vasárnap jött ide. Görgey Vilhelm uram is itt lévén, jól lakván, váltig meg is tánczolának.

3. *Szerda.* Szlavkóra valánk ebéden s vacsorára érkezék Petkó uram, Osztrosith uram levelét is hozván.

4. *Csötörtök.* Ez mai nap is itt maradván Petkó uram, annál inkább continuálhattam az Erdélyben való sok expeditiót. Gróf uram déllyest Schavnikra menvén, annuált, elküldjek az ifju grófért,²⁾ s így disponáltam arról is és praemittáltam Berzeviczy Györgyöt. Írt gróf uram Osztrosith uramnak s Hidvéghy uramnak, úgy hogy holnap Absolon vihesse. Dániel uramért való kocsí is ma érkezék.

5. *Péntek.* Jóval hajnal előtt ébredvén fel és legelsőben ifju gróf uramért menő lovasokat s kocsit expediálván, azután Gyarmati és Petkó uramékat Erdély felé, és kilencz óra tájban Absolon uramat is, írván általa Gilányi s Farkas uraméknak, úgy Francsics uramnak is, postára dirigálván, vacsorára megérkezék gróf uram.³⁾

6. *Szombat.* Rédeyné asszonyom szolgálja által küldtetett Gyarmati itt felejtett úti levele Ványai uram kezéhez, s ebéd felett érkezék Chrnovszky uramnak Varsaváról 26 költ levele; azon ember által is rescribáltunk kapitány uramnak, Farkas uramnak is, vámlévre való albát is küldvén.

7. *Vasárnap.* Radics uram praedicatio felett érkezék, négy óra tájban délyest az ifju gróf, s mingyárt ment Thököly Zsigmond uram eleibe, az ki leányostól és az szomszédokban is compareálván, öt asztalra telének, s így ily alkalmatossággal elhálátánk az német leánt árvai káprálylyal.

¹⁾ L. főntebb mart. 31-én és alább jul. 29—31-én.

²⁾ Eperjesre.

³⁾ Savnikról.

8. *Hétfő*. Ez mai napot is azon vígan lakásban töltötték el.

9. *Kedd*. Thököly Zsigmond uram jó reg elmene; hozák Francsics uramnak Bécsből 3 költ levelét, szintéu hogy arra felé indulni akart volna Radics uram, az ki által rescribáltam, és gróf uram is Draskovith uramnak 23 Junii költ levelére, írván Nádasdy és Zichy uraméknak is. Berzeviczy Zsigmond uram ez elmúlt éjjel kopóit elhozatván, az hunsztorfi füzest meghajtatánk és Szlavkón evénk ebédet. Erdődy Sándor uramnak 21 Junii költ rescriptióit hozák.

10. *Szerda*. Szinyei ember által írtam Keczer Menyhárt uramnak, többi között az Vajda paripa felől, Árvában s Liptóban majd minden nap írván.

11. *Csütörtök*. Az állhatatlan Illyésházy elég boszús 5 költ leveleit vévén, s azokra rescribálván, Dedinszky délben érkezvén az két szekér bazini borral, írtam eleget az jó Farkas uramnak. Az ifju gróf s kisasszonkák Székely János uramhoz valának ebéden.

12. *Péntek*. Jó reg elmene Dedinszky; déllyest gróf urammal az őszi mezőben való gabonákat látni valánk, s valóban szegények ez nagy szárazságban.

13. *Szombat*. Csicsery Ferenczet elbúcsuztatván Keczer András uram, jó reg mene el, s írtam általa öcsém uraméknak Nagy Ferencz leveléről is.

14. *Vasárnap*. Reggeli s déllyesti praedicatiót meghallgatván, Illyésházynek 3 költ levelére ma rescribált gróf uram.

15. *Hétfő*. Mivel hólnap kellenék megindulni az ifju grófnak Eperjesre s Mária kisasszonnak Huszt felé, így ez mai nap mind készültek és az tánczczal is valóban mulattatták magokat.

16. *Kedd*. Már rakoskodtak is az útra indulók, de Horánszky András uram az mint tegnap sokat instált, úgy ez mai nap annyival inkább, s végtére gróf uram is inducáltatott, az ifju gróf lehessen vőfélye Erdődy Sándor uramnak,¹⁾ s így az kisasszony indulása is hétfűre haladott. Cserép hozó szekér által ma is írtam Farkas uramnak.

17. *Szerda*. Rosombergi supplicansok által írtam Farkas uramnak és Vitalis uramnak is török lovaknak istállóra való vitelek felől, s nyulászni valánk Hunsztorfnál s Lumniczánál compániástúl, s ebéden Szlavkón;²⁾ hogy onnat megtértünk volna, vettem Gilányi uramnak 15 költ levelét, Francsics uram-

¹⁾ Erdődy Sándor, György tárnokmester fia, gr. Csáky Krisztinát vette feleségül. *Nagy I.* id. m. IV. 62. l.

²⁾ Hunsdorf (ma *Hunfalva*), Kakas-Lomnicz, Kis-Szalók.

Késmárk

nak is Bécsből sub dato 8 elég kevés jóra való hírrel, s nem reménlvén hogy már ott ériék, Radics uramnak írtam.

18. *Csötörtök.* Ma is kin voltunk és az szlavkai nyíresben nyulászván, ugyan Szlavkón ebédlettünk, az hova Joanelli leveleit hozák.

19. *Péntek.* Ez mai nap 14 költ levelét vettem Francsics uramnak s Varsaváról is 5 költ leveleket, s már késő estve Vitnyédi uramnak 11 költ levelét, úgy Szunyogh uramnak is de dato 16.

20. *Szombat.* Szunyogh uramnak, Vitnyédi és Petróczy uraméknak rescribálván, Árvában is nagy bőven írván, ugyan árvai lovas ember által küldöttem. Délyest megindult az lelkem uracskám, úgy hogy holnap vőfélye lehessen Erdődy Sándor uramnak; azomban úgy érkezék Raphanides uram.

21. *Vasárnap.* Az mint lehetett, dispositiócskát tévén elmenének az lengyelországiak jó reg házokhoz. Ez mai nap nem jöttek semmi oly levelek, hanem Kolcsváról,¹⁾ hogy oda jó egészségben érkezék az lelkem uracskám; szerencséltesse isten tovább is.

22. *Hétfő.* Isten jóvoltából ma délután indult az Mária kisasszony Huszt felé, s elég keservessen válának el az atyafiak egymástól. Vacsora felett érkezék Szirmay uram.

23. *Kedd.* Alég vártam megtérhessenek kik az ifju gróf urammal voltak az lakadalomba, az mint hogy megtérvén, elég dicséretessen hogy viselte magát, töttek arrúl való relatiót; és hogy jó egészségben egyeztek meg az kisasszonnal, azt is meghozá ez estve Halász. Gilányi uramnak rescribáltam, Farkas uramnak is az hort hozott szekír által.

24. *Szerda.* Benczur érkezvén Szinyéről, délyest Szirmay uram haza mene, Szirmay Miklós pedig Bezzeg uramhoz expediáltatott.

25. *Csötörtök.* Horánszky András uram vala itten Vesselényi Pál uramtól; az mint cserép mellett írt Szendrei, úgy rescribáltam is neki.

26. *Péntek.* Francsics uramnak 21 írott levelét vettem, és Szunyogh uramnak is az mint hozták 23 költ levelét, Gilányi uramnak rescribáltam s ma adtam ki Berzeviczyné asszonyomnak az házrúl való levelet. Az ifju gróf ma kedveskedett elsőben dimnyével. Ez mai nap estve felé kezdettem érzeni az bal lábomban az köszvényt, s érkezék Boldizsár uram Szinyeiné asszonyom lovaival, az kiken Eperjesre kellenék mennem.

27. *Szombat.* Ez mai nap is estve felé azon egyképpen voltam az köszvény miá, és sokat törődtem, mi tévő legyek.

¹⁾ Kolcsó, Szepes vm.

28. *Vasárnap.* Az oskolára az minémő ezer forintot szándékozám adni, megszerzettem Berg uram által; azomban érkezék Joachimus és Reviczky Simon uramék; itt lévén Görgey Miklós és Vilhelm uramék is, vígan lakának ebéden, majd estig mulattak, s látván én is hogy eddig nem nehezedtem inkább, hat óra felé megindulván és késő estvével lőcsei vendégfogadóban állapodván, Joachimus uramék is oda érkezék.

Késmárk

29. *Hétfő.* Mihent hajnalodott megindulván, Korotnokon étetvén és másszor Szinyén, öt óra tájban Eperjesre érkezvén, jó egészségben tanulván az lelke fiamot, úgy az atyafiakat is, kikkel az mint csak lehetett conferálván, itt már annál is gyengébben kezdettem lenni.

Lőcse

Korotnok

Szinye
(Sáros vm.)
Eperjes

30. *Kedd.* Hét óra tájban egybe gyűlvén, az mi kevesen compareáltak, mind is inkább csak az városok követei, azokkal privatim, úgy az inspectorok jelenlétében is az egész napot töltvén is el, nagyobbára inkább haszontalanul, látván, odio Eperjensium most is inkább akarnák, elfogyjon ezen oskola, hogy sem mivel segítsék ez istenes és közönséges jót, az kin bizony eléggé törődénk, mint hozhatni volna mi jó karban.

(31.) *Ultima. Szerda.* Négy óra tájban az professorokkal lévén, öt órakor mingyárt reám jüvének az követek, felduzván az orrokat és az tegnapi igazmondást pirongatásnak tartván, hogy ők elmennek; addig explicálódott nekik pro et contra az dolog, hogy azomban hét óra(kor) elő jüvén eperjessiak, az községgel való conferentiát elvégezvén, közénkben jövének, és az minémő fogatkozások estek interim az ő részéről is, azokban magokat resolválván, egyébiránt való jó oblatiókkal is, így végtére az városok inducáltattak, svadeálni fogják principalisoknak, pro 1-ma Octobris jobb ígérettel bocsáttassanak; mely terminushoz hogy jobban készülhessenek, sokat conferálván arról; tizenegy óra tájban eloszlának s elbúcsuzának, úgy hogy déllyesd visitálják az classisokat és némely actusokon is legyenek jelen; mivel penig tőlem csak az sem lehetett, akarván gróf uramnak is kedvezni vissza való sietésemmel, ebéd után lévén, újlag mindnyájan hozzám gyűltek, és jó módjával elbúcsuzván, az inspectorok kezéhez adtam az offerált ezer forintot, ea conditio, hogy abból proveniálandó interes status proventus legyen; adja az isten, másoknak is jó exemplomával lehessen. Eppen négy óra tájban indulván, szintén setétedett, Veresalmára érkeztem, itt már annál is gyengébben érezvén magamot.

Vörösalma

Augustus

Vörösalma

1. *Csötörtök.* Ez éjszakai szapora esső miá az út ugyan nehezedett és erre Palocsára is elég alkalmatlan s köves lévén, noha hajnalban indultam, de úgy már szintén estve felé érkezhettem,¹⁾ és az bal térdem is megdagadott s egyébaránt is igen eltörődtem. Francsics uramnak 25 és 28 költ leveleit tanáltam itten.

Késmárk
(Szepes vm.)

2. *Péntek.* Az mint az jobbik kezemben is még Eperjest kezdettem érzeni az köszvényt, szintén el nem hatalmazott ugyan most is, de elég alkalmatlanságot szenvedvén úgy is, Reviczky Simon uram elmenetele holnapra haladott, várakozván Joachimus uramra is, az ki még e minap maradt volt Lőcsén, igen megbetegedvén.

3. *Szombat.* Jó reg elkészétvén Osztrosith és Hidvéghy uraméknak Szunyogh uram dolgában írott leveleket és ő ngának is írván, szintén hogy el akar vala Reviczky uram menni, újebben érkezék hírünk, hogy nehezedett nyavalyás Joachimus uram; sietséggel küldetett oda az borbély. Reviczky urammal Kiss Ádám is elmene, hogy lássa meg az méneseket Liptóban, és az Árvában lévő török lovakat hozza el.

4. *Vasárnap.* Mingyárt hajnalban küldvén az én szeke-remet Lőcsére, hamar délután megérkezék Joachimus uram jobbadocská állapattal hogy sem mint reméljük vala; vacsórát együtt evék gróf urammal.

5. *Hétfő.* Írtattam Joanelli uramnak Berg urammal és az cserép hozó szekér által Farkas uramhoz küldvén s ő kegyelmének is elég bosszuságosan írván, kapitány uramnak is árvai emberek által rescribáltam.

6. *Kedd.* Szintén ebéd felett volt gróf uram hogy érkezének az kisasszont Husztra kísézők.²⁾ Baranovszky uram ma jó reg expediáltatott az eperjesi sokadalomra, hogy holmi posztókat és fűszerszámokat vétethetnénk ha succedálna. Zrínyi Péter uramnak hozák levelét és Francsics uramét is de dato 1-ma hiús.

7. *Szerda.* Joachimus uram megindulván Bilszko felé, írt gróf uram Szunyogh uramnak és én is Petrőczy uramnak, Petkó uramnak 16 költ levelét includálván; rescribált gróf uram Zrínyi uramnak.

8. *Csötörtök.* Vadászni volt gróf uram s őzet is veretett. Thököly Zsigmond uram dinnyékkal kedveskedett. Révay úrfi által küldöttem Liptóban Mária kisasszony óráját.

¹⁾ T. i. Késmárkra.

²⁾ L. főntebb jul. 22-én.

9. *Péntek.* Szinyeiné asszonyom egy koci dinnyével kedveskedvén, délben küldöttem Szerdahelyre hatlovú szekeret ugyan dinnyéért s írtam öcsém uraméknak elég bőven s asszonyomnak is egynehány szóval. Későn estve érkezék Farkas uram szolgálja az bárányok felől elég káros hírrel.

10. *Szombat.* Mingyárt reggel elbocsátám szolgáját Farkas uramnak; azután érkezett cserép hozó szekér is onnat, s Kiss Ádám is ma jött az török lovakkal Árvából.

11. *Vasárnap.* Rescribáltam Gilányi uram levelére nagy bőven, gondolván, Danis uram el fog menni, de jól lakván ebéden, holnapra haladott indulása. Azomban az réz gombokat meg hozták és Joanellitől is elég kedvünk ellen való választ.

12. *Hétfő.* Azon Joanelli levelére ugyan voltaképpen rescribáltatván Berg urammal, írtam Farkas uramnak, sietséggel küldje, és ma is írtam egynehány szóval kapitány uramnak, úgy Illyés uramnak is s elmene Dániel uram mind ez levelekkel, és majd napestig sem volt szüneti az essőnek.

13. *Kedd.* Görgey Vilhelm s János valának ebéden gróf uramnál, és még asztalnál voltunk hogy érkezének Rákóczy fejedelem asszony szolgálái, kikkel szemben lévén gróf uram s vacsorán megmarasztván, valóban meg is lakának.

14. *Szerda.* Reggel mingyárt megérkezvén Blasova felé volt drabant s Braniczky levelei, alig vártam, Raphanidesnek küldhessem, Benzurt expediálván; írtam mind Liptóban mind Árvában.

15. *Csötörtök.* Nyulászni lévén, Szlavkón evénk ebédet; azomban Osztrosith uramtól való levél érkezvén, sietséggel tudósította Rokuszi által öcsém uramat Baranovszky uram. Nádasy uramnak is 30 Julii költ leveleit hozák Árvából, úgy Raymanus Istvánét is.

16. *Péntek.* Nádasy uram requisitioja végett rescribálván gróf uram Raymanus uramnak, úgy én is írván mind ezekről Gilányi uramnak, holnapra haladott az oda való muskatélyosnak elmenetele.

17. *Szombat.* Gróf uram jó idején menvén nyulászni, Nádasy uramnak 1-ma költ levelét hozák, Nagy Ferencz uramnak de dato 12 Kochovnáról,¹⁾ kinek pariaját öcsém uraméknak küldvén, Menyhárt uram levelét estve hozák, azzal együtt Nagy Ferencz uramnak Pozsomból 8 költ levelét.

18. *Vasárnap.* Midőn szintén az étket akarták volna adni, Horváth Boldizsár s Markó uramék érkezének; valóban meg is lakának, nekem is elég jutott.

¹⁾ Így: *Choholna*, Trencsén viii.

Késmárk

19. *Hétfő.* Keczer András és Menyhárt uramék vacsorára érkezének, Francsics és Radics uramék Bécsből jó reggel.

20. *Kedd.* Midőn ebéd felett voltunk volna, érkezék Petkó és Gyarmati Erdélyből; ebéd után megnézegeté gróf uram az minémő lovakot hoztak, s Petkó uram is relatiót tévén utazásáról, Keczer Menyhárt uram elmene Batizfalvára, úgy hogy onnat palatinusnéhoz mehessen s láthassa, ha mit végezhetni volna véle Blasova végett, az mint a végett Raphanides és Albert uram mentek Lengyelországban Vapovszkyhoz.

21. *Szerda.* Petkó uramot el nem bocsátá gróf uram ez mai nap, és Keczer András uram is majd napestig tánczczal mulatta magát.

22. *Csötörtök.* Gróf uram vadászni volt. Petkó uram feles-tököm után elment; én az Erdélyben való expeditio körül foglalatoskodtam.

23. *Péntek.* Az erdélyi szabadosokat elbocsátván, úgy az Rosomberg felé való szekeret is, s déllyest Berg uramat Joannellihez, hogy már vacsora után voltunk, érkezék Reccsiczky úrfi, kinek jól gazdálkodtak.

24. *Szombat.* Inkább csak ez tegnapi vendéggel múltattuk az üdőt.

25. *Vasárnap.* Íratván az hova kívántatott, jó reg elmene Keczer András uram. Ez mai nap is itt maradván Reccsiczky uram, valóban meglakék.

26. *Hétfő.* Elmene Reccsiczky uram; ez által is írt gróf uram az fejedelemnek.

27. *Kedd.* Délelőtt érkezvén egy muskatéros lovon Árvábúl, délután azonnal expediáltatott; bőven írván Hidvéghy uramnak.

28. *Szerda.* Nyulászni valánk Hosszuerdőben, Rédeyné asszonyom szolgáját tanálván, Görgey Vilhelm uramat is, az kik valóban meg is lakának.

29. *Csötörtök.* Az mint tegnap érkezék Berg uram Joannellitől, napestig sem tudánk eligazodni mi tévők legyünk. Menyhárt uramnak Muránybúl 28 költ levelét vettem; azonban Keczer András uram is elérkezék Árvábúl; elég haszontalanul fáradozott oda.

30. *Péntek.* Alig hasadott az hajnal hogy indult ő kgme, úgy Benzur is kammergrófhhoz való levéllel; úgy Farkas uramnak is (írtam) Illavára nagy sietséggel hogy küldje.

31. *Szombat.* Rédeyné asszonyom szolgálja az mint elmene, írtam Csucsy uramnak s asszonyomnak is nagy bőven, Krakkóból való vásárlással.

September

Késmárk

1. *Vasárnap.* Az bal lábomon való egyik ujjomra harmadnaptól fogvást rosszúl lévén, kivált ez mai nap valóban meglakám. Apródonkint mind voltak ez mai nap is írásim. Meskó Gábor lakodalma is ma vala.

2. *Hétfő.* Az borbély által írtam egynehány szóval kapitány uramnak.

3. *Kedd.* Gróf uram nyulászni volt; azonban délelőtt érkezvén Murányból Keczer Menyhárt uram,¹⁾ sokat törődénk, mint kellenék az dologban cselekednünk, s az úrral is délután örömet determináltattunk volna felőle, de megháborodván ő nga, csak abban mult, és hogy szintén el akar vala estve felé menni öcsém uram, úgy érkezének Raphanides és Albert uram; nem sok jót látván Branyiczkyval való tractában is, öcsém uram már hat óra tájban mene el. Berg uram ma reggel mene el.

4. *Szerda.* Keczer Menyhárt uram levelét Murányban mingyárt reggel küldvén el, írtam eperjesi tót praedicator által Csucsynak Keczer Menyhárt urammal való dolgunkról, Raphanides uram által Arvában. Gróf uram nyulászni volt ma is, Berzeviczyné asszonyom penig Hozeleczre ment.

5. *Csötörtök.* Halászi elbúcsuzván, írtam általa Géczy Gábor uramnak az legatum felől, úgy Farkas uramnak is nagy bőven. Estve jött meg Berg uram re infecta.

6. *Péntek.* Keddtől fogvást járván hol egy hol más tagomot az köszvény, ez étszaka is elég nyomorultúl voltam. Gróf uram jó idején ment Vibornya²⁾ felé nyulászni, az hol igen szép és kedves agarának tört ketté az lába.

7. *Szombat.* Búsultam, hogy Murányban Keczer Menyhárt uram levelével expediált emberem még sem érkezett; azonban szintén délben úgy jöve meg; alig vártam elküldhessem Butkára Samkó trombitás által, írván bőven Keczer Menyhárt uramnak és Csucsy uramnak is egynehány szóval. Egy tűzött czafragot kívánván palatinusné, Kúszöghy vitte el.

8. *Vasárnap.* Rosszúl érezvén magát gróf uram, az borbélyt küldöttük az doctorhoz. Görgey Vilhelm uram tanálkozván, még is elmulattatta ő ngát. Néminemű Sámuel Unger nevű kertész tanálkozván rosombergi szükségre, conveniálván véle, remittáltam; írtam Farkas uramnak.

¹⁾ L. föntebb aug. 20-án.

²⁾ Így: *Viborna*.

Késnárk

9. *Hétfő.* Kőszeghy s Görgey Vilhelm valának ebéden, azután gróf uram lóháton volt oda ki nyulászni.

10. *Kedd.* Lomnicza felé nyulászván, én is kocsin oda voltam s ebéden Szlavkón valánk.

11. *Szerda.* Ebéden Görgey Miklós urammal lévén, szintén délben érkezék Szigeti Husztról, hozván, hogy az mint az aszszony 2-án igen sülosson megbetegedék, hova tovább nehezebben volna,¹⁾ és hogy Csúthy uram sietséggel küldtetnék be; azonban Bohus uram is érkezék s így valóban distractus valék.

12. *Csütörtök.* Nem szintén lehetett jó álmunk; reggel elmenvén Bohus uram, nem sokkal azután indula meg Csúthy uram is isten jóvoltából. Írtam Bohus uram által mind Liptóban mind Árvában. Samkó az mint délelőtt érkezék, igyekeztem hova hamarabb hogy megindítsam Eperjesig Keczer Menyhárt uram eleiben menő kocsit.

13. *Péntek.* Ki akarunk vala menni az úrral és már szekérben is ültünk az kisasszonkakkal, de azonban nyavalya érvén az urat, csak nem lehetett elmennünk. Kiss Adámot az ménesekhez küldvén, délyest írtam Farkas uramnak, és Osztrostith uramnak is rescribált gróf uram 2 költ levelére. Berzeviczy Zsigmond uram vacsorára érkezék.

14. *Szombat.* Délben érkezvén Keczer Menyhárt uram, ebéd után eleget beszélgeténk, és vacsora felett Rokuszi is megérkezvén, azzal is elég sokáig conferálánk az enyiczkei állapotokról.²⁾

15. *Vasárnap.* Az mikor hasadott az hajnal, akkor indult öcsém uram is Murány felé, kinek szerencséltesse isten útját. Szigeti is jó reg indulván Huszt felé, írtam és az zsolnai adót küldöttem Csucsy uramnak. Az mint Görgey Vilhelm uram is tegnap érkezék feleségestül, az jó lakásban mentek. Színyeiné asszonyom Lippai nevű szolgája Tályáról való szőlővel érkezék.

16. *Hétfő.* Remittálván Lippait és vele együtt Keczer András uram számára való legént, írván Keczer András uramnak is, s tanálkozván Bécsben menő Pika Gáspár uram,³⁾ bí-

¹⁾ Rédey Ferencz özvegye nemsokára ezután, 1670 elején halt meg.

²⁾ Az enyiczkei jószág iránt csere-alku folyt Széchy Mária és Thököly közt, mely jószágért és még néhány Murányhoz tartozó faluért a már tényleg elfoglalt Blasovát kívánta megszerezni a nádorné. L. föntebb apr. 9-én, apr. 14-én, aug. 20-án, sept. 3-án és 1666. szeptember 17-ike alatt a jegyzetet.

³⁾ Hihetőleg ugyanaz, a kinek három évvel később a bujdosók támadása alkalmával Thököly Imre árvai jószágai visszahódításában nevezetes része, de egyszersmind gyászos vége is lön. V. ö. *Pauler Gy.* A bujdosók támadása 1672-ben. Századok 1869. 176. l. *Angyal D.* id. m. I. 123. lap.

zattatott holmi vásárlás ő kgmére; irtam általa Farkas uramnak, úgy kapitány uramnak is galóczát hozott ember által.

17. *Kedd.* Folvark felé lévén nyulászni, ebéden Szlavkón valánk, és ez mai nap sohol semmi levél, sem írás nem interveniált.

18. *Szerda.* Jó reg érkezvén Albert uram s Rokuszi Murányból, midőn szintén Hosszuerdő felé akartunk volna menni, s így Albert uramat is kivívén, tőn relatiót, és hogy délután Keczer Menyhárt uram is elérkezék, annál is bővebben, s való dolog, ha kezünknel volna Blasova, nem volna méltó arra menni, de az sok gonosz között, ha csak az veszett fejszének nyele tér is meg, ugyan csak azon végezéshez ragaszkodánk; s érkezék Keczer Menyhártné asszonyom is vacsora után; irt őcsém uram Nagy Ferencznek.

19. *Csőtörtök.* Nyughatatlan étszakám volt, és az mi szükséges dolgok occuráltak, azokról nagy bőven írván magam is Nagy Ferencz uramnak, jó hajnalban indítám meg csatlós Gergelyt egy kis kocsin, úgy hogy néminemű kárpitokot hozhatna el magával és hogy szombaton reggelig jűne vissza. Őcsém uram ebéden is itt maradván, délben érkezék Kiss Adám Kótóra¹⁾ hajtandó kanczákkal.

20. *Péntek.* Azomban Szundocs²⁾ felé való úthoz készülgetvén gróf uram, és én is felül említett lovakot el akarván holnap indítanom, irtam Szikszaynak és Teleki uramnak.

21. *Szombat.* Benczurt megindítván Kótó felé, úgy érkezék Csúthy uram Husztról; azomban Gergely csatlós is megérkezvén, hideg essős üdőre fordulván, mingyárt délután megindult gróf uram, és Rokuszi is Benedek Pállal Enyiczke felé; egész estig várván palatinusné asszonyom emberére, szintén estve felé érkezének Csathó Mihály és Bársony Gergely, kikkel az mint lehetett beszélgetvén és vacsorán is ide ben marasztván.

22. *Vasárnap.* Jóval viradta előtt megindítván Albertot s Jeleniket, Raphanides uram is akkor mingyárt indult haza felé; és ma már valamintire nyugodalmasb napom volt; tegnap, úgy ma is irtam kapitány uramnak.

23. *Hétfő.* Bőven írván Csucsy uramnak s az édes fiamnak is Sárosra menő hundermarki³⁾ orosz pap által, küldöttem egy pár császár madarat is; déllyest vévén Baranovszky uram levelét, rescribáltam, és ma is irtam Gilányi uramnak.

¹⁾ Koltóra.

²⁾ Így: Ó- és Új-Szandecz, Galicziában.

³⁾ Hundermark (Hodermark) Szépes vm.

Késmárk

24. *Kedd.* Való dolog, mára is várom vala gróf uramat. Okolicsányi uram által írtam Farkas uramnak.

25. *Szerda.* Istennek dicsértessék az ő szent neve, hogy ez tizenkét esztendő t és már legitima aetast engedte az jó isten elérni az édes ifju uracskámnak Gnyazdán¹⁾ hálván meg gróf uram, jó reg érkezék Samkó, úgy hogy ő nga jóakaróiban convocálnék ebédre, az mint hogy Kűszöghy, Görgey Vilhelm, Székely András és János uramék jelen lévén s gróf uram is szinte délben érkezvén, kedvessen mulatozáink. Értvén palatinusnének súlyosan való betegeskedését, sietséggel küldöttem estve felé Bor Pétert, hogy az négy obligált falukban való successiókot vehetné kézhez.²⁾

26. *Csütörtök.* Érkeztvén Árvából Holyba Kótóra küldendő ménlőval, Kiss Ádámot Enyiczkére hajtandó gyermek lovakért Liptóban akarván expedálnom, bőven írtam Farkas uramnak, kapitány uramnak is Holyba által, oda küldvén Keczer András uram lovát.

27. *Péntek.* Ma is lévén itten árvai ember, többi között superattendens³⁾ levelével is, kiről Raphanidesnek írván, úgy kapitány uramnak is nagy bőven, Gilányi Illyés uramnak is rescribáltam.

28. *Szombat.* Ez mai nap nem emlékezhetem, hogy mi oly kiváltképen való dolgaim voltak volna.

29. *Vasárnap.* Ez mai szent Mihály napján koronázott Krakkóban lengyel nemzetből Visnyoveczki Mihály herczeg az királyságra.⁴⁾ Francsics uram, hogy az examenen⁵⁾ gróf uram képét viselhesse, ma délyest expedáltatott. Enyiczkei jószágot is ez mai nap apprehendálta gróf uram.⁶⁾

30. *Hétfő.* Jó idején reggel vettem Blasováról Jelenik levelét, úgy Albert uramét is, az ki onnat Krakkóban ment.

October

1. *Kedd.* Ma kezdődött az examen Eperjesen. Gróf urammal milenbachii erdőben nyulászván s tizennégy nyulat fogatván ki belőle és Kolbachban egy rókát, s onnat megtérvén,

¹⁾ Így: *Gnezda* (Kniesen), Szepes vm.

²⁾ Ezek lehettek a blasovai jószágért cserébe adott murányvidéki faluk. L. főntebb sept. 14-ike alatt a jegyzetet.

³⁾ Superintendens.

⁴⁾ L. főntebb jun. 25-én.

⁵⁾ Az ifju gróf examenjén Eperjesen.

⁶⁾ L. főntebb sept. 14-ike alatt a jegyzetet.

úgy érkezék Kiss Ádám Rosomberggről Enyiczkére hajtandó gyermek lovakkal.

2. *Szerda.* Görgey Miklós s Vilhelm lévén gróf uramnál, Jankó csatlósom által írtam Farkas uramnak, Raphauidesnek.

3. *Csötörtök.* Megindítván az gyermek lovakot Enyiczkére és ugyan oda rendelt két béres lovas szekeret, s azokon sindelyt küldvén oda, Ruszkinócz felé voltunk gróf urammal nyulászni, úgy Görgey uramék is; ugyanott az mezőn evénk ebédet, egy rókánál s valami három nyulnál sem fogatván egyebet.

4. *Péntek.* Míngyárt délután Murányban írván gróf uram, azomban Albert uram is érkezék, s elég nehéznek látszott, hogy még is gróf uramnak káptalomban kell menni és Krakkóban is küldeni újokban Albert uramat, s vigyázni és szaporítani tovább is az költséget.

5. *Szombat.* Albert uramat házához expediálván és dispositiót tévén az más héten Krakkóban való útjáról, tovább is cserepet kelletvén hozatnom, hatlovú szekeret expediáltam Rosombergre s estve felé az ifju grófért való lovasokot.

6. *Vasárnap.* Az lengyelországi állapotokra nézve ez itt való káptolomban is szükségesképpen kelletvén gróf uramnak menni, déllest indult meg ő nagysága.

7. *Hétfő.* Isten jóvoltából jóval estve előtt érkezék gróf uram. Ma is írtam Enyiczkére az szedők¹⁾ által, és mind Arvába mind Rosomberkre.

8. *Kedd.* Radics uram az mint tegnap érkezék Bécsbe menő útjában, ma el nem bocsátá gróf uram; írtunk ő kgrme által az kiknek kívántatott, Balassával való dologban; ma is írtam Rosomberkre oda való kocsis által.

9. *Szerda.* Ma délre érkezvén ifju gróf uram isten jóvoltából, ő ngával lévén Ladiver uram is, két asztalra telvén, kedvessen s végan lakozánk.²⁾ Keczer Menyhárt uram levelét hozák palatinusné levelével, és az mint rescribált is, és így az mint az szükség kívánta, nagy bőven írván ő kgrmének, estve elbocsátám emberét.

10. *Csötörtök.* Ladiver uram az mint elmene, írtam kapitány uramnak, úgy Farkas uramnak is. Gróf uram szerelmes gyermekivel s így mostan itt lévő Görgey Vilhelm, Kaposy, Marczy István uramék, úgy hogy két asztalra valának, valóban meg is lakának.

¹⁾ T. i. szállószedők.

²⁾ Az ifju gróf eperjesi examenje oct. 4-én — épen úgy mint a mult esztendőben is — egy ünnepélyes iskolai dráma előadásával ért véget, melyről körülményes tudósítást közöl Thaly Kálmán »Thököly Imre és iskolatársai mint színjátékosok« című czikkében. Századok 1880. 411. l. V. ö. *Angyal D.* id. m. I. 30. l.

Késmárk

11. *Péntek.* Kétrendbeli árvai ember által is írván kapitány uramnak, Gilányi Illyés uramnak, többi között Ladiver Sámuel felől is, s mivel Benczur uramat is ma küldöttem Enyiczkére, nagy bőven írtam és jó instructióval bocsátottam. Palatinusné asszonyomnak is írt gróf uram. Egyszóval délig igen sok írásim valának. Szekeresi az lovakkal ma érkezék.

12. *Szombat.* Az tegnap Enyiczkéről jött embert vissza bocsátám, s estve felé érkezék Farkas uram, jó reg penig Nagy Miklós Csúthy uramtúl.

13. *Vasárnap.* Holnap akarván az karkai szabadosokat expediálnom, írván Csúthy uramnak kétrendbeli levelet és Husztra is rescribálván, úgy Teleki uramnak is.

14. *Hétfő.* Elbocsátám az szabadosokat, s Olmuczer vala ebéden gróf uramnál s eléggé nyálaskodott.

15. *Kedd.* Farkas uram elmene délelőtt; írtam Radics uramnak, postára dirigálván; az Enyiczkére való vak vendégfogadós ma érkezék, de holnapra haladott elmenetele, s így ez alkalmatossággal is írtam egynehány szóval Benczurak. Keczer Menyhárt uramnak is rescribáltam.

16. *Szerda.* Késő estve vacsora után jöve meg Sipos Jancsi Enyiczkéről.

17. *Csötörtök.* Az tegnap elvett Benczur levelére rescribálván, küldöttem Mátyásfalvára, hogy borokért menő szekerek alkalmatosságával vihessék meg, írván Keczer András uramnak is nagy bőven, hogy szüiretről vissza jövet vehetné el Enyiczkén. Délyest az bal kezemben kezdettem érzeni fájdalmat.

18. *Péntek.* Ez mai napon is azon egy állapotban voltam s az ágyban detineáltam magamot, s Gilányi uramnak kétrendbeli levelére rescribáltam, Illyés uramnak is 15 költ levelére, s Ladiver uramnak is írtam Zsolnára.

19. *Szombat.* Ma érkezék az kótói szekér s vettem onnat is 9 költ levelét Csúthy uramnak.

20. *Vasárnap.* Palatinusné asszonyomnak írt gróf uram. Ma már annál is nagyobb fájdalmát szenvedtem az kezemnek; csatlósom Jankó az mint érkezék, beszélle mint jártak Likavában lévő tolvajokkal.

21. *Hétfő.* Elbocsátván az kótói szekeret, írtam Csúthy uramnak, és az mint tegnap is írtam volna kapitány uramnak, ma újokban Baranovszky uram menvén oda, és Farkas uramnak is írtam Andris csatlós által.

22. *Kedd.* Enyiczkéről két hordó ezidei bort hozának, s délben Árvából kapitány és Albert uram levelét Szatkovszkyéval együtt, kibül elég törődésünk is lón.

23. *Szerda.* Azon tegnapi árvai levelekre rescribálván, elbocsátám az oda való embert. Az mely hajduk azelőtt Enyicz-kén laktak, négyet fogadtunk az gyalogok közzé.

24. *Csötörtök.* Farkas uramnak 22 költ levelére rescribálván, estve felé jött Árvából is ember, s az által is írtam gróf uramnak Enyiczkére menő szándékáról, kiről nagy bőven írván Enyiczkére, Gyarmati uramat expediáltam, pínzt is küldvén oda általa.

25. *Péntek.* Pika Gáspár uram érkezék Bécsből.¹⁾ Ladiver és Synapius uramék levelein kívül egyebek ez mai nap nem jutottak; bal felől lévő némely tagaimban egy héttől fogvást érezvén az köszvént, ma úgy is könnyebbülést érzettem.

26. *Szombat.* Gróf uram ma is vadászni volt; azomban délben úgy érkezék Husztról Kiss Ferencz.

27. *Vasárnap.* Mingyárt kapunyitáskor érkezének tíz szerkér borral Kereszturból,²⁾ az hol istennek hála, jobbadocskán lőtt borunk mint reméljük vala. Teleki uramnak írt gróf uram, Vír Györgynek szóló Ujfalusy László uram levele mellett.

28. *Hétfő.* Jó reg elmene az huszti katona s elvitte Teleki uram levelét, az ki által öcsém uraméknak is bőven írtam, úgy asszonyomnak is.

29. *Kedd.* Samkót Eperjesre holmi vásárlásokért expediálám.

30. *Szerda.* Keczer Menyhárt uramnak 24 et 29 írott leveleit vettem, Radics uramnak is de dato-23, kire rescribáltam.

31. *Csötörtök.* Istennek jóvoltából, úgy tudom, ma tölt negyvenkilencz esztendőm, s elég fájdalmas s gondos étellel; de legyen tovább is az ő szent akarátja, kinek kegyelmes gondja viselésében ajánlom magam. Írtam Szinyére Menyhárt uram eleiben.

November

1. *Péntek.* Írtam az szinyei ember által Árvában s Lip-tóban is az szerint; egyéb oly írásim nem voltak; palatinusné-nak írtunk.

2. *Szombat.* Nem voltak mi oly szorgos dolgaim. Hidvéghy uramnak az mint 27 költ levelét vettem, rescribáltam, és Radics uramnak is írtam.

¹⁾ L. föntebb sept. 16-án.

²⁾ Bodrog-Kereszturból.

Késmárk

3. *Vasárnap.* Reggeli és délyesti praedicationiót meghallgatván, ma sem voltak mi oly szorgos dolgaim.

4. *Hétfő.* Megindítám Enyiczke felé az ebeket, úgy az hálókkaal való szekeret is. Vacsorára érkezék Keczer Menyhárt uram is s meg is lakék.

5. *Kedd.* Az ifju gróf szenti napján az mint három asztalra valánk, igen kedvessen is lakozánk.

6. *Szerda.* Elég szorgalmatos foglalatosságim között az Enyiczkére való megindulás felől is (disponáltam), az hova ebéd után mingyárt megindulván, isten jóvoltából jókor s békével érkezék Szmisánra.

Szmiszán

7. *Csötörtök.* Folykmárta szándékoztunk, délre meg sem szállottunk, s mivel az patakok fagyossan voltak, bajos utunk lón; úgy is elég jókor szállottunk.

Kis- és
Nagy-Folkmár

8. *Péntek.* Éfél után nemsokára megindulván és Felső-Tökésen étetvén, dél tájban érkeztem ide Enyiczkére; eléggé igyekeztem volna az szállások dolgát intézni, de lehetetlen reparatio nélkül gróf uram contentumával; ő nga is azomban négy óra tájban elérkezék szenvedhető állapattal; Keczer András uram jóval ő nga előtt.

Felső-Tökés
(Abaúj vm.)

Enyiczke

9. *Szombat.* Az konyhakocsiban lévő szejesi lovakot remittálván, írtam Valentinus uramnak és holmi itt való dolgokhoz is valóban látánk.

10. *Vasárnap.* Ő ngok az itt való praedicationiót meghallgatván, praedicator uram ő ngánál volt ebéden.

11. *Hétfő.* Viradtig írtam Radics uramnak, postára dirigálván; írtam Gilányi uramnak 4 költ levelére, Valentinus uramnak is Késmárkra. Kimenénk flöstököm után nyulászni, mely nem szintén succedált, s megtérvén s vévén Radics uramnak 30 költ levelét, kim elég törődésünk is lón, Keczer Andrásné asszonyom ma érkezék.

12. *Kedd.* Ifju gróf uram elkészülvén, isten jóvoltából jó reg indulván Eperjes felé,¹⁾ én is viradtig elkészítvén Radics uramnak újabb levelemet s Hidvéghy uramnak bőven írván gróf uram, mind ezekről én is Gilányi uramnak, kimenénk délyest itt való erdőben; rüt havas essős üdőkön lón, de jó szerencsénk, négy özet s négy rókát vereténk, jól is lakánk, generalis uram szolgája is itt lévén.

13. *Szerda.* Ma is az nagy-idaei cserjében valánk, de bezzeg igen haszontalanul; az bocsárdi majort is megláttuk.

¹⁾ Thököly Imre ezentúl már nem soká frequentálhatta az eperjesi iskolát; a következő évben beállott zavarok hamar elsodorták a gyermek ifjat tanuló pályájáról. *Angyal D.* id. m. I. 30—32. 1.

14. *Csötörtök.* Keczer András uram az mint elmené, írtam az ifju grófnak és Csucsy uramnak. Ma is nyulászni valánk s tizenkét nyulat vereténk el.

15. *Péntek.* Pribék Ádám uram hamar délután érkezvén, vacsorán váltig megtarták.

16. *Szombat.* Ma napestig is itt maradott; déllyest nyulászni valának, én pedig az csányi malomhoz és azon határban levő rétek látni valék; estve vettem Keczer Menyhárt uramnak Peklinből írott levelét.

17. *Vasárnap.* Jó hajnalban elbocsátám az pekléni embert; az tegnap Csucsy uramnak írott levelemet is általa küldöttem meg; délelőtt tanálkozván csötörtökhelyi¹⁾ szekér, küldöttem általa Eperjesre három kecségét s hat nyulat; ebéd felett voltunk hogy érkezék Késmárkról két szekér psincselkával.

18. *Hétfő.* Jóval viradta előtt expediáltatván azon szepesi szekerek, úgy érkezék Kiss Miklós Peklinből, jelentvén, az e minapi esés miá igen rosszúl van Keczer András uram; viradtig meg is indítottam az úr borbélyját. Dél felé kimenvén, elég kevés ideig valánk, úgy is két őzet s rókát fogatánk; s késő estve vettem Radics uramnak 5 költ levelét, kapitány és Farkas uraméknak 10 költ leveleket, Szunyogh uramnak is de dato 5 költ levelét.

19. *Kedd.* Berg uramat jóval viradta előtt megindítván szakmári doctorért, és az tegnap elvett levelekre is rescribálván, kassai postára küldtem.

20. *Szerda.* Gróf uram igen gyengén kezdett lenni, s dél felé Csány felé valánk nyulászni, úgy is egy őzet vereténk, s az csányi malmot is megnézegette gróf uram; hogy estve felé érkezénk, úgy érkezék Szinyeiné asszonyom Keczer Menyhártné asszonyommal, Keczer Menyhárt uram is nemsokára azután; jól is lakék vacsorán s váltig tánczolának is.

21. *Csötörtök.* Bárcki²⁾ erdőben valánk nyulászni s kassai bíró uram is oda jöve hozzánk; hét őzet, két rókát s nyulakot vereténk, vígan s kedvessen is lakozánk utánna.

22. *Péntek.* Kimenénk s még asszonyomé is kisasszonyokkal kijövének; azomban ugyan az mezőre jövének viceispán s Várady uramék ketten; lassu szerencsénk lón az vadászathoz, de az vendéghez jobb, s így valóban vígan is lakának mindnyájan.

23. *Szombat.* Jó ideim elmenvén öcsém uram, úgy Szinyeiné asszonyom is s az többi is ó krmek után, így ez mai nap csak helyben voltunk; estve felé az gyermek lovak látni

¹⁾ Csötörtökhely (Quintoforum, Donnersmarkt), Szepes vm.

²⁾ Régebben *Alsó- és Felső-Bárca*, Abaúj vm.

Enyiczke

lévén, úgy érkezék Petkó uram, az kit is nagy jó szívvel látott gróf uram. Ez mai nap az bal lábomban kezdettem érzeni az köszvént.

24. *Vasárnap.* Napestig az ágyban detineáltam magamot; azomban ha valaha, most jött(ek) mindenfelől ugyan sok levelek: Radics uramtól sub dato 3 et 15, Liptóbúl 20, Csúthy uramtól 1-ma és estve felé kótói ember által 5 et 16 költ levelei. Nádasdy uram certificatoriája az mint jutott kezünkhöz, ahoz való instrumentumokat elkészítettvén, estve felé indítottuk meg Samkó trombitást Árva felé, azután az Csúthy uram leveleit volválván s ruminálván, álmétkodásra való gonoszságokat experiálván az jó erdélyieknek, elég sokat búsulánk is rajta.

25. *Hétfő.* Mingyárt éfél után az tegnapi intervenientiák-ról akarván Menyhárt uramat tudósítanom, nagy bőven írván, mind azon leveleket includáltam, írván talám ötrendbéli leveleire Csucusy uramnak s Petrőczy uramnak is rescribálván. Elmene Petkó uram s érkezék Fáy László uram;¹⁾ ugyan csak el nem bocsátá ebédtől gróf uram, és ez mai nagyobbik kisasszony szenti napján magam is jelen akarván lenni az asztalnál, ugyan jól tanáltam bévenni az borbau; estve felé lón hogy elmene Fáy uram; kótói ember által is írtam Csúthy uramnak.

26. *Kedd.* Délyest gróf uram bárczi erdőben vadászván, két őzet fogattak. Sadányi György uram délután érkezvén, váltig nézegettem az kővárít;²⁾ estve felé az két hordó psin-cselkával érkezének, és vacsora felett Szinyeiné asszonyom szolgálja öcsém uramék úgy ő kgme levelével is.

27. *Szerda.* Azon levelekre rescribálván, elbocsátám Szinyeiné asszonyom emberét s délután Sadányi uramat; azomban estve felé úgy érkezék szakmári doctor uram s hamar azután Csáky Péter uram ide jövele felől való hír, kin sokat törődtem, látván, minden dolgainkban azzal is akadályoztatunk.

28. *Csőtörtök.* Doctor uram Kassára ment, hogy prae-servativákra való eszközököt vásárolhasson; azomban hamar délután érkezék Csáky Péter uram, véle együtt Székely András uram, s így ebéd vacsorával együtt lévén, szintén meglakának, de gróf uram nem onerálta magát.

29. *Péntek.* Tegnep estve hozák Csucusy uram levelét, ki-ben írja, harmad naptúl fogvást érzett alteratiókot az ifju gróf; doctor urammal közölvén, mondja catarhusnak lenni, az

¹⁾ Fáy László a Vesselényi-féle mozgalmak egyik ismertebb alakja.

²⁾ Így, valószínűleg hibásan, mert alig érthető, mit jelentsen itt a *kővárít* szó.

kin valóban conturbálódván, rescribáltam Csucsy uramnak s ő ngának is; s azomban délelőtt menekedtünk meg Csáky uramtól és készölgeténk az holnapi meginduláshoz.

30. *Szombat.* Hamar éfél után hozzá fogatván az íráshoz, akarván írásban is hadnom valami dispositiócskát itten, ha lesz vala kinek, s elég bajos is, hogy az egy porkolábon kívül majd senki sem maradván, az ki vagy bizonyos tiszt, vagy valamire való lesz vala; gróf uram ez mai Keczer András uram szenti napjára ő kgnéhez ígérkezvén, s látván szintén ebédre nem érkezhetünk, Rozgonban falatozván, az mint Peklinben érkezénk négy óra tájban, meg lévén az ebéd vacsorával, kassi ¹⁾ bíró uram feleségestől lévén jelen, váltig voltunk az vígan lakáson; gróf uram az szakmári doctor javallásához is kívánván magát alkalmaztatni, majd nem is ivott bort, igen gyengén érezvén magát; úgy is az gazdák kedvéért talám három tánczocskát járt az édes jó urunk. Az mint tegnap estve érkezék vala Bolhus uram Esterház Ferencz uram dolgában, kiadván gróf uram az végső választ és rescribálván Pongrácz püspöknek, ma reggel miene el.²⁾

Enyiczke

Rozgony
Keczer-Peklén
(Sáros vm.)

December

1. *Vasárnap.* Az kisasszonkák valának az szentegyházban, s ma már Menyhárt uram vendégi valának; itt is ő nga azon jó kedvet akarván mutatni, mindent elkövetett; vacsorát ugyan nem evék nagy erőtlensége miá. Keczer András uramra nézve az doctort eddig elhozánk s innet délután bocsátánk el Szakmár felé.

2. *Hétfő.* Elkészülvén gróf uram, Bogdányban falatozott; engem pedig az mint elvitt Menyhárt uram s az menyem Lapispatakra, megmutogatták az ott való jó commoditásokat, hogy az én vékony opiniómat is vennék, jövődöben micsoda helyen kellenék jó kőudvart építeni; s ugyan ott évén ebédet, Radácson és már estve felé érhetém el gróf uramat s együtt lön ő ngával vacsorám.

Lapispatak

Radács

3. *Kedd.* Viradtig rescribáltam 26 költ levelére Farkas uramnak, eperjesi postára dirigálván. Hogy megviradott, elő mentem Szinyére, az hol Szinyeiné asszonyom tegnap s tegnapelőtt kétrendbéli lakadalmat tartván, Szirmayné asszonyomat s Butkayné itt találám; hamar érkezék az lelkelem uracsám is, s gróf uram eleiben menvén s be érkezvén ő ngok, szintén

Szinye

¹⁾ Így, e helyett: *kassai*; ad analogiam: *bárczi*, *bárczai*.

²⁾ L. alább dec. 26-ika alatt a jegyzetet.

Szinye

hogy az étket adták volna, érkezék Keczer Menyhárt uram is; psincselkával akarván jól tartani, magam laktam előbb jól s alig vártam, szállásomra vitessem magamot; vacsorát sem ehettem, és gróf uram is csak az maga szállásán evék valami keveset; az többi vacsora után is váltig megtánczolóznak.

Krompach
(Szepes vm.)

4. *Szerda.* Ez estve majd éfélig szállásomon beszélgetvén Szirmay István az anyjával s jóval viradta előtt Keczer Menyhárt urammal, mi formában adhatni volna választ iudex curiae uram parancsolatja mellett, az melyet pater Berzeviczy exhibált fejedelem asszony dolgában, az ki az is szép levelet írván, rescribáltunk levelére és az paternek is in scriptis adván az választ, megindulánk isten jóvoltából, s délyest két óra tájban érkezvén Krompachra, annál is erőtlenebbül volt gróf uram s igen keveset evék. Hogy estevedett, Enyiczkeről hozák utánunk kapitány uramnak 28 költ levelét; ugyan ezen fejedelem asszony dolgában való interveniált protestatiókat akarván Keczer Menyhárt urammal közlenem, úgy az sobotistyai¹⁾ terminusnak is ad 9 való dilatióját, írtam bőven ő kgmének.

Körtvélyes
Létánfalu

5. *Csötörtök.* Nem alhattam, törödvén ez ily gróf uram gyenge állapotján; írtam Szinyeiné asszonyomnak, Csucsy János uramnak s Farkas uramnak is órás mester által; s azomban nyolcz óra tájban indulván, Körtvélyesen ettünk volna ebédet, de gróf uram inkább semmit sem; míg Létánfalvára érkezünk volna, annyira bágyadott, hogy alig ülhetett már az szekérben, s így mingyárt lefeküvék; én sem ettem keserűségemben is; küldöttem Káposztafalvára, ha mi kedve szerint való hozhatua Megyeri uram, s éfélig meg is tért.

Késmárk

6. *Péntek.* Majd egész étszakán nyughatatlankodván és sokat keseregvén ily állapotunkon, az mint mingyárt estve tanált hanni gróf uram, jó étszakája lón utánna és ereje is jobban; sieténk bėjúni Késmárkra, az hova délben érkezvén, kin ett volna ugyan ő nga, de keveset ehetett, úgy vacsorán is az kissasszonkákknál. Gilányi Illyésnek 29, Jánosnak 30 költ leveleit tanáltam itten. Palatinusnének írt gróf uram.

7. *Szombat.* Nem interveniáltak mi oly dolgaim.

8. *Vasárnap.* Mind reggeli s délyesti praedicatiót meghallgatván, érkezék Csúthy uram, és az mennyire antecedenter írása által nem tött volna relatiót oda bé való nagy sok iniuriáinkról, szóval annál is inkább declarálta ő ngának jelenlétében.²⁾ Keczer Menyhárt uramnak Veresalmáról 7 költ levelét hozák. Gilányi János uramnak egy elbocsátott hajdu által írtam.

¹⁾ Szobotist, Nyitra vm.

²⁾ L. fűntebb nov. 24-én.

9. *Hétfő.* Keczer Menyhárt uramnak rescribálván, írtam Csucsy uramnak, úgy asszonyomnak is egynehány szóval. Szintén elkészéttetem és szánra rakattam az Enyiczkére deputált taraszkokot; azomban lágyulni kezdett az üdő.

10. *Kedd.* Ez éjjel annál is inkább lágyulván, elláttam, lehetetlen, elvihessék az taraszkokot. Viradtig elkészítém az oda szóló leveleket s elbocsátám azon porkolábot. Hogy mégis múljék az üdő, délyest Szlavkó felé és az Pusban¹⁾ valánk; szép mulatságunk is lőn az nyulakkal.

11. *Szerda.* Sankót Keczer Menyhárt uram eleiben expediáltam Szinyére; délyest gróf urammal istállóban lévén és lovakat jártatván, igen elbágyadott, úgy hogy mihent fel jött, lenyugodott, az kin szintén elkeseredvén, magam sem ettem vacsorát. Kótóruil hajtott fiatal kanczákkal ma érkezének.

12. *Csötörtök.* Itt már viszont alkalmas dér lőn. Bronmoné asszonyomnak rescribált gróf uram, s írtam Sipos Gyurka által Farkas uramnak és Gilányi János uramnak is. Hogy ebéd felett voltunk volna, érkezék Keczer Menyhárt uram s elég fájdalmas szívvel nézte gróf uramnak igen nyavalyás állapotját; mégis kiment estve felé az istállóban és lovai jártatásával mulattatta öcsém uramat, s kedvéért kin volt ugyan vacsorán, de semmit sem ehetett, s nagy bágyadtan bé menvén, úgy sem nyugodt le addig, míg szép isteni dícséreteket másokkal együtt nem mondott volna. Petróczy uram szolgája ma érkezék 8 költ levelével.

13. *Péntek.* Ez elmúlt éjjel nem sokat alhattam mind búsulásimban, mind az sok szükséges dolgokról való beszélgetésimben; az édes uram mihent viradott, láttatott bennünket, s alig vártam láthassam én is; bemenvén és az étszakai beszélgetésinkről rövideden tévén relatiót, megvidámult szívvel érthettem, hogy mégis jobb étszakája lehetett ő ngának; ebéd-től nem akará ő nga elbocsátani Menyhárt uramat; maga ugyan még sem ehetett. Legelsőben is Petróczy uram szolgáját expediáltam és ő általa bőven írtam Gilányi uramnak, Joachimusnak, délyest palatinusné asszonyomnak; elmenvén Menyhárt uram, igyekeztem volna az asztaluokot is hova hamarább expediálnom, az ki által Csucsy uramnak bőven írván s üzenvén, az ifju gróf is hogy elmenjen Peklinben s maga praesentálja gróf uram levelét András uramnak s igyekezzék inducálni az Erdélyben való bémenetelre, és így e körül is feles dolgocskáim lévén, csak szintén estve felé meheti el asztalnok uram; s az lelken uram az házak járnai volt és kárpi-

¹⁾ Valami cserjés neve lehet; talán a német *Busch*.

Késmárk

toztatta, s hozzám is divertált s az álmot elmúlatta és jóval vidámabban volt s vacsorán is evék valami keveset, dícsértesék ezért is istennek szent neve!

14. *Szombat.* Délelőtt expediáltatott hat ló Batizfalvára, kiken Menyhárt uram Murányban menjen; estve felé úgy érkezék Szinyeiné asszonyom; ma is mind jobbadocskán láttatott lenni az édes uram.

15. *Vasárnap.* Az praedicatiót meghallgatván, ebéden s vacsorán ugyan szépecskén evék gróf uram. Abafy Sándor dolgában hozák iudex curiae uram Szobotistyról 6 költ levelét.

16. *Hétfő.* Az mint az bal kezemben kezdettem ez éjjél érzeni az köszvént, nem mertem elmenni gróf urammal Toporcza Vilhelm uramhoz komaságra. Tegnap újlag havacska esék s hideg lón utána; így ő ngok is szánon menének el s ez mai napon vissza is jöttek; az lelkem uram szenvedhető állapattal, az kin ugyan megvidámultam, szombattúl fogvást az mint volt ő nga.

17. *Kedd.* Megváltozék az üdő; az ő nga állapotja is, mert már ma viszont gyengébben volt, sőt az mint délyest lenyugovék, fel sem verte magát; s az asztalnok délyest Peklinből valóban nem remélt válaszszał tért meg András uramtól; nagy sokat törődvn, úgy tanáltuk, holnap reggel elmenjen asztalnok uram Menyhárt uram eleiben s várja Batizfalván; írjon gróf uram is az feleségének.

18. *Szerda.* Hogy hajnalodott, érkezének az Murányban volt kocsisok, az kik által írta ő kgme, megérkezett, de az felesége megbetegedvn, felette siettetné az borbélyt; így azt tanáltuk, jobb ha asszonyom is elnégyen; kilencz óra tájban (az) borbélylyal elmenvén, estveli hét óra előtt tértek meg; ez mégis jobb választ adott, noha ugyan dubitative. Farkas uram az mint délelőtt érkezék, délután ma is az áloznak adta magát gróf uram mingyárt délyest, valamint tegnap.

19. *Csötörtök.* Jó reg esék értésünkre, Radics uram tegnap érkezék Batizfalvára, s így remélhattük beérkezését; öcsém uramnak írtunk is eleiben. Szinyeiné asszonyom fürözteté meg gróf uramat, de azután sem érzette jobban magát, és délyest az mai nap is mingyárt lefeküvék; látván ily szörnyű erőtlenségét, annyival inkább az nagy keserűség is segítvén nyavalyámot, szintén sulyossan valék már is. Rédey Ferenczné asszonyom szolgálja délelőtt expediáltatott; öcsém uram Radics s Herics uramékkal estve felé érkezék s magok szállásán falatoztak.

20. *Péntek.* Majd az egész napot ilyen szörnyű nyomorúságomban is azzal mulatván, vehessük végső válaszszáát öcsém

uramnak, úgy is elég dubietas(sal) resolválá magát, meg cselekszi; írtam Gilányi uramnak Farkas uram szolgája által, készülne Bécs felé. Az lelkem uram kedvéért az palotán ebédlett volna, de ugyan csak nem ehetett; úgy is inducáltattott, elmenjen Szlavkóra, az hol keveset evék is és még vacsorán is kin volt, de nagy bágyadtan; úgy sem mulatta el, hogy mégis kétszer s háromszor is napjában ne gyűjjön látogatásomra, látván szörnyű nyomoruságomat. Szunyogh uramtól ma jöve ide Reviczky Simon uram.

21. Szombat. Gyötrődvén testemben, amnyival is inkább szívemben, bezzeg nyomorult étszakám lón; úgy is kinszerítettvén íratnom Bécsben és más helyekre, mind ily igen nyavalyásúl délig mind elkészítém; de az lelkem uram el nem bocsátván Farkas Tamás uramat ebédtől, szenti napja ¹⁾ lévén, s így csak déllyest indultak: Benczur István Teleki uramhoz, Csúthy uram Árvában, Gilányi uramat expediálhassa, Farkas uram haza felé; s Reviczky uram is elbocsátatott; öcsém uram mingyárt reggel mene el. Gróf uram ez üdnap napon reggeli praedication és déllyest is jelen volt vecsernyén, de azután annál is erőtlenebből; így csak azon nyomoruságos s bús életünk.

22. Vasárnap. Szintén el akar vala már ma menni Szinyeiné asszonyom, de az nagy rút üdőre nézve is el nem bocsátá gróf uram. Mind reggeli mind déllyesti praedication jelen volt ő nga.

23. Hétfő. Jó reg elmene Szinyeiné asszonyom. Valami keveset evék gróf uram már ez mai nap, de én mind csak azon nagy kínokban. Ma gyónt gróf uram.

24. Kedd. Írtam Eperjesre, úgy András uramnak is; az mint az több napokat, úgy ez ma is az nagy fájdalommal mulatván el.

25. Szerda. Ez áldott karácson napján, csak az is nem elég keserves-é? hogy praedictio hallgatás nélkül kellett lennem, és mikor az más jámborok abban foglalatoskodtak, én mind azon fájdalmas kínokkal mulattam az napot.

26. Csütörtök. Hogy praedictio felett volt volna gróf uram, érkezék lucsvnai posta ő felsége 2 et 14 huius költ levelével; Pongrácz püspök uram szolgája is; mind ezeket alig olvashatá is szerivel ő nga; ugyan felesen tanálván az ő nga jóakaróiban begyűlni, valóban meg is lakának; s én írtam mingyárt Gilányi uramnak Bécsben mind ezekről. Gróf uram

¹⁾ Tamás napja.

Késmárk

dispositiója szerint az kisasszonynyal szemben lévén, istenessen és dicséretessen resolválta magát, hogy pápistához nem kíván menni; ily ő nga resolutióján fundálván gróf uram, oly formán lött is válaszsza Pongrácz püspöknek.¹⁾

27. *Péntek.* Elbocsáttatott Pongrácz püspök szolgálja. Ebéden megadván gróf uram Marczy János poharát, valóban meglakának, s déllyest az kisasszonyok Székely János uramhoz valónak. Úgy tudom, ma is írtam Csucsy János uramnak, azomban estve vettem 26 költ levelét.

28. *Szombat.* Inducáltatott gróf uram s kiment Breskovszky házához ebédre kisasszonyokkal együtt. Csúthy uram mingyárt reggel érkezék Arvából, magam nagy fájdalmakat szenvedvén és szíves törődéssel lévén, hogy emyi üdők alatt sem tágít rajtam az nyavalya; de legyen mint az jó isten akarja. Ma is írtam Gilányi uramnak, Farkas uramnak is, úgy Csucsy uramnak is, lucsvnai postára adván. Szintén estve felé érkezék Lang uram Bécsből, az ki nagy titkon mondá, Nádasdy uram 14 arestáltatott meg ő felségétül²⁾; Auspergh herczeg elszökött volna; csudálatos consideratiókot nemzettek mind ezek.

29. *Vasárnap.* Elmenvén Lang uram, voltunk oly gondolkodásban, mind azokról tudósítsuk Teleki uramot, de azomban megtartózkodánk míg bizonyosbat érthetnénk. Gróf uram ma is meghallgatta az reggeli praedicatiót; én még is azon nyomoruságos állapotban maradtam.

30. *Hétfő.* Mivel gróf uram, isten amyi erőt adván, Árvában szándékozik, előbb azért az löcsei doctorral kívánván szemben lenni, el is küldöttünk érte; azomban gróf uram déllyest lenyugodván, csak elhültem hogy érkezének Bethlen Farkas szolgálai, jelentvén, az urok is nem messze van; asztalnok uramot küldöttem eleiben; gróf uramot ugyan csak fel nem költetém, hanem hogy már megszállott, ébredett fel jóval azután gróf uram, neheztelt is hogy fel nem költötték; azomban az mint hozzám jött s feles ideig beszélgetett, úgy jöve

¹⁾ Thököly Kata kezét Esterházy Ferencz kérte s egy év mulva (1870. nov. 15-én) azzal a kötelezettséggel nyerte el, hogy nejét hitében háborgatni nem fogja; de ebben semmi sem lön, mert a pápa csak oly feltétel alatt adott dispensatiót Esterházynak rokona nélkül vételére, ha ez a római katolikus vallásra tér át, s így Katalin nem követheté atyjának gyermekeit intő végakarátát, hogy az igaz evangelica religióban mindvégig állhatatosak maradjanak, valamint testvérei, Mária és Éva sem követheték, kiket a hatalom szintén katholizálni kényszerített. *Angyal D.* id. m. I. 117—118. l.

²⁾ A hír nem volt való. Nádasdy ekkori helyzetére nézve az udvarral szemben, v. ö. *Pauler* id. m. I. 286. és a köv. ll.

gróf uram is, és mind itt késtek míg az vacsorát feladták; s azomban az doctor is érkezék, s vacsora után, az mint relatiót tett gróf uram, igen dícséretessen viselte magát Farkas uram s felest is tánczolt, és még az doctor is valóban jól ivék.

31. Kedd. Meg kell vallanom, valamennyire tágitani kezdett ugyan rajtam az köszvény, de bezzeg ennyi ideig tartó és ennyire hatalmaskodó hogy volt volna, soha sem emlékezem; ő szent felsége ily kegyelmes atyai látogatásával zártam bé ez keserves esztendőmet. Én megváltó istenem, könyörülj rajtam bűnös szolgádon, és ne cselekedjél az én érdemem s bűneim, hanem az te kegyelmességed szerint. Amen, úgy legyen, Amen!

III.

KRMANN DÁNIEL

SUPERINTENDENS

1708—1709-KI OROSZORSZÁGI UTJÁNAK
LEIRÁSA.

KÖZLIK

MENCSIK FERDINÁND ÉS KLUCH JÁNOS.

Krmann Dániel életrajza.

Ifjabb Krmann Dániel, kinek útleírását itt közöljük, saját tudósítása szerint, melyet útleírásának egyik helyén feljegyzett, született 1663 augusztus 28-án Missénben,¹⁾ hol anyja, a turo-lúcai vidékre beütött törökök elől futván, menedéket talált.²⁾ Szülői, id. Krmann Dániel, evang. lelkész s Maszniczius Anna, fiuk neveltetéséről gondoskodván, őt még zsenge korában iskolába küldték. Előbb Szobotiszten Novák Márton,³⁾ majd Illaván Major Pál s Trencsénben Holvaith György és Greskovics alatt iskolába járt. Divék-Újfalun pedig, hol tanítói Ujfalusi, Láni, Bellani, Vazan és Zelenka János voltak, oly buzgalmat fejtett ki s a tudományokban oly nagy haladást tett, hogy a felsőbb iskolák látogatására képesnek találtatott.⁴⁾ Szülői elhatározásából s giletinczi Osztrosith Mátyás⁵⁾ báró költségén

---

¹⁾ E szerint téves Klanicza Márton »Fata aug. conf. ecclesiarum« (Pestini, 1865. 8-r. 103. l.) című művének, — mely a »Monumenta evang. aug. conf. in Hungaria« III. kötete gyanánt jelent meg, — azon adata, mintha Krmann 1662-ben született volna.

²⁾ Klein, Joh. Samuel: Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evang. Prediger in Ungarn. Bd. 2. Leipzig und Ofen. 1789. 8°. 299. l. stb.

³⁾ Protestantische Jahrbücher für Österreich. Herausgegeben von Victor Hornyánszky. Jhrg. 1860. 8°. Itt a 460—461. lapon találtatik Krmannak úgynevezett »Curriculum vitae«-je, melyet, mivel több tekintetben fontos s röviden az egész családról megemlékezik, mint függelékot itt közlünk.

⁴⁾ Klein, i. m. 301. l.

⁵⁾ Klanicza Márton: Fata aug. conf. ecclesiarum. Pestini. 1865. 8°. (Monumenta evang. aug. conf. in Hungaria. 3. kötet.) 104. l. s utána mások hibásan nevezik Miklósnak, mert ez már 1660, ifjabb testvére Pál

az Erzsébet-gymnasiumra Boroszlóba küldetett. Itt hallgatta Acoluth János, Friderici Gottfried, Thomae Illés, Hanke Márton, Veis Menyhért és Gryphius Keresztély tanárokat.¹⁾ Körülbelül négy évi boroszlói iskolázása után, Krmann a lipcsei egyetemre került s itt Scherzert, Alberti Valentint és Láni Györgyöt hallgatta,²⁾ de már egy félév után 1682 tavaszán Wittenbergbe ment, hol Deutschmann, Dassov Tivadar, Valther Mihály, Donatus, Michaelis György és a magyar származású Platani Pál voltak tanárai.³⁾ Már másfélév után, 1683 október 23-án⁴⁾ Deutschmann János elnöklete alatt tudós értekezést

pedig 1652 október 15-én halt meg. holott a legifjabbik, Mátyás, ki egyedül volt evangélikus s császárelenes, 1703-ban halt meg. V. ö. Hornyánszky, Victor: Beiträge zur Geschichte evangelischer Gemeinden in Ungarn. Pest. 1863. 8°. 142. l. — Nagy Iván: Magyarország családai. Pest. 1861. 8°. 8. kötet.

¹⁾ Horányi, Alexius: Memoria Hungarorum. Viennae. 1776. P. II. 337. lapon idézi mindezeket, csakhogy Acoluth Jánost nem nevénél, de viselt méltóságánál »sub acolutho« nevezi s Friderici és Thomae-ból egy személyt »sub Friderico Thomaeo« csinált.

²⁾ Curriculum vitae. — Selmal, Andreas: Brevis de vita superintendentum evang. in Hungaria commentatio. Pestini. 1861. 8°. (Monumenta evang. aug. conf. in Hungaria. 1. kötet.) 99. l. csak Scherzert és Albertit említi; Horányi ellenben Láni is fölhozza.

³⁾ Curriculum vitae. Az utolsó három tanár csak itt említettik. — Bartholomaeides ellenben, munkájában: Memoriae Ungarorum, qui in universitate Vitebergensi studia in ludis patriis coepta confirmarunt. Pesthini. 1817. 8°. 187. l. így nyilatkozik: »Rectore Conrado Samule Schurtzfeischio. Anno 1682. . . . Daniel Krmann . . . venit Vitebergam Lipsia, ubi etiam studuit. Breuem vero hic haud dubie traxit moram; quare in matrica academiae ad hunc annum inscriptus non comparat. Fuisse tamen eum hoc tempore Vitebergae, ex iis, quae occasione suspectorum ordinum de se scripsit, certum est.«

⁴⁾ Megjegyzendő, hogy Krmann iskolázási idejére nézve ez az egyedüli biztos és határozott adat, s mind, a mi e tekintetben másoktól fölhozatik, nem más, mint többé-kevésbé sikerült kombináció. — Innét van, hogy Szeberényi Lajos (Skizzen aus der Geschichte des ung. Protestantismus. 132. l.) Krmann divék-újfalusi iskolázását kétségbe vonja, Lombardini Sándor pedig Slovenský Plutarchjában (l. Slovenské pohľady. 1886. évfoly.) ezt illavai iskolázása előtti időre teendőnek véli. — Szerintünk, ha egyrésztől 1683 október 25-ből indulunk ki, akkor Krmann az 1681—82. iskolai évnék első, vagyis téli félévét a lipcsei, másik vagyis nyári, valamint az 1682—83. iskolai évnék mind a két félévét a wittenbergi

tartott, mely, a trencsényi városi tanácsnak följárulva lévén, nyomtatásban is jelent meg ezen czim alatt: *Dissertatio theologica, qua veram orthodoxae ministrorum vocationis considerationem publicae eruditorum disquisitioni proposuit, praeside Joanne Deutschmanno. Wittebergae. 1683. 4°.*¹⁾

Hazájába visszatérvén, Krmanm már 1684-ben Illaván Major Pál tanító helyét, ki prédicatornak ment Kassára, foglalta el s ámbár hivatalának a legnagyobb buzgalommal s lelkiismerettel szentelé magát, csak félévig maradt ott.²⁾ Midőn ugyanis, a töröknek Bécsnél történt leveretése után, a császári hadak, a felvidékre nyomulván, Tökölyi párthiveit üldözőbe vették, az illavai uradalom is Osztrósih Mátyástól, mint Tökölyi párthivétől,³⁾ elkoboztatott s Krmanm onnan kiűzetett. Egy ideig ugyan sikerült neki alattomban bizonyos Payernél nevelősködni,⁴⁾ de hallván, hogy a horvátok közelednek, ezen állását is elhagyta s Illaváról végképen elköltözködött. Illaván ő volt az utolsó evangélikus tanító.⁵⁾ Előbb szülőihez Bukóczra, majd Trencsénbe menekült.⁶⁾ Egy félévi bujdosás után, 1684 végén vagy 1685 elején, a buzgó evangélikus Osztrósih család-

---

egyetemen tölté, — másrésztől, ha helyes, hogy Trencsénben az evangélicusoktól 1674-ben — talán ősszel — a templom s iskola elvételét (lásd Hornyánszky, *Beiträge* stb. 269. l.), akkor Krmanm trencsényi iskolázása legkésőbb ezen évre teendő, de előbb sem, mert ha ő az 1673/4-ik iskolai évet Trencsénben, a megelőző 1672/3-ikat Illaván tölté, akkor csak nyolcz éves gyermek lehetett, mikor Szobotisztre, először távol a szülői háztól, küldetett. — A közbeeső hét, t. i. 1674/5—1680/81-ik iskolai év e szerint Krmanm divék-újfalusi és boroszlói iskolázására esnék.

¹⁾ Klein, i. m. 314. l.

²⁾ *Curriculum vitae*. — Klein, i. m. 301. l.

³⁾ *Monumenta evang. aug. conf. in Hungaria*. 3. k. 103. l. hibásan neveztetik Miklósnak. L. 425. l. az 5. jegyzetet. — Hornyánszky, *Beiträge* stb. 78. l.; Lombardini, *Slovenský Plutarch*-jában (l. *Slovenské Pohľady*. 1886. évf.) szintén Miklósnak hívják.

⁴⁾ Lombardini, i. m. s. h. — Hornyánszky, i. m. 78. l.

⁵⁾ Klein, i. m. 301. l. — *Monumenta* stb. I. k. 99. l. »quod anno 1684. in exilium actus, ultimus hujus scholae (scilicet Illavensis) rector evang. debuerit appellari«.

⁶⁾ Csupa tévedésnek tartjuk Hornyánszky (*Beiträge* 125. l.) tudósítását, hogy Krmanm már 1683-ban Miavára mint prédikátor hivatott meg.

tól hivattatott meg mint rektor a mosóczi iskolára.¹⁾ Mint fiatal rektor tartá meg Krman Blatniczán 1685 július 23-án²⁾ Tarnóczy Márton superintendens tetemei fölött halotti beszédjét. A mosóczi iskolán Krman több mint két évig működött, mert csak 1687 év derekán költözött át Turolúkára. A turolúkaik ugyanis, látván, hogy atyja, idősb Krman Dániel, prédikatori hivatalának részint aggkora, részint pedig betegsége miatt, megfelelni nem képes, 1687 június 18-án őt hítták meg,³⁾ hogy atyja helyét foglalná el. E célból Bártfára utazott, s miután itt Zabler Jakab superintendens által június 28-án ordináltatott,⁴⁾ Turolúkára sietett, hol, atyjának szélhüvelés folytán bekövetkezett halála után, a lelkészi hivatalt véglegesen betölté. Új hivatalához egész lélekkel s buzgósággal fogott, de az akkori bonyodalmas egyházi viszonyok nem engedték, hogy tevékenységét békében sokáig folytathassa. — Ugyanis már 1688 február 26. jött Turolúkára bizonyos Orbán Pál k. tisztviselő két szolgája, kik Vlk nevű földmives által Krmannt magukhoz hívták. De ez, sejtven a veszélyt, felszólításukra nem hallgatott, sőt ellenkezőleg a hívókat magához kérte. El is jöttek, egészen lakásaig s megkísérlették Krmannt a házból kihínni, azt állítván, hogy jó barátai, nem kell semmitől tartania. Krman a háznép által figyelmeztetvén, hogy az idegenek köpenyegeik alatt töröket s pisztolyokat rejtnek, nem ment ki, mire azok nem mervén ellene nyiltan föllépni, siker nélkül távoztak.⁵⁾ Még ugyanazon év június 15. a nevezett Orbán Pál irt Nagyszombatról egy levelet a turolúkaik elöljáróságnak, melyben a lakosságot figyelmezteti, bocsátanák el prédikátorukat,

¹⁾ Curriculum vitae. »Evocatus sum . . . per magnificam dominam Ostrosithianam in scholam Moschoviensem.« Ez csak Osztrosith Mátyás neje, Osztrosith Kata Szidónia szül. Révay lehetett. — Monumenta stb. I. id. hely.

²⁾ Monumenta stb. I. 50. l. jegyzet: »In templo subarvensi s. Divo Andrae d. 23. Jul. (1685) sepultus (Tarnóczy). Hornyánszky, i. m. 42. l. »Nach mancherlei Widerwärtigkeiten starb dieser verdienstvolle Mann 1682 auf dem Schlosse Blatnicza im Thurotzer Comitate.«

³⁾ Klein, i. m. 302. l.

⁴⁾ Curriculum vitae. — Klein, i. m. s. h. Monumenta stb. I. 100. l.

⁵⁾ Hornyánszky, Beiträge stb. 274. l. —, Lombardini, Slovenský Plutarch (Slov. pohľady. 1886. évf. 271. l.).

mert hogy különben nagy veszélynek teendik ki magokat. Krmann nagyon békésen válaszolt a levélre, Orbán oltalmáért s védelméért esedezvén, — a község pedig 300 köből zabot küldött Orbánnak. Ez ugyan első pillanatban az átadónak minden jót ígért, de szándékát csakhamar megváltoztatá. Egy másik levélben első levelének tartalmát ismétlé, egyúttal szigorúan meghagyván a községnek, hogy prédikátorát bocsássa el. Orbán Tersztánszky Jánossal egyetemben szeptember 30. harmadszor is irt a turolukaiaknak; most már 40 frt birság mellett Szobotisztre idézé a bírót s az előljáróságot. Krmann tanácsára az előljáróság négy tagja lement Szobotisztre; ezeknek egyenkint 100 frt s szabadonbocsáttatásuk ígértetett, ha prédikátorukat elmozdítják. A félénk emberek aláírták, mi tőlük követeltetett s kötelezték magokat még a következő napon haladéktalanul prédikátorukat elbocsátani, s helyette elfogadni a papot, kit nekik az esztergomi káptalan kiszemelend.¹⁾ Erre Kubecska János bíró még az éjjel Krmann lakására jött s tőle követelék, hogy a plébániát még reggelig hagyná el. A megijedt Krmann kéré a bírót, tartana még egy egyetemes tanácskozást, melyre a bukócziak is meghivandók volnának s halasztaná el addig az ügyet. A bíró ezt ugyan megígérte, de csak látszólag, mert alattomban néhány vele egyetértő lakost összegyűjtvén, visszajött s Krmannt a házból kiutasította. De Krmann, hallván, hogy az utczán visszamaradók a bírónak ellenmondottak s ügyét fölkarolták, kijelenté, hogy a bukócziakat meg fogja hívni, s ha azok is ellene volnának, kész a plébániát önkényt elhagyni. De még napkelet előtt jött a bukóczi bíró tiz felfegyverkezett emberrel, hogy a plébánost megvédje, vagy szükség esetében, ha Turolukán nem volna biztonságban, magával Bukóczra vigye. Krmann azonban, minden erőszakoskodást kikerülni akarván s gróf Nyári tanácsára hajolván, elhatározta a szükségnek engedni. Feleségét Trencsénbe küldvén, maga Bukóczra ment, hogy megvárja ott az ügy elintézését. Basitides²⁾ Dániel tanácsára Krmann egy kérvénynyel fordult

¹⁾ Hornyánszky, i. m. s. h.

²⁾ Lombardini Brasitidesnek hívja. V. ö. Hornyánszky, Beiträge stb. i. h.

I. Lipót császárhoz s maga a község is a haditanácshoz folyamodott. A haditanács, a folyamodványnak helyt adván, 1688 december 18-án védlevelet állított ki Krmann számára, melynek alapján ő Turolúkára viszszatért s családját Trencséből visszahozatta. Azonban turolúkai időzése nem tartott sokáig, mert még 1690 őszén Miavára költözött át.¹⁾

Krmann miavai tartózkodása kezdetben békésen folyt le, de midőn 1695-ben Erdődy Kristóf Antal gróf az elkobzott csejtei uradalomnak Nádasdy-féle részét a királyi fiskustól megkapta s így Miava földesurává vált, Krmann eddigi békés életének is vége szakadt s neki újonnan számtalan kellemetlenséget kellett elviselni. Erdődy gróf ugyanis mindent elkövetett, hogy Krmannt helyéről elmozdítsa s a miavaiaknak katolikus plébánost szerezzen. Határozottan azonban a gróf csak 1698-ban lépett fel. Ekkor küldé ki Miavára Beda Istvánt és a csejtei kath. plébánost, Turnay Mártont a czélből, hogy a miavai evangélikusoktól a templomot elvegyék. A lakosság rögtöni meglepetésében s ijedtségében minden ellenszegülés nélkül engedte a templom kulcsait kiadni s maga Krmann is, hogy az összeütközést elkerülje, családjával együtt önkényt távozott s a hegyes Polánkán menedéket keresett s talált.²⁾ Turnay a templomba ment, misét tartott s a plébániát is elfoglalta. A köznép azonban, értesülvén a történetekről, összegyűlt és a hivatlan vendégeket elűzte. A gróf Erdődy által hasonló czélből kiküldött s néhány nap múlva érkezett Kertészi Pál és a podolei plébános, Vinczencz János is siker nélkül kénytelenek valának Miaváról távozni. Értesülvén ezekről, Kollonics Lipót primás s esztergomi érsek készséggel ragadta meg az alkalmat, hogy a miavaiakat I. Lipót császárnál mint béke-zavarókat és háborgókat bevádolja. A lépesnek volt is a kívánt eredménye; a miavaiak kérdőre vonattak, templomuk elvettett s a plébániára egy szerzetes vezettetett be. Maga Krmann is ugyanazon napon, 1699 április 17-én, Miksith János, a csejtei uradalom kincstári provisorá által, ki évek óta Krmann

¹⁾ Hornyánszky, Beiträge stb. 274 és 127. l. Monumenta stb. I. k. 100. l. * j. »An. 1690 ad ecclesiam Mijaviensem vocatus (sc. Krmann).«

²⁾ Hornyánszky, Beiträge stb. 128. l. — L. ellenben Lombardini i. m.

legengesztelhetlenebb ellensége vala,¹⁾ elfogatott s Osejte várába záratott. Krmann, miután sikerült neki paraszt öltözetben a börtönből menekülni, Miavára sietett családjához s onnan három nap múlva elment Sziléziába, Lausitzbe s egy ideig tartózkodott Drezdában s Wittenbergben.

Önkénytelen száműzetését Krmann maga módja szerint igyekezett az evangélikus hitfelekezet javára fölhasználni. Főleg az feküdt a szívéen, hogy a szentírás cseh nyelven újonnan adassék ki, mivel az utolsó 1613-ki kiadás mindinkább gyéribbé s drágábbá lett és a Szent-Venczel-egylet által szorgalmazott kiadást az evangélikusok különféle okokból használni vonakodtak. Sok művelt s tudós ember már régen hajlandó volt pénzbeli segélyvel járulni az új kiadáshoz, ezek közt főleg Osztrostih Katalin Szidónia, de a viharos, háborús idők miatt egyelőre arról le kellett mondani. Krmann 1700-ki wittenbergi tartózkodása alkalmával oda vitte a dolgot, hogy az ottani egyetem is mindent elkövetett, hogy a szentírás egy új kiadása lehetővé tétessék s e célból az evangélikus körökhöz fordult, pénzbeli segélyt kieszközleendő. Mindamellet akkor sem sikerült a kiadást közrebocsátani.²⁾

Krmann, több mint másfélévi külföldi tartózkodása után 1701 végén hazájába visszatérván, a miavai parochiát, homman a lakosság a ráerőszakolt katholikus plébánost már korábban kiűzte, újra elfoglalta. De alig értesült arról Krmann régi ellensége, Miksith János, már is ellene áskálódni kezdett, fenyegetőzve, hogy, ha sikerülend neki őt megint elfogni, semmi hatalom a földön nem fogja őt kezeiből kiszabadítani. Krmann kénytelen volt emélfogva a plébániát megint elhagyni s télközepette a vidéken tartózkodni.³⁾ A község most, 1702 újév

¹⁾ V. ö. az itt függelékül közölt kérvénnyel, melyet a miaviaiak 1702 újév napján I. Lipót császárhoz benyújtottak. E szerint téves azon általánosán hirdett állítás, mintha Krmann csejtei börtönből épen ezen Miksith János segítségével menekült volna. — L. ellenben: Monumenta stb. I. k. 100. l. * j. »Anno . . . 1700 captus (sc. Krmann) ex carcere Osejtensi eluctatus evasit in Germaniam.«

²⁾ L. Krmann előszavát a hallei 1722-ki cseh biblia kiadásához.

³⁾ I. a II. függelék. — V. ö. Monumenta stb. I. k. 100. l. * j. »Inde (ex Germania) revocatus Miaviam rediit 1704. (Más valakinek jegyzete, t. i. Schmal András munkájához.)

napján, mint előbb a hadi tanácshoz, I. Lipót császárhoz fordúlt, oltalmaért esedezvécn. S úgy látszik, hogy a kérvénynek, melyet mint függeléket itt közlünk, eredménye volt, mert Krmanuról ezen időtől fogva semmit sem hallunk, — de hogy Miaván tovább is tartózkodott. bizonyítja azon körülmény, hogy későbbben innét Zsolnára hivatott meg, hová mi is őt követjük.

Mikor került Krmann Zsolnára, pontosan nem határozhatjuk meg. Csak annyi bizonyos, hogy 1704. már Zsolnán volt.¹⁾ Nem sokára azután, a zsolnai 1706-ki gyűlésen, superintendenssé választott meg főleg a gyűlés világi tagjai által, mert túlbuzgósága s szigorúsága miatt idegenkedtek tőle a papok. Ugyanazon év április 26-án Pilárik István superintendens által vezetett be hivatalába.²⁾ Buzgólkodván főleg a mellett, hogy az egyházi ügyekben némely reformok tétessenek, mint superintendens már ugyanazon év június 16-án tartott egy általános gyűlést s a jövő évben más kettőt, és pedig február 16-án Rajeczen és szeptember 14-én Zsolnán. Az 1707 április havában tartott rózsahegyzi zsinaton is oda törekedett, hogy az augsb. evang. hitfelekezet szertartásai jobb rendbe hozassanak, de azon körülmény, hogy némely tévtanok, főleg pedig a pietisták ellen határozottan lépett föl, és hogy a hallei egyetem kátogatása az evang. ifjúságnak megtiltatott, sok elégedetlenséget szült az egybegyűlt papság között.³⁾ Ezen zsinaton négy egyházmegye szerveztetett és azok egyike, magában foglalván Pozsony, Nyitra, Trencsén, Liptó s Árva megyét,

¹⁾ Monumenta stb. III. k. 161. l. — I. ellenben: Monumenta stb. I. k. 100. l. — V. ö. Lombardini, i. m. — A fenti évszám mellett tanúskodik azon nyomtatvány is, mely a hátul felsorolt Krmann művei közt 17. sz. alatt idéztetik.

²⁾ Ribini, Joh.: Memorabilia aug. confess. in regno Hungariae. Pars II. 166. l. Monumenta stb. I. k. 100. l. »Sub initium hujus saeculi, postquam 22. Nov. an. 1705 Solnensibus evangelicis templum majus restitutum fuisset, amplissimam eccl. Solnensis stationem occupavit (Krmann) et anno statim sequente 1706 ipsa Dominica Jubilate, opera et ministerio M. Stephani Pilárik superintendentis, non absque solenni vener. ministerii contradictione (n. d. et quidem propterea, quod a solis politicis unicus ipse candidatus suffragiis potiori ex parte metu poenae extortis electus fuerit superintendens) superintendens renunciatus fuit.«

³⁾ Ribini, i. m. II. 165. l.

nemkülönben Komárom s Esztergom megye dunáninneni részét, az ő igazgatására bízottak.¹⁾

A zsinaton továbbá az is elhatároztatott, hogy egy küldöttség által a porosz és a svéd király, valamint más evang. hatalmak tudomására hozassék, mily szomorú állapotban talál-tatik az evangélikus egyház Magyarországon. E lépésnél főleg azon czél lebegett szemeik előtt, hogy XII. Károly svéd királyt rábirják, hogy, mint a német evang. egyház védnöke, I. József császárnál javukra közbenjárjon és az eperjesi collegium, mely tőlük a jezsuiták által elvétetett, nekik visszaadassék. Különben II. Rákóczy Ferencz ügyét is, kihez az evangélikus urak nagyobb részét tartottak, támogatni szándékoztak.²⁾

A követségre Szirmay Miklós, az evangélikus nemesség egyik kiválóbb tagja, szemeltetett ki és sok buzdítás után Krmann is csatlakozott hozzá. Egyelőre azonban az útról és küldöttségről le kellett mondani, mert éppen akkor nagy Péter czár a szászok ellen hadakozó svédektől ment Lengyelországba tört s innét II. Rákóczy Ferenczcel, kinek a lengyel koronát följárná, egyesülni igyekezett. Azért Rákóczy halasztgatta az ügyet és a svéd táborba szóló kísérő leveleket kiadni vonakodott. Csak mikor a november havában Kassán egybegyűlt protestáns karok Rákóczyt a kísérő levelek kiadatása czéljából megintették, határoztatott el, hogy a követség jövő évben véghez menjen. Krmann, ki a gyűlésen jelen volt, magával hozta az általa átdolgozott Agendát és azt a gyülekezetnek előmutatá. Bohuss, kire főképen a bírálat bízott, az Agendáról kedvezőleg referált.³⁾

Krmann e közben deczember végén Zsolnára térvén vissza, kinyomatta Neumann prédicatori kézi könyvét, melyet tetemesen bővítvén, ozori Ottlik Györgynek, II. Rákóczy Ferencz udvarmesterének, ajánlott föl. Azonkívül kinyomatta a zsolnai,

¹⁾ Ribini, i. m. II. k. 165. l.

²⁾ Ribini, i. m. II. k. 341. l. »Post synodum Rosenbergensem, mittitur (Krmann) legatus a Francisco Rákotzy ad Carolum XII. Suecorum regem, tum temporis cum Petro Russorum principe bellum gerentem; quae legatio, cuius rei caussa Krmanno demandata fuerit, nusquam mihi legere licuit.«

³⁾ Saját tudósítása útrajzában.

szepesváraljai s a minapi rózsahegyzi zsinat határozatait, akarván ezzel nemcsak a hazai lelkészeknek kedveskedni, de a külföldieket is a magyar protestáns egyház ügyeiről felvilágosítani.

1708 február 7-én családjától búcsút vevén, Krmanu Eperjesre utazott s oda február 12-én szerencsésen megérkezett. De itt sem a szükséges iratokat, sem az úti pénzt, sem pedig úti társát nem találá. Sokáig kellett várnia, míg Gerhard György, az egyesült protestáns karok senátora, kinek Szirmay helyett kellett a követségen résztvenni, Eperjesre jött. Gerhard, ki Eperjesről II. Rákóczy Ferenczhez Kassára utazott, visszatértében elhozta ugyan a szükséges iratokat és 200 aranyból álló útiköltséget, de maga menni vonakodott, akarván előbb megvárni, hogy milyen fordulatot veendnek a svéd ügyek.

Senki sem akart a követségben részt venni; mindenki mentegette magát. Krmanu azonban, ki egyháza javát szívében hordozá és a követségtől sokat remélt, nem csüggedett el. Sok fáradozás után sikerült neki egy új kísérőt találni. Ez Podhorszky Samu, előbb trencsényi polgár, most sárospataki birtokos volt.

Krmanu, bizonyos Hermsohn Somában, ki a Lengyelországba vezető utat jól ismerte, biztos kalauzt találván, végre 1708 május 14-én Eperjesről útnak indult. Bártfán csatlakozott hozzájuk Podhorszky is. Május 16-án búcsút vevén Zabler Jakab superintendens és Szirmay Miklóstól, Bártfáról elutaztak s már a következő napon Szandeczbe érkeztek. A bérbe fogadott négy tutajt holmiaikkal és borhordókkal, miket némelyek a porosz és a svéd királynak ajándékkul küldöttek, megrakván, május 23-án a Dunajecz folyón lefelé Viszlára hajóztak. Nowe Miastoban ülték meg a pünkösdi ünnepeket. Janovecban elhagyták a tutajokat s kocsira ülven Pulavára érkeztek, homnan három nap múlva, azaz június 7-én megint a vizen tovább Varsó felé haladtak. Útközben, a borowói zárda mellett, az ott vámot szedő Szieniawski-féle uradalmi személyzet kezébe kerültek és ámbár a pulavai uradalom igazgatójától kapott igazolványt előmutatták, mégis csak nehezen, tetemes bor-ajándék mellett szabadúlhattak, örülvén, hogy a náluk

lévő iratoktól meg nem fosztattak. Hasonlóképen másutt is elkerülvén a vizsgálást, végre június 9-én Varsóba érkeztek.

Varsóban június 14-ig tartózkodtak, mely napon, letévén magyar ruháikat s földieiktől elbúcsúzván, kocsira ültek s nem akarván Leszcynszki Szaniszló emberei kezébe kerülni, sűrű erdőn át kellett nekik a porosz határ felé haladni. Tudván azt, hogy a katonák által kifosztott s elpusztított vidéken, melyen át útjuk vezetett, aligha kaphatnának eledelt, szükségleteikkel még Janovban látták el magokat. Június 17-én porosz Wartenburgba érkeztek, melynek német s lengyel a lakossága. Itt kénytelenek voltak Szobieszky nevű kocsisuktól elválni, mert az tovább menni nem akart; más kocsist fogadván, Bartensteinon át Königsbergbe siettek.

Június 21-én Königsbergbe érkezvén, bizonyos Preisz Péternél szállást fogadtak. Három heti időzésük lehetőségessé tette, hogy a várost s lakosságát közelebről megismerjék, azért Krnann útrajzában Königsberggről bővebb s részletesebb leírást hoz. Július 10-én egy markotányos s egy varga kíséretében, kik készleteikkel a svéd táborba siettek, útnak indulván, folytonos esőzések közepette Insterburgba érkeztek, hol a tilalmat, mely szerint a Lengyelországban dühöngő dögvész miatt senkinek sem volt szabad a porosz-lengyel határt átlépni, épen kihirdették volt. Csak nagy bajjal sikerült nekik ez útjuk további folytathatására való engedélyt megkapni és azt is csak oly föltétel alatt, hogy megigérték, miszerint Lengyelországból nem térnek többé vissza.

Az első litván város, melybe érkeztek, Wierzbolow volt. Július 28-án a zsványokról hírhedt erdőbe jöttek s félelmük még nagyobbodott, mikor az erdőben több lappangó s a svéd katonáktól kifosztott paraszttal találkoztak. Niemen folyón átkelvén Neustadt városba, majd augusztus 1-én Vlnába, Litvánia fővárosába érkeztek.

Élelmi szerek vásárlása után a svéd táborba siető tatárokhöz csatlakozván, Szlobodkán, Lebedován és Szmolevicze községen át augusztus 7-én érték el a Berezinát, hol a folyó partján elterülő, elhagyatott orosz tábor helyét szemlélhették meg. Egy kis hajócskán a folyón átkelvén, Borisov felé

hajtottak, majd Krupka, (Wielki) Bobr községeken át Golovcsinba jöttek. Átmenvén a golovcsini csatamezőn, hol kevésse azelőtt az oroszok megverettek, tovább haladtak Mogilev felé, hol a várossal szemközt a Dnjepr bal partján a svéd tábor terjeszkedett ki. Augusztus 16-án délben a táborba érkezvén, haladéktalanul Malmberg prédikátorhoz fordultak, a király gyóntatójához, — majd gróf Piper miniszternél jelentkeztek. A miniszter megígérte nekik, hogy a királynál mindjárt a következő napon kihallgatást nyerendnek.

Augusztus 17-én Krmann kísérelőjével a délutáni isteni tisztelet után a király elé vezetettvén, előadá neki a magyar protestánsok kívánalmait s azokat írásba foglalván neki egy külön kérelemben átnyujtotta. A király kegyelmesen fogadá őket s megígérte, hogy egy külön resolutióban választ adand nekik, egyszersmind meghagyta, hogy a királyi személyzethez csatlakozhassanak, mi által a jövőben sok kellemetlenségtől szabadultak meg.

Mikor a svéd hadsereg augusztus 18-án előre nyomult, követték azt Cserikovon át Szmolenszk felé Krmann és Podhorszky is. Útközben, szeptember 5-én megkapván a királyi választ, elutazni akartak. Szándékukban csak az orosz hadseregtől való félelem ingatta meg, miért is jobbnak találták még tovább a svéd hadseregnél maradni, remélvén, hogy elutazásukra később jobb alkalom fog kínálkozni. E közben a svédek Szapalovánál, szeptember 10-én az oroszokra törtek s őket heves harc után legyőzték. Krmann további előnyomulásában Bezvodicsi városban három napig maradván, fellábadott kissé betegségéből, mely őt útközben érte.

Az oroszok, az ellenséget magok után akarván csábitani, az ország belsejébe vonultak s hogy az ellenség sem eledelt sem menhelyt ne találjon, útközben mindent elhamvasztottak. A svédek az oroszok célját átlátták ugyan s voltak némelyek, ezek közt leginkább Rehmsköld tábornagy, kik a királynak Szmolenszk felé való további nyomulását csak azon esetre javasolták, ha sikerülend nekik a Dvinával való összeköttetésüket, mely a hadsereg élmezését biztosítaná, fentartani; mégis győzött Piper miniszter törekvése, mely oda irányult, hogy a hadsereg,

délfelé vevén útját, ott Mazeppa kozák hetmannel, ki hajlandó volt a svédekkel szövetségre lépni, egyesüljön. A király Piper tanácsát elfogadván, a 20.000 főnyi elfáradt svéd hadsereg Tatarszk melletti Mignovicsi helységből vissza Mogilev, vagy inkább Sztarodub felé vette útját s nagy sietséggel szeptember 30-án, átkelvén a Szozs folyón, három hadtestben ütött be a Kisoroszországba. A merre mentek, megtelt az út az éhségtől s fáradtságtól meghalt katonák hulláival. Sokat kellett a hadseregnek szenvedni a nagy fagyoktól is, melyek azon télen át rendkívül erősek valának. A svédek nyomasztó, majdnem kétségbeesett helyzetét fokozta azon körülmény is, hogy nagy Péter czár a segítséget s élelmi szereket hozandó Lewenhaupt tábornokot Sztarodubnál megverte s mindentől megfosztotta.

Október 7-én a király az Iputy folyónál fekvő Drakov városhoz érkezett s itt egész hadseregével október 21-ig maradván, a [svédek keveset felüdültek. Erre a legzordonabb tél közepette, sűrű erdőkön keresztül, Kusicze, Bielaja, Jurkovicze községeken át Larinovkához, onnan november 4-én Novgorod Szieverszky városba, majd Gorki helységbe vonultak s az utóbbi helyen egy pár napig időztek. November 8-án ide jött Mazepa is, ki a sztarodubi csata után, ezredeseinek hűségét nagyobb részt biztosítván magának, nyiltan XII. Károlyhoz szegődött.

Kevés nap múlva a svédek átkeltek a Deszna folyón s Cseplejevkát, majd november 13-án Rajgorodot s nov. 18-án Krasznpoljet foglalták el. Krmann s Podhorszky, a királyt lépten nyomon követvén, több helységeken át november 29-én Romny-be érkeztek, hol nagy nehezen sikerült nekik az iskolában szállást foglalni, mi számukra annál becsesebb volt, mert ott teljes négy hétig a legzordonabb tél közepette maradhattak.

E közben XII. Károly, Gadjacs városhoz rohanván ki az orosz kézben lévő Vepriket akarta elfoglalni. Két heves ostrom után sikerült is neki célját elérni s az oroszokat egészen Oposuáig visszanyomni. Azért Krmann is december 28-án Gadjacs felé indult oly erős fagy mellett, hogy számtalan lovas megfagyva hullott le lováról. 1709 január 2-án Gadjacsra érkezvén, Krmann azon pár hetet, melyet ott töltött, az orosz nyelv tanulására fordítá. Csak márczius 18-án került tovább Ljutenka

helységbe, majd Borki s Oposnára, azon törvén mindig a fejét, hogy miképen juthatna legjobban haza. Eleinte az oroszokhoz szándékozott átmenni s azoktól a szükséges útleveleket kikérni, majd később a török területen át akart hazájába visszatérni. Az utóbbi útnál Mazeppa is segédkezet ígért nyújtani s e czélből Krmann és Podhorszky számára egy oroszúl szerkesztett kísérő levelet állított ki. Elindulásukat április 10-re tűzték ki. S valóban már az úton voltak, mikor részint az, hogy a szükséges katonai fedezetet nem kapták, részint pedig azon körülmény birta visszatérésre, hogy XII. Károly Poltavát ostrom alá vette s így azon reménynyel kecsegtették magukat, hogy a svédeknek sikerülend kevés idő alatt Poltavát elfoglalni s így hadi műveleteiket e vidéken befejezni, mi által nekik jobb s biztosabb út nyílnék meg.

De Poltavát bevenni, mely az e közben összpontosított orosz hadaktól hathatósan támogatott, nem volt oly könnyű dolog. Az ostrom elhúzódott s az eldöntésre, melytől úgy a svédek mint Krmann szabadulása függött, sokáig kellett várni.

Elérkezett végre 1709 július 8-ka, azon emlékezetes nap, melyen a poltavai csata vivatott, mely a két versengő ország hatalmi állását teljesen megváltoztatá. A szerencse eleinte a svédeknek kedvezett s a győzelem részükre hajlott, azonban az ellenség túlszáma utoljára mégis döntött s az oroszoknak biztosította a diadalt. XII. Károly, látván, hogy a csata veszve van, podgyásza helyére sietett s másnap, korán reggel, a svéd hadsereg maradványai gyors menetekben a Dnjepr felé indultak. Krmann és Podhorszky, kik a csata közepette olykor a legelső sorokba nyomulni merészlettek, mindjárt július 9-én reggel Vorszkla folyó mentén siettek Perevolocsnára, hol a Dnjepren átkelhetni reményeltek. Azonban az átkelés nehezen ment véghez s minthogy a hajók, melyek úgy sem valának számosak, a hadsereg által igénybe vétettek, kénytelenek valának egy kis hajócskával megelégedni. A folyó közepén, mikor a vízzel telt hajócska már-már alámerülni fenyegetett, egy hajós jött ladikjával segítségükre, ki legalább életüket menté meg.

További útjokban a Dzike pole nevű pusztára kerültek, hol úgy az éhségtől, mint az idő viszontagságaitól sokat kellett szenvedniök, míg a Bug folyóhoz nem érkeztek. Mikor a király a Bug átkelésére kiadta a parancsot, elébe jött Krmann s elmesélte mindazon viszontagságokat, melyet eddig elszenvednie kellett. A király, rajta könyörülvén, megparancsolta, hogy őt Porubszkyval együtt az elsők közt szállítsák át. Ocsakovban a szükséges élelmi szereket megvásárolván, Krmann a Bender előtt ütött királyi táborba sietett. Innét akarta XII. Károly Mayersfeld tábornokot Svédországba küldeni, s Mayersfeld arra a gondolatra jött, hogy Krmannal Magyarországon át utazzék. Krmann, miután a királytól elbúcsúzott s neki az iránta tanúsított jóindulatáért, kegyéért s védelméért köszönetet mondott, Mayersfelddel s Podhorszkyval augusztus 20-án hazájába utazott vissza. Jasszy, hol a moldvai fejedelemtől katonai kíséretet kaptak, Szucsava, s Kimpolungon át, erdőkön keresztül, Magyarországra haladtak. míg végre szeptember 5-én Munkácsra érkeztek, hol Mayersfelddől elváltak. — Evvel végződik az útleírás. Hol, mikor s ki előtt tevő meg Krmann útjáról való jelentését, meghatározni nem tudjuk. Eredménye is csak annyiban állott, hogy a svéd király, mint Krmann naplói kimutatják, az eperjesi evang. collegiumnak 20000, neki pedig úti költségre 1000 tallért adományozott.¹⁾

Krmann visszatért Zsolnára,²⁾ homnan azonban 1711-ben a protestánsüldöző Erdődy György gróf által kiűzetvén,³⁾ harmadszor Miavára hivatott meg. Itt fejleszté tovább irodalmi munkásságát. Régi tervét, a cseli szentírás új kiadását ismét felvevén, 1714-ben számos körökhöz, papokhoz s tudósokhoz fordult, kérvén őket, hogy őt céljának elérésében támogassák.⁴⁾ Végre sikerült neki a vállalat legnehezebb részét, a

¹⁾ Lombardini, i. m. 274. l.

²⁾ L. ellenben: Ribini, i. m. II. k. 342. l. »Post pugnam ad Pultavam . . . redit in Hungariam ad Miiuienses suos,« a mi helytelen, mert Mijavára csak 1711-ben költözött át.

³⁾ Monumenta stb. III. k. 129. l. I. k. 100. l. — Klein, i. m. 309. l. — L. ellenben: Hornyánszky, Beiträge stb. 128. l.

⁴⁾ Wallaszky, Paulus: *Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria, Budae.* 1888. 8°. 294. l.

pénz beszerzését, legyőzni, találván a Thurzó család egyik tagjában azon áldozatkészséget, mely képes vala a mű megjelenését biztosítani. A munkához fogván, melynél Bél Mátyás nagyban segíté őt, az egész szentírás egy folyamban készült el s Halle-ben 1722 nyomtatásban megjelent.¹⁾ Ezen kiadást utóbb az 1745-ki s 1766-ki ugyancsak hallei kiadások követték.²⁾ A szláv Agenda, mely már 1707-ben kész volt³⁾ s melyre legfeljebb még javító kezét tevé, csak későbbben t. i. 1734-ben, mikor ő már régen a börtönben sinlődött, Ambrózy György szorgalmazása mellett jelenhetett meg.

Irodalmi munkássága mellett Krmann nem hanyagolta el hivatalát, sőt a vallás terén való működése növekedett és a szomszéd Morvára is kihatott. Azért nem csoda, hogy ezen vallástürelmetlen korban a katolikus papság Krmannt folytonos figyelemmel kísérte s a kedvező alkalmat leste, hogy őt megtámadhassa s kárba hozza. S erre az alkalom ne is hagyott magára sokáig várni.

Történt ugyanis 1729-ben, hogy bizonyos Mlynárik Venczel,⁴⁾ ki valami lelki betegségben szenvedett, nejével együtt a morvaországi Szeninkáról⁵⁾ Miavára jövéen s itt Krmann segítségével bajából felgyógyulván, evangélikus hitre tért át. A dolog a katolikus hatóság tudomására jutván, a hatóság követelte, hogy Mlynárik visszatéríttessék. A megyei hatóság

¹⁾ L. Krmann előszavát. E szerint téves azon tudósítás, miszerint donnersmареki Henckel Erdmann Henrik volt volna az, ki a kiadás egész költségét viselte volna. V. ö. Wallaszky, i. m. 294. l. — Klein, i. m. 317. l.

²⁾ Klein, i. m. 318. l. 238. j.

³⁾ Saját tudósítása útrajzának egyik helyén.

⁴⁾ Sokan Mlynárnak írják. (VI. Károly császár 1731 május 20-án kelt parancsában is Mlinárnak neveztetik. V. ö. Ribini, i. m. 342. l. — Hornyánszky, Beiträge stb. 129. l.) Mi a periratokat követjük, hol Mlinarich azaz Mlinariknak iratik. Így Kleinnál is, i. m. 312. l. A Monumenta stb. II. k. 219. l. Gamauf gyűjteményéből közölt periratokban előforduló Mlinarics alak, véleményünk szerint, helytelen átírás: Mlinarics, Mlinarich = Mlinarik helyett. — Lombardini is i. m. a »Descriptio seditionis Mijaviensis sub Krmanno« című kézirat után Mlynárnak és pedig Lászlónak, Venczel helyett nevezi.

⁵⁾ Lombardininál Szeberinyi »Skizzen aus der Geschichte des ung. Protestantismus« című műve után helytelenül Szennik áll,

csakugyan a Miavára kiküldött közegei által Mlynárikot hatalmába kerítette, — de alig értesült arról a lakosság, a felbőszült nép 1729 szeptember 5-én fegyveres kézzel rohant az épületbe, melyben Mlynárikot fogva tartották s őt kiszabadítá. Krmann Mlynárikot saját oltalma alá vette s őt a hatóság felszólítására sem adta ki, meg lévén győződve, hogy eljárása helyes s jogos s hogy tettéről akárki előtt számolhat.

Az ellenszegülésért s háborgodásért a miavaiak érzékenyen megbüntették; az iskola, a plébánia s templom tőlük elvétellett s a katolikusoknak adatott. Krmann maga is, nem tudván mit csinálni, az erdőben keresett menedéket.¹⁾ Itt kapott egy Pozsonyból küldött névtelen s keltezetlen levelet, melyben neki tanácsoltatott, hogy Mlynárikkal együtt önkényt jelelnék meg Pozsonyban, mely esetben vele méltányosan fognak elbánni, sőt hogy kegyelmet is kaphat. Azt hívék ugyanis, hogy ő a miavaiakat az ellenszegülésre és zendülésre buzdította, a mi azonban nem volt igaz, az egész háborgás inkább csak félreértésen alapúlt s annak következménye volt.²⁾ Krmann, semmikép sem érezvén magát bűnösnek, a levélnek hitelt adott s még 1729 év végén Mlynárikkal együtt jelent meg Pozsonyban, de alig szállott le, elfogatott s a várba záratott.³⁾

Egy évnél tovább kellett Krmannak a börtönben sinlődni, míg perre került a dolog. A per 1731 januárius 8-án folyamatba vétetett. Ebben Krmann többek közt nemcsak azzal vádoltatott, hogy Mlynárikot az evangélikus hitre térítette s őt a hatóság kezeiből a felbujtogatott s felfegyverkezett nép segítségével kiszabadította, hanem még az elavúlt s általunk fent részletesen ecsetelt miavai 1699-ki historiája is felelevenítettett s neki bűnül rovatott; szintén az is, hogy a népet ámitotta, akarván vele elhíttetni, hogy van hatalma az emberekből az ördögöt kihajtani, mint azt a Mlynárikkal való eset is bizonyítja, hol állítólag ő Mlynárik köpönyege alá egereket

---

¹⁾ L. bővebben Lombardini i. m. a »Descriptio seditionis Mijaviensis sub Krmanno« című kézirat szerint. V. ö. Ribini, i. m. II. k. 342. l. — Monumenta stb. II. k. 221. l.

²⁾ L. Lombardini, i. m., hol erről bővebben olvasható.

³⁾ V. ö. Ribini, i. m. 343. l. — Lombardini, i. m.

bujtatván, róluk, mikor kiugráltak, azt híresztelé, hogy rossz szellemek. Krmann élethossziglani börtönre ítéltetett s fogsága az által súlyosbított, hogy hetenkint háromszor víz és kenyér mellett kellett maradnia.¹⁾

Súlyosan érte Krmant ezen csapás, de még inkább szomorította azon körülmény, hogy némely evangélikus pap ő ellene vallott.²⁾ Eleinte azon reménnyel kecsegteté magát, hogy barátainak sikerülend szabadonbocsáttatását kieszközölni. Ezek csakugyan I. Frigyes Vilmos porosz királyhoz fordultak, hogy közbenjárását VI. Károly császárnál Krmann számára kieszközöljék. Noha I. Frigyes Vilmos ezt meg is tette s e czélből Brandt bécsi követe által levéllel fordult a császárhoz, az Krmann helyzetén mitsem változtatott.³⁾ Börtönében, hová feleségét sem akarták látogatására] bocsátani, Krmann újatos énekek éneklésével vigasztalá magát.⁴⁾ Egyik kedveltebb éneke volt az, melyet Luther Mária magyar királyné, II. Lajos király felesége tiszteletére szerkesztett s melyet Krmann egykor tót, illetőleg cseh nyelvre fordított.⁵⁾ Öt év múlva kérelemmel fordult a császárhoz, esedezvén, hogy szabad legyen életének végső napjait magányban, imádkozás közben békességben töltenie. Kérélmének azonban nem volt eredménye s így nem maradt egyéb hátra, mint békésen tűrni s várni, míg a halál szenvedéseinek végét nem vetend. Fogságában is, a mennyire lehetséges volt, irodalommal foglalkozott s itt szerkeszté a következő sírfeliratát:

»Natus in exilio, denatus in exilioque,
Respondent primis ultima fata suis.
Sed faustum exilium, ex quo patria dulcis aditur,
Aeternaque datur pace, quiete frui.«⁶⁾

¹⁾ V. ö. Klein, i. m. 312. lap. — L. a vádiratot: Monumenta stb. II. k. 219. l. — Lombardini, i. m., ki a pert terjedelmesen tárgyalja.

²⁾ Monumenta stb. I. k. 101. l. f. jegyzet »Inter hos numerandus est Mathias Boleti . . . qui illatam sibi, ut falso existimabat, injuriam ulturus, adversus eum testabatur«.

³⁾ Ribini, i. m. 344. l. — Hornyánszky, Beiträge stb. 130. l.

⁴⁾ Monumenta stb. I. k. 102. l. — Klein, i. m.

⁵⁾ Találtatik: Tranovsky, G.: Cithara sanctorum stb. Lipsce. 1737. 8°. 893. (992. sz.) V. ö. Klein, i. m. — Monumenta, I. k. 100. l.

⁶⁾ V. ö. Klein, 313. l. — Hornyánszky, Beiträge stb. 131. l.

Halála előtt Krmannt szorgalmasan látogatták a jezsuiták, nevezetesen Weismayr József atya,¹⁾ kik a katolikus hitre téríteni akarták. Krmann 1740 szeptember 17-én meghalt.²⁾ A jezsuiták azt híresztelték, hogy vallását elhagyván, a katolikus hitre tért volna át.³⁾ De más hír is keringett, t. i. hogy, mikor halála közelgett s ő már az agoniában volt, feleségének ki kellett a börtönből menni, mire a haldokló nyitott szájába az oltári szentséget tették.⁴⁾

Krmann temetése az esztergomi érsek költségén s Berényi Zsigmond, pécsi püspök jelenlétében ment véghez; tetemei Pozsonyban a szent Mártonról nevezett székes egyházban helyezték el.⁵⁾

Természetes, hogy az evangélikusok közül senki sem hitte, hogy Krmann haldokló perczében hitét elhagyta volna, azon hitet, melyért annyi kellemetlenséget, annyi ellenségeskedést kellett kiállania.

Krmann Dániel superintendens kétszer nősült. Az első házasságából származott, ismeretlen nevű leánya Mathesius-hoz ment férjhez,⁶⁾ kívül együtt a harminczas években a katolikus hitre tért át. Fiai közül, Mihály prédikátor volt Krajnán,⁷⁾ Miava mellett, Mátyás tanító Miaván. Atyja bebörtönöztetése után, Mátyás Poroszországba vándorolt ki s Nováves (Neudorf), Potsdam melletti községben⁸⁾ telepedett le s valószínűleg ott is halt meg. Ő egy énekkel járult Klejch kanczionaléjához, melynek előszavát még atyja készítette volt.

Krmann Dániel superintendens művei a következők:

-
- ¹⁾ Monumenta, III. k. 104. l. — Lombardini Weissingernek nevezi.
²⁾ Klein, i. m. — Hornyánszky, Beiträge stb., szept. 14-re teszi halálát. — Wallaszky, Conspectus stb. szerint szept. 7-én.
³⁾ L. a 3. függelék.
⁴⁾ Hornyánszky, Beiträge stb. 131. l. — V. ö. Ribini, i. m. 347. l. — Monumenta stb. II. k. 422. l. — Klein, i. m. 313. l. 234. j.
⁵⁾ Klein, i. m. — Monumenta stb. II. k. 423. l.
⁶⁾ Lombardini, i. m. Mathakriusnak nevezi. V. ö. Hornyánszky, Beiträge stb. 128. l.
⁷⁾ Monumenta stb. I. k. 100. l. »filium habuit Michaellem, eccl. Kresnensis (Krajuensis helyett) ministrum. — Hornyánszky, Beiträge stb. 101. lap.
⁸⁾ Klein, i. m. 323. l.

I. Nyomtatásban megjelentek:

1. Novoroční dar poetický, když p. Joh. Baltazar, někdy pražský, nyní drážďanský měšténín, mydlář . . . památku obojího jména sobě připomínal. Ve Wittemberce 1700. U J. Háka. (Újévi ajándék Baltazar János nevenapjára.)

2. Nábožné arie. V B. Bystřici. (Ájtatos énekek.)

3. Kniha života, pohřební kázání nad Janem Dadanem. V Žilině 1704, v Dadanské tisk. (Az élet könyve, halotti beszéd Dadan János fölött.)

4. Actus inaugurationis vexillorum, t. j. posvěcení zástav, když Urban Celder, p. Rákócy Ferencz jednoho regimentu oberšter, osm nových zástav do chrámu žilinského přinesti dal, v březnu 1707 učinené. V Žiline 1707. (Nyolcz zászló felszenteltetése, melyeket Czelder Orbán, II. Rákóczi Ferencz ezredese a zsolnai templomba vitetett.)

5. Előszó a Klejch kauczionáléjához, melynek szerkesztésénél Krmann különben is nagyban részt vett. 1717.

6. Anti-Dubnicay. Man-hu? Co jest to za manu skrytau, kterau Dubnicay, pleban teplanský, na světlo vydal. s. l. 1718. (Anti-Dubniczay. Man-hu? Micsoda elrejtett manna az, melyet Dubniczay, teplai plébános adott ki?)

7. Bibli. V Hali magdeburské. 1722. (Szentirás, melynek szerkesztésénél Bél Mátyás is részt vett.)

8. Agenda ecclesiastica slavonica, t. j. práce duchovní. s. l. 1734. (Kinyomatását Ambrózy György szorgalmazta.)

9. Dvoji katechismus učení křesťanského. s. l. 1738. (A keresztény tan kettős kátéja.)

10. Egy elégiai ének, mely a Michalovič »Světloňoš«-ában és Tablicnál is kinyomattatott.

11. Nucleus omnium precandi formularum M. Caspari Neumannii, auctus p. D. Krmann, Zsolnán. 1707. Ozori Ottlik Györgynek följajánlva.

12. Acta et conclusiones conventus seu synodi Solnensis, Szepes-Varallyiensis et nuper nostrae Rosenbergensis. Zsolnán. 1707. (Saját tudósítása szerint útrajzának egy helyén.)

13. Hat énekkel járult a Tranovsky cytharájához.

14. Az itt először közölt útrajz, vagyis inkább napló, a mint az a cs. k. udvari könyvtárban Bécsben 14961 (Suppl. 2428) sz. alatt őrzött kéziratban találtak.

15. Dissertatio theologica, qua veram orthodoxae ministrorum vocationis considerationem publicae eruditorum disquisitioni proposuit, praeside Joanne Deutschmann. Wittembergae. 1683. 4°.

16. *Funeris oratio in funere . . . Martini Tarnóczy superintendentis in arce Blatnicza mortui.*¹⁾

17. »*Laetitia, quam Argo, ex Spectabilis D. Stephani Petróczy . . . cum aureae libertatis vellere felicissimo . . . ad portum patrium appulsu, omnibus ingenuis patriae filiis attulit Anno DIFFICILIMO (= 1704) Domin. 22 Trin., Solnensium suorum nomine interpretari conabatur sterilis . . . Musa Danielis Krmann, Eccl. evang. Solnen. in verbo gratiae ministri. Impresum Solnae, typis Dadanianis per Wenceslaum Krolop.*«²⁾

II. Nyomtatásban meg nem jelentek:

1. *Rudimenta gramaticae slavonicae . . . in gratiam Slovaciorum, lingua slavico-bohemica utentium eandemque excolere volentium, concinnata. Eleinte a wittenbergi egyetem magyar könyvtárában őriztetett, honnan a folyó évszázadban Halle-be került. Valjon a Jireček által említett Bocsek-féle kézirat*³⁾ *evvel azonos-e vagy sem, nem tudjuk meghatározni.*

2. *Historia ecclesiastica. Rotarides szerint egy pontosan szerkesztett, terjedelmes mű.*⁴⁾

3. *Végre számos levél s körlevél, jegyzékek s kivonatok, melyek részint a wittenbergi egyetem magyar könyvtárában voltak letéve,*⁵⁾ *részint a fent (14 sz. alatt) említett cs. k. udvari könyvtár kéziratában találtatnak.*

¹⁾ Jireček, Josef: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. Prágában. 1875. 1. köt. 424. l. — Klein, í. m. 314—317. l.*

²⁾ Találtatik a pozsonyi evangélikus lyceumban. V. ő. Lombardini í. m. 278. l.

³⁾ L. Jireček í. m.

⁴⁾ Rotarides, I.: *Historiae hungaricae literariae . . . lineamenta. 1745. 4°. 189 és 198. l. — L. ellenben: Monumenta stb. II. k. 20. l. »Nam etsi accurate elaboratum fuisse, . . . tamen vastum (opus: Historia ecclesiastica) non fuit.«*

⁵⁾ Klein, í. m. 319 és 320. l.

Függelék.

I.

Curriculum vitae Danielis Krmann.

Daniel Krmann (post superintendens) natus ex nobilibus familiis *proavo* Thoma Krmanno cive prividiensi Teutoprona oriundo, natione germano, *proavia* Charitate Fabri Lazanska, *avo* Rev. Joanne Krmanno, quinque diversarum ecclesiarum Moteschicensis, Galgociensis, Lessetensis, Czejthensis, Drietomaensis antistite et duorum contuberniorum Galgocziensis et Czejthensis seniore, *avia* Anna Paullini genere nobili. *Patre* Rev. Daniele Krmanno, olim ecclae. Sadecensis, Mijaviensis, Lessetensis, nunc Turopolensis (recte Turolukensis) pastore et vice contubernii Berenciensis decano. *Matre* vero Anna Masnicia Rev. Danielis Masnicii et Salomenae Paricis filia, quae anno 1663 fugiens metu Tartarorum in parochia Mienensi (recte Mšenensi) me sextum numeravit, mediante lavacro susceptoribus Generoso Sigismundo Bossany, Rev. Rezik et Michaele Matuschovich, ecclesiae inseruit, bene pieque educavit, in schola Sabbatistensi sub Martino Novak, Illaviensi Paulo Maiore, Trenchiniensi Dno Holvaith et Greskovicz, Divikiensi sub praeceptoribus Grosi Dni Ujfalusi, Lani, Bellani, Vazan, Joh. Zelenka. Ex patria promotione parentum contuli me Vratislaviam, ubi in gymnasio Elisabethano Johanne Acolutho, Friderici, Elia Thomae, M. Martino Hankio, Melchiore Veisio, C. Gryphio studui, inde salutavi Lipsiam, ubi per diu et pernox pependi ab ore Scherzeri, Valentini Alberti, ac M. Georgii Lani in disputationibus. Mox elapso semestri Vittebergam veni ibique sesquiennio exacto, sub Deutschmanno, Dassovio, Michaele Walthero, Donato, M. Georgio Michaelis, M. Paulo Platani (Hungarus Muotyowa, qui inter adjunctos philosophiae in acad. Vitteberg fuit) defendi publice marte meo elaboratam disputationem: de vocatione ministrorum sub praesidio D. Deutschmanni. Redux evocatus sum in scholam Illaviensem (1684) unde pulsus exacto semestri, per Magnificam Dominam Ostrosithianam in scholam Moschoviensem biennio et

quod excurrit iuventuti frequentissimae praefui. Jam ab ecclesia Turopolensi (recte Turolukensi) in locum Rev. patris mei hemiplexia tacti, vocor ordinar 1687 d. 28 Junii.

(V. ö. Protestantische Jahrbücher für Oesterreich . . . hrsg. von Victor Hornyánsky. Jahrg. 1860. Pest in 8°.)

II.

Augustissime atque invictissime Imperator, Domine, Domine naturaliter clementissime.

Salutem novamque cum anno novo omnigenam benedictionem Sacrae Caesareae Regiaeque Majestati Vestrae humillime devotissimeque apprecamur.

Veniam petimus, quod sacro hoc tempore aures S. C. M. V. querelis nostris implere debeamus, adeo enim excrescit afflictio nostra, ut nec eam diutius tacendo ferre, nec etiam verbis nostris exprimere possimus.

Nimirum generosus Johannes Miksith, bonorum fiscalium Csejthensium a multis annis provisor, non contentus, quod anno 1699. per illustrissimum dominum comitem de Arberg inclyti regiminis Hasseau — Darmstadini vice-colonellum, *Danielem Kermanum* nostrum a decennio pastorem dilectum, sub praetextu sacramentorum binis personis militaribus administratorum, latronis instar ceperit, in suumque arrestum postea susceperit, laudato vero vicecolonello hiberna quartiria apud nos assignaverit atque ita liberrimo arbitrio ejus nos et omnia nostra exposuerit, quodque a. 1700 propter retentum usum templi tribus cohortibus militaribus in executionem subordinatis, per integras tres septimanas inaudito exemplo nos afflixerit, etiam ante ipsissimas ferias Nativitatis Dominica datis, multiplicibus literis, quas coram M. V. in specie producimus, perpetuum persecutorem nostrum se professus est, utque nos ipsimet pastorem animarum nostrarum exturbemus, severe demandavit, nolentibus singulis poenam florenorum 40 indixit, moxque in executionem 18 milites ultra fl. 25. dietim consumentes, disposuit atque primum ex convictione ista ob retentum, uti scribit, pastorem fl. 600 mediante executione extorsit, deinde fl. 1360 inclyto regimini Mansfeldiano, deputatis 85 militibus in executionem assignavit, etiamque extorsit, imo coactis fere 200 ex inclyto Nitriensi comitatu personis, armata manu templum nostrum hisce feriis occupavit, pastorem nostrum nuper reducem ex Germania (in quam ante sesquiennium confugerat, cum nec in domo paterna Trenchini nec ullibi in patria securus esse posset) iterum capere voluit et adhuc vitae ipsius insidiator, dicens nec

ullis S. R. imperii principum interventionibus, nec M. V. auctoritate, ipsum deliberatum iri, si adhuc capi potuerit. Cum itaque Imperator clementissime a multis annis nomine religionis nostrae evangelicae duris duriora patiamur, et una cum vicinis sex ecclesiis saepius jam executionibus variis et in rapinam expositi fuerimus, multique nostrum annis praeteritis per multos menses, ligati colla, manus, pedes, in carceribus haerere debuerint, alii etiam ad patibulum ducti, nonnisi defectione a fide sua vitam conservare potuerint, plurimi florenorum 40 mulctam subiverint, totaque communitas nostra nec precibus, nec lachrymis, nec multis florenorum millibus erogatis, securitatem et liberum religionis exercitium redimere potuerit, in extrema hac nostra necessitate et quasi desperatione ad M. V. S. adhuc recurrimus, per ipsam misericordiam divinam infinitam, per Jesu Christi vulnera acerbissima, per christianam M. V. toto orbe decoratissimam commiserationem, denique per omnem Augustae domus Austriacae salutem, flexis poplitibus rogantes, dignetur tot, tantas tamque horrendas fidelium suorum subditorum afflictiones, calamitates, expilationes et divexationes, ad animum et cor paternum admittere, et cum non modo provisorio dicto dimidia communitatis nostrae pars fiscalis annum censum usque ad fl. 2400 se extendentem, obedienter praestet, verum etiam tota hac communitas singulis annis praeterlapsis, in portiones militares, octo quindecim florenorum millia inaudito exemplo praestare solita fuerit, diplomateque pacificationis a. 1646 et protectionalibus M. V., nobis gratiose concessis, instructi atque fideles M. V. subditi simus, dignetur speciali suo mandato, etiam qua dominus noster respective terrestri haereditarius contra omnes publicae pacis et tranquillitatis turbatores, nos instruere, priora nostra confirmare, persecutionem inhibere, ne tempore hoc hiberno metu persecutionis pastor extra parochiam, nos vero seminudi extra domicilia nostra latibula diutius quaeramus, per satrapas latronum instar inquiramur, ad carceres crudeliter abripiamur, pro lubitu mulctemur, ad defectionem a fide adigamur et plane dispergamur, cum nec inclyta camera Posoniensis, nec reverendissimus princeps dominus Georgius Szecezeny, quamdiu nos possidebat, hanc in animas et conscientias nostras sibi unquam sumserint auctoritatem, quam supra dictus provisor sibi sumere audet, scribens se etiam S. C. R. M. V. rationem redditurum aequae acsi cum corporibus et animabus venditi essemus, et nemo esset, qui oppressos ad extremam pauperiem redactos et desperabundos adjuvaret. Gratiam nobis afflictissimis praestendam Deus T. O. M. abundantissime compensabit, nos vero precibus nostris indignis publicis et privatis M. V. S. et totius domus Austriacae salutem diligentissime exardentissime includemus. Gratosam resolutionem expectantes manemus S. C. R. M. V. fideles subditi iudices, jurati

totaque communitas Mijaviensis suo adjunctarumque sex communitatum evangelicarum in comitatu Nitriensi existentium nomine.

(Gróf Harrach családi levéltára Bécsben. Ungarische Religionsstreitigkeiten 1702.)

III.

Posoniense collegium non alias, nobiliorem de haeresi triumphum egit, a Lutheri enim insaniis, tametsi plures undeviginti abstraxerit, jactura altero tanto major non pupugisset acerbiis rabulas, ac quidem unius *Danielis German* ad sacra nostra transitus usserit. Obscuris in Hungaria ortus natalibus, ea juvenis perspicacitate ingenii inter aequales eminebat, ut condiscendarum severiorum literarum causa in exteras terras publico aere missus fuerit, quando non dubiam spem sectarii animis conceperant, eum quandoque evasurum columen, cui utcumque inniteretur male cogmentatum evangelicae suae doctrinae aedificium. Peragratis igitur Holandiae, Angliae aliisque heterodoxarum academiis subinde in patriam redux, ut erat litteris et linguarum peritia praestans, continuo celeberrimus in stationibus praeconis munere functus est. Nec longo intervallo Zollnensi conciliabulo illi turbante Tökölö a sectariis coacto ea autoritate interfuit, ut quae de ritibus Lutheranae potissimum sectae immutandis tum disceptabantur, ex ejus unius sententia ac voluntate fere cuncta digesta ac definita fuerint. Eodem in consessu ad regem Sveciae haereseos suae defensorem una omnium voce destinatus orator, Stockholmiae triennium exegit, indeque reversus nobilium animos ita sibi devinctos tenuit, ut praeconum omnium antesignanus eo fere tempore constitutus fuerit, quo Posoniense templum in principe urbis foro Lutheranorum aere recens extractum purpuratus ecclesiae princeps Colonicius vi occupatum nostrorum usibus tradidit. Eo in tumultu cum aliis quadraginta praeposteri evangelii buccinatoribus seditionis author deprehensus et ad triremes damnatus, septennium integrum pro calamo remis ducendis aptare manus ingeniique vires compulsus est.

Defunctus non honoratissimo munere ceu laureatus fidei pugil tertio in patriam revolans, Miaviensem plagam haeresi prorsus infectam adnitente potissimum Jeszenakiana familia, pseudoepiscopali potestate aliquamdiu administraverat. Verum accitus honoribus cum sanctimoniae quoque famam sibi adsciscere, adscitamque clarere uellet miraculis homo vanissimus in conficta demonii expulsionem aperte primum fallaciae, dein manifestis indiciis itteratae adversus Regem seditionis revictus, iudicum sententia perpetuis in castro Posoniensi carceribus ter quavis hebdomada compedibus fameque ac siti coercendus addictus est. In hac ergo tredecim

jam annorum custodia maerore juxta senioque contabescens (annum enim aetatis undenonagesimum egerat) cum ad extrema magnis quotidie gradibus se deduci persentisceret, sacerdoti nostro per intervalla ad se invisenti palam declaravit, catholice mori se cupere. Id ubi ad haereticorum aures perlatum, non jam ficto miraculo obstupefacti, percursare illi quidem potentiorum aedes, nilque intentatum relinquere, ut ab aegri nos accessu excluderent. Verum nec noster tantae spei indormiens eo regium adduxit consilium, ut omnibus omnino haereticis, quin ipsa captivi uxore custodiae loco exesse jussis, uni sibi iisque, quos ipse admissos vellet, pateret aditus. Catholico ergo cum medico binisque praefectis militariibus actutum reversus serio percontatur, fierine ex animo velit catholicus, damnatisque, quos hactenus propugnavit erroribus, amplecti fidem romanam catholicam? Cum aeger clare ac intelligenter: omnino catholicus fieri volo, catholicus mori desidero, virium interim momentis pene singulis cum moras non ferret defectus, praesentes seriae hujus voluntatis testes appellans, pater mox actus theologicos doloris item de admissis suggerit confidenti, quoad per virium reliquias fieri poterat, aures dat, criminumque vinculis exsoluta usitatam fidei formulam distincte praelegit. Ad cujus singula capita identidem credo, credo, fracta quidem voce, ast animo nusquam exerrante ingeminans, cum ob corrupti stomachi nauseam coelesti dape haud amplius posset refici, ad ultimam luctam sacro inunctus oleo spiritum creatori reddidit. Quae hinc universae civitatis laetitia, quae ordinum catholicorum gratulationes publicae: contra sectariorum ob amissum sectae suae fulcrum lamenta, pudor ac consternatio consecutae sint, exprimentis singulis susceptae scriptionis modus non sufficit! Testaturus gestientis animi gaudia princeps celsissimus idemque archiepiscopus indicto per omnia templa triduoano aeris campani pulsu, funus ipsum exquisita prorsus pompa prosequi, omniumque religiosorum, totius cleri ac magistratus catholici praesentia cohonestari: quin funebre sacrum ab ipso episcopo Quinqueecclesiensi Sigismundo comite de Berény in principe urbis ecclesia fieri, ibique inter lugubrem musicorum concentum tumulari voluit.

Demum, ne viri hujus ad ecclesiae gremium reditus ab ullo deduci in controversiam facile posset, idem sacerdos noster, qui animam agenti per omnia praesto fuit, insequenti Dominica totius rei actae seriem confertissimae concioni, cui et heretici magno numero immixti erant, more suo diserte explicuit.

(Jezsuiták jelentése 1740 évből. A bécsi cs. és k. könyvtárban. Kézirat 12134. pag. 52.)

Historia

Ablegationis Dni. Superintenden. Danielis Krmann, et Dni. Samuelis Pohorszky ad Regem Sveciae Carolum XII., ex manuscripto prae-fati Dni. Superint. transcripta.

Postquam in synodo ordinum evangelicorum nationali ad Dominicam Laetare anno 1707. indicta, Rosenbergaeque septem diebus celebrata, decretum esset, perillustrem Dominum Nicolaum Szirmay cum uno superintendente ad Sacram regiam majestatem Sveciae et Prussiae aliasque extraneas potentias, in negotio collegii Eperiesensis evangelicarumque ecclesiarum, mittendum esse, ego vero nequiquam profecissem ternis meis excusationibus coram sacra synodo factis, tandem communibus congregatorum precibus locum dedi, inque ablegationem consensi. Statutum etiam fuit, ut literae salvi passus a Serenissimo confoederatorum statuum ac ordinum duce peterentur, ipsaque expeditio cum scitu et consensu suae Serenitatis suscipiatur, ob evitandam rerum innovandarum suspicionem, creditumque fuit negotium istud perillustri domino *Georgio Ottlyk*, aulae ducalis supremo praefecto, qui tamen ex certis causis absens ab aula negotium extrahendarum literarum illarum alteri dedit, iste vero illud negligentius tractavit. Inter haec magnus Moscoviae dux *Petrus Alexievich*, nunciato regis Svecorum Caroli XII in Saxoniam ingressu, appulit cum exercitu numero in Poloniam factionibus magnatum laborantem, missaque splendida ablegatione ad ducem confoederatorum Hungarorum, coronam polonicam ipsi detulit, hincque factum est, ut Serenissimus confoederatorum dux, haud secus quam par erat amicitia insperata tanti monarchae motus, literas illas in Poloniam abituris nobis, cum adulta demum aestate peterentur, dare distulerit. Postea mense Novembri Cassoviensem conventum cum confoederatis celebrante, et ego literis aliquorum consistorialium permotus Cassoviam veni, exceptus hospitio per dominum *Adamum Bachmegyey*, artolleriae ducalis vicecolonel-

lum domusque armamentariae cassoviensis praefectum, et favore Spectabilis domini *Georgii Ottyk* subnixus affectum effectui conjunctum domini *Keczer* supremi comissarii, nec non domini judicis cassoviensis, alias rei pontificiae addictorum, expertus fui. Occasione vero conventuum, in hospitio Splis. Dni *Georgii Ottyk* per ordines evangelicorum habitorum, non modo literarum illarum a Sua Serenitate petendarum meminimus, sed et Agenda ecclesiastica, quorum publicatio ad mentem synodi Rosenbergensis admaturari debeat, produxi. Comissa fuit censura illorum domino *Bohuss* potissimum, qui cum adjunctis sibi, non modo tractatum latinum, per dominos *Danielem Dubravium* et *Joachimum Kalinkium* superintendentes ex decreto synodi Toth-Pronensis anno 1635. celebratae conscriptum, sed enim formulas baptismales, introductionum, nuptiales, absolutorias, ordinem quoque ceremoniarum dominicalium, festivalium, et quotidianarum ad mentem synodi Rosenbergensis, opera mea dispositarum reviderunt et de toto opere in nova congregatione prolixam fecerunt relationem, coram frequentia evangelicorum procerum, inter quos erant, honoris causa hic nominandi: Illustrissimus D. Baro *Stephanus Petröczy*, Dominus *Sigismundus Janoky*, Dnus *Georgius Gerhard*, statuum confederatorum senatores, Dnus *Georgius Ottyk* aulae praefectus, Dominus *Michael Okolicsany* bonorum fiscalium director, Dnus *Paulus Prileczky* consilii oeconomici assessor, Dnus *Joannes Bossannyi*, senatores evangelici Cassovienses, civitatum superioris Hungariae, nec non complures diversorum comitatum, etiam Trans-Danubianarum partium ablegati. In hac sessione conclusum fuit, mittendum esse Dominum Perillustrem *Georgium Gerhard*, cum Domino *Georgio Ottyk*, ad suam Serenitatem in puncto literarum salvi passus nobis impetrandarum, tumque S. Serenitas, negotium cum senatu se communicaturam dicebat, utque loco Dni *Szirmay* alius mittatur, monebat, esse non sibi causam, ob quam consentire non possit, ut Sua Dominatio mittatur.

His intellectis, status evangelicus denominabat D. *Michaelem Melczelium*, collegii Eperiesensis inspectorem, eo, quod jam antea cum perillustri D. *Szirmay* munere hoc defunctus fuerit. Sequenti vero die per D. *Gerhard* et D. *Ottyk*, repetiit instantiam suam ratione literarum salvi passus, non ex consensu inclyti senatus, sed ex autoritate ducali, benigne sibi extradandarum, obtinuitque gratiosam resolutionem, non modo de literis salvi passus dandis, sed de adjungendo D. perillustri *Gerhardo* ad S. Majestatem Svecicam, in alio negotio regni, exmittendo. Exhortabatur S. Serenitas statum evangelicum, ut sibi favorem regum et principum evangelicorum omnibus pos-

sibilibus modis et mediis honestis conciliarent, mihique relationem facere volenti de formula baptismi, cujus causa ad me scripserat. audientiam exhibuit.

Ingredior cum Spbli D. aulae praefecto, praeconceptis verbis saluto principem vovens, ut Deus omnibus piis intentionibus et actionibus S. Serenitatis gratiose interveniat, eidem vitam prolixam, domum floridam omnesque prosperitates et salutes largiatur, ita ut gloriam majorum suorum supergrediatur nomenque Pater patriae, quod collatum sibi habet, apud posteritatem omnem obtineat, tandemque rebus bene confectis et deposito mortalitatis schemate, corona justitiae ornetur. Respondit S. Serenitas, gratias agens et vovens, ut Deus ad nominis sui gloriam omnia vergere faciat. Stylo tamen elevato loquebatur, dum prolixius votum meum benigne audivisset.

Postea revocabam in memoriam mandatum S. Serenitatis, ratione inquisitionis peragenda, in puncto formulae baptismalis, quam aliqui comitatus Liptoviensis pastores evangelici adhibuisse credebantur, contra mentem Christi instituentis et praxim ab apostolis adhibitam, substituendo hanc formulam: Ego te signo et nomen tibi impono, porrigebam sub sigillo contubernii Liptoviensis peractam inquisitionem et humillime rogabam, ut tales delatores et calumniatores forti et heroico animo spernere, et de evangelicis sibi certo polliceri dignaretur, eos ita rem suam ope Dei tractaturos, ne ea doctrina ipsorum aliquid scandali suboriatur. Regerebat princeps, gratum sibi esse, quod nihil horum compertum fuerit, non esse vero hanc calumniam, vivere nos debere sine offensione catholicorum. Patiebatur autem S. Serenitas me loqui de calumnia, sensu politicorum et decreti Hungarici acceptam.

Hac occasione narravi *plebanum Rosenbergensem*, ex ipso religionis nostrae odio, infantes per ministrum evangelicorum baptizatos rebaptizasse, contra mentem antiquissimorum conciliorum et imitatu Donatistarum atque Cipriani, factum vero plebani non confectis sed evidentibus testimoniis comprobari posse, rogavique humillime, ut S. Serenitas, comperta rei veritate, plebanum hunc in ordinem redigere dignetur, id quod etiam promisit neque honeste a se dimisit.

Rebus his confectis redibam Solnam, diverti vero Eperiesino Bartpham et cum adjuncto D. M. *Joh. Schwarcz* pastore Eperiesiensi, nec non Dno. Clarissimo *Joh. Rezik* PP. et direttore collegii Eperiesiensis adii Dnum *Jacobum Zabelerum* superintendentem, utque tractatum illum latinum Agendis praemittendum perlegeret et Agenda germanica conscriberet, oravi. Utrumque praestitit, nam subscriptione sua tractatum illum approbavit et Agenda germanica potissimum ex Eperiesiensibus

ad mentem synodi Rosenbergensis concinnavit, mihique tradidit, Wittenbergae imprimenda, si eo licuerit pervenire.

In vigilia Nativitatis redii Solnam et literis Excell. D. Generalis *Stephani Petröczy*, D. *Sigismundi Janoky* et D. *Georgii Gerhard*, missa ulteriore dilatatione, jussus sum ire atque pro 6^a Febr. venire Eperiessinum. Antequam iter susciperem, curavi imprimi Neumannianum Nucleum omnium precandi formularum, precatione matutina, vespertina aliisque per me auctum. Typis etiam exscribi curavi Acta et conclusiones conventus seu synodi Solnensis, Szepes-Varallyiensis et nuper nostrae Rosenbergensis, volens non modo pastoribus ecclesiarum patriarum gratificari, sed etiam exteris exhibere Actorum nostrorum in orthodoxia publicum specimen.

In nomine Domini movi a meis 1^a Febr. et feliciter veni Eperiessinum 12. Febr., hospitio exceptus in domo parochiali, in qua usque ad Dominicam Rogate expectare debui inter suspiria et curas varias in adventum D. *Gerhard*. Non reperi ibi literas instructionis, non passum principis, non pecunias itineri destinatas, nec itineris comitem. Per expressum hominem scripsi D. *Gerhard*, sed loco responsi accepi, ob morbum et mortem D. matris suae se venire non potuisse, venturum tamen esse propediem. Tandem post Dominicam Iubilate venit, Eperiessino Cassoviam ivit ad principem, indeque rediit afferens liberi passus literas, instructionis literas, credentialesque nec non 200 aureos itineri destinatos. Assignavit haec omnia manibus meis, dicens, se nunc abire mecum non posse, subsequitur tamen, postquam literis meis certior factus fuerit, de successu rerum mearum et affectu magnatum Svecicorum.

Litterae patentes mihi assignatae ita sonabant.

Universis et singulis cujuscunque status, gradus, honoris et conditionis, praesentes nostras visuris, lecturis aut legi auditoris salutem humillimamque et pro cujusvis statu, gradu, et honore competentia officia nostra.

Exhibitores praesentium Reverendissimum utpote D. Danielem Kermann, eccl. aug. co. f. certorum comitatum Hungariae Cis-Danubianorum superintendentem ac Nobilem Samuelem Pohorszky, a nobis communi nomine ad diversos aug. et helv. conf. serenissimos, potentissimos et praepotentes reges et electores, principes et republicas, illustres item comites, barones, magnates et equestris ordinis nobiles, imperiales, regias liberasque civitates, eo fine esse exmissos testamur, ut quos Deus ad singularem nominis sui cultum et dilatationem orth. religionis evang. in Hungaria quidem nostra antehac ferme

oppressae, jam vero per Dei gratiam reviviscentis, commoverit, eos omnes pro restauratione et conservatione collegii status evang. Eperiessiensis et fundatione seminariorum ac convictuum, demisse convenient collectamque, quantam heroum mens et zelus suo pectore capit, implorent. Qui ut clementer, gratiose benevoleque admittantur, laeto vultu remittantur, humillime et quosvis pro status, gradus et honoris eminentia decenter petimus, clementiam, gratiam et munificentiam eorundem cultu et obsequiis nostris, cum memoria nunquam intermoritura demerituri. Actum in nationali synodo nostra, in oppidum Rosenberg ad diem sextum mensis Aprilis Anni 1707. indicta.

L. S. Status evangelicus Augustanae conf. consistitoriorum Cis-Danubianorum, Cis- et Ultra-Tibiscanorum praesides, seniores et assessores.

Instructio vero erat hujus tenoris.

Instructio pro reverendissimo D. Daniele Kermann, ecll. aug. conf. in certis incltyti regni Hungariae comitatibus Cis-Danubianis superintendente et nobili D. Samuele Pohorszky ad Seren. ac potentissimos reges Sveciae, Borussiae aliasque potentias, principes ac respublicas religionis evang. a synodo Rosenbergeni electis ablegatis.

1mo. Quocunque pervenerint Deo duce ante omnia primario cujusvis principis ministro sese praesentent et debito modo ac respectu functionem suam brevibus exponant, patentes ostendent, pro obtinenda apud easdem potentias audientia, qua obtenta

2°. Easdem Majestates, principes et respublicas, regibus quidem porrectis credentialibus, caeteris vero ostensis patentibus, nomine status evang. aug. conf. in Hungaria, pro cujusvis statu, demisse salutent, juventutem floridam ac extenuatum illustris collegii Eperiessiensis statum, intentionesque nostras pro gloria Dei et religionis orth. incremento, de eo restaurando, aliis quoque collegiis, convictibus, seminariisque pro iis, qui ad statum ecclesiasticum singulariter informandi sunt, erigendis, succinte proponant, petentes subsidium.

3^{io}. Serenissimo Sveciae demissas speciales agant gratias, pro nupero per D. *Nicolaum Szirmay* compromisso, et statum nostrum evangelicum etiam ulterius ejus gratiae commendent. Dispositionem tamen, an jam sit in effectum deducta, non a rege, sed solum a D. Piper summo ejus ministro exquirant.

4°. Super his prius resolutione accepta, postea demum (ne prius, cum hoc confundant) exquirant, ubi et quo meliori

modo fieri poterit, a parte illam etiam collectam, quae multis jam ab hinc annis inparata fuerat, sed reformatione eccl. nostrarum secuta, nescitur ubi relicta sit.

5°. Quamvis hoc rerum statu, melior spes subsistendi affulgeat, tamen vicissitudinum humanarum memores, implorent Ser. reges Sveciae et Borussiae, si quo casu insperato, nunc vel in futurum, res nostrae in Hungaria caderent, dignentur S. Majestates, etiamsi per nos ex aliquo impedimento conveniri non possent, tamen pro sua, erga promovendum verum Dei cultum pietate, ex reservato sibi in pacificatione Osnabrugensi consanguineos fidei suae, in alienis provinciis existentes, juvandi jure et facultate, rem evangelicorum in Hungaria suam facere atque omnimode allaborare, ut religionis exercitium ad mentem pacificationis Viennensis anno 1608 ubique per Hungariam liberum relinquatur et quae summa est omnium votorum nostrorum, universalis S. R. imperii pacificationis futurae instrumento inseratur. Ad quod faciendum Suas Majestates, qua nutricos et defensores ecclesiae Domini per Deum, per mille earundem fortunas demisse obtestamur. In politica alia Serenissimi principis nostri nos non immittentes, ast reliqua prudentiae atque dexteritati D. ablegatorum committentes. Quibus dum felix faustumque iter precamur, ita prospera omnia faustumque etiam reditum cupimus. Actum in synodo nostra generali nationali ad oppidum Rosenberg, diem sextum mensis Aprilis, annum 1707 indicta.

L. S. Status evangelici aug. conf. consistoriorum Cis-Danubianorum, Cis- et Ultra-Tibiscanorum regni Hungariae praesides, seniores et assessores.

Aderant quidem jam tandem literalia haec instrumenta, aderant et pecuniae, itineri faciendo necessariae, sed aberat itineris comes. D. *Melczelius*, re domestica, D. *Ocherland* Bartfensis, dissensu civium suorum, se excusabant. Dominus M. Johan *Schvarcz* initio promptus, tandem subnixus D. superintendentis Bartfensis *Jacobi Zabeleri* consensu, quem literis *Rezikianis*, nomine potiorum Eperiesiens. evang. exaratis obtinuerat difficilis. Inventus tamen extemporaneus itineris comes G. Dnus. *Samuel Pohorszky*, civis antea Trenchiniensis, nunc in bonis Saros-Patakiensibus, cum Domino fratre suo, provisoratum tenens. Ecce quam arduum fuit itineris hujus initium, vere ominosum! Mirabantur non pauci patientiam meam integro trimestri probatam. Tandem itaque 14. Maji cum D. *Cornelio Hermsohn* movi Eperiessino Bartpham, vecturam gratui-

tam administrante Dno. *Holegancz*, cive Eperieusi, Schonczium usque nos deducente. Dnus. Pohorszky non eodem sed subsequente die sub vesperam veniens Bartfam mihi solitudinem non parvam creavit.

Die 16^a Maji D. *Jacobo Zabelero* et D. *Nicolao Szirmay* vale dixi, sequentique die Ascensione dominica sacro, quam tamen Russi in pagis Poloniae, per quos ivimus, non celebrabant, pervenimus *Schonczinum* XI. milliaribus Bartfa distans et divertimus ad D. *Fuchsium*, civem Cracoviensem evangelicum, ob pestem Cracoviensem hic habitantem. Cornelius noster hic quatuor rates praeparari curabat et apud principem Lubomirszkium, arcis et oppidi huius dominum, multis largitionibus et integra septimana per judaeum quendam aulae familiarem literas sibi dari petebat, quae testarentur, omnia vasa vini, quae in Hungaria coëmerat, ad principem hunc pertinere et Varschaviam devehì debere. Consilium hoc judaicum postea Cornelio et nobis perpetuum metum, quin Cornelio damnum afferebat. Cum non jam jam domui suae apropinqvaret, testimoniales illae in dubium vocabantur a gubernatore Petroviensi, abripiabanturque decem vasa quae placebant. Nos quoque habebamus quinque vascula optimi Tokajensis, ex uvis passis, quarum unum D. V. Comes *Michael Roth*, alterum D. *Gerhard* a D. *Keezer* acceptum, tertium D. *Nicolaus Szirmay*, reliqua domini quidam Bartfenses contulerant pro ministris Svecicis et Brandeburgicis, sed illa intacta permanserunt, usque in Pulavam. Oppidum ipsum scatet Judaeis magis, quam caseus putridus vermibus, habentque suam synagogam prope arcis portam. Ara vero est in colliculo supra fluvium *Dunajecz* sita, ampla, speciosa, quae tunc reparabatur.

Die itaque 23^a Maji, secundo fluvio vecti, pervenimus in pagum 3 milliar. distantem Schonczio, pernoctavimus in ratibus, ut summo mane convenientibus ex eodem pago ratigeris, venimus ad arcem desolatam *Mühlstein* dictam, indeque ad oppidum *Zaklucie*, ubi arx alia apparuit a sinistris, nos autem Cornelium equitantem operiebamur. *Tarnow* oppidum mansit a dextris, distans Schonczio milliar. 6 et habens templum Reformatorum. Inde venimus in oppidum *Opatowce*, ubi fluvius *Dunajecz*, quo hactenus vehebamur, labitur in Vistulam, ab urbe Cracovia defluentem. In hoc oppido poteramus adhuc acquirere vinum hungaricum pretio tollerabili, postea vero rarior ejus fuit usus. A dextris vero in fluvium *Dunajecz* labit *Poprad*, deinde fluvius *Bjala* et *Wistok*, qui omnes fluvium *Dunajecz* reddunt navigabilem.

Die 26^a in vigilia Pentecostes pervenimus *do Nowego mesta* propterque honorem diei hujus substitimus in nostris ratibus

inter preces et cantiones usque ad meridiem, postea redeuntibus nostris ratigeris ex templo et ex nundinis in oppido hoc celebratis, solvimus rates nostras et pervenimus ad *Baranow*, ubi arcem conspeximus pulcherrimam, amplissimam nempe et tegulis rubris tectam in forma quadrata aedificatam. Inde vehebamur in *Winary*, hinc in *Dzikow*, in *Kolcsin*, ubi sita est arx supra Vistulam in colle, divisa in tres partes distinctas, sibi tamen cohaerentes.

Provehebamur in urbeculam *Szendomirz*, quae habet arcem in colliculo sitam et claustrorum templorumque copiam, estque adspectabilis et munita, habuitque tum temporis praesidiarios germanos, in suburbio ad Vistulam circa vina nostra observantes. In arce apud commendantem ex voto rebus confectis, movimus versus *Zavihost* oppidum, e cujus regione apparet arx diruta, sita ad formam Tokayensis. Venerat ad nos ex oppido hoc in colle sito monachus unus lepidus, qui jocis suis aliquot grossos ab omnibus nobis obtinuit, alter vero severe vinum exigens pro sacris peragendis nihil impetravit et cum furore abscessit. Pluviam hic experti sumus impetuosissimam, attamen tuebamur nos contra illam domuncula ex asseribus affabre combinata et scandulis contacta, in gratiam nobis facta in rate, qua vehebamur.

Pervenimus sub vesperam ad rippas oppidi *Kolcsin*, et audientes in eo esse militem copiosum, continuimus nos in silentio admirabamurque amphoras et patinas, quas nimis vili pretio hic acquirebat noster Cornelius. Mane venimus in oppidum *Kamen*, cujus commendaus, missis militibus petebat sibi dari lagenam vini; hisque dimissis pertigimus in *Petrovin*, ubi degebat gubernator, et erat camera regni. Praemiserat quidem Cornelius ad fratres suos nuncium, sed illi hinc inde errantes tardius advolarunt ad consilium et auxilium fratri ferendum. Praesentavit Cornelius a principe Lubomirszky literas gubernatori missas, ne a vinis istis quidquam exigeret, sed reponebat gubernator, se contrarium in mandatis a suo principe fratre Lubomirszky accepisse. Unde apparebat conspiratio quaedam utriusque Lubomirszky contra Cornelium et fraus fraude compensata. Conspeximus hic, in Vistula nimis lata, puellas et foeminas nimis audacter oberrantes etiam profunda nocte. Audiebamus etiam antea pueros puellasque in rippa fluvii cantillantes hanc unam et alteram lepidam canticullam polonicam.

Fliszarkowe mily, dawno ste doma nebyly, my Boha bedjeme prosily, biztje se zdrowy do domu wraczily.

Fliszkowe z neba, dajcze nam chleba, jesztly nedacze, to potonecze, a ty myla swenta Barborko, wynjesz ych kde je melko.

Fliszowa žena, sedy sobje doma, fliszar neboraček, grebje čo krobaček. Utque acquirerent bucellam panis saepe multum currere et cantillare cogebantur.

Et quia Cornelius videbat in oppido *Janowecz* instare sibi rigidius examen, metuens ne mihi aliquot ibidem eveniat periculum, curavit me collegamque meum curru suo avehi in *Pulavam*. Ex ratibus itaque conjecimus reculas nostras in currum et concitatis equis ibamus per nemora spississima, pertransibamusque pagos germanicis militibus repletos, nemo tamen illorum vel unico verbulo nos alloquebatur. Venimus in oppidum *Kazimiri*, ubi arcem dirutam, domosque desolatas et plurima granaria *Speicher* dicta conspeximus, nec non in proximo colle alto arcem eximiam *Janowecz* dictam.

Venimus in *Pulavam*, ubi pagos vicinos per Svecos exustos et arcem supra Vistulam nimis sumptuosam vidimus. Multa ibi erant ex polito marmore, nempe fores, columnae, stratum, statuae. Erant gradus lapidei ab una parte, ab altera erat jucundus locus spatiationis ab uno palatio ad alterum et versus Vistulam suggrundia. Conclave Dominae Szinjanskiana habuit loco laterum aut lapidum ligna pretiosa in formam laterculorum facta, quibus alia ejusdem generis interserebantur, auricularis digiti latitudinem habentia. Sub arce erat hortus continens plateam unam longam per medium, et alias aliquot illam secantes omnes tamen ab utraque parte habebant tilias, vel fagos, ex quibus artificiosae erant concamerationes et quasi parietes ad lineam ducti. In terra erant areolae per hortulanos variis floribus et herbis ornatae. Jucundus visu erat locus iste totus, quamvis Sveci vastaverint cum igne, adeo ut ex aedificiis multis nonnisi rudera superfuerint. Erant ibi etiam cellaria, pro aliquot centenis vasis vini aedificata in gratiam mercatorum et commodum dominorum territorialium. Excurrebamus hinc in pagum *Konszka wola* ad fratres D. Cornelii, Fridericum et Casimirum, qui omnes tres bona Szinavszkiana habebant in arenda et narrabant nobis, quod D. Szinavszkiana magis indoluerit templo hujus loci, per Svecos successo, quam arci suae Pulaviensi, adeo sumptuosum et ornatum fuisse oportebat. Prope erat urbs *Lublinum*, ubique decantata.

Tertio die ab adventu nostro in Pulavam nempe ipso festo Corporis Christi sive 7^a Junii, conducta cymbula, et impositis ipsis 5 vasculis Antal dictis movimus Varschaviam versus et ad pagum *Galamb* prope *Boroviense* claustrum 2 milliar. a Pulava, incidimus in manus nobilium, praedonum potius, militum Szinavszkianorum, qui omnes mercatores beneficio Vistulae merces deferentes examinabant et damnificabant. Visis nobis conclamabatur: *Zabijaj, zabijaj*: idest ad ripam ad

ripam. Ubi venissemus ad ripam duo nostri ratigeri prodierunt cum charta, data nobis a Domino Burgravio Pulauiensi, quod vascula vini, quae vehebamus, pertineant ad Dnam. Szinavszkianam et debeant Varschaviae deponi. Milites illi praedae inhiantes, aggressi sunt D. Pohorszky, collegam meum, percussoque uno ratigero clava gravi, et Duo Pohorszky alampam unus illorum impegit, vini vascula duo mox abripuit. sclopetum Dni. Pohorszky ex cymbula rapuit, omnia nostra sua esse praetendens, eo quod nos hungarici mercatores fraudulentem tricesimas solvamus. Credibile est, ipsos aliquid de practica Cornelii inaudivisse, cumque quaererent, quis ego in cymba sedens essem, et Dnus Pohorszky in sua consternatione diceret, me esse suum collegam, hinc et ego prodire jubebat.

Providentia tamen Dei nostri factum fuit, ut dominicanus unus, Hieronymus dictus, videns rigidum examen per ingurgitatos milites susceptum, conspiciens me manus meas elevatas subinde, et una vice aureum nummum in manu mea elevata, acriter milites corripere, dicens, ipsos nihil juris in hoc territorio ad se claustrumque suum pertinente habere, utque me seniculum non infestarent, instare. Accepto aureo, Hieronymus ille jam laboravit pro nobis confidentius et credens, nos esse Romano-Catholicos, instabat pro consortibus religionis suae, atque vascula bina, quae jam erant curru imponita, deponi fecit, nos autem dicebamus, nostra non interesse, si omnia vascula accipiantur, saltem rogare, ut Rev. Pater testimonium coram Ill. D. Sienavszkiana perhiberet cum tempore, id quod promittebat. Facta condescensione ad 15 garnecz ex uno vasculo dandos, finis impositus est tumultuationi incredibili. Hoc erat mihi notabile, quod Hieronymus videns manus meas elevatas et oculos in ipsum conversos, nimis profundo suspirio ducto, oculos in coelum elevaverit, dubio procul me monens, ad auxilium ibi implorandum et post transactionem illam in amicitiam meam se insinuaverit, ego vero vice versa promisi, quod velim literis meis ipsum salutare, et quale mihi contulerit beneficium (licet praeter voluntatem suam et Deo meo cor ipsius inflectente) cum gratiarum actione significare. Mirantur nebulones illi tantam vini dulcedinem strenueque bibebant, deque nostro, nos jam amice cohonestabant et ad se in pagum invitabant, quin urgebant, sed malimus nocte iam profunda et tenebricosa, ab ipsis divelli, pervenimusque semianimes ad oppidum *Sztenżice* et sub ripa ejus noctem egimus, exosculantes providentiam divinam, quod me per hostem alias religionis meae ex periculo liberavit. Quid enim si literalia instrumenta apud me invenissent? quid si superintendentem esse ex literisprehendissent? Existimo sane, de vita mea

actum fuisse, aut nullo verbulo aspero monachus pro me, quem seniculum honoratum appellabat, apud ebrios intercessit, ne me in cymbula haerentem inquietarent. Hic expertus sum illud Salomonaicum: »Cum viae tuae placuerint Domino, etiam inimicos tuos convertet ad pacem.«

Summo mane moventes ex *Sztenżice*, pervenimus intra mediam tertiam horam ad novam Polonorum vigiliam et putavimus officialem ejus sternere, sed prodiit ad nos et placide nos alloquebatur, acceptaque exigua discretionem missos fecit. Inde defluximus ad pagum quendam, in quo etiam erat vigilia polonica, sed metuentes eam, missa cymbula, sequebamur virum quendam, militibus excubias agentibus familiarem, et non conspecti ab iisdem superavimus examen et omne periculum. Paululum progressos acclamabat alius examinatore *od Folwarku* se esse dicens, sive aulae provisorem, cujus esset examinare peregrinos, ne falsas literas huc vel illuc deferrent in calceis suis. Nominari audiens calceos D. Pohorszky, excussit unum cothurnum suum oblitus se habere fasciculum literarum variarum, qui infra genua ipsius demiserat se ac per examinatore facile observari poterat, qui tamen mutato stylo dicebat, se credere nostrae relationi, ac discretionem a vino postulare, acceptoque Rhenensi floreno missos nos fecit.

Sub vesperam venimus in pagum *Tarnowek*, ubi in ripa conspeximus vexillum cum manipulo militum, sed dederunt fidem relationi ratigerorum nostrorum pernoctavimusque in aquis sine impedimento et sequente die ex *Csiarnikow* pervenimus in oppidum *Calvariam*. Metuebamus quidem militem Calvariensem, sed nullum militem conspeximus et cito cursu inter continuas trepidationes properavimus Varschaviam. Aliquot locis conspeximus in Vistula sepes in gratiam piscium, statis temporibus ibi capi solitorum, qui caudarum suarum ductum sequentes, dum ad sepes usque deferuntur, allisis caudis aquarum strepitum excitant et piscatoribus signum praesentiae suae exhibent.

Die 9^a Junii *Varschaviam* appulimus tertio ex Pulava die atque apud Dominum *Trenchini* e regione curiae hospitium nacti sumus. Vascula vini apud D. Neumaum deposuimus, non sine periculo a studiosis profunda nocte ex Vistula huc devecta. Sequente die concionem evangelici pastoris apud residentem Prussiae regis audivimus, non sine admiratione, quod in medio pontificiorum, pontificiis partibus ad stuporem usque adhaerentium Lutheranis mercatoribus manere, sacrumque Dei cultum publice peragere concedatur. Conquerebatur tamen pastor evangelicus, quod pronuper invaserint ipsum in itinere constitutum milites poloni, reculisque quas secum habebant privaverint et percusserint, addens, quod in vestitu pastoralis per pla-

teas incedere ipsi non sit consultum et quod non pridem ad visitandum quendam subordinatum hominem pontificium, qui tamen Lutheranum se mentiebatur, invitatus fuerit, sed fraudem cum periculo vitae conjunctam subodoratus, praesentiam suam subtraxerit. Vidimus postea arcem urbis supra Vistulam domumque arci vicinam, quam rex Augustus in gratiam foeminae cuidam aedificavit. Conspeximus palatia polonorum magnatum sumptuosissima, inter quae eminebat palatium Vajvodae Ploczensis, plane magnificum, tribus contignationibus, picturis, polito lapide et horto amplo instructum. Vidimus etiam locum in campo regibus eligendis et coronandis consecratum. Deprehendimus populum cultiorem, linguam polonicam nitidiorem, mercatores divites, curiam splendidam aedesque intra urbem et in suburbii amplissimis speciosas. Intelleximus vero reperiri tot homicidas, nullis regum edictis militumque vigiliis et poenis coërcitos. Dum prohiberentur gladios gestare, substituerunt cultros praeacutos intra cothurnos occultatos; dum etiam hos gestare prohiberentur, excogitarunt caestum, cujus manubrio applicata est catenula, continens in extremitate pomum ferreum, capitibus confringendis aptum. Si quis solitarius, licet face ardente instructus, post vespertinum crepusculum incedere videbatur, vitae et rerum suarum discrimine audaciam expiare debebat. Quodsi non occidebatur, confestim attamen ingestis linteis gutturi, ne opem clamando imploraret, deportabatur extra urbem et Vistulae injiciebatur per studiosos bonarum artium aliosque, qui *Gnojkowe* dicuntur. Vespertino tempore per plateas ingens auditur clamor puerorum, in multam noctem oberantium, quorum aliqui vernacula lingua, alii latina, decantabant hanc cationem: Ego pauper; peto panem, date nobis, dabitur vobis regnum coelorum. Jam tum per plateas urbis excitabantur ignes ex fimo, ob avertendam pestem, cujus initia depreheudebantur quidem, sed occultabantur. Sumebat vero illa vires post abitum nostrum, adeo magnas ut circiter viginti millia hominum interierint, Deo justo, vindicante sanguinem intra urbem effusum aliaque incolarum peccata.

Nos vestes nostras hungaricas D. Andreae Threnchini fidelibus manibus commendavimus reliquisque popularibus nostris in Hungariam redituris, nempe Dno *Reissinger*, *Schifflero* ipsique Dno. Danieli Neumanno Novisoliensi Hungaro, at jam civi Varschaviensi, ultimum vale dicentes, abscessimus Varschavia 14^a Junii conducto fl. 8 rhenensibus auriga, Sobiessky dicto, cive Vatterburgensi ex Varmia, vulgo Armen-Land, primumque trajecimus Vistulam in alteram partem, in qua civitas e regione sita est *Praga* dicta. Trajectus erat valde periculosus, ob copiam currum, equorum et hominum; at Dei ope etiam hoc superavi-

mus absque ullo damno, perque sylvas euntes confecimus eopse die 3^a milliaria et pervenimus ad fluvium *Bug* nimis nigrum et sat latum profundumque. Superato fluvio intravimus oppidum *Prassnier*, ubi auriga noster vexabatur per milites, qui aliquot nummullos obtenturi, rotam unam currus, quo vehebatur, abriperant, sed acceptis aliquot numnullis, eam confestim restituerunt, praesertim cum adesset officialis, quem ipsi Rotmister nominabant, aurigae nostro bene notus. In pluviis huc venimus, in pluviis hinc mane abivimus pervenimusque sub occasum solis in oppidum *Janov* militibus repletum, quos tamen evitaturi per extremam plateolam cursum direximus, et licet piscinae appropinquavimus, in qua illi magno numero piscabantur, tamen absque examine progressi fuimus.

Cogebamur vero hic panem emere, qui sylvas ingressuris sufficeret. Quamvis enim adeundi nobis erant pagi, tamen sicut in aliis, quos jam videramus, Poloniae pagis, ita in istis quoque nec panis, nec alius cibus vel potus sperari poterat, passimque illud ubique per Poloniam tritum et triste verbum *nemass* audire cogebamur. Octennali bello exhausti incolae, ne militum libidini exponerentur diutius, plerique in sylvas se abdiderunt. Et quia hac ipsa tempestate, superveniens miles ad regni coronam pertinens, et sub auspiciis *Jasznie Velkomoznego*, *Jego mos'ci pana Adama Mikolaja z Granowa*, pana *Sienavskego*, wojwody *Betzkego*, hetmana wielkego koronego a starosty *Lwowskiego* y *Rohatynskego* contra Carolum Sveciae regem et Stanislaum regem Polonorum, Carolo foederatum, militans, omnes pagos nobis adeundos occupaverat, ideo nos evitaturi examina, missis pagis, viam non adeo tritam per ipsissimas sylvas excurrentem elegimus totaque nocte in pluviis progressi fuimus. Sequenti die pagum quendam militibus onustum adiimus, nemo tamen illorum, licet per nos salutarentur vel verbulo perquisivit, quinam et unde sumus, atque ita feliciter ad radices usque sylvarum pertigimus, et contra principia prudentium viatorum in pago quodam exiguo pernottavimus.

Facile poterant incolae loci praecurrere, et sylvas ingressuris insidias loco opportuno struere. Sylvae enim haec Poloniae et Prussiae separantes 4 milliarium latae, itinerantibus sunt periculosae ob incolas *Mazoviae*, qui eodem anno Ser. regi Sveciae audebant ingressum prohibere, denunciantes per unum hominem, nisi voluerit sibi ipsos adsciscere in hodegos certa summa pecuniae data, ipsos velle omnibus modis transitum ejus per sylvas, usque *Vilnam* extensas et a nullo rege hactenus superatas, impedire. Sed rex caduceatorem hunc infelicem mox interfici, reliquos in asperitate sylvarum includi mandavit. In medio sylvae deprehendimus sepulchrum cujusdam

mercatoris ibidem interfecti et sepulti, erecta in memoriam ipsius cruce cum inscriptione. Vidimus etiam fossas militares in longum et latum quondam ductas defensionis causa, conspeximus aliquot tabernas cerevisiarias a se invicem dissitas.

Pervenimus in sylvas Prussiae et conspeximus alvearia innumera apum in altissimis abietibus excavata, ex quibus magnam pecuniae summam dicitur rex Prussiae quotannis percipere. Volentibus in sylvis his pernoctare, propter gramina in pagis Prussiae persolvenda, in Poloniae vero sylvis et campis libera, supervenerunt magno cum clamore rustici pascuationem prohibentes, hinc cogebamur pagum ingredi. Pagi isti sunt sepibus circumdati, juxta quos mendici sedere solent, peregrinis januas operientes et pro labore praemia accipientes. Si quis vero sibi met aperiat januam, nec tamen claudat et possit deprehendi, mulctatur. Initio deprehendimus pagos lutheranos, postea pervenimus ad papisticos in *Varmiam* absolutis quatuor milliaribus inter illos.

Die Domini sive 17^a Junii, absolutis intra tres dies 27 milliaribus cursu continuo pervenimus *Vartburgum* alias *Vattenburgum*, egregium muratum oppidum 4 milliaribus a sylvis illis Prussiae remotum. Vattenburgi est cerevisia, nimis nigra, crassa et ad stuporem cito inebrians, ob species quasdam ebrietatem promoventes lupulo imixtas. Incolae loquuntur germanice poloniceque. Noster auriga Sobieczky lubenter nobis vecturam administrasset Regiomontum usque, volens ibidem occasione instantis mercatus salem emere, sed partim blandimentis, partim jurgiis imperiosae suae foeminae detentus est. Tanta est vis reipublicae domesticae.

Miser Sobieczky, ut promissis suis satisfaceret, debuit loco sui affinem substituere, cujus curru datis flor. 5 germanicis vehebamur Regiomontum usque 13 milliaribus et quidem per oppidum *Seeburg*, ubi coquam nacti sumus ebriam, et nihil agendo cibos praeparantem; deinde per oppidum *Bartenstein*, seu *Berstein*, eximie ornatum et electori *Brandenburgico* subditum. Denique per pagos quosdam in continuis pluviis iter faciebamus. Observavimus in pagis istis pendentes supra mensas diversoriorum ferreas pyxides, in quas colligitur pecunia ex mulctis ebriorum, vel percussorum aut rixantium inter pocula. Habet enim quilibet pagus ex constitutione Ser. regis Prussiae unum procuratorem vel advocatum pauperum, cujus est invigilare in excessus incolarum vel advenarum et pauperibus prospicere.

Atque ita absolvimus Eperiessino Varschaviam 70 miliaria, hinc vero Regiomontum 48 miliaria. Ivimus per Poloniae Minoris palatinum Cracoviensem, Szandomiriensem, Lublienen-

sem, Czercsensem, per Mazoviam, per palatinatum Ploczensem, per episcopatum Varmiensem in Prussiam. Nam Polonia dividitur in palatinatus 32., habet provincias vicinas aliquas ex toto, aliquas ex parte, uti Prussiam, Samogitiam, Livoniam, Podoliam, Volhiniam et primo loco nominandam Lythvaniam, de qua in sequentibus nonnulla dicentur. Poloni habent vestitum Lithvanis conformem, nec non coronam in capite monachalem in memoriam Casimiri regis, quem a papa Benedicto IX. impetraverant in Cluniacensi coenobio, Benedictinae familiae consecrato, cum hac expressa conditione, ut Poloni posthac caput tonderent ritu monachali, et singuli quotannis obulum unum, qui S. Petri nummus dicitur, Romam conferant, in poenitentiam dissoluti nexus religionis et datae veniae conjugii Casimiriani; at Cosaci loco coronae monachalis portant unius digiti longitudine comam ex vertice fere capitis in frontem defluentem. In Lythvania, proprie sic dicta, habetur lingua alia, plane diversa a Polonica et Lythvanica, utunturque ea circa Vilnam et Rigam: v. g. *labadia naponali scat*, — bonus dies domine; *laba strites*, — bonum mane, *laba svakaris*, — bonus vesper, *artorit alaus*, — habetisne cerevisiam; cum tamen Poloni dicant: *dobri dzien Vaszmosi memu mosci panu, dobry wiecier V. M. M. panu. Macie piwo?* sed de istis infra dicendi locus erit. Quantum attinet ad *episcopatum Varmiensem*, est ille quidem situs in Prussia, verum non subiacet jurisdictioni regis Prussiae, sed pontificis Romani, quia habet episcopum in eo certam pecuniae summam quotannis Romam mittentem pro pauperum sustentatione, ex reliquis redditibus laute et splendide viventem. Est enim hic terra fertilissima, sunt oppida aliquot splendida, pagi quam plurimi. Non immerito dicitur dixisse rex Prussiae, se quidem habere pallium splendidum, in quo tamen amplum sit foramen, Varmiensem episcopatum intelligens.

Regiomontum pervenientes hospitium nacti sumus eoipse die 21 Junii apud Petrum *Preis*, hominem pontificium, cui pro cibo et lecto dabamus in unam septimanam Rhen. fl. 6, Expectavimus vero ibidem tribus septimanis D. Tomam *Szirmay* Gryphisvaldiae literis incumbentem, qui literis meis Varschavia et Regiomonto datis provocatus venit Dantiscum usque, sed per amicos ibidem diutius detentus meum adventum expectabat, ego vero omnibus occasionibus in Lithvaniam abeundi hac cunctatione deperditis, tandem occasiuncula aliqua contentus esse debui, uti mox dicitur.

Redeundum enim prius fuerit ad urbem vere regiam. Ampliorem equidem nondum conspexeram in Germania! Suburbia ipsius extendunt se nimis versus mare et Lythvaniam et allu-

itur fluvio Pregel in mare, quod forte 2 milliar. hinc distat, se exonerante. Habet arcem, quae tunc splendide reaedificabatur, habet in hac arce templum splendidum. Dividitur urbs in tres partes, quarum una dicitur *die alte Stadt*, altera *Kniphoff*, tertia *Levenik*. Est hic academia Lutherana, sed aliqui in ea favent syncretismo. Rector Magnificus tunc erat Professor publicus mathematicum, cui ego commendabam studiosum, quem ex collegio Eperiesiensi adduxeram, Rev. Dni Jonae Bartholomaeide vice-senioris Honthensis filium, qui absque ullo ritu depositionis, jus civitatis academicae obtinuit, sed nec verbis formalibus juravit, solummodo in juramentum consensit, postea aliquorum professorum lectiones adiit et redux ad me, incapacem sese studiorum academicorum dixit et Gedanum ad populares ibidem professores per me commendatus est. Ecce hoc est mature volare ad altiores scholas et nolle sequi consilia prudentiorum! Svadebam vero et patri et filio, ne properarent ad academias, at nolebant audire consilium.

Hac occasione ad discursum delapsus Professor ille inter alia dixit, Reformatos non debere credere, quae sunt contra rationem, sed credere, quae sunt supra rationem; loquebamur autem de sacramentali praesentia Christi, unde colligebam, Syncretismum cum Reformatis ipsum fovere et dixi, Reformatos hac ratione nec nativitatem Christi ex virgine credere debere, nec creationem mundi ex nihilo, quia haec sunt non modo supra, sed etiam contra omnem rationem humanam.

Serenissimus rex Prussiae in suburbio curavit elegantissimum templum exstrui pro Pietistis, in quo ante annum Lutherani illi pietistae cum reformatis communionem sacram alternatim sibi administrabant. Postquam igitur adissem D. *von Sande*, inquirebam in statum academiae et ecclesiae et quantum attinet ad communionem illam intellexi, non integrum aliquem coetum, sed paucas personas forte 15 ab utraque parte hunc syncretismum fecisse et pluris aestimasse charitatem fide. Interim facultatem theologicam se facto huic opposuisse et subinde invitare ad disputationes publicas doctorem theologiae, virum juvenem, templo illi praepositum, qui tamen non comparebat, specialibus literis S. R. Majestatis Prussiae, ne scilicet academiae subesse cogatur, instructus.

Intellexi etiam ex relatione laudati doctoris *von Sande*, S. R. Majestatis Prussiae pastoribus ecclesiarum in omnibus ditionibus suis existentium demandasse, ne amplius doceant praedestinationem hominum ad mortem aeternam, addita hac regia declaratione, quod si vel unicus homo dicatur fuisse electus et praedestinatus ad aeternam damnationem, omnibus hominibus metuendum fore, cum de se quisvis posset cogitare

annon ille ipse esset electus ad damnationem. Intellexi postea ex aliis, primarium theologum Accademiae hujus D. *Deutsch* consensisse in syncretisticam illam sacramenti coenae administrationem et doctorem *Pesarovics* ob propugnata[m] orthodoxiam odio habitum fuisse a reliquis suis collegis theologis et aliorum abire maluisse.

Splendida sunt hic aedificia academica, at victus studiorum difficilior. Pontificiis autem templa sunt in suburbio amplissima. Reformati quoque non procul ab arce habent sumptuosum templum. Polonica natio in alio suburbio gaudet libero religionis evang. exercitio, quin etiam Poloni catholico-romani sacra sua in domo quadam peragunt.

Dominica 5^a Trinitatis ingressi fuimus templum reformatorum, ubi minister ecclesiae primum praelegebat Pater noster et Credo cum Decalogo, deinde Levitici caput 11—12—15, postea ex Lobwassero cantabat, quae interea convenerat integra ecclesia psalmum 118, cui succedebat praelectio evangelii dominicalis, facta ex minore cathedra ante majorem posita, et finita praelectione evangelii, canebatur per totum coetum *Wir glauben*, sive Credo per D. M. Lutherum compositum. Minister ecclesiae ascendens majorem cathedram, habuit concionem, non ex evangelio praelecto, sed ex Zachariae caput 9. de rege Sionis adventante. A meridie post concionem cathechismus diligenter proponebatur. Tantus autem erat strepitus equorum et rhedarum, tantus luxus in vestitu, ut ab hoc templo omnis novitas luxuriosa in templo alio descendisse dicatur.

In templo cathedrali, cui praest D. von Saude, diaconus in cathedra praelegit epistolam evangeliumque dominicale et longam praecationem pro omnibus statibus, descendenteque diacono, chorus cecinit unam concionem et Credo, pastor deinde habuit concionem ex evangelio, orationem dominicam ante praelectionem evangelii recitans tacite flexis genibus, post concionem vero clare cum omni ecclesia. Postea diaconus ad aram praelegebat verba quaedam, iisque finitis, ecclesia tota concinente, cantabat verba Coena. Mane vero ante sacra puer quidam accedens ad aram praelegebat verba quaedam evangelii dominicalis. Post aram hujus templi est *Conspectus magistrorum ordinis Crucigerorum* ibi sepulcorum. In cathedra vero est inscriptio aureis literis: Diligite veritatem et pacem, Anno 1595. Utinam vero doctores omnes hujus inscriptionis memores fuissent, non habuissemus in academia hac tot syncretistas a D. Calovio in examine theologiae novaturientium nominatos et castigatos. In summitate arae apparet depictus D. M. Lutherus. In cathedra aureis literis habetur iste versus: Laus sit honosque Deo, generi pax coelica nostro.

Sub quavis concione dominicali et festivi matutina et vespertina, ter cum tintinnabulis aeditui accedunt ad omnes sellas ex hac ratione, quod tres nummuli Polonici unum cruciferum efficiant, nempe Selung dicti, jam vero si unica saltem vice auditores compellarentur, plerique nonnisi unum talem Selung conferrent. Huic tamen malo potuisset alio modo obviam iri, non per tantum strepitum tintinnabulorum. Nec minus scandalosus erat ornatus foeminarum, ipso die publicae poenitentiae et jejunii in templo visus. Videre nam erat matres et filias habentes capita velata, velaminibus ultra dimidiam ulnam altis, in formam cornuum assurgentibus et ultra integram ulnam latis, totum caput inumbrantibus. Contra hanc superbiam minister verbi divini adeo acriter concionabatur, ut diceret tales personas ipsis diabolis esse pejores, ob spretas tot dehortationes paternas. Habentur certe in his templis evangelici verbi divini ministri et his vitae vitiis et pietismo sese vehementer opposcentes.

Prope altare conspicitur effigies Domini D. *Coelestini Mislente*, viri orthodoxi, teste D. Calovio. In vicino pariete habetur istud Ambrosii *Lobwasser* J. U. D. Borussiae principis consiliarii et professoris publici epitaphium, cui vicinum est M. Joannis *Isrigii* Stiria Austriaci; prius ita habet:

Expertus mundi varias res esse, nihilque,
 Hic quoque nunc jaceo, pulvis et umbra, nihil.
 Sed qui de nihilo coelum terramque creavit,
 Me nunc carne mea, non sinet esse nihil.
 Hac spe nil mortem feci, nihili omnia feci.
 Nil nihili vermes posse nocere, scio.

Posterius est tale:

Doctrinae stipulas exussit Istrigius omnes,
 Nam fidei zelo fervidus ignis erat.

Ex opposito cathedrae equidem solebam sedere ex gratia civium, qui a peregrinis non facile sibi sellas occupari patiuntur; sedebam autem in sella, in qua scriptum erat: *Wass vor geschmertzet, jetzt fröhlich hertzet*. Existimo possessorem hujus sellae, antequam eam consequeretur, non semel stare vel ex gratia aliorum sedere debuisse. Proximum habebam virum quendam, qui quamprimum cantor inchoaret cantionem quendam, omnia commatum verba, antequam a quopiam canerentur, alta voce praecinebat et ita praecurrebat usque ad finem cantionis, spiritu visus evolare in coelos, oculis autem subinde in

coelos elevatis. Utinam saltem hypocrisis sub hac devotione non latitasset, de qua Dei esto iudicium. In suburbio quodam versus septentrionem apparebat hoc epigraphe: Die älteste Kirche; et in coemeterio ejus legitur haec inscriptio in lapide sepulchrali *Conr. Schmidii*: Ich lebe und weiss nicht wie lange, ich sterbe und weiss nicht wann, ich fahre und weiss Gott Lob wohin, mich wundert, dass ich traurig bin.

Ibi in tumulo Abrahami *von Sande* est inscriptio: Omni momento memento.

In turri urbis.

Christe, tuum nomen, tua crux fortissima turris,
Praeside te nobis nemo nocere potest.

Item.

Sint aliis turres et inexpugnabile vallum,
Nos Deus et rectum simplicitasque tegant.

Sunt in hac urbe domus recens et splendide aedificatae, depictae sunt plateae plurimae, sunt mercatores divites. Noster amicus *Gumisch*, qui tamen nec propriam domum habet, bona sua acquisita 100000 aestimavit coram nobis. Reditus civitatis vel inde possunt aestimari, quod unicus trajectus ab una platea ad alteram, quamvis una persona saltem per unum Schelung dare pro eo teneatur, tamen quotannis 1000 Rfl. importet. Quid dicam de uno *Zythopolio* extra urbem, in quo conveniunt plures quam in aliquod templum. Ibi est hortus amoenus, ibi producitur statis temporibus musica delicata, ibi depictum est farcimen per quatuor personas portatum in perticis, *Meister-Stuck*. Ibi apparet sceleton scorpionii. Prope est aqua saliens et impetu suo superne positas literas FR i. e. *Fridericus* rex in orbem gyrans. Serenissimo regi Prussiae praestat quotannis 80000 fl. civitas haec. Sunt hic horti amoeni et apti ad spatiandum ludendumque. Sunt hic in fluvio *Pregel*, qui in mare se exonerat, naves sumptuosissime depictae, tormentis instructae, quibus linum et frumentum devehitur in *Daniam*, *Sveciam*, *Angliam*, *Bataviam*.

Vidimus equam anglicam, quae 1° reverentias coram spectatoribus, quorum singuli 2 gr. dabant, faciebat. 2° Herum osculabatur. 3° Quamcunque horam in quocunque automato pedis elevatione demonstrabat, si vero esset dimidia, pedem incurvabat. 4° Epistolam ad postam ferre jussa deferrebat et cum reverentia referrebat, sed ad turcicum Caesarem jussa literas deferre, recusavit, dolorem pedum prae se ferens et

claudicans, dumque herus insideret ei velletque eam cogere flagris, in terram se abjecit, pedes distendit, linguam ex ore protraxit in longum et exanimem se simulavit; ac primum vero iuberet herus cute eam privari, exiliit bene sana. Omnes literas alphabeti dignoscere potuit, habitaque virga in ore suo quamvis distincte ostendere scivit. 6° Potuit autem dignoscere chartas pictas, coram regem faciens ter reverentiam, coram regina bis, coram rustico vero caput nutans, alios chartarum numeros incipiendo ab uno ad 10. pulsu toties facto, quot numeros charta quaevis praeferabat, dignoscere potuit. 7° Monetam bonam et falsam potuit discernere, ejusque valorem. 8° Produxit militaria exercitia ad dextram et sinistram se vertens instar militis. 9° Quidquid herus in terram demisit, inequitans ipsi id elevavit et ipsi restituit in manum. 10° Caput mire detorquendo et allevando hero suo osculum fixit. 11° Super pulvinari sedit, uno pede totam corporis molem sustinens. 12° Strepitu vario vinum sibi dari petit et in salutem spectatorum illud ex uno vitro epotat, sine ulla effusione. -13° Simulat se esse ebriam. 14° Pistoletam oneratam pulvere et papyro in os capit et imperterrita exonerat, sine damno cujusquam. 15° Qui coram ipsa pileum detrahit, illa facit reverentiam. Omnibus his peractis reverentia facta abscedit a spectatoribus, qui conveniebant quotidie mané ab hora 9^a ad 11^{am} a meridie a 2^a ad 7^{am} auf dem altstädtischen Inucker, Karte. in der grossen Bude.

Vidimus ibi occasione nundinarum seplasiarium, qui sine aliquo dolore et nobis dentes confractos eximebat. Alio tempore vidimus puppos saltantes, choreas ducentes, iram et laetitiam praeseferentes, interdum parvos interdum majores, mox staturam virorum repraesentantes et nuptias turpiter celebrantes. Choreas ad tactum musicum peragebant, subordinati enim erant post subtilissimos parietes et superne qui subtilissimas chordas illas jam attollebant jam demittebant, jam comittebant, sane jucundum erat spectaculum, imprimis dum mors in staturam magnam exeresceret et unum illorum sine capite saltitabat prosterneret, reliquis cum strepitu diffugientibus. Sed mittam haec ludicra.

Urbs nulla habet propugnacula, sed solum fossas exiles et in longum extensas, dicitur autem fortis ob civium multitudinem. Compescendis civibus elector curaverat unam citadelam vallis et armis instructam, longe in suburbio versus occidentem. In suburbiis videas innumeras domos Speicher dictas, in quibus reponitur frumentum et linum; haec namque advehuntur ex Polonia et Lythvania et avehuntur in varias orbis partes. Ex civibus habuimus bonum amicum D. *Bümisch* ad

pontem habitantem et generum ipsius Joh. Christianum *Müller*, item nostrum *Preiss*. Pastores ibidem erant D. *Thebe*, D. magister *Dieterici*, quem dum adiri vellem, dixit consors ipsius »er lässt sich nicht bewegen«, Dnus M. *Goldbach* in der alten Stadt.

Abscedendum vero fuit ex urbe. Die itaque 10. Julii discessimus Regiononto cum uno marquetanio vina vehente in Svecica castra et cum sutore quodam, calceis militaribus oneratum currum habente Laurentio *Teschner* cognomine, cui propectura Vilnam usque 50 milliar. distantem dedimus flor. 15 Rhen. Primo die de nocte confecimus in pluviis tria milliaria, sequente die venimus in oppidum *Topchau*, ubi pluviis auctis expectavimus in multam diem sequentem. Ego interea in coemeterium egressus vidi dormitorium 4 filiorum M. G. *Neuschillinger*, pastoris loci ejusdem, cum inscriptione lapidarii: Ach wie elend ist unsere Zeit hier auf Erden. Circa meridiem movimus hinc et pervenimus de nocte in quoddam diversorium, ubi hospes cum suis hospitibus et uxore inutilem et ingentem clamorem excitabat et omnibus nobis taediosus fuit. Ad pagum *Wippenningen* auriga noster rotam fregit, 13^a Julii die Sabathi, itaque integrum sub dio exigere cogebamur.

Die vero Domini, Dominica VI. Trinitatis, cum progredi vellemus, auriga incautus temonem fregit, qui tamen mox reparabatur per fabrum, apud quem pernoctaveramus. Die 16. Julii Eliae sacra in impetuosis pluviis progrediebamur, Deus autem, qui ad preces Eliae coelos clauserat et aperuerat, Jacobo dicente, indignis meis precibus, exemplo Gedeonis, in fide confirmari volentis et velleri jam rorem jam siccitatem petentis (Judic. 6.) et Eleazaris, signo se confirmari petentis (Gen. 24) ad se directis, ut in signum felicis reditus mei in patriam, propter solam gloriam divinam et animarum multarum salutem derelictam pluvias sisteret, nec ultra vires quotidie nos pluviis profunderet, pluvias a nobis toto illo die avertit, adeo quidem, ut licet totum coelum esset nubibus obductum et in omnibus partibus circa nos pluviae apparerent copiosae, nos tamen fuimus toto illo die ab iis exempti, nec nisi aliquot minimis guttulis pallia nostra fuerunt adpersa, unde mox colligebam et ominabar, aliquid adversi nos perpressuros in hoc itinere, sed salvos domum redituros, idque collegae meo praedixi, impatientiam ipsius redarguens, qui etiam signum hoc divinitus mihi datum admirabatur. Scivi quidem in petitionibus rerum corporalium nos nihil debere Deo praescribere, signaque petere non debere, sed cum conditione preces fundere debere, et quia comes iste itineris dubitatione sua de salvo reditu ad suos subinde mihi erat importunus, clamavi ex corde ad Deum, ut ipsum hoc signo tamquam omnipotentis coeli et terrae moderator confirmaret, quod et

fecit imbecillitati nostrae succurrere volens. Neque multum curo, quid homines de facto isto meo judicaverint, si forte in chartas has inciderint, quas mihi saltem meisque domesticis conscripsi et hujus rei unice ad praedicandam providentiam divinam hic memini, qua in toto postea itinere periculosissimo non parum erigebam.

Devenimus in oppidum *Insteberg* Dominica 7^a Trinitatis, qua ex cathedris praelegebatur edictum R. Majestatis Prussiae, de concludendis omnibus passibus Poloniae, ne posthac cuiquam sub amissione vitae ingredi vel regredi liceat, idque ob pestem, quae jam grassabatur Varschaviae et alibi in Polonia. Substitimus hic haesitabundi, consiliumque captavimus a magnate quodam Polonico hospitium habente in domo regia et dimissionem obtinuimus. Interserenda est hic mentio cerevisiae Instebergensis, de qua ex relatione hospitis aliorumque accepimus, quod instar caustici seu vini sublimati ignem concipere possit, ob nimiam spirituositatem. Cum igitur lagenae nostrae quatuor vino Tokajensi anni praeteriti nuper Regiomonti repletae, quoties sol aliquantum eas calefaciebat, disrumperentur, aliae vero effluerunt, cerevisiam hanc nobis comparavimus et delicatam inebriantemque experti sumus. Crassa est et fuscus coloris.

Hinc Gustavus ille marquetanius reditum moliebatur et sequente die rediit Regiomontum versus, divenditis vinis suis pretio vilioribus; metuebat enim ne ad castra Svecica delatus Regem festinantem usque in intimas Moscoviae partes sequi cogere, nos autem cum sutore nostro haec ne audire quidem volentes, pereximus in continuis pluviis, et deflectentes a via regia ad fluvium Pregel, pernoctavimus apud nobilem quendam venatorem, satis hospitalem, qui mox hospitio nos excepit et piscibus delicatis refecit. Per naturam abstineo a frequenti usu piscium, vel certe parce iis vescor, at hic magnum lucium instar carnis bubulae comedimus, nec tamen alicui nostrum nocuit, ego vero posthac audacius tali pisce vescebar, quotiescunque ejus copiam habere potui, habebam vero frequenter Rumenii in Cosakia piscibus abundante.

Inde in *Stapelhagen* devenimus, ubique per Prussiam videntes in biviis statuas mercuriales cum manibus ad vias se secantes directis et continentibus distantias civitatum, pro directione viatorum ignotiorum. Ibi jam audivimus pastorem evangelicum litvanice praedicantem et incolas ita colloquentes. Conspeximus vero et hic et imprimis Instebergi sarta in capitibus virginum, minimum quinque digitos alta et duos crassa atque totum caput ambientia, sane magnitudinis alibi vix obvia. Conspeximus mundum muliebrem, constantem ex duabus particulis

vario colore intertextis, quarum una dependet ante faciem, altera a tergo, utraque cingulo innectitur et se invicem attingunt circa latera, dependentque usque ad talos.

Movimus hinc 26^a Julii et pervenimus ad passum Prussiae, tandemque post multas preces et largitiones obtinuimus exitum ex Prussia in Lythvaniam sub hac tamen conditione, ne ex Polonia in Prussiam redeamus, durante pestifera lue. Ex altera parte fluvioli in territorio Lithvaniae erant multi cursus, ab aliquot diebus ibi expectantes gratiosam R. Maj. Prussiae resolutionem de libero passu in Prussiam. Erant autem potissimum foeminae, quas Seren. R. Sveciae publico edicto removerat nuper ex castris suis, nullas foeminas in iis pati volens.

Pernoctantes ob seram noctem ibidem sub dio, mane summo unum par pistoletarum pro D. Pohorszky acquisivimus et venimus in proximum oppidum Lithvanicum *Verbolova*, ubi erant duo templa russicum et pontificium, nec non telonium, in quo nostrum sutorem Judaei bene taxarunt, postea vero, cum viderent omnibus pecuniis destitutum et calceis teloneum persolventem, unus illorum ex compassione nimia scilicet judaica uno grosso donavit. Videre fuit et sutoris temeritatem, quod teloniis exolvendis necessariam pecuniam tanto itineri suffecturam secum non acceperit praematuraque calceorum distractione sibi nocuerit, et judaei teloniatoris ex aere proprio sutoris liberalitatem. Puer quidam associavit se nobis et nullis minis abigi se patiebatur, verum ultra duo milliaria sine pileo, sine calceis, sine pane nos comitatus fuit et comitari volebat Vilnam usque, praetendens defectum panis in Verbolowa, re vera vero, ut nocturno tempore occasionem haberet tanto confidentius res nostras invadendi et abripiendi.

Nos tamen illo depulso, ivimus 6 milliaria per campos et pernottavimus die Veneris sive die 27^a Julii in pago quodam apud judaeum. Iudaei enim per Poloniam et Lithvaniam telonia tenent, nec tam facile apud christianos aliquid edulii potest acquiri, quam apud ipsos. Recte ergo quidam Poloniam ita descripsit: Clarum regnum Polonorum est coelum nobiliorum, paradisus judaeorum, purgatorium plebeiorum et infernum rusticorum, causa luxus foeminarum, multis quidem dives lanis, semper tamen egens pannis, et copiam lini serit, sed externam telam quaerit, merces externas diligit, domi paratas negligit, caro emptis gloriatur, empta parvo adspernatur. Ex Polonia enim frumentum, linum et canabes una cum seminibus deferuntur Regiomontum, Dantiscum, Rigam et in alia loca. Judaeus noster excepit nos hospitio, praeter stramina et cerevisiam miseram nihil nobis administrans, ipse vero cum uxore,

filiis et filiabus coenam suam non adeo splendidam per aliquot horas trahens et strenue bibens, usque ad mediam fere noctem. Putant enim infelices istae animae sabbatum recte celebrari, si pergracentur et se ingurgitent nocte sabbathina totoque subsequente die sabbathi.

Summo mane die sabbathi pereximus ad sylvam illam a latrociniis decantantem atque famosam et quia multa mala de eadem a multis imprimis ex castris Svecicis redeuntibus audiveramus, ideo timor noster accrescebat et devotas preces lachrymisque permixtas augebat. *Grünwald* est nomen sylvae quinque milliaria latae, spississimae et angustas vias habenti, in qua catervatim aliquot centeni russici, facultatibus suis per milites privati, oberrare et obvios contrucidare dicebantur, nos autem praemonebamur, ut cauti essemus in conversatione cum judaeo mox in fronte sylvae hujus habitante, at spreta praemonitione illa temerarii nostri aurigae circa 9. horam ad judaeum hunc delati pabulum ultra horas duas equis suis praebebant, ita ut ille nebulonum patronum adventum nostrum pagis vicinis inter sylvas sitis et latronibus hospitia commoda praebentibus in tempore significare potuerit, nisi Deus de nobis meliora cogitasset. In sylva diversorium habens ab omnibus aliis domibus remotum, tamen ignarus periculi filiam suam virginem splendide vestitam obambulare permisit. Pontem super fluvio profundo habuit, data opera pessimum, ut saltem pecunias plures, pro reparatione ejus cum nobili aliquo Lithvana jus aliquod in eum sibi vendicante, a viatoribus extorquere posset, aut certe properantes sufflaminare.

Manibus gestantes pistoletas progressi sumus et feliciter sub vesperam egressi ex sylvis his provenimus in oppidum *Hanussisko*, ubi pons erat malus, cumque curruum nostrorum unus mole sua lignum latum in extremitate ejus positum frangeret, aurigae vero nostri trabes longas rotae uni profunde haerenti supponerent eamque elevarent, retrosiliens trabs una super pedem meum decidit, eumque attrivit, cum tamen contereere potuisset. Notabile est: raro in Polonia pontes bonos reperiri, adeo ut proverbio locum dederint, dicunt namque Poloni: Polski most, niemecki post, vloszkie naboženstwo, wszicko to blazenstwo. Superatis his periculosis sylvis laetabamur bibentes cerevisiam supra laudatam Insterbergensem, habuitque hic locum aliud Polonorum proverbium: Na fraszunok dobry trunok.

Sequente die 29^a Julii, erat vero Dominica VIII Trinitatis, summo mane in pluviiis movimus et ivimus in *Pokassowam* et usque ad fluvium *Niemu* pervenimus pernoctavimusque prope pagum *Bausse* in una desolata domo ad ipsissimam ripam sita,

in quam mane adportarunt nobis causticum et accesserunt remiges bene multi. Est namque fluvius iste nimis profundus et latior Vago fluvio, etiam ubi latissimus est, est admodum niger atque labitur in mare in confiniis Prussiae et Samogitiae, ac licet in planicie, tamen rapidissimusprehenditur; trajectus cujusque currus constabat uno thalero.

Perreximus hinc per nemora continua in oppidum *Neüstadel* nuper aedificatum et quidem a solis judaeis ibi incolentibus. Aderat in comitatu nostro unus vexillifer ad castra Svecica properans Hamburgo, ubi causa Krumbholczii, concionibus suis. seditionem excitantis et ideo in arrestum dati revidebatur nomine principum vicinorum, ipsiusque R. Maj. Sveciae. Huic in proximo pago pernoctanti judaeus quidam, uti putavimus, abstulerat nocturno tempore equum et cito cursu, quem aliquis nostratium observaverat, deduxerat in proximum pagum, cum vero acriter illum stringeret vexillifer et perneganti facinus duos boves auferret, ille cum nobili quodam adduxit ablatum equum, cum jam essemus in *Neüstadel* et retulit, magno labore inventum esse equum, procul dubio apud nobilem. Foemina judaei ex recentissimo partu semianimi similis, magno clamore, ejulatu et pejerationibus facinus mariti sui negaverat, mane, cum jam jam movere pedem deberemus versus *Neüstadel*. Unde patescit perfidia judaeorum contra christianos.

Neostadio tota die ibamus per sylvas, salvique pervenimus *Vilnam*, metropolim Lithvaniae 1^a Augusti. Antequam urbem ingrederemur, expectare cogebamur currum unum Dantiscanum, quo vina vehebantur in castra Svecica, quae tamen Vilnae deponebantur, ob itineris asperitatem et castrorum horum elongationem. Dum vero in colliculo urbi vicino currus noster subsisteret, ecce unus Gnojek observans occasionem nobis nocendi, per me conspicitur inter gramina, qui tamen conspectis pistoletis nostris se subducebat ex conspectu meo, quia tunc solitarius eram, Dno Pohorszky in suburbia excurrente ex aviditate novitatis. Urbs est sita inter sylvas, quibus undique cingitur, habet ab ortu solis arcem, ab occasu suburbia amplissima, cincta est muro, habuit quondam aedificia splendidissima, sed incendio anni 1703 valde fuit deformata. Est in ea academia societatis Jesu, sumptuosam basilicam habens adjunctam et myropolium instructissimum. Vicina est basilicae huic domus splendida magni ducis Lithvaniae *Sapieha*. Est emporium mercatorum celeberrimum. Habent ibi evangelici suum pastorem et templum, sed pastor iste extra templum hospitiumque suum minus securus, mutato habitu per plateas incedere cogitur, ne observetur a studiosis academiae societatis Jesu. Nacti

fuius hospitium e regione palatii ducalis apud *Fischer*, ad quem opportune tartarici currus 25 confluebant ad svecica castra vinum, causticum aliasque res deportaturi, quibus nos adjungere volentes sine mora prospeximus nobis de cerevisia Regiomontana hic venali, nec non de caustico et pane his cocto, carnem fumatam Regiomonto vehentes. Utinam vero consiliis meis locus relictus fuisset, potuissemus nobis et de pane et de aliis victualibus prospicere, praesertim habita occasione vehendi nostras res, sed praesumptio singularis prudentiae et Regiomonti et hic mea consilia sufflaminabat, non obstantibus tot cautelis, militum et mercatorum ex castris svecicis nobis occurrentium, nosque fideliter de pane comparando et in castra advehendo praemonentium, quas tamen semper elusit inanis exceptiuncula, consumebamusque in itinere, quae in castra usque deferre debuissimus. Lagesas tamen novas acquisivi, cerevisiaque impletas usque in castra detuli, de aquae vitae speciali mihi prospexi media una, habens mentem praesagam mali et non obstante quacunque indignatione meliorem Servatium agens. Circa meridiem a Fischerio movimus cum Tartaricis illis, praetereuntesque oenopolium, in quo Fischer conversabatur cum vexilifero nostro, adigimur ad haustum vini faciendum. Fischer officiosum se exhibuit in offerendo nobis vino, cumque uno Rhenensi epotassemus de bono absinthite, excessit astutus Fischer, nobis nil tale de ipso suspicantibus; narravit autem nobis ipso dum abeunte oenopola, quod ante nos complures alios ad vinum invitatos similiter deseruerit et expensis oneravit. Indoluimus virum alias nostrae professioni addictum, artibus his advetum fuisse. Indoluimus Germanum graecae fidei, cujus hic reperiuntur membra, Russi schismatici dicti, adsvevisse.

Ut enim hic id inseram, dantur per Lythvaniam aliasque provincias polonicas, duplicis generis ruthenicae ecclesiae, quaedam dicuntur unitae, nempe quae romanum pontificem pro visibili capite agnoverunt, quaedam schismaticae, quae eundem talem non agnoscunt. Pontifex enim romanus saeculo praeterito et ab hinc tertio saltem id a Russis petebat, ut ipsum pro capite agnoscerent, posse ipsos omnia sua dogmata salva retinere; scivit namque rationem formalem separationis, quam ille nomine haeresium et schismatum appellat, consistere in acceptione romani pontificis, quod cum aliquae ecclesiae facerent, insensibiliter in ipsius potestatem redigebantur.

Possevinus circa annum 1578 impense conabatur persuadere Moscovitis, ut adjecta graeca fide, pontifices Romanos colerent, sed Basilides magnus dux in consessu procerum maxime respondisse fertur: Se non in Graecos credere, sed in

Christum, omnes apostolos Christum praedicasse, sed nullum ex iis fuisse majorem; Petrum et alios pontifices sanctos se agnoscere, ad vero quoniam ii, qui eos insequabantur, improbe vixerint, quomodo succedere Petro, aut eadem autoritate in sede Petri residere potuerint, se non videre, pontificem romanum pastorem non esse, quia crucem Christi pedibus aponat, in sella se gestari et tanquam Deum adorari sinat.

Ad moderni magni Moscovitarum ducis Petri legatus Cseremed, Romam ad Innocentium missus, ut pontifici huic exponeret ducis sui et universae nationis suae, de ineunda cum pontifice arctiore amicitia, desiderium, nec non de pangendo foedere adversus Turcas communes Christianorum hostes, deque ecclesiae Moscoviticograecanicae cum Romanensi conciliatione, cum admitteretur ad pontificem, haut aegre oscula pedum, a quibus abhorrebant antea Moscovitae, exhibuit Innocentio, si fides habenda relationibus Romanis. Ipse enim Czar Petrus socios Jesu in provincias suas admisit et ab unione cum romana ecclesia alienus non esse narratur. Circa Vilnam itaque dantur ecclesiae unitae quam plurimae, non item in Cosakia et sub metropolita Kijoviensi, uti suo loco uberius et prolixius enarrabitur.

Dantur etiam circa Vilnam Tartarorum Crymensium 2 millia, qui omnes, quoties opus est, aequae uti nobiles Poloniae, regi suo impensis suis militare tenentur, et adeo sunt tenaces paganismi sui, ut irati alicui Tartaro hanc increpationis formulam habens in ore: *Hei kafirim, czuma szaszik*, quae continet in se maledictionem omnium maximam, ut nempe talis homo degeneret in Christianum. Ecce isti nebulones credunt, Christianos esse bipedum nequissimos! Est tamen in quo laudem mereantur. Decantata est ipsorum fidelitas in conservandis pecuniis vel aliis rebus sibi concreditae, qua multos Christianos superant et in ruborem dant.

His itaque ducibus itinerum peritissimis movimus Vilna et absolutis per sylvas quatuor milliaribus pernoctavimus in exiguo pago, in quo praeter templum et xenodochium pauculae casae judaicae conspiciebantur, Tartari autem pasculationi intenti sub dio noctem agebant non procul a nobis, qui tamen maturius surgentes facile nos assequabantur, imo sicubi aliquis currus ipsorum alicui frangebatur, in gratiam unius omnes subsistebant, reparatoque eo tanto velocius equos suos agebant. Habent autem currus simplicissimos, quorum magnam copiam conspexeramus Regiomonti et cognoveramus singulos singulis talleris comparare posse. Rotae curruum istorum erant ex curvatura lignorum longorum factae, et quia carebant absidibus atque canthis, ideo atterebantur et subinde frangebantur.

Volentes itaque iter sine remoris facere, coguntur incolae locorum horum quintam vel sextam rotam secum vehere, vel si id non placeat, ad pagos excurrere et rotas recentes, quarum incolae copiam habent, comparare. Temones curruum istorum non sunt in medio, sed ab utraque parte, inter quos consistit equus, habens circa collum lignum incurvatum, quo temones illi sustentantur. Quia vero temones hi vix excedunt longitudinem equorum, hinc fit, ut quoties de collicullo aliquo feruntur, caudas equorum atterant ad sanguinem usque. Hinc videre fuit apud Tartaros istos aliosque Lithvanos, caudas equorum cruentatas et ulceribus obductas.

Venimus summo mane diei 3. mensis Augusti in oppidum *Sbodka*, ubi erat claustrum Carmelitanorum. Circa meridiem venimus in oppidum *Czol*, vesperi autem in *Smergon*, ubi judaei celebrabant sabbatum, sedendo catervatim in plateis. Divertere debuimus in diversorium, in quo judaea erat egrota, dumque coenaremus, D. Pohorszky incepit narrare de infectione pestifera hic regnante, deque hospita nostra periculose decumbente creavitque mihi tantam nauseam, ut nihil comedere amplius potuerim, sed exiverim ad currus in foetido loco stantes et in nostro me ad somnum composuerim. Erat hic loci templum Russorum unitorum, prout ex sacerdote loci ejus intellexi, cum adissem sacra ipsius vespertina, in quibus autem praeter ipsum et aedituum nemo comparuit. Ipse rasmus accessit ad aram, seque coram sancto ibidem depicto pluribus vicibus incurvavit, eo relicto, adiit alium a sinistra depictum eidemque similem cultum exhibuit et tacite quaedam demurmurans cultum finivit.

Mane dominica 9. Trinitatis per nemora progressi fuimus in *Marklovam*, ubi claustrum aedificatur Dominicanae familiae, habetque vicinum templum Russorum. Ingressus domum quandam D. Pohorszky vidit mactram, eamque usibus suis adoptaturus loco movit, tractuque isto subvertit ingentem ollam coagulati lactis, super quo insperato damno mater exclamare et lamentari coepit, liberi autem ipsius cum ingenti laetitia accurrebant, lambebant illud vel etiam plenis volis ori ingerebant, sed a matre abigebantur, dicente per Svecos omnia esse consumpta, praeter illud lactis modicum nihil sibi superesse, liberos suos famellicos aliquot diebus illo contentos esse debere. Postquam damnum hoc datis aliquot polturis compensassem, tristitia ipsius vertebatur in laetitiam, nos autem colligebamus ex matris clamoribus et liberorum, lac cum foetente terra vorantium, aviditate, magnam incolarum horum miseriam, quam causavit militia svecica, hyberna sua hic habens.

Ex Marklova sequente die 6^a Augusti venimus ad *Lebedovam* pernoctavimusque sub dio in pluviis, siquidem a Tartaris nos separaveramus, in multam noctem progressi et viarum ignari tandem defatigati fuimus, et nescientes Lebedovam prope esse, in sylvis substitimus inter spem et metum. Metum auxerat aliquis rusticorum clamor et foemina quaedam in tenebris accedens et viam sibi aberranti monstrari petens, quam tamen comminationibus additis depulerunt nostrates, specularitico esse putantes. Hoc proemium nacta est temeraria propteracem mercatorum aliquorum Tartaros expectare nolentium, licet subinde per me rogarentur, ut lente festinarent.

Circa horam 9. sequentis diei pertigimus in *Radoskowje*, ubi synagogam judaeorum intrans observavi, unum judaeum in editiore loco nonnulla cantilando recitantem, alium vero ad parietem stantem, toto corpore nutantem inter cantillandum, alios denique tardius vel citius accedentes et recedentes, quorum singuli primum alligabant frontibus suis decalogum, certae coryaceae pyxidi inclusum et ita preces fundebant, inter praecandum confabulabantur etiamque ridebant, mox praecipienti uni succinebant Amen, interdum cum ejulatu, interdum unus, nonnunquam duo cantillabant, saepius omnes vocem attollebant, aequae ac si essent lymphati et desperabundi. Synagogae ipsorum dicuntur a Polonis *Bożnice*, constantque suis atriis, quorum unum exterius est pro foeminis, quas parietes cancellis instructi separant a viris, alterum interius in medio habens locum aliquem editiorem gradibus instructum, parietes vero, variis chartis hebraico caractere impressis, ornatos, ita ut admodum parum differant synagogae istae a templis Russorum. Haec enim atria habent exteriora undiquaque, interiora divisa sunt in partes duas, quarum una est pro populo, altera per velum distinguitur et continet altare majus et minus in locis celebrioribus, patetque sacerdotibus et aedituis vel vero sacramenta sumpturis. At judaicae synagogae non sunt turritae uti haec templa, quae habent ubique tres turres, unam super atrio mendicorum, alteram super atrio plebis, tertiam super atrio cleri. Turres autem istae sunt ex ligno sat artificiose cameratae, in altum assurgentes, fenestris instructae, per quas lumen infunditur interioribus atriis propter circumstans atrium externum, luce carituris nisi superne affunderetur. Totum atrium internum est depictum variis figuris ex S. scripturis desumptis. Videas ibi Adamum cum Eva, Abrahamum cum Isaco immolando, Mosem, Christum, Petrum et Paulum et ex Apocalypsi draconem, cauda sua stellas decutientem, bestiam ex mari ascendentem, septem capita et decem cornua habentem, cum titulo blasphemiae, nec non mulierem bestiae insi-

dentem nomine Babilonem matrem fornicationis. Videas cuique figurae addita quaedam ex scripturis verba. Imprimis vero videas in templis Russorum S. Nicolaum, S. Michaellem, B. Mariam Virginem et Christum in pectore suo haec verba adscripta habentem in omnibus, quae conspexi, templis.

Russica haec slavice characteribus ita scribi debent genuine: Prijdite blagoslaveny Otca mojego, naslidujte ugotovánnoje vam carstvije, ot složenia mira, id est: Venite benedicti Patris mei, haereditario jure possidete praeparatum vobis regnum, a condito mundo. Ubi *naslidujte* non significat sequimini, prout apud nos *nasledujte* denotat, sed jure haereditario possidete, nam Russis *naslidiže* significat haereditatem et *naslidnik* significat haeridem. Ita *mir* significat mundum, at *myr* significat pacem. Sed pergamus.

Sumpto prandiolo apud judaeum praeparato pereximus 3 milliariibus in oppidum *Biralowce*, quo pervenimus profunda nocte pernoctavimusque in diversorio prope piscinam sito et judaeum herum agnoscente, cujus consors detonabat in filiam suam, quod christiano nupserit, diris omnibus eam devovens et mortem minitans. Unde apparet magistratum Polonicorum et Lithvanicorum *πλεονεξία και φιλαρνοζία*, dum turpis lucri causa judaeis telonia fere ubique concesserunt, synagogas aedificari permiserunt et non curato seductionis periculo, matrimonium liberis christianorum cum judaeis impune concedunt, cum tamen id alibi sub poena capitali interdicitur, nempe in jure civili imperiali.

Mane quia nolebant nostri aurigae expectare in adventum Tartarorum, propter pascuationem in toto regno liberam sub dio pernoctantium, binis vicibus aberravimus, primum ad dextram, deinde ad sinistram deflectentes. Currum quoque, quo vehebamur, auriga incautus pervertit in loco angusto. Neuter nostrum tunc sedebat in eo, alias periculosus casus fuisset. Non refrenaverat equos, qui extra viam super collem rapuerunt currum, adeo ut elevatis sinistrae partis rotis tantam molem sustinere non potuerint dextrae partis rotae, corrueritque super petram currus et vas vini exciderit in lutum, omniaque sursum et deorsum verterentur, non sine damno lagenarum nostrarum. Mox intravimus locum palludosum, ex quo currus noster evasis feliciter, sed unius mercatoris nonnisi post longam defatigationem, eo quod praecedentes socii expectare et adjuvare illum nollent, verum solitarium sub arduo colle et in luto haerentem non sine ingenti trepidatione et horrore mortis desererent. Ubi superassemus juga montium in iisdem pernoctavimus, aderant enim aliquot casulae desolatae et gramina copiosissima, nostri

autem mercatores extra omne periculum se constitutos rati, sclopeta sua exonerabant et genio indulgebant.

Sequente die 2 milliaria confecimus ad horam 9. matutinam et salvi descendimus ex montium jugis in oppidum *Szmolovec* peste infectum, cujus tamen ego ignarus intravi domum unam, in qua panis adhuc in fornace erat, eumque aliquantisper expectare debui, dumque jam comederem per meum D. Pohorszky iterum certior reddebar de peste ibidem grassante, cujus vel nomine audito panis ille amplius sapere nolebat, saporis horrore succedente. Debuisset hic observare illud vulgare: Ne dicas omnia, quae audis. Apprehensio multis fuit exitialis. Extra oppidum conspeximus suspensum militem fugitivum. Pendebat infelix de ligno uno terrae infixio, cui clavus erat impactus pro sustinendo fune, quo innodabatur collum fugitivi, isque praefocabatur ablata sellula, cui insistebat pedibus suis non ultra duas epithamas elevatis. Non enim habent Sveci in usu tria ligna, nec cruces ex tribus lignis factas, sed unum duntaxat, in quo coguntur malefici longam unam literam facere.

Venimus hinc in aliud oppidum aequè infectum *Vpirovec* dictum, ubi sub tecto foraminum plenissimo in diversorio noctem egimus in pluviis, et quia cautius mercari volens inquirebam ex incolis, ammon apud ipsos pestis grassaretur, intellexique, quod vicina diversorio nostro domus omnes lethaliter decumbentes contineat, eoque die possessor ejus sepultus sit, mox circumspiciebam, ubinam comes itineris esset, qui audito clamore meo prodiit ex ea ipsa domo, in quam se contulerat aliquid coquere volens, auditaque relatione mea, accepta sua olla aliam domum subintrare cogitavit, sed prohibitus in diversorio mansit ad ignem, abjecta olla. Mane in pluviis rursus per nemora progressi fuimus ultra 2 milliaria ad fluvium *Brezina*, ad quem cum appropinquaremus, conspexerimus in colle planitiem quadrangularem, quae militiae Moscoviticae locum dederat pronuper. Vidisses ibi millia arborum succisarum ad impediendam irruptionem Svecorum, vidisses pro una decuria, proque centuria stationes, nec non ex virgultis facta, quibus se contra impetum pluviarum tuebantur, tuguriola, ex utraque autem parte fluvii fossas amplissimas cum propugnaculis, in quibus bellica tormenta ad impediendum hostis transitum disposita fuerunt. Sed antequam Sveci adessent, operosos hoc aggeres et fossas turpiter deserebant Russi, pontem duplicem disjiciebant, oppidum incendebant, in corpora et bona judaeorum saeviebant. Nos trajecturi flumen sat profundum et latum debuimus currus nostros imponere naviculae uni per Russos contractae et valde rimosae, quae tantam aquam excipiebat,

ut effundendae non sufficerent remiges mergebatque adeo ut vix apparerent extremitates ejus, maluimus ergo personas nostras exiguo lintri committere, quam tanto periculo exponere, sed tamen nullus nostrum aliquod damnum passus fuit.

Deo nos conservante *Borissow* oppidum ingressi, vidimus incolas Zingarorum more sub dio consistentes et nescio, qualia sibi praeparantes ex furfuribus. Fuit autem oppidum istud longissimum et domunculis sat pulchris instructum, quod patebat ex ruderibus domorum judaicarum et ex residuis aliquot domibus christianorum, in quos Russi non aequae desaevebant. A Tartaris nostris iterum sejuncti et viarum ignari pernoctavimus sub dio prope balnearium, in quo aliqui nostrum sudare non verebantur. Erat casula nigerrima, habens alienum exiguum et lapides aliquot, qui aqua perfusi calorem exhalabant, quo casula illa replebatur, atque hoc erat nobile illud sudatorium.

Sequenti die mox adiimus pontem stratum super fluvio non quidem lato at profundo. Pontis hujus trabes externae, quibus reliqua lignorum moles incumbibat, fuerunt semifractae et vetustate consumptae atque aquis valde immersae, sed nec tigni intransversum positi ita erant contigui, quin pedes equorum impingere et haerere potuissent, transiverunt tamen onerati currus nostri supra spes nostras feliciter et una cum ponte jam attolebantur, jam deprimebantur, mergebantur quadamtenus, at non submergebantur. Vere et hic divinam admirandum exosculabar providentiam.

Sequebamur postea per nemora nostros hodegos Tartaros, assequebamurque ipsos in pago *Nossnice*, ubi apud judaeum foetidam cerevisiam eique consimile causticum nacti sumus et instar nectaris habuimus. Quo enim magis appropinquabamur castris Svecicis, eo majorem rerum harum penuriam experiebamur. Ego a Tartaris jactu sclopeti dissitus et non animadvertens, ipsos isthinc subito velle movere, quia clamare non poteram, concitato cursu sequi debui, donec assequerer, qui autem mecum uno curru vehebantur, praecessisse me putantes, per frutices in quibus conspici non poterant, cito pede ferebantur. Ita periculosum est separari vel exiguo intervallo a sociis itineris! Die quarta pernoctavimus in *Naacs*, totam noctem agentes in pluviis, ego vero audire cogebar egrotantem et quae in buccam veniebant loquentem Burgmajsterum concivem Rigensem, quem siquidem jovi quantum potui, postea bonum amicum expertus eram. Infelix ille cadaveris instar, curru quandoque etiam nostro imponebatur et a suis, qui magis facultatibus ipsius quam valetudini intenti erant, deserebatur, tandem tamen convalescebat.

Ex Naacs summo mane moventes in ponte haesimus, sed per Tartaros adjuti evasimus. Data pecunia ad omne genus servitiorum paratos experiebamur socios istos. Non procul hinc duo ipsorum, nescitur qua occasione discordes, subito ad secures provolarunt, clamoribusque mutuis obruti se se percusserunt et vulnerarunt instar rabidarum bestiarum. Vidimus hic molas exustas per Russos et pontes in longum diductos per Svecicam militiam. Certe in quibusdam locis paludosis ultra quadrantem milliariae se extendebant nuper confecti pontes Svecici ex abietibus longissimis, adeo ut currus sibi obviare commodissime potuerunt, incredibili celeritate et labore confecti dicuntur pontes locorum istorum stagnantium, cum perennatura Caroli XII. memoria. Maturius quidem pervenimus in pagum quandam desertum, at quia in diversorio maluimus pernoscere causa pluviarum, quam sub dio cum Tartaris madefieri, ideo debuimus ordine vigiles agere metu rusticorum. Vigilem itaque et ego agebam a media nocte cum quodam vexillifero Svecico, arma manibus circumgestando.

Dominica 10^a Trinitatis pervenimus mane in oppidum *Krupka*, ubi primum vidi sacra Russorum et loquebar cum sacerdote, qualis alibi *pop* alibi *püp* appellatur. Erat homo rudissimus, adeo ut nec literas Russicas ordine recitare poterit et de difficultate lecturae Russicae conquestus fuerit, nec loqui nec legere latine gnarus, habitu autem a rustico non abludente gaudens. Post velum ad aram stans decantabat quaedam, choro respondente: Hospodi pomiluj, acceptoque turribulo odorem gratum excitabat ad singulas sanctorum imagines se incurvans, denique patellam cum calice proferens. Populus candelas aliquas exiguas afferebat et accendebat Sanctis in honorem. Erat autem etiam haec ecclesia unita, in ea namque adhibebatur processio cum pulsu campanarum, dum panis benedictus deferretur ex templo ad aegrotum et sacerdos ab hoc rediret in templum.

Ex *Krupka* venimus in *Wielky Bobr*, oppidum sat elegans, in quo tamen difficulter panem acquirere potuimus, aquisivimus autem myrtillorum copiam, slavice *čučoretky*, germanice *Die Heidlbeer* et carnem bubullam apud judaeum plane tunc mactantem. Capitaneus quidam, qui semper hactenus alios currus suo praecurrere nec Tartaris adhaerere solebat, viam minus rectam ingressus medio milliari frustra se fatigavit, vidensque se solitarium rediit in oppidum et nostros currus alia via sequebatur, poenas dans temeritatis suae et irrisus ab omnibus nobiscum progrediebatur.

Ex *Wielky Bobr* tribus milliariibus ivimus per *Slavenie* pagum, in quo primum conspeximus arbores et poma Lithva-

nica, quae licet essent acida, tamen avide vorabantur a Tartaris aurigisque nostris. Notabile est, quod nullam avem, nullumque leporem in tantis sylvis viderimus eo quo in Lythvaniam venimus, nullas item arbores hortenses in pagis et oppidis, unde segnitias incollarum deprehendi potest. Domus ipsorum distans ob invicem hono terrae tractu, carebant tum temporis omnibus sepibus, tectaque habebant arenata, alibi longis asseribus alibi vero straminibus contacta. Pavimenta etiam erant arcuata, ex dispositis triplici serie asseribus, quarum media asserebat, reliquae ab utraque parte fuerunt aliquanto inferiores.

Pervenimus eodem die ad pagum *Paulowice* et sub dio prope cimiterium pernoctavimus, in quo non pridem aliquis sepultus, non tamen multa terra superingesta contumulatus, fetore suo nos abiebat a betullis, sub quibus quiescere decreveramus. Observavimus in Lythvania sicut et postea in Kosakia cimiteria esse extra pagos, in loco aliquo editiore, vel separato et betullis altissimis ornato, dubio procul judaeorum imitatu, qui in hortis et sub arboribus quondam sepeliebantur. Vidimus etiam in quibusdam locis nobiliores personas sepultas in nemoribus prope viam publicam, exstructo instar tumbae ex tignis aedificiolo. Ignobilioribus lapides duo grandiores ad caput et pedes apponuntur in superficie terrae, aliquibus crux exigua lignea erigitur supra tumulum et flosculis ornatur tempore sepulturae.

Sequente die venimus in *Csecserin* per sylvas terrorem incutientes vastitate sua. Inaudiveramus enim nuper in Slavonie, captum esse his diebus generalem Valachorum *Canifer* dictum et ad Czarum deductum ex proximo pago, in quo ille executionem peragebat et letus securusque fuisse dicebatur.

Jamque conspeximus militiam Svecicam, cujus stationes et tentoriola, ex viminibus et virgulis facta, in aliquot locis conspexeramus. Vigiliis agebant strenui, ab capitazione magna damna inferebant segetibus, quas conculcabant, demetebant, undique comportabant. Noster sutor visis Svecis exposuit calceos suos venum et dum jam iste jam ille superveniens, hos, alios, aliosque sibi ostendi postularet calceos, incautus aliquot paribus privatus fuit, tandemque unum furem deprehendit et exagitatam detulit ad collonellum, qui furem pro merito tractavit.

Quantus hic fuerit metus meus dici non potest. Tartari jam pridem abscesserant, milites nobis periculosissimum iter narrabant, nox instabat. Supervenit autem insperate capitaneus ille itineris nostri comes, venditisque potioribus vasculis Rhemani vini, vacuo nostro curru suum vacuum adjungere et Tartaros subsequi decrevit. Extemporaneum secuti consilium, comisimus nos itineri personae quinque, ac per vastas sylvas

tenebrosissima nocte pervenimus in oppidum *Holowcin* nupera strage Moscovitorum clarum, ad fluvium *Vibissam* situm. Fluvium hunc fossis et vallis undique cinxerant Moscovitae, tormenta bellica disposuerant in angulis editionibus, extenderant lineam longitudine dimidii miliaris, erant maximo numero. At Carolus XII. assumptis paucissimis imprimis satellitibus suis regiis et datis ordinibus, ne quispiam audeat sclopetum exonerare, utque evaginatis gladiis hostem adgrediantur, primus insiliit in *Vibissam* paludosam, totus luto conspurgatus, prodiit inde, invasit intrepide hostem, trenchementa ejus mox obtinuit, ipsum persecutus est, fugavit, prostravit gloriosissime. Vidimus haec trenchementa operosissima et aliquantum ab iis progressi secus viam substitimus per noctem, me tota fere nocte vigilem agente circa currus. Et hic experti sumus paternam Dei vigiliam. Certe si duo armati nos invasissent, actum fuisset de nobis.

Mane per medium cadaverum ibamus et assequabamur Tartaros nostros pascuatione detentos. Aderant in comitatu hodierno judaei regii, qui praecurrere volentes alios currus ad rixas et maledictiones descenderunt, est mercatorum unus a judaeo verbis et verberibus petitus aliquamdiu dolorem dissimulavit, opportuno vero tempore judaeum invadit, bacculo ferit, ita quidem ut judaeus mox in terram procumberet, periculosum ictum simulans, quo tamen non obstante addit ille verbera et excitat semianimem, adque mox incusatur ab isto, sed excusat se condigne et impune. Nimis difficilis fuit in itinere isto praerogativae obtentus, cum nullus alio vellet esse inferior. Paulo post alius mercator altiora sapiens aliumque mercatorem praecire non permittens confestim haesit in luto et ab omnibus derelictus fuit, postea vero ob maledicta et verbera proximo illata omnibus mercibus suis per fiscum regium mulctabatur. Tanti constabat praesumptio iniqua et injuriosa.

Ego dum curru vehi non possem, sylvas inter vias ingredi debui, et incidi in Russum unum interfectum, germanicas caligas rubras habentem. Germanicum enim vestitum debent portare Moscovitae jussu Czareae majestatis, sed nec barbas Moscovitico antiquo more longas iisdem portare integrum est. Vidisses hic multos currus contractos et equos innumeros prostratos, quorum foetore vix non obruebamur ultra integrum milliare, usque *Mohiloviam*. Via adeo fuit ampla, ut multi currus sibi obviare uno eodemque loco potuerint et adeo trita, ut nulla gleba terrae apparuerit. Conspicientes *Mohiloviam* pernoctavimus sub dio, sine aquis sine foeno, non tamen sine praesentissimo vitae periculo.

Calmucci, fex hominum, homini vorax, undique nos cingebat, nos vero ignari periculorum in campo late patente substitimus, cum tamen eundem rerum omnium defectum etiam in suburbio sustinere potuissemus. Etiam hic loci oculus divinus pro nobis incautis vigilavit. Utinam vel cum Tartaris permanissemus in vicino nemore, sed capita heteroclyta spe acquirendae cerevisiae ad civitatem provolabant, ventri duntaxat suo cum periculo suorum consultura.

Die sequente 16. Augusti intravimus urbem *Mohiloviam*, fossis altis et propugnaculis instructam, suburbiaque amplissima habentem, licet ipsa sit non adeo ampla. Porta urbis erat satis firma, habuitque depictos duos socios Jesu cum hac inscriptione: Vos estis lux mundi. Obstupui, steteruntque comae, visa hac insolenti inscriptione. Collegium societatis Jesu est in urbe speciosum ad academiam Vilnensem pertinens. Inscriptio ibi apparet: *Johannes Zdanovics* fundator residentiae Mohiloviensis. Templum urbis fuit splendidum et lucidissimum, triplici turri superbiens. Quaesivimus apud lucas mundi cerevisiam, sed tenebriones isti denegabant eam, variis usi excusationibus.

Adeo vero festinavimus ad castra, quae rex ex altera parte Borysthenis metatus erat, ut nihil edulii comparare potuerint, quamvis panis aquiri potuerit, licet non nihil carus. Stulta natura, novitatis avida cum destructione sui festinat. Pons erat per Serenissimum regem Carolum XII *Boristheni vulgo Dnieper* impositus et quia regimina quaedam illum stare adhuc debebant, tormentis bellicis probe munitus.

Superato fluvio circa meridiem venimus in castra regia in proximo colle inter segetes posita. Vix pervenimus illuc, ecce obvium habuimus Svecum *Magnum* cognomine, Regiae majestatis fabrum, qui tentorium habuit vicinum *Malmbergiano*, moxque nos insinuavit et deduxit ad Excellentissimum D. Doctorem *Malmberg*, S. R. Majestatis confessionarium et consistorii bellico-ecclesiastici praesidem, qui ducere nos voluit ad Cels. D. Comitem *Piper*, supremum ministrum regium, cancellariae secretarium, regni senatorem et academiae Gryphisvaldensis cancellarium, sed collega meus, morae impatiens et audendum aliquid ratus persuasit, ut ipsimet accederemus.

Nunciavi D. comiti adventum nostrum, sed servus somno meridiano consveto D. comitem occupatum esse dixit, dumque comes evigilaret, insinuare adventum nostrum distulit. Aggressi igitur sumus comitem profundissimis cogitationibus mersum, qui binis vicibus interturbabat allocutionem meam votivam, utque breviter exponerem instantiam urgebat. Insperata hac admonitione perterritus, misso praemeditato meo alloquio, breviter

hunc fere in modum alloquebar comitem: Celsissime Domine Comes! Status evangelicus Hungariae humillime per nos salutatur Cels. Vestram, utque apud S. R. Majestatem interventu Cels. Vestrae obtineamus audientiam, humillime rogatur. Bene inquit comes, cras habebitis audientiam. Et mox letiore vultu: quid, inquit, agitur in Hungaria, quem successum habent res vestrae? Respondente me, quod nobis in Hungaria existentibus salvae fuerint, ab illo vero tempore nos nihil accepisse litterarum ex patria. jussit nos ire ad Dominum *Hermelin*, misitque nobiscum servum suum, qui nos duceret ad tentorium Suae Excell. et jussit, ut instantias nostras ibi exponeremus. Hunc habuit fructum temeritas collegae mei, in quam consensisse penituit.

Excellentissimus D. *Olaus Hermelin* humaniter nos excepit, in tentorium deduxit, placide audivit, mox opinionem suam addidit et operam omnem pollicitus fuit.

Dies sequens 17. Aug. celebratur cum jejunio per totam militiam Sveciam. Poenitentiali hoc die adigimus sacra matutina Suae Maj. coram qua explicabatur per Rev. Dominum *Carolus Sternell*, pastorem regii satellitii, textus Sirae 4. v. 33. usque ad mortem decerta pro veritate et Dominus pugnabit pro te. Textus dierum poenitentialium solebat hactenus archiepiscopus Upsalensis mittere ad regem, ex quibus rex eligebat unum pro matutina, alterum pro vespertina concione. Finitis sacris matutinis Seren. regi ex tentorio sacris destinato, egresso proposuit adventum nostrum Dominus comes Piper, rex vero retrospectus, ubi me conspexisset, dicitur in coelum oculos elevasse et suspirium altum duxisse, dubio procul memor concionis propositae ex Siracide. Dominus *Hermelin* vero accessit me et insinuavit a meridie datum iri audientiam, eo quod nollet S. S. Majestatem in devotione turbare.

Habitis sacris vespertinis accessi ad tentorium sacris consecratum, cumque me stantem conspiceret Dominus *Hermelin*, per D. D. *Mahuberg* manu sua mihi sellam porrexit. Finitis sacris S. S. Majestas intravit tentorium audientiis dandis destinatum. Exiguum illud fuit vix passuum septem in longitudinem, habuitque unam fenestellam lucidam ex cornu factam, nihilque in eo apparebat splendoris; linteum enim erat vile et ligna, quibus parietes sustentabantur erant sine auro, coronides erant quondam deauratae, sed jam atritae. Aderat in illo Ser. Rex prope fenestellam, ad fores stabat D. comes Piper a dextris, et Dominus *Hermelin* a sinistris, a tergo vero Suae Maj. stabat Ser. dux *Wittembergicus* et aulae regiae magister *Hoff-Intendent* dictus. Tentoriolum cingebant generales multi, tota aula et regium satellitium. Introducemur sine ceremoniis, quas

regia Maj. dicitur aversari, ego vero sumta occasione diei poenitentialis, his verbis S. Sacrat. Majestatem alloquebar :

Serenissime ac potentissime Rex, Domine Domine clementissime !

Felicem aeternaque memoria dignum diem istum, quod dum Sacr. Mttas Vra cum toto exercitu suo per seriam poenitentiam Domino Deo appropinquat, me quoque ad Serenissimi vultus sui propiorem conspectum cum alloquendi facultate gratiosissima admittere dignatur. Ne vero regiae hujus gratiae ecclesiasticique muneris mei oblitus, absque symbolo profundissimae observantiae in conspectum Mttis Vrae. videar prodisse, ante omnia debitas ago gratias Dno nostro Jesu Christo, quod collapsum cultum suum in orbe terrarum restauratus Mttem Vram veluti religiosum Davidem sub ominoso Caroli fortissimi nomine excitaverit, regio cordi ejusdem, leoninam magnanimitatem firmiter impresserit atque inter tot hostes, usque in individiam et admirationem ipsorum conservatam, tot et tantis victoriis coronaverit, apprecorque devotissime, ut idem Dominus noster eadem gratia sua Mattem Vram veluti pretiosam oculi sui pupillam porro complectatur, omnibus piis intentionibus et actionibus ejus paterne interveniat, hodiernam ejus preactionem exaudiat, eidem vitam prolixam, domum floridam, regnum augustum, regimen felicissimum, animum semper heroicum, consiliorum salutarium successum optatissimum, populum fidum, militem strenuum, heroicum satellitium angelicum, continuos de omnibus hostibus triumphos et quaecunque possunt esse felicitates atque salutes cumulatissime largiatur, ita ut sub auspiciatissimo S. Majestatis Vestrae regimine, non modo in regnis et provinciis ejusdem justitia et misericordia se exosculentur, sed etiam in toto orbe christiano pax et veritas sibi obvient, regnum Christi dilatetur et omne bonum ad omnem posteritatem propagetur, Majestas vero Vestra Sacratissima opus, quod speciali instinctu divino in nomine Domini aggressa est, feliciter continuet, pro veritate constanter decertans, a Deo veritatis defendatur, de victoria in victoriam progrediatur, omnem majorum suorum gloriam supergrediatur, amabilissimum nomen Patris Patriae, Defensoris orthodoxiae et deliciis totius Sionis evangelici imo orbis christiani obtineat, tandemque confectis bellis Domini, deposito mortalitatis hujus schemate ex militante ista ecclesia in triumphantem curru triumphali transferatur, et a rege regum immarcescibili justitiae corona coronetur. Caeterum, Rex invictissime, Domine clementissime, status evangelicus in Hungaria, sciens Christum Dominum imprimis in septentrione hospicium evangelio suo

posuisse, et ab hoc polo omnes mystici coeli plagas etiamnum animari, virtuteque plusquam magnifica trahi, ad Majestatem Vram., regum septentrionalium maximum, ablegationem in synodo sua provinciali ante annum habita decrevit, meque vel in medium hostilium terrarum istarum ire jussit, inexplicabilis laetitiae suae ex felicibus armorum Maj. Vrae progressibus haustae, summaeque observantiae et gratitudinis erga Regiam Maj. Vram., nec non afflictiae sortis suae interpretem. Cumque videat, per innoxium latus S. Mai. Vrae evangelicos impeti omnes, sub speciosisque praetextibus politicis classicum sacri belli decantari, hinc S. Maj. Vrae ad se quoque pertinere existimans, omnes praeteritas victorias coelitus concessas, toto corde Mai. Vrae gratulatur et futuras longe plures prolixissime apprecatur, privatis suspiriis et publicis ecclesiarum precibus eandem devota commendat, provocatus non modo causa innocentiae, sed etiam R. Maj. Vrae. favore, quo salutem ecclesiarum nostrarum intime suam facere, aliquot juvenes impensis suis in inelyta academia Gryphysvaldensi fovere, necessitatibusque collegii nostri Eperiensis munificentiae Suae Regiae oblatione gratiosissime occurrere dignabatur. Et quemadmodum haec omnia debita gratiarum actione humillime exosculatur, ita Deum omnis boni datorum assiduis precibus constanter implorat, ut omnia et singula haec regiae pietatis documenta millicupla benedictione sua compensare dignetur, adeo, ut toti terrarum orbi constet, S. M. Vram. afflictis Christi membris liberaliter dantem et precibus illorum subnixam omni honorum genere abundare.

Quamvis vero per amicabilem regnicolarum transactionem, adeoque per ipsummet statum pontificium, ratione status ita jubente, libertati conscientiarum suarum restitutum se esse, debita cum veneratione mirabilium judiciorum divinatorum agnoscat, deque quotidianis accessionibus innumerabilium animarum, tricennalibus persecutionibus proxime exantlatis, ad apostasiam abductorum, impense laetetur: attamen diuturno bello turcico, modernoque civili et tot oppressionibus attritus est adeo, ut nec biblia sacra in maternis suis linguis, hungarica et slavico-bohemica, habere, nec rituale ecclesiasticum publicare, nec professores collegii sui intertenere, nec rimas ejus maximas tam cito restaurare, nec omnimodam sibi a persecutionibus securitatem polliceri possit, ideoque S. R. M. Vrae consilium auxiliumque unanimiter invocat, et cum gemitibus lacrymisque infinitis obtestatur ac orat, dignetur sortem hanc, ab emortuali pulvere ad vitam, postliminio quasi revocatarum ecclesiarum paterne misereri, utque ante novissimum Christi Domini adventum duplex natio, hungarica et slavico-bohemica, ex aliquot

centenis millibus animarum constans, biblia sacra Lutherana habere, collegiumque Eperiense pristino suo flori restitutum videre et quae summa votorum nostrorum est, ut libertas religionis per totam Hungariam concedatur, universalisque S. Romani Imperii futurae pacificationis instrumento inferatur, pro illa, quam a Deo Maj. Vestra accepit, potestate, allaborare, vel si Deo visum fuerit, insperata rerum nostrarum revolutione nos visitare et persecutione papistica rursusque cribrare, in amplissimis suis ditionibus locum aliquem nobis concedere, factura rem Deo maxime gratam evangelicarum eccles. aprime salutarem, reservataeque sibi in pacificatione Osnabrugensi facultati consanguineos professionis suae in alienis provinciis juvandi, ex asse conformem et Majestate S. R. dignissimam, nec heroicis actis suis in omnem posteritatem memorandis inferiorem.

Persvasissimum nobis est, tam regium esse Majestati Vrae animum, ut cum Caesare Augusto nihil magis gratuletur, quam illum se conscendisse gradum, ex quo omnibus imprimis vero evangelicae professioni suae addictis benefaciendi habeat facultatem, cum Aureliano autem soleat non modo ferro, sed etiam auro. sive forti et munifica manu regimen administrare, tamque certa esse Maj. Vestrae beneficia, ut jam tum accepta videantur, cum promitterentur. Eam igitur de bonitate M. Vestrae fiduciam suscepimus, ut cognitis saltem malis nostris supplicationi nostrae sit assurrectura calamitatibus nostris, cum Deo et die, supremum diem inpositura et cum neminem hactenus, nec ipsos orientales, a Majestatico conspectu suo tristes abire jusserit, nullumque diem, quo non afflictis beneficeret, praeterlabi permiserit, nec hodierno die tristem a Majestatico vultu suo statum evangelicum Hungariae sit dimisura, qui maximum illum thesaurum suum, collegium Eperiense, seque totum in clientelam Maj. Vestrae dat, dicat, consecrat, fortunas et sanguinem suum pro salute Maj. Vestrae omni admota occasione profundere paratus et nulla sub sole natione extranea posteriorem se in precibus, in servitiis et cultu Majestatis Svecicae profitetur, sanctissimeque pollicetur.

Orationem hanc, utut nonnihil prolixior, S. Majestas regia attentissime audiebat, oculis in me diligenter defixis et vultu ad hilaritatem composito. Stabat autem vix unico passu pedis a me remota et corpore versus me aliquantum inclinato, dumque ad finem decurrere intelligeret orationem meam, ad Dominum Hermelin converso.

Hic excellentissimus vir, Suae Majestatis intimus consiliarius et cancellariae secretarius, ex professore oratoriae et academiae rectore factus, nomine S. R. Majestatis respondit, debitas agens gratias pro devoto voto S. Majestati per me

oblato, nec non statui evangelico hung. pro sincero erga S. Majestatem affectu, quam S. S. Majestas ex ablegatione tam operosa sufficienter agnoscat et magnificiat, gratiamque suam regiam clementer offerat eidem statui, et postquam scriptotenus a nobis acceperit instantias, ad omnes gratiosissimam resolutionem se daturam, polliceatur. Haec erat summa prolixioris alias responsi, regio nomine facti.

Mox porrexi S. Majestati litteras credentiales, ad S. Majestatem per statum Evangelico-Hungaricum exaratas, dicens, quod Majestatem Suam iisdem status noster exosculetur. Accepit eas valde humaniter et abscedentem, vultu ad ipsam hilaritatem composito, dimisit. Litterae istae sub sigillo consistoriali datae hujus erant tenoris: (desunt).

Ita laetabundi egressi sumus et mox a ministris regis novitati rei accensis, atque ob itineris longinquitatem admirabundis, compellati sumus, vesperi vero coenantem regem adspiciebamus. Invitabamur per camerae regiae assessorem, Dominum *Klingstern*, ad tabulam, quam ministri aliquot, abscedente rege occupabant. Una saltem vice cibi afferebantur in sex patinis, ex quibus rex ordine comedeat, ex argenteo vero poculo aquam bibebat, qualis haberi potuit, nam vinum non bibit, nec cerevisiam, nec mulsum, nec causticum. Avide cibum summit, nihil tamen loquitur toto tempore prandii, vel coenae, tacent enim quotquot assident tabulae et bibit quisque ex suo poculo. Est qui deartuat, regi porrigit, sed ipse nihil ad hanc tabulam comedit. Ultra quadrantem horae duravit haec coena. Nulli hic tubicines, musica nulla. Regius adolescentulus preces recitabat, ante et post cibum. Ad preces tamen matutinas et vespertinas quotidianas tubicines regii aulicos convocant, alia regimina convocantur tympanorum strepitu. Ego interea destitutus atramento et tentorio, genua loco mensulae adhibens, hanc sequentem, ad tertium forte diem, descripsi supplicationem:

Serenissime atque invictissime Rex, Dne Dne nobis clementissime!

Salus ecclesiarum nostrarum evangelicarum effecit, ut non curatis quibuscunque itineris longinqui et periculosi difficultatibus, Sacratissimam Majestatem Vestram, arduis curis bellicis nunc vel maxime gravatam, supplicibus instantiis nostris aggravare praesumpserimus, cujus tamen facti veniam, uti supplices imploramus, ita etiam obtenturos nos vel eo nomine toti confidimus, quod sciamus S. Majestatem Vram, inde ab utero divinitus electam esse, ideo ut ad eandem velut ad aram tutelarem, aut asylum commune, afflicta Christi membra undique confugere

possent. Cum Deo ergo nostro volente ita cives simus Hungariae, cui mox initio conversionis suae ad Christum, ex liberalitate pontificia insignia duplici cruce adaucta fuisse feruntur; hinc tanto majore confidentia coram S. Maj. Vra indefessa Pontificiorum industria conduplicatas cruces nostras, modernumque statum ecclesiarum evangelicarum genuine et quam brevissime exponemus.

Nimirum post confectam cum Turcis pacem, adversarii animos suos confestim appulerant ad bellum, evangelicis Hungariae ordinibus, jam antea omni crudelitatis genere, prout toti orbi christiano constat, exercitis, inferendum, quod ipsum quanta atrocitate praestiterint, vel ex unico celsissimi principis palatini, sive pro-regis Hungariae contra proprios subditos *Solnenses* processu, qui sub litera A. habetur, de facili colligere licebit. Misertus tamen est Dominus noster Jesus Christus afflictæ plebis suae, cui adversarii placentiorem cultum Deo praestare volentes, jam ipso igne et aqua interdixerant, permissaque insperata rerum Hungaricarum conuersione, per ipsosmet magnates pontificios, libertatem suam politicam auxilio evangelicorum vel centies in regno plurium reducere volentes ante biennium, libertatem quoque conscientiarum postliminio quasi restituit, et quidem per amicabilem regnicolarum confoederatorum antehac nunquam tentatam transactionem, subsequente juramento roboratam, qua factum est, ut in omnibus liberis regisque civitatibus, oppidis et pagis, celsissimi S. Romani Imperii principis ac domini Francisci Rakotzy, confoederatorum ducis, potestatem agnoscentibus templa et scholae, cum pertinentiis, fuerint per commissarios suae ducalis Celsitudinis restituta, secundum rationem commutationis personarum, triplici religioni pragmatica sanctione Viennensis pacificationis anni 1608 in Hungaria receptae adhaerentium, prout uberius modus ille circa restitutionem templorum, parochiarum et scholarum sub littera B. exponitur.

Ast quoniam multi regnicolae artibus pontificiorum in Szetsiniensi hoc confoederatorum conventu, vel non comparuerunt, vel felicibus ducis sui progressibus diffisi, in gremium evangelicorum jam tum redire tergiversabantur, hinc quam plurimae ecclesiae evangelicae jacturam templorum suorum pati debuerunt, reliquae vero, quae adhuc sub potestate sunt S. Caes. Majestatis, usum templorum suorum, quamvis munificentia extraneorum regum et principum aedificatorum, recuperare non potuerunt. Inter has principem locum obtinet ecclesia evangelica Lib. Reg. civitatis *Posoniensis*, quae sane splendidum templum ex liberalitate Sacrae Majestatis Sveciae, aliarumque potentiarum extraneorum saeculo priore aedificaverat, necnon

ecclesia *Gynzinensis* in partibus Trans-Danubianis sita, cui in structuram templi, parochiae et scholae S. Majestas Sveciae beatae reminiscentiae, viginti millia thalerorum saeculo priore obtulerat, quae tamen ad hanc usque diem ex rapacibus Sociorum Jesu manibus nullis modis recuperari potuerunt, licet multum diuque apud Suam Caesaream M. supplicatum fuerit.

In comitatus vero Scepusiensis XIII oppidis quondam per regem Hungariae in certa summa pecuniae impignoratis cels. princeps Theodosius Constantinus Lubomirsky, capitaneus Scepusiensis, quidam agat, contra mentem domini parentis sui sub litera C expressam, cum templis, pastoribus et incolis evangelicis, manifestum erit ex genuina copia Suae Cels. sub littera D. productarum ut nihil dicamus de literis quibusdam comandantis arcis Lubloviensis in favorem evangelicorum conceptis, et ideo jussu hujus principis, per carnificem rogo traditis, utque non adducamus R. Virum Samuelem Plotani, jussu Suae Cels. propter praedicationem verbi divini continuatam, per carnificem ex oppido Varallja eductum et virgis crudeliter caesum, in summam status evangelici ignominiam.

His malis nostris accedit, quod ex tot illustrissimis comitum et baronum familiis evangelicis, ad inexplicabiles angustias, improbis Societatis Jesu artibus reductis vix quatuor supersint, in patrocinium ministerii evangelici, istud autem in natione Hungarica, et Slavico-bohemica bibliis ad mentem versionis Lutheranae plane destitutum, vel pontificiis vel Calvinianis uti cogatur. Et licet evangelicus noster status anno priore in synodo sua nationali Rosenbergae habita et alias de remedio malorum suorum externorum et internorum, imprimis vero collegii sui Eperiensis, a cujus salute ecclesiarum nostrarum salus dependet, satis hactenus fuerit sollicitus, attamen vicenniali bello Turcico, modernoque civili, et triennialibus persecutionibus proxime exantlatis, usque adeo attritus et extenuatus est, ut nec typographiam bibliis sacris, agendisque ecclesiasticis suffecturam commode erigere, nec professores collegii intertenere, nec ruinas ejus maximas sufficienter restaurare, nec discentibus satis prospicere, nec omnimodam a consuetis persecutionibus securitatem sibi polliceri possit, plusquam satis expertus, adversarios prout ipsis res prospera vel aspera fluunt vel libido fert, jam laxioribus jam strictioribus formulis libertatem religionis eamque saltem precariam et pro lubitu revocandam, indulgere. atque potestati a Deo datae, crudelitatem de suo, non sine manifesta legum divinarum et patriarum convulsione adjungere. Ideoque S. M. V. tanquam communem nutricium et defensorem orthodoxarum ecclesiarum per viscera misericordiae divinae compassionisque Christianae perque victricium armorum M. V.

gloriosissimos progressus et mille fortunas obtestatur, dignetur secundum innatam et toties declaratam oblatamque juvandi prostratas vires consanguineorum religionis suae pietatem suam de remedio tollendorum vel certe minuendorum malorum istorum paterne cogitare, utque collegium nostrum Eperiense sub peculiari protectione et munificentia S. V. M. reflorescat, beneficium Gryphisvaldense continuetur et quae summa est votorum nostrorum, ut libertas religionis nostrae in Hungaria etiam ad ecclesias jurisdictioni Suae C. M. adhuc subjectas extendatur, imo juxta reservatam S. M. Svecicae in pacificatione Osnabrugensi facultatem juvandi extraneos evangelicos, ut S. Romani Imperii futurae pacificationis instrumento inseratur, praetensumque jus dominorum territorialium jam quidem in Szetsiniensi conventu confoederatorum statuum et ordinum Hungariae sublatum totaliter amihiletur et mortificetur, praeterea ut beneficium illud Gynsiniensi ecclesiae per R. M. Svecicae oblatum, eidem ecclesiae cum tempore restituatur et ne persecutio Lubomirskiana ulterius grassetur, omni comoda occasione divinitus porrecta gratiosissime allaborare.

Et quia per nuperam pacem Caesareo Turcicam absque Hungaris pro Hungaria factam comes Emericus Teökeöli cum omnibus sibi adhaerentibus regno Hungariae totaliter excluderetur, et ad Turcicas provincias inhabitandas relegeretur, interque illos illustrissimus baro ac generalis d. Stephanus Petroczy, meritis in ecclesiam evangelicam, totamque patriam conspicuus, demum ante triennium ex Turcia, in qua continuis viginti annis absque publico cultus divini exercitio vivere debuerat, ad charissimam conjugem suam bonaque sua redux supplex ad pedes S. M. V. provolvitur humillime rogans, ut per efficacem ejusdem interventionem apud S. Caes. M., si eam rursus rerum in Hungaria potiri contingeret, gratiam obtineat reliquisque patriae civibus annumeretur, vel vero si id plane obtineri nequeat, et Deo justo judici visum fuerit, peccata nostra per Caesaream iram porro vindicare, ut una cum aliis magnatibus, nobilibus et ignobilibus, ecclesiasticis et politicis, in amplissimis provinciis S. M. V. locum habitandi obtineat, sive signa S. R. M. V. sequi, sive alia servitia praestare una cum ipsis paratissimus. Quia vero nondum eo desperationis perventum est, spesque nobis est certissima, S. M. V. singulare illud opus, ad quod divinitus electa est, ope Domini Dei, usque in invidiam et admirationem et cum incredibili gaudio ac emolumento affictorum Christi membrorum, felicissime peracturam, hinc etiam exules Bohemi et Silesii, qui in Hungariam se contulerant, amissis persecutione Bohemica patrimonii ad aliquot centena millia se extendentibus S. M. V. se insinuant et

quod si res tempusque tulerint, adjuvari et restitui humillime petunt.

Fatemur magna esse, quae a S. M. V. petimus et scientes esse talia, quae unctos Dei et magnos decent et promotione sacrorum librorum restaurationeque ecclesiarum et scholarum viventi et videnti, gratissimos ipsique Davidi Josiae, Ezechiae, Ptolomeo Philadelpho, Constantino Magno et aliis regibus christianis annumerandos atque ab omni posteritate jugiter magnificandos efficiunt, itaque nihil addubitamus, quin S. M. V. hac praeclara cultus divini apud exteros promotione, magnitudinem actorum suorum, quam sincere ac unanimiter totus status evangelicus Hungariae publicis omnium ecclesiarum suarum precibus, devotissime apprecatur sit adauctura. Jesus Christus, qui subinde gemens, flens, exulans et de saevitia persecutorum lamentabili voce conquerens circumit atque petit, ne corporis sui membra deserantur, sed potius ut consilio et auxilio foveantur ac evangelio ornentur, patrocinio S. M. V. sponte procedente exceptus, omnibus piis intentionibus et actionibus ejusdem, gratia sua speciali interveniet, vitae longitudine, victoriarum magnitudine, thesaurorum multitudine, pietatem hanc certissime et abundantissime pensabit, status autem noster evangelicus in Hungaria indefessis precibus omni admota occasione fidelissime praestandis servitiis aeternoque M. Svecicae cultu, regiam gratiam demereri omnimode aduitetur, id quod sanctissime promittunt

S. M. V. humillimi clientes ·

D(aniel) K(rman) P. E. E. S. nec non I. C. P. N.
I. C. L. et A. S.

S(amuel) P(ohorszky) N. H.

Status evangelicorum ex Hungaria ablegati.

Hanc supplicationem detulimus ad excel. D. Olahum Hermelin una cum additamentis, quorum mentio facta fuit in supplicatione sub literis A. B. C. D. et oretenus uberius informavimus virum religiosum, qui nobis omnem operam suam pollicitus est. Intermedio tempore nempe 18. Augusti progrediebamur per medium Calmuccorum in silvis latitantium et in aliquot personas, quae jactu lapidis ab aliis se separaverant, irruentium. Utamque curruum partem cingebant milites regii.

Die 19 Augusti nempe Dominica XI. Trinitatis quievimus sub dio. Jam vero non pluvias, sed calorem aestivum habuimus.

Die 20 Augusti promovimus iter per pagum *Bohatec* in oppidum *Statky* milliarium 5 ab urbe Mohilov et quievimus integra septimana inter maturas segetes, donec militia frumeu-

tum acquireret ex agris frugum ditissimis. Hic vinum illud, quod Tartari aliique comites nostri advexerant, vendebatur in copia, sed magno pretio. Mensura Stoff 2 rth., garunc vero 4 rth. Hic nobis obviavit conterraneus noster Johannes Klüber musicus instrumentalis, natione Schemnitzensis, obtulitque nobis vinum 6 thaleris, quod nostrum tres nullo negotio ebibimus. Hic me excepit prandio d. baro generalis major Krnütz et obtulit mihi liberam mensam. Aderat Pn. d. Malmberg, duo aulici pastores et duo barones, hausimusque vinum Tokaiense, sed moderate. Ciborum erat copia ex bubula et agnina carne preparatorum; sed reliquis nigrum visu horrendum comedentibus panem in quo integra grana et furfures apparebant cum aristarum particulis, doctori et mihi, apponebatur in scutella panis triticeus subeinericeus, insulsus, minimi digiti crassitie quem instar panis dulciarii supremis digitis apprehendebamus. Jam enim incipiebant dentes militiae hujus albescere, Deo baculum panis frangente. Hinc abscessit auriga noster Regiomontanus, nos autem adhaesimus mercatori Rigensi, Petro Grund, tribus in singulas septimanas florenis rhenensibus conducto. Hic institimus assignari nostro currui locum accepimusque eum inter regios currus, alias postremum semper occupare debuissimus. Nam non permisissent alii ordinem curruum suorum interturbari per nostrum. Quin jam loco certo habito, quod si auriga vel modicum substitit, vel multis precibus impetrare debuimus alium locum, vel vero concitatis equis tandem currere, donec nostrum locum assequeremur. Aderant curruum magistri in quovis regimine, ordinem curruum turbari non facile permittentes. Regii currus, alii vehebant res culinaras, alii arma, alii vestimenta, alii medicamenta, alii tentoria, alii molas, alii fabrilia instrumenta, alii literalia documenta, alii avenam etc. et intra ordinem suum, numeris I. II. III. IV. V. VI. distinctum, permanebant, nec unius generis rebus destinati, cum alterius generis curribus confundebantur. Singuli in medio habebant hanc figuram quae significabat Carolum XII, circa illam vero erat nomen cum numero currus.

Ex *Statky* die 27 Augusti per fluviolum novo ponte stratum progressi sumus per pontem in pagum *Halošcice* 1. milliari dissitum, ad quem appropinquantibus vidimus unum Moscovitam exploratorem per Svecos occisum. In pago ipso existentes honeste excepti fuimus per reverendum Michaelem *Enemann*, bono vino nos tractantem et ad coenam collegarum suorum deducentem. Coenare solebant simul R. D. Georgius *Nordberg*, concionator aulicus dissertissimus, R. D. Magnus *Aurivellius* et d. Carolus *Sternell*, pastores regii satelicii, nec

non d. Michael *Enemann*, notarius consistorii aulici dabaturque his omnibus cibus ex regia culina. Quia vero si seorsum quisque cibum caperet, non nisi de uno eodemque daretur cuique, maluerunt simul cibum capere, ut de aliis quoque cibus pro regia mensa praeparatis participare potuissent. Quod nuper observavi ad mensam d. generalis Krnütz, hoc et hic expertus sum, nempe omnes Svecos, ex ordine in salutem hospitis prandio vel coena excepti prima pocula bibere, quivis non me alloquebatur, antequam poculum primum vini gustaret. In salutem regis ultimo loco offerunt poculum et quidem aliis longe majus. Desperate audacior famulus quidam polonicus summo diluculo aggressus fuit currum, in quo dormire solebam, sed per nostratum aliquem conspectus excitato ingenti clamore in fugam datus est, fugientem vidi et volare credebam. Rara fuit nox, qua non alicui aliquid furtim abriperetur per tales Polonos. Die 18/29 Augusti promovimus iter in oppidum per colles dispersum *Csaus* dictum, in quo habuimus aquam bonam fontanam et legumina in hortis. Sua vero M. ad pagum *Wisiokium* existens, dedit eo ipso die ad nostram supplicationem resolutionem.

Die 30 Augusti ivimus per longas silvas ad oppidum *Csernikow* Judaeis repletum, substitimus vero in radicibus silvarum inter pluvias mane, vel tribus curribus nostris maluimus nos associare castris in colle dispositis, quam cum periculo vitae ab aliis sejuncti manere. Erat Dominica XIII Trinitatis, qua sicut et priore die *Moscovita* transitum per fluvium, exoneratione tormentorum praepediebant. Regis tentorium extensum fuit in fronte non procul ab hostibus. Hic data mihi fuit occasio innotescendi D. generali majori *Mäjerfeld*. Finitis sacris matutinis movimus per fluviolum ponte *Svecico* stratum, relicto nemore 18 milliaria lato et ab hostibus praepoccupato, in. cujus angustis viis multum nocituros se nobis opinabantur, sed rex non versus *Cosackiam*, verum versus *Smolensko* iter direxit, venimusque in pagum *Zwori*, tribus milliariibus ab oppido *Krucow* distantem, et quievimus inter cannabes, quarum in his terris est copia ingens et quidem superant sua altitudine hominem, quantumvis procerum et nonnullae digiti crassitiem adaequant. Celebrabant hic *Sveci* festum *Bartholomaei* juxta styllum veterem, quorum sacris finitis continuavimus notitiam cum domino generali *Mayerfeld*, qui nobis ultra obtulerat operam in accessu praeparando ad dominum *Reinschild*.

Die 5. Septembris ivimus in oppidum *Bacsvinovka*, per avia nemorum parante ipsomet nostro milite viam, et in multam noctem progressi, quievimus in ingressu loci in hortulo

domunculae adjuncto, die sequente adiimus d. Hermelin et accepimus S. M. resolutionem descriptam. Notatu dignum est, quod heri acciderat. S. R. M. maturius ad locum destinatum perveniens, noluit ibidem quiescere, verum ab uno regimine ad aliud properans, occurrit nobis unico curru vectis, dumque me pileum detrahentem conspiceret, regii pilei detractioe dignata est, ulterius progressa, obvium habuit mercatorem Rigensem, *Deflo* cognatum, petiitque sibi equum ipsius mutuo dari, eo quod regius nimia cursitatione defatigatus plane non posset progredi. Solebat tamen R. M. pleno cursu adire regimina sua, interdum per aliquot pagos remotiores ab invicem dislocata, ita quidem ut non nullis diebus 6. 8. 10. 12. et 15. milliaria conficeret, adjunctis duobus, tribus vel non multo pluribus suis satellitibus tamque cognitatas vias habebat silvarum harum continuarum atque si hic terrarum educata fuisset et tam secure iter suum faciebat cum tam pauca manu, atque si nullum haberet hostem, cum tamen undique cingebamur a Calmuccis.

Excel. d. Hermelin regiam resolutionem nobis traditurus, primum rogabat ignosceremus, quod mentem regiam clarius exprimere non potuerit. Cancellaria habere enim eas causas propter quas in generalibus terminis debuerit subsistere, postea monebat, ut perlegerem, et sicubi opus fuerit, oralem a S. Exc. explicationem expeterem. Dum ad punctum collegii Eperiensis pervenirem, subridens dixit, in Hungaria dari aurifodinas divites auri, ego vero respondebam, nos moneta cuprea uti debere, et dum cuperet eam videre, produxi ex marsupio *libertas*chonem unum, quem postea cum R. M. communicabat.

S. R. M. Sveciae responsio ad desideria statuum evangelicorum in Hungaria, perlata per ablegatos eorundem reverendos admodum et nobiles viros, D. Danielem Kermannum ecclesiarum Augustanae confessionis superintendentem et Samulem Pohorscium, data in castris ad pagum Visochium in Russia Alba die 18 Augusti anni 1708.

Quemadmodum S. R. M. gratum est intelligere status evangelicos in Hungaria tantam in sua intercessione collocare fiduciam, ita ipsi nihil optatius esset, quam eam esse temporum faciem, ut votis eorum satisfacere posset. Praeterquam enim quod belli, quod inter imperium ejusque foederatos et Galliam geritur, incertus adhuc eventus est, non modicae obstant difficultates, quominus S. R. M., quae ipsa gravi ac longinquo detinetur bello ad futuram pacificationem advertere possit animum.

Non tamen propterea curam afflictae abjiciet religionis, quin haud aliter ac majores sui S. R. Sveciae, ad eam in

vigore conservandam, omnem conferre operam, semper erit pronissima. Quod S. R. M. arbitratur ex anteactis constare, ita porro cum occasio se obtulerit, propensum in consortes Augustanae confessionis studium declarare et exserere, non intermittet. Quemadmodum nec dubitat, cum Imperatorem tum foederatos ipsius, illa fore aequanimitate, ut compositis tandem turbis, quae Hungariam exagitant, justam evangelicorum rationem habere velint.

Ad collegium Epericense quod adtinet, jam antea declaratio S. R. M. super hoc negotio facta exstat. Et beneficium, quod Hungaricae nationis studiosis in academia Gryphisvaldensi concessum est, eisdem posthac continuare non gravabitur. Porro cum ea injuria, quam in comitatu Scepusiensi a principe Lubomirskio evangelicis inferri querantur, foederi novissimo, quod Varsaviae conclusum est, adversetur, curae sibi esse sinet S. R. M., ut cum tempora in Polonia pacatiora fuerint, remedium afferatur. Si denique praeter spem contingat, ut religionis causa quidam Hungarorum solum vertere cogantur, relictaque patria, exteris quaerere sedes, afflictis ejusmodi sicut S. R. M. inhumanum censet, solatium denegare, ita in regno suo ac provinciis liberam habitationem pari cum indigenis jure, non illubenter concedet.

De caetero dominis ablegatis felicem optat reditum eosque juxta coetum evangelicorum universum de sua gratia ac benevolentia regia securos esse cupit. Datum ut supra.

Ad mandatum S. R. M. Sveciae

(L. S.)

C. Piper m. p.

Accepta hac resolutione adiimus dominum Piper passus literas nobis petentes, quas ille nobis laetiore fronte promisit, et de S. M. gratia securos nos fecit. Is quidem sub nomine suo dare hactenus solebat tales literas, at nobis sub sigillo et subscriptione S. M. dedit, cum essemus in pago *Sapulova* die 20 Septembris. Rogaveram vero d. Hermelin, ne officii mei pastoralis vel superintendentis fieret mentio in his litteris, si quidem nobis per Poloniam fuerit eundum, ne forsitan ab adversariis religionis nostrae impetamur. Sonant vero ita:

Nos Carolus D. g. Gothorum Vandalorumque rex, princeps Finlandiae dux Scaniae, Esthoniae, Livoniae, Careliae, Bremiae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Cassubiae et Vandaliae, princeps Rugiae, dominus Ingriae et Vismariae, nec non comes palatinus Rheni, Bavariae, Juliaci, Cliviae et Montium dux etc.

Notum testatumque facimus, quandoquidem praesentium exhibitores, Daniel Kerman et Samuel Pohorsky, Hungaricae

nationis, a nobis petierant humillime, ut adeo tutius iter suum prosequendum, illos literis securitatis et liberi com meatus munire dignaremur, nos hinc eorum desiderio clementer annuentes, ab exterorum regum, principum et statuum tam sagi quam togae officialibus requirimus, nostratibus vero serio injungimus, ut non solum liberum ac securum illis cum sarcinis suis concedant iter, verum etiam omnia humanitatis ac benevolentiae officia praestent. Quod uti data occasione reciproco studio ac favore erga exteros pensabimus ita nostrates mandatum nostrum exsequentes rem nobis gratam facient. In quorum majorem fidem hasce manu nostra subscriptas, sigillo nostro regio muniri jussimus. Dabantur in castris nostris ad pagum Budischinova in Russia Alba die 26 mensis Augusti 1708.

(L. S.)

Carolus.

C. Piper.

Speravimus quidem jam expedita fore omnia, quia tamen nos occasio redeundi destituebat et Calmucci vias minus tutas reddebant, cogebamur ulterius castra sequi. Ex pago *Bacsvinovka*, quae nobis abscedentibus incendebatur per aliquos famulos polonicos, venimus die 7 Septembris in pagum prope oppidum *Miletic*, et quia supellex nostra in dies reddebatur aretior, ego qui tertio abhinc die multum pisorum non satis maturorum comederam et hesterno die tempore assignatae nobis resolutionis regiae, multum alteratus eram, hodiernam vero coenam ex modicis pultibus constantem, cum largiore haustu aquae et disputatione cum quodam Hungarorum inimico absolveram, matutino tempore diei 8 Septembris sensi me aegrotum, mox eo ipso die disenteria crudeliter me exercuit, et in dies vires sumsit, omnem meam pinguedinem eduxit, fame in interiora corporis saeviente. Nec tamen solus hocce grandi et periculoso morbo laborabam, sed innumeros socios malorum habebam, qui aliquantum extra castra [ad foveas prope castra quavis statione praeparari solitas et duobus tribus ramis viridibus obtectas] intolerabilem foetorem et compassionem dignum podicis strepitum excitabant.

Ex hoc pago die 7. Septembris pervenimus in oppidum *Miletitz*, exustum per Russos, quorum copia hic erat ante duos tresque dies, et die Lunae post Dominicam XIV. Trinitatis sive 10 Septembris illorum 20000 irruebant super quatuor regimina Svecica, sed non segnes Svecos invenerunt. Nondum plene dies erat, cum audiremus uno $\frac{1}{4}$ miliaris remoti, ingentem fragorem per quadrantem horae durantem et credebamus primum tecta aliquot aedium corruisse, mox crescente fragore

cognovimus irruptionem hostilem et omnes mirabamur, unde ipsis esset tantum cordis, cum hactenus fugere soliti fuerint. Carolus rex suis opem tulit satis tempestive. Desiderabantur ex Russis ultra mille, ex Svecis 240. Illos et istos rex noster numerari et sepeliri curavit. Nunc prima vice audiivi equidem conflictum. Ultra collem posuerat castra Sua Czarea M. et sub vesperam ejusdem diei multis rachelis in sublime volantibus significabat Svecis praesentiam, aut potius abscessum suum. Interfluebat amnis ponte stratus per Svecos occupato, ad quem Calmucci accurrebant, perque campos discurrebant tota die, sed vix Svecis conspectis palantes retrocedebant. E regione tentorii regii erat nemus, in quo disposuerant Moscovitae tormenta contra tentoria aulae Svecicae, cui nos adhaerere soliti, in ipsa fronte tentorium extenderamus, jactu sclopeti dissitum a circumvagantibus Calmuccis; sed rex Carolus per exploratores intellexit, disposita esse in proximo nemore tormenta, dumque ad quietem nocturnam nos inciperemus componere, jussit omnia tentoria confestim auferre, modicum retrocedere et ignes excitare. Tota nocte progrediebamur circuitione longa, pervenimus tamen saltem ad pagum, in quo heri stationem suam Czarea M. dimidio milliari dissitum a *Miletitz, Sapulowa* dictum. In hoc pago morbus meus augebatur, at modico vino rubro et caustico a d. Hermelin transmissio, leniebatur. Hic insimul literae passus nobis transmittiebantur, et d. Hermelin nobis obvians explicabat laetitiam de edita contra S. J. glossa, quam ipsi obtuleramus, nec non de actis Rosenbergensibus et proscripto pietismo, quam proscriptionem S. M. legerit et approbarit. Curaveram tamen Regiomonti compingi unum exemplar actorum Solnensium, Varalliensium et Rosenbergensium idque per D. doctorem Malmberg S. M. obtuli, una cum glossa contra J. H. S. edita.

Ex Sepulowa venimus in Bezvodie 2 milliariibus et quievimus ibi die 20.) (Lunae, id est 15 Sept.) sive ut ex laudabili Polonorum et Lithvanarum consuetudine usu longo recepta loquar, feria septima, prima, secunda. Hic obtulit mihi Christophorus Haasius, unus ex contubernio nostro, pyra sylvestria depellendae famis causa, quae tamen dum comederem, morbum meum curari deprehendebam. Accedebat frequentior esus raphani, etiam famis depellendae causa, quo tamen praeter scitum meum idem morbus curabatur, uti postea ex doctore medicinae intellexi. Utebar opera doctoris regii Skrage dicti. Carnes apud marquitanos acquiri hac tempestate poterant, sed multi eas sine pane comedere cogebantur. Sextarius cremati mediocris, floren. ren. 1 gr. 10. comparabatur. Abscessimus hinc 18 Septembris et per pagos camposque adhuc fu-

mantes progressi fuimus. *Czar enim igne vastabat omnia, ne Sveci haberent subsistentiam.* Venimus in *Patzkow*, ubi claustrum erat, cujus planeae aequae uti in Meletice diruebantur et pontibus restaurandis cedebant. Ultra *Patzkow* in collibus apertis subsistimus, at nonnulli cum rege in pago habebant stationem, reliqua regimina erant disposita circumquaque. Irruerant hic in duo Svecica regimina ex 600 personis constantia 8000 Moscovitarum, amissisque 500 aufugiebant. Observaverant tamen Moscovitae Dickiskianum et Taubiskianum regimina variis casibus attrita esse et ideo frequentius iis imminebant.

Inde movimus in *Milovkam* 18 Septembris, ubi hostis castra sua deseruerat. Erat autem pagus amplissimus, et adhuc dum fumans. Prope cum S. rex Carolus omnia sua regimina dislocaverat, quae nobis per medium illorum transeuntibus jucundum fuit conspiciere; apponam nomina et numerum illorum.

Nationalia regimina pedestria erant 1. Die Garde, constans ex 3000 militibus, quae erant robur et ultimum regis post Deum praesidium. 2. Wolendische 3. Dalische 4. Westmaleimisch. 5. Vernelonsky 6. Oplensky 7. Westerbotni, 8. Sarmelonske 9. Esthia 10. Vesthia 11. Kronnberg 12. Dienkuppische 13. Kolmarische.

Equestria vero erant: 1. die Leibdragner, quod caput fuit comes *Reinschild*, totius exercitus supremus campi marschallus. 2. Leibregiment, in quo G. Major *Kreütz*, qui ipsetem mihi laudavit regimen suum, dicens illud nondum nunquam terga vertisse hosti suo. 3. Esth. Cavallerie 4. Smolans-Cavalleri. 5. Skonska Cavallerie, ex duobus regiminibus constans. 6. Nieslans-Cavallerie et praecipue 7 Die Udetsfahen.

Aderant etiam germanica regimina 1. Mäyerfeldisch 2. Dücklerisch 3. Taubisch 4. Gelbisch 5. Krausisch 6. Buchvaldisch 7. Gilden Sternisch 8. Ulfentheilisch. Isti omnes erant dragneri. Illud vero regimen, quod dicitur Dalisch, habet suam vocem in regno Sveciae. Totus exercitus Svecicus habet duos generales Excel. d. comitem *Reinschild* et excel. d. *Lövenhaupt*. Hos excipiunt generales majores *Kreütz*, *Sparre*, *Rose*, *Stakelberg*, *Mayerfeld*, *Krause*, item G. Major *Schlippenbach* volunteer. Ipse vero S. R. habet satellites, trabantes dictos, quorum ipsemet agit colonellum, habetque vicecolonellum d. *Kohl*. Habuit etiam regimen unum Valachorum sive hominum ex Moldavia et Valachia conductorum levis armaturae, quorum tribunus erat *Szander*. Hi milites multum exercebant Moscovitas etiam levis armaturae milites per naturam. Et quamvis alia regimina exquisitum habuerint regulamentum, tamen rex suis satellitibus, quorum singuli singulis mensibus 30 solidos imperiales accipiebant a Rege, pastoribus autem reliquorum

regiminum dabantur loco menstrui stipendii 5 solidi thaleri) adhuc magis exquisitas regulas militares illis solis notas praecripserat.

Ex *Milowka* die 20 Sept. post sepulturam unius satrapae regii progrediebamur non amplius per nemora, sed per planitiem, quae tamen admodum praesumabat. Cohonestabat sepulturam hanc praesentia S. R. M. audiebatque sermonem funebrem attente, stans et caput apertum habens. Satrapae huic procurata fuit tumba ex asseribus, quales haberi poterant, sepeliebaturque sub pyro quadam, quae sola in campo late patente apparebat; at alii milites sepeliebantur sine tumbis, iniiciebantur vero foveis pauca virgulta viridia et ad caput pedesque demortui inserebantur rami virides. Pastor accedens apprehendebat palam et ter jaciebat glebam super demortuum, postea deposita pala illa recitabat ex Gen. 3. divinum decretum: Terra es et in terram reverteris: addebat precationem funebrem et cantionem praecinebat. Pertigimus eopse die ad ipsa confinia Moscoviae ad oppidum Moscoviticum *Michanowitz* inter Smolensko et Miscislaviam situm. Ibi audivimus *Miscislaviam* esse per czarum exustam. Dum vero in apertos campos devenissemus, ecce substitit tota nostra militia. Erat fluvius, per quem transitum impedire volebant Moscovitae, at frustra. Rex Carolus accurrens ad regimina sua citissime assumebat ex aliqua centuria unum, ex alia duos milites, habitisque ad latus suum 30 militibus invasit aliquot regimina Moscovitica. Acriter pugnatum est. Regius equus trajectus fuit, rex in pedes suos se coniecit et longum terrae tractum fortiter currendo absolvit et quia generalis auditeur Kohl et Rosenstern ibi occisi fuerunt, rex Kohlianum equum sessore iam carentem opportune apprehendit et evasit. Princeps Seren. Vürtembergicus concitato equo suo in medium hostium usque devenit abreptus velociore cursu equi sui; ne vero agnosceretur, incepit commendantis officium exercere, dumque ordinarius Moscovitarum commendans advolaret et ipsum suspectum haberet, princeps evaginato gladio, quem gestabat, illum confodiens ad suos se recepit. Nox erat dum aliqui equis impositi ex conflictu deportarentur, ad nos cras sepeliendi. Summo mane praeparabantur duae tumbae pro dominis Kohl et Rosenstern, quorum cadavera rex inspiciebat. Deducebar et ego per pastorem Magnum Aurivellium qui me visitaverat, conspiciebamque d. baronem Kohl lethaliter vulneratum in capite. Profunda erant vulnera in fronte et ore, accepit tamen etiam plura in pectorem mundatusque a cruore et albis indutus deportabatur in tumba in proximam stationem, in qua fossae binae duas orgias altae et unam latae praeparabantur, praesenteque rege,

qui solus remotior a ministris suis ad sepulchrum stabat et concionem, quam d. d. Malmberg ex psalmo 73. mihi autem adhaerere Deo est bonum etc. produxit, attente more suo audiebat, comite Piper a tergo regis sedente, reliquis omnibus stantibus funeratio peragebatur. Ob nimiam loci angustiam debuerunt currus nostri in prato paludoso per noctem haerere. Ex quo multi equi difficulter emergebant, tam profunde immergebantur. Eopse die sabathi sive 22 Sept. invitabamur ad prandium magistri fabri Magni cognominati, comparentibus apponebatur jusculum cum carne bubula, in assatura propinabatur haustus aquae et omni spe prius prandium finiebatur. Totus componitur exercitus regis ad exemplum velociter cibum capientis nec diu mensae accumbentis.

Exacta die dominica XVI. Trinitatis die, ommissa ulteriore hostium persecutione praeter spem omnem die subsequente jam illustri signo buccina dato ex finibus Moscoviae rex Carolus exercitum suum tota hac aestate defatigatum reduxit versus *Mohiloviam*. Voluisset quidem hostem ubicunque esset occupare, si per defectum annonae potuisset, et maluit a fugiente et omnia flammis vastante desistere, quam in dies sibi suisque arctiora videre. Fama fuit non mendax, allatas fuisse ad comitem Piper literas ducis Cosaciorum *Mazepae*, quibus invitatus fuerit rex Carolus in Cosakiam, idque iter suasisse regi comitem *Piper* eo argumento, quod Cosackia tota accessura fameque confectis militibus ipsius abundantem cibum administratura esset, datura etiam sufficientem militem, mercede, cui Cosaci inhient, facile conducendum. Dissvasisse vero iter id comitem *Reinschild* validioribus argumentis et praetulisse iter versus Smolensko et fluvium Dünam, vel eo nomine, quod liberata Dúna a praesidiis Moscoviticis sufficientem annonam exercitus regius habiturus esset ex urbe regia Svecis subdita. Panico terrore etiam dicebant correptam fuisse urbem Smolensko adeo, ut deditione cogitaverit, antequam Svecos conspiceret. Enim vero inaccessit animo cupido praeoccupandorum Cosaciorum et Cosackiae fertilissimae atque belliciosissimae in ditionem redigendae. Ducenta militum millia regi Carolo accessura credebantur. Festinamus itaque toto die et tota nocte usque ad lassitudinem equorum. Vidisses multos generosos equos cursu intempestivo confectos in terram corruisse, et ex equitibus pedites fecisse, multos currus fractos fuisse deprehendisses et varia militum audivisses judicia de reditu isto deperato. Artoleria regia ultimum movebat praesidio equestri eam prosequente et agmina cogente. Irruerant in illam Calmucci graviore clamorum, quam sclopetorum impetu, sed nemo fuit in illis, qui Svecici sclopeti exonerationem sustinere ausus

fuisset. Nos autem transivimus per *Kolodiin*, ubi erat in colliculo templum, erant illi contiguæ aliquot domus exustæ per Moscos. Rediimus in *Patzkowam* et quia regimen prætorianum, in quo currui nostro locus erat assignatus, velocissime progrediebatur, nos autem defatigatis equis modico pabulo subvenire cogebamur, factum est, ut ab hoc regimine avulsi per silvas erraverimus et Majeriano adhaerere debuerimus. Pervenimus cum eodem in pagum *Hlubiky*, ubi a liberis cujusdam matris filiis metu Svecorum morbidæ multos raphanos acquisivi, datis aliquot kopikis. Est id genus monetae moscoviticae argenteæ, polturam polonicam valore adæquans. Certe raphanus hic locorum erat loco delicii et vilissimus quisque cibus, quem nunc et postea occupare poteramus, satiebat.

Per valles et nemora rediimus in *Miletic*, inde per colles pisis aliisque leguminibus maturis abundantes pertigimus ad fluvium novo ponte stratum, gratiamque inter primos trans-eundi obtinuimus. Profunda nocte pertigimus in pagum quendam longum, in quem post discessum nostrum aliquot regimina Moscovitarum irruerunt, sed a Svecis paucioribus repellebantur. Dicuntur ex regimine Gelbiskiano occubuisse in hoc proelio 200 et 100 Mosci.

Die 29 Sept. ipso nempe festo S. Michaelis pertigimus in oppidum magnum *Krucsov* dictum, in tres partes divisum, in quarum una datur arx editiore loco sita, tota lignea, Radziviliana. Dantur complura templa russica. Hic unus sacerdos docuit me nominare literas russicas. Pernoctavimus hic in horto quodam, cui vicinam domum famuli nostri expilarerunt, sed mane supervenientibus feminis, cum fletu et ejulatu fures omnia proferre et reddere cogebantur, me vehementer ipsos urgente. Erant tamen Rigenses et Lithvaniae proprie sic dictæ incolæ; quorum proprium est furari et pejerare atque insatiabiliter vorare. Ipsa natio contemptui Undeutsch nominatur. Ubi feminarum una telam conspexisset, lacrimis eam rigavit et flebili cantu, cujus tamen semesa verba intelligi non poterant, excepit, postea coram me ad terram usque caput suum aliquoties incurvavit, quam caeremoniam tunc primum notaveram.

Die 30 Sept. sive Dominica XVII Trinitatis, transivimus per fluvium *Szoz* duplici novo ponte stratum, et *Kricsoviam* alluentem, atque ita ingressi fuimus silvas 18 milliaria latas et ante meridiem pervenimus in pagum exiguum *Kasstulowice* dictum, atque licet regimen, quod præcedebat, abscessisset et aliud nondum supervenisset, tamen nos in medio pagi undique opacis silvis cincti, consedimus ultra horam extra omne periculum nos esse rati. In medio silvarum est alter prior minor pagus *Kanice* dictus, in quo d. comes Piper. misso ad me d.

reuerendo Georgio Nordberg, aulico concionatore, invitabat me, ut frequenter accederem ad tabulam S. Excellentiae. In exitu nemoris erat tertius pagus, in quem adportarunt nobis Cosaci ex silvis, in quas se abdiderant, panem, caseum et poma, obtinereque potuimus unum caseum twaroch dictum, et unum grandem panem, quo per multos dies sustentabamur. Acquisiueramus hic unum anserem, in quo deplumando d. Pohorszky multas horas consumsit ad extremum supposito igne rem tentavit, sed nigrum et foetidum reddidit, sapiebat tamen nobis 3 Septembris. Sequente die incidimus in lutum, in quo multi currus haerebant, nostro tamen supra spes nostras eluctati sunt.

Die Sabathi sive 6 Octobris superauimus has silvas, quarum asperitatem nullo calamo assequi licet. Non unam viam tenebant omnia regimina sed triplici via ingrediebantur Kosackiam. In multis locis milites famelici arbores sternere (et) longo tractu viam parare debebant. Subinde via fuit tam arcta, ut currus commode transire non posset propter collapsas arbores, quae removendae vel resecandae fuerunt. Multis erant confecti equi, qui vix progredi, nedum trahere oneratos currus potuerunt. Haerente uno curru, haerendum fuit reliquis, vel si circuire conabantur, maioribus difficultatibus et longioribus moris se implicabant. Equites tamen per spississima virgulta circa currus impellebant equos. Continui excitabantur clamores, rixae, imprecationes, dum unus alteri cedere nollet aut non posset. Magistri curruum detonabant, quoties aliquis alios remorabatur. Equi baculis tractabantur sine omni misericordia. Aliquos centenos vidisses per 14 hosce dies crepuisse, vidisses alios confectos alibi stare et nec quicquam vorare potuisse. Subinde detestati sumus crudelitatem Svecorum et Lithvanorum in equos exercitam. Ex silvis hisce devehuntur arbores Rigam usque, sunt enim maximae altitudinis et crassitiei, sufficientque sustinendis navibus vel maximis. Tam proceras et rectas mihi quidem nondum videre licuerat. Malos ex eis conficiunt in oris maritimis venitque talis unus malus (Mastbaum) ad fluvium magnum ponte stratum prope pagos *Vysoke*. *Ssimontonka* et *Saveddy*, venimusque in *Drokov* pagum tripartitum, in quo magister Magnus nuper in silvis morbidus factus sepeliebatur. Vir erat lepidus, loquaculus et qui se lingua sua magnatibus ipsique regi notum reddiderat, correspondentiasque cum variis habebat. Erat tamen obscenus, et lector sedulus columbulae Salomonceae, libri magici blasphemii. Mansimus in *Drokov* quatuordecim diebus et quidem nos sub dio extenderamus tentorium et frigus intensissimum perpetiebamur. Non parvam confusionem adtulit rebus Svecicis General Major *Lagerkrohn*, dum jussus a Rege recta ire versus Starodub urbem, ad dedi-

tionem jussu Mazeppae dispositam, aberraverit a recta via et justo tardius ad eam venerit, cum jam praesidium novum Moscoviticum accepisset. Accessit festinatio regis per silvas supra dictas, si tamen rex ex altera parte silvarum vel per duos dies substitisset, cum generali Löwenhaupt jam jam adventante cum 12000 millibus et curribus varia annonae oneratis se conjungere potuisset, quod quia factum non fuit, ideo ne Moscovitae prius Svecis in Cosakiam penetrarent, Czarus cum tota sua armata irruit in comitem Löwenhauptium (18 Octobris qui Borysthenem ad oppidum *Szklow* supererat jamque ad fluvium Szosza pertigerat) cujus impetum ille fortiter sustinuit triduo, et quia omnia regimina conjuncta non habuit, abscissa forte regimina duo redierunt Rigam, bagachia omnis ex 700 curribus constans cessit Moscovitis, tormenta injiciebantur aquis, major pars militum in acie occubuit, ipse comes Löwenhaupt cum 6 regiminibus superato duplici profundo et amplo fluvio pontibus destituto, per silvas supra dictas ad nos properavit, nec tamen ubi rex esset cum suo exercitu cognoscere prius potuit, quam cum ad ipsummet pervenisset. Speravimus cum eo venturum cibum, potum, vestimenta, sed venit infelix, vacuis manibus et insperata rerum mutatione valde confusus. Sexaginta millium flor. rh. ipsum passum esse in hoc conflictu jacturam narrarunt. Qualem vero passi sunt alii officiales, mercatores, marquetanii?

Die 9 Oct., qua Sveci celebrabant S. Michaelis, post sacra invitavit nos d. comes Piper ad prandium, cui intererat D. Hermelin, d. generalis major Mayerfeld, affinis comitis nec non doctor Malmberg, d. Klingstern, gen. auditor Lilienstern et ego cum comite itineris. Et loco et vario officiorum genere honorabat me comes, sub finem prandii in salutem Norimbergensium mihi propinans bonum Tokaiense vinum, dum vero ignorarem aenigma, D. Malmberg et Klingstern assidentes mihi explicabant consuetudinem mercatorum Norimbergensium, dum peregre sunt, pro salute uxorum suarum bibere solitorum, monebantque me, ut uno haustu ebiberem poculum, quod tamen vix duo vel tria cochlearia capiebat, alias enim d. comitem colligere, non sincero affectu prosequi uxorem suam, qui oblatum sibi in salutem ejus poculum, uno haustu non evacuaverit. Postero die audivimus gravem fecisse σύρραξη inter d. Piper et d. Reinschild; eo quod comes Piper persuaserit regi ingressum in Kosakiam cum tantis militiae incommodis, imo cum plurimorum interitu conjunctum. Rex interim admovit exercitum vicino oppido *Smelin*, et quidem initio se fortiter opposuerunt regi, oppidani vero videntes rem serio agi, una nocte omnes aufugerunt in silvas, rex autem ibi acquisivit varia victualia

et causticum in memoriamque tures oppidi demoliri fecit. Hic accepimus dono currum unum probe ferro obductum et equos duos a d. Martini, Hungaro Modrensi, aqūd Svecos vexilifero, utebamurque hoc curru commodissime per totam hiemem. Post elapsos 14 dies in intenso frigore movimus Dominica XX. Trinitatis sive 21 Octobris et $\frac{1}{2}$ milliari confecto substitimus in quadam planitie undique silvis circumdata. Erat ibi una domus juncta nemori, quam nonnulli ingressi infestabant, circa dimidium noctis per rusticos in nemoribus latitantes, nos autem juxta domunculam aucupibus destinatum quievimus sub curribus, extenso tentorio contacti, sed quomodo nos potuit linteum munire contra tantum frigus? Mane emere volebam lagenulam caustici, ternisque vicibus deceptus fui. Rigensis civis, qui ultro se obtulit ad adportandum a quodam vicino marquetario. Iste mensuram longe minorem adhibuit. Civis ille minimum tertiam partem pro se detinuit, dumque reliquum pecuniae mihi redderet, aderat socius ipsius, qui aliquot kopikas sive polturas intra digitos suos abscondidit me observante et silentio premente. Tribus rh. florensis acquisivi lagenulam unius mediae, quali in comitatu Trentsinensi utuntur, non capacem.

Die 22 Octob. absolvimus $\frac{1}{4}$ milliariis per silvas, quas pervias efficere debebant ipsimet milites succisis arboribus. Pernoctavimus rursus in silvis densioribus. Aderat capitaneus quidam Gewaltiger dictus, sed tunc officio suo destitutus, qui moribundum unum adolescentem curru suo excepit, licet ipsemet careret famulo, et aliquot noctibus damna pateretur a furibus, ea propterque maledicentia sua et blasphemii in Deum injurius, quem dicebat injuste regere aut potius ex absoluto fatorum decreto omnia inevitabilia fieri, se enim piam vitam vixisse semper et nec tamen unicum famulum habere posse, sed ad conditionem famulorum damnatum esse. Iste sanctulus per me eo nomine acriter aliquoties correptus, adolescenti illi de nocte mortuo foveam aliquam curabat et per me eo nomine laudabatur. Sed reliqui omnes dicebant exercuisse capitaneum illum misericordiam in aegrum et mortuum, non ex sincero et christiano affectu, sed spe aprehenendarum pecuniarum et aliarum regularum ipsius. Dicebant talem affectum nominari Svecicam misericordiam militarem.

Die 13 Oct. superata nemoris 3 millium asperitate, venimus in *Kussice*, hinc in *Bielam* pagum, ubi conspeximus circiter 100 colliculos ab utraque parte viae, non item alibi procul a via regia. Dubio procul saeculis praeteritis, in gente hac bellicosa erant strages hominum ibidem sepultorum. Similes colles observavimus etiam circa fluvios, ubi transitum praebent. Observasse se eosdem dixit d. comes Piper addens periculosum esse per silvas

illas 18 milliarium latas transitum militarem, nec superatas esse ab integris exercitibus regum aliorum, nisi a regis Sigismundi, Stephani Bathori, et nostri Caroli. Oppidum Kussice exustum fuit per Moscovitas excepto templo, claustro et paucis domibus, ad quas exegimus noctem in intensissimo frigore, evocati ex nemoribus jussu regio et usque ad 12 horam nocturnam iter facientes. Hic audivimus mercatori Stetinensi Henrico Rinteln per famulos Polonos ablatos esse 300 th. de nocte et aufugisse illos ad hostem. Ex Bielan pervenimus perpere in pagum *Yurkowice*, atque quievimus in horto cuiusdam nobilis et propter intolerabile frigus institimus nobis assignari quartirium. Generalis quartiriorum magister jam antea per dominos pastores aulicos monitus assignavit nobis quartirium cum generali Wagenmeister, sed nolentes ipsi homini maledico esse molesti, malimus occupare domunculam quandam vacuam et calidam. Quid sit venire ex frigore intenso in calidam domum, tunc agnovimus dum deprehenderemus omnia membra nostra quasi consolidari. Postero die per pagum *Panurowce* venimus in *Muženky*, ubi jam assignatum nobis fuit bonum quartirium. Tertio die hinc progrediebamur versus urbem Starodub, ad quam praeoccupandam praemissus fuerat, uti supra dictum est, generalis major Lagerkrohm, pervenimusque in amplissimum pagum *Piatosska*, in cujus una parte S. R., in altera campimareschallus, in tertia alii magnates una nobiscum quartiria nacti fuerunt. Nobis schola cessit, ex qua . . .

Dominica XXI. sive die 28 Octob. movimus versus urbem *Starodub*. Nondum dimidium milliaris absolveramus, cum famulus noster ex colle declivi currum agens praecipitat atque ego pallio involutus, tota corporis molle ruebar capite deorsum, eoque casu a manibus e regione cordis compositis graviter cor affectum sensi, isque dolor duravit aliquot septimanis. Sub colle erat locus paludosus et ex altera parte Calmucci palantes conspiciebantur, qui inhiabant curribus Svecicis nebula interveniente, satis opportuna ipsorum destinatis. Urbs $\frac{1}{4}$ milliaris est longior templis ornata. Calmucorum fortitudinem exploraturus eques quidam Svecicus lento gradu iis obviam processit, at illi longa cricuitione utebantur in aggrediendo et quoties iste recta ad unum tendebat, toties ille concitato equo retrocedebat. Relicta a sinistris urbe insequimur aulam regiam per silvulam, ubi vel in campum apertum prodissemus, observavimus currus praecedentes nimium properare, subsequentes vel regios currus aliquamdiu substitisse. Progredimur unico nostro curru sejuncti a praecedentibus et subsequentiibus longo tractu, insperate conspiciamus recto cursu contra nos tendere circiter 20 Calmuccos. Quid hic agendum fuit? assequi alios non potuis-

semus, recurrere ad subsequentes fuisset periculosum, famulus noster erat equis currui junctis regendis inassvetus, hostis jactu unius musquetae non aberat. Deus in infirmitate operabatur. Is addidit vires famulo, ut contra expectationem nostram velocissime equos ageret, ego vero elevato loco sclopeti baculo hostibus terrorem incubere tentarem, per comitem itineris ad retinendum animum concitatus. Hostes tamen conspicientes regiois milites regiis curribus applicatos in tempore supervenisse, a persequendis nobis supersederunt. Milites hi regii dicuntur Fuisstämmiger zur Bedeckung ordinati. Erepti ex vitae discrimine cecinimus cancionem, vespertinam: Dékujemet obrance naš, že si nas opatroval, vtento den mels pečy o nás, od neprátel zachoval. Nondum tamen finis fuit afflictionis diurnae. Superandus erat nobis paludosus locus, qui vetustate confractis et sub mole curruum profunde demersis tignis superinjectis unum currum ultra bihorium detinebat nosque reliqui omnes, donec tandem ille dum equis extrahi non posset, per milites amoveretur in lutum profundius, asperitati ventorum expositi esse cogebamur. Equites aliqui impatientes morae, dum duos vel tres passus extra viam illam misere stratam facerent, profunde in luto haerebant, et nec progredi, nec regredi poterant longo tempore. Circa 10 nocturnam pervenimus in quendam pagum, in quo acquisivimus copiam straminis et a capitaneo Rigensi, Fedor dicto, buccellam inextincti et nigerrimi panis, qui tamen famelicis optime sapiebat. Mihi certe morbo nupero pinguedine, quae admodum exilis erat, absumpta, quidquid obveniebat ad comedendum, sapiebat, cum tamen antea, si plusculum oleris, pisorum, raparum, raphani, piscium item et carnis suillae comedissem, dolores stomachi lenire debuissem. Palpavi sane, quod infirmitatem naturae divina bonitas supportet.

Progrediebamur mane 29 Octobris in longum pagum *Bielaruca*, in quo accepimus bonum quartirium, invenimus domi multas oves, pisa, olera, farinam et alia legumina, quibus per biduum hic manentes reficiebamur, porticulamque pisorum nobiscum sumsimus.

Die 1. Novembris debuimus pernoctare in medio silvarum sine igne propter congelata ligna, quae flammam concipere nolebant. Vento expositi nec stare diu nec quiescere potuimus, audebat non ille facies nostras et penetrabat omnia interiora atque nec frequentiore haustu caustici depelli poterat. Multum nocuit frigus istud valetudini nostrae. Summo diluculo movimus per silvam et ponticulum, qui nos ibi detinuerat superatque monte trium milliarium, pervenimus 2 Novembris in *Uhrodek*, pagum tripartitum, accepimusque in eo quartirium cum generali Wagenmeister.

Die 2. Novembris vesperam socii mei impendebant lusui chartarum complacere volentes generali magistro curruum hospitium ipsis exprostanti, adhaerebant non mihi complures, quibus tamen varia fraude lusor ille probatissimus emunxit ultra florenos 30, dicebantque postea, se imposterum a consortio ipsius alienos fore, ne tanti quietem calidam emere cogantur.

Die 3. Novembris per pagum *Chmelinka* venimus in *Larenek*, ubi in domo quadam nobilitari incidimus in grande vas caustici vilioris quidem sed tamen etiam sat vili pretio venalis, implevimusque eodem omnes lagenas nostras; de nocte vero venimus in pagum quendam, ubi rustici invaserant currus Svecicos et ab his vulnerabantur, obtigitque nobis hospitium apud unum illorum. Prodierunt in conspectum nostrum primum duae feminae, acceptaque a nobis pecunia, adportarunt nobis aliquot gallinacea ova, qualia inde a quinque mensibus oculis non subjeceramus. Et quia didiceramus jam pridem hoc genus mortalium argenti studio nimium teneri, manibus meticulosarum et quos habebant liberos, ultro pecuniam ingessimus, bonoque animo ipsos esse iussimus, hincque factum fuit, ut hospes colligatum habens caput et faciem cruentatam prodiret ad nos, qui tamen dum hospitibus tam affabilibus modicum caustici adportare deberet, accepto aere sibi dato abscessit, sequebanturque ipsum duae illae feminae relictis tenerioribus liberis suis, postquam informatae fuissent, nobis nihil negotii intercedere cum talibus liberis, nisi quod a nobis placide foveantur. Putaverant autem ipsos a nobis duriter tractatum vel etiam abductum iri in castra nostra. Qui mihi adhaerebant videntes se esse delusos, expilarunt postero die foveam domui contiguam, in qua hospes ille habuit linteum, indusia, pileum unum Cosacicum, quem postea vendidit Hasio, de spoliis Aegypti participare volens.

Orto sole Dominica XXII. Trinitatis procedentibus aliis omnibus, nos in nostro hospicio in multam diem haesimus, nihil scire volentes de periculo, quod vel duo armati incolae nobis creare potuissent. Unus de contubernio nostro, Majer cognomine, per collegam suum Grundium emendi caustici (cujus hic loci copia erat) causa relictus, non rediit ad nos amplius, dubio procul per Cosaccos interfectus. Habebat ille vestem aureis lemmis distinctam et nec suo statui nec itineri convenientem. Erat enim pauper homo, hanc vero vestem cum caligis auro internitente ornatis non magno emerat pretio utque aestimum sui ex vestitu compareret, in quotidianos usus adhibere solebat, nequicquam obstantibus dehortationibus nostris et Svecicorum magnatum vivis exemplis. Hi enim, si paucos casus incidentes, quibus honori regis sui consulere volebant, excipias, vilissimo

vestitu in terra hostili praesertim iter facturi induebantur ad exemplum regis sui componentes seipsos.

Eo ipso die pervenimus ad urbem *Novogradek Sevèrsky*, ducatus Severiensis metropolim. Praeter velitationem modicam cum Moscis praesidiariis, nihil circa eam observare potuimus. Paululum ab ea digressis aparuit via regia ex colle nimium praecipiti, in subjectam planitiem excurrens, in qua dum conspiceremus currus antecedentes nulla sufflamine contineri potuisse, cum aliis compluribus elegimus vias, quae nimis periculosae videbantur. Vitando Scyllam incidimus in Charybdim. Dum enim per densa virgulta currum demittere tentamus, raptavit is equos unumque illorum in terram prostratum inter arctas arbores detrusit, ex quibus multo omnium nostrum labore vix poterat extrahi. Inde submotus dum sine equis sola manuum directione tentaretur, impulit moderatorem suum, tandemque temone pedum ejus percussit. Aliqui aurigae conspicientes currus alios impetuose ferri ad extremumque praecipitari, res quas vectabant in terram affundebant, ne pondere earum raptarentur, sed nec sic quidem erant a periculoso praecipitio eximii. Serenissimus Rex missa cum praesidiariis velitatione assecutus fuit currum nostrum et aliquamdiu subsistens, diutius oculos suos in me defixit, nec tamen agnosci potuit, ob mitram quam nunc primum capiti suo admoverat, tandem tamen agnitus et de tractione pileorum nostrorum honoratus, subridens abscessit, nos autem superato hoc praecipitio profunda et opaca nocte pertigimus in pagum *Yurky* et quia viam aretam multitudine curruum occupatam superare non potuimus, in aditu pagi sub dio prope horreum stramine plenum quievimus. Mane occupavimus domunculam nobis assignatam et a 5 usque ad 10. Novembris hic haesimus, quotidie audientes tormentorum explosiones, quibus transitum Sveccorum per fluvium Desnam impedire conabantur Moscovitae. Supervenit hac tempestate Ill. Cosaccorum dux *Joannes Mazepa* cum exigua suorum leviter armatorum manu, deductusque ad regem Carolum audientiam et prandium habuit cum eodem, in castello suo, quod hic habebat. Dies erat 8 Novembris, adventu et admissione ejus notabilis. Interseram hic historiam, quam de ipso ex conformibus variorum relationibus postea accepi.

Joannes Mazepa in juventute sua serviverat in aula regis Poloniae, apud praecipuum quendam ministrum regium, a quo tamen in ipso adulterii cum hera sua facinore deprehensus, injectus fuit vasi grandi liquefacta pice pleno, extractus inde detrudebatur in plumas, iisque toti corpori fortiter adhaerentibus imponebatur equo facie versus caudam conversa et pedibus sub ventre equino colligatis, atque ita monstro informi assi-

milis vectabatur equo per novem milliaria, delatusque fuit ad quendam nobilem sibi notum, a quo vestimenta impetravit et pudore ductus, non in Poloniam, cui natales suas debuit, sed in Cosackiam, quae historicis audit receptaculum hominum sceleratorum professione praedonum et latronum immanissimorum, se contulit et quia generosos spiritus gerebat, a Czarea Majestate creabatur dux Cosackorum, post fata — antecessoris sui. Vir est septuagenario major, torvo vultu ad genium Cosackorum composito, ad haec latine, polonice et russice doctus, multarumque opum possessor, quas ex annuis Czareae et Poloniae Majestatis pensionibus convasaverat, nec non ex amplis redditibus suis et annuo censu subditorum suorum. Tota enim Cosackia paret duci suo usque ad dies vitae ejus, dux vero, quos ex subditis videt aptiores, in aulicorum suorum numerum deligit et confert ipsis oppida et pagos, ex arbitrio ipsius usurpandos, ex reliquis vero usum fructum percipit ipsemet, et a quovis colono secundum rationem facultatum loco census annui accipit unum, duos vel plures florenos polonicos. Habet autem in omnibus oppidis et potioribus pagis curias suas, praedia, tabernas cerevisiarias et vinarias. Cosaci namque ante dimidium saeculi omnes suos magistratus et dominos territoriales, ut et Judaeos ab iis introductos et societatis Jesu sacerdotes, qui templa ipsis paulatim eripiebant, interfecerant seque in libertatem asseruerant, imo dum a Republica Polona duce ipsorum Varsaviae manu carnificis decollato durius tractarentur, ad Czarum confugiebant et in ducem constitutum omne jus dominorum interfectorum transferebant; hic autem constituit colonellos, qui pulkownicy dicuntur, suntque alii Horodovi a portaliis ita dicti, uti Starodubský, Černihovský, Šunský, Nisinský, Ochtirský, Lubenský, Čechrinský, Umanský, Torhovický, Prijaslunský, Priludiský, Hádiačský, Pultavský alias Ukrainský, Mirhorodský, Brašlavský, Bielocerkavský, Pavolocký, Kalnický, Mohilovský prope Tartariam. Alii Ochrüdni: ut Chvedkovský, Kožuchovský, Szinica Taršky et Galagan qui antea fuit dux Zaporoviensium Cosackorum, vir ditissimus, qui contulit se in Csehrin, cum accepisset successorem modernum Kossovi dictum. Hinc patet Cosackiae amplitudo, incipit enim in Volhinia et Podolia, atque per utramque hanc provinciam extendit se usque ad fluvium Dniper seu Boristhenem, ab eoque excurrit usque ad Smolenzkiensem ducatum per Severiensem ultra 180 polonica milliaria continens in longitudine. Caput ejus metropolisque est Kijovia, residentia metropolitae, qui cum Moscoviae metropolita de primatu certat et confirmari solet a Constantinopolitano, Alexandrino, Hierosolimitano.

Barleamo *Leszinskij* successit Anno 1708 Josephus *Krokovskij*, metropolis Kijoviensis. Dividuntur autem Kosakki in Ukrainenses, in Zaporovienses ita dictos, quia habitant za porovi, post loca ita dicta, quibus fluvium Boristhenem transitui applicare debent scaphas suas. Ultra 30 milliaria possident hi Zaporovienses et habitant in ripis Boristhenis, ibi plurimas insulas facientis. Metropolis ipsorum est *Szeecin*, post defectionem ipsorum ad regem Sveciae per Moscovitas expilatum et exustum. Item dividuntur in Bogumienses accolae fluvii Bog, in Tanaiticos circa Tanaim habitantes, Tartaris assimilés. Ipsi namque Zaporovienses carent uxoribus, nec integrum est ipsis fugitivam aliquam feminam ultra unum vel alterum diem detinere, ut nempe eo expeditiores et fortiores esse possint ad bella gerenda. Habent hoc ab Amazonibus, quae quondam regnum suum habebant, non procul ab his terris, licet autem iis adire uxores, si qui eas habent, extra Zaporoviam at adducere in hanc non licet. Nec periculum per uxorum defectum imminet genti, quoniam confluxus ex vicinis terris maleferiatorum quorumvis continue adaugēt. Qui non propter maleficia soli patrii usura exciderunt, hos obvio sinu excipit Zaporovia. Ipsorum lingua fratres isti Kosakii Ukrainscy, Zaporossy, Boguminsscy, Dunsscy, quorum dux *Nekrasa* dicitur. Milites autem Kosackorum dicuntur Szerdüky.

Sed ad Mazeppam redeamus. Venerat ad regem cum paucis militibus, qui portabant loco vexilli longam perticam, cujus summitas ornata erat coronide deaurata et ingenti juba equina. Hoc erat ducale vexillum, reliqua erant minora, partim cum coronidibus partim ex serico, quod crucis signo erat signatum et júbis illis carebant. Post audientiam sedebat ad mensam cum S. rege, qui solus unam partem tabulae oblongae occupavit, ex altera parte tabulae, a dextris regis sedebat Mazeppa, cum magnatibus suis forte decem, inter quos sororinus Mazeppae, campimareschallus Veneronsky, partem sinistram tenebat, ex opposito Mazeppa. Durante vix per horam prandio, Regia Maj. nec verbulum loquebatur, ipsi tamen inter se, semel atque iterum, strepitum exilem tamen excitarunt. Aderat ministrorum Svecicorum copia, qui Mazeppam videre gestiebant. Finito prandio rex afferri sibi curavit vexillum illud Mazeppianum allectus rei novitate, Mazeppa vero abscessit ad copias suas in loca vicina Svecis repleta. Magno tamen periculo evasit manus Moscovitarum, licet astuta haec vulpes non facile capi potuisset laqueo. Spiritum polonicum gerens favit magis Polonis et Svecis quam Moscovitis, dissimulavit tamen id quam optime. Post victoriam nuperam de comite Lövenhauptio reportatam, gaudia simulans, tormenta sua exonerari fecit in hono-

rem Czareae Majestatis quoties poculum vini in salutem domus Czareae hausit. Habuit autem inter domesticos suos Svecum unum, quem jocos multis tentans, postquam deprehendit regi suo fidelem, poculo in salutem Sveciae regis cohoneſtavit, num ipsi velit fideliter servire perquisivit, atque jurejurando adstrictum expedivit ad regem Carolum. Ut vero Czaro omnem de se suspicionem, quae jam in vulgus emanuerat, eximeret, praemiseraſt ad aulam Czaream sororinum suum Veneronssky, campinareschallum, qui ad Scheremetum delatus, acrius excipiebatur, audiebatque ex ore ejus, compedes esse jam pro ipso et duce Mazeppa, ipsique adhaerentibus, praeparatas, vixque a conspectu ejus disgressus, nocte intempeſta in fugam se conjecit et feliciter ad castra Svecica penetravit. Mazeppa hoc juvenile factum sororini sui excusante, litteris ad Czarum confestim missis. Interea convocatis, quos fideliores opinabatur, forte 30 pulkownikis proponit Mazeppa, quid facto opus sit et cuienam adhaerere velint? Czarum libertates ipsorum complures violasse, praesidiis Cosakiae militem Moscoviticum imponendo, quotannis certum numerum equorum exigendo, pensionem Cosakis dari solitam denegando, tres Polkas, quas Cosakiae ex ducatu Vorotinensi applicuerat, ab ea a triennio avellendo; e contrario a rege Sveciae tanquam remotissime habitante, nullum impendere periculum libertatibus ipsorum, sperari posse augmentum illarum, Carolum, verbo suo regio presse inhaerere, nec eos deserturum esse, si in ejus potestatem se tradiderint, adhaec esse victoriosum et reportare continuas victorias ob justitiam et divinam adsistentiam, se jam esse morti vicinum, interim velle opes et sanguinem suum impendere pro salute Cosakiae suae. His ad magna animorum consensione iverunt omnes in ducis sui sententiam, praestitoque silentii juramento abscesserunt. Aderat vero inter illos unus, qui procul omni mora, clam ad Czarum abit, rem uti gesta est detecturus, cujus informationem primam praevenurus Mazeppa scribit litteras officii plenas, ad Czarum, petens sibi dari in mandatis, num diutius expectare vel vero in Svecos movere debeat, traditque litteras has cuidam fideli servo additis mandatis, ut proditorem praevenire omni nisu allaboret. Dum itaque proditor conscribendis actis Mazeppianis operam navat, praeventus fuit admissusque in conspectum Czari, detectione facta, baculis percuti jubetur, dumque finita percussione, proditionem factam esse affirmaret, iterata vice baculis subijciebatur, antequam vero tertium baculorum ictibus veritas ejus exploraretur, rem omnem prius ab se affirmatam negat et pernegat, ipsi Czaro suspectus, ut qui jam antea sciebat ipsum duci suo Mazeppae infensum esse, propter uxorem a duce familiariter habitam. Remit-

titur itaque infelix proditor ad ducem, ejusque mandato capite privatur, sed post defectionem Mazeppae, agnita innocentia, uxor delatoris cum liberis suis assumitur in gratiam Czareae Majestatis, Mazeppianam vero residentiam jubet expilari Czarus, nec non alia oppida praesidio cingi, imprimis Bielacerkovam, in qua Mazeppae et Cosakorum multorum thesauri asservabantur. Spe citius successit mandatum, cesseruntque Czareae potestati oppida Mazeppiana. Surrogatus est ipsi per Czarum pulkownik Starodubensis, *Skurupaczkij*, nomenque Mazeppae infame reddebatur, per carnificem passim in Cosakia et Moskovia patibulis affixum, si fides habenda est famae publicae.

Nos interim ex pago Yurky 10. Novembris movimus per pagum *Interoka*, in quo conspeximus multitudinem militum Mazeppianorum, in Svecos pertranseuntes, defixos oculos habentium, conspeximus in colliculo proximo templum ligneum et monasterium aliquot speciosis turribus ornatum, cui simile, si externam speciem spectes, nondum in his terris conspexeramus. Pervenimus eopse die per paludes et silvas in pagum aliquem, in quo sex continuis diebus comorari debuimus. Et quia huc regia Majestas Sveciae copias suas contraxerat, quartirium impetrare non potuimus, confecimusque nobis casulas stramineas militari more sulibus assimilés. Hic convenimus dominum *Siltmann*, R. M. Prussiae ad Svecica castra ablegatum, qui existens consanguineus Ill. d. comitis Reinschild campis mareschalli, deduxit nos ad Exc. hunc virum, cujus copiam nondum habueramus. Morabatur atque praedicabat specialem divinam providentiam, quod in tanto rerum omnium defectu, hiemisque asperitate et periculis sani et salvi conservati fuerimus, et sciens culinae nostrae angustum apparatus, invitavit nos ad tabulam suam.

Venerat in hunc pagum profugus a Moscovitis Hoffmann, civis Rigensis nuper captus per generalem aliquem Moscoviticum, culinae praefectus, et narrabat, advenisse Czaream M. in urbem *Starodub*. Rex interim occupabatur in superando fluvio *Desna*, hostibusque, alteram ejus partem tutantibus, submovendis. Sicubi vero, certe hic, virtus bellica Caroli emicuit. Collis erat versus Desnam admodum declivis, descendendum fuit ad fluvium ponte sternendum. Rex cum magnatibus suis apparuit in colle, explorans situm loci. Ecce vero volavit ingens globus tormentarius ex mortario per balistarium Moscoviticum misso, et decidit ante ipsum regem, sed aliis omnibus in terram procumbentibus, rex immotus globum adspexit, vitae suae nihil metuens a ruptura ejus, quae nec sequebatur, Deo regem protegente. Ordinavit rex postea aliquot Svecos, qui se demitterent in flumen ponte sternendum, id

quod felici successu executi sunt, adjuti per regiones balistarios, post gerras in colle mortariis dispositis, hostem pulsantes. Ita paucis horis pons fluvio junctus fuit, rex vero cum exigua suorum manu hostem perterrefactum invasit et fugavit, caesis ducentis in ipsa ripa deprehensis.

Nos autem 15. Novembris ex stramineis illis casulis movimus et per colles delati sumus in pagum *Mizy* fluvio laudato vicinum. In itinere constituti conspeximus regias molas manuarias, quarum rotas inter axes sitas, duo viri ab utraque curru parte impellebant, farina elabente per excussorium in tergo curru positum. Ita quoties curribus subsistendum erat, accedere poterant milites ad molendum. In pago *Mizy* ad mediam fere noctem sub dio manere debuimus, postea abscedentibus quibusdam centuriis, domunculam occupavimus, relictis curribus nostris, una cum reculis extra domum, quarum aliquas famuli mercatorum nostrorum *Rigensium* furtim abstulerunt, lagenam puta hungaricam, in qua modicum aceti hungarici erat, panes bis coctos et salem, qui ad hunc usque diem erat in castris rarissimus. Summo mane trajecimus flumen et conspectis cadaveribus *Moscovitis* venimus in campos late patentes, acervisque feni innumerabilibus conspicuos. Feno pro lignis utebatur militia nostra, grandes acervos succendens. Dux *Mazeppa*, ad quem totum illud fenum pertinebat, insequabatur regem cum 3000 *Cosackorum* vexillo suo, juba equina instructo, conspicuus et *Svecis* in custodiam corporis datis cinctus. Eodem die emensi 3 miliaria, pervenimus profunda nocte in pagum $\frac{1}{2}$ milliari longum *Cseplegovka* nominatum, in quo *Valachi* regii innumeros ignes stramineos excitarunt, adeo ut nobis appropinquantibus jucundum praeberent spectaculum.

Erat quidem nobis assignatum quartirium, sed homo nostras, qui quartirii impetrandi causa praecedere solebat, nobis in occursum abire neglexit, nos autem in tenebris eum quaerere non potuimus. Ingressi itaque fuimus horreum unum dives frugum, et commode quievimus. Maxima copia in his oris erat straminum, quae tamen ab incautis militibus in sepes domuum grassantibus, frequenter incendebantur, corripiebantque etiam vicinas domos, cum nemo incolarum adesset, qui impediret.

Mane audivimus occupatum esse *Baturinum* die 13. Novembris et *Moscovitas*, qui praeda omusti inde redibant, praeteritam noctem in hoc ipso pago transegisse. Procedebamus post ortum solis comite *Mazeppa*, pervenimus in pagum *Rajhorodov*, inde per apertos campos in pagum longissimum *Lukno* dictum. In hujus pagi territorio incolae locorum praesentarunt duci suo, sicut etiam regi ipsi, panem unum cum super in-

posito sale et adjuncto pisce, melle et caseo. Rex Carolus morem gentis miratus, humaniter dona haec accepit, spectantibusque, qui adtulerant, panem fregit et manducavit, gustans etiam reliquas terrae hujus delicias.

Dies erat 17 Novembris, cujus nocte profunda ingressi fuimus pagum Lukno, et quia rursus quartiriorum nostrorum magister Haasius inconspicuum se praebuit, post extemporaneum consilium, necessitate summa adacti, occupavimus unam domum vacuam, cessuri aliis militibus, qui advolaturi credebantur. Invenimus vero hic unum bovem oberrantem, nec non oves, farinam, gallos gallinaceos et panem. Tota fere nocte coximus panem, assavimus ovillam et bubulam carnem, praeparavimus itineri necessaria alimenta. Acquisiveramus etiam praeterito die, pro imperiali, unam ollam mellis, ex quo Rigensis mercator mulsum paravit. Ita error hesternus, qui nos huc detulit, felicitati locum dedit. Progressi enim fueramus ultra hunc in alium pagum, dimidio milliari dissitum, sed audientes, de quartirio, nobis hic assignato, redibamus, calida domo refici cupientes.

Mane die 18. Novembris, in qua Dominica 24 Trinitatis incidit, movimus ex nostro hospitio, ingressique sumus pagum *Krasnopole*, ubi unus aulicorum Mazeppianorum caustico inebriatus currui injectus fuit, miserabile spectaculum exhibens. Caduco morbo correptus, concitatus equis vehebatur, caput ipsius allidebatur, ad cruorem usque os sanguinem spumabat. Vel ipsa haec concussio corporis sufficere poterat ad morbum, mortemque. Num ad se redierit vel mortem oppetierit, explorare non potuimus. Delati fuimus profunda nocte in pagum quendam, in quo volens quiescere noster Grund, mercator Rigensis, a supervenientibus circa dimidiam noctem Svecis exturbabatur, et una nobiscum in horreum se recipere cogebatur, poenas luens temeritatis suae, quod ab aliis, quibus adhaerere solebamus, se separasset. Cum aulicis enim regis sive cum regimine Hoff-Staat dicto iter facere solebamus et inter quartiria ejus, nostrum accipiebamus. Sequenti die itinere pluvioso et lutoso pervenimus ante meridiem in amplissimum pagum *Otjussa* dictum et post multas sollicitationes accepimus quartirium, quod occupaverat d. comitis Reinschild secretarius, sed cum ipsummet comitem obvium rogassem ratione quartirii, secretarius ille exire et nobis cedere jubebatur. Hic jam conspeximus incolas, qui tamen non modo pro rebus omnibus, quas petebamus, sed etiam pro minimis servitiis suis solutionem exigebant, nil nisi kopiki in ore habentes. Est genus monetae moscoviticae, minutissimae, oblongae, valorem habens unius polturae polonicae. Habent etiam monetam Moscovitae

rubel dictam, valore unius solidi nostri imperialis, et aliquanto amplius. Habent dimidium rubel, sive dimidium imperialem, cujus una pars praesentet Czarum cum hac inscriptione: Car Petr. Alexievits, vsia Rosii povelitel, id est Rex Petrus Alexievits, totius Russiae Dominus aut potius Imperator. Altera pars praesentat aquilam bicipitem cum hac inscriptione: poltinnik Moskovskÿ. Habent monetam, hac dimidio minorem, cujus una pars continet idem Czari nomen, altera supra aquilam bicipitem habet epigraphen hanc: vseja Rosii povelitel. Habent monetam adhuc minorem, quae continet in una parte litteras, idem ut supra dictum est significantes, in altera parte habetur: 1705 grivna. Habent et istam minorem trium kopikarum valore, cum inscriptione: 1704 altin. Tale nomen datum est ipsi. Spatio bidui hic transacto movimus versus *Baturinum*. pervenimusque eo sub occasum solis. Oppidum hoc habet arcem in exiguo colle, vallis circumdatam aggeribus. Fundatum fuit a Stephano Bathori, rege Polonorum bellicosissimo, a quo etiam nomen accepit. Sedes fuit ducis Mazeppae, qui thesauros in eadem defossos habuit, sed fraude sui servi amisit. Habuerat iste chartas blancas, manu et sigillo domini sui roboratas. Produxit itaque litteras, quibus jubebatur ingredi urbeculam et jussa domini sui exsequi. Intromissus arcem aggrediebatur, expugnavit, thesauros abstulit, urbeculam gladio et igne vastavit. Evaserunt quidem forte 300 per rimam arcis, sed plurimi sunt interfecti. Vidimus ibi molas fumantes, domos dirutas, cadavera humana ambusta, semiusta, cruentata. Misso Baturino progredi debuimus usque in pagum *Horodisce*, ubi accepimus quartirium commodum apud opilionem loci et die Catharinae sive Dominica 25 Trinitatis bibimus vinum, quale nondum in vita biberamus. Non fuit aqua nec mulsum, nec vinum, nec vinum aqua dilutum, sed credebamus succo ex pomis expresso aliquantulum simplicissimi vini affusum fuisse, nam tenuissimum saporem vini habebat, et recens erat liquor ille. Hic occasio nobis fuit binis vicibus data, colloquendi cum Exc. d. Olaho Hermelin.

Die 27. abscessimus hinc et devenimus in pagum *Holjenka*, ubi nihil occurrit aliud, nisi quod jam anseres acquirere potuerimus tolerabili pretio et spem meliorum temporum hauserimus.

Die 28. hinc abscessimus et delati sumus per campos in frigore in pagum *Hrabunka*, non procul ab oppido Krasnyj Koledyn situm, in quo quartirium bonum nacti curavimus nobis per hospitem afferri ex isto oppido cerevisiam, nam a multis diebus nullam videramus.

Die 29 summo mane movimus et continuo cūrsu per campos 5 milliaria conficientes, venimus in pagum quendam, in quo etiam quartirium nobis fuit assignatum. Dum vero ob frigoris et itineris asperitatem superatam nec non ob hospitem hospitalē nobis gratulamur, atque nunc primum oleribus hungarico more praeparatis et anserina vescimur, advolat fama, regem cum tota aula movisse in oppidum *Rumne*, adesseque alios quartiriorum magistros, qui quartirium nostrum capitaneo assignarunt. Nullis precibus a capitaneo isto impetrare potuimus unius noctis quietem in hac domo, conducto igitur hospite, homine officioso, sequi debebamus alia regimina per apertos campos, in intenso frigore et conspiciebamus non paucos milites absque igne sub dio haerentes, ex nimia pecorum defatigatione, alios in terra prostratos, semianimes mortuosque, alios ob fractos tanta velocitate currus miserabiliter gementes, alios lento gradu progredientes. Duobus milliariibus continuo equorum cursu superatis, venimus in suburbium *Rumenense* et quia urbecula porta conclusa fuit spesque alloquendi quartiriorum magistros exspiravit, itaque suasu hodegi nostri occupavimus scholam desolatam, ipsiusque opera, pabulum pro equis, stramina pro quiete et cerevisiam acquisivimus!

Sequente die 30 Novembris assignabatur nobis duae domunculae prope vallum, de quibus eodem die et 2 Decembris multi mihi controversiam movebant. Primo D. doctor *Bielau*, medicus regius, accurrit dicens, sibi unam ex domibus his assignatam fuisse, me vero aliam, quam ingressurus putabatur, occupare posse. Cessi viro lubenter occupavique vicinas duas domos. Mercator *Rigensis Grund*, cui quartiria hactenus mea patebant, in tesseram gratitudinis ob administratam nobis inde ab urbe *Mohiloviensi* usque in *Drokov* vecturam, volebat pro se solo domum, quam ingressus eram retinere, datis enim 100 imperialibus d. *Lilienstern*, generali auditori, impetraverat sibi licentiam mulsi, cerevisiae et caustici educilandi, praevidebat autem, me clamores militum compotatorum et lusorum aequo animo non esse laturum, incitabat igitur quartiriorum magistrum, ut mihi persvaderet ingressum in aliam domum, quia vero cautum erat misso quartirio, semel assignato, aliud subintrare, ego veritus, ne ex novo postea turbarer et priore exciderem, consentire nolui.

Dominica 1. Adventus aderant milites aliqui, qui contiguas se debere habere domos dicebant, ad exsequenda tanto felicius regis mandata. aderat etiam capitaneus *Mazepianus*, qui impulsore *Grundio*, hanc ingredi domum volebat, mihi vero aliam et controversam ostendebat, at dominus *Szuldenkrug* generalis quartiriorum magister, ad quem provocabam, nuntiavit mihi,

me debere in assignatis quartiriis manere, si qui vero mihi amplius litem intentaverint, arrepto baculo me injuriam vindicare posse. Permansi itaque in pacifico usu quartirii mei. Hospitiam habuimus officiosam, quae pisces et carnes nobis sat bene praeparabat. Equis tamen sub dio manendum fuit. Pabulum ex vicinis campis afferri curabamus. Piscium, imprimis luciorum, erat hic copia. Causticum rubrum initio vili pretio comparari poterat, post tres septimanas vero nec magno pretio acquirebatur. Modus conficiendi dicitur esse tales. Merasis affunditur causticum et postquam saporem et colorem illorum attraxit, propinatur, merasa vero bonitate sua nativa privata in cibum cedunt. Panis salisque copiam habuimus, sed pelles vestibis nostris aestivalibus subducendis necessariae haberi non poterant. Magna cum difficultate agninas acquisivimus, at pelione destituti, ipsimet pectoralia, tibialia et chirotecas nobis conficere debuimus, metu ulterioris hiemalis asperitatis. Necessitas docuit artes. Et certe consumti fuissetus frigore, nisi hoc modo mature nobis consuluissemus. Quatuor septimanis hic commorati, cibo et potu aliquantulum refecti fuimus, oblivisci tamen famis exantlatae non potuimus. Ego nactus sum hic cantorem ecclesiae, qui ibidem diak dicitur et me docuit duobus diebus lecturam russicam. A sacerdote Rumensi Theodoro Janowskÿ acquisivi psalterium, novum testamentum et ecclesiasticum rituale in uno volumine florenis rhenen. 7. lectionique ejus noctes diesque impendi, deprehendique slavicae linguae filias, Polonicam et russicam linguam, nec multum ab invicem distare, nec matricae inutiles esse.

Interseram hic, quae ex conversatione observavi, ad mores et religionem Russorum facientia. Retulit mihi Janowsky ut et Theodorus Chominsky, civis Hadjacsiensis, multique alii, metropolitam Kyjoviensem a Constantinopolitano, Hierosolimitano et Antiocheno patriarchis accipere confirmationem et benedictionem. Pontificem Romanum Kyoviae per patriarcham quotannis excommunicari. Patres graecos Chrysostomum — Theophylactum ep. Bulgarorum, nec non Istoricos Eusebium, Theodoretum aliosque in linguam russicam translatos et typis mandatos esse. Biblia integra in lingua Russica haberi et promiscue ab omnibus posse legi; haberi etiam magnum volumen concionum pro omnibus dominicis et festis totius anni. Conciones apud ipsos non nisi in Nativitate, Paschate et Pentecoste haberi, ne sacerdotes occasionem sumant detonandi in auditores suos et affectibus indulgeant. Diebus dominicis cani primum litaniam, postea praelegi epistolam et evangelium, administrari missam, peragi sacramentum eucharistiae sub utraque; missam peragi quotidie, infantes ad communionem admitti. Sacramentorum ut-

merum septenarium statui: bonorum operum ad justificationem coram Deo necessitatem credi. Sanctos imprimis B. M. Virginem, S. Michaelem Archangelum et Nicolaum sancte coli ob miracula, quae ediderint edantque. Decreta oecumenicorum consiliorum in magno aestimio haberi, ut et symbolum Athanasianum. Loca duo pro animabus demortuorum, nempe supremum et imum esse, totidemque intermedia statui; purgatorium romano sensu explicatum non admitti. Sacerdotibus matrimonium concedi, non item secunda vota, eo quod S. Paulus doceat, episcopum debere esse unius uxoris virum. Sacerdotium posse acquiri largitionibus et pecuniis datis magistratui politico. Sacerdotes esse per comiventiam Metropolitae Kyjovien-sis juribus municipalibus subjectos. Parochias et domos et agros non haberi. Victum et amictum debere acquiri non tantum ex accidentibus stolae tenuioribus, sed etiam ex agris propriis et mercatura. Jejunia 4 septimanarum in Adventu Christi, in Quadragesima et in aestate sancte observari, et consistere in manducatione piscium, olerum, panis et olei, carniuum vero nec non lactis, casei et butiri usum iis temporibus esse prohibitum. Catechismum in scholis disci et in ecclesiis proponi; confessionem specialem peccatorum esse in usu, unacum impositione satisfactionis. Aliquos sacerdotes ne russicae linguae lecturam scire et tamen apud magistratum obtinuisse sacerdotia, ipsumque Rumenensem primum sacerdotem, quem Proto-piip appellant, talem esse, et ita sacerdotium obtinuisse, cum antea esset civis duntaxat isque non ex primariis, ad aliquantum dives. Si quis ex alia quacunque religione ad ipsorum transeat caetum, hunc debere ipsorum ritu rebaptizari. Distribui diebus dominicis proskuras, quae debeant per solum sacerdotem coqui, adhibita certis temporibus et locis hausta aqua fluviali, farinam vero per incolas, qui tales placentulas habere voluerint, conferri et saepe per illos sacerdotem baculis pulsari, si non porrigat eas, quoties ipsi voluerint. Has per aliquos in templo comedi, per alios domum ferri et ante cibum inter domesticos frustatim distribui. In vespertinis precibus ex sacra scriptura certas particulas per sacerdotem, jam hunc jam illum per ipsumque cantorem decantari, intermixtis potioribus et significantioribus dictis S. Patrum, quae per puerum ab uno sacerdote ad alium ad ipsumque chorum deferantur.

In cantandis textibus Scripturae Sacrae unum conformem tonum per omnes ecclesias observari. In Moscovia infantes immergi tempore baptizimi, apud Russos tingi vel ablui, hinc per illos istos dici: *Polewancy*, et viceversa per hos dici illos: *Pohruzeny*. Haec non observato ordine, prout inter scribendum veniebant in mentem, huc referre volui. Observavi vero in

omnibus sacerdotibus Rutenicis crassam ruditatem et asininam stupiditatem, magnificam e contrario de religionis suae vetustate, episcoporum successione et totius cultus divini singulari bonitate, opinionem. Latine vix millesimus novit, si vero novit, pueris nostratibus crassicis colaphis ornat Priscianum. Graeca vocabula multa adhibent in cultu divino, sed turpiter pronuntiata et minus intellecta. Theodorus supra dictus, dum quadam vice ipsum convenirem, circa 2. horam pomeridianam tempore jejunii adventualis prandentem, ita me excepit: Tempus cibi vult esse in quiete. Mox mutato stylo: *Prevelebnî otče, sjadite o desnjuju mene*, Venerabilis pater, sedete a dextris meis rogo Vos, sedete ad mensam meam et comedite jejunium meum. Respondi, me hodie jejunare. Et nos, inquit ille, jejunium hodie servamus, tamen comedimus. Regessi, jejunium meum privatum consistere in precibus et abstinentia ab omni cibo potuque, ad ferventiorum devotionem excitandam. Sed nos, inquit ille, jejunium tenemus omnes per quatuor dominicas adventus, quia ita mandavit ecclesia nostra graeca. Respondi, etiam nostram ecclesiam observare jejunia publica, verum non alligare eadem ad certos dies ritus delectumque ciborum. Sed vos, inquiebat ille, vesperi editis et bibitis multum, nos autem jejuni sumus in pane, pisce, olere et aqua et ideo dabit nobis omnibus Dominus noster Jesus dextram Dei sedere. Respondi, jejunare nos non cum delectu ciborum, nec obligando conscientias hominum legibus ecclesiae ad certa tempora, cum tale jejunium nullibi in S. Scriptura nobis mandetur, quin potius velut elementum mundi per S. Paulum expresse damnetur tanquam superstitiosum. Optimum esse jejunium spirituale, dum quis jejunit simul a peccatis teste Esa: —. Esse quidem in coetu nostro milites, qui forsau largius aliquandò caenent, sicut et inter Russos, his ipsis publici jejunii diebus, plurimos etiamque sacerdotes, in foro publico causticum ad ebrietatem usque bibere, postea mercari, iurare, imprecari sibi et aliis, id tamen fieri de facto non de jure. Si quis autem nostrum tota die jejunit ab omni cibo et potu, ad promovendam devotionem suam per subactionem carnis suae, ut ferventior reddatur spiritus, is certe post diurnum suum a peccatis jejunium, si vesperi sciens et volens se ingurgitet, scopum veri jejunii non esse assecutus dicendus est. Caeterum et nos firmiter credere, quod non quidem propter jejunium aut aliud meritum nostrum, sed propter absolutissimum Christi Domini meritum, finali fide apprehensum, consistemus olim, non quidem ad dextram Dei, quam solus Christus occupavit, sed ad dextram Christi Domini omnibus fidelibus promissam.

Ad haec Theodorus stomachabundus: Quid inquit, ad dextram Christi, nos non erimus ad dextram Christi, sed in regno coelorum in domibus Patris nostri et habitabimus in multis, in multis domibus, non uero in dextra Christi, quia ita nobis dicit Christus: Venite benedicti Patris mei, possidete regnum coelorum vobis praeparatum ab aeterno. Et hoc regnum dabit saltem nobis, qui quatuor anni jejunia jejunati sumus, qui septem sacramenta ecclesiae nostrae orthodoxae tenemus, qui B. M. Virginem et Sanctos adorati et invocati sumus, libros haereticos non legimus, nec haereticos audivimus, quia haereticos dabit in infernum, quia istud omnia tenere non volebant. Respondi solum Christum sedere a dextris Dei juxta psalmum 110, ubi sedere explicatur per S. Paulum per regnare 1 Corint. 15, per implere omnia Eph. 4. per dominium super omnem principatum dominatum, superque omnem creaturam Eph. 1. adeoque per dextram Dei intelligi aequalem cum Patre Majestatem, ad quam pii, quos Christus olim a dextris suis sistet, non eveherentur, non consequentur enim aequali Deo Patri Majestatem. Porro ex s. scripturis doceri in theologia, in quo significatu debeant accipi voces regni Dei, domus Patris et mansionum in iis, nempe doceri, finem theologiae objectivum esse Deum in essentia unum, in personis trinum, adeoque etiam Christum Thear thronorum (?) quoad ipsammet naturam humanam: finem vero formalem esse ipsammet beatitudinem, quantum ad intellectum et ad voluntatem ejusque gaudium ex Deo cognito et amato in vita altera, quae regno et domui amplae assimiletur, non tamen in sensu politico, longe minus in physico, quasi in ea essent physicae quaedam magnaee et multae mansiones. Dum haec loquerer antequam continuarem et applicarem, Theodorus meus, alta voce subinde acclamavit. Ego nolo, nolo, nolo vestram explicationem, ego habeo S. Patrum explicationes, ego nunquam audivi theologiam, satis habeo catechismum, et digitis obturabat aures suas, repetens voces illas: Ego nolo, nolo, nolo vestras explicationes, vos estis doctissimi theologi, sed ego vestram doctrinam audire nolo. Ego videns perversitatem hominis, surgo, gratias ago, quod me et comitem meum tam humaniter excepit, et addo, me jam expertum esse aliisque narraturum, quam docti et humani sint sacerdotes russici, imprimis Rumenensis Theodorus, qui fassus fuerit, se biblia non habere, sed ab auditoribus suis, si opus sit, mutuo accipere, theologiae vero nullum articulum se audivisse in scholis, de se magnifice sentire, alios ad infernum condemnare, tota interim die in publico foro oberrare, cum suis auditoribus helluari, clamores excitare, mercaturam exercere, nullos libros habere, ne ipsa quidem biblia, alios vel obturatis auribus au-

dire et ita mores Christi humilis gigantea audacia exprimere. Metuebat quidem ille, ne verba ipsius quaedam, quibus regiam M. Sveciae ministeriumque regium et ecclesiam Evangelicam laeserat, in apicum prodiret, et ideo nos detinere cepit atque rogare, ne haec per nos cum militibus communicentur, a quibus nuper bene pulsatus fuerit, verum nos indignum ulteriore conversatione iudicantes, abscessimus nec amplius ad istum rediimus.

Alia vice cum monacho, Mazeppianae aulae sacerdote, colloquebar de invocatione Sanctorum, qui post multa insulsa dimisit me cum hac conclusione: Etiamsi invocatio Sanctorum nihil prosit, tamen nec obesse nobis potest. Respondi, obesse eam et ipsorum saluti et gloriae Divinae. De hospitiae nostrae devotione pauilla afferam. Quoties illa mane surgebat vel vesperi cubitum ire volebat, consistere solebat ad fores ex opposito imaguncularum S. Michaelis et S. Nicolai, incurvatoque usque ad genua capite et postea elevato, manu dextra signum crucis formabat tangendo primum frontem, deinde dextram partem ventris, inde dextram partem cordis, denique sinistram ventriculi, talemque gesticulationem interdum ter, interdum novies continuabat admurmurans tacite consuetam gentis suae praecationem: Svjatyj bože, svjatyj krepky, svjatyj bezsmertnyj, pomiluj nas: Sancte Deus, sancte fortis, sancte immortalis, miserere nostri. Dum hanc praecationem ter repeteret, ter cruce se signabat. Dum diceret: in nomine Patris, filii et Spiritus sancti, unam crucem formabat, dum publicani suspirium adhiberet: Bože milostiv budi mne hryšnomu ter se incurvabat et signabat. Postea dicebat ter: Hospodi pomiluj. Addebant: Slava bogu jedinomu vo Troici svjatej, slavymomu Otcu i synu i svjatomu duchu, nyní i prisno i vo vyky vykov. Amen. Item: Molitov rady precistyja ty matere i všich svat ch tvojich, hospodi Isuse christe, bože nas, pomiluj nas. Aryn. Id est: propter orationes purissimae Matris et omnium Sanctorum tuorum, domine Jesu Ch. Deus noster, miserere nostri, Amen. Subiungebat: Pater noster, praecationem matutinam et hospodi pomiluj 12 vicibus repetebat inter totidem incurvationes et cruces. Dum se incurvant, recitare solent ex psalmo 95. 6. Pryдите poklonimsja carevi nasemu bohu. Pryдите poklonim sja našemu carevi bohu, prýdite poklonim sja i pripadim samomu hospodu Isusu Christu, carevi i bohu našemu, id est: Venite, incurvemus nos regi nostro. Venite incurvemus nos Christo regi et Deo nostro, venite et incurvemus nos et procidamus coram solo domino Jesu Christo, rege et Deo nostro. Matrem abscedentem sequebantur ordine liberi, cum iisdem gesticulationibus, alii plus alii minus orantes. Cibum cum signo crucis inchoabant,

cum signo crucis continuabant, suspirio aliquo addito. Templum ingressi aliqui stando crucis aliquot signa efformabant, alii in genua procumbentes terram capite contingebant, mox in pedes rectos elevati, rursus in genua cadebant et terram capite tangebant, idque aliquoties continuabant. Festo S. Nicolai post sonum omnium campanarum confluebant in templa, quae quam plurimis candelis accensis ornabantur. Exponebatur S. Nicolai imago, quam illi ordine inter viros et mulieres observato exosculabantur, finita missa et suas proskuras comedebant vel secum domum auferebant. Intererat S. R. M. cum ministris suis huic devotioni. Vere prodiderunt memoriae historici, qui scripserunt, plebejorum Russorum et Moscovitarum paucos esse, qui orationem dominicam sciant, hanc non scire dominorum et sacerdotum, qui nullis laboribus occupantur opus esse, sibi autem in Deum et filium ejus Jesum Ch. et Sp. Sanctum simpliciter credere satis esse, item confessionem sacram principibus convenire ac potissimum ad magnates atque nobiles pertinere. Audivimus Rumenii de impura sacerdotum vita, de comotationibus eorum in tabernis cerevisiariis, de rixis et verberibus ab ipsis illatis. Vidimus hic, dum infans nuper baptizatus, at aeger ad communionem S. coenae adportaretur, cui argenteo cochleari panem cum vino benedicto ex calice sacerdos ori ingerebat. Vidimus hic sepulturam unius Mazeppiani ministri, qui coram altari deponebatur, habens super tumba gladium et in pectore indulgentias et litteras ad S. Michaellem arch. et Petrum datas, per metropolitam Kyjoviensem, ut intrmitteretur in coelum. Quamvis sacerdos mihi dixerit, esse testimonium pietati illius datum. Cingebant sacerdotes tumbam et unus post alium accepto thuribulo tumbam circumibant, odorem gratum omnibus templi angulis ipsiusque tumbae partibus nec non personis potioribus affundentes et multa scripturae S. dicta de mortalitate hominum precesque varias recitantes. Omnibus festis profectisque diebus templa ipsorum tali suffumigatione repleti solent, sacerdote vero post velum officium faciente, jam unus prodit ad legendum, jam duo pluresque simul alios aliosque textus recitant, ille alta, alius bassa voce cantoribus acanentibus, innumeris vicibus illud consvetum hospodi pomiluj, et quidem interdum sine, interdum cum aliqua modulatione, saepius ter, interdum 12 et pluries. Qui vero recitant psalmos aliasque scripturas s., tam propre recitant, ut magis properanter non possint, ostentantes perfectam suam in legendo notitiam. Audivi certe, qui Ps. 51. recitabat, vix ter suspirio, eoque ferme insensibili adhibito, dumque omnis spiritus recitantem deficeret respirante cum vehementi sillabarum ultima pronuntiatione.

Aliqui conspecta Czareae M. effigie usque ad terram capite demisso et crucis signo adhibito aliquoties se incurvabant, ingressi domum. Nullae domus videntur absque imagine. Nobiliores domus ornantur variis imaginibus. Disputationes Kyjoviae et alibi habitae ornantur variis variorum Sanctorum imaginibus. Saepe vidimus theses societatis Parthenicae, quibus statuebatur Spir. Sanctus a Patre solo, non a filio ejus procedere. Sed tandem Rumenium missum missum faciam.

Speravimus nos hic hiberna quartiria diutius habituros, quia vero Moscovitae in hiberna nostratium quartiria irruerant, rex Carolus hinc movit in oppidum *Hadjacs*, opem suis laturus, proffigatisque Moscovitis, expugnationem oppidi *Veprik* aggressus fuit in frigore intensissimo. Assultus Svecorum primus fuit infelix, ceciderunt tamen ex iis circiter 500, interque illos comes quidam *Lövenhaupt*, aliique praeclari colonelli et officiales. In secundo assultu rex quoque scalas conscendit et oppidum cepit, in eoque 2000 militum Moscoviticorum, totidemque incolarum *Cosackorum*. Omnibus rex gratiam dedit, at dux *Mazeppa* subditos suos foveis injectos, aliquot fame necavit. In mulieres etiam, quae fervidam aquam et lapides assultantes effuderant, gladiis saeviebant victores quidam. Rex Carolus victoriam persequatur ultra 15 millia in longum, totidemque in latum vastans Moscoviam. Cum 400 invasit 7000 ad oppidum *Cerkova*, cum 300 aggressus est 5000 ad oppidum *Opussna* et feliciter fugavit. Oppida et pagos mandavit incendi et ad fundamenta usque domos dirui, ubi obvii incolae interficiebantur, qui ex *Cosakia* eo se receperant, vita donati, redire ad suos, nec amplius sub amissione vitae in Svecos aliquid hostilitatis movere jubebantur. Multa millia pecorum et pecudum conflagrabant. Antequam vero Carolus ad suos in *Cosakiam* rediret, glacies solvebatur et quodam fluvio victorum Svecorum multi mergebantur, currus etiam ducis *Mazeppae*, qui cum rege erat, pecuniis onusti submergebantur. Multi cum tormentis bellicis, ex altera fluvii parte sub dio haerere in intensissimo frigore cogebantur, quos facili negotio hostis opprimere potuisset, si exploratum habuisset, eos progredi non potuisse. Imminuta aqua feliciter fluvium superabant currusque aliquot extrahebant. Rege Carolo ibidem existente, regimen germanicum visa multitudine hostium hosti terga vertere ceperat, nec regi suo suppetias tulerat, ideoque vexillis et tympanis mandante rege privabatur ad tempus certum cum maxima infamia. Rex enim Carolus concitato equo praecurrerat, hostemque solitarius aggressus erat, putans suos satellites subsequi, qui tamen aliquanto remotiores erant. Et licet aliquos centuriae in regem scelopeta sua exonerarent, tamen salvus evasit,

postea supervenientibus satellitibus suis, hostem in fugam convertit, dumque hostis oppida sua intrans eadem curruum vallo muniret, rex descendens de equo manibus suis currus disjicere et viam in oppida illa parare cepit, adjutus per suos idem facientes. At audiens, quod Sod Czeremet cum 50000 prope sit insidiis, rediit rex cum satellitibus suis, nec tamen hostis tam numerosus redeuntem insequi audebat. Narrabat haec nobis d. Hermelin, dicens se sancte veritatem narrare et providentiam Dei in tutando rege suo admirari. Rediens Hadjasinum rex salvus dat ordines, ut Rumensis sua militia Hadjasinum versus moveat, itaque 28 Decembris, festo Innocentium, movimus. Hostis exploraverat discessum nostrum et aliquos, qui soli una vel altera hora ibi commorabantur, irruptione facta, cepit, nos autem per campos apertos progrediebamur una cum duce Mazeppa duobus regiminibus Cosaccorum cincto, nam reliqui omnes ab eodem nuper ad Moscovitas defecerant. Emensis 3 miliaribus profunda et tenebrosa nocte pervenimus in pagum *Lipove*, et quia in fine ejus conspeximus potiorem partem militiae ingredi pagum, putavimus regimen nostrum aulicum ibi pernoctaturum missaque via, quae nos deductura erat ad illud, defleximus ad sinistram versus templum Lipoviense, et quia nemo nos informare poterat de quartirio, quod nobis Hasius praeparare solebat, mansimus sub dio tota nocte ad ignem ex sepibus excitatum. Tantopere vero saeviebat rabida hiems, ut pars corporis ab igne aversa licet pallio vestitui superinjecto muniretur, tamen calorem conciliare plane non potuerit, sed nec cibus sumi potuit ad ignem, nec vino sublimato stomachus caleferi. Ego straminibus vehiculo injectis bene coopertus incubueram, si tamen profundiore somno occupatus fuisset, certo congelascere debuisset; verum intra bihorium evigilavi et extensos pedes vix amplius sentire aut incurvare potui. Exacta nocte summo mane movimus, per colles altis nivibus coopertos viam nobis parantes et quovis momento hostium occursum metuentes, habebat tamen hic rex Carolus conflictum cum Moscovitis, percusseratque illorum circiter 300, nobisque per medium cadaverum illorum eundem fuit ex Lipove egressis, at Dei ope feliciter pervenimus ad aulam regiam in pagum *Ruschanovka* quiescentem, ubi solícite quartiriorum magistrum inquirentes insperate intravimus domunculam domino postarum magistro et nobis assignatam, experti et hic paternam Dei providentiam a saeviente frigore nos liberantem in tempore. Conclusimus hic annum veterem, celebravimus novum juxta stylum Gregorianum, exactisque in calido quartirio quatuor diebus die 2 Januarii A. 1709 insperate movere debuimus in oppidum *Hadjacs*, ipso nomine nobis invisum, a serpentibus

siquidem nomen sortitum fuisse credebamus et jam audiveramus, a Moscovitis suburbia ejus incendio deleta fuisse et panis aliorumque victualium defectu laborare. Felicitas nostra fuit, quod amicus quidam regii postarum magistro Hadjacsino superveniens, ex dispositione laudati postarum magistri jam tunc Hadjacsini existentis bono caustico jentaculum nostrum remuneratus fuerit et ego laterem unum excoctum vehiculo imposuerim, pedum manuumque calefaciendarum causa; ita tamen calore interne et externe habito, ultra dimidium itineris absolvere potui. Duo quidem saltem emetienda erant milliaria, sed per campos latissimos, quos ventus scythicus violentissimus et gelidissimus tam penetrabiliter perflabat, ut nonnulli nostratium aurigarum equitando congelati fuerint, alii in curribus et vehiculis exanimis reperti erant, praesertim qui immoderato caustici haustu somnum ceperant, aliis per unguis frigus lethale illapsum paulatim in pectora venit vitalesque vias conclusit, aliis glaciale frigus genas invasit, aliis manuum pedumque digitos corripuit, quibusdam virilia, contactu ferri ephippium obducentis et consolidentis, adussit. Notabile fuit, quod maritus quidam vehiculo uno eodemque cum uxore sua vectus et diu eidem collocutus, antequam eadem agnosceret, frigore ad intima penetrante exanimatus fuerit. Dum vero nec pallium, nec later ille calidus pedes, nec chyrothecae digitos juvare possent, ego diu multumque currendo calorem nativum excitabam, servus autem noster aestivo vestitu Polonico instructus et jam pallidus exanimique assimilis, sed frigori asuetus, equos agebat jam inequitans, jam currens et licet humano judicio mortis victima dici poterat, tamen in vivis permansit. In tanta frigoris rabie pervenimus post meridiem Hadjacsinum, et licet ingens spatium ante portam esset curribus et trahis repletum, tamen penetravimus in oppidum, frustra vero bihorium extrahentes in inquirendo quartiriorum magistro, ingredimur vacuum milite domum quandam et modico cibo caloreque reficimur. Ecce vero advolat eques, significans adventum unius colonelli in hanc domum sibi assignatam, nobisque exeundum esse. Confisi discretioni colonelli expectare decrevimus in adventum ipsius et aegre impetravimus nocturnam quietem in altero hypocausto vigiliae ipsius destinato. Ita inter vigiles, quibus commendati erant plurimi captivi et ob excessus varios inarestati, noctem fere egimus insomnem, mediocriter tamen calidam. Sequenti die in fastis Gregorianis Danielis nomini sacra adducimur per quartiriorum magistrum Merlingk cognominatum in domum quandam duobus capitaneis assignatam, sed non diu duravit gaudium nostrum, vix enim bihorio ibi consumpto, rediit Merlingk significans capitaneis transitum in aliam domum, eo quod can-

cellaria regia hanc occupare debeat. Colligebant illi sarcinas suas, ego vero per vulnera Jesu rogabam Merlingkium promittens honestum honorarium, ne me absque quartirio diutius in frigore haerere pateretur. Tandem me deduxit in domunculam sub arce Hadjacensi sitam, ventorum injuriis expositam depulsisque ex ea militibus nomen meum parieti ejus adscripsit jubens, ut opem capitanei in proxima domuncula existentis implorarem, si a quopiam impeteremur. Ego deposito pallio in hocce quartirio obviam procedo currui nostro, at redux deprehendo duos sacerdotes totidemque chirurgos res suas quartirio meo importantes. Post multas disceptationes in permansionem sacerdotum consentio, at chirurgi nullatenus exire volunt, superveniuntque servi sacerdotum et chirurgorum illorum, debetque domuncula decem pedes longa et sex lata capere personas 21, computata simul hospitis familia. Sequenti die chirurgi nostri incipiebant congelatam et putrescentem carnem militum quorundam nostrum hoc quartirium subintransium novaculis suis abscindere ex digitis manuum, pedumque et de quartirio ad invicem altercari. Tristia erant onomasteria mea hesternae diei, triste fuit et hoc spectaculum digitorum rescindendorum, ne pars sincera traheratur. Festum Nativitatis Dominicae celebrabant Sveci hac ipsa die, quam sine devotione transigentes chirurgi nostri cum rixis et verberibus concluserunt. Materia rixarum erat locus quietis nocturnae. Occupaverant hesternae nocte asseres aliquot parieti, qui fornaci vicinus erat, applicatos chirurgi Adamus Jacobi, Wilhelmus Kaltenbach et Budenburgk cum R. viro Johanne Buirbeck, ego cum D. Samuele Pohorsky utrumque scamnum juxta mensam declinaveramus, et postea retinebamus. Hodie R. Carolus Stranbeck mature composuit reculas suas in scamnum illud, tradiditque se quieti, nam hesternae nocte ingenti frigore correptus erat in terra decumbens. Fores tamen rimam quandam habebant vento intromittendo et calori dispellendo sufficientem. Ligna aderant nulla, nisi quae ex tecto domus detrahebantur. Hinc fenestella domus ex utraque parte glacie et nive obducebatur et aqua, quotacunque erat in hypocausto, in glaciem convertebatur. Fornax aliquamdiu retinuit calorem, at arctior existens domesticis et advenis locum quietis dare non potuit. Domestici depulsi inde pars sub asserbis illis fornaci vicinis, pars extra domum in cella oleribus aliisque victualibus et utensilibus, more populi terrae Cosacicae, praeparata, et fumante decumbere cogebantur. Reliquum terrae hypocausti cedebat advenis militibus Caldenbach a scamno hesterno exclusus et quietem in terra reformidans, litem movit Stranbeckio dicens, chirurgos pastoribus aequiparari in regimine, id quod Stranbeckius negabat, a verbis acrioribus ad verbera descendens,

postquam scomatibus variis affectus et asinus, nebulo atque Hundsfutt dictus fuisset. Dum isti duo strenue in capillos suos grassarentur victoriamque redderent ambiguum et nemo alterutri opem ferret, ego modeste reprehendebam, quod pastorem tantopere videam prostitutum et festum Nativitatis profanatum. Conquieverunt turbae et Caldenbachius terram petere debuit, quievitque in ea totam noctem in tremore membrorum et concussione dentum transiens et ingeminans, si quis necessitatis suae causa egressurus fores adaperiret, tum enim intromissus ventus augebat et conduplicabat calamitatem ipsius. Pertaesus sortem hanc suam, brevi post ad aegrotorum domunculas calidas abscessit, sed etiam ibi parum voluptatis hausit ex foetore membrorum et gemitibus aegrotantium. Abscessit quoque Adamus Jacobi, alteri regimini datus in chirurgum. Et quia equi nostri sub dio stare debebant sine pabulo, hinc famuli etiam pastorum in pagum vicinum cum equis se conferre debebant. Mansimus itaque soli cum R. Joanne Biurbeckio, qui quia mensae nostrae admovebatur, in evacuando quartirio nostro operam navabat apud capitaneum suum d. Jungfeld, virum honestum. Succedebat in locum abscedentium hospes cum familia sua, sed omnes domestici ejus, unus post alium eodem morbo corripiebantur, fornacem occupabant, capitis dolorem sentiebant, nihil comedere poterant, tota nocte dieque bibebant. Erat nobis omnibus unica olla, sextarium capiens, hanc canthari immergentes sani et aegroti adhibere in usus nostros quotidianos cogebamur. Aqua adferebatur ex fluvio Psczol, qui sub colle arcis e regione quartirii nostri fluebat. Excavabantur in eo foramina ad aquam hauriendam in usum culinae et ad aquandos equos. Crassa fuit glacies ejus et diu poterat sustinere ingentem molem cadaverum, ex oppido huc protractorum. Ducenta jacebant circiter hic cadavera equorum, avium, vaccarum, boum, partim itineribus, partim fane confectorum, sed aliquot septimanis foetorem aqua fluviatilis non contraxerat, tandem tamen nive et glacie sputa foetida reddebatur. Emendare eam volebamus coquentes in ea anisum, sed nec ita tolli foetor ejus poterat. Raro cerevisiam, frequentius mulsum acquirere poteramus, idque magno pretio, causticum tamen nos non deficiebat, eratque nobis instar universalis medicinae. In nupero itinere et in hoc quartirio experti sumus frigus, per omnem vitam commemorandum. Saliva ex ore missa, antequam in terram caderet, concresebat in glaciem, passeris congelati ex tectis in terram cadebant. Vidisses hic alios manibus, alios manibus et pedibus truncatos, quosdam privatos digitis, qua faciem, aures, nasos congelatos, nonnullos more quadrupedum reptantes, alios ob patrimonia frigore laesa graviter incedentes.

Omnes domus inficiebantur, plures 300 indigenae mortui erant, variis morbis correpti. Sed neque rex Carolus a periculo frigoris fuit exemptus, alias aspera omnia perferre doctus. Facies ejus ceperat albescere a frigore, verum per d. comitem Reinschild nivibus fricata restituebatur pristino vigori. Septem millia Moscovitarum regi Carolo insidiantium in proximo nemore alsisse ferebantur. Ob tantam frigoris vim arbores radicitus arescere deprehendebantur. Quod Thomas Lautias de Podolia affirmat, longe magis de Cosakia verum est. Tanta, inquit magnus iste vir, vis frigoris est ibi interdum, ut radicitus arescant arbores et aqua ex editiore loco effusa prius quam terram contigerit in glaciem concreseat. Quamquam haec coeli intemperies aliquando Polonis bono cessit. Cum enim A. Ch. 1418. septuaginta Turcarum millia in Russiam penetravissent, derepente immensum gelu cum copiosissima nive in illos tanta vehementia grassatum est, ut supra quadraginta millia alserint, multique interfectorum equorum ventribus etiam tum calentibus, sese illatebrasse fuerint deprehensi. Quae res Turcis religionem incussit, ut sibi persvaserint, Russos et Polonos divinitus defendi.

Memoratu dignum est, quod nos ter Natalia Ch. celebravimus; primo quidem die 25. Decembris secundum stylum Gregoriano-reformati calendarii, in Hungaria receptum; secundo juxta consuetudinem Svecorum infra decem dies, sive 4. Januarii A. 1709; tertio juxta consuetudinem Russorum et graecae ecclesiae, die XI. a praespecificata die 25 Decembris styli Gregoriani, sive 5 Januarii A. 1709. Ratio differentiae Svecorum a Graecis consistit in eo, quod Graeci dies undecim inde a concilii Nicaeni temporibus ex neglectu minorum 365 diebus et 6 horis adhaerentium, resultantes non correxerint, Carolus vero rex Svecorum calendarium evangelicorum imperialium A. 1700 reformatum non acceptaverit, ut vero undecim illi dies non simul et semel, prout A. 1700 in Februario factum fuit, sed insensibiliter eximantur, motibusque coelestibus, calendarium ex asse conformari possit, ordinavit, ut quovis quarto anno dies unus ex 6 horis, quater in seductis resultans, circa festum S. Matthiae tollatur, atque ita intra 40 annos omnes illi dies auferantur. Dies itaque unus jam sublatus creavit differentiam in celebranda Nativitatis Dominicae memoria. Celebravimus etiam ternis vicibus annum novum sive Calendas Januarias. Audivimus hic, quod rex Carolus oppido Veprik exercitum suum admoverit, amissisque circiter 500 suorum, ut supra dictum fuit, in secundo assulto oppidum, situ et opere editum, in suam redegerit potestatem circa 15. Januarii, qua fumabat oppidum vel maxime, pedester autem exercitus Svecicus castra sua promovens Lebedovam et Zinkoviam adegit, ut confestim

se regi Carolo permitterent. In oppido Hadjacsensi capitaneus Rigensis Fedor, qui regi Carolo aquis prope Varschaviam merso, spreto vitae suae periculo, aquis insiliens opem tulerat, eidemque gratus erat, vita excessit die 20 Januarii, breve mundi gaudium esse expertus. Fuerat is a defatigata fortuna desertus, dumque nec uxori suae oberatae et phreneticae, nec sibi ab eadem dissito et summo rerum omnium defectu laboranti consulere posset, praeter spem ab Ill. d. Hokl, regii satellicii colonello, Praefectus aulae constituitur, oblato 100 aureorum annuo salario. Vix tamen ascendit huic felicitatis gradum, de quo sibi mirum in modum gratulabatur, cum descendere in sepulchrum usque debuit, die 20 Januarii sepultus. Hic loci etiam Haus Jacob, lanio nobis adhaerere solitus, dum vice quadam inebriaretur, omnium pecuniarum suarum, quas in Cosakia launoniam exercens, per fas et nefas acquisiverat, passus est et ex nupera congelatione atroque pede truncatus in fame et foetore animam exhalavit. De vita ipsius inhoneste acta Rigiae aliqui narrarunt et forte ideo Nemesim divinam experiri debuit. Fedor etiam dicitur Rigae existens interdum fl. 100, quin aureos totidem una nocte lusu chartarum pictarum amisisse sine aliqua notabili mentis perturbatione, at moriturus vix 100 assium fuit possessor. In hoc oppido servus unus Mazepianus a Moscovitis conductus, insidias vitae Mazeppianae struxisse deprehensus, educebatur ad locum supplicii et longa litera fieri debuit. Erat Hadjacsini vir medioeriter latine doctus, Theodorus Chominszky, qui doctrinae theologicae nomen habere dicebatur, per socerum suum, Stephanum Tischkovits protopopum Hadjacsensem sed is nomen doctoris acceptare recusabat coram nobis, postquam varios discursus de capitibus religionis movissemus, et ipse in propugnanda Sanctorum invocatione et justificatione per bona opera defecisse se vidisset. Joannes Borzovsky vero ecclesiam B. M. Virgini sacratam deseruit ante adventum Svecorum, qui ideo ecclesiae hujus clenodia, libros, calices et omnem apparatus sacerdotalem apprehenderunt. Substitutus in hac ecclesia fuit *Georgius Jerosztaszovits*, qui cum in sepe liendo infante hospitis nostri occuparetur caeremoniasque legendo et cantillando perageret, turbae feminarum tumbam circumdantium se immiscuit et in conspectu meo omniumque praesentium feminam quandam amplexabatur. Subridebant viri feminaeque indigenae, nos autem in admirationem rapiebamur, quod in funebri luctu et quidem sine tergiversatione, posita fronte, id facinus ausus fuerit. Genium reliquorum protulit audacia unius. Narrat Olearius l. 3. ex eodemque Andreas Caroli in Memorabilibus ecclesiasticis saeculi XVII p. 106. virginem quandam peregrinae nationis et hactenus alienae a Russis fidei, passam

sibi persuaderi, ut ad Moscoviticam transiret ecclesiam. Dum ergo de novo more gentis baptizata benedictionem ab ecclesiarcha peteret, qui Nikon dicebatur, Moskovitarum patriarcha admodum lepidus, is formosissimam puellam intuens: Osculumne tibi primum praebeam, inquit, aut impertiam prius benedictionem, haereo. Moscovitis enim sic est usus, ut excepturi ad se conversos, fausta iis plurima apprecentur et blanda figant oscula. Vidimus hic in templo primario infantem ad S. coenam deportatum et admissum. Sacerdos ex calice hausit argenteo cochleari vinum consecratum, cui panis immixtus erat ac utramque speciem ori infantis aegri ingessit. Intellexi postea ex relationibus sacerdotum, infantes communicari partialiter, pueros vero ac puellas septenes peccare jam scientes integre. Pro defunctis orationes institui sive sint majorenes, sive minorenes.

Sed ad alia properandum est. Habet *Hadjacsinum arcem ligneam* vallis munitam, ipsum quoque oppidum totum est vallis atque aggeribus circumdatum et per Svecos, ut ab incursione hostium tutiores essent, non parum fortificatum. Discessuri ex eo Sveci domos aliquas, quarum domini Moscoviticis partibus adhaerebant, incenderunt et munitiora loca diruerunt. Habuit sub arce ingentis magnitudinis cellas dux Mazepa, mulso, cerevisiae ceraeque aservandae commodas, in arce vero editiore loco sita, propugnaculis, speculis et tormentis instructa, habuit ingentem copiam ferri, frumenti, aliarumque rerum. Svecia gardia hinc movit 21 Februarii, nos autem 18 Martii movimus et intra horam pervenimus ad monasterium fossis et vallis cinctum, inde vero in intensissimo frigore 2 milliarium devenimus in oppidum *Litenka*, fossis et vallis instructum, atque a domino Sparre, comedante loci, quartirium commodum obtinuimus. Conspeximus hic templum speciosissimum, non pridem ex lapide aedificatum, cujus altare dicitur constitisse 20000, tota vero structura 100.000 Cosacorum florenorum, quorum singuli 10 gr. Caesareos efficiunt. Nondum in vita mea simile altare conspexeram, nec admiratus fuisset adeo, si in Cosakia vel paucos lapides conspicerem potuissem. Ab uno pariete extendebat se ad alterum usque, et assurgebat ad fornicem, continebatque varias statuas auro et variegato colore illuminatas. Prope altare ostentabatur cadaver seniculi cujusdam sacerdotis ante seculum sepulti et ob nimiam, uti credebatur, sanctitatem faciem capillosque adhucdum retinentis. Vespertino tempore viri tres, cantu trium vocum, basso videlicet et duplici discanto, nos cohonestabant, dicentes raro adhiberi pueros ad cantum publicum.

Die 20 Martii venimus in oppidum *Burki* invenimusque ibi duos populares nostros, Dn. Martini et Dn. Matthaeidem.

Summo mane diei 21. per apertos campos in frigore, non sine metu ab hostibus omnia vicina loca tenentibus, percurrimus 4 milliaria in *Opüschnam*, indeque 1 milliari in *Budiscam*. In *Opüschna* erat numerosum praesidium Svecicum, erant etiam 2000 Moscorum, qui in nupera expugnatione oppidi *Veprik* regi Carolo se permiserant. Excurrebant vero suburbia *Opuschensia* ultra dimidium milliare. In *Budisca* rex Carolus, dux *Mazeppa* et tota regia ducalisque aula stationem habebant. Assignabantur nobis hic duae domunculae, quarum commodiorem obtuli nostro *Grund*, mercatori *Rigensi*, commodis suis adaugendis intento. Ipsum quidem oppidum exiguo ambitu claudebatur, sed suburbiiis amplis gaudebat. Captavimus in eo occasiones redeundi in Germaniam. Convenimus hic *D. comitem Löwenhaupt*, qui honorem visitationis grato animo accepit, operamque suam in promovendis nostris patriaeque ecclesiae rebus obtulit. Frequentius adiimus *D. Hermelin* nobis singulariter addictum, qui instantiam nostram cum *D. comite Piper* communicavit. Cogitabat tamen nos ad *Czaream M.* sine offensione regiae aulae confugere posse, in negotio liberi passus solicitandi, sed tamen volebat prius opinionem *D. comitis Piper* audire et ex consensu *R. M.* rem geri. Compellavimus etiam *D. Mazeppam*, qui *Rumenii* nobis promiserat amplissimis verbis non modo litteras passus, sed etiam comitatum et assistentiam *Cosackorum* suorum. Die *S. Pauli* in concione apud *D. Rein-schild* habita, *Hadjacsini* contraxeram notitiam cum *D. Generali* majore *Schlippenbach*, cum *Sultano*, regio commissario, cum *D. Neügebauer*, qui ante paucos annos *Czarovicii* sive *Czareatus* haeredis informatorem egerat, postea in castris *Svecicis* erat volunteer, varias correspondentias habens etiam cum doctore medicinae *Kortholdo*, *Dantisci* vivente, et instantiis *Principis Hungarorum* confoederatorum promovendis intento, accepta annua 100 aureorum pensione. Innotaveram *Hadjacsini* *D. Guldenkrug*, generali quartiriorum magistro, in utraque architectonica apprime versato et vicecolonnello gardiae regiae, nec non *D. Flock*, comendanti *Hadjacsensi*, sicut etiam *Domino Borre*, qui regius erat *Sprachmeister*, *D. Theben*, qui erat *Hoffintendent*, sive supremus aulae regiae magister, *D. Ziederghelm*, secretario regiae cancellariae et aliis, quorum opera nos hic adjutum iri confidebamus. Confluebant huc ex vicinis locis multi ministri regii, conveniebant etiam me plurimi officiales et mercatores, volentes se recipi in societatem peregrinationis, qui tamen ex consilio *D. Hermelin*, ad cancellariam regiam impetrandae dimissionis causa, per me dirigebantur. *D. Harder* secretarius *Löwenhauptianus*, vir doctus et geometriae notitia instructus, sperabat se missum iri cum *D. generali Löwenhaupt* ad con-

scribendum militem in Livonia. Ex Mazeppianis innotuit mihi D. *Venerovsky*, sororinus Mazeppae ducis, qui cum Dna *Obydovska*, sororina Mazeppiana, erat apud generalem auditorem Mazeppianum *Maximov* dictum, dum litteras passus peteremus et satis humanum erga nos se declaravit, ipse vero Maximov officiosum et hospitalem. Maritus hujus feminae erat quondam suae M. Czareae stolnyk, Joannes Obydovský dictus, vir magnae auctoritatis. Dux Mazeppa affectum suum, quem Rumenii nobis obtulerat, dicens se cum principe nostro amicitiam sancte continuaturum, jam mutabat affirmans, se non posse nobis litteras salvi passus exhibere, antequam a S. Rege Carolo, terrarum suarum domino, dimissionem impetraverimus, dumque produceremus litteras passus a S. M. nobis pridem gratiose exhibitas, dicebat, debere se per aulam regiam in hoc puncto informari. Ea ipsa hora supervenerat D. Hermelin, qui de dimissione nostra ducem uberius informavit et circumspecto viro suspicionem exemit omnem. Inter pocula vini, mentione facta Cosakorum Zaporoviensium jam jam adventantium in auxilium regi et duci suo, ego laetabundus dixi, ex adventu ipsorum nobis multum boni accessurum. Dux vero Mazeppa putans me de exercitu Svecico loqui, corripuit sermonem meum his verbis: Excel. domine antequam S. R. M. haberet auxiliares has copias, semper erat fortunata, quia justam causam belli habet, et eam in Deum moderatorem bellorum, et justitiae causa assistentem unice rejiciebat, neque deseretur a Deo, licet nullus Zaporoviensium veniret in auxilium. Admirabamur hanc ipsius fiduciam. Idem a comite Lövenhauptio primum visitatus dicitur dixisse, quod heroica hujus comitis virtus in nupera actione ad pagum *Liszna*, inter Dnieper et Szosz fluvios, vel maxime enitescens, stimulos ipsi adiderit accelerandi transitum ad R. M. Svecicam, perpendiculari, quod comes iste cum tam exigua suorum manu totam molem hostium in tertium usque diem sustinere fortiter atque cum potiore exercitus sui parte per medios hostes perque fluvios periculosos equis natantibus evadere, quin ipsum hostem omnibus viribus discrimen pugnae aggressum tantopere obterere potuerit. Plane singulari divina providentia D. Hermelin colloquio nostro die 27 Martii habito intervenisse credidimus. Proxime praecedente die 26 Martii regimen *Alfentheilianum* ex improvise Moscovitae invaserunt et notabili clade affecerunt, capientes colonellum ipsum, qui magnis animis hosti resistens a corpore militiae suae abscissus erat, dum longius procurreret.

Die 6. Aprilis adventabat dux Zaporoviensium Koza-ckorum, *Kossov*, in cujus adventum cum et ego ministris regis immixtus praestolarer, occasione habui loquendi cum

meo D. Hermelin, qui jam fuerat cum S. Rege et comite Piper de me collocutus, meque ad fenestram deduxit, quam rex cum D. Piper occupaverant, idque fecit eo consilio, ut sub conspectum utriusque prodiens, instantiam meam de litteris liberi passus in memoriam revocare potuissem. Conspectus iste magnum post se traxit effectum. Mox tamen egressus fuit a Regia M. d. comes Piper, dicens mihi in aurem: S. rex dedit mihi in commissis, ut loquerer cum D. Mazeppa ratione litterarum salvi passus, id quod ego lubenter faciam sine omni dilatione. Divulso a me comite supervenit comes Lövenhaupt a rege egressus, meque a D. Hermelino monitum ad insequendum D. Piper, deduxit ultro ad prandium d. comitis, qui gratam sibi esse praesentiam meam dixit. Per horam ferme colloquebamur soli tres, antequam prandium praepararetur. Inter alia Cels. comes dicebat, Regem S. inde ab initio suscepti regiminis causam Evangelicam fideliter promovisse. In Saxonia dum esset, profundis curis fuisse integro triduo quadam vice immersum et a conversatione cum ministris notabiliter abstractum, tandem precibus et longis deliberationibus praemissis apprehendisse chartam, et manu sua aliquot puncta breviter consiguasse, Viennamque Austriae misisse, addita declaratione, ut intra triduum ad omnia sibi directe respondeatur. Inter alia fuisse punctum de restitutione omnium templorum in Silesia ablatorum contra mentem pacificationis Osnabrugensis, cujus guarantiam in se susceperat Sua R. M. Sveciae tanquam defensor religionis. Respondisse Caes. M. promittendo pecunias et ducatum N. Mox vero S. M. Regiam rescripsisse ad residentem suum, in aula Caesareo commorantem, se nolle libertatem religionis Osnabrugensi transactione concessam vendere nec se destitui pecuniis ex benedictione divina datis, de ducatu sibi vero compromisso se disceptare velle, ad quem nam jure potiori pertineat. Missum itaque esse ad regem d. Kolovrat, qui veniens ad comitem Piper, conquestus fuerit, cur Svecica Majestas non contenta victoriis suis de rege Augusto et magno duce Moscoviae reportatis novo bello Caesareo implicari velit. Sed respondisse d. comitem Piper, M. Svecicam non quaerere novi belli materiam, verum observationem transactionis Osnabrugensis, multis modis violatae. Narravit postea D. Piper, quomodo transactum fuerit de manutentione pacis Osnabrugensis et subscriptione d. Kolovrat, nomine S. Caes. M. atque guarantia Anglorum, Hollandorum et R. M. Prussiae, nec esse credibile, ut haec pacta conventa non observeantur, prout jam fama ferat. Mentionem etiam ingerit d. comes Piper ducatus Lithuaniae, quod eum sibi reservatura fuisset M. Czarea, nisi victricibus armis Carolinis remorata fuisset. Hoc nomine multum deberi

gratitudinis R. Carolo, qui tam potentem principem ope Dei represserit. Narrabat etiam, se non putasse, regem tam esse in sacris scripturis versatum, uti expertus fuerit. Principem enim Lubomirskium ex regis informatione et convictione factum esse Lutheranum, nunc vero Holmiae vivere, seniores vero Sappieham, ducem magnum Lithvaniae, regia conversatione in alium plane virum evasisse, et melius sentire de religione evangelica.

Interea afferebantur cibi aliquot, binis vicibus hausimus singuli ter vini Crimensis pocula et antequam clauderetur prandium, d. comes Piper evocabatur ad R. M., interfuturus audientiae Zaporoviensibus daudae. Cingebant regem ab una parte comes Piper, princeps Vürtembergicus aliique ministri, ab altera d. Hermelin, Ziederghelm aliique magno numero. Dux Zaporoviensium cum suis deducebatur ad regem, alloquebatur eum et homagium fidelitatis peragebat. Rex per commissarium suum, Sultan dictum, et linguae Cosackicae peritum, respondebat, horum vero singuli ordine servato profunde se incurvabant coram R. M. et quasi pedibus ejus adolvebant, atque intra horae spatium egrediebantur a conspectu regis ad ducem Mazeppam, cujus liberalitate officiales, reliqui vero magnificentia regia in tertium usque diem fovebantur. Abscedentibus Zaporoviensibus egrediebatur d. Hermelin, meque de viatico per R. M. gratiose mihi oblato certiore reddidit. Ita rei novitate delectatus, cibo et potu, magnorum virorum discursibus regioque affectu insperate oblato recreatus, redii ad hospitium meum narravique D. Sam. Pohorsky visa actaque diei hujus.

Die 7. Aprilis, in quam Dominica Quasimodo geniti incidit, post peracta sacra, in quibus S. R. M. oculos in me ex opposito constitutum aliquoties nimis diu defixos cum admiratione observaveram, Exc. d. Hermelin ad hospitium meum venit, significans exmissum iri nobiscum Valachos regios, cum sufficienti comite et debere iter suscipi per desertos campos, perque fluvios profundos nandum fore, et quia me ad omnia, quae sociis itineris sustinenda venerint promptum paratumque fore intellexit, gratulabundus abscessit.

Die 10 Aprilis post meridiem nunciat D. Hermelin, secundum ordines R. M. iter suscipi hac nocte debere, et scire velle, num de equis tanto itineri suffecturis mihi prospexerim? Profundo crepusculo nocturno afferebantur mihi a D. comite transmissi 100 solidi imperiales cum grande fasce litterarum per me ad — deferendarum. Nimia festinatio prohibebat acciri, qui in societatem itineris admitti cupiebant. Vix ultimum vale dicere poteramus D. Hermelin et litteras salvi passus per Cosakiam valituras adportare a secretario Mazeppiano. Conveneramus 8 post meridiem ducem Mazeppam, significantes

gratiosissimam R. M. resolutionem ratione litterarum passus a Sua Celsitudine nobis exhibendarum jam ipsi innotuisse. Decumbebat is ex triduana commensatione cum Zaporoviensibus valde aeger, auditaque mentione liberi passus litterarum, more Cosackorum torvum adspiciens: Num quid, inquit, ego sum Deus, ut vobis liberum passum promittam? Eundem vobis erit per loca deserta, per aquas magnas, per medios hostes, quomodo autem ego vos assecurare possum de libero progressu, qui est in manibus solius Dei? Ego obstupefactus ad novam excusationem respondi, nos nec petere a S. Celsitudine talem passum, quem ipse Deus devotis nostris precibus imploratus potest dare, sed petere nos pridem promissas nobis litteras liberi passus per terras S. Celsitudinis. Dabo, inquit ille, dabo vobis litteras tales, elevansque manus suas versus coelum, oraboque, inquit, Deum, ut per omnia pericula vos salvos deducat. Gratias egi Duci addens preces pro incolumitate ejus et abscessi. Litterarum harum tam multo labore et dolore obtentarum, de verbo ad verbum tenor iste fuit. . . .

Placet haec Moscovitico-Russico caractere et idiomate consignata, slavicae linguae characteribus retenta dialecto russica, genuine exprimere, ut pateat matricis linguae in multis vocibus convenientia. Ita vero sonarent: Joann Mazepa, hetman vojsk zaporošskych s oboich storon Dněpra, slavneho svjateho apostola Andreja i biloho orla kavaler.

Oznaymujem sim podorožnym listom našim, každomu komu kolvek o tom vidati naležit, a osoblive v paustvi najjasnišoj porty ottomanskoj, i k milostam panom vlastelinom i vsjakoj kondicii i dostojenstva ljudem; tuže i panom starostinam i vsemu staršomu i menšomu vojsk zaporožskych, horodovoho i nizoveho rejmentu našeho tovarystvu: yš ich milost, pan Daniel Kerman i Samuil Pohorskÿ s prostymi svoimi ljudni poslanymi z paustva Vengerskeho ot najjasnišeho kionžencia J. M. Sedmihrodskoho, byli v pevných tohož paustva vengerskeho interesach u dvoru N. Karolja, J. M. Svedskoho, ktoríj teper z naležitoju otpravuju čerez paustva N. Porty ottomanskoj vo svoja sy povoročajut, začim aby vsjuda onich z paustva Vengerskeho poslannikov dobrovolne bez zadržanja propustano, i jakoj by potrebovali učinosti, točy visvidčaty nečormonljano velice ich M. panov vlastelinov v paustvi Najjasnišoj porty ottomanskoj žadajem i prosim, obecujjey susidstvenuju prijazniju toč vzajemstvovati. Staršinam zas rejmentu našeho vojsk zaporožskich horodovoho i nizovoho, pilno prikazujem. Dan v glavnych kvarterach v *Budišej*, marta 30 roku 1709.

Ivan, menovan hetman
a kavaler B. orla vlastn. r. m. p.

Insignia sigilli ostentant hominem unum gladio accinctum et sagittis instructum, verum Kosackum exprimentem cum inscriptione ista: Pečat maloј Rossiјi voјska pečerskeho pre-svitloho: id est: sigillum parvae Russiae militiae Pecseriensis Serenissimae.

Acceptis hisce litteris nec non quas d. de *Siltmann*, R. M. Prussiae generalis et vicecollonellus, tum temporis ad armadam Svecicam ablegatus ad Regem nec non ad D. *Fehr*, primum ministrum aliosque miserat, Berolinum deferendas, movimus ex oppido Budisca profunda nocte, at propter tenebras in suburbio haerere debuimus usque ad tertiam horam antelucanam, circa quam evigilans ex hesterna crapula colonellus Valachorum regionum *Szander* dictus, vis magni nominis ob heroica sua facinora et modernam ad Tartariae hamum regemque Stanislaum expeditionem feliciter peractam, itineri huic se accinxit. Habuit in suo comitatu Cosackos 15, interque illos colonellum unum Mazeppianum ad hamum missum, nostrum etiam erant 15 una cum servis.

In nomine Dei movimus velocissimeque 11. Aprilis progrediamur et subinde pagum pleno cursu per pagos *Ribji*, Ivongi venimus in pagum *Csericsoka*, ubi *Szander* divertit ad d. Hammelton generalem, dumque ex isto percontarer, quisnam is esset, qui nobiscum iter facere debeat ex mandato S. M. R., se illum esse negavit et antequam observaremus, se subduxit. Vix ipsum investigare et assequi potuimus. Substitit postea in pago *Chvederky* apud d. Trautfetter regiminis Gelbissiani majorem, coram quo produxi ipsi litteras inclitae cancellariae, quasvidens subrisit fassusque est, se scivisse de iisdem.

Circa tertiam pomeridianam pervenimus in *Novy Czancarov*, tartarico et Cosackico more per colles, per valles, per fossas et fluvios pleno cursu volantes, id quod mihi fuit arduum, sed amore reditus in patriam ope Dei superabatur. Excepti fuimus (per) Zaporovienses honorifice. Noster colonellus *Szander* adibat ducem ipsorum, *Kossovyj* dictum, redux ab eo significabat mihi, se non posse mecum et cum adjunctis mihi progredi, et licet ipsi fl. 100 obtulissemus, tamen in opinione sua permansit, praetendens campos magnos, fluvios profundos, hostium copiam et equos nostros tantis cursibus exantlandis impares. Mentionem feci postea Regiae ad regem Stanislaum per ipsum deferendae, sed nec eam acceptare voluit, et cum verbis meis compulsus acceptasset, tamen restituere mihi tentavit, praetendens facile capitis periculum incurri posse propter litterarum tantarum deportationem. Si vero pertinaciter ipsi adhaerere voluerimus, subducturum se a nobis in primo periculo, aut sicubi viderit equos nostros defatigatos, affirmavit. Maluimus divelli ab ipso, quam cum ipso periclitari.

Post abitum ipsius . . . Die 12 Aprilis convenimus ducem Kossovi rogantes, ut nobis quoque aliquot itineris comites ordinareret. Promisit, qui nos reducant ad R. M. Svecicam, a qua jam habeat ordines, ne quemquam trans Borysthenem abire ex castris S. M. permittat. Produximus litteras liberi passus datas nobis a S. M., nec non a duce Mazeppa, illas legere non poterat ob ignorantiam linguae latinae, has coram senioribus populi sui praelegi fecit. Cum secretarius ipsius litteras has accepisset, conspecto sigillo illarum, osculo excepit et clare praelegit. Debuimus etiam passum nostrum hungaricum producere, nec non Prussicum. Tandem post multas deliberationes fidem dedit honestae dimissioni nostrae, de ductoribus vero nobis nostro sumptu associandis se cum communitate sua deliberaturum promisit. Nihil tamen dux iste sine scitu et consensu totius communitatis agere potest. Constituerunt vero Cosaci Zaporovienses peculiarem rempublicam, at dependenter se habent a duce Mazeppa (sed saltem in terra sua), nec audet dux ipsorum ducis titulo uti praesente Mazeppa, sed saltem in terra sua Zaporoviensi. Mazeppa vero gerit titulum ducis militum Zaporoviensium et utramque ripam Borysthenis incolentium. Plura de ipsis supra adduxi. Cum nemo inveniretur, qui hoc tempore periculoso, imprimis ob divagantem per campos desertos militiam *Galagani*, comandantis Csehrinensis, propter devastatam nuper sedem Kossovianam *Szecsini* dictam famosi, hodegum nostrum agere vellet, cogebamur 13. Aprilis redire. Non tamen rediimus usque ad nostrum quartirium Budisscense, verum substitimus in pago *Chvederky*, in quo d. Trautfetter prompte nobis tres domunculas vacuas assignavit. Gratias egimus Deo, omnia paterne disponenti, quod a tanto cursu liberati fuerimus, nec non speravimus suffecturas vires nostras vel equorum emetiendis quotidie milliariibus 15 aut 20, quibus tamen colonellum Szander et Cosackos Valachosque emetiendis adsuetos esse audiebamus. Nuper sane emensis 8 magnis milliariibus ex Budisca in Novy Szancsarov adeo defatigati eramus, ut neque stare, neque sedere neque comedere potuerimus. Substitimus vero in Chvederky eo, quod fama constans erat, Mazeppam cum rege venturum ad obsidendam Pultavam, exiguo milliari hinc dissitam, speravimus itaque post obsidionem et occupationem Pultavae, exercitum Svecicum circa et trans Borysthenem operationes suas militares facturum, nobisque viam aperturum. D. major Trautfetter singulari affectu me prosequabatur toto cohabitationis hujus tempore. Multis vicibus me invitavit ad prandium, utque sine omni invitatione quotidie venirem ad cibum, valde rogavit. Idem fecit frater ipsius capitaneus. Bonos hic amicos nactus fui. Colonellus *Gelbe* praeter verba nihil

praestitit, capitaneus vero ipsius etiam obtulit mensam suam et aliquoties me prandio exceptit, nempe D. Waldau, homo dives, postea coram Moscovitis aufugere volens in Borysthenis aquis unacum equo submersus. D. colonellus *Güldenstern* etiam iteratis vicibus me prandio exceptit. Noster vero conterraneus Saxohungarus D. *Joannes Carolus Carlowitz* capitaneum suum mihi reddidit familiarem, aliquoties nos visitavit, meque uno pari eximiarum pistoletarum donavit. D. capitaneus Gottfried Johann *Salmis* singularem affectum erga me declaravit. Notitiam hic contraxi cum D. *Lövenhaupt* vicecolonello nec non cum D. barone *Falkenberg*, qui principem nostram serenissimam ex arresto liberaverat et ideo per R. M. Sveciae diu in arresto detinebatur, multis verbis coram me conquestus, quod nullam gratiam reportaverit.

Die 23 Aprilis irruerant in suburbia Novo-Szancsoro-
viensia Moscovitae assultuque frustra tentato redierunt, incensis suburbiiis, quorum fumo perterriti officiales regiminis Gelb-
siani retrocedebant versus Pultavam, nosque unacum ipsis fugimus in pagum *Supronivka*, sed sequente die redibamus in quartirium nostrum Chvederkense, et audiebamus de actione Cosackorum ad Szancsaroviam. Celebravimus die 28. 29. Aprilis et 1. Maji Pascha Svecicum, et intelleximus tertium diem paschatos in Svecia non celebrari, verum in quartum diem rejici. Cum ergo enim celebraretur tertia feria Paschalis, die 30 Aprilis lauto convivio exceptit colonellos duos, Gelbis et Güldenstern, aliosque plurimos officiales, meque inter ipsos D. capitaneus Waldau, cibo, potu et musica nos exhilarans. Multam hic notitiam contraxi, dum nemo esset, qui amicum affectum declararet. Dominica Exaudi finitis sacris et prandio apud d. colonellum *Güldenstern*, reverendus regiminis hujus pastor, Johann Stappenbergk enarravit nobis actionem Svecico-Cosackico-Moscoviticam ad pontem Kobilackiensem habitam, quod in manibus suis conclusos habuerint Moscovitas Svedi, at frigidius comendante generali *Krause* rem suam gerente et Kossovianis Kosackis otiose hostem adspicientibus, hostis per medios Svecos perrupit cum horribili armorum fragore occisisque 6 capitaneis regiminis *Güldensterniani* et vicecolonello capto aut potius profugo. Tanta erant mala Svecorum, ut nonnulli optarint ab hoste capi, quam diutius mala sua tolerare. Rex audiens captum esse colonellum istum, dicitur inquisivisse de vulneribus istius, dumque audiret non fuisse vulneratum at captum, dixisse fertur: Jam scimus, quod captus sit.

Die 29 Aprilis, sive II. feria Paschatis Svedici, irruerunt Moscovitae in oppidum Opuschna prope Budiscam et percusserunt vigiliam totam, constantem ex 200 personis, injecerunt

ignem oppido, sed sine detrimento ejus. Videntes vero adventare regem cum aliquot regiminibus, ultra fluvium se recipiebant. Inciderat his unus Svecus fugiens in foveam, stramine tectam, latitansque in ea audiverat supremi generalis Moscovitici voces istas: General marsch, marsch, et supervenientibus suis Svecis retulit, qui tamen ultra pontem non progrediebantur. S. Rex eductis militibus ex Opuschna et Budissca rediit ad *Pultavam*, quam incitante Mazeppa obsidione cinxerat ante octiduum, sive circa 22 Aprilis, quia vero rege absente pulveres pyrii cuniculis illati ea ipsa hora, qua portam cum propugnaculo in aërem ejecturi sperabantur, per obsessos auferebantur, rex Carolus indignatus, incepit 30 Aprilis vesperi globis tormentariis ex gerris vicinissimis oppidum pulsare, nec destitit antequam illucesceret dies 1 Mai. Magna damna sunt oppido illata, accensis aliquot domibus et praesidio in intimiora fugato. Dies aliquot deinde praeterierunt sine notabili operatione bellica. Rogabant tamen Mazeppiani Cosaci, ne rex Carolus incendio deleret urbeculam, in qua Mazeppa habeat sororem uterinam, ipsi vero domos et domesticos suos, opesque sint depositae, ex maxima omnium Polka; posse oppidanos praesidiarios fame cogi, ut desperantes de subsidio et indes arctiora sibi imminere videntes, permittere se regi cogantur.

Die 3 Maji excurri cum D. Pohorskio ad videndam obsidionem Pultavae. Urbeculam vidimus exiguam in colle sitam et utraque ex parte collibus exiguis cinctam, duplicibus aggeribus et vallis totidem munitam. Intra proximiorum collem rex Carolus fieri curaverat gerras (aprošse z košin) ex opposito colle, in quo aedificabatur sumptuosum monasterium, impetebat grandioribus globis tormentariis hostem. Jam enim Czarea M. cum omni suo exercitu advenerat et incredibili labore longissima curaverat tranchementa, eaque tormentis plurimis firmaverat, circumfusos campos et nemora adjacentia tentoriis et vario milite complens. Exiguus annis monasterium atque Pultavam sive castra Svecica a Moscoviticis dividebat. E regione castrorum Moscoviticorum oppidani habebant portam probe munitam, ad procludendum itaque aditum rex Carolus oppositas Moscoviticis gerras fieri curavit, militibus circumdedit et excubiis periculosissimo loco positus constituit, ne aliquo modo annona obsessis importaretur. Ex opposita parte erat alia porta, habens ante se excubias et circa has valla, praesidiis Svedicis firmata. Jucundum fuit hostem videre unius globuli jactu a Svecis castra metantem et explorare haec omnia. Aderat postea dies poenitentialis Svecicus, quem nos in Chvederky celebravimus. Quia vero archiepiscopus Upsaliensis textus biblicos haecenus praescribere solitus id praestare non poterat, ob po-

starum cursum impeditum, itaque S. Rex vices ejus supplementurus praescripsit ipsemet dies quatuor poenitentiales, additis textibus S. scripturae, A. 1709 explicandis in omnibus regiminibus.

Quantum vero lateat in his textibus selectis mysterium, ex actis subsequenter patebit. Statuendum est omnino singulari Dei instinctu, hos et non alios, imprimis vero Jerem. 18. Osae 7, Jerem. 50. Ps. 80 et Sir. 51. se legisse S. R. Majestatem et principum suorum casum, residuique populi reditum ad caulas pacisagiisse. Tristissima erat rerum Svecicarum facies et in dies arctiora exsperiebamur. Cosaci confoederati Svecici, ubicunque poterant, Svecis pecunias et quandoque vitam eripiebant. Rustici in silvis latitantes omnibus praedandi occasionibus intenti fuerunt, Sveci vero volentes Pultavam fame premere, fame lenta conficiebantur. Ex Novy ac Sztary Szancsarov vicinisque aliquot pagis advehebantur quidem panis, cerevisia, braha, mulsum, alia victualia, ast enim vero, quid haec inter tam multos, et num omnes gregarii milites erant persolvenda? In quartirio regio 16 thaleris garnec caustici venditus fuisse narrabatur. Exc. d. generalis major Mayerfeld 12 specie thaleros pro uno garnec caustici exposuit, id quod ipsemet postea narravit. Unum par calceorum, equiti aptorum, rhenensibus 20 florenis, unus latus germanicus pileus exilibus argenteis lemniscis ornatus 30 florenis, una tonna cerevisiae continens $7\frac{1}{2}$ urnas florenis Rhenensibus 45; unus garnec continet fere 3 medias hungaricas, non quidem Budenses, sed quibus in confiniis Austriae, Moraviae, Silesiae Poloniaeque utuntur Hungariae incolae. Porro 20 garnec faciunt urnam unam, et 150 garnec unam tonnam Cosakicam. Unum ephlipium vendebatur 12 solidis imperialibus, quin imo 20; noster Haasius emerat unam urnam caustici 8 solidis aureis, quorum pretium erat 6 rhen. fl., in universum 48. fl, lucratus est florenos 22 Rhen., acquisivit itaque pro una urna vulgaris caustici fl. 70 Rhen. et quidem sub initium obsidionis Pultaviensis, dum videlicet omnium rerum major esset copia. Quinque indusia in auctione quadam persoluta fuerint 60 solidis thaleris. Panis pretium etiam accreverat durante obsidione. Kosaci praeter aureos et solidos thaleros aliam pecuniam repudiabant, Sveci thalorum et aureorum pretium elevabant. Saxonica moneta rejiciebatur, Kopiki acquiri rarissime poterant. Caro quidem haberi poterat interdum, sed ob nimium aestum ultra biduum sine foetore asservari eam non erat possibile. Immiserat Deus muscarum tantam copiam, ut agminatim volarent, omnes domos et silvas morticiniis abundantes, ipsaque castra exercituum instar infestarent. Ipsemet conspexi, dum hospitium meum vetus in pago Chvederky visita-

rem omnes parietes, tectum, fornacem ipsamque terram et omnia utensilia tam spisse fuisse a muscis cooperta, ut vix unius digiti vacuum spatium vidisses. Qui domum inhabitabant aegrotantes, linteis omnia membra probe muniebant contra impetus muscarum. Per medium domus aliquot agmina muscarum a tecto usque ad terram pendulare et sibi adhaerentium ad instar apum conspiciebantur. Ingressus domum debebat perrumpi per media muscarum agmina, sed totus quantus cooperiebatur, vixque os aperire poterat, quin muscas irruentes abigere necessum haberet. Ego, in alia domo existens, omnes rimas probe obstruebam, assumptisque tiliarum, quae ibi in copia crescunt, ramis, muscas depellebam, sed irrito conatu. Tentavimus interdum extra domum sub arboribus capere cibum, sed neque ibi patinae, ollae, ipsaque ora nostra exempta esse poterant a molestissimis illarum agminibus. Certe margines patinarum occupabant, cochlearia ex patinis educta invadebant vel modice ori aperto involabant. Quoties pluere coeli debebant, conglomerabantur intra aedes, vestibula harum crassis agminibus occupabant. Vidi, dum marquetanius quidam nobis addictus favore mulsum praepararet in castris ad Pultavam positus, tantam muscarum copiam instrumenta ipsius, quibus mel vel etiam aqua mellita continebatur, invasisse, quanta vix dici credique potest, et quia sub dio in maximo solis aestu vascula, quibus mulsum illud infelix intra paucas horas praeparatum infundi debuit, deposita fuerunt, agmina muscarum continebant, quibus accedebant, quae cum aqua mellita infundebantur et quae per orificia aperta subintrabant. Semicocta haec aqua mellita, in qua tot millia muscarum vario mortis genere sepulta erant, bene sapiebat, bene solvebatur. Mensura Stoff 5 Caesaris grossis veniebat. Muscae ob consuetudinem multam per multos neque curabantur, licet in guttur cum cochleari deferrentur, aut nantes in patinis nauseam excitare possent. Vidi tamen obsidione cinctas muscas apud majorem Trautfetterum. Per medium mensae fuderat is bonus et lepidus vir aliquantum mulsi vel etiam lactis, dumque agminatim confluerent ad sitim restinguendam importuni hospites muscae, ille protractum ex theca pulveraria pulverem pyrium, convolutae chartae immisit, accensisque extremitatibus chartae pulveres pyrios non continentibus, muscas loco, qui oportunissimus videbatur, invasit et feliciter prostravit, non sine risu spectatorum. Sane muscae istae benedici poterant omen infestationis ab hoste circumfuso, quem tamen adspernabantur plerique omnes.

Die 21 Maji ducebantur captivi Moscovitae Veprikienses in oppidum Sztary Szancsarov ex Opuschna et Budiska, postquam haec oppida a Svecis deserta incenderentur, ne hostibus

receptaculo esse possint. Prope nostrum quartirium ducebatur grex illorum exarmatus ex 910 personis constans, et postquam unius mensis et quod excurrerat spatio mansisset in Sztary Szancsarov, artibus suorum liberabatur inde 25 Junii styli novi. Illucescebat dies haec, cum audiremus medio milliari dissiti tormentorum boatus et militares Salve, ultra bihorium durantes. Irruerant 8000 millia Moscovitarum in oppidum istud, in quo generalis major Krause, nupera ad Kobilack actione infelix, regimen suum aliudque dislocatum habebat. Audiverat vero ex variis relationibus hostem sibi imminere, nec tamen vel ipsos currus et impedimenta deduci curaverat in securiora. Irruentes hostes spreta mortis formidine securibus maceriem loco oportuniore sternunt, Moscovitae, qui hic asservabantur sub custodiis liberius vagari permessi, sclopetis, quae quomodocunque acquisiverant, Svecos aggrediuntur, multi intereunt, at Svecis ex oppido secedentibus educuntur, et non sine strage recedunt. Etiam hic nocuit securitas Svecis et confidentia in confoederatos posita, quorum tamen perfidiam artificiosam in proverbium abivisse sciebant incauti. Quidam impostor a Jesu sociis Polonicis subornatus, finxerat se saeculo praeterito Demetrium, Basilidis filium, qui tamen in infantia erat occisus tantoque artificio fabulam hanc peragebat impostor ille, ut in magnum ducem Moscoviae fuerit creatus, copiis enim Polonorum adjutus et filia Palatini Szendomiriensis ducta in uxorem. Sed cum a moribus et religione Moscorum se alieniorem ostenderit, fraude deprehensa, scenicus ille dux omnibus ludibriis proscissus confodiebatur. Narrat Thuanus, quod Demetrius iste ante praehium, quo pugnavit pro obtinenda Moscovia, ita Deum expansis manibus et oculis in coelum directis compellaverit: Me, iudex justissime, prius per fulmina perime, me primum dele, christiano huic militum sanguini parce, si injuste, si avaro, si impie hoc quod vides molior. Tu vides innocentiam meam, justam causam adjuro. Tibi me, regina coelorum et meum hunc militem commendo. Haec si vere referuntur, nec vere Demetrius ille fuit, oportet eum aut praestigiatores graviter imprudentem fuisse, qui cum sciret, quae diceret, vera non esse, tanta vultus constantia mentiebatur: aut si male persuasus eum se credebatur, qui non erat, profecto fortuna, ut aliis imponeret, insigni primum laeti successus mox tristis, at adeo tragici exitus exemplo mire ipsi imposuit, ut ait Thuanus. Postquam beatus Szancsaroviensis conticisset, injecimus nos in equos et concitatis iisdem advolvimus in oppidum. Fumabat illud, in aliquot locis jacebant Moscovitarum non pauca cadavera, intra et extra illud conspiciebatur unus Moscovita ex loco, in quo reliqui straminibus casulis conclusi custodiebantur, ad portam cum

grandi sacco abituricens, in genua subseidisse, retento humeris sacco. Jacebat exanimis captivorum horum quondam colonellus, qui ad generalem Svecicum, cujus familiaritate utebatur, ingressus duplex ejus vestimentum induerat suumque superinduxerat, et ablatis rebus etiam aliis sese subduxerat. Vidimus hic Svecorum currus confractos, cistas evacuatas. Viginti thalerorum millia, cassam regiminis Krausiani constituentia, ablata fuerunt. Abducti fuerunt 900 Moscovitae, ex quibus tamen occubuerunt circiter 80. Non sine specie collusionis cum Moscovitis haec acta fuisse dicebantur. Krause enim sufficienter informatus fuit de adventu Moscovitarum, nec tamen impedimenta aliorum expedit, nec ex vicinis locis auxilia Svecica imploravit, nec in arrestatorum curam gessit meliorem. Supervenerunt postea ex nostro pago aliquot centuriae militum, sed hostis jam ultra fluvium oppido vicinum progressus erat. Sane non parva haec fuit jactura. Licet tamen Svecorum vix tres quatuorve perierint, abducti tamen erant Moscovitae, quorum causa rex Carolus oppidum Veprik, in suam redacturus potestatem, circiter 500 suorum amiserat, ut supra narratum fuit.

Die 26 Maji intrasse dicuntur circiter 1000 Moscorum in oppidum Pultavam, amissis tamen 200 suorum. Tentabant id ipsum etiam alio die Moscovitae, sed fortiter repellebantur amissis suorum 600 et capto per Svecos brigadirio, qui affinis erat Mencsikovii, praecipui ministri Czarae Majestatis. Die 15 Junii eruperunt praesidarii Pultavienses et adhibitis vasis, pice illitis, incenderunt aprochas Svecicas.

Die 21 Junii styli nostri celebravimus alterum diem poenitentialem in pago Chvederky, audivimusque regiminis Gelbissiani pastorem ex 2 chron. 16. concionantem de alliancia cum Deo debite et cum fructu instituenda. Occasionem ei dederat adventus Tartarorum ad regem et Mazeppam in puncto confederationis contra Moscovitas. Missus erat a Hamo Tartariae quidam Morsa, id est capitaneus, cum quo postea et nos hungarice loquebamur. Erat quondam Agriensis capitaneus, sed nupero bello Turcico-Caesareo Viennam abductus, inde vero profugus. Germanice loquebatur cum d. comite Piper, et quantum intelleximus, instabat, Tartaros admitti ad foedus cum Svecis et Cosacis cum hac conditione, ne R. M. Sveciae ipsi exclusis olim pacem faciat cum Moscovitis, permittat vero Tartaris ingressuris in Moscoviam abducere homines, abigere jumenta, se contentos fore hoc stipendio et paratos fore ad exsequendos ordines militares sibi a rege Carolo dandos. Differabatur dimissio ablegatorum istorum in tertiam septimanam, forte quod nollet rex Carolus auxiliaribus Tartarorum copiis subnixus discrimen belli adire. Conquerebatur tamen Morsa

coram nobis (dum in societatem itineris admitti nos peteremus, Crimam cum ipso adire volentes), quod dilatio reditus sui ad Hamum utrique parti posset esse noxia, paratos tamen fore Tartaros ad Moscoviam invadendam, ubi intellexerint Carolum regem petitis ipsorum annuisse. Mirabantur etiam Tartari isti regem Carolum oppugnare Pultavam, eo quod Czarea Majestas per suum peculiarem hominem informaverit ipsos, compositum jam esse bellum Moscovitico-Svecicum honestis conditionibus et data regi Carolo in uxorem sorore sua. Volebat hisce figmentis Tartaros a foedere Mazeppiano-Svecico, ad quod conflandum dux Mazeppa pronuper hominem suum expediverat cum colonello Valachorum in Crimam. Habent tamen Cosaci veterem aliquam transactionem, quam ipsi fraternitatis nomine dignantur, vi cujus teneatur pars una alteri laboranti opem ferre. Totis diebus fama spargebatur de adventu Tartarorum, jamque etiam vina Crimensia, uvae passae, amygdala, ficus et aliae res in castra Svecica advehebantur. Concionator noster poenitentialis graviter monebat, non confidendum esse alianciae Tartaricae, innitendum vero esse divinae per seriae poenitentiae continuationem. Redeundum vero est ad nostra privata.

Acceperamus hospitium in pago Chvederkÿ, inter Cosaccos Mazeppianos in ultimis domunculis a vigiliis Svecorum aliquantum remotis. Non modo ab hoste metuere debebamus, sed ab ipsis Cosaccis, quorum animi in nos accendebantur, irritati per nos ipsos. Erat enim in comitatu meo doctor medicinae Johannes *Faber*, Rigam redire volens, erat Duboviensis civis *Schalangk*, qui vina hungarica advexerat ante annum in castra Svecica, aderat socius ipsius Anglus natione et sartor quidam, qui a d. Siltmann dimissus mihi adhaerere volebat et per me defendebatur, ne militiae nomen dare cogeretur. Isti incanti homines non modo chartis pictis in mediam usque noctem quotidie ludebant, spectantibus Cosaccis et interdum aliquis ipsorum 20, 30, 50 et plurium imperialium jacturam una vice patiebatur, sed etiam prodeuntes extra domunculas in via publica excavatam foveolam jactu solidorum florenorum et thalerorum ex linea septem vel octo passibus distante a meta, impetebant ad corporis commotionem vel potius pecuniae dilapidationem, et aurei temporis jacturam. Ab interno itaque et externo hoste metuentes occupavimus domunculas alias, Svecicis vigiliis viciniore. Expertus fui hic insignem fraudem in societatem itineris admissorum. Schalangk enim cum Anglo socio suo immemores, quod per me hospitia excepti fuerint, praeoccuparunt domum commodiorem, mihi vero cum doctore reliquerunt domunculam dirutam et fuligine obductam, de qua postea ex Svecis audivimus, a nullo milite

eam inhabitari potuisse ob spectrorum tumultuationes. Nemo tamen nostrum aliquid, quod terrorem incutere potuisset, in ea observavit. Dum vero Schalangii servus ante domum, quam praeripuerant mihi, foveam unam et in ea pisa selecta, butyri vasa duo, triticum et alia legumina invenisset et exiguam saltem partem butyri nobis transmisisset, insurgebant in eum, qui mihi adhaerebant, neque disvadente remittebant ipsi butyrum addentes pretium ejus, et licet istud non acciperet, illud vero remitteret, tamen doctor Faber rem deferebat ad Trautfetterum, qui butyrum apprehendebat, tanquam ad regimen suum pertinens. Crescebat etiam occulta inimicitia, dum Schalangk partibus Czareae M. aperto ore magis fovere deprehenderetur et res Svecicas extenuare atque manifeste impugnare.

Discessimus ab homine occupavimusque in ipso pago commodam domum prope d. colonellum Kelbe, prope etiam d. Trautfetterum, d. capitaneum Valdau et d. Carlovitzium, sed cum nesciret, quo se convertere deberet, sequebatur nos et atrium domus nostrae posita fronte occupavit. Jam quidem habuimus commodum quartirium, sed quotidie tristem illam et a Christo improbatam ethnicorum nimiumque sollicitorum Christianorum vocem: Non habemus, quod edamus, nec quod bibamus, dira et dura necessitas ingeminare nos docuit. Quamdiu non vendideramus currum, circumvehere poteramus carnes fumigatas, lagenasque cerevisiae et caustico conservando aptas, nec non patinas resque alias culinares, quia vero comes itineris me reluctantem currum vendiderat, existimans, nos equitando iter facturos cum colonello Valachorum, de quo supra memini, hinc factum fuit, ut praeter equos et vestimenta nihil retinuerimus, postquam ab ipso deserti fuisset. Accessit huic malo jactura omnium equorum. Dum enim d. Pohorsky cothurnorum comparandorum causa 29 Maji vellet excurrere Szancsaroviam, equum suum sepi male alligaverat, qui soluto vinculo ad consuetum pascuationis locum procurrans, omnes reliquos equos secum abduxit, ante oculos nostros evanuit, et pallio sibi alligato atque hinc inde jactato perterrefecit omnes equos, nec potuit inveniri. Minimum 60 thalerorum jacturam passi fuimus. Et quia eo ipso tempore Calmucci totius aulae Svecicae equos abripuerant, accrevit nimis pretium equorum. Nullo calamo miseriam assequi possum nostram, extra hunc pagum 6 hebdomadibus, totidemque intra eundem exantlatam. Durante Cosaccorum jejunio quatuor septimanis acquirere poteramus agnellos et lac, abstinent enim etiam a lacte, contenti piscibus, oleribus, rapis, pomis, pultibus et id genus edulii, at finito jejunii publici tempore pro se retinebant carnes, lac, caseum. Erant etiam multi Svecorum, qui agnellos, lac et alia

edulia toto die comedebant. Si quando carnem acquisivimus, ultra biduum asservari non poterat, quin a muscis agminatim volantibus conspurcaretur, et vermibus plena foetidaque redderetur. Si vero coquenda fuit recens caro, aberat petroselinum, sal, cepa, farina, butyrum et id genus alia, instar omnium esse debebant silvestria unius mensis poma, quae diutius cocta aliquem saporem, ex quo febres contrahi poterant, conciliarunt. Lac ferme quotidie acquirebatur, sed arte Cosaccorum, pecuniis inhiantium, dilutum aqua et valde pretiosum, cum tamen tota haec terra lacte abundet. Caseus vix conspici poterat, isque fluidus erat, vel ubi modicum siccescebat scobi similis evadebat. Causticum plane haberi non poterat, cum tamen hic vel maxime necessarium fuisset ob continuatum aquae potum. De pretio ejus supradictum est. Si quid aliquando inquisivi de pane vel potu, aderat non unus, qui rebus meis inhiabat, quam primum pedem domo extuli. Si quando hic vel alibi superioribus temporibus nostrae in castris conversationis aliquem, qui tempore prandii accesserat, invitavimus honoris causa ad cibum una nobiscum capiendum, nihil cunctabatur, imo nec amplius invitati ruebant in patinas. Quidam, dum benefacere mihi vellent, ad se invitatum, lacte dulci, cui fraga injecta erant, excipiebant. Dnus tamen Trautfetter et Valdau tabulam aliquot bene praeparatis cibis et mulso vel cerevisia instructam habebant, quotiescunque me ad se invitarunt. Ego fame et curis enervatus, vix incedere potui, aliis vero frequenter molestus esse nolui. Quod vero morbos evaserim, plane speciali providentiae Divinae acceptum fero. Solabar me lectione variorum libellorum, precibus et cantionibus, ad Deum directis in horto domui vicino, quem dicere possem hortum lucta mea cum Deo. Suggerebat mihi calamitas mea insultationibus sociorum meorum in divinam providentiam, measque quotidianas ex sacris scripturis depromtas consolationes, blasphemae peccantium, vehementer aucta, querelas lacrimis mixtas, quibus Deum benignissimum invadebam. Instar omnium consolationum fuit mihi vocatio mea nomine totius ecclesiae evangelicae in synodo Rosenbergensi facta, intentioque mea evandae ecclesiam afflictam, soli Deo optimo cognita, cui patriam, amicos, liberos, uxorem et quidquid harum esse potuit, postposuerim. Didici hic lectionem difficillimam linguae gallicae a nostro doctore Fabro, quem vice versa docui arithmetica sexagenariam et astrologiam, medicis non inutilem. Conspeximus hic fugitivum unum militem natione Germanum, jussu R. M. suspendendum, at propter praetensas in carnificem expensas, quibus damnificatum regimen caruerit, unius decuriae globis trajectum. Audivimus hic aliquem militem egenum, ex caligis suspensi

latronis Cosacici prominens strophium, cui aliquot nummi alligati erant, tempore nocturno abstulisse. Tantum ausa fuit famelica egestas!

Die 29 Junii fugiebamus cum duobus regiminibus ad Pultavam, fama tamen ferebat, numerosos hostes velle in diluculo invadere pagum nostrum. Sub vesperam praecedentis diei audiveramus ingentem fragorem tormentorum Svecicorum, quibus hostis ab ingressu in oppidum repellebatur. Tantus fuit hostis fervor, ut non modo in Svecos, quos videre poterat, sed etiam in vallem collibus circumdatam plurimos globos tormentarios projecerit, regi Carolo ibidem decumbenti nocere volens, custodivit ipsum tamen etiam hic providentia divina. In hoc itinere vidimus unum rusticum ex nemore prosilientem irruisse in Svecum curru insidentem cum multis militibus, sed cum percuteret militem illum, excitato clamore captus, et bene pulsatus abductusque fuit. Vel ex hoc facinore aestimari potuit Svecorum periculum. Eodem die existentes in casula quadam fere in summitate collis oppido adjacentis sita, audivimus integro quadrante horae explosiones sclopetorum. Eruperant enim oppidani, sed masculae per Svecos et Cosackos in approachis et nemore existentes repellebantur. Ser. rex Carolus hanc diem habuit infaustam. Dum tamen audiret aliquot Calmuccos ultra aquam prodiisse, assumptis aliquot satrapis, obviam ivit, hostium aliquot prostravit, reliquos in fugam egit, dumque jam rediret ad castra sua, insperata sclopeti Moscovitici explosione accepit vulnus in pede, quem in Polonia fregerat. Per plantam pedis globus ingressus infra digitos haesit. Convocatum est chirurgorum collegium institutaque vulneris inspectio et globi inquisitio. Per horam integram durabat scissio haec, ideo protracta, ne forte nervi et venae digitorum laedentur, at rex ne minimum signum doloris dedit, laetaque facie existens subinde admonuit chirurgos, acciperent novacullas et imperterriti scinderent atque etiam bene sufficienterque scinderent carnem pedis vulnerati. Idem fecisse fertur, dum crus fregerat in Polonia. Imperterritus tamen quaesivit ex chirurgo, intra quot dies speraret posse crus illud coalescere? dumque audiret ex eodem, posse pedem hunc intra sex septimanas sanari, diligenter supputavit dies, dumque ultimus sextae septimanae dies adesset, jussit sibi equum adduci ad equitandum, dehortantibus vero ab hac equitatione ministris respondit, promississe chirurgum intra sex septimanas convalescentiam, jam vero plene elapsas esse sex septimanas, velle itaque experiri, quantum possit equitando.

Nos interea redieramus eopse die ad quartirium nostrum, in eoque mansimus non sine metu ab hostibus et ab incolis

incusso usque ad 1. Julii. Paucissimi tamen milites manserant in pago, domus autem nostra erat in ipso pagi ingressu. Inter haec Moscovitae castra metabantur ad pagum, in quo erat aula regia cum Mazeppa, inventique sunt Calmucci, qui excuso mortis metu usque in domum a Mazeppa inhabitatam procurrerant, ipsum abducere volentes, sed fortiter a Svecis custodibus corporis Mazeppiani depellebantur, eodemque die 29 Junii aula regia cum regiminibus sibi junctis illinc movit et venit ad regem, nostra autem militia Chwederiensis 1. Julii abscessit versus Pultavam. Habuimus jam equos duos, postquam equus d. Pohorskii fuisset apud capitaneum Juncke, in regimine Gildensterniano, repertus et sine excusatione restitutus. Iste Funcke dixit, sibi equis carenti oblatum nostrum equum a vexillifero regiminis Gelbissiani Leke dicto, qui tamen negabat se quidquam scire de aliis nostris equis. Hoc ipso die Czarea M., quae credebatur nos agressura, fugam meditabatur, omissisque trenchementis suis, abscedebat nocte intempesta, Sveci vero irruentes in trenchementa illa globos tormentarios, pulveres pyrios, farinam, butyrum causticique aliquot vasa occuparunt et trenchementa succenderunt, quae integro biduo ardebant, at ex proximo nemore per Moscovitas insidiantes incauti marquetarii, famuli Polonici Svecicique aliquot milites caustico obruti in universum personae circiter 60 interficiebantur.

Sequente die 2. Julii rex Carolus per Czaream M. provocatus, omnes suos milites in campum produxit, impedimentis prope Pultavam relictis. Extensa fuit linea una longitudine germanici miliaris, cujus medium rex tenebat cum sua guardia et tormentis, Cosaccis Zaporoviensibus extremitates alarum occupantibus. Equites per centurias dislocati erant, habebantque adjunctos pedites per centurias dispositos, singulis vero regiminibus succenturiabantur a tergo milites numero pauciores. Inter omnia regimina omnesque centurias spatia relinquebantur vacua. Nemo potuit conspici, qui non cum laetitia hostem exspectaret, putans diem hunc fore decretorium, et Svecos a fame aliisque calamitatibus, quibus quasi lenta morte conficiebantur, jam tandem liberatum iri. Ego cum Dno Pohorskii ab una lineae illius extremitate ad alteram usque equitavimus et quam heroicis animis capessere vellent arma Sveci conspeximus. Vidimus etiam nubem avium supra castra Moscovitica volitantium, multique veteranorum militum ante praeteritos conflictus idem se observasse commemorantes, faustum inde capiebant omen. Enim vero Czarea Majestas, quae heri ad decernendum provocaverat, exploratis Svecorum viribus in conspectum datis, decernere recusavit, debuitque Svecorum pedester et equester

exercitus re infecta redire ad sua stativa. Fama fuit, disvasisse Scheremetum, ne Czarea M. hodierno conflictu vires Svecorum omnes periclitaretur. Rediimus nos ad bagachiam, in apertis campis ante Pultavae portam septentrionalem positam et justi exercitus specie adspectabilem, ibique deprehendimus ducem Mazeppam, qui generosissimo equo vectus et splendide vestitus ad pugnam mane prodierat, sed a rege Carolo collaudatus ad bagachiam ire salutis suae conservandae causa jubebatur, cum et alias esset tenerae valetudinis. Ego hic perveni et discursum cum monacho sacerdote Mazeppiano, de religionum veritate, quaesitusque de muniis pastorum evangelicorum, informavi hominem, quae, qualia et quanta illa sint. Ille haustu mulsi me detinens, incepit narrare de tentata russicarum ecclesiarum cum Lutheranis unione, produxitque manuscriptum aliquem libellum ad Regiomontanos theologos remissum, scriptum per P. Theophorum Prokopovits, postquam Pater Michael Polcsinski, monachus, scripserat ad Ernestum, istoque absente theologi Regiomontani responderant ipsi, tum enim conscriptam fuisse apologiam hanc per Prokopovicsium, ex qua colligi possit, optari potius posse, quam sperari debere hanc sacram unionem, praesertim, cum sacerdotes Lutherani praeter duo sacramenta et frequentem verbi divini praedicationem nihil agere velint in templis et a missatica oblatione, invocatione Sanctorum et imaginibus splendidioribusque ceremoniis abhorreant. Nobis ita discurrentibus supervenit unus nobilis rutenicae familiae addictus, qui ex sacerdote isto intelligens me esse Svecicae religionis, ita enim ipsi evangelicos appellabant, aliquamdiu me patienter audiebat, de Sanctis honeste loquentem, mox tamen concitato equo conversus ad me, Ego, inquit, nolo vestram utut laudabilem religionem et potius volo cum aliis, qui beatissimam virginem Mariam, magnam Deam nostram, religiose adorant, mori, mori.

Subsequente die 4 Julii alloquebar Stanislai regis ablegatum Klinkenstrumium rogans, ut me in societatem itineris sui admitteret, qui facilem se in ea re fore respondit, si a d. comite Piper jussus fuerit, mox igitur adii d. comitem obsecrans, ut dignaretur huic ablegato in commissis dare ratione redditus mei, comes autem id ipsum amplissimis verbis mihi promisit, ignarus fatorum futurorum.

Die 5. Julii confligebant turmae Calmucculorum cum aliquot Valachis regis prope ipsum tentorium regis Caroli, sed fortiter repellebantur. Dum quotidianae velitationes tales fierent, cupiebam et ego illarum esse spectator, itaque die 6 Julii cum d. Pohorsky prodieram extra castra Svecica, vix vero jactu globuli processeramus, cum Calmuccos duos ab utraque parte

contra nos volare conspiceremus, ac ideo in nemus nobis vicinissimum prosilire cogebamur. Subsequente die, in qua VII. dominica Trinitatis inciderat, finitis sacris matutinis, rursus cum d. Pohorsky et aliquot gregariis Svecis ad videndas excubias Moscoviticas prodibamus. Exiguo quadrante milliarius ab invicem castra utraque, Sveci vero prope tentorium regis sui dislocaverant tormenta bellica, extenderant tentoriola, quorum singula quatuor vel quinque personas ordinis pedestris capiebant, nec tamen ulla fossa circumdata erant hic vel alibi castra regia, ut mirari potuisses securitatem exploratae virtutis militum, etiam pabulationis causa longius quandoque excurrentium. Excubias habebant externas, sub proximo colliculo, quem Moscovitae triplici eoque operoso aggere communiverant. A sinistra parte apparuit collis Moscovitarum phalangitus inundatus, at profunda valle et rivulo nos ab ipsis dividens. Pallantes illi provocabant nostros, promittebant causticum et cerevisiam ad se venturis, dumque saltim duo pedites cum totidem equitibus in collem, quem illi occupabant, prodirent a se invicem disjuncti, ecce illi provocatores animosi conspectis Svecis pleno cursu diffugiebant. Nos ultra horam recreati eminus pugnantium hostium cursitationibus nec non Svecis, quorum decuria una extremis suorum excubiis in subsidium data fuit, circumspecte admodum hostiles connatus observantibus rediimus ad sacra Svecorum vespertina, quibus durantibus observavimus corvorum, graculorum turmas circa castra nostra, imo supra tentorium regium, in quo congregati eramus, volantes et vario garritu crocitateque sonora aures nostras replentes. Inaudivimus etiam decrevisse S. R. M. Svecicam futuro die assaultum in aggeres hostiles et praelium diu desideratum. Varie interpretaebantur multi, et adhucdum interpretaebantur praesertim extranei, hoc regis decretum. Plerique postulant regem victoriosissimum nimiae audaciae in contemptis tantis hostium viribus, nonnulli impatientia ex dolore pedis nuper vulnerati ortae, ego nolim autor esse alicui in commaculanda Majestate tanti regis hac vel alia simili imputatione, statuo potius, regem Carolum ab ipsa dura et dira necessitate sumere debuisse hoc consilium. Videbat tamen hostem in terra sua rebus ad victum facientibus abundare, suis autem Svecis indies omnia fieri arctiora, pagos illos, qui commeatum magno aere adferebant hucusque, jam esse exhaustos et nec sibi sufficere panem per singula regimina undecunque acquisitum consumi, et magazinum fundari amplius non posse, ventum esse eo, ut exhaustis diutina Pultavae obsidione victualibus et militum gregariorum viribus, enervatis praeteritae hiemis scythico frigore, verna itinerum difficultate et aestiva fame, multi mortem hone-

stam turpi et calamitosae vitae anteferant, et licet spe mutandae in melius fortunae confirmentur; attamen dum omnia mala, quibus se circumventos intuentur, memoria repetunt, tam deplorandos armorum suorum progressus execerent, de transitu ad hostes cogitent et in extrema commeatum caritate rerumque omnium inopia de seditione militari vix posse ad dubitari, praesertim cum non obstante hac inopia milites artium variarum mechanicarum gnari ad molas militares fabricandas, ad currus ferro obducendos, ad rotas curruum restaurandas, alii ad pabulationes operosas, alii vero ad excubias strictissime habendas cogantur, vixque unam totius diei horam residuam habeant stabulis expurgandis, equis curandis vel stomacho reficiendo necessariam, e contrario Czaream M. aperte loqui, se velle Svecos detrectatione pugnae justae atterere, incursionibus frequentioribus per Cosaccos et Calmuccos levis armaturae milites Svecos defatigare, impeditoque commeatu ad ineam et pacis cogitationes compellere. Existimo igitur, Carolum regem sortem militum suorum misereri et in foro Martis aperti causam suam justissimam asserere voluisse. Intima tamen hujus diei decretorii causa optime Deo et Carolo fuerit nota.

Itaque profunda nocte omnes currus regii aulae regiae regiminumque vicinorum ex castris regiis ad silvam dimidio milliari remotam jussu regis avehebantur, inter quos et nos retrocedere jussi, dum equitamus, aliquot turmas Svecicas ad regem sine omni strepitu confluentes habuimus obvias. Transegimus noctem hanc sub dio sine igne sine stramine, sine foeno, sine cibo potuque, nescientes tantam hic esse currum a loco conflictus, ne forsitan aliqui desperatae Calmuccorum rapacitati fierent obnoxii, copiam, quam tamen a tergo silvae, a fronte tormenta bellica adjunctis duobus vel tribus millibus militum contra hostiles incursiones muniebant. Postquam dies 8 Julii illuxisset, rex Carolus lecticae affixus, duos quos habebat supremos generales, comitem Reinschild et comitem Lövenhaupt, exercitui suo praefecit et cum eo esset ventum, unde sine victoria neque regredi, neque quoquam progredi liceret, forti animo ac extremis viribus configere ipsos jussit, exitum proelii Deo moderatori supremo commendans et justitiae armorum, explorataeque generalium suorum dexteritati et militum virtuti confisus, aciem instruere ac in suis locis eos ordinem disponere praecepit; generalis Reinschild dextram alam, versus fluviolum extensam, Lövenhaupt vero sinistram occupavit, rex medium tenuit in commune utriusque subsidium. Equites peditibus intermiscuerunt illi, collocatis Cosaccis et Valachis in extremitatibus utriusque alae et curruli oppositu,

quo se in casu insperati periculi tuerentur omnes a tergo relicto. Deinde generales isti suos quisque milites animarunt ad pugnam, majori quam unquam animo pro salute regis suaeque suscipiendam, nec multitudinem hostium plus aequo metuendam, quia pauci contra plurimos jam dudum pugnare didicerint et a Deo causae justae patrono semper adjuti fractam fidem ulti fierint. In vado rem esse, utrumque res acciderit, bene cum ipsis actum iri. Si viverint, pacem mox subsecuturam, sin occubuerint, pro salute patriae morituros. Ita ergo pugnandum esse, ut vincant, aut si Deo aliter visum fuerit, honeste moriantur. Unicum regem male affecto corpore in pugnam delatum vel exanimatissimos milites suos sufficienter excitare posse. Multae erant ab utraque parte silvae, quas fluvius oppidum alluens intersecabat. Moscovitae tamen Svecis erant eo nomine fortunatiores, quod editiore loco valla sua firma-verunt et in subeuntes Svecos globorum nimbos mittere poterant, praeterea numero sexies Svecos superabant, et si res tulisset, ad tutiora loca praesidiis suis firmata se recipere poterant. At Sveci divam regis sui prudentiam, altitudinem consilii, pietatem et pietatis individuum comitem fortunam, jam dudum exploratam habentes, praeterea causae bonitati et tot annis sub invicti regis ductu acquisitae virtuti suae militari confidentes, animoque et corpore satis armati, ducum suorum oratione excitabantur et imperata dicto citius facere parati erant, vitam dum imperata facerent pro nihilo ducentes. Nusquam gentium, teste toto orbe milites spectare potuisses caloris et frigoris, laboris et inediae tolerantiores, qui studiosius imperata fecissent lubentius, dato signo in certamen ivissent, morti promptius se exposuissent, item qui militarem seditionem magis fugissent, in castris quietius vixissent, sese religiosius egissent, nunc in cuneum, nunc in orbem, nunc in trigona, tetragonaque aut in forcem et serram mutata acie peritius verti scivissent. Tantam praestantium virorum copiam rex Carolus habebat, ut licet ex duodeviginti millibus universus ipsius exercitus in Ukrainam deductus constaret, attamen sicut in exercitu graeco ad Trojam ducto videre potuisses, in Reinschildio Ulysem, in Lövenhauptio Ajacem, in Kreutzio Nestorem, in Majerfeldo Agamemnonem, in Sparre Diomedem, in Hameltonio Palamedem, in rege Carolo Achillem, qui pro magnanimitate sua nunc non dedit omnes copias suas in conspectum, sed satis habuit 12. regiminum manu centena millia regularis militiae et circiter 50 millia levis armaturae hostilis aggredi, relictis bis mille viris in aprochis Pultaviensibus et Majerfeldino regimine ex bis mille viris constante in quarteriis Szandsaroviensibus, totidemque ad bagaciam. Numero copiarum

inito datur signum pugnae, ejaculatione bina tormentorum. Nescitur tamen, quo facto infausto factum fuerit, ut preces, quibus rex pietissimus semper primum locum dare solebat sive primordia dierum sive proeliorum auspicaretur, intermitterentur.

Dato signo pugnae tormenta regia ad bagaschiam avehebantur. Comes Lövenhaupt explicatis signis regiis ex sinistro cornu in tranchementa hostilia assultum fecit et sine ulla notabili suorum strage eadem occupavit, tormenta bellica in duobus aggeribus disposita numero viginti in sui regis potestatem redegit; Reinschild etiam in hostem ex cornu dextro invehebatur felicissime. Rex Carolus lecticam suam occupans totam cavalleriam Moscoviticam in fugam effusam dimidio milliari persequabatur, relictis 300 suorum ad tutandam duplicem aggerem assultu Lövenhauptiano occupatum. Fatali Svecorum malo accidit, ut generalis major cum 15 vexillis a reliquo corpore militiae Svecicae abscissus in potestatem hostium pervenerit, de ipso namque rex Carolus nihil certi habere potuerit. Czarus autem apud ipsum listam omnium regiminum Svecorum et in aciem ductorum et alibi dispositorum deprehendit, numeroque copiarum Svecicarum inito animosior factus, in 300 Svecos aggeribus tutandis impositos, 20000 Moscorum immisit, iisque ad unum caesis, tranchementa et tormenta sua recuperavit et postea regi a persecutione equitatus Moscovitici redeunti tam potenter obstitit, ut viam ad suos ferro cruento sibi aperire debuerit. Ego cum d. Pohorsky et famulo nostro fragore tormentorum audito etiam exoneratione sclopetorum Salve dicta saepius integro quadrante horae continuata, ad videndam Svecorum actionem rei novitate excitus, inter alios complures relicta bagaschia concitatis equis properavi et cupiens ad peditatum ipsudque corpus militare, quo rex Carolus cingebatur et quem mihi consultantibus veterani officiales, boni amici mei, unice commendabant, pervenire, delatus fui ad extremitatem alae sinistrae, quam Zaporovienses Cosacci claudebant et quae revera fuit periculosissima, ob levis armaturae hostes ipsi imminentes. Vix dum eam attigeramus, cum multa millia Calmuccorum sublato in caelos clamore horribili eam adeo perterrefacerent, ut terga dare inciperet, sed a supervenientibus aliquot Svecis evaginatos gladios gestantibus et mortem fugitivis minantibus, revocaretur et in ordinem redigeretur. D. Pohorsky, qui inter properandum ad locum pugnae stramineum signum, ut a Moscovitis dignosceretur, pileo suo dederat et cum intentione acquirendae praedae captandorum, puta equorum, venerat, videns confusionem a Zaporoviensibus inchoatam et audiens inconditum illum clamorem Calmuccorum

(nihil autem praeter continuum i, i, i audiri poterat,) observans etiam globulos supra capita nostra volitantes, animum abjecit omnem, nec ullis meis obtestationibus, ut vel ad momentum in castris perseveraret, adduci patiebatur. Singulari vero providentia divina factum fuit, ut excitata nova inter Zaporovienses trepidatione et fuga, confestim abscesserimus, alias incidissemus in hostiles turmas, quae ex oppido eruperant opem suis laborantibus laturae, nec enim equi nostri aliquantum iam defatigati pernices Cosacorum equos effugere, nobisque ad remotiorem bagachiam deportandis sufficere potuissent. Tantum sclopetorum fragorem et tormentorum boatum durante conflictu exaudiebamus, quantum, qui auribus suis non perceperunt, animis suis vix conceperint. Primum Salve in assultu, alterum ineunte reliquorum conflictu, tertium in recuperatione tranchamentorum, quartum in reditu regis, quintum longe maximum redintegrandi pomeridiano conflictu, sextum in expulsiōe Svecorum ex aprochis audiebatur, singula integris horae quadrantibus durabant.

Interim reperire erat ad bagachiam desperatos audaciae et impietatis nebulones Polonicos famulos, qui spreto tanto totiesque repetito armorum mugitu, et hostili, qui bagachiae imminere videbatur, invasiōe omniumque, qui tutandis impedimentis invigilabant, mira consternatione, chartis pictis ludebant in densioribus silvis latitantes. Rex Carolus ad meridiem usque plenam victoriam in manibus habens, dum per generales commonefieret ad acquiescendum in parta victoria, dicitur dixisse: Marsch. Postquam horae spatio uterque exercitus nimium defatigatus quievisset, rex Carolus pugnam redintegavit, sed non tam hostili virtute militum, quam dolo inexpectato circumventus fuit. Extenderant namque hostes ipsius alas suas in formam semicirculi et non modo in tranchementis suis, sed etiam in extremitatibus alarum illarum dislocaverant tormenta sua majora et minora, quorum multa erant portatilia, ex coriis, ferro subtili obductis per gallicum ingenierium Le Meter dictum, arte nova per ipsum, uti narrabat, adinventam fabricam, his itaque aliisque majoribus, quorum in universum numerus centenarius fertur fuisse, non amplius globis, sed multis frustis ferreis vulgo dictis continue oneratis et quinquagesies in Svecos exoneratis, derepente totam regis Caroli guardiam, quae cor erat et anima totius Svecici exercitus, prostravit adeo, ut veterani et exercitatissimi hi milites, antequam arma corripent, quasi grandine ferrea obruti iacerent, reliqui vero numerosissimi hostis impetum sustinebant adeo fortiter, ut non jam pro dignitate, sed vita pugnantes excussis sibi armis, manibus nudis luctarentur, tandem tamen et hi, partim

in potestatem victorum veniebant, partim crudeliter interficiebantur, partim fugam arripiebant. Rex Carolus in tanto vitae periculo fuit, ut non modo ex lectica globo grandiore convulsa in terram procubuerit, sed etiam in equum delatus, equo hoc interfecto in alium, rursus et isto prostrato, in tertium deportatus fuerit per duos satellites, quorum uterque inter deportandum globis tacti corruerant in terram, rex vero profluente ex pede nuper sauciato et nunc aliquam vim passo sanguine, undique ab hoste cinctus, jam jam in manibus quasi erat hostilibus una cum paucis, qui ipsum circumstabant, satellitibus, nisi ipsius Dei et quorundam capitaneorum per medios hostes ruentium auxilio ereptus fuisset. Tantaee necessitati cedendum ratus heros hactenus cedere nescius ad bagachiam se recepit, nunc primum addiscens, quod necessitas durum telum honesti quandoque rationem haberi non patiat. Utinam vero ipsemet sicut antea semper supremi commendatis officio defungi potuisset, sane res Svecorum, affirmantibus militibus ipsius superstitionibus aliisque cordatis meliore loco stetissent! Czarea Majestas profligatis ex campo Svecis immisit aliquot regimina in Svecos bis mille, qui in aprochis Pultaviensibus erant, quorum licet quisque fortiter se defenderet, tamen a suis destituti, ab oppidanis ex vallo et a reliqua hostium, colles et valles replentium multitudine, adobruti, omnes ad unum interierunt. Vel ex ipso sclopetorum diuturniore fragore conjici poterat, quibus animis hosti suo resistebant. Conversa ad praedam exuviasque multitudo Moscovitica, aureorum copiam tantam consequebatur, ut plurimi simpliciores aureos nummos, aliquot kopikis, id est polturis permutarint, plurimi automata Anglicis et Hollandicis horopaeorum manibus artificiosissimis facta, aliquot Kosacicis florenis 10 grossos Caesareos valentibus divendiderint.

Czarea M. insperata victoria obtenta Pultavam pompose ingrediebatur, Pultavienses autem ab obsidione liberati in signum deditionis ex editiore turri album vexillum exposuerunt, et laetitiae suae inexplicabilis innumera signa dederunt. Explorabant quidem nonnulli situm bagachiae nostrae, sed audita tormentorum nostrorum grandiorum explosione et visa loci ad defensionem opportunitate curruumque et hominum copia, verebantur nos aggredi, quibus nihil jam praeter montes in tanta rerum confusione observabatur. Quoties Cosacci ex conflictu ad nos effugientes, vel Sveci hinc inde dispersi appropinquabant et praenimio pulvere aërem obducente a nostratibus dignosci non poterant, toties nos consternati impetum hostium et extrema fata operiebamur. At postquam regis adventus nobis innotuisset quasi a morte ad vitam revocati fuimus. Tam profunde vero pulvis pyrius faciebus

satraparum regionum cumprimis, aliorumque regi in conflictu proximorum se insinuaverat tamque potenter fumus pyrius, vento a Moscoviticis castris in Svecica flante, et pulvis terrae in maximo aestu ex pulverulenta terra per tantam multitudinem excitatus iis insederat, ut plurimi etiam notissimi veluti fuligine obducti per nos agnoscere non potuerint, nec illum ulla lotionem aliquot diebus continuis detergere valuerint. Rex Carolus horulae spatio ad bagachiam respirans praemisit generalem Poniatovssky ad Bassam Benderiensem, ut Regi transitum per terras Ottomanicas impetraret, id quod etiam effecit diurnis nocturnisque itineribus exantlatis. Erat Poniatovsky residens Magni ducis Lithuaniae, Sapihae, Carolo regi constanter addicti, vir praeclaro ingenio et profusa eloquentia, linguarum peritus et ad munus ablegationis omnium iudicio maxime idoneus. Nam et ad spectum erat ipsi adeo jucundus, ut primo obtutu spectatores conciliaret, commendabat ipsum etiam ingenita quaedam probitas cum incredibili humanitate conjuncta, qua vel invitos in amorem et admirationem sui alliciebat vel inexorabiles conciliabat, ad haec viarum, per quas eundem erat, gnarissimus. Rediit is ad regem post octo dies, cum ad fluvium Bogum rex responsum Bassae expectaret. Emensus autem fuit Poniatovsky a Pultava in Bender 80, deinde ex Bender ad Bogum 40, in universum 120 miliaria, quae in octo dies divisa, cuique quindecim attribuerunt. Tanta fuit ipsius in obeundo munere sibi demandato fidelitas! Porro rex Carolus haudquaquam animo consternatus in tanto periculo consilium ab arte quaesivit, misso ad Czaream M. generali Mayerfeldio, qui nomine regis sui laudaret virtutem Czaream, quod ad batailliam concedendam regi animum resolverit campumque obtinuerit, et simul rogarit flebile beneficium sepulturae in acie caesorum, nec non listam captivorum et occisorum, revera eo fine, ut victori diversionem faceret eumque victoria insperata elatum a persequendis victis aliquantum remoraretur.

Nec fefellit Carolum ars sua, nam Czarus in omnem laetitiam effusus et victoria parta contentus, generalem Mayerfeldium exoneratione aliquot tormentorum excepit, admissumque in conspectum suum allocutus est: Qui fit, inquirens, quod antea volentes Pultavam ingredi non potueritis, hodie vero nolentes ingredimini? Fatorum inquit iste id fieri necessitate et inconstantis fortunae lusu Dei cumprimis omnia moderantis voluntate. Mox convivio splendido Mayerfeldium cohonestavit et petitis annuit, sed praeter spem multis diebus apud se detinuit, nec nisi datis reversalibus, quod vel ipsemet in arrestum redibit, vel alium generalem loco sui mittet, a se dimisit, praetextans causam, quod rex Carolus, quem semper

fratrem suum appellare solebat, etiam aliquos Svecos a se in ablegatione ad ipsum exmissos detinuerit apud sese. Interea Mayerfeld pedis sui praeterita hieme fracti in aliquibus thermis curandi causa, petebat a Cz. M. liberum per ditiones S. M. transitum, eoque obtento cum decenti comitatu a Cz. M. sibi ordinato pervenit in ditiones turcicas ad ipsumque regem, cum jam esset in Benderensi territorio. Alias, si Cz. M. victoriam suam persequi scivisset, nullum est dubium, quin calamitates Svecorum in fugam effusorum adauxisset. Sed Deo aliter visum fuit, corda regum in manu sua habenti. Itaque Carolus confectis his ablegationum instituendarum negotiis confestim dedit ordines avehendi currus omnes Borysthenem versus, cum quibus et nos, qua data porta fuit, ruebamus, emensisque duobus miliaribus noctem egimus in campis Szancsaroviensibus, quos polkovnik Holvensis frequentioribus excursionibus intutos reddiderat. Rex autem cum equestri suorum ad se ex silvis, in quas profugerant, confluentium manu agmen fugientium claudebat, et quia in tempestivam fugam celaturus, sole demum inclinante ex campis Pultaviam adtingentibus moverat, profunda nocte in Novy Szancsarov ad regimen Mayerfeldinum pervenit.

Haec fuit actio Pultaviensis et dies illa 8 Julii Svecis fatalis, aliis in omnem posteritatem memoranda, cujus equidem nunquam recordabor, quin steterint comae mensque tota exhorruerit. Videtur R. M. Svecica casum hunc praevidissee sub initium anni hujus praescribens pro die 9 Julii explicandum textum Poenitentialem Osea. 7. 16: Concidunt gladio principes eorum ab indignatione linguae eorum, id quod ipsis servit subsanationi in terra Aegyptiorum. Revera enim concidit flos militiae Svecicae. Captus est comes Piper, primarius minister et secretarius status, captus Olaus Hermelin, secretarius status, regi familiarissimus, vir religiosus, ex academiae Derptensis rectore ad hanc dignitatem evectus, fautor meus et gentis meae evangelicae inter primos numerandus, captus est Zedeghelm secretarius, captus d. comes Reinschild, supremus campi Marschallus, capti sunt generales Hamilton, Stackelberg, Schlippenbach, capti sunt plurimi officiales majores et minores, capti etiam sunt pastores plurimi, interque illos disertissimus Nordberg, concionator aulicus, capta est selectorum gregariorum turba. ceciderunt autem in loco pugnae longe plures diversi ordinis viri. Circiter decem millia in univsum partim sunt caesa, partim capta. Cladem hanc dicitur praedixisse foemina quaedam magna, quae in conspectum ducis sui Mazepae audacter prodiens non longe ante conflictum dixisse fertur, nec a duce nec a rege occupatum iri Pultavam, e contrario magnam

profusionem sanguinis subsecuturam prope Pultavam obsidione circumventam. Dumque eapse hora Mazeppam rex adiret et ab ipso haec audiret atque spretis talibus magicis praedictionibus, se Deo suo et causae juste confidere diceret, illa per Mazeppam interrogata, quisnam ipsam exitus maneret, intrepide respondisse dicitur: adesse in vestibulo domus, qui ipsam mox capite minueret, veritatem dixisse laudata, capite privata fuisse fertur. Rex autem tam iniquo animo tulisse fertur cladem istam, ut redux ex acie ad bagachiam dixerit, se rediturum in Sveciam et contractis citissime copiis in Moscoviam moturum, omnia igne et ferro vastaturum. Apparuit autem hic virtus Caroli regis, tam parva manu tantam multitudinem invadentis et ex lectica pugnantis. Apparuit Svecorum fides ob regis sui salutem fortiter certantium et per medios hostes regi spem ferentium. Apparuit fortunae inconstantia, dum ex victoribus facti sunt victi, adeo, ut fugientibus ne fugae locus superesset admonebanturque fragilitatis humanae, cujus nimia in prosperis oblivio esse solet. Scivit haec Hungariae *Matthias*, nam caeso exercitu suo per Fridericum imperatorem, milites suos ex nimia verecundia decimari petentes se hoc modo fuit consolatus. Optima futurae victoriae haec auspicia sunt, felix est principis fortunam a principio inquam sortiri, hanc tamen inconstantem esse ac variam, si principia fausta tulerit finem amarissimum praebituram, si ab initio infesta fuerit, felicem exitum ob inconstantiam procul dubio allaturam. Alexandrum M. in perpetuo victoriarum successu Deos semper orasse, ut aliquid adversi interjicerent, ne exacto tenore felicitatis imminente miseriarum mole premi cogeretur. Polycratem a principio diu felicissimum exitum tandem miserrimum habuisse. Proinde oravit rex *Matthias* omnes suos, nihil e pristina fortitudine et audacia ex hac fuga remittant, quando viribus ac numero ipsi hostibus fuerant inferiores. In id imposterum enitendum esse, ut hanc notam clara victoria studeant abolere. Certe et Carolum nostrum imperiosa haec humanarum rerum domina nunc jam defatigata inconstantia commonefecit, et ex experientia malorum secunda pati docuit. Apparuit etiam paterna numismatibus dei providentia in tutando rege Carolo, cujus symbolum fuit numismatibus expressum his verbis: Dominus protector meus ♂. Iste protector praenunciavit in firmamento coeli hanc regis calamitatem. Signum ♀ die 14. Maji ingrediente et 10 Julii in mena transeunte, circa quod tempus ♀ et ♀ signum ♀ ingrediebantur, alii vel benigniores adspectus martis maligniter temperabant. Revera in tutela reges esse, exemplum ipsius testatur. Saepe ille cum duobus, tribus militibus loca ignota et periculosa peragravit, saepe in confertos hostes solus pro-

currit, saepe glandium nimbo petitus fuit, semper in acie primus stetit, aliquoties per medium hostium transivit, Thoronium explorans comitem, quem secum duxerat et cujus brachio incubuerat, globo grandi petitus amisit, aliquoties globulos sine laesione corporis sui in vestitu deprehendit, nunc autem inter praesentissimas mortes conservatus evasit. Scivit haec Emericus, rex Hungariae, inter milites Andreae hostis sui veniens eosque intrepide allocutus: Sub omnipotentis, inquit, Dei tutela reges sint. Ego quoque inermis inter infesta arma progredior, quando haec corona data divinitus ac sceptrum hoc quod gesto, me inter furentium studia satis tutum efficiunt. Apparuit denique favorabilior fortuna Majestati Czareae, hactenus per regem Carolum satis pressae et vix non oppressae. Expressit ipsamet C. M. faventior sibi hanc fortunam divinitus concessam, datis litteris ad d. palatinum Belsnensem, magnum ducem coronae Polonicae, ex castris ad Pultavam 29 Junii styli veteris Juliano, Rutenici id est 10 Julii styli novi, hoc tenore:

Notificamus Dominationi Vestrae de magna et inexpectata victoria, quam nobis Deus per inexcipabiles virtutes militum nostrorum et quidem cum parva nostrorum sanguinis profusione largitus est. Utpote pridie summo mane obstinatus et ferventissimus inimicus, cum omni equestri et pedestri militia sua, cavalleriam nostram invasit, quae licet ita stetit, prout eidem incubisset, recedere tamen coacta est et quidem cum magno suo damno. Posthac inimicus iterum a fronte castris nostris se opposuit, cui nos statim ex tranchemento omnes nostras copias pedestres obviam educendo ante oculos ipsorum nos collocavimus. Cavalleria quoque nostra in utraque phlanca stetit, quo viso inimicus eo facto movit, et locavit se penes silvam. Quem nos obvium aggrediendo immediate ex campo profligavimus et multa vexilla ac tormenta lucrati sumus, penes hoc d. generalem obristfeldmarschall leitinantum Reinschild, quatuor adhaec alios generales utpote Schlippenbach, Stackelberg, Hamilton et Roos, non secus supremum ex ministris comitem de Piper cum duobus status secretariis, Hermelino et Ziederghelmo, adhaec aliquot millia officialium et gregariorum captivos duximus, de quo brevi tempore fusius scribemus, quod nunc propter brevitate temporis praetermittimus. Uno tamen verbo dicendo universae inimici copiae per delectionem finem suum sortitae sunt. De rege adhuc nihil certi fuimus, utrum hic in vivis aut inter mortuos reperietur. Inimicos autem residuos dispersos princeps general leitinantius Galliczin et general Baur persequuntur. His scriptis et novis magnae victoriae vestram Dominationem saluto. P. S. Adductus est praeterea princeps Würtenbergicus captivus, regis Sveciae consanguineus.

Hactenus litterae illae, circa quas notandum, non bene informatam fuisse Cz. M. deeducta in aciem omnia militia Svecica, equestri et pedestri, contrarium enim ex supra dictis patet. Deinde fateri suam C. M., accepisse cavalleriam suam magnum damnum, fuisse parvam suorum caedem, dicuntur enim saltem quatuor vel quinque millia Moscovitorum militum ocubuisse. Porro dum dicuntur Svecorum aliquot millia capta, ultro consequitur paucos in acie ocubuisse. Universae autem copiae deleri non potuerunt, nam per Boristhenem 2000 Svecorum totidemque Cosacorum Zaporoviensium evaserunt, regimina autem aliquot germanica demum 30 Julii styli Juliani i. e. 11. styli nostri se dederunt in potestatem. Significavit etiam hanc victoriam suam C. M. Czareae Viennensi, Daniae, Saxoniae, Prussiae aliisque principum aulis, in quibus per residentes Moscoviticos varia laetitiae signa dabantur. Arcus triumphales erigebantur, convivia celebrabantur. Residens Moscoviticus in aula Prussica erexerat portam triumphalem, cum his inter alia emblematicis: Parcere prostratis et debellare superbos, par omnibus annis una dies. Produxerat etiam de nocte ex aquis et terra prorumpentes ratchetlas nec non litteras P. A. Petrum Alexievics denotantes, et in aëre cum sono multiplici ardentes. Redeat tamen, unde digressa est narratio ista.

Exacta in pratis Szauncsaroviensibus nocte, movimus diluculo diei 9 Julii, in quam dies poenitentiae publicae inciderat cum textu illo memorabili Ose 7. 16., at festinata fuga poenitentiam publicam intercipientem properavimus in pagum Bielka, inde in Kobilack, oppidum 2 miliarium, porro hinc in Szokolkam aliis duobus miliaribus distantem et ad fluvium Vorszko in colle sitam castelloque munito conspicuam, sub crepusculum vero vespertinum pertigimus ad fluvium Borysthenem emensis eodem die 8 miliaribus, potissimum per campos. Inter Bielkam et Kobilack conspeximus corvorum et graculorum cornicumque turmas, infaustos circumvolantes et clamore vario admirationem pavori permixtam nobis fugientibus excitantes. In Kobilack oppido amplo aliquantulum commorati, recuperavimus unum equorum nostrorum nuper in Chwederky deperditorum. Indolui tamen, quod viro hono, qui non pridem promiserat nobis operam suam in deducendis nobis Benderinum usque, nunc vero, si equum habuisset, relicta domo sua cum Svecis abire voluisset; ast d. Pohorszky stricto jure militari volens sine restitutione aeris pro equo hoc dati, equum abduxit, nobis minus necessarium, ignarus omnino factorum, quae hunc aliosque equos nostros postridie erant mansura. Exacta sub dio nocte, die 10. ingredimur pagum Prievolocsna, ante dies paucos per Moscovitas exustum, et existimantes pontem aliquem vel navem aut cymbam

nos inventuros in loco transitu decantato, praeter unam vel alteram piscatoriam scapham nihil deprehendimus. Spe tamen pontis sine mora praeparandi totum diem hunc inaniter trans-egimus. Schalang noster socius loco caustici in Kobilack clam nobis acquisiti, mihi tamen promissi, exaggerationem inanis fiduciae meae in Deo et rege Sveciae positae, mihi satis alias conturbato propinavit, cujus invectivas cum ferre non possem, abscessi praedicens, me evasurum manus Moscoviticas, ipsum autem propter hanc incredulitatem et in creatorem blasphemias antea et nunc eructatas una cum sociis suis perventurum. Dictum sequente die factum. Quamvis tamen multis pecuniis transitum per fluvium quaesiverit, tamen invenire non potuit. Nos, quod si eo die vitam piscatoriis illis scaphis duas personas capientibus committere voluissemus, in ripam oppositam delati fuisset, sed metuebamur non modo rimosas scaphas, verum etiam Cosaccos in opposita ripa discursitantes et primi inter illos esse verebamur.

Borysthenes fluvius antiquissimus historicis et geographis notissimus ultra Smolenskinum in finibus Russiae Nigrae, nunc Moscoviae dictae oritur, primogeniis fontibus copiosus, deinde multis annibus incursantibus adolescens, in mare nigrum prope Ocsakoviam devolvitur. Boreae robur ipsum aliqui interpretantur, si quidem inde defluit, Smolenskum, Mohiloviam, Rohacsoviam, Kioviam Kudackumque alluit, navigationi commodus et dulci aqua piscibusque bonis praeditus est, dumque nives solvuntur vel pluviae aliquot diebus durant, campos ad Prievolocsnam inundat. Et quamvis in nostro Julio a pluviis nulla haberet accrementa, tamen latitudine sua fuit terribilis et quandam peninsulam efficiebat, qua feliciter superata omnis spes ejus superandi nobis fuit ademta. Lintibus quidem unicus, quinquaginta circiter personas capiens, par Mazeppianos Cosackos eo die fuit acquisitus, cujus tamen copiam nec centenis florenis habere potuissemus, eo quod regis Mazeppianisque militibus potioribus erat destinatus. Videbamus interim duarum orgyiarum naviculas per Cosackos praeparari et quamvis aliquot illarum feliciter progredi videmus, nullam tamen redeuntem videre poteramus. Die itaque 11. Julii mane summo ad efformandam naviculam talem animos appulimus, advectis ex desolato Prievolocensi templo lignis quadratis praegravibus, et conductis operariis, qui intra bitorium fabricarunt eam, at contra dictamen sanae rationis. Quis tamen crederet, supernatare posse tantam struem lignorum gravissimorum? Loco fundamenti sternebantur duo ligna tres ulnas longa, his per transversum applicabantur alia tria, ultra duas ulnas aliquantulum excurrentia, istis autem affigebantur asser-

culi ex curribus Svecorum concontractis digitum minimum crassi. Huic tantae moli imponebatur currus variis impedimentis ad summitatem onustus, qui ubi fuisset in altum actus mergebatur totus quantus. Remiges nostri quatuor totidem remis vix quinque digitos latis instructi, ubi hiscentem sub pondere naviculam vidissent, jussu nostro currum cum omnibus impedimentis in aquas praecipitarunt, duoque ipsorum ad ripam redierunt. Ego cum d. Pohorsky et Bürgermeistero mercatore Rigensi, nec non cum duobus remigibus in navicula aliquantum emergente permansimus, abjectisque rebus omnibus praeter pallium meum et canistrum libellis russicis indusiisque et bucella panis repletum, flumen superare conabamur. Et quia Sveci equos suos generosiores omni arte admota flumen transnare faciebant, nos quoque Hoasio commisimus, ut omni procul mora equos nostros aquis committeret. Dum jactu lapidis a ripa provehimur, retrospectiventes conspeximus numerosum hostem colles quadrante milliaris a flumine remotos occupare, vixque potuimus multis nostris persvasionibus remiges nostros a reditu cohibere. D. Pohorsky salutem in natatu ponens posteriorem partem naviculae occuparat, collotenus aquis immersus, unus remigum dextram citiorem, alter sinistram partem tenebat me in medio consistente. Quoties vero aliquis nostrum a statione sua vel modice pondere corporis sui declinabat, toties ille quidem aliquantulum aquis immergebatur et descendebat, pars autem opposita elevatur cum omnium clamore. Quamdiu autem vehebamur super aquis stantibus vel leniter fluctantibus, tamdiu a ripa recedebamus, postquam vero ad medium fluminis, ubi pleno alveo adeoque velocius labitur, devenimus, ecce, nostra navicula in transversam agebatur, adeo ut nec progredi nec regredi nec defluere omni vi usque ad defatigationem adhibita protuerimus. Luctamur diutius in mediis undis, non tantum cum navicula, sed cum praesentanea morte, unus alterius opem, omnes divinam adstantiam cum gemitu et lacrimis imploramus, d. Pohorsky frigore corripit et manus obrigescentes quaerulari cepit, nos interdum ad genua, interdum ad lumbos et altius mergebamur, quoque magis naviculam movebamus, eo minus promovebamur, plane rudissimi ad agendas naves, nam quod iste interdum promovit, hoc alius remo suo removit. Nemo interum nostrum cogitabat bene nobiscum agi, quod non promoveamus ad rapidas aquas, quibus certo omnes abrepti fuissetus. Dum ita luctamur desperatis rebus nostris, providus pater coelestis intervenit ad commiserationem permovens duos Cosaccos scaphis piscatoriis, quas antea abhorebamur, nobis occurrentes, qui per infinitam Dei misericordiam Jesuque vulnera lacrimabundo omnium clamore invitati et numis duobus aureis, quos manibus tene-

bamus allecti, approximarunt quidem nobis, at subdubitantes de felici nostro ex navicula in scaphas, quarum summitas nequidem dimidio parte digiti ex profundissimis aquis prominebant, transitu, confestim a nobis recedebant, tandem tamen precibus, inconditis clamoribus et lacrimis nostris permoti, in societatem discriminis nostri venerunt, pallioque meo et canistro ultra horam immerso ad se suscepto unus illorum me solum, alter D. Pohorsky et mercatorem illum Rigensem feliciter scaphis suis exceperunt, et ad ripam devexerunt.

Summo mane, non sine labore at precibus acquisiveram unam puteillam caustici, duobus solidis imperialibus, quae tamen mensuram unius mediae nostrae vel germanicae non excedebat, hanc ut secum in scapham assumeret d. Pohorsky instanter rogabam, at ille sive nolens sive volens eam in navicula reliquit, hinc factum, ut omnibus vivendi mediis aliquot continuis diebus destitueremur. Conspeximus ex ripa nonnullos similibus naviculis vectos miserabili voce opem aliorum implorantes, interdum ad brachia ipsumque caput mersos, interdum plane aquis opertos, mox ex aquis capita adtollentes, vidimus aliquos submersos, vidimus etiam equos alios sine sessoribus nantes et tranantes, alios una cum sessoribus gurgite absorptos, inter quos fuit capiteneus ex regimine Belmiano Valdaui dictus, homo dives auri et hospitalis, ut supra dictum est. Quam vero fortunam exsperti fuerint remiges nostri refluantes, Deo soli notum est. Nos, quamvis equis quinque cum famulo multisque rebus privatos nos videremus, tamen egimus Deo nostro sospitatori gratias pro mirabili liberatione. Tristissimum id erat spectaculum, dum multi vitam salvare volentes, omnia sua praeter pecunias vel exurere vel aquis imergere vel abjicere cogerentur. Vidisses ibi millia currum, centena carpenta et rhedas sumptuosas variis ciens oneratas vel diffringi, vel abjici vel igne supposito in favillas abire. Quisque exercuit ingenium suum in transportandis rebus suis, aliqui funes longos inquirebant ad traducendas rhedas vacuas, alii objectas rhedas aprehendebant et usibus suis destinabant. Femina quaedam, transsilvana natione, habens maritum Borell dictum et infantem ab uberibus pendentem, bis mille imperiales cum sacco, cui inclusi erant, ostentabat, ultra datura illos, qui se cum infante et marito suo in ripam adversam transmitteret. Praefectus lembi regii militibus regis unum alterumque mercatorem immiscens, non exiguas sibi ultro datas collegit pecunias. Sciunt tamen officiales Svecici economiam militarem, quisque pro ratione officii sui exercere et lucri bonum odorem, ex quavis sibi adnota occasione captare. Artolleriae regiae potior pars inter Kobilack et Szokolkam

sepulta esse fertur. Cancellaria regia exceptis quibusdam protocollis igni tradebatur. Eandem fortunam subiverunt currus regii; generalis Lövenhaupt cum rege transire jussus, instanter orabat regem, ut permitteretur ad regimina germanica aliquot redire spondens, se velle eadem in Tartariam deducere, rex illubenter ipsum a se, aliis generalibus destituto dimittebat; precibus tamen victus, tandem in reditum ejus concessit. At cum generalis iste ad illa regimina pervenisset regisque mandata exposuisset, illi non solum conspectu hostium, sed etiam fluminis magnitudine, quod transire voluissent, consternati, revocatis etiam praeteritae hiemis ipsiusque veris tot et tantis incommodis et recogitantes, quod qui effugerant hostem aut impetu amnis ablatis sint aut vorticibus implicati aut impedimentis omnibus privati, vitam miseram in Turcico Tartaricoque solo victuri, abire cum Lövenhauptio detrectarunt, capitulationemque cum hostibus elegerint ab ipsis hostibus oblatam, in quam volens nolens consentire debuit Lövenhaupt, occasione trajiciendi fluminis destitutus, et hostium tantorum impetum nisi confestim consenserit, metuens. Promittebantur credulis multa, servabantur postea pauca et tractabantur officiales ut gregarii, ablatis sibi armis et impedimentis potioribus. Qui autem servitiis Cz. M. sese applicabant, ne in futuris proeliis confusionem causarent, in provinciarum remotissimarum praesidia ablegebantur. Erant tamen in regiminibus germanicis (alioquin regi Carolo propter tot supra enarrata incommoda non aequae addictis) qui considerata militari experientia, quam apud Carolum victoriosissimum hauserant, et futura apud principes christianos aestimatione nimia, adeo ut plurimi antea, qui apud Carolum erant capitanei, vel vexilliferi in colonellorum, vicecollonellorum aliorumque supremi ordinis officialium gradus eveherentur, ad spernendum omne periculum accendebantur, et nimis audacia insignes per tot discrimina rerum Regem sequi maluerunt. Et nisi impetuosis fluctibus excitans ventus adversus ipso primo subsequente adventus nostri die transitum interceptisset, paucissimi in potestatem hostis devenissent, qui signa Carolina sequebantur. Enim vero sicuti antea elementa quaevis, ita nunc quoque contra nos conjurati venti militabant Deo permittente. Potiores, qui cum rege amnem trajecerant, isti: Dux Mazeppa, Venerovsky, sororius ipsius, supremus Cosacorum campi marescallus, secretarius Mazeppianus una cum uxore, qui 300 solidos imperiales offerebat, si quis currum ipsius in adversam ripam trajiceret; ex captivis: affinis Mensikovii et brigadirius Moscoviticus, ex Svecis general-major Lagerkrohn, de quo Sveci dicebant, quod ablatis aliis omnibus generalibus, Deus istum unicum omnium pessimum reliquit

superstitem. Fuerat is antea in tanta apud regem Carolum aestimatione, ut si quis vellet instantiam suam apud regem reddere gratiosam, ad Lagerkrohnnum ire juberetur, at post amissam occupandi Starodubi occasionem, gratiam regiam amiserat; item generalis Spare, baro Falckenberg, principissae nostrae ex manu Caesarianorum liberator, et ideo diu captivus, item Klingstern, camerae regiae assessor, Müller in secretarium postea erectus, Theeben, hoffitendent, sive supremus aulae praefectus, Neugebauer, regium totum satellitium, doctor Malmberg, episcopus Magnus Aurivellius, Enemann satellitii regii pastores, item Würffel alicujus regiminis germanici concionator, ut alios praeteream; Svecorum erant in universum circiter 2000, totidemque Mazeppianorum et Zaporoviensium, quorum dux etiam aderat, nempe Kossovy. Noster contubernialis Petrus Grund trajecit quidem flumen, sed nobiscum versus sinistram ire renuens, in Cosaccos incidit et exutus omnibus suis bonis redire maluit ad germanica regimina, capitulationi tunc plane incumbentia. Inconstantissimo homini, praeterea iracundissimo maledicentissimo et rixosissimo, qui saepe nobis multam molestiam facessebat, modo in societatem itineris ante quadrantem anni suscepti venire volens, modo ab ea abhorrens aliosque avertens, praedixeram haec fata in pago Chvederky, dum excursionibus multis bilem suam coram amicis meis in me meosque socios effusam abstergere conaretur. Si Tu, inquebam salvus, incolumis et sine damnis prout tibi polliceris cum tot perjuriis et imprecationibus ad tuos domesticos redibis et seriam poenitentiam de tuis enormibus sceleribus, quae ipsemet confessus es coram multis, mature non egeris, me insigniter mentitum fuisse dicito. Memoremque te esse jubeo hujus meae praedictionis. Morsa Tartaricus ablegatus ex infausto proelio mature abscesserat et postea a rege Carolo Borysthene superato resolutionem obtinuit, ad suosque dimissus fuit. Durante capitulatione Moscovitico-germanica Calmucci in Germanos Svecosque impetum aliquoties faciebant et quae poterant dedititiis auferebant, reluctantibus verba et verbera infligebant, mortem intentabant.

Nos, in colle supra ripam ultra horas duas soli adurenti, vestes et reclusas nostras madefactas exposueramus, cujus immoderato et vix tolerabili calore vestes quidem et chartae nonnullae exsiccabantur, at denudati pedes mei cancrinum calorem induebant, et mox magis magisque intumescebant, quod malum et aliis compluribus obvenit. Panis duo libra, canistro nuper injecta, adeo concreverunt in aquis Borysthenis, ut massam violenter subactam dixisses, quam propter amaritatem aliquam nec nos comedimus nec equi attingere volebant.

Dum Deo opitulatore cum suspiriis gratias agimus miseramque et miserandam Svecorum faciem contemplamur, ecce conclamatur, Calmuccos ope Tartaricorum equorum suorum tranare flumina adsvetorum trajecto Borysthene nobis imminere, audivimusque signum instantis itineris tuba Svecica datum. Cito colligimus sarcinulas nostras et amarae vitae solvendae pedestri itinere progredi conamur. Advolat vero derepente Burgermeister noster dicens, se duos equos acquisivisse pretio tolerabili, quorum unum usibus meis destinaverit. Gratissimum id erat nuncium, vel propter vestimenta et reculas equo imponendas. Progredimur modicum circa ripam Borysthenis et ego quidem propter accrescentem pedum tumorem jam claudicans. Assequuntur nos duo regii tubicines et percontantur, ut valeam? intellectaque et visa cruce nostra unum equum grandem sed claudicantem, insignem tamen gradarium, socio meo dant mutuo, et secum ire jubent. Progredimur, nec tamen scimus, qua via regem subsequi debeamus. Rursus assequitur nos unus colonellus plane dum pertigissemus ad aliquot ephippia, palliis instructa adjunctis, et per Svecos equis destitutis objecta. Jubeor, quodeunque placuerit accipere et equo meo applicare. Quantum me providentia haec divina in tempore plane oportuno mihi meoque itineris comiti, antea saepius in providentiam divinam specialem sermone sus inconsiderato peccanti excitaverit et recreavit, nullis verbis meis assequi possum. Dumque idem diceret, equos et ephippia jam quidem adesse, panem tamen deesse nobis, certe nec audire potui hominem ex tot argumentis lucidissimis nondum perductum in agnitionem et exoscultationem paternae providentiae divinae, bene tamen sperare et fortius crucem ferre jussi.

Et ex mappa geographica regni Poloniae, quam circumferebam et ex relatione plurimorum sciebam, ingredi nos triginta trium miliarum campos dictos desertos, polonice dzike pole, id est slavice divoke pole, ubi omnia vasta atque sine ullo humani cultus vestigio attoniti intuebamur locorumque squalore et in viis solitudinibus terrebarum. Humanarum rerum terminos se videre credidisset Pohorscius, nisi aliter informatus fuisset. Viam tenebamus, quae duos sulcos profundiores at gramine obsitos obtutibus nostris dabat, et multo eoque vario et alto gramine cingebatur. Duo circiter milliarum auxii et in omnes partes capita attolentes emetimur, cum modicum militum manum a sinistris contra nos concitatis equis prodeuntium conspicimus, Calmuccosque esse rati, trepidamus, sed postquam ab iis agniti fuisset, aequae ut ipsi ex vestitu a nobis agnoscebantur, missa via nostra per medium graminum ad ipsos properamus, regemque profunda nocte assequimur, ad aquas stagnantes

subsistentem. Praeteritis Cosaccorum stationibus ad Svecica tentoria transivimus, at scientes Cosaccos furtis adsvetos, per mediamque svecicarum stationum tota nocte oberraturos, equis nostris solícite invigilamus. Dato longe ante diluculum signo itineris equos conscendimus, et per campos nostros sine cursu quidem, at simul sine ullo equorum respiro progredimur usque ad secundam horam pomeridianam, tamdiu vero nobis eundem erat, ut ad aquas perveniri potuisset. Equis, gramine et aqua refectis, rursus continuamus iter per campos desertos, usque in multam noctem, donec ad similes aquas perventum fuit, quae stationes nostras nobis praefigebant et determinabant.

Summo dilucullo diei 13. Julii ad signum tubae consvetum consurgimus, et consveto modo iter continuamus. Mei pedes jam adeo intumuerant ad genua usque, ut tibialia superiora superindui non potuerint. In diem sequentem inciderat dominica VII. Trinitatis cum evangelio de Christo pascente 4000 auditorum suorum in deserto septem panibus et paucis piscibus. Hujus evangelii ego memor in nostris desertis, exigebam me meosque solatiis, quod idem Christus dominus et nostra 4000 hominum jam triduo famem sustinentia sustentabit dextra sua omnipotente et nondum abbreviata. Et certe me quidem ita sustentavit, inde ab 11. die Julii, qua nos in deserta haec conjecimus, usque ad 16 Julii, quia panem a Turcis aduectum acquisivimus, ut longissimis his aestivalibus diebus, quamvis continuis itineribus satis defatigarer, tamen nunquam cibum appetierim nec habuerimus nos duo quicquam toto hoc tempore praeter quatuor frustula pollicem longitudine et latitudine adaequantia, per Judaeum quendam mihi addictum ulro oblata, totidemque per Valachum quendam, per nos quadam vice hospitio et coena exceptum porrecta, quibus accedebat humerus agninus per Sirmannum, qui regiae culinae magister sive cantuleur erat, mihi missus, adeo tamen salitus, ut prae salsedine nimia gustari, prae duritiae vero arrodi nullo modo potuerit et fere totus, qui tamen unam libram cum ossibus suis pondere suo non aequabat, inter socios distribui abjicique debuit. Hic erat noster cibus, cujus vices supplebat nimium in nimio aestu aquae paludosae potus, non tamen quoties voluissimus, sed saltem tempore stationum nostrarum acquisitus.

Veniebamus vero ad paludes aliquas piscinarum longarum speciem praese ferentes, interdum longe ante, interdum longe post meridiem, circa et post solis occasum. Et quia nullum instrumentum, quo aquam circumferre potuissimus, nobiscum assumere nec in via aquirere poteramus, hinc factum, ut aquae tantam copiam simul et semel hausire debuerimus, quanta itineri emetiendo suffectura putabatur. Stomachus meus ab his aquis

largiter haustis paulo post intumescebat, isque tumor circa 24 Julii vehementer augebatur. Equus meus ad dominicam VII. Trinitatis pondere ephippii corporisque ei contraxit in dorso tumorem, et tantopere defatigabatur, ut sequente die fere ultimus in exercitu manserim. Et quia Cosacci nostri confoederati itinerisque socii Svecos, qui inter ultimos erant, ubicunque occasio erat, spoliabant alios fortunis, alios etiam vita, ideo debui de alio equo sollicitus esse. Intellexit id unus Judaeorum mihi addictus, adductoque bono equo monuit me, ut quinque ducatis illum emerem, quos illico homini dedi, postquam me reddidisset securum, de equo hoc nemini furtim ablato. Ubi equitare coepissem, non progredi, sed volare videbar. Breve fuit tamen gaudium meum, nam ad fluvium Bogum jacturam ejus pati debui, cum tranare non posset, hoste Svecos invadente. Rex Carolus ex peditibus fecerat plurimos equites, erant tamen non pauci, qui pedibus suis a Borysthene usque ad Bogum iter facere dilaceratisque calceis nudi incedere cogebantur. Rex lecticam occupaverat, crassiore tela instructam, et subiecto pulvinari nitidiori incumbens a duobus equis robustis, quorum unus antecedebat eam, alter subsequebatur usque ad Bogum annem portabatur et aliquoties a me conspiciebatur. Mazeppa carpento vectabatur, cum quinque millioribus in aurea moneta vasisque argenteis grandioribus, quae hic et antea alibi videramus.

Tandem die 16. Julii campos nostros desertos superavimus, qua erant breviores et Tartariae propinquiore, quorum ideam brevissime subjiciam. Siti sunt inter Borysthenem, ubi transitum nobis praebuit, a septentrione habent celeberrimum oppidum Csehrin, ultraque Kioviam, ab Occidente Nigram silvam, polonice Czarny les, ab ortu Kudackum et terram Zaporoviensem, a meridie Bogum et Ocsakoviam, atque a nostro Borysthene ad Bogum 33 milliarium, a terra Zaporoviensium ad nigram silvam et Csehrin longe plurium milliarium spatiis clauduntur. Desertorum nomen acciperunt inde, quod cum ante saecula fuerint a Cosaccis culti et inhabitati, isti autem continuis Tartarorum excursionibus fatigarentur, vice versa nec Tartaris tutam mansionem praerberent, utriusque gentis conventionem desolati et omni cultura privati relictii fuerunt, ne propter hujus vel illius gentis praetensum in eos jus incolae tot calamitatibus et periculis expositi esse cogentur. Postquam a Borysthene duobus milliariibus, intra quae colles et valles modicae videntur, recessum fuit, campi latissime patentes sese obtutitus obtulerunt, quaqua versus colliculis ordine justo interstincti, per incolas nitrum inquirentes, egesti, sunt que nonnulli horum colliculorum aliis multo altiores propu-

gnarulorum vetustorum rudera repraesentantes, quibus Zaporovienses moderni utuntur pro speculis, ex quibus viatores accurate observare et incautos invadere, postea vero nacta praeda, ad piscinas aut potius stagna, campos hos, ubi aliquantum convexi sunt, irrigantia sese recipere solent. Mos tamen ipsis est relicta angustiore metropoli sua Szécs dicta, relictisque peninsulis suis, quarum multas itidem Borysthenes efficit, hiberno tempore habitare ad piscinas istas, ferarum capiendarum causa, quas investigant prodeuntes ferarum instar ex cavernis suis, circa aquas sub terra factis. Ipsimet vidimus hinnulos duos celerrimo cursu equos Svecorum diu defatigantes, tandem tamen confectos. Audivimus, hic esse copiam leporum, caprearum, bubalorum, quin etiam onagrorum, vulpium aliarumque ferarum, quibus non immerito annumeraveris venatores Zaporovienses ipsis feris feriores. Sacerdos ipsorum Szecsinensis contracta mecum in his ipsis campis notitia ebuccinavit ipsorum religiositatem, quod nimirum plurimi nocte dieque cultui divino vacent, nimis jejuniis vires suas supra omnes alios Cosaccos et Russos alterant, magna frequentia sacris quotidianis intersint, uxoribus omnes ad unum careant, filios extra fines patriae suae susceptos militaribus studiis et disciplinis ad haec inediae calori et frigori, temperantiaeque et castitati adsvfaciant, a teneris eorum unguiculis adeoque hinc fieri, ut licet vesaniente frigore membra multorum nonnunquam obrigescant, invicto tamen animo cuncta patiantur, nec de rigore conquerantur, praeterea Turcis, Polonis, Moscovitis accepto justo stipendio quoties opus est, militent terra marique, ipsique Constantinopoli aliquoties incursionibus suis metum panicum et ingentia damna cladibus juncta incusserint. Quod vero pyratiscam et latrocinia exerceant, in laudibus, non in vituperiis posuit, caecus sibi placens sacerdos. Probabile est, hos Zaporovienses habere nonnulla ab Amazonibus, quas inauditae fortitudinis et audaciae desperatae mulieres, gloriam virorum aequantes imo superantes Scythiam Borystheni vicinam coluisse tradunt. Sed plura de his omnibus dicta sunt superius, redeat itaque narratio ad iter nostrum.

Appropinquantibus fluvio Bogo, a quo incolae dicuntur Cosacci Boguminenses, visa est acrem totum obnubilans corporaque nostra impetens pestis gravissima locustarum, e segetibus et graminibus fere nihil superfluum relinquens, et praeter multorum opinionem, Moscovitarum nobis imminenti, adventum praenuncians, quae postea ultra et trans Bogum progressa pari rabie in sata et prata grassabatur. Rege Carolo ripas editiores Bogi occupante et per speculatores viarum locorumque horum gnaros, adventum hostium ab ipso adventus sui

tempore, qui in 15. Julii acciderat, diligentius explorante, supervenit a Bassa Benderiensi rediens Poniatowsky et de concessio transitu regem perplexum reddidit certiore. Eopse die 16 Julii supervenerunt Turcae Constantinopolitano vino regem donantes, paneque bis cocto super tapetem speciosum deposito, ita Bassa sex agis cinctus regem in carpento decumbentem alloquebatur: Rex, inquit, magne, postquam invictissimus Caesar noster cladem tui exercitus Pultaviensem cognovisset, intimo corde indoluit, quod tu, qui hactenus fuisti victoriosissimus et fama nominis tui Orientem quoque nostrum implevisti, hoc inopinato casu cedere victori debueris. Caeterum, o rex, non te perturbet hoc tuum infortunium, memento potius, te quoque esse hominem vicissitudinibus humanis subiectum. Et nos saepe similem fortunam subire debuimus, semper tamen vires recuperavimus. Tu, cum sis tantus rex, militiam semper habebis. Noster autem Caesar omnem suam potentiam tibi sancte pollicetur. Haec turcico sermone prolata Klingstern regi interpretaebatur, ipsiusque nomine Caesari ejusque interpreti Bassae pro condolentia et oblata assistentia debitas egit gratias, reciproca officia promittens. Rex, quia videbat apud Bassam horologium artificiosum in 24 horas distinctum, ostendi illud sibi petit. Omnemque dolorem pedis et cladis suae hilari suo vultu dissimulans, collaudato eo Bassam 2000 imperialibus et singulos agas 500 itidem imperialibus donatos a conspectu suo dimisit. Cantarum vero vini per supremum aulae suae magistrum auferri jussit, qui me adstantem currui invitavit et bono poculo vini exhilaravit! Advehitur interea panis bis coctus cum peponibus, uvis passis aliisque terrae fructibus et eduliis, ad quem cum Sveci confluerent et ego accurri. Et quia d. Teben promiserat, me inter primos futurum, qui habituri erunt accessum ad panem, officiales Svecici Turcis in auxilium, ne per irruentes famelicos Scecos aquis mergerentur, dati, mihi accurrenti accessum confestim fecerunt porrectoque uno solido imperiali sex frustra bis cocti panis, quorum singula unam libram pondere suo aequabant, ex manu Turcica accepi, Svecorum vero multi septiduana fame pressi pro aureis nummis et solidis thaleris limbo Turcico ultro injectis vix duo vel tria frustra panis obtinebant, anteferentes hanc auri et argenti jacturam ex saciandis stomachis suis latrantibus. Extrahitur ita dies 17. Julii.

Sequente die 18 Julii rex de adventante copioso hoste certior factus, dari jubet sub vesperam demum signum transitus accelerandi. Ego, qui iam de transitu hoc certus redditus eram periculo nupero commonefactus et de officialium Svecorum promptitudine desperans, regem adii breviter coram S.

M. ennarrans, in quanto vitae periculo fuerim, trajicere volens Borysthenem humillimeque rogans, ut S. S. M. demandare dignaretur, locum mihi dari inter milites suos flumen trajecturos. Promptissimo vultu se demandaturam id ipsum respondit advocatoque altiore sua voce d. aulae magistro Theeben dicto, stricte demandavit inter primos mihi esse locum assignandum. Gratiis actis abscessi ad d. Theeben, qui ad me conversus, magnam hanc esse S. M. gratiam erga me dixit. Laeti ergo properamus ex colle, in quo prope regium currum sub dio quieveramus absque ullo umbraculo in tertium usque diem. Nondum enim conspiciere erat arbores vel ligna quaedam praeter modica in usum culinae regiae undecunque adportata. Neque conspiciere poteramus toto nostro per campos desertos itinere arbores, praeterquam in duobus locis tres vel quatuor salices ad loca aquosa, de quibus supra dictum fuit sitas. Iter hac facientes coguntur ligna circumvehere aut ex arefactis arundinibus ad aquas saepe commemoratos copiose crescentibus ignem excitare, aquae coquendae necessarium. Ad aquas fluminis Bogi descendentes occurrunt, qui bonum vinum pretio exiguo dari nunciabant. Refecti eodem ad societatem absque mora permittimur ingredi limbum, a 15 personis directum et 30 vel 40 milites nostros capientem, eoque minimum integra hora vehimur, donec ad ripam adversam deferimur. Profunda existente et suboscuro nocte consilium inivimus de conscendendo colle, ne circa aquas aliquod infortunium somno obruti perpetiamur. Itaque manibus et pedibus in auxilium advocatis tandem pertingimus ad juga collis et quieti nos tradimus. Summo mane prospectantes ex nostro colle in castra Svecica et militiam locum trajectus occupantem, nihil praeter nigredinem aliquam distincte poteramus acie oculorum nostrorum cognoscere, in tanta fluminis latitudine.

Ortum suum trahit fluvius Bogus in vicina Podolia, quam etiam aliqua parte interfluit, sed torrentibus aliisque plurimis rivis incurrentibus planitiem regionis crebro distinctuentibus adeo augetur, ut si alibi tantus, quantus in hoc maritimo aditu fuit, esse deprehenditur, Borysthenem Danubiumque latitudine sua longe superare censendus sit, extremitati vero Borysthenis immixtus in mare nigrum evadit. Nos destituti equos, quorum unum mutuo datum restitueramus, alterum vero nuper pro me comparatum fidelibus amici probati Burgermeisteri manibus comiseramus, iter pedibus ingredimur, modicumque progressi a Turcico quodam equite redire jubemur, dum vero nollemus, ille autem sagittas corripere et vim minaretur, ubi cognovisset ex nobis, regem quoque superasse aquas, dimisit nos quidem, sed cum interminatione gravi,

quod si rem aliter habere cognoverit. Portantes sarcinas nostras conspeximus non procul hinc stare currum, divenditis victualibus a portu nostro in oppidum Otsakov revehendum, dumque ex Janitsaro intellexissemus tribus milliariibus a portu distare oppidum istud, dato pro quavis persona uno solido imperiali praecipiti cursu deferimur ad locum destinatum. Loqui cum homine non poteramus, qui tamen viso uno solido germanico floreno, quot similes dare debeant nostrum tres, numero digitorum inito ostendit, et a verbo suo semel prolato nequidquam remisit. Appropinquantibus oppido venerandus adspectu Bassa oppidanus aliquot militibus praestantioribus concomitantibus occurrit, inclinatoque capite suo tiara rubra, candidissimo linteo obvelata cooperto et manu dextra cordi apposita, postea vero iter in oppidum ostendente detractione pileorum nostrorum ipsum salutantes resalutavit. Similes gestus pridie regem salutans adhibuerat, inclinato puta capite et aliquoties dextera cordis regioni decenter applicata. Venientes Ocsakoviam deducimur in domum, in qua cibus et potus erat venalis prompteque excepti, jubemus hospitem officiosum aliquid edulii afferre. Adfert ille confestim bubulam bene coctam aliosque cibos et vinum Moldavicum, nec non bellaria. Cibo et potu utroque bene sapideque refecti inquirimus currum et equos. Equus tamen Burgermeistero concreditus, cum aquas tranare non posset nec vendi, ingruente a Moscovitis periculo interiisse fertur, pro quo licet ducatos quinque secundum obligationem suam dare vellet laudatus Burgermeister, accipere tamen volebam equo ipsius per campos desertos usque ad defatigationem et destructionem usus, duos tamen aureos pro ephippio datos accepi. Currum recentem rhedae veredariorum assimilem, ferro tamen non obductum, florenis 6 Rhenensibus acquisivimus et unam ingentis magnitudinis equam Tartaricam uno pari pistolatarum mihi in Cosacia degenti per d. Carlovitz Hungarum oblatarum et 10 thaleris aestimatarum, quibus addere debuimus florenos 6 Rhenenses. Habito curru, securius agere incepimus, scamnaque occupantes somno nos tradidimus, nec per hospitem nostrum exturbari nos patiebamur, qui tamen si voluisset fortunis nostris et vita nos privare, vel certe ergastulo domus includere et clam ad naves vicinas deducere vendereque Constantinopolitanis potuisset, prout alii nostris incautis Cosaccis fecisse ferebantur, quorum relatione nos admoniti relicto Turcico hospicio ad Valachum quondam transivimus. Hic atrio domus suae tapetibus strato nos excepti, quae situsque, cujus esset professionis, signo longioris crucis frontem pectusque suum feriens ostendit. Ceterum Valachicum hoc genus hominum linguam habet cum Valachis, religionem cum

Russis et Graecis, mores vero cum ethnicis communem. Dicunt se esse christianos, sed notitia christianismi sui plane destituuntur contenti scientia mercaturae, quam terra marique perfide exercent. Habebant in Ocsakov potum Nardenky dictum, quem equidem vino avidius hausi, vinum enim erat rufum caementosum, iste vero potus erat ex modico vino aquis diluto et aliquo electuario admixto factus et modice alvum solvens. Ego ignorans hanc mixturam, frequentius illum hausi et postea in dysenteriam sive ventris profluvium, quod nimius aestus et bellariorum usus licet moderatus adeo augebat, ut in sextam usque septimanam id est, toto hinc in Hungariam usque itinere me affligerit. Ita dum famelicus vario cibo potuque vires restauraturum me existimavi, praecordiaque cum aliquo oblectamento in aestu intolerabili refrigerare volui, sanitati meae quantocumque supererat, tetendi insidias et alvum aegerrime sistere postea potui. Utinam vero ab hoc potu Turcico, a pepo-nibusque delicatissimis mox ab initio abstinuissem, et frequentius bilem excitandi non data fuisset occasio.

Sequente die 21 Julii, in quem dominica 8 Trinitatis inciderat, ex oppido ad castra, quae rex Carolus uno hinc lapide, in littore maris posuerat, properavimus et in primo accessu inaudivimus, regem Carolum, qui hactenus permiserat se custodi saluti suae Skragio, medicinae doctori, jam secreta aestimatione vim morbi ex nupera ad Pultavam inevitabili equitatione auctam et in paroxysmum febrilem desinentem pensando ad mortem se praeparabat, sumpto sacrae coenae sacramento, in salutem animae et solatium conscientiae suae. Et certe praeter aegritudinem corporis urgere poterat regium animum memoria cladis Pultaviensis nec non anceps fides Turcarum et mercede venalis proditio, Bassa enim Ocsakoviensis regis Caroli donis et omni honore cultus, per hostem Carolinas a latere sollicitantem terminis corruptus fuisse perhibebatur, ne trajectum Svecis in tempore concederet, qui propterea in tertiam usque vesperam limbum exspectantes, cum non possent omnes unius noctis et dimidiae dieculae spatio Bogum trajicere, die quarto sui ad trajectum adventus, id est 19 Julii a supervenientibus Moscicis copiis obterrebantur, pars mortis victima, pars hostium praeda facti. Quingenti circiter hic periisse dicuntur, inter quos Cosaci optime scientes nullam sibi veniam datum iri omni arte obsistebant et usque ad internecionem sese defendebant. Perfidum Bassam Ocsakoviensem poena sequebatur pede non claudendo, nam Benderiensis Bassa, Szereskir dictus, deprehensa et Constantinopolim per-scripta haec perfidia, perfidum illum Bassam cum 5 Agis complicibus strangulari fecit. Dolorem utriusque cladis rex Carolus

animo versans, audivit de morte charissimae sororis suae, ducis Holsteinensis in conflictu Polonico occisi viduae, cujus fatis indoluit ut dixerit, plus doloris ad se redundare ex morte sororis suae quam ex nupera exercitus sui strage, eo quod illius iactura sit irreparabilis, hujus autem jactura ope Dei possit reparari. Hac sua clade Sveci et Cosaci fluvium Limon, qui una cum socio suo Vieper prope trajectum in Bogum labitur, reddiderunt celebriorem. Nos habito iam curru (quem duplo plure pecunia mox vendere potuissemus in maximo lignorum, quae huc beneficio maris advehi solent, defectu) vasculis etiam vini causticique nec non pane et caseo instructi equae nostrae prima nocte in castris exacta, passi fuimus jacturam. Dum tamen continuatis inde a Borysthene, per vices vigiliis nocturnis dominus Pohorsky a media nocte vigilem agens obdormiret, primo diluculo equa illa per Cosaccos vel Tataros tota nocte discursitantes abducebatur, nec amplius reperiri poterat. Omnes intendimus curas, ne signum tuba dari solitum nos ad iter imparatos et equo privatos deprehenderet.

Demum 25 Julii orto sole processimus versus Ocsakoviam turba mercatorum et sarcinis iam graviore. Sita est Ocsakovia ad mare nigrum, et alio nomine Dziar dicitur habetque a septentrione arcem aggere obfirmatam turribus superbientibus cinctam, eopse vero tempestate novo vallo ex lateribus crudis facto fortificatam. Aquis ex mari ductis vallum habet repletum, quo incolae alvos exoneraturi commeant, destituti locis aliis, huic necessitati deservituris. Oppidum incolunt Valachi, Tartari, Graeci et Turcae potissimum, varias merces, praesertim vero zingiber, piper, ficus, uvae passas delicatas, castanea, avellanas exquisitas, tabacam et linteamina turcica venundantes. Vidimus ibi Turcos, farinam subigentes, panem coquentes et operas alias economicas peragentes. Pileos habent rubros interposito gossipio solidiores, quos candidissima fascia fere ad ipsam summitatem circumibat. Primores gestant tunicas ad talos usque pertingentes et caligas sesquipedales, supra quas zonis cincti acinaces suspendunt. Janizari vero curtas vestes gestant aliqui integras manus usque ad brachia, alii usque ad cubitos habent denudatas ut et pedes ad genua usque nudos, equitando cothurnos, spaciando sandalia aut caliculos obstragula et solea instructos et quoties allubescit, pedibus nullo negotio excutiendos adhibentes. Conspeximus etiam quosdam toto corpore nudatos et saltem pudenda subligari velantes, ast istos et illos Aethiopibus assimiles. Rex Carolus oppidum praetergressus versus Bender iter suscepit, septimisque castris in territorium Benderiense pertigit, nempe 31 Julii, emensis 40 miliaribus. Iter hoc per ipsissima deserta insti-

tuebatur, in quibus occurrebat primum sinus maris, late effusus nec tamen profundus, eoque superato mare adeundum erat, planitiem inundans salsumque adeo, ut nec homines nec iumenta salsedinem ejus lingua continere nequiverint, praeterea fluctibus hic destitutum et placidissimum, cujus extremitatem ultra milliare debuimus tenere! Viginti vel 30 passibus ab eo recedentes foveas faciebant, in quibus dulcis aqua reperiebatur. Fundus autem maris prope littora erat arenae in unum corpus concretae similis. Innumeri currus exercitus regis sequebantur, alii vino, quod ipsis cserep dicitur, alii nardenkis, alii pomis, pyris, peponibus, alii caustico aliisque rebus onerati, quos positis castris Turcae, postea vero Tartari, desertorum istorum incolae, circumvectabant ingenti cum strepitu; alius enim clamabat: cserep, cserep, cserep, alius: horilka dobro, horilka dobro id est causticum bonum, alius lac venditurus vocem attolebat reboantem: moloko, moloko, moloko; alius nardenky dóbro, dóbro et sic in caeteris. Vias etiam, quas ingressuri eramus, ab utraque parte cingebant et aures praetereuntium clamore vario obruebant. Adducebant etiam generosissimos Tartaricos equos, quorum aliquos 100 aureis licitabantur, alios minore pretio vendebant et plura pollicenti assignabant. Fontes hic erant rarissimi. Uno saltem loco in scaturiginem aquae vivae incidimus, altero autem loco sub exiguo colle ex profundiore puteo haustam divendi videbamus. Prope Ocsakoviam transiveramus per unum pagum, alterum sub colle quodam ad piscinam, ex domibus sub terra formatis, constantem deprehendimus, tertium Zaomrza, paulo ulterius nemp prope Benderinum vidimus, satellitibus regiis assignatum et nemore intra 70 milliaria, nunc primum cum laetitia conspecto, instructum. Gens tamen Tartarica, adhucdum plaustra pro domibus habet, et greges pecudum equorumque et boum in vastissimis suis campis prope aquosa loca tamdiu pascit, donec gramina depascantur vel aqua destituentur, deinde ad alia loca aquosa unacum pecudibus et pecoribus suis transit. Mentione Tartarorum facta succinctam hic dabo historiam.

Tartari gens Scythica egressi sedibus suis Armeniam occuparunt, Asiam populati sunt, superatis Riphaeis montibus Sarmatiam vastarunt, Getarum et Dacorum fines attigerunt, Indiam sibi subjecerunt rege interfecto, a Soldano evocati, christianos bello sacro occupatos fere deleverunt. Hierosolimamque receperunt, sub rege Bela IV. Hungariam triennio tenuerunt, cum inenarrabilibus damnis incolarum. Aliquibus creduntur esse Mangali, ab aliis Nomades dicuntur, Roxanorum soboles. Hieme ad Moessim prae frigore descendunt, aestate per campos mediterraneos divagantur, ferunt tentoria

pilo contexta, in curribus vitam degunt, pecora secum ducunt, unde victum habeant, cum lacte etiam equino caseoque simili et carne similiter equina quoque vescantur. Incolunt Tartariam majorem et hanc minorem seu Precopensem. Illius dominus est magnus Mogul, dominus ditissimus auri pecorumque. Istam tenet Ham, Crimam inhabitans et Moscovitarum juratus hostis, quos subiude invadit via, quae dicitur Moravsky slak. Iste Hamus affectabat colligationem cum armis Svecico-Cosacicus, ubi supra relatam est. Habet Tartaria Crimensis homines infausto adspectu, majori ex parte statura brevi, prominentibus crassisque oculis, naso simo et facie lata, capite ad equinae soleae speciem raso, praeter verticem. A pueritia equitare discunt pedibusque raso gradiuntur, etiam bobus insident uti equis, currus habent pellibus opertos usque pro domibus utuntur aut tarde aut velocissime progrediuntur, ad montes aestivant, hibernant vero ad campos aequos. Pueros docent sagittis scopum attingere, alias donec hunc tetigerint, summere cibum non permittunt. Greges quidem pecorum et pecudum nutriunt, at ex his nisi in castris aut dira necessitate compulsi, nullum vivum aut sanum praeparant ad esum, sed mortuum vel moriturum, aut mutilatum. Patinas et ollas purgant nunquam, sordes vero et spurciturum appetunt potius, quam abominantur. Equos habent generosos, non adeo altos, at oblongos et velocissimos. Uxores antequam pariant, nec pro uxoribus agnoscuntur a maritis nec a parentibus dotantur. Mulieres illorum sunt deformissimae, Zingaricis similes. Capita sua velant istae alto rotundo pileo, superne latiore in canistri speciem. Nobiliores illarum pileos suos non tela simpliciore, sed subtili obvelant et lapillis preciosioribus pavorumque oculis exornant. Praeter Crimenses Tartaros dantur Circassi, item Cseremissi, item Calmucci, de quibus d. generalis major Mayerfeld, cum quo peregrinabar Benderino in Hungariam, referebat, quod cum esset apud Cz. M. viderit 2000 ipsorum ex suis terris tunc plane venientium, quorum unam eandemque fuisse faciem, adeo ut vix ab invicem dignosci potuerint. Unius Dei fidem ipsos habere, sed simulachra ex variis materiis efformata et curribus praefixa, quin solem, lunam, stellas et varia animantia elementaque adorare, iisque ante prandium cibi et potus primitias libare, circa ortum solis convenire in unum sedendoque bihorium fere continuare in terra et formatis in gutture rabidis verbis cultum Dei sui peragere, cantando mugitum taurorum, vel luporum ululatum exprimere et tantam barbariem spirare, ut Cz. M. ipsorum auxiliis contra Sycos aliosque christianos uti noluerit. Quantam Calmucci tales ediderint ante paucos annos immanitatem et feritatem

Lesnae Polonorum, absque lacrimis legi non potuit. Infantes coxerunt, devorarunt, caedibus virorum vario genere mortis affectorum exultarunt, constuprationibus virginum et matronarum, nec non inauditis contrucidationibus constupratarum exsatiari non potuerunt. Quos equidem vidi Calmuccos, erant etiam sibi assimilés, staturae parvae, crassi et facie leta, nasoque et oculis parvis. Una matre oriundos putasses. Tartari autem, quorum terras adiimus, ad genua longo utuntur habitu eoque fusco et crasso, quo tamen nec brachia nec pectus, nec latera teguntur, cum alligatus sit collo, et hinc inde jactitur inter equitandum. Vel nudis pedibus, vel corio aliquantum obvelatis, utuntur. Arcum et sagittas portant, pugnas declinare feruntur, astuque magis quam viribus pugnare, audacia tamen damnahili sunt praediti. Mulieres aliquot conspeximus, lac equinum et butyrum fluidum caseumque molem insipidum vendentes. Nihil inter hos Tartaros tam frequenter audiebatur, quam consveta maledictionis formula: hana sana siti, nec non verbum: hajde, item hajdide, quo utebantur sive aliquem ad se vocarent, sive a se recedere juberent, sive equum conscendere vel abducere, aut etiam currere praeciperent. Dum terras horum barbarorum transiremus, non amplius ordine militum Svecicorum servato, sed Tartarorum more processimus, acciderat itaque, ut rex Carolus aliam, dux vero Mazeppa aliam viam inirent, et rex cum suis ducem sequente demum die assequeretur, nos autem duci regem praecedenti adhaerentes, pari velocitate non progredieremur, nec dignoscere potuerimus, quam teneret viam, ecce vero obvium habemus Tartarum equitantem, qui ultro nos monebat, versus sinistram ut abiremus, eo quod ibi essent copiosae aquae, ad quas Mazeppa cum Cosaccis stationem figere deberet. Missa via trita conjicimus nos in campos herbosos et emenso dimidio milliari pervenimus ad exiguam paludem, dumque nec Svecos, nec Cosaccos subsequi, e contrario Tartaros aliquot confluere videramus, absque ulteriore mora redibamus ad Cosaccos versus dextram et quidem nulla habita via nec stationis notitia et sole jam occiduo. Unus marquetanus cum uxore sua et duobus famulis incepit secure et audacter mercari Tartarorum illorum ex diversis locis confluentium equos, iisque auream et argenteam monetam ostendere. Num vero salvus inde evaserit, explorare postea non potuimus, visus certe nobis fuit nunquam amplius, quem multis obtestationibus inde et a proposito mercandi equos abducere non poteramus. Rex Carolus ex pago Zaomrza demum Benderino appropinquavit 3 Augusti exceptusque est per Bassam et ejus splendidum comitatum, atque cum exoneratione 30 tormentorum mediocrium, nec tamen oppidum intravit, sed nec trans fluvium Dniester progressus

fuit. Unico quadrante miliaris ab oppido remota castra habuit in ripis Dniestri. Non solum autem pagum illum, sed et ripas has Turcae et Tartari curribus suis oneratis in speciem platarum distinxerant, et non adspernandum monopolium ex adventu Svecorum erexerant. Regiae M. Sveciae datum est per Bassam Benderensem splendidum tentorium, quod circumstabant complura alia, partim Turcicorum officialium, partim mercatorum. Reliqui milites advenae in curribus, gramine huc undique convecto, sibi praeparabant domicilia contra aëris injuriam. ab omni tamen solari aestu constanter inde ab initio Junii terras et incolas terrarum harum adurentem non poterant se reddere eximios. Isto incomodo coactus dum viderem aliquos praesertim aegros Svecos accepta commendatione a cancellaria regia, admitti in oppidum et ego dysenteriam diuturnam commodius in oppido posse curare existimans, impetravi ad officiales Benderenses, qui trajectui praeerant, litteras ex cancellaria regia et productis iis, deposito tamen prius uno thalero confestim obtinui transitum per Dniestrum et gratuitum in oppido hospitium apud quendam Judaeum, ad quem deducebar jussu officialium Turcicorum trajectui praefectorum, postquam sub dio haessem integra septimana et quavis nocte observassem Turcicorum vigilam tantum, instrumentis quibusdam militaribus utraque manu allisis et sonum excitantibus adjunctum et ultra quadratam horae protractum. Aderat in oppido medicus quidam ex christiano factus Musulmannus, qui volebat dysenteriam meam curare missa per filium suum pixide, tertiam partem sextarii adaequante, cui ingesserat electuarium, cujus tres partes constabant ex puro melle, quarta ex . . . aliisque speciebus, quae gustu dignosci non poterant et confestim sibi remitti tres imperiales volebat. Mirabar hominis impudentiam et in adventum ipsius solutionem distuli, qui tamen amplius non comparuit. Narrabant delatum fuisse apud Bassam ob nimiam vilissimorum medicamentorum taxam, et ideo carceri inclusum. Interea temporis rex Carolus transmissis copiis suis per fluvium Dniester in ipsius suburbii aditu castra fixit et $\frac{6}{16}$ ^{styli Svecici} _{styli nostri} diem poenitentialem celebravit, audiens in tentorio suo praedicantem ex Sirac 51. capite reverendum virum Michaellem Enemann, regii satellicii concionatorem. Iste explicato textu ad applicationem progressus ostendit, laudandum esse Deum, quod regem cum residuo exercitu servaverit in nupero conflictu Pultaviensi, deinde investigavit causas immissae stragis et relinquens politicis et militaribus viris, politicas et militares protulit pro captu suo, has subsequentes: 1. Svecorum in Saxonia, Lutheranorum apud Lutheranos ex adventu Svecorum laetabundos, vitam dissolutam et insolentiam

tantam, quanta nec in Turcas Tartarosque cadere potest. 2. Svecorum arrogantiam, quod cum Czaro ad omnia postulata parato, pacem inire noluerint, facientes eam cum Augusto rege, quin potius peracta una dethronisatione aliam meditati fuerint. 3. Svecorum in Polonia sibi adhaerente crudelitatem, quae tanta fuerit, ut multi dum in inquisitione aliquid opum suarum alibi absconditarum existimarentur revelaturi, nec tamen revelarent forte ideo, quod nihil amplius possiderent, discrimen vitae vel sanitatis adire debuerint, ex inflictis vulneribus nec non capitum contorsione usque ad oculorum ex naturali sede propulsationem. 4. Svecorum nimiam praesumptionem, quod sine confoederatis Polonis et Lithvanis pugnare maluerint, ne qua victoriae gloriola ad alios redundaret, quorum acta omnia damnare solebant. 5. Svecorum in contemnendo hoste utut potentissimo inveteratam consuetudinem. 6. Svecorum in viribus suis nimiam fiduciam, quae Deo victoriarum datori multum detraxerit. 7. Peregrinorum quam plurimorum in viribus Svecicis nimiam confidentiam, gloriae divinae detrahentem. 8. Svecorum quorundam enormia peccata, in castris patrata, quae nullis edictis regis cohiberi potuerint, inter quae fuerint blasphemiae, imprecationes, scortationes, incantationes, pacta cum diabolis ad congelationem corporum facta, etiamque aliquorum in agones mortis confessorum sodomia. 9. Studium nimium juvandi politicam Polonorum libertatem per dilatationem terminorum regni, sive restitutione Ukrainae quaesitam. 10. Praepostera cura restituendae Silesicis ecclesiasticae libertatis, quae ex transactione Osnabrugensi Svecis competierit, at hi obliti se ad eam reducendam divinitus excitatos et tot clarissimis victoriis donatos alium sibi scopum proposuerint, et ideo justo Dei judicio puniti sint. Subjecit deinde laudatus concionator alias causas Deo Omniscio et justo iudici se relinquere, Svecos vero ad agnitionem peccatorum hortari, et ad vitae emendationem nec non ad fiduciam in Deum, qui visa populi Svecici poenitentia gratiam suam eidem declarare paratus erit. Finita sacra concione rex Carolus ex ministris adstantibus quaesivit, quomodo ipsis concio haec placuerit? tacentibus illis rex collaudavit concionatorem dicens, vera ipsum dixisse, nec secus facere potuisse, quin potius debuisset perstringere magnorum et parvorum peccata, instar prudentis lignatoris, qui cum sternit securi arborem quandam grandem, facit, ut inde non modo sarmenta obstantia praescindantur, sed etiam scobs assulaeque minores et majores in terram subjectam cadant, ita etiam concionatorem hunc, die hoc poenitentiali, debuisset non modo minorum, sed etiam majorum auditorum suorum peccata exagere, recordari ipsos debere praemonitionis et praedictionis

suae regiae de tempore vindictae divinae, quae si quando exerceri debuerit, Deum quidem justum judicem in impios iram suam effusurum in medio tamen irae suae, pios et fideles suos, quicumque illi fuerint, mirabiliter conservaturum et ex praesentissimis periculis erepturum prouti jam fecerit. Haec fuisse fertur R. M. de concione poenitentiali *επιχοις*. Fatendum est exercitum Svecicum, cum aliis aliarumque potentiarum exercitibus comparatum, si disciplinam militarem et vitam christianam spectes, chorum ducere potuisse, attamen diabolum tantam impietatem in tam pio exercitu seminasse, ut aliqui reperti fuerint gravissimorum et clamantium peccatorum rei, officialesque ipsorum contra expressa Dei verba et regis sui edicta ipsos inter se vivere permiserint atque ita iram Dei in totum exercitum provocarint; quid quaeso statuendum fuerit, de aliis aliorum principum militibus impune peccantibus et de peccatis suis gloriantibus? Hinc fit, ut audiatur illius principis exercitus leporino corde et semper fugiens, istius vero cladem magnam ab inermi vel impari hoste accepisse, hujus denique famem, sitim, frigus, aestum, jacturam praesidiorum et honorum suorum pati debuisse.

Quod si tamen non poterat Jehovah ambulare in medio castrorum Israeliticorum, stercorum foetore pollutorum, sed ob turpitudinem verum avertibat se a populi sui castris, quae sancta haberi volebat teste Deut. 23, 12.—14, quanto minus ambulaverit in medio castrorum peccatis gravioribus contaminatorum?

Sed progrediendum est ad alia. Rege sacra haec devote peragente supervenit d. generalis major Majerfeld, attulitque a Cz. M. puncta pacis desideratae, supervenerunt etiam Cz. M. nuntii, interque illos Skurupazský, polkovnik Starodubensis, Mazeppae duci ad Svecos deficienti surrogatus. Iste fertur apud Mazeppam se excusasse, quod ducis titulum sibi per Cz. M. oblatum acceptaverit, seque Mazeppae duci suo fidelem futurum et Cosaccos rebelles adducturum, ubi occasio comoda se obtulerit, promississe dicitur; R. M. Svecica vero respondisse fertur, se nunc esse victum; nolle se victum, sed victorem de pace tractare cum Czaro. Hac tempestate inibat rex Carolus numerum exercitus Svecico-Cosacici et stipendia dabat videns plurimos ad incitas redactos, aliquos etiam in locum secretariorum aliorumque ministrorum ad Pultavam amissorum surrogabat. Nos interdum spatiabamur in oppido Bender, contemplatique sumus arcem, templum Turcicum, domos mercatorum et mores incolarum. Situm est hoc oppidum in editiore ripa fluvii Dniester. Iste autem oritur in terra Halicensi ex ipsis montibus Carpathicis, defluit prope Kamie-

necium et Jampol, augeturque plurimis, etiam magnis annibus Podoliae, profundissimus est et intra suas ripas altas ad Benderinum leniter fluit, nec latitudine sua jactum lapidis ex funda missi superat, tandem in mare nigrum ad urbem Akierman, alias Biollograd, aliquot ostiis effunditur. Arx turribus aedificiisque clara fluvio imminet ab ortu solis, ad occasum habet urbeculam nitidioribus domunculis, duabus portis probe munitis et muro instructam. In medio eius est templum turratum, cujus pergulas sacerdos circumiens, clamore incondito convocat ad sua sacra populum. Ingressuri templum in atrio ejus excutiant pedibus suis calceamenta, nudipedes deinde in terra tapetibus strata consident, preces aliquas admurmurant, incurvant se frequentius, audiuntque praelectionem capitulorum Alcorani, cujus compendium nitidissime scriptum et magno pretio comparatum quaevis Turcica domus habere perhibetur et admiranda religiositate colitur. Sub arce datur balnearium muratum, quod habet longum apodyterium estque pavimento lapidibus quadratis rubris et canalibus, per quos aqua calida in capita corporaque balneantium placide effunditur, instructum. Dantur in apodyterio pileoli et subligaria, vestes autem ibi depositae sancte custodiuntur. Balneator smegmate et cilicio defricat corpora diligentissime. Semel bisve quavis hebdomade visitatur hoc balnearium a viris mulieribusque, munditiam corporis vehementer colentibus. Tonsores non modo capita Turcorum, sed etiam colla, pectus et laterum cavitates sub scapulis obradunt novaculis praeacutis, mystacibus tamen et barbibus parcut, cum harum gens Turcica sit observantissima. Quoties vesicam exonerant vel alvum levant, Musulmamni toties pudenda manusque suas abluunt, quo fine ad aquas se conferre solent naturae opera haec peracturi, sed nec impura attrectant, nisi postea laverint manus. In conversatione decorum observant, pauca loquuntur eaque praemeditate et cum gravitate. Feminae turcicae in publicum non prodeunt, aut si prodire debeant, velatis capitibus incedunt. Habent etiam hic scholam, in qua legere et scribere discit juvenus. Missos vero faciam Turcos cum tota ipsorum externa sanitate et ad iter nostrum progrediar.

Dum in hospitio nostro respiramus, S. R. M. exmissura d. Mayerfeld in Sveciam per Hungariam vicinasque provincias, recordabatur mei, et perquirebat ex ministris, qualenam benevolentiae genus erga me declaraverint, dum in castris versarer? dumque illi responderent, nullo singulari genere benevolentiae me fuisse affectum propter injuriam temporum illorum, R. M. subjecit, non bene factum id esse, officiis enim majoribus me dignum esse, quem dicebat pium, doctum mo-

destum et potius patienter omnia adversa ferentem, quam cuiquam aliquam molestiam creantem. Hoc S. M. de me iudicium ea ipsa hora mihi obvians d. Klingstern, camerae regiae assessor et ob notitiam linguae Turcicae tunc vel maxime regi gratus, totidem verbis mihi aperuit meque bono animo esse jussit.

Sequente die 19. Augusti d. Mayerfeld me inquiri curavit, et inventum ad se invitavit. Ubi accessissem virum, bene, inquit, venerit Dominatio Vestra, est mihi gratissimus hospes. Aderat hic etiam d. Klingstern et de instante itinere versus Hungariam uterque me informant, in crastinum paratum esse jubent monentque insalutato rege ne abscedam, fore tamen gratam S. M. valedictionem meam, d. autem Majerfeld subjecit, se jam locutum esse cum rege de me sibi associando moxque aditurum regem et mihi audientiam impetraturum. Surgimus a mensa et sequor d. Majerfeldium claudicando ob tumorem pedum, a quo nondum plene eram liberatus. Per horam loquente d. Mayerfeld cum rege apud d. Theebe, aulae R. praefectum, substiti, et de variis rebus sermones cum ipso miscui, variis benevolentiae significationibus cohonestatus, deinde exeunte a Rege d. Majerfeldio, advocor et introducior ad regem in tentorio turcico decumbentem, quem hunc fere in modum alloquebar:

Serenissime atque potentissime rex, domine, domine clementissime.

Constabit S. M. V. nunc plane annum integrum effluxisse, ex quo in castris S. M. V. versabar. Et quamvis intimi M. V. ministri monuerint me, ut ad Moscovitas confugerem, litteras salvi passus solliciturus, id tamen facere nolui saltem ideo, ut ostenderem constantem meam et nationis Hungaricae erga M. V. observantiam et cultum humillimum. Quia vero hodie intellexi S. M. V. gratiosissimam hanc esse voluntatem, ut d. Mayerfeld concomiter usque in Hungariam, insalutata M. V. abscedere nolui. Gratias proinde ago humillimas M. V. pro gratiosissima resolutione instantiarum nostrarum, pro oblata occasione ista redeundi ad principales meos, nec non pro centenis thaleris nuper per d. comitem Piper mihi reditum in patriam paranti assignatis. Deus benignissimus dignetur hanc tantam R. M. V. gratiam abundantissime compensare, sanitati pristinae V. M. restituere et ita felicem reddere, ut possit modernam calamitatem suam forti et heroico suo animo ferre, in gratiosa voluntate divina, quae omnia adversa ad bonum dirigere solet, acquiescere et firmiter statuere, quod calamitas haec post perpetuum victoriarum successum interjecta tanto

gloriosior erit explicandae virtutis heroicae occasio et maximos quosque a defatigata fortuna tanto magis illustrari, quanto magis vexantur, quod ut M. V. brevi experiatur, ego cum statu nostro evangelico devotis precibus optare non intermittam. Nunc M. V. gratiae divinae commendo iterum iterumque rogans, dignetur V. M. afflicti status nostri Evangelici gratiose recordari et si quid est, quod eidem demandari possit, gratiose demandare, certe ita est erga M. V. animatus, ut in partibus maximae felicitatis suae reputaturum sciam, V. M. quacunque occasione admota gratum animum declarare potuisse.

Respondit ad haec S. R. M., se gratias agere pro devotis votis meis et oblatiis servitiis, nihil esse, quod amplius statui nostro evangelico significare possit, gratiam vero eidem polliceri suam. His auditis incepti instantiam meam pro d. Hermelini liberatione admaturanda proponere voluique ad pedes S. M. me provolvere ob salutem illius. S. M. audita mentione instantiae perquisivit, pro quonam intercedam? et audita mentione Hermelini scire voluit, cur pro ipso supplicem? Respondi, me ideo pro viro intercedere, quod certo sciam, ipsum esse religiosum, inque asserenda religione evangelica zelosum, et non modo S. S. M. apprime necessarium, sed etiam nobis extraneis sincere addictum. Reposuit S. M.: Si vivit, si vivit, certo ipsum quam citissime liberabimus. Postquam gratias egissem pro hac quoque gratia, S. M. manibus suis subnixus corpus elevans a vultu suo etiamnum ad hilaritatem composito me dimisit.

Redii ad hospitium cum d. Pohorsky (qui nescio, qua de causa, in conspectum regium non prodierat ex ante camera) et quanta fieri potuit velocitate comparavimus necessaria itineri, insperateque nobis adducebatur per Judaeum Tartarica equa, currui nostro apprime utilis, quam datis 12 thaleris absque longa verborum ambage comparavimus. Circa medium noctis accessit d. Mayerfeldi secretarius Bardili dictus nunciansque a domino Theeben, aulae regiae magistro, plurimam salutem. ingressit manibus meis sacculum pecuniae ex mandato R. Mi itineri meo destinatae. Obstupui ad nuncium inexpectatae nec hominem in tenebris densis agnoscere potui, qui tameet audita gratiarum actione confestim abscessit. Ubi illuxisset dies D. Pohorsky circa currum et equos occupato narraet cepi providentiam Divinam, quae mihi dormienti nunc et antea saepius eam depraedicanti incredulius ipsique cum ratione suo philosophanti, omnino sese revelaverit, dumque ille somnia me recitare putaret, produxi sacculum solidis thaleris impletum, dedique contrectandum, quo viso obstupefactus quantum in se contineret hariolari ille cepit, ast revo-

cabatur ad debitam providentiae divinae considerationem et gratiarum actionem. Nec mora visis d. Majerfeldii servis iter agredientibus, in nomine Domini nos quoque cum infinitis gaudiis iter suscepimus in dulcem patriam, similes Judaeis ex Babylonica captivitate redeuntibus cum tanta laetitia, ut somnare laetitiam suam viderentur. Sibimet ipsi. Dies erat 20 Augusti, cujus diluculo abscessimus, et 22 Augusti pervenimus circa 4 pomeridianam in oppidum Jaszi, consumptis inter peregrinandum 25 horis et absolutis totidem milliaribus. Tanta erat festinatio domini generalis Majerfeldii. Duobus praeter propter milliaribus a Jaszi distantem fluvium navigabilem, Prut dictum, superare ope naviculae cogebamur. Oritur is ex montibus Carpathi e regione comitatus Marmarusiensis, pertransit terram Haliciensem augeturque fluvio Czeremocz et Moldava, profunditate hastam superat intra ripas, labitur velociter et Moldoviam irrigat. Jaszi est oppidum situm inter colles, habet in vicino colle eximium et bene munitum claustrum, quod speciem arcis praesefert, ipsum vero oppidum est oblongum, domos exiguas ligneas continet, inter quas residentia Vajvodae apparet non multum ab aliis speciositate abludens. Moldaviae Vajvoda, incolis Hospodar dictus, nomen habet Mihály Voda Rakovitz, qui acceptis litteris Bassae Benderiensis misit d. Majerfeldo vasculum vini et res culinae deservientes ordinavitque duos capitaneos cum 24 militibus in comitivam et nunciavit non subesse amplius periculum aliquod, eo quod nuper Moldavicos montes a latronibus repurgaverit. Praeter has 26. personas datus erat nobis Benderini unus Turcicus capitaneus, aga dictus, securitatis causa, qui toto hoc itinere in pagis cibum, potum et recentes equos procurabat.

Die 23. movimus hinc et die 25 pervenimus in Szuczavam, circiter 15 milliarium distantem. In hoc toto itinere vidimus duos vel tres pagos, e contrario vastissima deserta lignis et lapidibus destituta. Civitates tamen et pagi Poloniae, Lithvaniae et Ukrainae sive Cosakiae fere omnes constant ex ligno et a paucis omnia aedificata loca facile concremari queunt, tantaque est terrarum harum omnium, qua lapides, inopia, ut unicum lapillum in ducatu Sveriensi aliquot aureis redimere non detur, etiamsi 20 vel 30 emensu fueris millaria. Lateres coctos etiam rarissime conspeximus, ibidem in Moldavia tamen, quae montibus est proximior, non sine admiratione conspeximus pontes lapideos, quibus minimi quique fluvioli sternebantur ex Turcarum instituto. Ex Jaszi Szucsava distat 15 milliaribus, habet ab ortu arcem, quae quondam bene munita fuit. postquam vero Turcici juris tacta est, undique diru-

ebatur, gaudebat etiam templis forte 15 maximam partem desolatis et dirutis, nec non castello ex lapidibus aedificato. Reliquae domus fere omnes sunt lignae, aut quae erant quondam lapidae, in rudibus iacent. Nolunt tamen Turci habere in hac provincia arces aliquas metu rebellionis. Ipsius autem Vajvodae Moldavici misera est conditio, cum nullam diem habeat ab competitoribus securam, ex quibus, si quispiam fulgidae portae ottomanicae promittat aliquanto plus ultra constitutum tributum, impetrat Vajvodae titulum et jura, productisque coram antecessore suo litteris sibi a Porta fulgida datis, deturbat ipsum et omnia ipsius bona occupat. Ex Szucsava movimus in Kampolon et sequente die 26 Augusti illuc pervenimus. Est oppidum situm ad radices montium Moldavicornum, qui in Hungaria incipiunt, et extenduntur versus mare nigrum, at ibi non sunt aequae uti hic alti, nobis autem Moldaviae deserta transeuntibus a longe se praebuerunt conspiciendos et Carpathi nomen retinent. Quo propinquiores eramus Szucsaviae, eo frequentiores apparebant et quia sunt etiam in latum diffusi binis forte vicibus nobis erant adeundi; praebantque nobis nocturna hospitia graminosa et quod mireris secura. Dantur etiam inter eos diversoria aliquot prope viam regiam in gratiam peregrinantibus aedificata, in quibus reperire fuit vinum, causticum, panem, caseum arborumque fructus. Kampolon autem multas domos affabre ex abietibus constructas continet, nec non mercatores Rutenos varias merces ex Polonia Transylvaniaeque huc adportantes. Multum hactenus consultabat d. Majerfeld, num per Transylvaniam vel vero per montes Moldaviae iter suum promovere deberet, metuens tamen, ne per Caesarianos, qui Transylvaniam praesidiis suis tenebant, detineretur, donec Vienna acciperet liberam transeundi facultatem, elegit iter per montana. Eo ipso tempore venerat huc studiosus quidam Samuel Meiss, Transilvanus Hermanstadiensis ex academiis per Poloniam rediens in patriam autorque et svasor fuit, ne angustissimis et praeruptis viis, in Transylvaniam ducentibus, nos comitteremus, quae difficulter ab equitibus superari queant. Quamvis et per montes Moldaviae non amplius curribus progredi erat integrum, debebamusque nostros currus hic partim exiguo pretio vendere, partim abjicere. Pro nostro certe florenis 6 Rhenensibus comparato, non nisi ephippium unum idque ligneum et nudum, et quidem multis precibus vix impetrare potuimus. Postquam omnes 26 personae nobis in comitivam ordinatae nunc demum confluiscent et Aga ille Turcicus ex pascuis Kampolonensibus equos recentes adduci curasset, dimissis prioribus, ubicunque capi poterant, autoritate praetoria abductis, ingredimur iter

nostrum et longe pluribus vicibus fluvium Moldavam transire cogimur, quam pridie, inter Szucsavam et Kampolon existentes, ubi decies nobis transuendum se obtulerat. Et ne contra torrentem saepius nisi cogere, eligere debuimus semitas et calles per declivem collem magis a capris quam equis tritos. Mox ascendimus editum montem, ex quo oriebatur alius editior, cujus juga dum superarem, equus meus alias robustissimus bis vel ter in gyrum sponte sua abiens procubuit prae nimia defatigatione. Data per horam quiete equis nostris, nitimur in editissimum collem et post occasum solis quiescimus sub ramis abietum, quos palliis et tapetibus contra vim impetuosissimarum pluviarum integro biduo durantium muniveramus, ast irrito conatu, omnia tamen vestimenta nostra diurnis et nocturnis pluviis istis madefebant, defatigatosque equos longe magis gravabant. Primo diluculo montem aliis omnibus sublimiorem aggredimur, dumque putamus superato eo, nullum amplius superesse, ecce conspicimus alium priore magis arduum jamque regionem nubium nos putavimus tacturos. Propter continuas pluvias accedebant alia incómoda. Ubi elevatissimi erant colles nostri, metuebamus a latronibus, qui tamen multitudine viatorum credebantur fuisse deterriti et inter opacas silvas se abdidsisse, postquam loco quodam a praecursoribus nostris comitibus videndos se exhibuissent. In his elevatis collibus semita nostra erat impedita succisis arboribus altissimis, ut hostium incursum remorarentur, excavatae erant ultro citroque commeantium equorum pedibus foveae tunc aquis repletae, quas equi occupare tenebantur alibi ad genua usque iisdem immersi, quodsi vero foveas has, aequali distantia factas superabant aut circumire volebant, transilire cogebantur arbores illas per transversum stratas crasasque vel ingrediebantur opaca virgulta, ubi vero nec fovea nec arbor prostrata aderat, adfuit certe saxum aliquod aegerime superandum. Comites nostri cum equitando non possent eniti, caudas equinas ad subsidium adhibentes trahebantur magis quam incedebant, nec tamen nisi cum vitae discrimine integrum erat, ab aliis longiore intervallo abesse. In his montium jugis obvios habuimus Kuruczones aliquot ad Hospodarum Moldaviae exmissos, qui nos de statu rerum patriarum informarunt. Ubi vero descendendum nobis erat in valles Marmarusienses, tanta erat declivitas, quantam vix tectum domus cujuspiam habet, ad quam facilius superandam divertendum erat dextrorsum vel sinistrorsum, dumque descendere ex equis in tanta festinatione non liceret, ego vero ex diuturniore dysenteria et itineris asperitate viribus enervatus, nisi ope externa, raro equum conscendere ipse possem, aliquo-

ties una cum ephipio meo Svecico postilena carente usque ad ipsum caput equinum deferebar, quamvis ephipium cingulo bene succinctum habuerim, adjuvabant me tamen aliquot viri, praenumeratis aliquot grossis incitati. Superatis his omnibus difficultatibus occurrebat nobis torrens in latum diffusus et satis profundus, quem postquam saepissime transivissemus, pertigimus in agrum Marmarusiensem, ubi vigilias militum Rakoczianorumprehendimus, ex quibus eques unus adventum nostrum praenunciabat festinando in pagum Borsch, in quem ego cum Pohorskio et quatuor Valachis nostris praecursorem agere debebam. Hi sunt itaque Moldavici illi montes Poloniam et Transilvaniam separantes, quae perpetuis jugis editissimis et asperrimis clauditur, et qui ferme ab ipso nigro mari assurgunt ac variis flexibus curvati in Hungariam usque excurrunt, valles eorum frequentioribus torrentibus distinguentibus, qui non modo frigidiore liquore, sed etiam spatio aquarum inter editissimos colles (eosque arctis viis et virgulto densiore obsitis atque ideo, ubi transitus dantur aquarum, non facile sub obtutum cadentibus) labentium grandioresque lapides et arbores secum trahentium, sunt memorabiles. Juga montium horum usque adeo frigida esse perhibentur, ut vix duobus anni alicujus mensibus a nive libera, pastores ovium super se aestivare patiantur. Capras autem capreas, vel canes, Turcasque et Tartaros aut ad mortem infamem condemnatos optaverim potius quam christianos homines superandis iis destinari, quos ego nullo calamo nullaque lingua sufficienter exprimere possum. Deo vero meo gratias ago, quod ejus solius ope integro biduo superaverim et quidem ipso die nativitatis meae carnalis 28 Augusti, quo annum aetatis meae 46. claudebam, 47 vero inchoabam. Certe sicut dies nativitatis illius meae erat propter Tartaricam A. 1663. excursionem et comitatus Trenchiniensis igne ferroque vastationem, mihi in ipsa fuga nato, nimium periculosus et ferme fatalis, ita etiam dies iste fuit propter tot incomoda periculosus per omnemque vitam memorandus. In pago Borsch capitaneus loci assignavit nobis aliquot domos, in quibus praestolabamur d. vicecomitis, ad quem mox missus fuit d. Pohorsky, ulteriorem dispositionem. Subsequente die advolavit judex nobilium, afferens duas lagenas vini boni, cujus haustus cibus Hungaricis et aëri salubriori conjunctus me a disenteria mea plene liberum et eximium fecit, nimium admirante d. generali Majerfeld, quod acidioribus cibus item caseo in lacte decocto et burenda Ungarica vis morbi depulsa fuerit, quam ille secundum Benderiense promissum suum mensae suae dulci jusculo, sacharo et uvis passis instructae, me cum socio meo semper adhibens et ad dulciora

sumenda vel reluctantem cogens, contraria hac methodo depelli posse existimaverat.

Die 30. Augusti ex dispositione vicecomitis, tunc in sede judiciaria existentis et ideo absentiam suam excusantis, iudex ille nobilium nobis erat in hodegum dimissis prioribus via ductoribus, ex quibus Aga Benderiensis accepit in compensationem fatigiorum servitiorumque suorum fidelium 20 ducatos, par unum pistoletarum et unum anglicum horologium affabre factum, Morsa vero Moldavicus accepit ab eodem d. Majerfeldio 10 ducatos, Judaeus ob linguarum peritiam Benderiensem Agam concomitatus obtinuit 8 aureos numos, reliqui 24 viri acceperunt singuli per tres solidos thaleros adeoque acceperunt omnes circiter 300 Rhenenses florenos, praeter horologium quod minimum constabat 40 thaleris et pistoletas, quae 10 thaleris vix acquiri potuissent. Iudex nobilium postquam nobis comitivam dedisset dimidio die accepit 2 aureos, substituit vero in locum suum unum ex juratis assessoribus inclyti comitatus Maramarossiensis, qui nos deduxit ad perillustrem d. vicecomitem in oppido Szigeth quinque milliaribus ex Borsch distante adventum d. Majerfeldii praestolantem. Tanta erant haec milliaria, ut quamvis diei 31. Augusti profundo diluculo moverimus, inque profundam noctem progressi fuerimus, tamen milliaria tria, concitatis equis absolvere non potuerimus et sequente demum die 1. Septembris circa nonam horam antemeridianam Szigethinum pervenimus. Honestissime ibidem excepti fuimus per d. vicecomitem Franciscum Darvai, et hunc diem ibi transegimus. Inciderat in eum dominica 14. Trinitatis, qua juvenus reformatae religionis cantu et brevi voto d. Majerfeld prandentem cohonestavit ab eoque sex thaleros acceperat. Duos saltem versiculos, hungarico idiomate, ex psalterio Davidis desumptos grandiore et tardiore sono reformatis usitato produxerat, additis paucis verbis latinis, ad quae me interprete respondit d. Majerfeld.

Die 2. Septembris d. Vicecomes curru suo exceptum d. Majerfeld in curiam suam nobilitarem, quam in pago Varnag habet, deduxit, postquam fluvium Hungariae celebratissimum Tiszam, latine Tibiscum, ope navigii transmissemus. In hoc pago excepti fuimus coena vicecomite dignissima, in cujus redhostimentum d. Majerfeld obtulit d. Darvaianae aureum anulum imagine sui regis Caroli signatum. Aderant hic aliquot Transilvanici exules, inter quos erat d. Joannes Arelt, Saxo Transilvanus, Bistriciensis civis, S. principis Transilvaniae d. Francisci Rakoczy consiliarius intimus. Salutaveramus etiam cum d. Majerfeldio d. comitem Michaellem Mikes de Zambolya, Siculum natione et generalem, notitiamque contraxi cum d.

comite Joanne Bethlen, qui est ex antiqua Bethlenorum stirpe oriundus ac aeque uti Arelt est vir gravis, doctus, et cujus aetatem senilem virtus exornat. Areltus adventu meo et relatione mirum in modum laetabatur utque amicitiam initam continuarem literis orabat.

Die 3 Septembris accepto commissario discessimus a d. vicecomite et pransi sumus in oppido Huszt, quod habet in editiore colle arcem oppido imminentem, estque una cum toto comitatu Maromarusiensis juris Transilvanici, principes tamen Transilvaniae hunc comitatum aliosque jure armorum ab Hungariae abulserant et ad hunc usque diem titulo gaudent partium Regni Hungariae domini. Historicis audit hic comitatus Marmatia Tibisco ortum praebens et fodinis salis gaudens, in quibus sal marmoris instar effoditur tanta quidem copia, quanta universae Scythia satis esse posset. Dicitur etiam in his fodinis sal concreescere in artificiosissimam formam amphorarum, patellarum, salinorum aliorumque vasorum utensilium. Hodie beneficio Tibisci defentur sal Maromarusiensis Tokainum et in terras Turcicam jurisdictionem agnoscentes, nec non devehitur in partes varias Hungariae, unde ferri potest iudicium de annuis proventibus, ex his fodinis in Transilvanorum principum redundantibus. Hac ipsa tempestate Caesariani irruerant in oppidum Transilvaniae Nagy-Banya dictum, fodinis auri praestantissimi gaudens, abductoque loci iudice et pastore reformatae religionis ad suos Bistriciam redierunt et, postquam aliquot millia ab oppidanis in redemptionem captivorum extorsissent, eosdem dimiserunt, nobis vero a Banya vix quattuor milliaribus remotis metum incusserunt.

Pervenimus autem die 3 Septembris in pagum quendam 2 milliaribus Husztino distantem et incolis ob quotidianas in militia condescendentem expensas vacuum.

Die 4. Septembris in multam diem non expectavimus venimusque primum in Kiralyhazam, ubi arcem desolatam Nyálavár conspeximus, deinde venimus in oppidum Nagy Szulós, cujus incolae existimantes nos esse Transilvaniam tenentes Caesarianos milites sarcinas suas colligebant, et in vicinas silvas fugam moliebantur. Sumsimus hic prandium cum notario comitatensi et a vidua quadam Priniana missis duabus lagenis generosi vini nec non dulcissimis uvis, item moris et persicis, quales nondum viderat noster d. Majerfeld, reficiebamur. Sunt in hoc oppido castella eximia magnificorum dominorum Prinysi, posterorum Petri illius Prinysi, qui primus erat Evangelicorum in Hungaria patronus et auctoritate sua palatinali rem Evangelicam in suis ditionibus, quas habebat amplissimas, amplissime promovebat, sub prima initia reforma-

tionis Lutheranae. Vidimus jam in agro Nagy-Szülóssieni vineas multas, quibus tamen frigus exactae hiemis adeo noxium erat, ut multae arbores exaruerint et in multis locis vel nulla vel paucae uvae nasci potuerint. Pervenimus circa occasum solis in pagum quendam sub colle situm exactaque nocte in diluculo diei 5 Septembris ego cum d. Pohorsky et secretario Majerfeldiano Bardilli dicto praemissi fuimus Munkaczinum ad principem impetraturi a S. Serenitate literas salvi passus.

Hely-, név- és tárgymutató.

I. Gyulaffi Lestár művéhez.

- Á**brahám mikor élt 5.
Achaz, zsidó király 7.
Achilles 8.
Ádám János kolozsvári bíró 29, 37, 41.
Admetus 8.
Adó: Szerencsen kapuszám után 2 frtot vetettek fel. 43.
-- Török a magyarországi és erdélyi adót kéri 1605. 43.
Adorjánvára 35.
Adrastus, 8.
Aegei tenger 7.
Aeson 8.
Ágoston szebeni polgármester lesz 1556, 12.
Ajándék: Bocskai szép børszekeret küld a török császárnak 1605: 44; — 35 németet küld a portára 1605, 43; — 75000 frt ajándékot kap 1605. 49; — hozzák neki a görög koronát 49.
Ajax 8.
Albert deák 24.
Alcestis férje Admetus 8.
Aldobrandini János Ferencz, az esztergomi olasz had fővezére 23.
Alia Farkas, Bocskai embere 38, 40, 65.
Alphons vicomte, cervei püspök, pápai követ Erdélybe 1595, 26.
Anacharsis 6.
Ancus Martius 6.
Antwerpen elfoglalása 1576. 14.
Apácza, folyó 65.
Apaí 60.
Apaí család birtoka Ebesfalva 58.
Aphrodisaeai Sándor, a peripateticus iskola alapítója 8.
Arany, ezüst mivek 48.
Aranygyapjú alapítása 1429-ben. 9.
Aranyosszékiek Meggyes mellett vitézül harczoltak 1605. 61, 62.
Argenta János pap. 44.
Arginosiak 8.
Argonauták hadjárata 8.
Áron moldvai vajda elfogása 1595. 26.
Aszalay Brassónál elesik 1603. 17.
Athenae mennyire Jeruzsálemtől 5.
Attila 8.
Augustus 7.
d'Austria János megveri a törököt 1571. 18.
Austriát dúlják a magyarok, törökök, tatárok 1605. 45.
Balassa János hires vitéz a XVI. sz. 52.
Balassa Menyhért, hires vitéz 52; — halála 1568. 13.
Balassi (Balásffi) Ferencz 44, 49, 50; — erd. követ a portára 1604. 34; — Törökországból hazatér 1605. 41; — Bocskai követe a török vezérhez 1605. 66.
Balatic (Palatics) György havas-elvi vajda lesz 1595. 26, 40, 52, 62.
Balaton 52.
Balduinus veresége 77.
Ballos István 31.

- Bánffi László 75.
 Bánffi-Hunyad 69.
 Barátok Szébenből kiűzetnek 1556-ban 12.
 Barbianusnak, a császár képének magaviselete Várad alatt 1604. 35.
 Barczai András 26, 40.
 Barsai János 45.
 Bárczaságot pusztítja a török 1421. 1432-ben 10.
 Bárfa 28; — Boesckainak meghódolt 1605. 43.
 Basilius János muszka fejedelem 1582. 15.
 Bástá 28, 29, 30, 43, 64, 78, 79; — Bécsbe ment 1605. 42; — a braszóiakon 80,000 frtot vett 72; — hadicsele Mirizlónál 1600. 27; kegyetlensége Kolozsvárt 32; — kozákokat fogadtat 1605. 41; — löveti Kassát, hire 1605. 68; — a lengyelekkel praktikál 1605. 49; — Lippai Balázst erdélyi fejedelemnek akarja 1605. 42; — minden javait kilopatja Husztból 1605. 47, 48, 74; — megöleti Mihály vajdát 28; — véleménye a magyar vitézségről 40.
 Báthory András 22, 54, 64.
 Báthory Boldizsár elfogatása 1594. 16; — megölése, 17. 22, 23.
 Báthory István erdélyi fejedelem lesz 1571. 13; — megveri Békést s vérengz 1575. 14; — lengyel király lesz. u. o; — ostromolja Danczigot 1577. u. o; — háborúja a muszkával 1580. 15; — terve családjával 22.
 Báthory István ecsedi 44, 51; — Magyarország generálisa lesz 1605. 45; — halála 1605. 49, 50.
 Báthory Kristóf 51; — erd. fej. lesz 1576. 14; — meghal 1581. 15; — eltemetik 1583. u. o; — neje lásd Bocskay Erzsébet.
 Báthory Sigmond, 37, 52, 60, 64, 74, 78; — a török elismeri 1581. 15; — erdélyi Oglánnak hívja a török 26; — Kolozsvárra megy 1594. 16; — vérengzése 16, 17, 22; — meg akarták ölni az országból távozásakor, 23; — a pestis elől menekül 1586. 19; — ügye a lengyel királynál 1595. 25; — ezüst marhája Bástáé 47, 48; — Bocskay neki adja a magyar korona egy részét 1590 körül. 19.
 Bebek Ferenc halála 1558. 12.
 Beck Joachim György 38; — szatmári főkapitány 1604. 30, 31; — halála 50.
 Bécs 23, 42; — rettenetes földindulás és ennek pusztításai 1590. 19, 20, 21, 22; — mellett dulnak a magyarok 1605. 45, 68.
 Bedő István, háromszéki kapitány jeles dolgai 1605. 61, 62, 65, 67.
 Békekötés Miksa és Zsigmond között 1515-ben 10.
 Békés Gáspár megfutamodása 1571. 13; — megveretése 1574. 14; — halála 14.
 Békés István 25.
 Béli János atyafisága 25.
 Belezna 48.
 Belga 6 éves háború 40 millió aranyában van a spanyol királynak 44.
 Belgioso, kassai főkapitány 1604. 31; — Várad alatt 35.
 — neje 1604. 28; — hova ment 32.
 Bereg 100 drabantra fizet 1605. 48.
 Berthalmot pusztítja a székely 1605. 57, 59.
 Berzevici Márton Lengyelországban 1595. 26.
 Beszterce 76.
 Besztercebánya megadja magát Rédeknek 1605. 44.
Betegség: disenteria a katonaság közt 23; — mirigyalál az egész világon 1530-ban 11; — Erdélyben 1554-ben 12; — 5 évig dúl 1574. 13; — 1586. 19; — phtyriasis 13; — a titkos bajt a spanyolok hozták Peruból, onnan Franciaországba ment, s ezért előbb spanyol, most francia bajnak hívják. Onnan Nápolyba 6; — 1480-ban hozzák be a spanyolok a francia betegséget 9.
 Bethlen Farkas, Székely Mózes kezeze 1603. 28; — Segesvár alatt 1605. 37.
 Bethlen Gábor 33, 35.
 Bibliai correctio 8.
 Bihácsot a német megveszi 1590. 22.
 Blandrata B. István érdekében Lengyelországban 1575. 14; — halála 1588. 16.

Bocskay Erzsébet, Báthory Kristófné meghal 1581. 15.
 Bocskai István 35; ettől fogva majd minden lapon. A fontosabbak: — alkudozik Barbianus vele 1604. 35; — 700 frtot ad a fogoly Becknek 1604. 31; — támadása 1604. 33; — diadalai Magyarországon 1605. 42; — Kolozsvárra gyűlést hirdet 1605. 50; — megválasztása Szerencsen 1605. 42; — a felséges czimet nem akarja elfogadni, 1605. 44; — megvendégli a török pasát Meggyesen 78; — Prágában 10,000 frtot költött, míg válasza lett 1604. 36; — egy darabját kapja a magyar koronának 1590 körül 19; — 1605-ben 49 éves 74.
 Bodoni 48.
 Boeotia 7.
 Bogáti Menyhárt 45, 58; — Gyulaffi helyett vezér 1605. 39, 51.
 Bógáti Miklós elhull Brassónál 1603. 27.
 Bonczhiday Gergely, kolozsvári küldött a szerencsi gyűlésre 1605. 41.
 Bor olcsósága 1573-ban 13.
 Borbély György előléptetése 25.
 — karánsebesi bán lesz 1595-ben, 26.
 Borbély (Barbély) Márton 34, 44.
 — hazatér száműzetéséből 1605. 41.
 Bornemisza Boldizsár 58.
 Bornemisza János elfogatása 1594. 16; — megölése 17.
 Boronkay János kivégeztetése 32, 33; — Lódi is maturálta, hogy leányát elvehesse 40.
 Bosnyák Tamás fileki kapitányt Silesiára küldik 1605. 44.
 Boszorkányégetés Kolozsvárt 1565. 13.
 Brandenburgi választó 9.
 Brankovics János, Rác György hadnagya 1605. 70.
 Brassai János lefejezése 1569. 13.
 Brassó 25. 30. 38. 39. 56. 70. 71;
 — tanácsát elhurcolja a török 1421., 1432. és 1433. 10; — földrengés 1545-ben 11; — szerencsétlen csata 1603. 17, 27; — Basta 80,000 frtot vett rajtok 72.
 Brasslauri vajda fia 28.
 Buda 67, 71, 77; — felrobban az arsenál 1578. 14; — a basát lásd török alatt.

Burgundi Fülöp alapítja az aranygyapjat 9.

Cadmus behozza az irást 7.
 Campagna 9.
 Capriol Conte 38; — megölik a lengyelek 1605. 45.
 Carillo Alphons lásd Alphons vicomte.
 Castor 8.
 Centaurok 8.
 Chaldaeaiak 6.
 Chersonesus 27.
 Chlodwig frank király 7.
 Cholkis 8.
 Cicero 5.
 Cletus pápa használja először az apostoli benedictiót 9.
 Cra Károly, felszemű, kapitány 60, 77.
 Crassus Marcus 7.
 Croesus király 6.
 Csajtlitz (Czaitlicz) német kapitány 1604. 33; — 1605. 55.
 Csáky Dénes halála 1584. 15.
 Csáky István 45, 60; — a szerencsi gyűlésen 1605. 42; — Mihály vajda meg akarta öletni 27.
 Csáky Mihály kancellár halála 1571. 13.
 Csáktornyai Mátyás Maros-Vásárhelynél elesik 1602. 17.
 Cseh király 9.
 Cseklész 67.
 Csiszár Gergely kivégzése 33.
 Csobáncz 52.
 Csoda Rómában 1571. 18.
 Csodaállat 18. 51.
 Csonka István 57.
 Csonka János, Rác hadában hadnagy 36; — hajdú-hadnagy, gratiát nyer 1605. 51; — halála 1605. 70.
 Cyaxares 6.
 Cyommer János dévai német kapitány 1605. 60, 77.
 Cyrus 6.
 Czegléd 71.
 Czigány vajda Kolozsvárt 32.
 Daczó (fejérvári) 74.
 Dampierre Henrik gróf, hajdúkapitány 1604. 33. 38.
 Danczig építése 1205-ben 10; — ostromolja Báth. István 1577.

14; — polgármestere Ebertfelder 10.
 Dániel próféta 5; — korában ki volt római király 6
 Dános, szász falu mellé száll Ráczy György, 1605. 61, 69, 70.
 Darabos János, 52, 76. ügyes katonája 75.
 Daróczi Ferencz fogságban 1605. 43.
 Dávid deák 33, 47.
 Dávid Ferencz püspök halála 1579. 14.
 Dávid király mikor élt 5.
 Dávid Zsigmond pestisben hal meg 1586. 19.
 Debreczen 13, 57.
 Decsi János megnősül 1600; — meghal 1601. 17.
 Deli Száva, hajdú-kapitány 1604. 33.
 Demjén Vizter, moldvai követ Bocskainál, 1605. 43.
 Democritus az abderai 8.
 Dengeleghi Mihály hajdú-generális 1605. 42. 43, 49.
 Dersü, a német császár követe Bocskayhoz 1605. 37.
 Dés elfoglalása 75, 76.
 Desöffy, 50.
 Despoth vajda megölése 1563-ban 13.
 Deucalion vizözöne mikor volt 5.
 Déva vára 14, 26, 55, 60.
 Diósi Pál, 44.
 Dobó elfogatása 1556-ban 12.
 Dolman György kereskedő 15.
 Duló Gergely, Báthory István hadnagya 12.000 tatárral Siléziára tör 1605. 44.
 Duna 25.
Ebertfelder, danczigi polgármester 1515-ben 10.
 Ebesfalva, az Apañiak kastélya 58, 62.
 Ecsed 50.
 Eger alatt szakadt magva a kék hajdunak 54; — pasa *lásd* török.
Égi jel 11; — üstökös 12; — 1577. 14; — 1580. 15; — véreső 12.
 Egyházakból a képeket kihányják 1540-ben 11.
 Egyházi szokás, hogy vértől. kolbásztól eleintén tartózkodtak a keresztyének 5.
 Egyiptomból a zsidók kijövele mikor volt 5.
 Elemi csapások 11, 15.

Élés 18; — valon mit pusztított el 31 hét alatt 30; — Győrött 10 esztendőre való élést foglalt el a török 1605-ben 30; — Váradban 800 emberre való élés van két esztendőre 27.
 Élelmiszerek olcsósága 1583. 15; — drágasága, Tokajban egy itcze buza ára 79.
 Éli, főpap a zsidóknál 6.
 Empedocles 8.
 Enyedi György 71.
 Eperjes 28, 32; — makacsága 1605. 41; — dolga a szerencsi gyűlésen 1605. 43.
 Epimenides 6.
 Erdély 23, 79; — főurak kivéggetése Báthory Istvántól 1575-ben 14; — megöletése Zsigmondtól 1594. 16, 17; — Erdélyben gubernatorság 1584-ben 16, 19; — Bocskai alatt *lásd* Rákóczy Zsigmond; — jezsuiták telepednek 1588-ban 15; — elűzetnek 1588. 16; — magukviselete 1599-ben 27; — a moldvaiak előzőnlük 1556-ban 12; — országgyűlés Kolozsvárt 1605. 50; — tatárok pusztítása 1233-tól 10; — a Törökországba menekülteknek jó sorsuk van 1605. 43; — vereségek Szebennél 40.
 Erdélyi István 58, 61; — Gyulaffi követe Kolozsvárra 1605. 68.
 Ernő főherczeg 21, 22.
 Érsekujvárt megveszi Bocskai 1605. 50. 51.
 Esztergom kétszer való ostroma 19 milliójában áll a német császárnak 22; — az olaszok vették be, 23; — ellene jön a török fővezér 1605. 71; — császári hajdúk ölték meg Bektást 67, 71.
 Europa, Minos anyja 7.
 Eusebius műve 5.
Fagy óriási febr. 24-én 1551-ben, 1553-ban 11.
 Farkas Ferencz megölés 1604. 29.
 Fáttra 42, 43.
Fegyvernem: karaczel 23.
 — Kézij, kozák-fegyver 62.
 Fejér Mihály brassai polgár, a békességközvetítő 1605. 37, 58, 71.
 Fejéregyháznál Gyulaffi tábora 1605. 68, 70, 71.

Fejérvári Jakab deák 73.
 Fejérvári János hadnagy 63.
 Férnikó 62.
 Filstich Lőrincz kolozsvári bíró 1577. 14.
 Filstich Péter 28, 69, 79; — kolozsvári szász követ Gyulaffhoz 1605. 68.
 Flaminia 26.
 Fogaras 13; — megvétele 1605. 36, 37, 50; — német megyé belé 77.
 Forró János elfogatása s lefejeztetése 1594. 16.
 Földrengés 11; — Brassóban 1545. 11; — Bécsben s annak pusztításai 1590. 19, 20, 21, 22.
 Földvár, Brassó mellett, sanyargatása a valonoktól 1604. 30.
 Frajnovicz Miklós, nemes ember, 18.
 Francken Kristóf Erdélybe települése 1584. 16.
 Francziák 6; — keresztyénné lesznek 7; — királyné háza Bécsben 23.
 Füleik 31; — pénzt ver fel közelében a hajdú 1604. 33; — kapitánya 1605-ben, *lásd* Bosnyák Tamás.

Gabnaolcsóság 1584. 16; — szükség 1535-ben 11.
 Galenus 8.
 Géczy gabernator lesz s fizetése 1584. 16; — meghal 1588. u. o.
 Gedanum *lásd* Danzig.
 Gedeon 7, 8.
 Gellién Imre, 47; — kolozsvári bíró 69, 74.
 Genesis mikor iratott 5.
 Gerardus János, szászok kolozsvári praedicatora 1604. 30.
 Gerendi János elfogatása 1594. 16; — megöletése 17.
 Gergely deák elfogatása 1594. 16; — s lefejeztetése 17.
 Gergely pápa 9.
 Geszti Ferencz főkapitány meghal Szászvárosban 1595. 17, 26.
 Giersek lengyel követ a portán 1595. 25, 26.
 Glancz János, osztrák, fogarasi kapitány 1605. 50, 77.
 Goroszlói csata 1601. 27.
 Görgény 70.
 Görög bölcsék, a hét 6.
 Görögország 7.

Grác 17.
 Grosius az alvó 6.
 Gyalu 40, 54, 60, 64, 65, 76; — Rácznak odaigérve 1605. 37; — praefectusa, *lásd* Óváry István; — várnagya 1584. *lásd* Pernye-szi Pál.
 Győr 48; — táborozás 28. 29; — megtarthatása 1605. 30.
 György deák, Kolozsvári posta 69.
 Gyula 74, 80.
 Gyulafelhérvár 12, 15, 16, 17, 26, 40, 54, 73; — ott temetik el János Zsigmondot, 1571. 13; — pestis 1586. 19; — harcz 47.
 Gyulafejérváriak Meggyes mellett vitézül harczoltak 1605. 61, 62.
 Gyulaffi genealogia 52; — *István*, II. László atyja 52; — *I. László*, II. László nagyatyja, III-nak szépatyja 52; — *I. László* neje Forgách nemzet 52; — *II. László* életéről s vitézi tetteiről 51, 52; — halála 1579-ben 14; — neje *lásd* Szécsi Margit; *III. László*, erd. főhadvezér 53, 57, 58, 67, 68, 70, 74. 75; — csatavesztése 1605. 60, 61, 62. 63; — elfoglalja Fogarast 1605. 50; — halála, 51; — a kolozsvári-aktól 5000 ft kölcsönt kér 1605. 68; — 2000-et kap ajándékon 69; — moldvai segítség jön 1606. 38; — ágyukat hozat 38; — Segesvár alatt 36, 37; — halála 1605. 39, 51; — *Lestár* 14, 17; — követ Lengyelországba 1594. 22, 1595. 25, 26; — *Mihály*, pápai főkapitány, igen vitéz volt 52; — *Sámuel*, utószülött fia III. Lászlónak 51.
 Gyulai Ferencz jószága Koncziné lesz 1605. 41.

Hadiszerszám. Ágyuk Szamosujvárt 76, 77, 78; — Rác György Gyulafftól sokat nyer 1605. 63, 64; — poros csupor 77; — kalács 77; — kocziperger 32.
 Hadrián császár 8.
 Hagymásy Kristóf halála 1577. 14.
 Hajduk törnek Marosvásárhelyre 1602. 17; — előljárója 1604-ben 33; — generálisok volt Lippai Balás, utódja Dengeleghi Mihály 1605. 42; — elfoglalták Foga-

rast 1605. 36; — pénzt vernek fel Füleknél 1604. 33.
 Haller Gábor, a szászok és Bocskay közt békeességeközvetítő 1605. 37, 40, 58, 59, 71.
 Halmágyot rabolja a török 73.
 Halmágyi István 27, 38, 79; — Raduly követe Bocskaihoz 1605. 65; — mit kíván 66.
 Harang használata először 420-ban 9.
 Harczleírás 60, 61.
 Háromszéken székely tábor 65.
 Havasalfölde 34, 38, 51, 54, 56, 60; — harcz. 52; — megtámadják Székelyországot 1550-ben 11; — meghódolnak Báth. Zsigmondnak 1595. 26; — vajda Erdélyt megtámadja 1556-ban 12; — vajda 1595-ben *lásd* Balaticsi György, *lásd* Raduly.
 Hegyesd vára, töröké 52.
 Hekatombák 7.
 Heltai Gáspár halála 1575. 14.
 Heltus Gáspár, kolosvári polgár 78.
 II. Henrik 9.
 Hercules 8.
 Herodotus mikor élt 5; — művei 7, 8.
 Hideg, óriási 1561-ben 12.
 Hippocrates mikor élt 5; — kortársai 8.
 Hóesés májusban 1551. 11; — 1564. 13; — óriási 1559. 12.
 Hofkircher, német kapitány halála 77.
 Hoffmann György 28, 30, 31, 68; — — neje Lengyelországba megy, 1604. 32.
Hóhér: Czigányok 32.
 Holdvelág szász község 58, 60, 61, 62.
 Homonna 32.
 Homonnai Bálint, 45; — Bocskai három hadának fővezére lesz 1605. 49.
 Horváth András, szamosujvári postamester 76.
 Horvátország 18, 22.
 Hősök a XVI. században Magyarországon 52.
 Hunok 8.
 Hunyad 54.
 Hunyadi Demeter püspök lesz 1579. 14; — halála 1592. 16.
 Hunyadi Ferencz meghal 1600-ban 17.

Huszár István, lovas kapitány 54, 75, 76.
 Huszt, 38; — 60 német őrség van benne 1605. 49; — kirablása a lengyelektől 1605. 47, 48, 74.
 Ibrányi Ferencz, hajdú-kapitány 1604. 33.
 Időszámítás, olimpiai 7; — krisztusi 9.
 Ifjú János lefejeztetése 1594. 16, 17; lovásza volt neki Rácz György 64.
 Illésházy Bocskai mellé áll 1605. 42; — nála 49.
 Illye 72.
 Imreff János 64, 65, 67, 68, 69, 74; Jenőben 39.
 Indictiók behozatala 7.
 István moldvai vajda győzelme 1478-ban 10.
 Izabella királyné halála 1559-ben 12.
 Izsák 5.
 Jákob mikor megy Egyiptomba 5.
 János Zsigmond leveri a székelyeket 1562. 12; — Szatmárt ostromolja 1563-ban 13; — Kővárt elfoglalja 1567. 13; — halála 1571. 13.
 Jason, Aeson fia 8.
 Jazliska (a lengyel határon) 32.
 Jebus, Jerusalem egyik neve, *lásd* ezt.
 Jégeső hull jun. 29-én 1548-ban 11.
 Jenő 39.
 Jerusalem 5, 7, 9.
 Jezerniczki 18.
 Jezsuiták Erdélybe telepedése 1580. 15; — kiűzése 1588. 16; — szindarab Bécsben 1590. 21.
 Jobbágy Pál, hajdú hadnagy 38.
 Jósika István lefejeztetik 1598. 17.
 Jónője volt Rudolfnak Prágában, 1604. 28.
 Káldy Márton pap, kíséri Belgioso nejét 1604. 28, 32.
 Kali Vincez pénzt ver fel Füleknél 1604. 34.
 Kálmándi kivégzése 33.
 Kamuti Balás 41, 44, 52, 56, 75.
 Kamuti Farkas 44, 49, 50, 67; — árulása 1604. 30.
 Karánsebes 24, 30; — bánja *lásd* Lodi.

- Karintlia 31.
 Karkai Pál, hunyadi praefectus 71.
 Károly főherczeg neje 21.
 Károlyi András meghal 1594. 17.
 Kassa 15, 32, 42, 69, 76; — a templom miatt lázadásra készek 1604. 31; — ott Bocskai 49; — 7 falut kapnak tőle 32; — hiába ostromolja Básta 1605. 50; — főkapitánya lásd Belgioso; — porkoláb 78; — profósz lefejeztetése, pénze 1604. 31.
- Kátay, Bocskay kancellárja Lengyelországban 1605. 37, 42, 49.
- Katonaság általában:** fegyver derekasok 76; — gyalog puskás 76; — Egy regimentben 10 zászló van = 3000 ember, azelőtt 6000 volt, minden zászló alatt 300, 77; — 15 sereg = hatezer ember 35; — Egy zászlóalj 300 ember 77; — csel: Lippát kiéheztetéssel foglalták el a németektől 1605. 55; — Fajtalankodás a győri táborban 28, 29; — kifejezés: Beássák magokat 54; — Egy havi zsold 5 tallér 1605. 43.
- **különösen:**
 — Básta hadáról 1604. 41, 42,
 — Belgioso hada 1604. 35.
 — Bocskay 6000 emberrel megy Zsigmond mellé 1596. 24; kinek 37 ezer embere volt u. o: — hada 1604. 33; — három hada van Magyarországon 1605 49; — 500 katona megy ki Magyarországra 1605. 54; — Várad alatt 1604. 35; — 50000 magyarja van 1605. 50.
 — Bosnyák Tamás hada 1605. 44.
 — Erdélyi had 1604. 35; — Kék drabantok kipusztulása 54.
 — Gyulaffi hada 5000 ember 1605. 58; — részegsége miatt pusztul el Meggyes alatt 1605 59, 60, 61.
 — A Havasalfüldéről jött magyarok hadi felszerelése 67; — a vajda magyarjai nem állnak Rác György mellé 1605. 56; — Mihály vajdának puskás gyalogja volt 20.000 a miriszlói csatában 40.
 — Magyar, török, tatár dúlja Ausztriát 1605. 45; — 400 magyar ment Temesvár alá 1604. 33.
- Moldvai had Erdélybe érkezése, 47 zászlóalja lovag és 3000 gyalog, 1606. 38; — Gyulaffi mellé jön 1605. 69, 70; — 3000-nél több Gyulaffinál 1605. 72; — Siemeonnál való had 5000, 50.
 — Német regimentekről 77; — A német hadak erőssége Várad alatt 1604. 35; — 15000 németet vág le a török Bihácsnál 1590-ben 22.
 — Német Gergely hada 25000 magyar katona, 49.
 — 10,000 olasz volt Esztergomnál 23.
 — Pecz János regimentje s hadi szabálya 75, 76, 77; — hadában 1383 ember veszett 1604. 28.
 — Rác György hadáról 1605. 72; — hadának két havi zsoldja 28 ezer frt 36; — hada igen hitvány 70.
 — Rédei hada 43.
 — Ribis regiment 77.
 — 2000 székely a határt őrzi 1605. 65.
 — Török császár 500.000 embernek fizet állandóan zsoldot 45; — 900.000 embert hozhat a török császár harczba 26; — Ali basa táborra 12000 ember 1605. 50; — Töröknek lesz 200.000 embere ideki 1605. 41; — Török vezér 150000 emberrel jön Bocskai mellé 1605. 49; — A török Bethlennek 54000 embert rendelt 1604. 33; — 10.000 török a Duna mellett Raduly ellen készen 1605. 71; — török fővezér 100 és 100 ezer emberrel jó Esztergom ellen 1605. 71; — 10.000 jancsár megy a Kazul ellen 1604. 34; — Török-tatár 4000 Rédei mellett; — 500 jancsár és 500 lovag Temesvárt 1604. 33.
 Kazullal hada a töröknek 1604. 34; — nem békélt meg vele 48.
 Kékedi György abaujvári főispán. Bocskai követe a portára 1605. 38; — neki esküdött meg Raduly, 39; — ajándékot visz a portára 1605. 43; — Bocskai állandó követe a portán 1605. 71.
 Kelemenelkén gyűlés 1605. 57, 58.
 Keletindia 6.
 Kemény Boldizsár 64, 69, 70.

- Kendi elfogja Lodit 40.
 Kendi Antal halála 1558-ban 12; —
 Ferencz halála 1558-ban 12; —
 Ferencz elfogatása 1594. 16; —
 megöletése 17; — Gábor elfoga-
 tása s lefejeztetése 1594. 16; —
 Sándor elfogatása s lefejeztetése
 1594. 16.
 Kerekes Pál, kolozsvári küldött a
 szerencsi gyűlésre 1605. 41.
 Kerezta vornik, moldvai fővezér
 1606. 38.
 Kis-Selk 59.
 Kis-Szeben Bocskainak meghódolt,
 1605. 43.
 Kolnich díszszekere Patakon Bocskai
 kezébe kerül 1605. 44.
 Kolosmonostor 51, 76.
 Kolozsvár 14, 15, 16, 17, 28, 30,
 31, 35, 38, 40, 64, 65, 73, 76,
 79; — 2000 frtot ad az ország
 szükségére 1605. 45; — 2000
 frtot ajándékoz Gyulaffinak 1605.
 68, 69; — 7000 ember halt meg
 1554-ben 12; — villám üt be a
 templomba 1555-ben 12; — bi-
 rája 1564-ben Filstich Lőrincz
 13; — a legnagyobb harang
 feltétetik 1579. 14; — a jezsui-
 ták letelepednek 1580. 15; —
 követeket küld Bocskaihoz 78;
 — a szerencsi országgyűlésre
 1605. 41; — odáig dülnek az
 oláhok 1556-ban 12; — ország-
 gyűlés 1605. 50; — ostroma
 1552-ben 11; tűzvész 1563. 13;
 — vízáradás 1534-ben 11.
 Komáromi császári hajdúk ölték meg
 Bektást 67.
 Komáromi Máté 52.
 Konezin Cziprián, váradi kapitány,
 1605. 41. 72.
 Konkoli, székely kapitány 46, 47.
 Konstantinápoly 72; — története
 8; — nagy öröm a magyar fog-
 lyok elbocsátásán 38.
 Kórod-Szent-Mártonhoz gyül a szé-
 kelység 1605. 57; — Segesvár-
 hoz 3 mélyföldnyire fekszik 58,
 74.
 Korláti hozza a koronát Bocskai-
 nak 1605. 72.
 Korlatovich hozza a görög koronát
 Bocskainak 1605. 49; — György,
 váradi porkoláb), német érzelmű
 74.
 Kornis Boldizsár 35, 38; — Gáspár
 24; — árulkodása 27; — György
 Bocskai követe a török vezérhez
 1605. 67; — Zsigmond fogságban
 1605. 43; — semmi böcsülete
 Prágában 47.
 Korponát elfoglalja Rédei 1605. 42.
 Kovács Máté, székely, a nemesek
 legnagyobb ellensége 47.
 Kovacsóczy Farkas elfogatása 1594.
 16; — Ferencz kancellár meg-
 öletése 1594. 17; — 1571. Ró-
 mában 18; — Kristóf vízbe full
 1598. 17.
 Kozák fortély Bástával szemben
 1605. 41; — a tatárt megveri
 1595. 27.
 Kölni érsek 9.
 Köpeczen hal meg Gyulaffi 1605.
 39, 51.
 Körös Mihály 79.
 Körösbánya vidékét dúlja a török 73.
 Körösfő 54.
 Kővár 61; — J. Zsigmond elfoglalja
 1567. 13.
 Köves Arábia 5.
Követ. Bocskayé Lengyelországba,
lásd Kátay; — a török vezér-
 hez *lásd* Balási Ferencz és Kor-
 nis György; — a portára *lásd*
 Kékedi György.
 — Erdélyi a portára 1604; — *lásd*
 Balási Ferencz; — Lengyelor-
 szágba 1395. *lásd* Sennyei, Gyul-
 affi Lestár.
 — Horvátok Bocskainál Szerencsen
 1605. 42.
 — Illésházyé Bocskainál 1605. 42.
 — Kolozsváriak Bocskainál 78.
 — Kozákok Báth. Zsigmondnál
 1595. 27.
 — Lengyelek Bocskainál Szerencsen
 1605. 42, 43; — a portán 1595.
lásd Giersek.
 — Magyar követ Báth. Zsigmond-
 nál *lásd* Nádasdi.
 — Moldvai követe Báthory Zs-nál
 1595. 27; — Bocskainál *lásd*
 Demjén Vizter.
 — Német császárei Bocskayhoz 1605,
lásd Pográny Ferencz és Dersti;
 — a lengyelnél 1595. 25; — 1596.
lásd Wacker; — a portán békes-
 ségért 1605. 72.
 — Pápai követ Erdélybe 1595. *lásd*
 Alphons vicomte (de Carrillo).

— Radulyé Bocskaihoz. *lásd* Hal-
mágyi és Sima posztelnik; — a
török portán, *lásd* Sztójkicza.
— Török követ Erdélyben 1595, *lásd*
Muztadar; — császár czauszt
küld a lengyelhez 1605. 38.
Krajovai bán 39.
Krakó 26, 27, 31, 32; — a királyi
lak leég 25.
Krauzenek 35; — fortélyá a szebe-
niekkel 1604. 29.
Kréta szigete 7.
Kristóf János brassai polgár a bé-
kesség közvetítő 1605. 37, 71.
Kulpa folyó 24.
Kún Gáspár huszti magyar kapi-
tány 1605. 49.
Küküllő 60, 61.

Lajos II. magyar király 10.

Laposvidék 61.

Laskó János elesik Szebennél 1599.
17.

Lengyelország 28, 32, 76; — Len-
gyel király *lásd* *Báthory István*;
— *I. Zsigmond*; — pestisben
hal meg 1586. 19; — fia szüle-
tik 1595-ben 27; — üdvözlése
1595. 25; — királyné *lásd* *Sza-
polyai Borbála*; — nagykan-
czellár 1594. 22, 25, 28, 29; —
halála 1605. 39; — nemzet há-
borúja a muszkával 1580. 1582.
15; — német szövetség 1596.
27; — a tatár betör 1595. 27;
— megveri a lengyeleket 1605.
49; — a törökkel a békét nem
bontják fel 1595. 26; — a török
mit kíván tőlök 1605. 38.

Leonardi Jánost lefejezik 1605. 53.

Léva városát elégeti Rédei 1605. 42.

Lippa 39; — hogy szerzi meg Rá-
kóczy Lajos 1605. 55; — a török-
ké lesz 72, 74; — ráczok vere-
kedése 1605. 39, 67, 68.

Lippai Balázs 31; — hajdú-kapi-
tány 33; — mint árulót meg-
ölik 1605. 42.

Lipsius véleménye a németről 8.

Lisius folyót a persák kiitták 8.

Lithvania 13.

Ló Egy ló ára 200 arany 60.

Lódi Simon 37; — elfogatása, jel-
leme 40; — felesége Boronkai
leánya 40.

Lónyay Albert megöletése 1594. 17.
Lőcse Bocskainak meghódolt 1605.
43.

Lucz Gál szebeni polgármester 56.

Lugos 24, 38.

Lukinus, kassai kereskedő, tridenti
származású 32.

Lukin Sándor, tridenti, zászlótartó.

Deés parancsnoka 75, 77.

Lydiaiak 6.

Magyar Bálint, hires vitéz 52.

Magyarok bátorsága a miriszlói üt-
kötetben 40, 79; — jönnek ki
Havaselvéből 1605. 65, 66, 67.

Magyarnak hasznát csak úgy lehet
venni, ha bort nem adnak neki
inni 63.

— országon fejedelmek találkozása
1510-ben 10; — pusztítása a
tatároktól 1143. és 1233. 10.

Mainzi érsek 9.

Majlád István Tordát elégeti 1531-
ben 11.

Makrai halála 77.

Makroviczai hercegg 25.

Máramaros 100 drabantra fizet 1605.
48; — a négy városa szintén u. o.

Marcomannok = Morvák 8.

Marcus Antonius 8.

Marcus Publius, Crassus fia 7.

Mária Christierna, 19.

Markó vajda 38, 54.

Marosujvár 64.

Maros-Vásárhely 45, 63, 75; —
csata 1602. 17; — oda gyűl a
székelység 1605. 58.

Marsza, lovaskapitány 54.

Mathusalem koráról 6.

Mátraít egy Jacobus német lötte-
át 78.

Mátyás főherceg 74; — Győr alatt
vigan élt, 1605. 28, 29; — meg-
futamodása, 30.

Mátyus János, csiki és gyergyói ka-
pitány 61, 63, 70.

Médek 6.

Medgyes 30, 56, 58, 63, 64, 65, 67,
75; — országgyűlés 16, 73; —
tűzvész 1564. 13; — Rácz György
kicsap, 1605. 59, 60, 61; — ad-
tak népet neki 70.

Mennydörgés, villámlás nov. 19-én
1553-ban 11.

Mesék a hosszú életkorról 6.

Micillus Jakab 9.
 Mihály vajda Szebenben kivégeztetik 1510-ben 10.
 Mihály vajda 29, 54, 64: — Petrasco-tól származik 12; — dolgairol 79; Erdélyben 1599. 27; — veresége Miriszlónál 40; — megölése 28; — ezüst marhája Bástáé lett 48.
 Mihnye vajda törökké lett 25.
 Mikola János 19, 27, 36.
 Miksa I. német császár 10.
 Miksa II. halála 1576. 14.
 Miksa főherceg 21; — elfogatása Lengyelországban 23.
 Mindszenti Benedek 58.
 Minós. Kréta királya 7.
 Miriszlói csata 1600. 27, 40, 79.
 Mirza vajda megölése 1556. 12.
 Mislyén Bocskay 1605. 42.
 Moldvaiak meghódolnak Báthorynak 1595. 27; — Erdélyt előzönlük 1556. 12; — segítséget küldenek 1606. 38; — Havaselvére mennek 39; — megtámadják Székelyországot 1550-ben 11; — veresége 1539-ben 11; — vajda lásd Áron, Sándor, Stephan *alatt*; — István győzelme a törökön 1478. 10; — a török császárhoz küldik 1540. 11; — szökése 1584. 16; — Bocskai ráparancsol, hogy Radulyra menjen 1605. 44; — segítséget küld Gyulaftinak 1605. 69.
 Móríz császár 5.
 Morvák 8.
 Mózes mikor élt 5, 7.
 Mura folyó 17.
 Muszkával háborúja a lengyelnek 1580. 15; — békét köt 1582. 15.
 — elfoglalja Poloczkát 1563-ban 13.
Nabukodonozor 6.
 Nádasdi Erdélyben 1595. 26.
 Nagy Albert megmenti Kassát 1605. 52, 53; — Ferencz 36, 48; — — Gergelynek, Rácz György hadnagyának halála 1605. 70; — Lőrincz, lovas-kapitány 54; — Mihály közkatona vitézi halála 62.
 Nagy-Enyed 40; — kirablása 1605. 64. 68.
 Nagy-Küküllő folyó 62, 63.

Nagy-Szeben 37, 38, 54, 55, 56, 63, 64; — tűzvész. 1556-ban 12; 1570. 13; — a barátok kiűzetnek 12; — véreső esik 1557-ben 12; — pestis 1586. 19; — ostromolja a török 1432-ben 10; — csata 1599. 17; — sarcaza 1604. 29; — a havaselvi vajdához küldenek 1605. 70; — Raduly hozzájuk küld 39; — a királybíró esete 1604. 29; — adtak népet Rácz Györgynek 1605. 70.
 Nagy-Szombat 43.
 Nagy-Várad 36, 75, 76, 78; — alá jön Belgioso 1604. 35; — kapitánya 1605-ben, lásd Konczin Cyprián; — munitiója 1604-ben 27; — veresége a németnek 1604. 35; — a németek pusztulása 80; — ostroma 1605. 50; — német érzelmű porkolábja Korlatovics György, 74; — elpusztítja a török 1473. 10; — ostromolja 24; — töröknek akarja Konczin adni 1605. 72; — 300 német jön onnan Erdélybe 77.
 Nándorfejérvár 33. 34, 49, 74.
 Nápolyi háború a spanyol és francia közt 6.
 Nápolyi Péter deák, a moldvai vajda titkárja, 1605. 43.
 Német Gergely, Bocskai dunántuli hadainak kapitánya 49.
 Németalföldi háború 1576. 14.
 Németország 28, 32; — commissariusok Erdélyben 1604—1605. 36, 37, 53; — császár békét kíván a töröktől 1605. 72; — megveszi Esztergomot 23; — erőszkoskodása Kassán 1604. 31; — Kolozsvárt ostromolja 1552. 11; — Tokajt elfoglalja 1565. 13; — vélemény rólok 8; — természetök gyanós 36; — a választófejedelmek 9.
 Neositus Péter jezsuita református lesz 1583. 15.
 Nicaei zsinat 7.
 Nőé vizözöne mikor volt 5.
 Nógrádot elfoglalják Bocskay emberei 1605. 42.
 Nola városában van először harang 9.
 Novák Baba 40. 67.
 Nyári Pál, Bocskai kapitánya 1605. 41, 50.
 Nyitrát megveszi Bocskai 1605. 50.

Ojelus Tolas 8.
 Olt folyó 37.
 Olmüci püspök, a német császár követe Lengyelországba 1595. 25.
 Olympiai ünnepekről 7.
 Országgyűlés Medgyesen 73; — Szerencsen 1605. 41, 42.
 III. Ottó 9.
 Óváry István gyalui praefectus 1594. 17; — Székely Mózes kezese 1603. 28.
 Ökörmező 48.
 Ósze Demeter, fejedelmi posta 78.

Pál nolai püspök használ először harangot 9.
 Palatich György lásd Balatics.
 Pankhauser német commissarius 53.
 Pápa (római) 10.000, katonát fizet Magyarországon 23.
 Parthusok 7.
 Pecz János 28; — hadának veszte 1604. 33, 35; — regimentje 77.
 Példabeszédek 8.
 Peleus, 8.
 Peloponnesusi háborúk 5.
 Pénz. Németországból hozott 12 tonna pénzt ver fel a hajdú Füleknél 1604. 33.
 — A török 7 millió aranyat ad a Kazul elleni hadra 1604. 34.
 Pererius műve Dánielről 5, 6, 7.
 Perneszi Pál, gyalui várnagy halála 1584. 16.
 Peruból jött a titkos baj, a rühhöz hasonló, mit francia betegségeknek hívnak 6.
 Perzsák 6; — győzelmök a törökön 1584. 16.
 Petki János székely generális gyávaságra 1605. 61.
 Pető János, császár tanácsa (gersei) 52.
 Petrasco vajdát méreggel megölik, 1556. 12.
 Pettinger Frigyes, német kapitány 42.
 Peucerus műve 9.
 Pfalzi örgrófság 9.
 Phalaris sicíliai zsarnok 9.
 Pherecidas syriai 8.
 Pisano Gerárd, 30.
 Plinius mikor élt 5.
 Pográny Ferencz, a német császár követe Bocskayhoz 1605. 37, 73.

Poloczka elfoglalása a muszkától 1563-ban 13.
 Pollux 8.
 Pompejus 7.
 Poson 23; — a fejedelmi összejövétel 1515-ben 10; — tumultus 1583. 18; — országgyűlés u. o.; — mellett 2000 német besánczolta magát 1605. 51.
 Pozodarsky Péter 40.
 Praeda, kulcsár, Raduly vajda bátyja 39.
 Prága 18, 19, 28, 56; — Boesckay ott 1604. 36.
 Priscus Panites vagy rhátor és munkái 8.
 Ptolemaeusok 8.
 Pythagoras 8.

Quadok = Silesiaiak 8.
 Quintus Curtius 8.

Rác György 36, 51, 54, 55, 56, 59, 65, 67, 68, 72, 73, 74, 79; — előéletéről 64; — erdélyi vajda akar lenni 1604. 29, 30; — hadának veresége 1605. 36; — a szászok nem tartanak vele többet 37; — Havasalföldén practicál 1605. 56, 57, 58; — hitlevele 1605. 53; — megtámadják a magyarok 1605. 69; — esele Medgyes mellett 1605. 59; — Segesvárra szorúl 1605. 39.
 Rácok veresége Segesvárnál 1605. 51; — visszaszerzik a töröktől Lippát 1606. 74.
 Radez István magyar helytartó 1583. 18.
 Radnóti István kolozsvári magyar követ Gyulaffihoz 1605. 68.
 Raduly havaseli vajda Brassónál 1603. 27; — 20.000 forint vett rajta 72; — hadat indít, hire 1605. 65; — könyörög Bocskainak 1605. 66; — meghagyja székében Bocskai 38; — Rác hadat meg akarja fogadni 1605. 72; — Régenit elfogja 1604. 34; — a török kényszeríti Bocskay mellé 1605. 71; — esete 39.
 Radzivil bibornok 25.
 Rákóczy Ferencz, Lajos bátyja 1605. 55; — Lajos hogy szerzi meg

Lippát 1605. 55; — kijön onnan 72; — Sigmond a szerencsi gyűlésen 1605. 42, 45; — gubernator 73.

Rédei hadjárata 1605. 42, 43, 44; — elfoglalja Korponát 1605. 42; — Bocskai egyik hadának vezére, 49.

Régényi János, császárpárti szász 1605. 56; — becsülete 1604. 29; — megátalkodottsága 39, 40; — elfogja a havaselvi vajda 1604. 34; — a szebeniek megbízásából Havaselvére megy 1605. 70.

Regensburgi országgyűlés 1576. 14.

Régi kifejezések és szavak:

- Asszonyi állatot szívni 64.
- bajt vivni 51.
- boncsok = ékszerféle 48.
- carparálni = kárpáni, korholni 65.
- csatáj-patáj = csetepaté 61.
- czipelés = czipő 76.
- Egy farkáig menni valakivel 38.
- 18 esztendőnek fölötte nem volna 72.
- Ezten szerdán 54.
- Falu fejében kardot vonni 68.
- folyamljék = folyamodjék 35.
- Futotton futott, a mig el nem unta 61.
- gazuta nép = selejtése 57.
- keresztfogás = törbeejtés 78.
- Kinszergetnéje = kényszerítgetné, szoritaná 71.
- lancz = landsknecht 75.
- Látogatni valami költséggel = segíteni 47.
- Megcsekkentek = alább hagyott a bátorságuk 39.
- Megmarczongni = megrongálni 75.
- Megpallani valakit = megverni 67.
- megrivogatta őket = rájuk ijesztett 52.
- Megvakarta őket az tatár 49.
- Megvásárlottak ennek 80.
- Nemzet = ivadék 52.
- Pepecselni 61.
- safélykü = saphir, 19.
- Ünén köztök = egymás közt 49.
- Zekzamenta 76.

Ribis Szigfried 38, 64, 65.

Róma mennyire Jerusalemtól 5; — mikor keletkezik 6; — ott Kovacsóczy kancellár 1571. 18; — királyai 6.

Ruber György, János fia tokaji kapitány 1605. 79; — János halála Kassán 1584. 15.

Rudolf császár 18; — a jósnőjét megfogatta 1604-ben 28; — Erdélylyel kínálja Bocskait 1605. 37.

Salamon király 6.

Sámuel próféta 6.

Sándor moldvai vajda halála 1568. 13.

Sásd, Küküllőmegyei falu 62.

Sárkányerdeje Brassó mellett 40.

Sárközi Máté, kék drabant tizedes 60.

Sarmasági 27, 28, 74.

Sáros-Patak 44.

Sasa János gyalog testőrkapitány halála 1584. 16.

Sáskajárás 1535-ben 11.

Scholasticus doctorok 5.

Sclavoniában (Tótország) harc 24.

Segesvár 29, 37, 53, 58, 60. 70, 72, 75; — megszállása 1605. 39; — ostromolják 36; — csata 51; — megadja magát Bocskainak 57; — melléje száll Rác György 69; — népet ad Rác Györgynek 70.

Segniei Miklós 35; — megöli Lippai Balást 1605. 42; — kassai kapitány 43.

Sennyei Pongrácz 25, 26, 35, 60; — követ Lengyelországba 1595. 25; — király képe 38; — semmi böcsülete Prágában 47.

Sepsi-Szent-György 61.

Servius Tullius 6.

Sicilia 6.

Silesia 8, 28, 32, 49; — rámegy rabolni Bosnyák Tamás 1605. 44.

Sima Prosztelnik, Radulya követe Bocskaihoz 1605. 65, 66.

Simeon vajda 37; — a moldvai vajda öcsce, Radulyra megy 39; — moldvai vajda hazatér rosszkedvvel 1605. 73.

Sinai hegy Köves-Arábiában 5.

Sirmer Antal császárpárti szász 1605. 56.

Solon 6.

Sombori László halála 1588. 16.

- Sommer János halála 1575. 14.
 Somogyi Bertalan 74.
 Söröss István, 52; — kolozsvári polgár 78.
 Spanyolok 6; — Antwerpent elfoglalják 1576. 14; — király a belga háborúra 40 millió aranyat költött hiába 6 év alatt 44; — a törökre hajóhadat küldött 48.
 Spárta mikor alapították 5.
 Stíria = Valeria Germaniae 8.
 Stepán István, váradi főlegény kizoztatása 1601. 27.
 Stephan moldvai vajda 1563. 13.
 Svédország örökös királyság lesz 1544. 11.
 Sylla Mátyás (illiriai) volt Báthory András szolgájának a neve 54.
 Szabó András kolozsvári polgár 1603. 28.
 Szabó György, kassai polgár 1604. 31.
 Szakál András 78.
 Szalay Ferencz, szatmári hadnagy 63; — megtámadja Rácz Györgyöt 1605. 69; — meglövik 70.
 Szalánczi János elfogja a moldvai vajdát 1540. 11; — László 23; — Mihály Erdélybe megy 1457. 10.
 Szamosfalva 14.
 Szamos folyó kiönt 1580. 1584. 15.
 Szamosujvár 17, 77; — ostroma 1555. 13; — megvétele 1605. 69, 75; — kapitánya 1594. *lásd* Vass Gergely.
 Szapolyai Borbála lengyel királyné halála 1515. 11; — István 11; — János 11; — király 51.
 Szász király 9.
 Szászok 64; — hittel kötelezik magukat Bocskaynak 1605. 37; — újra rebellálnak ellene 39; — gyűlésük Szebenben 1605. 56; — nem segíti őket többé Raduly, meghódolnak 1605. 71; — adtak népet Rácz Györgynek 1605. 70; — pusztítják őket a székelyek 1605. 55, 56, 57.
 Szászfenes 68.
 Szászebes 54; — ostromolja a török 1438. 10.
 Szászváros 26, 54.
 Szatmár 17, 35, 36; — ostromolja János Zsigmond 1564-ben 13; — eleste 1604. 30, 31; — 100 drabontra fizet 1605. 48; — erősége, 47 ágyúja van, 27, 28; — főkapitánya *lásd* Beck Joachim.
 Szécsént elfoglalják Bocskay emberei 1605. 42.
 Szécsi Margit, Szécsy Tamás leánya Gyulaffy Lászlóné 1605. 51.
 Székely Mózes 29; — megveszi Kolozsvárt 1603. 28; — elesik Brassónál 1603. 17. 72.
 Székelyek 64; — bátorsága 61, 62; — miért álltak Bocskai mellé 46. 47; — corruptiója 1605. 57; generalisa Petki János 61; — haza akarnak menni 1605. 36; — legyőzése János Zsigmondtól 1562-ben 12; — felfegyverzésére küldik Rácz Györgyöt 53; — támadása Szapolyai vajda ellen 1521. 11; — dülása a szász földön 1605. 55, 56, 57.
 Székelyország megtámadása 1550-ben 11.
 Székely Udvarhely 36, 51, 71.
 Székely-Vásárhely *lásd* Maros-Vásárhely.
 Szeléndek 55.
 Szénásy Mátyás megfutamodása és csele 1604. 30, 31.
 Szendrő megadja magát Bocskaynak 1605. 42; — tájékan a kimenekült magyarok birtokokat kapnak 1605. 43.
 Szepesvárallya 32; — ostroma 1604. 38.
 Szerencsen országgyűlés 1605. 41, 42, 44, 55.
 Szilágy 78.
 Szilágy-Cseh 15; — ott temetik el Gyulaffit 1605. 51.
 Szilvási Boldizsár 33; — megölése 1594, 17.
 Szinavicska 48.
 Sziszek dolga 22; — harc ott 24.
 Szivárvány látszik jan. 17-én 1549-ben 11.
 Szolnok 35, 67, 71.
 Szoross István 47.
 Szőlők pusztulása 1566. 1569. 13.
 Szömöre Mihály megölése 1604. 29.
 Szörös Mátyás kolozsvári polgár 78.
 Sztójkicza, havaselti állandó követ a portán 1605. 66.
 Sztrij 48.

Szuhait atyjatiává fogadja Mihály vajda 79.

Szücs Gáspár volt kolozsvári király-bíró 78.

Tarquinius Priscus 6.

Tatár útja Győrre 48; — -kozák összecsapás 1595. 27; — megverik a lengyeleket 1605. 49; — kán izenete a lengyel királyhoz 1605. 49; — dulják Magyarországot, 1143. 1233. 10; — kán fia Silesiára megy 1605. 44.

Telamon 8.

Telegd 78.

Temesvár 35, 74; — megszállása 1596. 24; — arra megy Heder pasa 66; — dolga 1604. 33; kirekesztik és elfogják Haszán pasát 1606. 78, 79.

Terebes 31.

Tertullian 6.

Thebae (Beotiában) alapítása 7, 8.

Theodosius az ifjabb 8.

Thracia 8.

Thúri György XVI. száz. híres vitéz. 52.

Thurzó András 38.

Titus elfoglalja Jerusalemet 8.

Tiz parancsolat mikor adatott 5.

Tokajt a német elfoglalja 1565. 13; — kapitány 1605. Ruber György 74; — nagy inség 1606. 79.

Toldi István 27.

Torda 17, 23; — felégetése 1531-ben 11; — a torony összeomlása 1563-ban 13; — a kamara 68.

Tornajátékok kezdete Henrik alatt 9.

Toroczky Kristóf, László fia, 16 éves, csatán elhull 1605. 63.

Törös vára 65.

Török Ferencz (enyéngi) 52.

Török István, Ferencz fia 52, 71.

Török nemzet.

— általában.

— császár 1605-ben lásd Achmet.

— császári leány fia pasa nem lehet 24.

— császár mondása Báth. Zsigmondról 1595. 25, 26; — levele Bocskaihoz 49; — megkaftáozza az erdélyi követeket 23; — Mahomet pusztítja Erdélyt 1425. 1432-ben 10.

— megtámadják Székelyországot 1550-ben 11.

— segítség jön Gyulaffi mellé 1605. 39.

-- törekedik a havasalfi vajda mellett Bocskainál 1605. 38.

— Jerusalemet 1338. foglalja el 9.

— a kazul nem békélt meg 48; — ellene megy 74.

— császár követelése a lengyeleken 1605. 38.

— a fogoly magyarokat örömmel bocsátja el. 38; — fővezér a magyar hadjáratra 14 millió aranyat kapott 1605. 44; — hadvezére az, ki Esztergom alatt is volt 1605. 41; — Győrt elfoglalja 1605. 30; — kicsapása Temesvárról 1604. 33; — veresége Sziszeknél 24; — Várad alá megy 1605. 50; — a váradi németeket vágja 1606. 80; — 15000 németet öl meg. 22; — veresége a perzsától 1584. 16; — porta 30; — császár Raduly ellen küldi Ali pasát 1605. 71.

Török nevek és méltóságok.

Achmet török császár 77; — himnlőben 1604. 34; — 1605-ben 20 éves 43; — testvére Heder pasa neje 1604. 34.

Ali (vezér) pasa halála (horvát fi volt) 1604. 34; — 10,000 törökkel Erdélybe jön 1605. 37; — Várad alá megy 1605. 50; — a Duna mellett 1605. 71.

Bektás basa 1605-ben budai beglerbég 43; — halála 67, 71.

Bodoni bég (vidini) 33.

Boszniai pasa, az első 24.

Budai beglerbég, lásd Bektes pasa.

Csiga Oglin, fővezér a kazul ellen 34, 48.

Czilali avagy Tolvaj Hassan pasa 1605-ben lásd Hassán pasa.

Egri pasa 1605. lásd Szinán pasa. Fővezér a portán 1605. lásd Memhet pasa.

Hassán pasa, török vezér, Gyulaffi mellé jön 1605. 39; — temesvári pasa 43; — rabolja Erdélyt 73; — elfogatása 1606. 78, 79.

Heder pasa a Duna mellett 12000 emberrel 1605. 66; — Bocskai mellé megy 67; — fővezér lesz 1604. 34.

- Mahomet török császár a Bárczaságot pusztítja 1421. 10.
 Memhet basa 66; — 1605-ben fővezér 43.
 A mérdát megesketik Bocskai számára 54.
 Musztadar csausz Erdélybe követ 1595. 26.
 Musztafa kivégeztetése 1555. 12.
 Nikápolyi béget megvendégli Bocskai 73.
 Oglan pasa *lásd* Csiga Oglin.
 Oglin, a császár atyja 24.
 Szinán pasa 35, 30; — fővezér 1604. 34; — egrí pasa 1605. 43; — Bocskai lekötelezettje 1605. 49.
 Szolimán hiát. Musztafát kivégezti 1555. 12.
 Temesvári pasa *lásd* Haszán.
- Tövisen rácok akarnak letelepedni 74.
 Trauzner Lukács, a szerencsi gyűlésre megy 1605. 41.
 Trieri érsek 9.
 Trójai háború 5; — mikor keletkezik s mikor pusztul el 6; — pusztulása 7, 8.
 Túróc 42.
 Tűzvész Kolozsvárt 1567. 13; — Meggyesen 1564. 13; — Nagyszebenben 1570. 13.
- Udvarhely**, falu, 14.
 Udvarhelyszék 46, 47.
 Ugocsa 100 drabántra fizet 1605. 48.
 Ugrai Gergely bihari főispán a magyar korona egy részét Bocskainak adja 1590. körül 19.
- Vajda** Hunyad 40; — kívánja Rác György 1605. 58.
 Választófejedelmek Magyarországon létele 1515. 10.
 — Németországban 9.
 Valeria Germaniae *lásd* Stiria.
 Váradja 54.
 Varsó 14.
 Vass Ferencz, 40, 58, 67, 75, 76.
- Vass Gergely (Czegei) szamosujvári kapitány meghal 1594. 17.
 Vásárhely (Terebes mellett) 31.
 Vásárhelyi Bálint deák, a szerencsi gyűlésre megy 1605. 41.
 Vécsey Fábrián vitézül harczolt Medgyes mellett 62.
 Véczet klvánja Rác György 58.
 Véghlest beveszi Rédei 1605. 42.
 Velencez mennyire Jerusalemtől 5.
 Veszprémi főkapitány volt I. Gyulaffy László 51.
 Világ teremtése 5.
 Vincz 26; — kívánja Rác György 1605. 58.
 Virgilius 6.
 Vizáradás Kolozsvárt 1534. 11; — egész Erdélyben 1542. 11.
 Vizözönök 5.
 Vizsoly 42.
 Vöröss Dávid 69; deák, (karkai) Bocskai küldötte Kolozsvárra 1605. 67, 68.
 Vörös Tamás (Ruffus) szebeni királybíró kivégeztetése 1556. 12.
 Vöröshajú Tamás deák, kolozsvári polgár 78.
 Vratislauri püspök *lásd* Wacker.
- Wacker** (a Vachenfels) János Máté vratislauri püspök, a német császár követe a lengyelhez 1596. 27.
- Xerxes** serege 8.
- Zakariás**, fejevári udvarbíró 77.
 Zalkai erdő 80.
 Zambó Pál 30.
 Zamo Jakab, Básta lovászmestere 47.
 Zeller Ferencz földvári bíró 1604. 30.
 Zemplén 78.
 Zok Péter, erdélyi ember a moldvai vajda szolgálatában 1605. 43.
 Zokos István, Báth. Zsigmond konyhamestere halála 1605. 63.
 Zólyomot vitatja Rédei 43.
 Zrinyi Miklós, híres vitéz 52.
 Zsidók mikor jönnek Egyiptomból 5; — a pusztában bolyganak 6; — fogsága 7.

II. Lipóczi Keczer Ambrus naplójához.

- A**baíiné asszony 138. 139.
 Abafy Andrásné 149, 254, 260, 362.
 Abafy Gáspár 200. 250, 251, 258, 322, 327, 335, 339, 353, 361, 376, 389.
 Abafy János 247.
 Abafy Sándor 106. 121, 122, 220, 246, 258, 323, 324, 361, 376, 418.
 Ábrahámfalva 99.
 Absolon 380. 394, 398.
 Ádám mester 109, 178. 324, 353, 359.
Ajándék. Apafi Thökölinek két török lovat 103.
 — Th. Palocsaynak egy hordó tokaji aszút küld, 107.
 — Thököli a fejedelemnek: 20 kopó és két szelindek 1663. 100.
 — Thököli Illésházy Györgynek 4 lovat 104. 106.
 — Thököli paripát ad Pongrácz püspöknek 141.
 Almásy uram 107, 127, 131, 133, 141, 144, 158, 162, 166, 230, 238, 249, 352, 255, 263, 310, 324, 326, 327, 329, 334, 342, 344, 370, 373, 380, 381, 386, 387, 394.
 Alsó-Répás 114. 115, 299.
 Alsó-Sarad 198.
 Alsó-Sebes (Zemplénben) 110.
 Alsó-Stubnya (Háj) 119.
 Ambrus nap 147.
 András uram 302.
 Andrásy 299.
 Andreánszky 392.
 Andreánszkyne 353, 371.
 Andris csatlós 410.
 Apafi Mihály 175.
 Apafy Gergely 263.
 Apahida 295.
 Apód 269.
 Arany 288.
 Aranyos-Meggyes 295.
 Ardánháza 190.
 Armpruszter 123, 159, 167, 171, 182, 184, 238, 258, 354, 364, 395.
 Arnótfalu 161. 172.
 Árva 89, 90, 91, 93, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 136, 144, 145, 146, 147, 149, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 180, 181, 183, 186, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 218, 221, 224, 225, 226, 229, 230, 232, 233, 237, 239, 240, 242, 245, 247, 248, 249, 250, 251, 257, 259, 260, 274, 299, 300, 302, 312, 313, 314, 317, 318, 319, 328, 333, 334, 335, 339, 340, 345, 347, 348, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 368, 371, 372, 378, 379, 380, 381, 382, 387, 390, 391, 392, 394, 397, 398, 399, 400, 403, 404, 405, 406, 408, 409, 410, 411, 414, 419, 420.
 Árva (folyó) 94, 212.
 Árvai alispán 138. 217, 243, 244, 250, 252, 314, 322.
 Árvai dolog 227.
 Árvai hadfelkelés 1663. 113, 115, 113, 118, 163, 170.
 Árvai kapitány *lásd* Zmeskál.
 Árvai levelek 411.
 Árvai nemesek 127.
 Árvai portio 353.
 Árvai possessor 201.
 Árvai tisztek 125.
 Árvai tiszttartó (talán Marczy) 91, 95, 96, 100, 101, 107, 113, 115, 148, 155, 156, 165, 188, 209, 224, 227, 238, 239, 240, 243, 247.
 Asztély 317.
 Auer 222, 227, 238, 330, 362, 373, 376, 380, 381, 382, 392.
 Auspergh 420.
Babocsy 185.
 Badaló 315.
 Bajesy György 253, 304.
 Bajesy Györgyné 101.
 Bajesy János 92, 116, 222, 251, 320, 335.
 Bajmóc 120, 122, 148.
 Bakabánya 122, 123.
 Balambér 289.
 Balás deák 229.
 Balásfalva 241, 290.
 Balásfy 113, 192, 265, 296, 297.

- Balassa 338, 339, 341, 346, 355, 360, 371, 377, 396, 409.
- Balassi Ádám 124, 214, 232, 330, 336.
- Balassi Imre 250, 312, 332, 350, 351.
- Balásvágás 232.
- Bálintfy János, Nádasdy Ferencz főzéri tiszttartója 90.
- Bánffy Gábor 111, 113, 117, 200, 201, 205.
- Bánffy Zsigmond 111, 113, 117, 154, 157, 176, 236, 243, 256, 266, 279, 293, 299.
- Bánfy Dienes 203, 206, 207, 208, 214, 221, 222, 236, 239, 243, 255, 260, 269, 273, 275, 276, 278, 288, 292, 294, 295, 296, 299, 303, 306, 309, 311, 315, 316, 318, 347.
- Bánfy inassa 231.
- Bánházy 277.
- Bán László 145.
- Bánóczy 120, 126.
- Baranovszky 91, 92, 94, 99, 100, 101, 107, 180, 245, 305, 322, 170, 187, 229, 231, 236, 239, 279, 310, 334, 335, 337, 347, 348, 354, 355, 364, 366, 369, 370, 392, 394, 402, 403, 407, 410.
- Báranykut 193.
- Baráthegy 181.
- Barát nevű hegy 337, 380.
- Barcsayné 217.
- Barcsay Zsigmondné 195, 221.
- Bárcz 413.
- Barczán 288.
- Barkóczyak 121, 122, 123, 124, 125.
- Barkóczyiné 272, 277.
- Barkóczy 379.
- Barkóczy István 198, 218, 269, 280, 284, 325.
- Barkóczy Sándor 138, 216, 218, 271, 272, 273, 274, 279, 281, 282, 283, 286, 291, 293, 294, 296, 297, 332, 336, 338.
- Bars 174.
- Bárson mester 214, 221.
- Bársony György szepesi prépost 119, 344.
- Bársony György (váradai püspök) 207, 216, 407.
- Bártfa 216, 252.
- Batizfalva 92, 98, 140, 166, 226, 232, 233, 241, 242, 255, 404, 414.
- Battyán (helység) 815, 356.
- Battyáni Kristóf 228, 301, 314, 334, 364.
- Battyáni Kristóf szolgálai 181, 183, 244, 245.
- Battyáni Pál 364, 397.
- Battyány 256, 303, 321, 380.
- Battyányiné 375.
- Battyány Pál 322, 236, 320, 329, 333.
- Battyány Pálné 310, 320, 356.
- Bay Mihály 227, 299.
- Bazin 110.
- Bécs 89, 94, 99, 101, 104, 106, 108, 154, 156, 176, 177, 179, 180, 183, 184, 186, 187, 209, 211, 218, 222, 236, 247, 250, 256, 260, 304, 305, 306, 307, 310, 319, 326, 328, 329, 330, 340, 344, 347, 349, 352, 353, 364, 373, 375, 378, 380, 397, 399, 400, 406, 411, 419, 420.
- Becsitarszky 388.
- Beczkó helység 121, 332, 346, 358.
- Bedláti posta 115.
- Beganszky (lengyel) 251.
- Béla (szepes) 95, 99, 132.
- Béla, víz 202.
- Béldi 176, 236, 243, 267, 268, 279, 281, 292, 293, 299, 306.
- Bella Péter 218.
- Belopotok 302, 349.
- Bélteky kapitány 183.
- Benczur 310, 311, 331, 338, 346, 354, 356, 367, 368, 370, 371, 375, 380, 400, 403, 404, 407, 410, 419.
- Bene 264.
- Benedek Pál 407.
- Beniczky Farkas 143.
- Bercskó János, Thököli István konyhamestere, fridmani tiszttartó lesz 92, 105.
- Berencsenyi György 340.
- Berényi 398.
- Berg uram 301, 302, 304, 310, 324, 327, 335, 337, 349, 369, 370, 371, 389, 401, 402, 403, 404, 405, 413.
- Berzevicze 299.
- Berzeviczy Gáspár 194.
- Berzeviczy György 363, 376, 398.
- Berzeviczy István 101, 194, 200, 201, 203, 209, 225, 238, 239, 300, 346, 355.
- Berzeviczy János 249.
- Berzeviczy László 194.
- 353, 354, 386, 416.
- Berzeviczy Mihály 194, 235, 340, 348, 349, 350.
- Berzeviczy Miklós, Keczer veje 89, 90, 99, 157.

- Berzeviczy Miklósné Okolicsányi Anna 88, 89, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 113, 123, 128, 135, 136, 138, 149, 150, 154, 155, 156, 270, 309, 310, 315, 325, 353, 364, 367, 381, 388, 391, 405.
- Berzeviczy Pál 114, 169, 170.
- Berzeviczy Zsigmond 94, 96, 101, 114, 238, 239, 249, 298, 357, 359, 361, 367, 399, 406.
- Besenyefalva 279.
- Besenyő 277.
- Beszerményi 273.
- Besztercze 94, 124, 131, 132, 140, 144, 151, 194, 205, 209, 267, 268, 285, 323, 333, 334, 335, 365, 386.
- Beszterczebánya 338.
- Besztercezi (erdélyi) gyűlés 325.
- Besztercezi kamara 139.
- Besztercezi kőműves 365.
- Bethlendi jószág 225.
- Bethlen Domokos 224, 225, 284, 285.
- Bethlen Drusina, Rédey Ferenczné 111, 418.
- Bethlen Elek 271.
- Bethlen (falu) 267.
- Bethlen Farkas 251, 271, 347, 420.
- Bethlen Ferenczné 271.
- Bethlen Gergely 271, 272, 290.
- Bethlen János 139, 182, 190, 192, 194, 201, 212, 233, 236, 241, 242, 243, 247, 248, 251, 252, 256, 270, 271, 273, 275, 276, 293, 299.
- Bethlen Miklós 154, 155, 157, 169, 171, 173, 178, 179, 200, 204, 206, 208, 209, 212, 214, 233, 239, 244, 245, 247, 248, 251, 253, 255, 260, 269, 270, 271, 272, 274, 279, 281.
- Bethlen Pál 204, 269.
- Bezzegh 328, 400.
- Bicse (Trencsén m.) 147, 211, 229, 230, 307, 339, 342.
- Bilak 289.
- Bilke (Beregben) 112, 190.
- Bilszko (helység) 94, 102, 141, 370.
- Bisztra 298.
- Blasova 257, 322, 338, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 360, 361, 362, 364, 370, 375, 378, 380, 382, 384, 386, 387, 388, 390, 391, 397, 403, 404, 407, 408.
- Blasovai plebanus 384.
- Blenke-Poján 191.
- Bleszko 203, 204, 205, 222, 223, 274, 311, 320, 327, 330, 353, 356, 368, 402.
- Bobrócz 103, 104.
- Bocsárdi major 412.
- Bodoki 94, 109, 111, 112, 117, 130, 146, 150, 151, 152, 153, 176, 177, 180, 344.
- Bodoró 175.
- Bogdány 415.
- Bohacsik 356.
- Bohus Dániel lipői alispán 95, 117, 119, 120, 149, 159, 163, 165, 181, 201, 217, 243, 249, 302, 307, 377, 389, 397, 406, 415.
- Bohuszlavicza 310.
- Boldogasszonyfalva 397.
- Boldogkő 113, 353, 354.
- Bor Gyöngyösről 88; — Rosemberg-re küldése 89; — Árvába 103; — vásár 175, 180.
- Bor Péter 144, 338, 339, 341, 343, 354, 373, 389, 390, 391, 408.
- Borbély György 141, 205, 335, 378, 386, 388, 390.
- Bori Mihály 122, 124, 126, 128, 130, 132, 138, 143, 145, 148, 160, 162, 163, 169, 170, 174, 176, 181, 182, 236, 237, 238, 246, 247, 248, 251, 261, 307.
- Boros János 296.
- Borostyén (helység) 278.
- Boroszló 179, 204, 236, 255.
- Bossányi urí 129, 145, 146.
- Botfalva 198.
- Both András 120.
- Boz 283.
- Bozi erdő 283.
- Bozóky 342.
- Braniczky 403.
- Branycska 283.
- Branyiszko hegy 112.
- Brassó 284, 285, 287.
- Breskovszky 420.
- Bretye 281, 286.
- Breze 297.
- Bronnoné 417.
- Bucsánszky 251.
- Buda 283.
- Budaházy 161, 172, 176, 238, 239, 352, 357, 358, 360, 361, 371, 373, 378.
- Budamér 160, 169.
- Budis helység 119.
- Bukovics 142.
- Bukovina 156, 175.

Bukovinszky 94, 158, 242, 300, 393.
 Bukovinszky Anicska 252, 259.
 Bustyaháza 197.
 Butfalva 266.
 Butka 405.
 Butkayné 415.

Cancellár 1663-ban 89, 99, 153, 164,
 173, 182.

Chlebnicze (Árva m.) 140.

Choholna 403.

Chronovszky 393, 397, 398.

Claus, helység 106.

Clementis uram 96, 102, 127, 180,
 220.

Contra 145, 163, 164, 213, 252, 263,
 304, 307.

Csáktornya 182.

Csáky Ferencz 166, 225, 226, 252,
 281, 344.

Csáky Ferenczné 345, 347, 351, 355,
 370, 382, 393.

Csáky István 103, 105, 140, 174, 296.

Csáky István tárnokmester temetése
 1663. 90; — a fiúk osztálya u.
 o. neje lásd Mindszenty Krisz-
 tina.

Csáky Istvánné 166, 167, 194, 209.

Csáky Péter 414, 415.

Csáky Zsigmondné 237.

Csány 413.

Csányi malom 413.

Csap 315.

Csaroda 315.

Csató 407.

Császár levelei Tökölyihez 119, 124,
 129.

Csécs 173.

Csegöd 283.

Csejte 204, 218, 273, 329.

Csekelaka 277.

Cseminszky uram 130, 250, 251,
 361.

Cserép 399.

Cserey György 268, 283.

Csermenyi Zsigmond 288.

Csernafalva 195.

Csernel 169, 193, 198, 251, 265, 275,
 292, 295, 296, 297, 298, 313, 356,
 357, 360.

Csetfalva 315.

Csetnek 389, 390.

Csicseri 315, 357, 366, 372, 373, 377,
 384, 399.

Csorba (helység) 137, 172.

Csötörtök hely 166.

Csizovszky 329, 371.

Csucs 274.

Csucsy János uram 97, 99, 103, 107,
 137, 140, 143, 145, 149, 154, 155,
 156, 157, 190, 191, 192, 193, 195,
 204, 205, 235, 247, 248, 274, 324,
 325, 326, 327, 329, 330, 331, 334,
 335, 336, 337, 338, 339, 341, 342,
 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349,
 350, 353, 354, 355, 356, 357, 358,
 359, 360, 361, 362, 363, 364, 368,
 369, 370, 371, 372, 273, 376, 377,
 378, 380, 381, 382, 383, 385, 386,
 387, 388, 389, 390, 393, 394, 395,
 397, 404, 405, 406, 407, 413, 415,
 416, 417, 420.

Csúthy Benedek uram 93, 94, 95, 99,
 102, 103, 104, 106, 108, 117, 121,
 123, 126, 133, 134, 138, 139, 141,
 144, 145, 147, 148, 152, 154, 157,
 159, 168, 169, 175, 177, 179, 199,
 200, 201, 203, 206, 209, 211, 213,
 215, 217, 221, 222, 227, 228, 235,
 236, 237, 239, 241, 243, 250, 251,
 254, 255, 262, 274, 278, 282, 283,
 284, 285, 286, 287, 290, 291, 294,
 296, 297, 299, 301, 303, 304, 305,
 306, 307, 311, 317, 319, 326, 327,
 328, 329, 330, 331, 332, 335, 336,
 337, 340, 347, 348, 349, 350, 352,
 354, 357, 358, 359, 362, 363, 364,
 365, 366, 367, 369, 370, 371, 375,
 379, 383, 384, 387, 389, 390, 393,
 396, 406, 407, 410, 414, 416, 419,
 420.

Czikkántor 269.

Czimmerman Zsigmond 242, 248.

Czingelye 376.

Czobor Imre 154, 155, 156, 157, 164,
 376, 381.

Dajka uram 116, 117, 118, 119, 120,
 121, 122, 123, 132, 156, 163, 167,
 169, 182, 187, 233, 263.

Dániel uram 88, 89, 91, 96, 97, 101,
 102, 103, 105, 108, 110, 113, 115,
 123, 124, 126, 136, 148, 155, 156,
 157, 186, 194, 209, 224, 242, 245,
 268, 294, 376, 398, 403.

Danis uram 88, 122, 124, 127, 154,
 155, 156, 187, 193, 218, 323, 326,
 335, 350, 351, 352, 356, 375, 403.

Dános 289.

Dávid Pál 376.

Deák István 113.
 Deáky István 365.
 Debreczeni István 264, 297.
 Dedinszky András, Thököli egyik
 tisztartója, 102, 128, 399.
 Dedinszky Jakab 145.
 Deés 295.
 Dely Pál 246.
 Denis uram 203.
 Deregnő (Ungban) 110, 112, 198,
 264.
 Dersófi Ádám 89.
 Dersófy Ferencz 199, 232.
 Dersófy Gábor 208.
 Desieránszky 372.
 Dessófy István 125.
 Desófyne 298.
 Déva 284, 285.
 Dévay Pál 142, 275, 296, 300, 317.
 Dezsó uram 313.
 Divinyi Péter 383.
 Dluholuczky 250.
 Dluholuka 170, 199.
 Dobay András 367.
 Dobay Gábor 175, 187, 197.
 Dobay István uram 95, 101, 107,
 129, 164, 243, 247, 266, 288, 292,
 293, 294, 296, 299, 301, 303, 304,
 309, 338, 351, 362, 380.
 Dobay Mátyás 172, 176, 251.
 Dobó (Sáros vm.) 376.
 Dobóruszka 264.
 Dobos, szolga 95.
 Dobrovsky 242.
 Dolinay 123.
 Domanis (helység) 377.
 Dovaló 175, 224, 249, 318, 349, 367,
 397.
 Döge 317.
 Draskovich Miklós 89, 237, 256, 370,
 399.
 Drga 203.
 Drusbach 155.
 Dubay András 328.
 Dubnicza 368, 372, 380.
 Dubova 91, 119, 302, 332, 333.
 Dubravka (Ugocsában) 110.
 Dunajecz 107, 199.
 Dunavicz 168, 170, 188, 213, 359.
 Dutka, szolga 107, 224, 355, 373.
 Dvorecz, helység 115.
 Dvornikovics 357, 394, 395.
 Dvorszky 338.
Ebeni István 243.
 Ebesfalva 271.

Egeres 315, 317.
 Egresdy uram 119, 121, 124, 125,
 126, 128, 130, 131, 132, 140, 141,
 142, 149, 152, 153, 182.
 Emberfő 195.
 Enyedi 290.
 Enyiczke 219, 300, 407, 408, 409,
 410, 411, 412, 416, 417.
 Eötvös 178.
 Eperjes 102, 104, 115, 130, 160, 173,
 190, 228, 236, 239, 243, 249, 256,
 298, 317, 318, 323, 325, 326, 329,
 331, 333, 334, 335, 336, 337, 343,
 347, 350, 353, 354, 355, 356, 358,
 359, 361, 362, 363, 366, 370, 371,
 372, 375, 376, 379, 383, 384, 385,
 389, 390, 391, 392, 393, 397, 398,
 399, 400, 401, 402, 406, 408, 411,
 412, 413, 419.
 Eperjesi bíró 167.
 Eperjesi posta 264.
 Erdély 91, 92, 94, 95, 99, 103; — ta-
 tár benne 109; — 117, 145, 165,
 166, 175, 176, 177, 179, 180, 186,
 204, 205, 206, 207, 212, 224, 228,
 235, 236, 241, 243, 246, 250, 251,
 255, 259, 260, 262, 265, 296, 299,
 304, 306, 308, 311, 317, 318, 335,
 341, 344, 345, 350, 354, 358, 359,
 375, 383, 384, 398, 404, 417.
 Erdélyi szabadosok, 404.
 Erdődy Ádám 330, 364, 366.
 Erdődy Gáborné 144, 167, 256, 394.
 Erdődy György 381.
 Erdődy Imre 172.
 Erdődy Sándor 361, 368, 370, 372,
 385, 387, 399, 400.
 Erdőteleky 292.
 Érsek *lásd* Szelepcsényi.
 Érsekujvár 120, 121.
 Esterházy György elesett a párká-
 nyi csatában 1663. 114.
 Eszterházy Ferencz 415.
 Eszterházy Miklós 303.
 Eszterházy Pál 350.
 Eszterházy Sándor 392.
 Eszterházy Zsigmond 153.
Fábián István 301.
 Fahévíz 229.
 Fajgel Ferencz 238.
 Fajgel Péter 237, 248, 341, 342, 353.
 Fajgel, posta 97, 167, 170, 180, 220,
 238, 304, 317, 347.
 Fárasztó-hegy 116, 119.
 Farhád aga 288.

- Farkas András 394, 395.
 Farkas Ferencz 349.
 Farkas Tamás uram 88, 89, 90, 92,
 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100,
 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108,
 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117,
 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124,
 126, 128, 130, 131, 134, 136, 137,
 138, 140, 141, 142, 144, 145, 146,
 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154,
 155, 156, 157, 158, 161, 162, 163,
 164, 165, 167, 168, 170, 171, 172,
 173, 175, 176, 177, 178, 179, 181,
 184, 187, 200, 201, 202, 203, 204,
 205, 206, 211, 215, 217, 218, 219,
 220, 222, 223, 224, 225, 227, 228,
 229, 230, 231, 233, 234, 235, 237,
 238, 239, 240, 241, 242, 246, 247,
 248, 250, 251, 252, 253, 257, 260,
 261, 262, 263, 264, 265, 268, 275,
 280, 281, 299, 300, 302, 304, 307,
 308, 310, 314, 315, 319, 320, 324,
 325, 327, 329, 330, 331, 335, 336,
 343, 344, 349, 350, 351, 352, 353,
 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360,
 362, 363, 364, 365, 367, 368, 369,
 372, 373, 376, 378, 381, 383, 384,
 387, 388, 391, 393, 396, 397, 398,
 399, 400, 402, 403, 404, 405, 406,
 407, 408, 409, 410, 411, 413, 415,
 416, 417, 418, 419, 420.
 Fáy László 414.
 Fejéregyház 194.
 Fejérpatak 149.
 Fejérpatak Ádám 211, 212.
 Fejérpatak Dániel 113, 268, 322.
 Fejérpatak Pál 254.
 Fejérvár 274, 286, 287, 292, 293, 379.
 Fejérvári páter 281, 291.
 Fejérvári Zsigmond 114, 118, 120,
 125, 126, 128, 130, 162, 164, 167,
 168, 198, 205, 238, 298, 337.
 Fekete Péter 190.
 Feketekút 112.
 Feketepatak (Zemplénben) 110, 112.
 Felső Bánya 195.
 Felső-Ór 191.
 Felső-Szivágy 296.
 Felső-Szőcs 195, 266.
 Felső-Tökés 412.
 Fertős-Almás 297.
 Ficzkó, szolga 90, 94, 96, 101, 112,
 113, 114, 151, 152, 153, 154, 162,
 163, 176.
 Figuli, egy posta 96, 201, 237, 238,
 319, 349, 366.
 Firicz Mihály 188.
 Fridmáni tisztartó, lásd Berecskó
 János.
 Fridmány, falu 89, 91, 92, 97, 104,
 105, 106, 107, 108, 131, 145, 177,
 309.
 Fodor István 118.
 Fogaras 192, 239, 269, 271, 282, 283.
 Folthy 286.
 Folvark (helység) 168, 188, 226, 227,
 407.
 Folykmár 412.
 Forgács Ádám 304, 311, 334, 339,
 350, 355, 360.
 Forgács Éva 367, 368, 369.
 Forgácsné 303.
 Francsics Ádám 207, 212, 213, 228,
 229, 233, 244, 245, 256, 260, 261,
 262, 298, 281, 283, 303, 307, 309,
 310, 313, 322, 324, 326, 329, 330,
 331, 332, 340, 342, 344, 346, 350,
 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357,
 369, 370, 372, 375, 376, 380, 382,
 389, 394, 395, 397, 398, 399, 400,
 402, 404, 408.
 Gajjenszky 335, 338, 354.
 Galambosy uram 264.
 Garadna, falu 104.
 Garamszeg 348.
 Gáspár szakács, 141.
 Gécze 294.
 Géczy Gábor 133, 136, 345, 405.
 Géczy Pál 140, 184, 186, 234, 331,
 348, 379.
 Gehőczy erdő 264.
 Gellérty 275.
 Gencius saxoniai német 255.
 Gerend 294.
 Gerény (Gerende) 189.
 Gergely csatlós 300, 320, 407.
 Gergely tizedes 176.
 Gerhart 389.
 Gerliczky 343.
 Gernyeszer 194.
 Gesztely 170.
 Ghillányi Illés (de Láz), Illyésházy
 György praefectusa 92, 97, 100,
 103, 113, 130, 137, 153, 180, 181,
 182, 184, 185, 207, 214, 217, 220,
 222, 227, 228, 246, 247, 252, 261,
 262, 303, 304, 305, 307, 310, 332,
 335, 336, 337, 338, 341, 342, 344,
 345, 346, 348, 350, 353, 354, 358,
 363, 364, 365, 366, 367, 369, 370,

- 373, 378, 380, 381, 383, 384, 387, 407, 408, 410, 416.
- Ghillányi Jánosné asszonyom, Okolicsányi Anna 96, 98, 99, 352.
- Ghillányi János, Tököli főember szolgálja 89, 91, 92, 94, 95, 96, 99, 100, 106, 107, 108, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 158, 159, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 171, 172, 173, 176, 177, 183, 187, 189, 191, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 232, 234, 237, 242, 244, 245, 246, 248, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 261, 262, 263, 264, 268, 270, 275, 276, 281, 287, 290, 292, 293, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 308, 309, 312, 314, 315, 318, 319, 320, 322, 325, 326, 328, 330, 331, 333, 334, 335, 341, 346, 347, 351, 352, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 368, 376, 378, 379, 382, 383, 386, 391, 393, 398, 399, 400, 403, 412, 416, 417, 419, 420.
- Gilányi Albert 381.
- Gilányi Gergely 236.
- Gilányi György 320, 340, 343, 349, 354.
- Gnezda 408.
- Gombás 143, 319, 338, 349, 371, 392.
- Gorgh kőmives 177.
- Gosztonyi Pál 95, 135.
- Görgey Boldizsár, 88, 98.
- Görgei Ezechiel 103, 156, 313, 314, 380.
- Görgei Illésné 357.
- Görgei Vilmos 131, 231, 239, 299, 300, 314, 334, 335, 336, 353, 354, 356, 357, 358, 360, 362, 387, 398, 401, 403, 404, 405, 406, 408, 409.
- Görgey János 96, 98, 109, 116, 117, 124, 126, 127, 130, 173, 174, 181, 231, 238, 286, 338, 339, 343, 345, 346, 347, 350, 360, 369, 381, 403.
- Görgey László 109.
- Görgey Miklós 88, 90, 96, 98, 99, 103, 109, 111, 114, 118, 122, 127, 128, 153, 154, 156, 157, 166, 172, 182, 183, 236, 237, 239, 259, 263, 299, 332, 344, 350, 351, 361, 362, 378, 383, 401, 406, 409.
- Görgey Zsigmond 277.
- Görgény 194, 231.
- Görgő falu 115; — praedicatora 351.
- Grénicz 102.
- Grigh 294.
- Gubinya szolgáló 223.
- Guga 191.
- Gulácsy 234, 237.
- Gut (helység) 264.
- Guzics János (de Mokra) árvai alispán 92, 95, 119, 130, 133, 137, 138, 139, 143, 147, 150, 153, 159, 171, 180, 183, 185, 186, 188, 200, 205, 206, 211, 216, 221, 222, 223, 229, 230, 235, 246, 247, 250, 251, 253, 259, 261, 281, 302, 305, 312, 313, 320, 322, 323, 326, 337, 340, 342, 361, 370, 379, 391, 393, 396, 342, 364, 365.
- Guzith Mátyás 244, 247, 254, 257, 342, 364, 365.
- Guzithné asszony 138, 217, 220, 246, 254, 323.
- Gyalu 294.
- Gyarmati 100, 117, 125, 144, 165, 166, 173, 196, 201, 203, 228, 251, 257, 281, 292, 331, 332, 355, 398, 404, 411.
- Gyöngyös 88, 185.
- Gyöngyösi István 329.
- Györgyfalva 195.
- György mester 131, 177.
- György Zsigmond 309.
- Győri uram 120, 395.
- Györke 315.
- Gyulafy uram 113, 189.
- Gyulai Tamás 192, 251, 273, 274, 284.
- Gyurkó kocsis 162, 319.
- H**adi hírek 127, 155.
- Hagymás-Lápos 191.
- Háj helység 119, 123, 126, 142.
- Halászy 256, 307, 328, 336, 345, 358, 363, 376, 377, 400, 405.
- Haligócz 169.
- Haller uram 194, 289.
- Hanusfalva (Zemplénben) 110, 189, 199, 298.
- Harbóc 199.
- Háport 277.
- Hatala 330.
- Hátszeg 281, 287.
- Hátszegi (Haczogi) praedicator 287.

- Hedry uram 89; — Erdélyből jön 91; — megye 92; — 94, 107, 108, 111, 117, 129, 136, 138, 139, 144, 146, 150, 152, 154, 157, 175, 176, 178, 180, 187, 194, 197, 198, 207, 208, 209, 212, 214, 219, 223, 224, 231, 233, 236, 237, 239, 241, 243, 246, 247, 248, 250, 255, 260, 264, 269, 270, 274, 275, 278, 279, 280, 281, 282, 284, 285, 288, 291, 293, 294, 296, 299, 300, 301, 303, 304, 306, 309, 310, 316, 332, 337, 343, 363, 370, 380.
- Hegedűs Ádám 109, 123, 127, 202, 206, 281.
- Hegedűs György leánya 133.
- Hegedűs Jancsi 114, 125, 161, 166.
- Henczóc 298.
- Henkel Gábor 221, 223, 225, 246, 250, 251, 252, 263.
- Henkelné 246.
- Herant, Tököli késmárki tisztartója 91, 92, 94, 95, 97, 99, 101, 102, 106, 123, 131, 161, 162, 230, 353, 354, 360, 361, 365.
- Herics 397, 418.
- Herlich Gábor, berzeviczi 88, 225.
- Herlich János, berzeviczi 115, 299.
- Herlich Zsigmond, berzeviczi 172.
- Hernád 173.
- Hétény 315.
- Héthárs 160, 172.
- Hetur 269.
- Hibbe (Szepesben) 95, 115, 135, 154, 165, 202, 229, 235, 243, 247, 301, 332, 349, 368, 382, 394.
- Hidvéghy 204, 214, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 237, 248, 250, 251, 252, 256, 258, 261, 265, 266, 277, 318, 319, 325, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 337, 338, 339, 343, 345, 347, 348, 359, 361, 368, 371, 372, 373, 374, 376, 378, 379, 380, 382, 383, 385, 389, 391, 393, 394, 396, 398, 402, 404, 411, 412.
- Hladovka 199, 263.
- Hlavács (helység) 347.
- Hoboltova 385.
- Hochvald (hegység) 165.
- Holba 309, 310.
- Holdvilág 289.
- Hollólonnicza (Holomnicza) 97, 102.
- Holyák 213, 215, 245, 324.
- Holyba 408.
- Homok (Ungban) 112.
- Homonnainé 185, 338.
- Horánszky András 166, 172, 228, 229, 237, 296, 300, 303, 340, 399, 400.
- Horka 161.
- Horváth Boldizsár uram 96, 97, 103, 122, 156, 238, 248, 299, 318, 338, 352, 353, 358, 389, 400, 403.
- Horváth Ferencz, szepesi alispán 117, 119, 120, 121, 122, 123, 127, 140, 149, 165, 175, 182, 214, 249, 305, 310, 332, 347, 380.
- Horváth Gergely 302, 312, 338, 352.
- Horváth György 251.
- Horváth Markó 246, 249, 299, 300, 343, 344, 353, 403.
- Horváth Zsigmondné 149, 349, 381.
- Horvátország 295.
- Hosdát 176, 194, 286.
- Hosszuaszó 273.
- Hosszuerdő 154, 362, 366, 407.
- Hosszú Istók 89, 180, 214, 215.
- Hosszumező 189.
- Hosszuréty György 252.
- Hotkóczy Máttyás 163, 182.
- Hotóczky 362.
- Hozelec 101, 136, 161, 166, 397, *405.
- Hranovnicza lásd Grénicz
- Hrusói tisztartó 122.
- Hrussó, Kyttrában 112.
- Hrusztin 369.
- Hudacsó 355, 373.
- Hundermark 407.
- Hundsorf 114, 167, 241, 355, 359, 399.
- Hunyad 271, 274, 277, 278, 279, 280, 283, 285, 286, 289, 290, 294, 373.
- Hunyadi állapot 215, 216, 249.
- Hunyadi, szabados 129, 249, 280.
- Huszár Audrás 94, 107, 110, 113.
- Huszt, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 108, 109, 110, 112, 116, 117, 121, 136, 138, 141, 144, 146, 151, 152, 154, 155, 157, 171, 173, 175, 177, 181, 189, 190, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 224, 231, 236, 237, 249, 255, 261, 264, 266, 267, 270, 274, 275, 290, 292, 296, 297, 299, 301, 314, 315, 326, 327, 328, 331, 355, 359, 362, 387, 396, 399, 400, 402, 406, 407, 410, 411.
- Igló 160.
- Ignecz (Beregben) 110, 112, 198.
- Illésfalva 172.

- Illésházy 372, 375, 380, 381, 391, 392, 397, 399.
 Ilosva (Beregben) 111.
 Ilosvay 176, 198.
 Illyava 122, 152, 185, 199, 200, 201, 331, 338, 391, 395, 404.
 Illyésházy György 90, 93, 100, 103, 104, 106, 107, 137, 152, 164, 176, 177, 185, 214, 219, 220, 221, 222, 223, 227, 229, 230, 231, 237, 248, 250, 251, 251, 262, 268, 305, 307, 308, 309, 314, 317, 320, 338.
 Illyésházy Gábor 94, 105, 106, 108, 109, 110, 133, 140, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 184, 188, 167, 178, 179, 182, 216, 224, 225, 240, 257, 258, 261, 310, 311, 312, 319, 321, 328, 333, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 351, 353, 354, 359 362, 363, 364, 365, 367, 368, 371.
 Ilye 207, 241, 274, 282, 284, 285, 286, 287, 296.
 Ilyei kapitány 274.
 Imre 331.
 Insurrectióra hívás a császártól 1663. 106; — a nádortól 109; → a vicegeneralistól 113, 114, 117, 136, 164, 166, 168, 172; — eloszlik 174.
 Ivancho (Ivankófalva) 245.
 Iván nap 206.
Jablonka 92, 105, 106, 108, 113, 163, 168, 179, 188, 234, 260, 308, 312, 335.
 Jahodník 119, 119, 129, 142, 390, 392.
 Jakabfalva falu 115.
 Jakosith 395.
 Jakosith Imre 164.
 Jancsó 307.
 Jandura 363, 373, 380.
 Jankó 172, 356, 410.
 Janócz 172.
 János kerkés 380.
 János mester, 93, 94, 108, 153, 214.
 János pohár 184.
 Járainé 197, 264, 313.
 Járambek 133.
 Jaraszló 302.
 Jarkovicza (mai neve Árokháza) 110, 151, 157, 158, 161, 165, 210, 224, 249, 309, 324, 376, 380, 382, 386, 389, 397.
 Jarkoviczi bíró 161.
 Jaskó peczér 355.
 Jaszenicza (Joszenicza) Árvában 92, 105, 106, 108, 179.
 Jelinek 388, 390, 407, 408.
 Jeszenova 119, 145, 181, 230, 371, 372.
 Joachimus, sléziai ember 100, 141, 154, 167, 179, 204, 234, 237, 247, 257, 305, 320, 356, 383, 401, 402, 417.
 Joanelli (Giovannelli) János András 120, 123, 124, 126, 216, 254, 369, 400, 402, 403, 404.
 Jófű (Dobra) 283.
 Jokcsa ló, 201, 204.
 Józsepháza 296.
 Jurikovich uram 95, 198, 205, 249, 251.
 Justh András (Rédei szolgája) 102, 116, 140, 184, 244, 245, 302, 341, 347, 248, 370, 379.
 Justh István 127, 184, 215, 301.
Kacsvinok 91. 234.
 Kakas 327.
 Kakas Lomnicza 93, 96, 99, 103, 114, 154, 235.
 Kalocsa (város) 115.
 Kály (a gróf szolgája) 280. 292.
 Kammergróf 239.
 Kanizsa 155.
 Kapi György 112, 197, 192, 212, 251, 269, 271, 272, 273, 274, 285, 286, 288, 289, 291, 292, 293, 299.
 Kapnikbányai ut 195.
 Kapos 198.
 Kaposy 409.
 Káposztafalva 416.
 Karácsonfalva 290.
 Karáusebes 284.
 Karkó 288, 291, 322, 404.
 Kassa 117, 150, 153, 160, 161, 162, 166, 168, 169, 170, 177, 220, 222, 225, 243, 244, 358, 387, 395, 414.
 Kassai bíró 415.
 Kassai főkamrás lásd Vas Márton.
 Kassai posta 413.
 Kasza (helység) 204, 256, 345, 364, 396.
 Kázmér király 391.
 Kecskés uram 127, 130, 144, 156, 167, 170, 176, 181, 186, 382.
 Keczer Ambrus leánya 107, 110.
 Keczer Ambrus születésnapja 126.

- Keczer András 101, 102, 103, 104, 105, 107, 110, 111, 113, 114, 138, 160, 163, 164, 165, 168, 169, 177, 180, 184, 187, 199, 225, 226, 228, 232, 233, 237, 240, 241, 242, 243, 245, 252, 256, 257, 298, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 311, 315, 317, 319, 320, 322, 323, 324, 332, 336, 337, 338, 340, 343, 344, 352, 353, 357, 358, 359, 361, 362, 363, 366, 368, 378, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 399, 404, 406, 410, 412, 413, 415, 417, 419.
- Keczer Andrásné 412.
- Keczer Anna *lásd* Szirmay Péterné.
- Keczer Ferencz 379.
- Keczer Klára, *lásd* Szinyei Ferenczné.
- Keczer leány *lásd* Berzevicziné.
- Keczer Menyhért 88; — leánya születik 92; — 96, 97, 98, 110, 111, 113, 114, 118, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 129, 131, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 150, 154, 155, 157, 158, 160, 167, 168, 169, 180, 181, 182, 183, 184, 200, 201, 205, 206, 208, 213, 216, 218, 219, 220, 221, 223, 225, 226, 227, 228, 231, 234, 235, 236, 238, 241, 242, 244, 246, 249, 251, 252, 255, 256, 257, 259, 260, 280, 291, 293, 296, 298, 399, 300, 302, 304, 307, 309, 313, 315, 317, 320, 324, 327, 330, 332, 336, 337, 339, 340, 341, 344, 345, 351, 358, 359, 360, 362, 363, 369, 371, 372, 373, 377, 378, 379, 381, 383, 384, 386, 387, 389, 393, 394, 395, 397, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418.
- Keczer Menyhártné 407, 413.
- Keczer Pál 275.
- Kemény János 292.
- Kemény Jánosné 295, 303.
- Kemény Simon 293.
- Kendefy 167.
- Kendefy Gáborné 289.
- Képirókról 150, 151.
- Keresd 270, 271, 289.
- Kereskényi 222, 322, 356, 381.
- Keresztesy Ferencz 281.
- Keresztfalva 315.
- Keresztur 176, 180, 411.
- Kéry uram 183.
- Késmárk 89, 91, 94, 95, 97, 98, 99, 103, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 115, 117, 118, 119, 121, 123, 124, 125, 127, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 141, 142, 144, 148, 150, 152, 153, 154, 158, 159, 161, 162, 163, 165, 166, 201, 202, 203, 204, 206, 208, 209, 211, 212, 213, 214, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 228, 229, 230, 232, 233, 234, 235, 243, 245, 246, 247, 250, 254, 258, 260, 263, 268, 270, 274, 280, 281, 286, 287, 289, 292, 299, 302, 303, 304, 305, 307, 312, 313, 314, 317, 318, 320, 321, 322, 324, 326, 327, 330, 332, 334, 335, 336, 338, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 369, 370, 371, 373, 378, 379, 380, 382, 385, 386, 387, 390, 391, 392, 393, 395, 396, 397, 412, 413, 416.
- Késmárki doctor 113, 247.
- Késmárki fireziger 151.
- Késmárki kulcsár 95.
- Késmárki pap 159, 160.
- Késmárki praedicátor 95, 96, 97, 99, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 113, 243, 301.
- Késmárki tisztartó *lásd* Herant.
- Késmárki tizedes 176.
- Kincses nevű szőlő 282.
- Király-Lehota 206.
- Királynépe (helység) 315.
- Király Sámuel 154, 239, 243, 263.
- Kis-Bún 194.
- Kis-Ekemező 290.
- Kiss Ádám 89, 99, 104, 106, 110, 112, 113, 130, 140, 148, 151, 153, 154, 156, 171, 176, 177, 180, 181, 186, 187, 198, 209, 211, 217, 218, 222, 223, 225, 247, 250, 251, 252, 255, 259, 260, 262, 304, 306, 307, 319, 337, 340, 348, 351, 355, 366, 391, 402, 403, 406, 407, 408, 409.
- Kiss Ferencz, Rédey szolgája 100, 102, 110, 358, 411.
- Kis János 342.
- Kis Miklós 187, 413.
- Kisfalu 119, 173.
- Kisfaludy uram 113, 175, 176, 180, 189, 198.
- Kis-Görgény 192.
- Kis-Lónya 315.
- Kis-Olaszi 93.
- Kis-Rakitó (hegység) 389.
- Kis-Savnicza (ma Kis Selmecz) 214.
- Kis-Szalók (Szlavkó) Késmárk mellett, 96, 99, 100, 102, 110, 113, 114, 115, 154, 155, 224, 237, 239.

- 243, 249, 300, 350, 352, 354, 355,
356, 359, 361, 398, 399, 400, 403,
406, 407, 417, 419.
- Kis-Szeben 115.
- Kissel Sándor 102, 133, 228. 373,
376.
- Kiszely János 183, 249, 330, 332, 341,
368.
- Klebnicze 94.
- Klin (Árvában) 94.
- Klinóvszkiak 209.
- Klinovszky 94.
- Klyuknó 315.
- Kocholna 248.
- Kocsárd 291.
- Kocsis Márton 253.
- Kohányi Sándor Tököli asztalnoka
109.
- Koháry István 126.
- Kolbach (falu) 115, 172, 408.
- Kolesó 324, 400.
- Koldu 267.
- Kolecsány 114.
- Kolecsányi 100, 109.
- Kolinócz 315.
- Kolonics 348.
- Kolozsvár 264, 292, 295.
- Komjáti 172, 178.
- Komorócz 189, 298.
- Konszka 143.
- Konyhakocsi 173.
- Konyusy 304.
- Kopasz János 284.
- Korda uram 103, 105, 112, 113, 136,
175, 176, 187, 188, 190, 195, 197,
209, 231.
- Korody uram 112.
- Korotnok 318, 401.
- Korpona 336, 389.
- Korvinus 336.
- Kosály 295.
- Kostyán 119.
- Kót 295.
- Kótó 395, 407, 408, 417.
- Kovács István 337.
- Kovács János 180, 186.
- Kovács-Kápolnok 266.
- Körmöcz 124, 125, 127, 162, 244,
381, 391.
- Körtvélyes 161, 416.
- Kőszeg 228, 248.
- Kőszeghy Gáspár uram 89, 96, 109,
172, 225, 291, 299, 301, 318, 326,
331, 332, 350, 354, 360, 373, 375,
381, 383, 385, 388, 389, 397, 405,
406, 408.
- Kővár 191, 224, 231, 251, 257, 265,
294, 295, 340.
- Kővári vicekapitány 264.
- Krakkó 94, 107, 108, 113, 133, 137,
138, 139, 148, 153, 155, 158, 164,
172, 177, 179, 182, 212, 214, 222,
237, 247, 253, 259, 260, 264, 273,
277, 279, 280, 281, 285, 288, 289,
290, 292, 294, 296, 305, 307, 337,
371, 372, 390, 408, 409.
- Krakkói képiró 216.
- Krakkói orvos 104.
- Krakkói procurator 372.
- Kralyovan falu (Királyfalu) 116,
118, 129, 140, 142, 152, 153, 314,
390, 392, 395.
- Kraszna 377.
- Krasznahorka 199, 234.
- Kreberics 345.
- Krempach 108, 168, 169, 170, 188,
234, 263, 416.
- Krigai erdő 363.
- Krisztián 291.
- Kriván 216, 258, 310, 359.
- Kuba 397.
- Kubin (Alsó-Árva m.) 118, 146, 147,
150, 164, 180, 203, 206, 238, 261,
306, 309, 322, 328, 331, 344.
- Kubini káplán 159.
- Kubinyi Ádám 163, 201, 250, 302.
- Kubinyi Benedek 302.
- Kubinyi Ferencz temetése 93.
- Kubinyi Gáspárné Zmeskál leány
153.
- Kubinyi János 394.
- Kubinyi Menyhárt 164, 183, 202,
212, 224.
- Kubinyi Pálné 201.
- Kubinyi uramék 106, 119, 130, 153,
201, 202, 206, 211,
- Kucsuk passa 289, 291.
- Kudun 192.
- Kujas 282, 283.
- Kun Gergely 277, 292.
- Kunszkyné 357.
- Kurna 213.
- Ladiver Illés 303.**
- Ladiver Sámuel 303, 409, 410, 411.
- Landeck (Szepesben) 91, 362.
- Lang 420.
- Lapispatak 168, 415.
- Laposnyaki erdő 282.
- Lápos vize 142.

- Laski jószág 89, 100, 104, 112, 205.
 Latorcza 189.
 Lauzer uram 103.
 Láz (helység) 297.
 Lázár István 267.
 Lázius 344, 350, 352, 354, 380, 381.
 Lazony (Zemplén m.) 198, 205.
 Lednicze 377.
 Lehoczky 93.
 Lehota 138, 141, 186, 187, 217, 235, 323.
 Leibiczen tűz 97.
 Lekencze 267.
 Lemes 168.
 Lendok 234, 353.
 Lengyel király 304.
 Lengyelné 121, 123.
 Lengyelország 147, 156, 176, 185, 224, 231, 304, 306, 322, 339, 343, 344, 404, 409.
 Lessenyei 304.
 Lestyena 181.
 Létánfalva 165, 172, 175, 416.
 Létava 257, 332; — ember 143, 150; — jószág 144, 145; — tisztartó 91; — udvarbíró 302.
 Léva 121, 126, 127.
 Léva eleste 127.
 Levkovecz Pál, rabló, 90.
 Liberseý 304, 305, 325, 328, 341, 351, 352, 374, 387.
 Likava 140, 146, 147, 148, 149, 157, 158, 159, 162, 164, 167, 170, 182, 185, 205, 222, 223, 228, 245, 251, 276, 300, 308, 319, 320, 333, 336, 345, 390, 410.
 Likavai patak 243.
 Likavai perceptor 150.
 Likavai völgy 333.
 Likavai tisztek s mesteremberek 160, 168, 179.
 Likavai tisztartó 91, 101, 116, 155, 161, 162, 172, 185, 188, 217.
 Likavát Th. Imre kapja 148.
 Lipcse 124, 178, 210, 211, 230, 239, 245, 304, 313, 325, 334, 336, 343, 349, 367, 372, 386, 387.
 Lipnik 168, 169, 299, 263.
 Lippocz 318.
 Lippai 406.
 Liptay 322.
 Liptó 100, 107, 121, 122, 126, 156, 164, 177, 187, 210, 220, 224, 239, 258, 299, 305, 318, 373, 376, 377, 388, 399, 402, 403, 406, 408, 411, 414.
 Liptói alispán *lásd* Bohus Dániel.
 Liptói főemberek 378.
 Liptói határ 332.
 Liptói insurrectio 122.
 Liptói követek Thökölinél 93, 106, 120, 123, 149.
 Liptói notarius 130, 243.
 Liptói ratio 220.
 Liptói senior 243, 332.
 Liptói szolgabíró 368.
 Liptói tisztartó 100.
 Liptói uramék, 124, 126, 149, 154, 242.
 Liptó-Ujvár 301.
 Liskófalusi major 213.
 Liskófalva 105, 146, 148, 202, 217, 218, 313, 319, 371, 382, 384.
 Lisztiusné 140.
 Ló-faj: szarkaló 116, 117.
 Lónév: Padissa 100; — Baba 103; — Delia 104; — Samit, Misziczi 240; — Belisa 245; — Szárca 304; — Venus 309; — Jakab 310; — Vidám 334; — Mező 345; — Vajda 399; *lásd* Jokcsa.
 Ló szín: babos 89; — egérszörű 289; — fakó 307; — kondor szőrű 319; — pej 323; — babos 337.
 Lókcsei járás 163, 188.
 Lókcsei szűcs 173.
 Lomnicza *lásd* Kakas-Lomnicza.
 Lóna 294.
 Lonka 290.
 Lovász Péter 300.
 Lőcse 97, 100, 104, 108, 112, 113, 135, 136, 154, 227, 248, 318, 352, 353, 358, 359, 362, 364, 366, 393, 402.
 Lőcsei doctor 199, 224, 235, 236, 248, 254, 255, 336, 358, 420.
 Lubló 200.
 Lubomirszky Szaniszló 367.
 Luby János 126, 183.
 Lucsivna (Szepesben) 95, 115, 135, 136, 138, 149, 154, 157, 161, 162, 164, 169, 176, 200, 202, 208, 224, 228, 229, 243, 245, 247, 249, 252, 301, 314, 318, 332, 349, 368, 383, 393, 394, 397.
 Lucsivnai lovas 209.
 Lucsivnai posta 351, 420.
 Lucsivnai praedicator 224, 299.
 Lucska 93, 155, 158, 172, 208, 210, 221.
 Lucskai viz 206, 217.

- Ludzimir 188.
 Lugasy István 123, 125, 253.
 Lumnicza 399.
 Lusztig László 302.
 Luzsna 218, 219, 221, 246, 345, 386, 387.
- M**aczkó csatlós 113, 121, 237.
 Madács 313.
 Magura 283.
 Magyar-Lápos 266.
 Magyar-Lapád 275.
 Magyarország 294, 296.
 Magyás 313.
 Majláth Miklós 117.
 Majszter Lázi 246.
 Makay 268.
 Makry 286.
 Malaticz uram 265.
 Malatina (Liptóban) 95, 109, 130, 135, 136, 172, 218, 224, 305, 347, 368, 376.
 Malatinai völgy 116.
 Malatinszky 139, 146, 154, 156, 157, 159, 163, 164, 165, 176, 177.
 Máramaros 191, 193, 196, 239.
 Máramaros alispánja 297.
 Máramarosi főispán 193.
 Máramaros-Sziget 195, 196, 265.
 Marcziné 207, 216.
 Márczot küldenek Árvába 103.
 Marczy uram 102, 105, 163, 215, 254, 329, 335, 339, 361, 409, 420.
 Máriási 125.
 Máriásy Ferencz 114, 145, 166, 182, 232, 300, 312, 351.
 Máriásy László, Csáky embere 105.
 Máriásiné 144, 226, 341, 343.
 Máriásy Zsigmond 300.
 Markó 225, 257, 327, 354.
 Maros 273, 282, 283, 288, 290, 291.
 Maros-Ilye 194.
 Maros-Németi 283, 295.
 Maros-Vásárhely 194, 269, 273, 274, 275, 276, 277.
 Marsalkó 200.
 Márton kocsis 158.
 Matheócz (helység) 177.
 Mattyasovszky István 109.
 Mátyás dragonyos 139, 213.
 Mátyásfalva 98, 105, 106, 107, 213, 364, 410.
 Mátyusföld 142.
 Mecznik 247.
- Medgyes 263, 290, 296.
 Mednyánszky 334, 371, 373.
 Medveczky Miklós 171, 335.
 Megye (helység) 172.
 Megyeri uram 109, 114, 149, 247, 312, 331, 353, 354, 360, 378, 416.
 Melczer György 369.
 Melczer János 231, 239, 240, 241, 242, 354, 359, 368.
 Melkó János 121, 212, 218, 250, 251, 252, 254, 257, 258, 266, 276, 286, 291, 297, 299, 303, 307.
 Meskó Albert 120, 198, 209, 230, 231, 240, 305, 309, 326, 356, 369, 371, 372, 380, 386, 388, 404, 405, 407, 408, 409, 410.
 Meskó Gábor 145, 405.
 Meskó György 171, 335.
 Mezibrogján 212.
 Michna fia 367.
 Mihálczfalva 277, 279, 290.
 Mihály kocsis 330.
 Mikes Mihály 288.
 Mikes Mihályné 292.
 Miklós trombitás 335.
 Mikóháza 169.
 Mikola 295.
 Milenbachi erdő 228, 408.
 Minaj (Unghban) 110.
 Mindszent 172.
 Mindszenty Krisztina özv. Csáky Istvánné 104.
 Mohány 161.
 Mokrágy 221, 253, 257, 309, 328, 343.
 Moldva 281, 287.
 Monetti, tán orvos 92, 100, 167.
 Monnisek 381.
 Monostor 295.
 Moravcsina, Galicziában 108.
 Mosócz 120, 121, 127, 128.
 Munkács 112, 189, 288.
 Murány 102, 103, 104, 126, 127, 128, 154, 204, 227, 232, 242, 243, 245, 248, 250, 251, 252, 254, 255, 256, 304, 322, 404, 405, 406, 407, 409, 418.
 Muray István 186.
- N**ádasdy Ferencz országbiró 89, 90, 99, 132, 304, 307, 312, 317, 319, 331, 340, 342, 344, 350, 376, 382, 383, 386, 392, 395, 396, 399, 403, 414, 420.

Nádudvary 286.
 Nagy Ferencz 179, 186, 262, 301, 304, 310, 321, 325, 343, 344, 345, 348, 351, 354, 399, 403, 407.
 Nagy Miklós, étektőgő 358, 393, 410.
 Nagy Tamás 269.
 Nagy Zsigmond 288, 299, 303.
 Nagy-Ág vize 112, 190.
 Nagy-Almás (Ugocsában) 110.
 Nagy-Apold 193.
 Nagy-Bánya 89, 195, 197, 294, 370, 371.
 Nagy-Bobrócz (Liptó megye) 95.
 Nagy-Dobron 264.
 Nagy-Ekemező 289.
 Nagyfalu 117, 118, 129, 131, 132, 133, 135, 152, 158, 203, 214, 302, 313, 338, 343, 348, 369, 370, 377.
 Nagyfalusi praedikátor 1663-ban *lásd* Synapius.
 Nagy-Fentős (régén Felső-Fentes) 191.
 Nagyidai cserje 412.
 Nagyiday 369, 371.
 Nagy-Lehota 246.
 Nagy-Nyulas 192.
 Nagy-Sink 144, 192, 269.
 Nagy-Szöllős 111.
 Naláczy 243, 270, 281, 283, 284, 285, 289, 291, 294, 299.
 Námesztó 108, 209.
 Nándorfelhévár 207, 213.
 Neczpály (Turocz m.) 245.
 Nemessán (Sárosban) 110.
 Nemessányi Bálint 385, 395.
 Nemessányi Kristóf 106.
 Német Boldizsár 228, 300.
 Német kapitány Huszton 112.
 Német-Lipese 105.
 Német-Próna helység 121.
 Neticz (Nestich) vár Peczonyban 122.
 Nirszky, lengyel úr 354.
 Nolsó (helység) 143, 329.
 Novitárgon 259.
 Nyárád 276.
 Nyárs 172.
 Nyár 298, 319, 329, 366, 392.
 Nyegerfalva 267.
 Nyisnyafalva 263.
 Nyitra 125, 151, 152.
 Nyitrai számtartó 125.
 Nyisznányszky 91, 116, 130, 139.

Odorin 166.
 Okolicsányi Anna, *lásd* Ghillányi Jánosné.

Okolicsányi Ferencz 275.
 — György 113, 137, 259, 260, 269, 270, 275, 312, 320, 364, 408.
 — János 102, 180.
 Okolicsnó (Keczer leánya lakik ott) 94, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 381.
 Olaszi 166.
 Olaszi praedicator 351.
 Olmuczer (de Szombathely) 104, 355, 356, 359, 397, 410.
 Olt víz 193, 270.
 Oravka *vagy* Kulich, árvamegye) helység 139, 148.
 Oravkai plebanus 162.
 Orba 277.
 Ordzova 172.
 Orkuta falu 115, 168, 189.
 Oroszvég 189.
 Orvos Késmárkon, *lásd* Paterzon.
 Orzovány 160.
 Osmann uram 279.
 Oswald 326.
 Oszacl 346, 386.
 Osztropatak falu 115, 172.
 Osztrosich 99, 100, 120, 121, 122, 127, 131, 133, 137, 150, 153, 156, 161, 164, 176, 179, 180, 186, 199, 204, 209, 214, 215, 237, 249, 256, 301, 303, 310, 325, 382, 391, 392, 394, 396, 398, 402, 403, 406.

Pál mester 177.
 Pálfy Miklós 304.
 Palkó 222, 234, 330.
 Palocsa 151, 168, 169, 170, 188, 199, 263, 402.
 Palocsay István uram 91, 107, 108, 111, 147, 149, 153, 168, 171, 173, 186, 187, 188, 193, 198, 199, 200, 203, 213, 263, 299, 314, 330, 343, 353, 354, 362, 366, 387.
 Pálócz 198.
 Palugyai Pongrácz uram 211, 304.
 Pap László 133, 166, 209, 210.
 Pap Sámuel 202.
 Párkányi ütközet 114.
 Párisháza 172.
 Parnicza 147, 217, 229, 261, 309, 332, 340, 373, 377, 378, 396.
 Párniczky 205.
 Parnó (Zemplén) 198.
 Párviné asszony 243.
 Parschitius orvos 102.
 Patak 182.

- Pater János 183.
 Paterzon (Peterzon) késmárki orvos 88.
 Paul csatlós 96, 103, 107, 156, 200, 343.
 Pazdics 298.
 Pázmán 282.
 Péchy Ádám, Rákóczy László embere 101, 162, 169, 175.
 Pécs-Ujfalu 232.
 Pekelnik 188.
 Peklin falu 117, 137, 239, 292, 298, 317, 336, 358, 393, 394, 413, 415, 417, 418
 Perbenyik 317.
 Personalis uram 214.
 Péter lovász 238, 240, 246, 300, 301.
 Péteri (helység) 175.
 Pethő Zsigmond (gersei) 89, 130, 169, 174, 348.
 Petkó uram, Petrőczy belső embere 206, 360, 380, 388, 395, 398, 402, 404, 414.
 Petky uram 269, 276.
 Petrőczy István, de Kaszavár, Tököli István sógora 89, 90, 99, 100, 104, 105, 108, 113, 131, 139, 176, 186, 201, 203, 204, 206, 222, 228, 234, 237, 243, 250, 252, 254, 256, 257, 259, 261, 262, 301, 302, 303, 304, 307, 310, 311, 319, 322, 323, 326, 329, 330, 337, 345, 353, 358, 360, 361, 375, 378, 380, 382, 389, 390, 393, 394, 398, 400, 402, 414, 417.
 Petrőczy Katicza kisasszony 116.
 Petrőczy Miklós 138, 355.
 Petrőczy uram trombitása 137.
 Piheni Ferencz 265, 266, 268.
 Pika Gáspár 406, 411.
 Plathy Ferencz 164, 170, 224.
 Plavnicza 263.
 Podolin 397.
 Podsztarosza 239.
 Pókafalva 279.
 Polhora 369.
 Pongrácz Ferencz únga 302, 303, 359, 364, 377, 380.
 Pongrácz György püspök 141, 182, 201, 206, 313, 392, 396, 397, 415, 419, 420.
 Pongrácz, köszvénygyógyító 295.
 Pongrácz Márton 120, 285, 311.
 Pongrácz pap 125, 126.
 Pongrácz Péter 379, 380, 382.
 Popiszt 247.
 Poruba 261.
 Porubszky Máttyás 186, 204, 260, 365, 394.
 Portia 194.
 Poson 99, 173, 178, 203, 204, 205, 213, 231, 238, 321, 331, 335, 339, 352, 369, 373, 375, 376, 380, 383, 395, 403.
 — postamester 179, 355.
 Pottendorf 370.
 Poturna 301.
 Poturnyai János 144, 147, 301.
 Pösky 280.
 Predmér 395, 396.
 Presskó György 302.
 Pribék Ádám 413.
 Pribis 89, 105, 144, 155, 158, 175, 249.
 Pribócz 129.
 Priekopár (Turócz m.) 138.
 Priszlop, hegyesúcs 178.
 Privigye 123, 125.
 Prónay 131, 133, 138, 140, 141, 162, 214.
 Psenicsalka 175.
 Puchalter 186.
 Puchó 121.
 Puchova 100.
 Puczó 320, 376.
 Pusba 417.
 Putka-Hemlecz 198.
Ráby mester 372.
 Rác Markó 157.
 Rác Mihály (Rédai Ferencz szolgálja) 139, 191.
 Rác Péter 286.
 Radács 161, 315, 415.
 Ráday Máttyás 344.
 Radics András 146, 149, 172, 173, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 245, 248, 268, 280, 298, 309, 319, 321, 328, 329, 332, 341, 349, 355, 362, 366, 367, 370, 371, 372, 373, 377, 384, 386, 393, 397, 398, 399, 400, 404, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 418.
 Radlinszky 153, 358.
 Radnót 208.
 Rajcsányi uram, Petrőczy embere 104, 116, 123, 201, 206.
 Rajecz 143, 330, 378.
 Rajky 248, 249, 274, 277, 278, 280.
 Rajmanus István 403.

- Rakasz (Ugocsában) 110, 112, 190, 264.
- Rákócz (Ungban) 110, 264.
- (Beregben) 111.
- (Zemplénben) 112.
- Rákóczy Ferencz 217, 219, 223, 224, 227, 258, 379, 403.
- Györgyné 217.
- László 88, 101, 106, 131; — halála 155.
- Rákos 189.
- Raksányi (Illésházy Gábor szolgálja) 144, 146, 147, 153, 163.
- Raphaniides 151, 156, 185, 304, 305, 306, 312, 313, 324, 326, 327, 328, 333, 334, 336, 342, 343, 344, 349, 353, 357, 360, 361, 362, 364, 369, 373, 380, 382, 384, 386, 387, 388, 390, 391, 400, 403, 404, 405, 407, 408, 409.
- Rarviz (patak) 231.
- Ratosyova 199.
- Recsiszky uram 156, 396, 404.
- Rédey Ferencz 102, 108, 111, 112, 113, 121, 136, 141, 154, 155, 157, 169, 172, 175, 176, 177, 180, 182, 190, 191, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 208, 209, 215, 225, 236, 246, 247, 248, 249, 251, 255, 260, 264, 265, 267, 268, 270, 271, 274, 280, 287, 288, 291, 292, 299, 303, 315.
- Ferenczné, lásd Bethlen Druzsina.
- Rédeyné 102, 196, 224, 290, 293, 295, 299, 300, 303, 306, 307, 313, 318, 324, 358, 368, 369, 374, 387, 393, 404.
- Rédey István 139, 146.
- László (Ferencz fia) halála 1663-ban 101, 108, 110.
- Pál orvosokért Késmárkra küld 1663. 100, 101, 104, 105, 108, 233.
- szolgálja 243, 246.
- Rogensburg 146.
- Régi kifejezés: veszekedő hely = peres 106.
- Régi szó: szamarság = szomorúság 108.
- Remete 175, 196, 295.
- Répásy uram 104, 108.
- Rettegi István (Bethlen M. szolgálja) 212.
- Révai Dániel 95, 120, 129, 133, 142, 143, 145, 176, 177, 246, 258, 302, 347, 376, 377, 378, 379, 392.
- Révai Elek 143, 392.
- Ferencz 117, 121, 143, 183, 184, 220, 224, 354.
- Ferenczné 310, 318.
- Imre 118, 127, 151, 243, 253, 260, 391.
- István 176, 180.
- László 130, 131, 140, 151, 167, 170, 172, 174, 177, 179, 182, 204.
- Miklós 117, 119, 120, 121, 124, 125, 126, 127, 128.
- urfi 402.
- Reviczki János 91, 94, 95, 96, 101, 105, 113, 116, 119, 120, 122, 123, 124, 126, 128, 130, 137, 139, 145, 162, 163, 176, 180, 182, 200, 204, 209, 238, 242, 281, 338, 357, 391.
- Simon 150, 180, 184, 185, 186, 187, 222, 234, 305, 381, 382, 385, 391, 401, 402, 405, 419.
- Revucza (uteza) 244, 334.
- Revuczi vám 218.
- Ribár-Polya 93, 149, 201, 214, 442.
- Rimaszombat 153, 215, 228, 248, 312.
- Rokuszi erdő 360.
- Rokuszi György 104, 113, 157, 167, 173, 193, 228, 231, 257, 303, 356, 364, 380, 403, 406, 407; — leány 233.
- Rosenberk 93, 94, 104, 131, 138, 140, 141, 144, 145, 146, 147, 148, 157, 162, 164, 165, 173, 177, 178, 180, 181, 185, 186, 200, 205, 206, 210, 211, 212, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 228, 229, 230, 234, 238, 243, 249, 250, 254, 258, 259, 262, 274, 293, 300, 301, 303, 306, 309, 310, 311, 312, 313, 317, 318, 325, 328, 331, 339, 340, 343, 344, 350, 353, 354, 358, 360, 363, 364, 366, 367, 369, 371, 376, 378, 379, 383, 384, 387, 388, 390, 391, 392, 393, 398, 404, 409.
- Rosenberki doctor 163, 229.
- Rosenberki tisztek 175, 176, 181.
- Roskován (helység) 172.
- Rottal 99, 132, 146, 160, 162, 163, 167, 169, 174, 177, 201, 221, 229, 236, 247, 276, 296, 307, 334, 339, 350, 383, 388, 393, 394.
- Rovna 105, 107, 108.
- Rozeli uram 305.
- Rozgony, helység 109, 415.
- Rudna 119, 237, 391.
- Rudnai postamester 392.

Ruhaszin: hajszin gránát 97.

Rukaly 235.

Ruszbach 301, 302, 303.

Ruszkay Gáspár 189.

Ruszkínócz, helység 409.

Rutka 125.

Rutkay Ferencz 238.

Rutkay István 264.

Sadányi György 414.

Sagmodi 247, 250.

Sályi, falu 276.

Sándorfalva 195.

Sándor István 253.

Sándor János 147, 186.

Sárd 219, 273, 277.

Sárkány János 386, 389, 390.

Sáros 289, 290, 363, 407.

Sárosmegye insurrectiója 115, 116,
117, 125, 160, 164, 181, 183, 193.

Sárosy uram 157, 166, 167, 305,
312, 317, 327, 333, 338, 361, 384.

Sárpataky 265.

Sárvár 392.

Saskó 234.

Savnik (Csavnik) 97, 136, 166, 398.

Schavniczka 143, 151.

Schellen Henrik, svéd residens Bo-
roszlóban 179, 204, 214, 250, 225,
236.

Schrott 219.

Segesvár 194, 269.

Segnyei János 168

Selmecz 202.

Sempte, Nyitrában 122.

Sepsz uram 165, 182, 212.

Sey Gábor 285.

Sibrik 244.

Sikárló 296.

Simon 126.

Sípos Gyurka 417.

Sípos Péter 337.

Sirmensis István, trencsényi alispán
376.

Sírok (falu) 115, 253, 254.

Síroka (Sárosban) 110, 112, 318.

Slésia 110, 167, 186, 219, 237, 259,
260, 303, 307.

Smisa 314.

Smizsány, falu 160.

Somodi 173, 175.

Somos 168, 169.

Somos-Ujfalu 317.

Sopron 89, 137, 140, 146, 179, 214,
215, 216, 303, 317, 371.

Sorostély 277, 278, 279, 280.

Sóskut 199, 263.

Souches, tábornok 162.

Sóvár 168.

Spillenbergen doctor 141.

Stelbach 115.

Stepán 193.

Stubnya 140, 141, 142, 143, 144,
145, 256, 238, 239, 263, 387, 390,
392.

Sütő 359.

Svábócz (helység) 125, 166.

Synapius János, nagyfalusi praedi-
kátor 94, 142, 148, 158, 159, 202,
212, 222, 225, 226, 250, 251, 258,
300, 301, 319, 320, 323, 337, 338,
343, 396, 411.

Szabó Jancsi 347, 379, 397.

Szabó Mátyás 88, 89, 90, 93, 94;
— csint tett, 99, 100; — törvé-
nye 102.

Szabó Mihály 205, 259, 314, 317,
318, 322, 324, 325.

Szadeczky uram, Petrőczy belső em-
bere 124, 137, 144, 360.

Szady 239.

Szakolcza 102.

Szalakuz 306.

Szalnicza 168, 177, 178.

Szalona (falu) 174.

Szamos 192, 295.

Szamosfalva 295.

Szamosujvári tisztek 295.

Szandecz 102, 407.

Szarka Zsigmond 208, 223, 225, 241,
249, 257.

Szász választófejedelem 204, 241.

Szász-Bodok 194.

Szász-Meggyes 273.

Szász-Régen 194.

Szász-Sebes 275, 289.

Szászváros 280.

Szatkovszky 379, 380, 410.

Szatmár 182, 276, 281, 353, 415.

Szatmári doktor 413, 414, 415.

Szatmári német kapitány 145.

Szatmári udvarbíró 296.

Szarvaszó 196, 197.

Szeben 280, 309, 368.

Szebeniek 168, 278, 285.

Szebeni király bíró 262, 278, 279,
299.

Széchy Mária 101, 132, 133, 138,
151, 154, 201, 203, 216, 262, 276,
304, 306, 336, 351, 354, 405, 407,
409, 410, 411, 416.

- Szedernik 395, 397.
 Szedikért 189, 298.
 Szegedy 284.
 Szeghy Péter 175.
 Székely András uram 109, 301, 354, 362, 408, 414.
 Székely János uram 88, 105, 111, 167, 176, 200, 231, 367, 377, 378, 399, 408, 420.
 Szekeresy 275, 281, 341, 359, 370, 384, 410.
 Szeleczky 247,
 Szelepcsényi érsek 89, 222, 349.
 Szelecsényi 153, 186, 342, 343, 344, 345.
 Szehldstadt (Boldogváros) 271.
 Szelnicz v. Szielnicz v. jarkoviczi major 154, 156.
 Szelnicze 382, 383.
 Szemte (Szempte) 122.
 Szenczy 365, 397.
 Szendrey János uram 89, 130, 211, 212, 224, 228, 257, 268, 294, 380, 400; — lánykája 215.
 Szendrő 173, 174, 222.
 Szenig 186.
 Szente uram 334, 335, 355, 360, 362, 376, 383, 389.
 Szentes 315.
 Szentgyörgy 130, 269, 276, 338.
 Szentiványi János 92, 106, 109, 119, 121, 124, 127, 140, 149, 165, 179, 187, 207, 244, 249, 263, 314, 334, 335, 381.
 Szentkereszt (helység) 128, 388.
 Szentkirályi 159, 207, 215, 266.
 Szentlászló (helység) 192, 271, 294.
 Szentmárton 128, 143.
 Szentmihály 115, 169, 172.
 Szentmihályi malom 230.
 Szentmiklós 117, 136, 145, 154, 161, 201, 202, 210, 218, 219, 230, 243, 260, 309, 371, 382, 232, 384.
 Szentmiklósi tanács 145, 146, 149.
 Szentpéter (Liptó m.) 136, 157, 159, 161, 172, 173, 208, 239, 292, 314, 354, 393.
 Szent-Zsófia, helység 158.
 Szenyi István 239, 252, 362.
 Szepesi alispán, *lásd* Horváth Ferencz.
 Szepesi Gyurka 352, 358.
 Szepesi insurrectio eloszlott 166.
 Szepesi káptalan 334.
 Szepesi lovak 412.
 Szepesi prépost 162, 163.
 Szepesi szekerek 413.
 Szepesmegye 166.
 Szepesség 111, 119, 128, 149, 160, 178, 180.
 Szerdahely (Nyitra megyében) 123, 311, 403.
 Szerednye 175, 297.
 Szigeti 368, 406.
 Szigetvár 142.
 Szihelne, helység 209.
 Szikszay 113, 116, 118, 171, 182, 197, 212, 343, 363, 407.
 Sziládi 214.
 Szilágyi 96, 137, 200, 214, 216, 217, 237, 239, 277, 288, 297, 298, 302, 313, 335, 365, 378, 386, 394.
 Szilasy András 130, 144, 152, 166, 176, 180, 195, 218, 219, 235, 241, 246, 250, 274, 312, 325, 327, 329, 336, 337, 348, 350, 352, 362, 382.
 Szilnicze 235, 248.
 Szilvásiné 288.
 Szinye 112, 161, 232, 237, 239, 315, 318, 363, 340, 399, 401, 411, 415, 417.
 Szinyei Ferenczné Keczer Klára 90, 91, 92, 97, 101, 115, 123, 136, 141, 144, 155, 161, 165, 167, 168, 173, 189, 199, 205, 207, 210, 216, 217, 231, 232, 233, 237, 240, 241, 246, 248, 253, 256, 257, 263, 270, 274, 280, 298, 312, 317, 318, 329, 337, 352, 356, 357, 359, 363, 365, 367, 383, 394, 400, 403, 406, 413, 414, 415, 416, 418, 419.
 Szinyei János 224.
 Szinyei László 222, 225, 228, 239, 248, 250, 258, 259, 357, 363.
 Szinyér-Váralja 196, 278.
 Szirmay István 297, 298, 334, 336, 352, 400, 416.
 Szirmay Péterné Keczer Anna 198, 264, 415.
 Szivecs 222.
 Szklabina 128.
 Szklenói passus 121.
 Szlaniczky drabant 162.
 Szlavkai tó 110, 155, 224.
 Szlavko *lásd* Kis-Szalók.
 Szmisa 412.
 Szmizsán 231.
 Szmrecsányi 119, 127, 214, 220, 243, 302.
 Szobonya katona 123.
 Szobotist (Nyitra vm.) 416.

Szobotistya 418.
 Szokolcz 318, 322, 382, 394.
 Szokolczi vendégfogadó 157.
 Szokolócz 334.
 Szokolóczy 338, 344, 347, 377.
 Szolcsányi 249.
 Szöllös-Vérgárdó, Ugocsában 264.
 Szomolány 385.
 Sztankován 314.
 Sztranyai 163, 370, 371.
 Sztranyiczky 206, 207, 210, 222.
 Sztráska 103, 367.
 Sztrazsó (régén Sztabó) 132.
 Sztrecesn 123, 131, 149, 150, 152, 258, 295, 351.
 Sztreceseni kapitány 259.
 Sztrice (Trencsén vm.) 253.
 Szuchora 170.
 Szucsán 118, 142, 152, 392.
 Szuhai 133, 197, 198.
 Szulyovszky uram 92.
 Szunyogh Gyula 102, 113, 120, 156, 159, 174, 179, 193, 203, 204, 209, 213, 218, 221, 225, 241, 245, 247, 250, 251, 300, 301, 304, 305, 321, 322, 325, 327, 330, 343, 356, 357, 365, 377, 381, 383, 384, 390, 391, 397, 400, 402, 413, 419.
 Szürtei erdő 264.
 Szusztrik 381.
 Szvedernik 229.

Táborítás 174.
 Tálva 315, 406.
 Tardos (Hunyadban) 289.
 Tárkányiné 358, 385, 387.
 Tarnócz (Liptó) 109, 135, 156, 175, 229, 247, 368.
 Tartócz (Szatmárban) 190, 196.
 Tar Zsigmond 260, 264, 286, 292, 296, 311, 341, 346.
 Tatár Erdélyben 109.
 Técső 265, 266.
 Teke 267.
 Teleki 176, 179, 187, 191, 192, 195, 196, 197, 198, 207, 212, 213, 214, 222, 224, 228, 231, 233, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 247, 250, 251, 255, 257, 260, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 299, 301, 303, 304, 306, 311, 316, 317, 337, 347, 370, 373, 380, 393, 407, 410, 411, 419, 420.

Temesvár 289, 291.
 Tepla 93, 149, 153, 202, 207, 224, 319, 338, 388, 395.
 Teplai praedicator 243.
 Teplicze 94, 132, 136, 137, 138, 140, 146, 151, 159, 165, 175, 230, 261, 330, 376.
 Terchova 321, 377, 396.
 Ternye 298.
 Thököli Éva 208, 392.
 Thököli Imre 96, 118, 120, 145, 145, 153, 156, 158, 162, 163, 167, 168, 172, 174, 178, 179, 180, 183, 188, 190, 192, 193, 197, 199, 201, 202, 209, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 231, 235, 238, 239, 240, 241, 245, 247, 249, 252, 253, 258, 260, 261, 263, 266, 267, 268, 269, 271, 272, 273, 278, 282, 283, 287, 289, 294, 299, 300, 303, 305, 310, 311, 314, 315, 316, 318, 319, 322, 330, 336, 344, 347, 348, 354, 358, 364, 365, 366, 367, 375, 398, 399, 400, 409, 412, 413, 414; — születésnapja 120.
 Thököli István születése napja 92; — engedélyt kap Rédey temetésére menni 109; — követe Veselényihez 109.
 Thököli Kata (nagyobbik kisasszony) 152, 154, 204, 206, 215, 222, 239, 317, 323, 337, 370.
 Thököli Mária 223, 243, 244, 246, 248, 392, 396, 399, 400, 402.
 Thököli Miklós, Istvánnak unokaöccse 93, 96, 104, 235, 239, 306, 319.
 Thököli Miklósné 263, 388.
 Thököli Zsigmond 97, 113, 319, 398, 399, 402.
 Thurán helység 118.
 Thuri Ádám 181, 183.
 Thurzó Katalin, Thököly István anyja 91, 129.
 Tisovszky 260.
 Tisza-Becs 195, 296, 297.
 Tisza folyó 190, 297, 317.
 Tisza-Szalka 317.
 Tisza-Ujlak 297.
 Tizedes Gergely 285.
 Tokaj 367.
 Toldy 274.
 Tomkó csatlós 119.
 Toporcza Vilhelm 418.
 Toppeltinus Lőrincz, futár 383.
 Torda 294.

- Torda-Vilma 191, 295.
 Toriszka 298.
 Toroczkay 295.
 Torquatus 169.
 Tótfalu 191.
 Tótfalusi erdő 363.
 Tót-Próna 119, 121, 123, 127.
 Tótváradja 280.
 Tőke, Zrinyi szolgálja 95; — familia 104, 105, 142.
 Töltszék, helység 199.
 Tövis (Teves) 273, 290.
 Trebosztó 143.
 Trencsén 122, 139, 146, 152, 227, 320, 338, 343, 346, 368, 369, 376, 395, 396.
 Trencsényi alispán *lásd* Sirmensis István.
 Trencsényi képiró 150, 186.
 Trips 133.
 Trombitás Ádám 359, 393.
 Trombitás Pál 245, 325, 334, 335.
 Trombitás Samkó 150, 177, 202, 203, 213, 244, 252, 287, 304, 359, 360, 361, 372, 379, 383, 386, 392, 393, 394, 405, 406, 408, 411, 414, 417.
 Trsztenai praedicator 186, 211, 214, 223, 253, 316.
 Trszтина 160, 170, 236, 252, 350, 354.
 Tsizovszky 323.
 Tüke László 119.
 Tunyog 191.
 Tunyoghy György ifj. 287.
 Tunyoghy László 177, 181, 187, 192, 194, 205, 208, 230, 255, 258, 259, 275, 328, 332, 346, 347, 373.
 Turánszky Gábor 149, 171, 180, 214, 344, 361.
 Turdosin 161, 234, 263.
 Turóczy conventbéli papok 188.
 Turóczy insurrectio 118, 119, 122.
 Turóczy vmegye 118, 119, 120, 122, 124, 126, 325, 338, 341.
 Tyerhova (régén Terhova Trencsén m.) 134, 151, 205, 230, 261.
 Udvarhely 290.
 Udvarhelyszék 290.
 Ugra, Küküllőben 277.
 Ujfalusi 199.
 Ujfalusy András 91, 112, 137, 146, 238, 274, 369.
 — Imre 398.
 Ujfalusy János 209, 223, 224, 237, 310, 325, 391.
 — László 156, 167, 207, 209, 213, 237, 310, 369.
 — Zsigmond 341, 355, 357.
 Ujhelyi Pál 317.
 Ujhely város 116, 169, 177, 364.
 Ujlak 315.
 Ujváros 191, 196.
 Ung 189.
 Unger Sámuel 405.
 Ungvár 298.
 Ungvár vármegye 115.
 Ungváry István 216.
 Upor 317.
 Úriszék 90, 91, 159, 183, 184, 205.
 Usz István 232, 265, 298, 300.
 Usztya 178.
 Vagendrüssel 166.
 Vág folyó 94, 260.
 Vaján 198.
 Vajáni rév 110.
 Valentinus uram 105, 122, 131, 139, 173, 334, 370, 387, 412.
 Ványai 398.
 Vapovszky 404.
 Várad 155, 284.
 Várady 413.
 Varannó 112, 114.
 Vári 317.
 Varini képiró 151.
 Varin (ma Várna) 377.
 Varola (talán Várallya) 213.
 Varsava 313, 326, 329, 333, 334, 335, 336, 338, 340, 342, 343, 346, 349, 350, 353, 355, 356, 358, 360, 361, 365, 374, 379, 385, 386, 388, 390, 391, 392, 393, 394, 396, 397, 398, 400.
 Vásárhely (Ungban) 110.
 Vasecz 109, 159, 161, 166, 175, 202, 318, 384.
 Vass Márton, kassai főkamrás 1663. 102.
 Vasvári béke 174, 176, 177.
 Velence 194.
 Velkai praedicator 241.
 Vendigi 173, 174.
 Verbicze 166, 167, 177.
 Verebélyi 357.
 Veresalma 115, 172, 199, 232, 298, 393, 401, 416.
 Veresmart 315.
 Vermes 192.

Vér Mihály 225.
 Vesselényi Ferencz nádor 94, 99, 101, Thökölinél deákja 103, parancsa az insurrecciónra 109, — 112, 113, 116, 117, 118, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 159, 160, 163, 165, 166, 167, 168, 163, 171, 172, 174, 177, 178, 179, 184, 184, 187, 188, 193, 213, 216, 219, 224, 227, 228, 232, 235, 237, 247, 250, 256, 258, 259, 261, 262, 268, 280, 286, 300, 305.
 — László (a nádor fia) 227, 304, 311, 313.
 — Pál 219, 296, 307, 347, 400.
 Veszele, Árvában 209, 218, 219, 221, 386, 387.
 Viborna 356, 405.
 Vichodna, Liptóban 157, 161, 314, 349.
 Viczefalusi bércz 195
 Vilkovics 212, 305, 338, 369.
 Vincz (Alvincz) 280, 289.
 Vingárt 289.
 Vér György 411.
 Virág Pál 107, 320, 342, 347, 348.
 Visk 190, 196.
 Visnioveczky Mihály herczeg lengyel királylyá lesz 397, 408.
 Vitalis Ádám 96, 105, 106, 107, 108, 173, 204, 223, 225, 231, 249, 256.
 Vitalis uram 128, 140, 150, 158, 171, 177, 222, 332, 376, 399.
 Vitéz Ferencz 232.
 Vittenberg 204.
 Vittyedy István 89, 93, 97, 103, 104, 137, 139, 162, 163, 167, 170, 171, 173, 176, 179, 181, 186, 203, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 218, 222, 235, 236, 239, 245, 250, 127, 130, 146, 153, 155, 156, 158, 159, 303.
 Vittyédi János 239, 253, 255, 256, 285, 303, 304, 307, 309, 310, 311, 312, 314, 319, 321, 322, 324, 328, 329, 331, 333, 336, 337, 338, 344, 346, 347, 350, 351, 355, 357, 361, 362, 364, 372, 381, 382, 386, 392, 396, 400.
 Vittyedy Pál 298, 344, 364.

Vizakna 279.
 Voincezky 222.
 Vozny 370.

Xantho krakkói építész, 104, 105, 113, 149, 155, 159, 162, 164, 201, 207, 214, 255, 349, 350, 353.

Záborszky Gábor 96, 106, 313, 314.
 Zágor 192.
 Zalaeska 189.
 Zavidfalva (-háza) 112.
 Zavoda 115.
 Zavor László szepesi szolgabíró 157, 234, 238, 247, 248, 263, 352, 353, 378.
 Zazreva helység 132, 218, 230, 308, 309, 378.
 Zboró 361, 383.
 Zemplén, helység 317, 340, 341.
 Zemplén megye főispánja 115.
 Zemplén vmegye 126, 183.
Zenészek sipoikat kérnek Tökölitől 105.
 Zichy István 296, 331, 337, 399.
 Zichy Pál 296, 303, 319, 325, 336, 361, 390.
 Zivecsi posztarozta, lengyel hivatalnok 256.
 Zlatnik (hegy) 161.
 Zmeskál György, árvai kapitány 93, 118, 123, 124, 126, 128, 137, 148, 150, 155, 156, 162, 163, 177, 179, 182, 186, 188, 197; — halála 199, 203.
 Zmeskál Györgyné 204, 246, 252.
 Zólyom 144, 196, 197, 198, 249, 251, 255, 265, 272, 273, 274, 276, 277, 283, 284, 299, 318.
 Zólyominé 315, 393.
 Zrinyi Miklós 95, 130, 135, 142, 182.
 Zrinyi patak 182.
 Zrinyi Péter 220, 221, 228, 229, 233, 234, 237, 238, 287, 295, 402.
 Zsámbokrét 119.
 Zsaskó helység 118, 332.
 Zsiga, posta 241, 275.
 Zsolna 137, 140, 142, 144, 180, 182, 329, 237, 251, 252, 306, 312, 327, 230, 332, 339, 346, 377, 396, 410.
 Zsolnai bíró 172, 252.
 Zsolnai gázló 132.
 Zsolnay 358.

III. Krman Dániel oroszországi útjához.

Acoluth János, vratislavi tanár 446.
 Agost, lengyel király 462.
Ajándék: a magy. evang. rendek tokaji aszút küldenek a svédeknek 1708. 457.
 Akasztófát a svédek mint csinálják 481.
 Alberti Bálint, lipcsei tanár 446.
 Alexievics Péter, muszka czár Lengyelországba tör 1707. 451, 477; — megveri Lövenhauptot 507, 513, 515.
 Anglia 469; — ott tanult Krmann 449.
Ár: egy kocsi egy rénes forintért lehet venni 477.
 — 8 frt egy kocsi Varsótól Königsbergig 462; — 15 frt Königsbergtől Vilnáig 471; — hetenkint 3 rh. forint 496.
 — 6 rh. forint egy hétre az ellátás Königsbergben 465.
 Arberg gróf, alezredes 447.
 Aurivellius Magnus, svéd kir. lelkész 496, 503, 506.

Bácsmegyey Ádám, II. Rák. Ferencz tüzérezredese 1707. 451, 452.
 Bacsvinavka, falu 497, 500.
 Baranow, vár 458.
 Bartenstein (*vagy* Bernstein), porosz város 464.
 Bártfa 453, 456, 457.
 Bartholomaeides Jónás, kishonti alesperes 466.
 Basilides, muszka czár (1578.) 476.
 Batavia 469.
 Báthory István, lengyel király 509, 519.
 Baturinum elfoglalása 517, 519.
 Batzkow 502.
 Bausse, falu 474.
 Bécsi béke 1608. 456.
 Beczki várnagy 463.
 Bellani, divéki tanító 446.
 IX. Benedek pápa 465.
 Berencse, helység 446.
 Berényi Zsigmond gróf, pécsi püspök 450.
 Beszterczebánya 462.

Betegség: Varsóban pestis 462; — határozár e miatt Lengyel- és Poroszország közt 472, 473; — Lithvániában is 478, 481.
 Bezvodie, falu 501.
 Biela, falu 508, 509.
 Bielaruca, falu 510.
 Bielau, svéd kir. orvos 520.
 Biolacerkova, kozák főhely 516.
 Biralowcze, város 480.
 Bjala, folyó 457.
 Bogumi kozákok 514.
 Bohuss, evangelicus pap 452.
 Borissow, város 482.
 Borovi klastrom 459.
 Borvásár 457.
 Bossányi János, lutheránus 452.
 Bossányi Zsigmond 446.
 Brandenburgi választó 464, 470.
 Brezina folyó 481.
 Budenburg, svéd chirurgus 530.
 Budischinovában a svéd tábor 500.
 Bug, folyó 462.
 Buirbeck János, svéd pap 530.
 Bümisch uram 470.

Calvaria, város 461.
 Canifer, oláh tábornok neve 484.
 Carlowitz János Károly 542, 549.
 Cerkova 527.
 Chmelinka, falu 511.
 Chominsky Tódor, hadjacsi polgár 521, 533.
 Chvederki falu 540, 541, 542, 543, 547, 548, 552.
 Cluniaci barátok klastrom 465.
 Cornelius *lásd* Hermson.
 Csausi, város 497.
 Csecherin, kozák város 484, 513, 541.
 Cseh protestánsok Magyarországon 494.
 Csejte, helység 446; — provisor *lásd* Miksith János.
 Cseplegovka, falu 517.
 Cseremed, muszka követ a pápához 477; — hadsereggel 528.
 Csericsoka, helység 540.
 Csernikow, 401; — zsidókkal telt város 497.

Czercsi palatinatus 464.
 Czirkusz Königsbergben 469, 470.
 Czol, város 478.

Danczka 465, 466, 473, 475, 535.
 Dánia 469.
 Dassovius, wittenbergai egyetemi tanár 446.

Defte, név 498.
 Deméter, ál muszkalerczeg története 546.

Derpti egyetem 561.
 Desna, folyó 512, 516.
 Deutsch D. luth. pap 467.
 Deutschmann, wittenbergi tanár 446.

Dietrich uram, königsbergi pap 471.

Divat ellen prédikálnak 468, 472;
 — a muszkák divata 485.

Divéki iskola 446.
 Dnieper 486, 507, 513, 536, 541, 561, 564.

Donatus, wittenbergai tanár 446.
 Dóni kozákok, a tatárokhöz hasonlók 514.

Drágaság a svéd táborban 544.

Drietoma, helység 446.

Drokov, falu 506, 520.

Dubov, város 548.

Dubravius Dániel, evangelicus superintendens 1707. 452.

Dunajecz, folyó 457.

Düna, folyó 504.

Dzikow, helység 458.

Elkeresztelések a XVIII. században 453.

Embergyllkos sok a lengyeleknél 462.

Emelin, város 507, 528.

Enemann Mihály, svéd kir. lelkész 496, 497.

Eperjes 453, 454, 455, 456, 464, 466, 489, 493, 494, 498, 499.

Ernestus, königsbergi hittudós 553.

Evangelicusok synodusa 1707. Rosembergen 451.

Faber János orvos 548, 550.

Fábrí Charitas, Krman Tamásné 446.

Falkenberg báró, ki Rákóczy nejét kiszabadította 542.

Fedor rigai kapitány 510, 533.

Fehér Oroszország 498, 500.

Fehr, első svéd miniszter 540.

Fischer vilnai kocsmáros 476.

Flaviai iskola 446.

Flock, hadjacsi commendans 535.

Francziaország 498.

Friderici, vratslavi tanár 446.

Fuchs, krakkói polgár 457.

Galagan, volt kozák fővezér 513, 541.

Galamb, falu 459.

Galgócz 446.

Galliczin, muszka tábornok 563.

Gelbe, svéd ezredes 541, 542.

Gerhard György, lutheránus 452, 454, 457.

Gewaltiger, kapitány 508.

Goldbach uram, königsbergi pap 471.

Granovszky Ádám Miklós, lengyel kapitány 463.

Greskovicz, trencseni tanító 446.

Grund Péter, rigai kereskedő 496, 511, 518, 520, 535.

Grünvald, erdő 474.

Gryphius, vratslavi tanár 446.

Gryphisvald, város 465, 486, 489, 494, 499.

Guldenkrug, svéd szállásmester 535.
 Gumisch uram 469.

Gusztáv markotányos 471, 472.

Güldenstern, svéd ezredes 542.

Gynsin, szepesi város 494.

Haas Kristóf 501, 511, 518, 528, 544.

Hadjacs város 521, 527, 528, 530, 533; — leírása 534.

Halucice falu 496.

Hamburg 475.

Hamilton, svéd tábornok 540, 558;
 — a muszka elfogta 561, 563.

Hank Márton 446.

Hanussisko, város 474.

Harci leírások 485, 500, 501, 502, 503, 516, 527, 528, 542—563.

Harder, svéd titkár 535.

Hermelin Olaus, svéd főtisztviselő 487, 490, 495, 498, 499, 507, 519, 528, 535, 536, 537, 538;

— a muszka elfogta 561, 563.

Hermsohn Kornél, utitársa Krman-

nak 456, 457, 458, 459 460;
 — testvérei Frigyes és Kázmér
 459.

Hideg, óriási 529.

Hittani vita, istentisztelet Königs-
 bergben 466, 467; — a kozákok-
 kal 521, 522, 523, 524, 525, 553.

Hlubiky, falu 505.

Hockl, svéd ezredes halála 533.

Hoffman, rigai polgár 516.

Holegancz, eperjesi polgár 457.

Holjenka, falu 519.

Hollandia, ott tanult Krmann 449,
 537.

Holovezin, város 485

Holvai kozákok főnöke 561.

Holvaith, trencséni tanító 446.

Horadisce, falu 519.

Hrabunka 519.

Hyeronimus, egy lengyel barát 460.

Illava 446.

XI. Innocens, pápa 477.

Insteberg, város 472, 474.

Interoka, falu 516.

Isrigius János 468.

Istenítisztelet a kozákoknál 521,
 522, 523, 525, 534; — a svédek-
 nél 544.

Iwongi, falu 540.

Jacob Hans, mészáros 533.

Jacobi Ádám, svéd orvos 530,
 531.

Jánoky Zsigmond, lutheránus 452,
 454.

Janov, város 463.

Janowecz, város és vár 459.

Janovszky Tódor, rumeni pap 521.

Jerosztaczovits György muszka pap
 533.

Jesuiták mennek Muszkaországba
 477.

Jeszenák, lutheranus család 449.

Junke kapitány 552.

Jungfeld kapitány 531.

Kalinka Joachim, ev. superinten-
 dens 1707. 452.

Kalmukok 495, 498, 500, 501, 509,
 549, 552, 553, 557.

Kaltenbach Vilmos, svéd orvos 530,
 531.

Kamen, vár és város 458.

Kanice, falu 505.

XII. Károly svéd király 449, 451,
 455, 463, 475, 486, 498, 500, 501,
 509, 516, 517, 518, 527; — szen-
 ved a nagy hidegtől 532—535,
 536, 538, 541; — megveretése-
 Pultavánál 551—563.

Kassa 454.

Kassai bíró 452.

Kassán gyűlése a magyaroknak
 1707. 451.

Kasztulowice, falu 505.

Katonaság: kozák ezredék felsoro-
 lása 513; — svéd gyalog és lo-
 vas ezredék névszerinti felsoro-
 lása 502; — Hessen-darmstadtī
 ezred 447; — Mansfeld ezred
 447; — Gelbissi ezred 505, 540,
 542, 552; — Alfentheil ezred 536;
 — Güldenstern ezred 542, 552;
 Krause ezred 547; — Majerfeld
 ezred 561; — a svédeknél a
 malmok leírása 517; — **XII.**
 Károly nem tűr asszonyt a tá-
 borban 473; — szekérrend 496;
 — tolvaj 497; — csata 500, 501;
 egy olái ezred a svédeknél 502.

Kazimiri város 459.

Kázmér, lengyel király 464.

Keczer, Rák főcommissarinisa 452,
 457.

Kelbe, svéd ezredes 549.

Kereskedők veszekedése a táborban
 485.

Kiev 513.

Kievi metropolita 477, 514, 521,
 522.

Kis Lengyelország 464.

Klingstern, svéd kamarás 491, 507.

Klinkenstrom, Szaniszló követe **XII**
 Károlyhoz 553.

Klüber János, selmeczi származású
 svéd királyi muzsikás 496.

Kobilaczki 542, 546.

Kohl, svéd alezredes 502; — elesik
 503.

Kolzin, helység és vár 456.

Kolodín, város 505, 519.

Kolonics bíbornok 449.

Kolovrat, osztrák követ **XII.** Ká-
 rolyhoz 537.

Konszkavola falu 459.

Korthold, svéd orvos 535.

Kossovi, zaporovi kozákok vezére-
 513, 536, 541.

Kozákország 472, 477, 497; — lázadások s az ország története 513, 514; — szokás 506, 518; — vallásukról 527; — pártolnak a muszkákhoz 528—533, 559; — hajviselete 465; — a kántort (diáknak hívják) 521.

Könyv nyomtatása 454.

Követ: brandenburgi követ a svédnél *lásd* Siltmann 516; — residens Varsóban 461; — XII. Károlyé a tatárhoz *lásd* Szander, a benderi béghez, *lásd* Ponyatovszky; — a magyar evangélicusok követei a svéd királyhoz, *lásd* Krmann Dániel, Pohorszky Sámuel s Szirmay Miklós; — osztrák követ *lásd* Kolovrat; — a muszka czár követség útján Rákocznak felajánlja a lengyel koronát 1707. 451; — Péter czár követe a pápához Cseremed 477; — Szaniszló követe XII. Károlyhoz, *lásd* Klinckenstrom; — tatár követek XII. Károlynál 547.

Königsberg (Regiomontum) 464; — leírása a városnak 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 476, 477—496, 501, 553.

Krakkóban pestis 1708. 457; — palatinatus 464.

Krasnopole, falu 518.

Krasnyj, város 519.

Krause, svéd tábornok 502, 542, 546.

Kreütz báró, svéd tábornok 496, 497, 502, 556.

Krimi tatárok laknak Vlnában 2000. 477.

Krim 548.

Krmann Dániel superintendens 446, 447, 449; — *salvus conductusa* 454, 455, 498; — a svéd királytól *salv. cond.* 499; — a kozákoktól *salv. cond.* 539; — be-szédje a svéd államtitkárhoz 485; — a svéd királyhoz 488, 489; — beadványa 491, 492; — a király válasza 498.

Krmann János lelkész 446.

Krmann Tamás, privilegyei polgár 446.

Krokowski József, kievi metropolita 514.

Krucosw, város 497, 505.

Krumbholez, egy lázadó Hamburgban 475.

Krupka, város 483.

Kussice 508.

Lacenek, falu 511.

Lagerkron, svéd tábornok 506, 509.

Láni György, lipcei tanár 446.

Lautias Tamás. 532.

Lebedowa, város 479, 532.

Legyek mennyisége a svéd táborban 544, 545.

Leke, svéd zászlótartó 552.

Lengyel király *lásd* Ágost *lásd* Szaniszló.

Lengyel közmondások 474.

Lengyel népdal szövege 458; — vélemény a népről 462; — a falvak szegénysége 463; — 32 palatinusa van 465; — népviselet 465; — vélemény róla 473.

Lengyelország 499; — be üt a muszka 451.

Lessete, helység 446.

Leszinszky Barleam, volt kozák fővezér 514.

Lilienstern. svéd gen. auditor 507, 520.

Lipcei egyetem 446.

Lipove falu 528.

Liptómegeyi lutheránus papok 453.

Liszna, falu 536.

Litenka, város 534.

Lithvánia 465, 466, 470, 473, 505, 560; — nyelvkülönbség 465; — vallása 476; — erdeiben se állat, se madár 484.

Livonia, 465, 536.

Lobwasser Ambrus 468.

Lókinzás, a svédek, lithvánok hogy kínozzák 506.

Lövenhaupt, svéd főtábornok 502; — verésege 507—514, 517, 535, 536, 537, 542, 555, 556, 559.

Lublin 459.

Lublina palatinatus 464, 465.

Lubló 493.

Lubomirszky hg. 457, 458.

Lubomirszky Theodorus Konstantin 493, 494, 499.

Lukno, falu 517, 518.

Luther 467.

Lutheránus papok [gályarabsága] 449.

Lwowsky starosta 463.

Magni 504.
 Magyarország 498.
 Majerfeld, svéd tábornok 497, 502, 507, 544, 558; — a muszka czárhoz követ 560.
 Malmberg a svéd király orvosa 486, 487, 496, 501, 504, 507.
 Marklova, város 478, 479.
 Martini svéd zászlótartó, modrai származású magyar 508, 534.
 Masnicz Anna, Krmann Dánielné 446.
 Masnitz Dániel, pap 446.
 Matthaëides, svéd táborban levő magyar 534.
 Matuschovich Mihály 446.
 Mazeppa, kozák fővezér 504, 507; — életéről 512, 513; — találkozik a svéd királylyal 514, 515, 517, 520, 527, 528, 534, 535, 537, 538, 541, 543, 561; — a muszka meg akarja öletni 533.
 Mazovi tartomány 463, 465.
 Mayer 505, 511.
 Macimov, kozák gen. auditor 536.
 Melczel Mihály, eperjesi kollegium inspectora 1707. 452, 456.
 Mencsikoff herczeg 547.
 Merlingk, svéd quártélymester 529, 530.
 Michaelis György, wittenbergai tanár 446.
 Michanovitz muszka város 503.
 Mijav, helység 446; — templomát elfoglalják 447, 448, 449.
 Miksith János, csejtei provisor 447.
 Mileticz, város 500, 501, 502, 505.
 Milovka 502, 503.
 Miscislavics, város 503.
 Mislente Celestinus 468.
 Mízy, falu 517.
 Mohilovia, város 485, 486, 504, 520.
 Moschovi iskola 446.
 Motesicz 446.
 Msena (Miena) helység 446.
 Muotyova, helység 446.
 Muszka czár *lásd* Alexievics Péter *lásd* Basilides.
 Muszkaország 472, 504, 512.
 Muszkák elhagyták táborukat 481; — pusztításaik 483, 500, 502; — táboruk 501, 507; — Kozákországot dúlják 514, 516; — pul-tavai és más csatáik 541—563.
 Muszkák vallásáról 476, 477; — istentiszteletükről 483; — di-vatjukról 485.

Muženky, 509.
 Mühlstein, elpusztult vár 457.
 Müller Krisztián uram 471.
Naács, város 482, 483.
 Nagy Pál illavai tanító 446.
 Naptár-külömbségek 532.
 Németország 464.
 Német-Próna 446.
 Népmulatságok Königsbergben 470.
 Neugebauer, tolmács 535.
 Neumann Dávid, varsói polgár 461, 462.
 Neumann-féle Nucleus (könyv) 454.
 Neuschillinger, luth. pap 471.
 Neustädcl, zsidó város 475.
 Niemu folyó 474.
 Nordberg György, svéd kir. lelkész 496, 506; — a muszka elfogta 561.
 Nossnice, falu 482.
 Novák Márton, tanító 446.
 Novegs Mesta, város 457.
 Novi-Szancsarov, falu 540, 541, 542, 544, 549, 561.
 Novogradec Severski, város 512.
 Nürnbergi szokás a borivásnál 507.
 Nyitramegye 447.
Obydovska, Mazeppa unokahuga férje volt Obydovsky János 536.
 Ocherland 456.
 Okolicsányi Mihály jogügyek igazgatója lutheránus 452.
 Opatovce város 457.
 Opüssna 527, 535, 542, 543, 545.
 Orosz templom leírása 479, 480.
 Osnabrucki béke 456, 490, 494.
 Osztrosithné 446.
 Otjusa falu 518.
 Ottlik György, II. Rákóczy Ferenc udvarmestere, lutheránus 451, 452, 453.
Paczkova, város 505.
 Pálinkakészítés a kozákoknál 521.
 Panurowce, falu 509.
 Paulini Anna, Krmann Jánosné 446.
 Paricis Salomena, Masnicz Dánielné 446.
 Paslovicze 484.
 Pécsi püspök *lásd* Berényi.

Péncz: 3 lengyel kispéncz egy krajczár, melyet Selung-nak hívnak 468; — libertascho 498; — koppek 505, 518; — rubel 519; — kozák forint 534.

Péter czár *lásd* Alexievis Péter.

Petrovi kormányzó 457.

Petrovin, város 458.

Petróczy István, generális, báró, lutheránus, 452, 454, 494.

Piatosska, falu 509.

Piper, XII. Károly miniszterelnöke 455, 486, 499, 500, 504, 505, 507, 508, 535, 537, 538, 547, 553; — a muszka elfogta 561, 563.

Platani Pál, witttembergi tanár 446.

Ploczi vajda kastélya Varsóban 462; — palatinatus 465.

Plotani Sámuel, luth. lelkész esete 493.

Podolia 465, 513, 532.

Pohorszky Sámuel, követ a svéd királyhoz 451; — salvus conductusa 454, 455, 456, 457, 460, 461, 473, 475, 478, 481, 498; 499, 506, 530, 538, 539, 543, 549, 552, 553, 554, 557.

Pokassow, város 474.

Polcsinszky Mihály 553.

Ponyatovszky tábornok XII. Károly követe a benderi béghhez 560.

Poprád, folyó 457.

Porosz erdőben sok méh 464.

Porosz király 451, 456, 462; — 466, 472, 473.

Poroszország 465, 473, 475.

Possarovich, luth. tanár Königsbergben 467.

Possevinus, hittérítő (1578) 476.

Pozsonyi lutheránus templom elfoglalása 449.

Pozsonyi társháza a jezsuitáknak 449.

Praga, lengyel város 462.

Prassnier 462.

Pregel folyó 465, 459, 472.

Preis Péter, königsbergi korcsmáros 465, 471.

Prileszky Pál, lutheránus 452.

Prokopovics Theophil, 553.

Psczol, folyó 531.

Pulawa, város leírása 459; — várkapitánya 460.

Pultavát ostromolja XII. Károly s a muszka megveri 541—563.

Rablók kezébe esik Krmanu 459, 460, 474.

Radoskowje, város 479.

Radzivil hg 505.

Rajhorodov, falu 517.

II. Rákóczy Ferencz 451, 452, 453, 492.

Redna, helység 446.

Reinschild, svéd főtábornok 497, 502, 504, 516, 518, 532, 535, 555, 556; — a muszka elfogta 561, 563.

Reissinger uram 462.

Rezik, lelkész az eperjesi collegium igazgatója 1708. 446, 453, 456.

Ribji, falu 540.

Riga városa 465, 473, 482, 496, 498, 505, 506, 507, 508, 533, 548.

Rigai kapitány, Fedor 510, 533.

Rinteln Henrik, stettini kereskedő 509.

Rohitanski starosta 463.

Róma 477.

Rose, svéd tábornok 502; — a muszka elfogta 563.

Rosenbergen evangelicus synodus 1707. 451, 452, 454, 455, 456, 493, 501, 550.

Rosenbergi kath. pap 453.

Rosenstern, svéd tábornok halála 503.

Róth Mihály alispán 457.

Rumeni, kozák város 472, 520, 521, 528, 535, 536.

Ruschanovka falu 528.

Sabbatista, helység 446.

Salmis János svéd kapitány 542.

Samogitia 465, 475.

Sande Ábrahám sirirata 469.

von Sande, königsbergi pap 466, 467.

Sapieha, Lithvánia nagyhercege 475, 560.

Sapulova, falu 499, 501.

Sarni püspökség Poroszországban 465.

Sárospatak 456.

Saveddi, falu 506.

Schalangk, dubovi polgár 548.

Scherzer, lipcsei tanár 446.

Schienawszkiego, lengyel kapitány 463.

Schiffler uram 462.

Schlippenbach, svéd tábornok 502, 535; — a muszka elfogta 561, 563.
 Schmid Konrád 469.
 Schoncz, helység 457.
 Schwarcz János, eperjesi evang. lelkész 1708. 453, 456.
 Seeburg, porosz város 464.
 Selmeczbánya 496.
 Severi, lengyel hercegség 513.
 Silesiai protestánsok Magyarországon 494.
 Siltmann, brandenburgi követ a svédnél 516, 540, 548, 549.
 Sirversek a könnigsbergi templomokban, temetőiben 468, 469, 471; — a topcsáni temetőben 471.
 Skrage, svéd királyi orvos 501.
 Skurupaczký, kozák főkapitány 516.
 Slavenicz 483, 484.
 Slobodka, város 478.
 Smergon, város 478.
 Smolensk 497, 503, 504, 513.
 Sobieski, lengyel kocsis 462, 464.
 Sparre, Litenka parancsnoka 534; — svéd tábornok 502, 558.
 Ssimontonka, falu 506.
 Stakelberg, svéd tábornok 502; — a muszka elfogta 561, 563.
 Stapellajen, porosz város 472.
 Stappenbergk, svéd lelkész 542.
 Starodub város 506, 509; — ott a czár 516.
 Statky, város 496.
 Sternell Károly, svéd kir. pap 487, 496.
 Stettin, város 509.
 Stíria 468.
 Stockholmban Krmanu 449.
 Stranbeck Károly, svéd pap 530.
 Sultan, svéd commissarius 535, 538.
 Supronivka, falu 542.
 Svédok pusztítása Lengyelországban 460, 478, 479; — tábor 471, 474, 475, 484.; — veresége Pultavánál 547—563.
 Svéd király *lásd* XII. Károly.
 Svédország 469.
 Szádecz, helység 446.
 Szander, egy oláh ezred feje 502; — követ a tatár kánhoz 540, 541.
 Szandomiri palatinatus 464, 546.
 Szaniszló, lengyel király 463, 540.
 Szászországba tör XII. Károly 1707 451.

Szécsényi zsinatja a kath.-nak 492, 494.
 Szecsín, kozák főváros 514, 541.
 Szelepcséni György 448.
 Szendomirz, városka és vár 458.
 Szepesmegye 499.
 Szepesi XIII. város 493.
 Szepesváralja 493; — zsinat 454.
 Szinjanszki, lengyel főúr 459.
 Szirmay Miklós, követ XII. Károlyhoz 1707. 451; — helyébe más lesz 452—455, 457.
 Szirmay Tamás 465.
 Szeleov, város 507.
 Szmrlovecben pestis 481.
 Szosz, folyó 505, 507, 516.
 Sztary-Szancsarov, falu 544, 545, 546, 561.
 Sztenczice 460, 461.
 Szuldenkrug, svéd főszállásmester 520.
 Tanais melléki, vagy doni kozákok a tatárokhöz hasonlók 514.
 Tarnov, város 457.
 Tarnovek, falu 461.
 Tatárok jönnek XII. Károly mellé 547.
 Tatár kereskedők bort visznek a svéd táborba 476; — káromkodás 477.
 Temetés: svéd katonai temetés 503; — kozák 533; — temetők hogy vannak Lithvániában, Kozákországban 484.
 Templomok elfoglalása 447, 448, 449.
 Teschner Lőrincz, könnigsbergi czipész 471.
 Thebe uram, könnigsbergi pap 471.
 Theben, svéd hofintendáns 535.
 Thoma Eliás, vratislavi tanár 446.
 Thuamus 546.
 Tischkovits István, hadjaesi protópópa 533.
 Topcsán, város 471.
 Tótprónai synodus 1635-ben 452.
 Tököly Imre 494.
 Török: a benderi béghez menekül XII. Károly 560, 561; — törökök harcza 1408-ban Oroszország ellen 532.
 Trautfetter, svéd őrnagy 540, 541, 549, 550.
 Trencsén 446, 447, 456.
 Trencsénmegye 508.

Trencsini András, varsói kocsmáros
461, 462.

Turopólya, helység 446, 447.

Uhrodek, helység 510.

Ujfalusi, divéki tanító 446.

Ukrainiai kozákok 514.

Ukraina 558.

Upsala, város 487; — érseke 543.

Vág, folyó 475.

Váralja 501.

Varsó 457, 459, 460, 461, 464, 465;
— város leírása 462, 499.

Varsói lutheránus pap 461.

Vartburg *vagy* Vattenburg, város
462, 464.

Vazan, divéki tanító 446.

Veisius Menyhért, vratislavi tanár
446.

Velkomoznego Jasznie, lengyel ka-
pitány 463.

Verenovszky, kozák főnök 514, 515,
536.

Veprik, város 527, 532; — ostroma
535, 545, 547.

Verbolova, lithván város 473.

Vibissa, folyó 485.

Vilna, Lithvánia fővárosa 463, 465,
472, 476, 477, 486.

Visorhnál a svéd tábor 498.

Vistula, folyó 458, 459, 461.

Volhinia 465, 513.

Vpirovcében pestis 481.

Vratislavi Erzsébet-iskola 446.

Waldau, kapitány gazdag ember
542; — halála 542, 549, 550.

Walther Mihály, witterbergai ta-
nár 446.

Warmia, kath. város 464; — püs-
pökség 465.

Wilky Bobr, város 483.

Winary, város 458.

Wippenningen, falu 471.

Wisioki, falu 497, 506.

Wistok folyó 457.

Witterberga 454; — egyetem 446;
— hercege 487.

Württembergi herceg 503, 538;
— a muszka elfogta 563.

Yurkowiec 509.

Yurky, falu 512, 516.

Zabeler Jakab, bártfai superinten-
dens 1708. 453, 456, 457.

Zakluczie városa 457.

Zaporovi kozákok 513, 536, 538,
540, 541, 552, 557, 558.

Zavilhost, város és vár 458.

Zdanovics János 486.

Zelenka János, divéki tanító 446.

Ziederg helm, svéd kir. secretarius
535, 538; — a muszka elfogta
561, 563.

Zinkovia, falu 532.

Zwori, falu 497.

Zsidók a vámosok Lithván Lengyel-
országban 473; — tolvajok 475;
— isteni tisztelet 479.

Zsigmond, lengyel király 509.

Zsitvatoroki béke 492, 494.

Zsolna 449, 453, 454, 492.

Zsolnai zsinat 454, 501.

TARTALOM.

	Lap
Gyulaffi Lestár történelmi maradványai	1
Előszó	3
Excerpták	5
Annales	10
Följegyzések	18
Lipóczi Keczer Ambrus naplója 1663—1669	80
Előszó	83
1663	88
1664	136
1665	185
1666	227
1667	272
1668	322
1669	375
Krman Dániel oroszországi útja 1708—1709	423
Krman Dániel életrajza	425
Függelék	446
Historia Ablegationis	451
Hely-, név- és tárgymutató:	
1. Gyulaffi Lestár művéhez	595
2. Lipóczi Keczer Ambrus naplójához	610
3. Krman Dániel oroszországi útjához	631

